

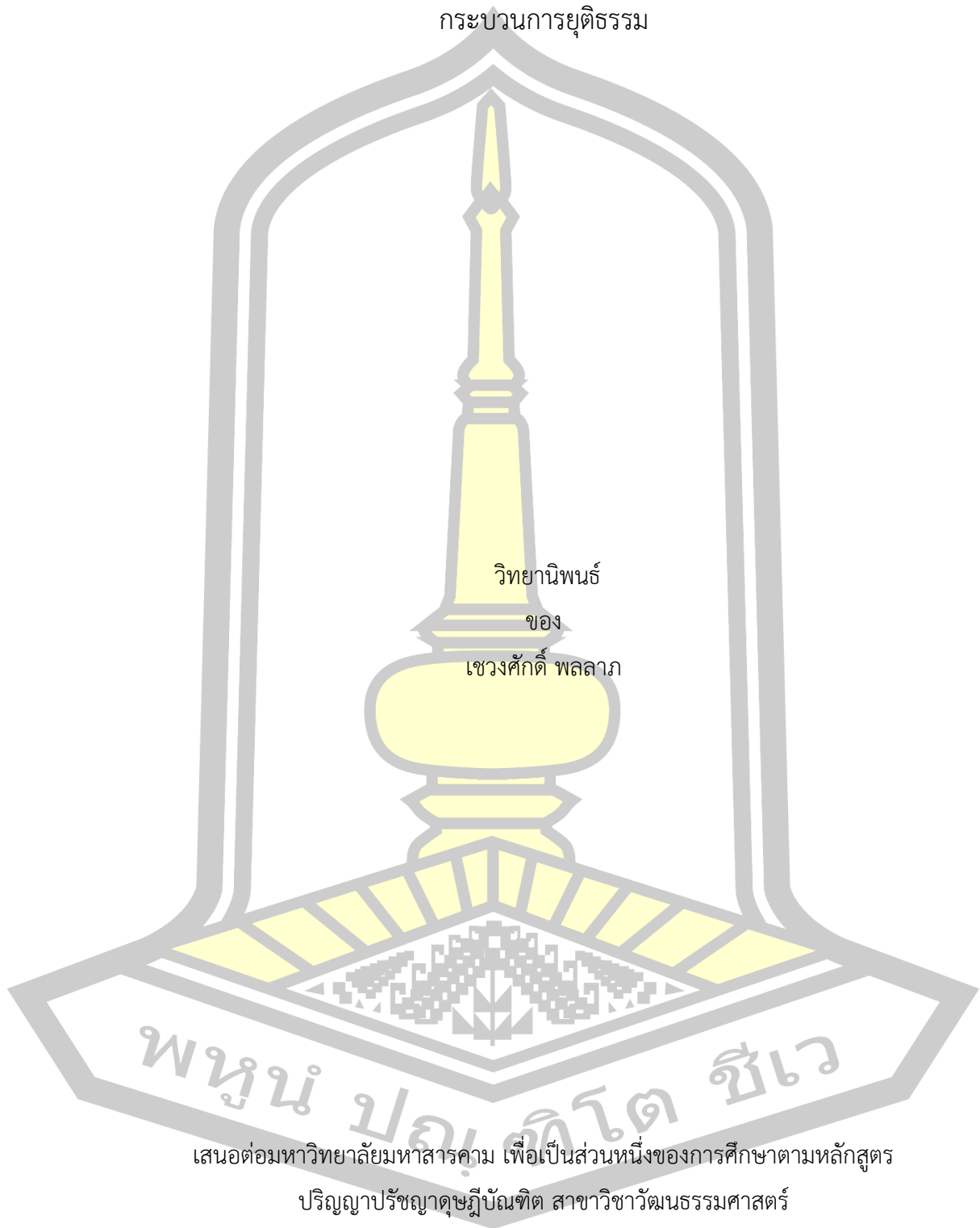
ตินโรงตินศาลทีดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการ
ยุติธรรม

วิทยานิพนธ์
ของ
เชวงศักดิ์ พลลาภ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
ตุลาคม 2561

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ต้นโธงต้นศาลที่ดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตาม
กระบวนการยุติธรรม

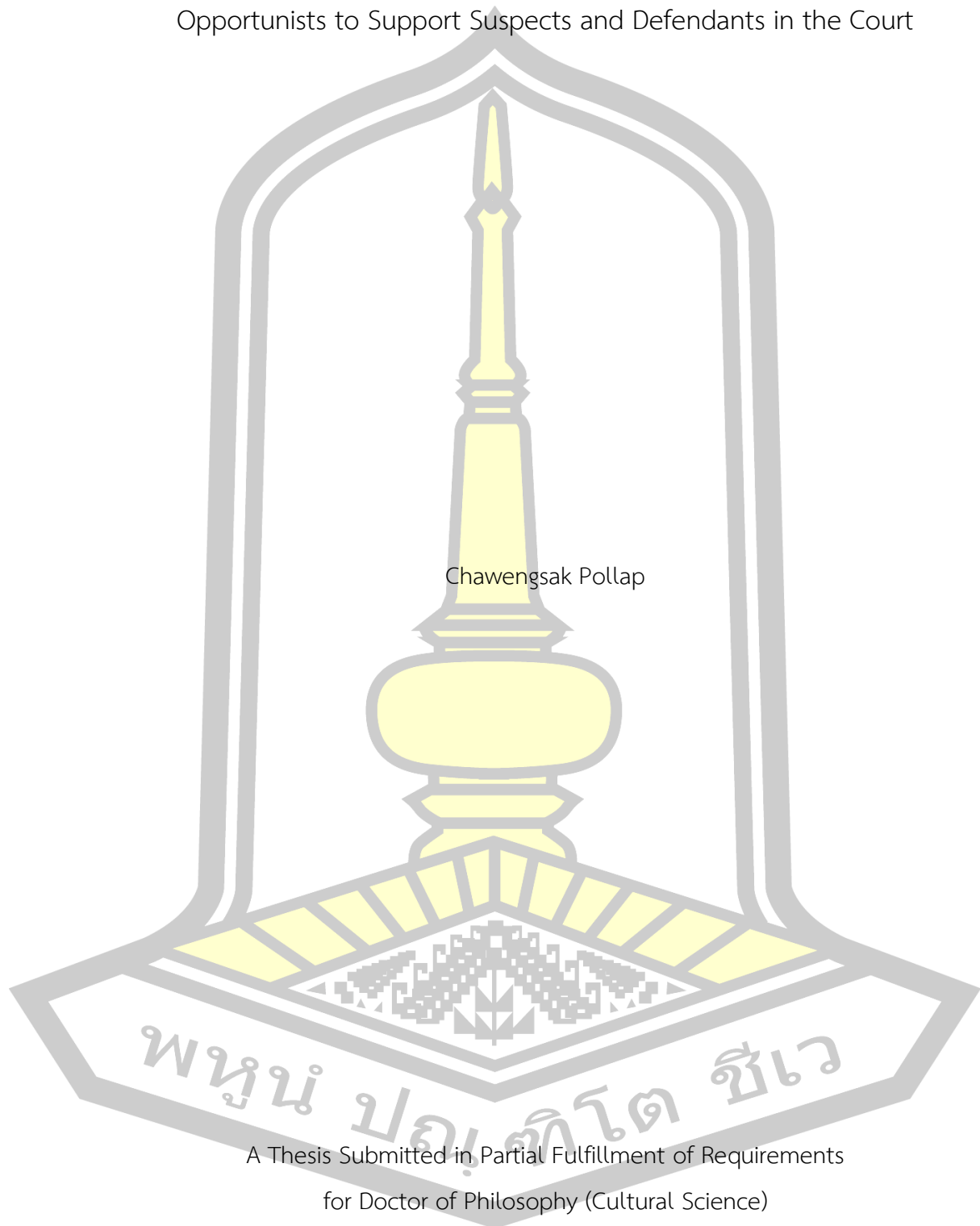

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2561

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Responsible Court Opportunists: Positive Wisdom Uses of Court
Opportunists to Support Suspects and Defendants in the Court

Chawengsak Pollap

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Doctor of Philosophy (Cultural Science)

October 2018

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายเชวงศักดิ์ พลลาภ
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ราชนัย นิลวรรณภา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. ไชยิต แพงสร้อย)

.....กรรมการ

(อ. ดร. พันธ์ โภธิบัติ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ดร. พระครู ปรียัติสารการ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ. ดร. ปฐมพงศ์ ญ จำปาศักดิ์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

.....
(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วัน.....เดือน.....ปี.....

ชื่อเรื่อง	คืนโรงดินศาลที่ตี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม		
ผู้วิจัย	เชวงศักดิ์ พลลาภ		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โฆษิต แพงสร้อย		
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	สาขาวิชา	วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

บุคคลที่ใช้วิธีการหาเลี้ยงชีพโดยใช้สถานที่ในบริเวณศาล เพื่อให้บริการช่วยเหลือผู้มาติดต่อราชการ เช่น ช่วยเขียนคำร้อง จัดเรียงเรียงเอกสาร แนะนำการยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย หรือช่วยหานายประกัน เรียกว่า “คืนโรงดินศาล” การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของคืนโรงดินศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของคืนโรงดินศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม 3) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของคืนโรงดินศาลที่ตีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง 3 จังหวัด คือ 1) ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด 2) ศาลจังหวัดมหาสารคาม 3) ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ระยะเวลาทำการวิจัยเริ่มจากเดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนตุลาคม 2560 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป รวมทั้งสิ้น 93 คน ตรวจสอบความน่าเชื่อถือข้อมูล โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า แล้วนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของคืนโรงดินศาลตามกระบวนการยุติธรรม มีมายาวนานพร้อมกับการก่อตั้งศาลในอดีตชาวอีสานส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ขาดความรู้ด้านกฎหมาย กลัวศาลเมื่อได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล ต้องขอความช่วยเหลือผู้ที่พอมีความรู้อ่านออกเขียนได้ สามารถติดต่อเจ้าหน้าที่ศาล ช่วยเขียนคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว ตามกระบวนการยุติธรรม ชาวบ้านเรียกบุคคลดังกล่าวว่า “คืนโรงดินศาล”

ปัจจุบัน พบว่า บริเวณศาลยังมีคืนโรงดินศาลให้บริการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย โดยช่วยติดต่อเจ้าหน้าที่ศาล แนะนำการจัดเตรียมเอกสารที่จะใช้ประกอบการยื่นคำร้องช่วยหา

หลักทรัพย์หรือนายประกันเป็นการแบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่ศาล การนำผู้ต้องหาและจำเลยมาศาล ตามนัด และยังพบว่า บริเวณศาลยังมีนายประกันจากบริษัทเอกชนมารับให้บริการเช่าหลักทรัพย์ หรือรับเป็นนายประกันครบวงจร กำหนดค่าบริการชัดเจนแตกต่างจากตึนโรงตึนศาลซึ่งเป็นบุคคล ค่าดำเนินการสามารถตกลงกันได้ การติดต่อประสานงานไม่ต้องผ่านคนอื่น อำนาจการตัดสินใจคนเดียว ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นบริษัทหรือส่วนบุคคลที่เข้ามาประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยอยู่ในบริเวณศาล จะต้องขึ้นทะเบียนเป็นนายประกันตามที่ศาลกำหนด จึงจะดำเนินการยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

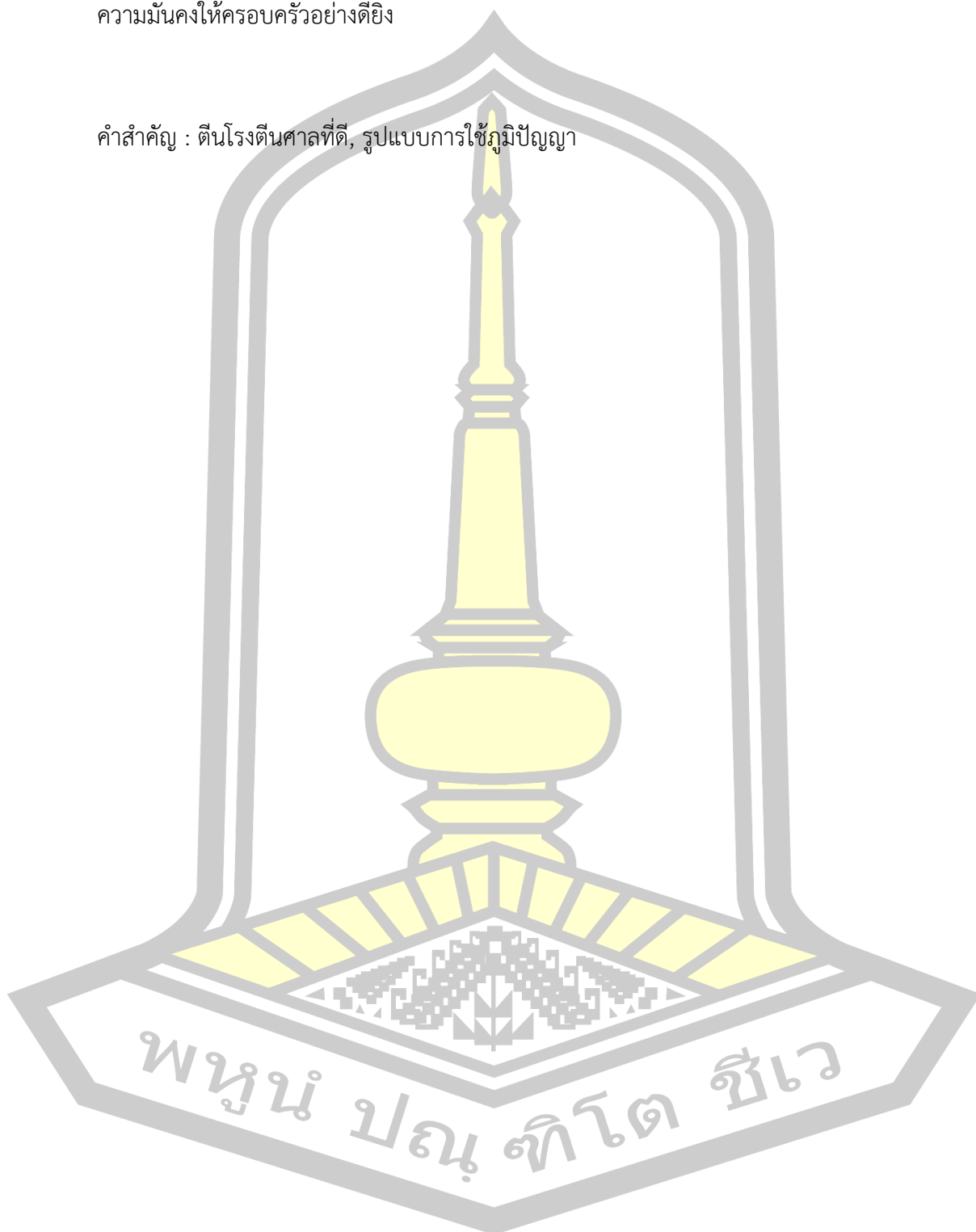
ปัญหา พบว่า ผู้ต้องหาและจำเลยขาดความรู้ด้านกฎหมายแล้วศาล ไม่เข้าใจว่ามีสิทธิ์ ยื่นประกันตัวเองได้ หลักทรัพย์ เช่น โฉนดที่ดินไม่มี หรือมีแต่ประเมินได้น้อย ขาดความพร้อมเกี่ยวกับเอกสาร โดยหลอกเกี่ยวกับการปลอมแปลงเอกสาร บุคคลค้าประกันเอกสารไม่สมบูรณ์ และยังพบว่า โฉนดที่ดินต่างจังหวัดไม่สามารถเดินทางไปประเมินราคาได้ทันเวลา ทำให้ผู้ต้องหาและจำเลยวิตกกังวล กลัวติดคุก ต้องเช่าหลักทรัพย์ราคาสูง หรือขอความช่วยเหลือจากนายประกัน แม้จะต้องมีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ผู้ต้องหาและจำเลยจำนวนไม่น้อยที่ยากจนต้องจำคุก อันเกิดจาก ขาดหลักทรัพย์หรือนายประกัน ไม่สามารถดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม

รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลที่ดี พบว่า มี 3 รูปแบบ คือ 1) ตึนโรงตึนศาลเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลย 2) ผู้ต้องหาและจำเลยเข้าไปพบตึนโรงตึนศาล 3) การแนะนำแบบเครือข่าย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ศาล ตำรวจ และทนายความ รูปแบบ การใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวประกอบด้วยภูมิปัญญาด้านภาษา โดยเลือกใช้ภาษาถิ่นฟังแล้วเข้าใจง่าย ด้านความสัมพันธ์ใช้คำแทนตัวในการสนทนาที่สื่อความเป็นมิตรมีความผูกพันเหมือนญาติพี่น้อง ด้านสังคมสื่อให้เห็นถึงความเชื่อ ความเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้อาวุโส ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ด้านทรัพย์สินหรือค่าใช้จ่ายให้โอกาสเห็นใจผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน โดยคิดค่าใช้จ่ายอย่างเป็นธรรมหรือบริการ ราคาตกลงกันได้ และการดูแลช่วยเหลือ อาทิ การให้บริการเบื้องต้น ช่วยติดต่อเจ้าหน้าที่ศาล หลักทรัพย์และนายประกัน ตลอดจนการแนะนำไกล่เกลี่ยประนีประนอม ให้คดีจบลง โดยไม่ต้องเสียเวลา ค่าใช้จ่าย ไม่เสียญาติพี่น้อง และยังช่วยบริการส่งถึงบ้านสร้างความสัมพันธ์เป็นญาติพี่น้องต่อไป

สรุป การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยมีรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลมีมายาวนาน มุ่งเน้นการร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวโดยมีตึนโรงตึนศาลเป็นผู้ติดต่อเจ้าหน้าที่ศาลและช่วยเขียนคำร้อง หาหลักทรัพย์นายประกันตามกระบวนการยุติธรรม ไม่กำหนดค่าบริการ ผู้ต้องหาและจำเลยจะมีน้ำใจให้ตามความเหมาะสม ปัจจุบันค่าดำเนินการต้องตกลงและ

จ่ายก่อนดำเนินการ ส่งผลให้อาชีพที่ดินโรงดินศาลหรืออาชีพนายประกันมีรายได้ดี สามารถสร้างความมั่นคงให้ครอบครัวอย่างดียิ่ง

คำสำคัญ : ดินโรงดินศาลที่ดี, รูปแบบการใช้ภูมิปัญญา

TITLE	Responsible Court Opportunists: Positive Wisdom Uses of Court Opportunists to Support Suspects and Defendants in the Court		
AUTHOR	Chawengsak Pollap		
ADVISORS	Assistant Professor Kosit Phaengsoi , Ph.D.		
DEGREE	Doctor of Philosophy	MAJOR	Cultural Science
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2018

ABSTRACT

People looking for an extra income by giving assistance to people in court are called “Court Opportunists”. This thesis has 3 objectives which are as follow: 1) this thesis aimed to study the background of court opportunists to help suspects and defendants in judicial process. 2) objective is to investigate the current state and problems of court opportunists to help suspects and defendants in judicial process. Lastly, 3) goal is to study positive wisdom uses of court opportunists to support suspects and defendants in the court. Roi-Et, Maha Sarakham and Kalasin court are the study areas determined by the researcher which started from October 2016 to October 2017. This thesis has been implemented qualitatively by using observation forms, interview forms and focus group discussion method. The research data has been gathered from 93 representative samples in total included well informed persons, practitioners and contributors. In the last step, the collected data was analyzed for reliability by triangulation technic before descriptive analysis presentation.

The findings reveal that the assistance given by court opportunists to suspects and defendants has long existed since the first days of the court in north eastern due to the lack of education and legal knowledge among major population. It was necessary to have a literate person who can represent them or contact with court officials such as writing petitions. This person is called “Court Opportunists”.

The study on the current status showed that court opportunists helping suspects and defendants still exist around the court. They lighten the load form court officers by preparing essential documents, providing guarantors, leading suspects or defendants to courts or making appointments.

The problem found in this study was that suspects and defendants are devoid of legal knowledge such as ability to use the right to bail themselves out without property deeds or sufficient assessment. They are lack of essential documents and often deceived on guaranty. Moreover, they need to defray large amount of money on security deposits or assurance supports to avoid losing a lawsuit. A number of poor suspects or defendants have been imprisoned because of the lack of fund.

The three positive ways of wisdom use of court opportunists found from the study are 1) Court opportunists introduce themselves to clients directly 2) Suspects and defendants find their own court opportunists 3) Networking introduction that includes court officials, police officers and attorneys. Mentioned methods rely on intelligible local language, relationship among relatives, belief and respect on holy objects and seniors and sympathy. The wisdom allows lawsuits to be finalized inexpensively, early and obligingly.

In conclusion, good court opportunists have been supporting suspects and defendants since old times with different forms of wisdom. Their assistance and reasonable charge allow this service still be popular and profitable job in present days.

Keyword : Responsible Court Opportunists, The use of wisdom

พหุคูณ ปณฺ ทิโต ชเว

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โฆสิต แพงสร้อย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชันย์ นิลวรรณภา ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.พนัส โปธิบัติ กรรมการสอบ และพระครูปริยัติสารการ,ดร. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ซึ่งได้ให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องและเติมเต็มในส่วนที่ดี จนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ขอขอบพระคุณอย่างสูงยิ่ง

ขอขอบพระคุณท่าน ฌรัฎกฤษ เผือกผ่อง ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม ผู้พิพากษาศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้พิพากษาศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เมตตาอนุญาตให้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในเขตพื้นที่และท่านยังให้ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพ ตีนโรงเต็นศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ ประธานสมาคมทนายความจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ นายยิ่งสันต์ เทพบุรี นายสีบพงษ์ พนมเขต และท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม

ขอขอบคุณคูชีวิต ลูก ๆ สมาชิกครอบครัวพลลาภ เพื่อนพี่น้องในสำนักงานทุกคนที่คอยให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องสักการบูชาพระคุณบิดามารดา ที่ได้เลี้ยงดู ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้วิจัยได้ประสบผลสำเร็จในชีวิตสมดังปรารถนาขอกราบขอบพระคุณ

เขวงศักดิ์ พลลาภ

พูน ปณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

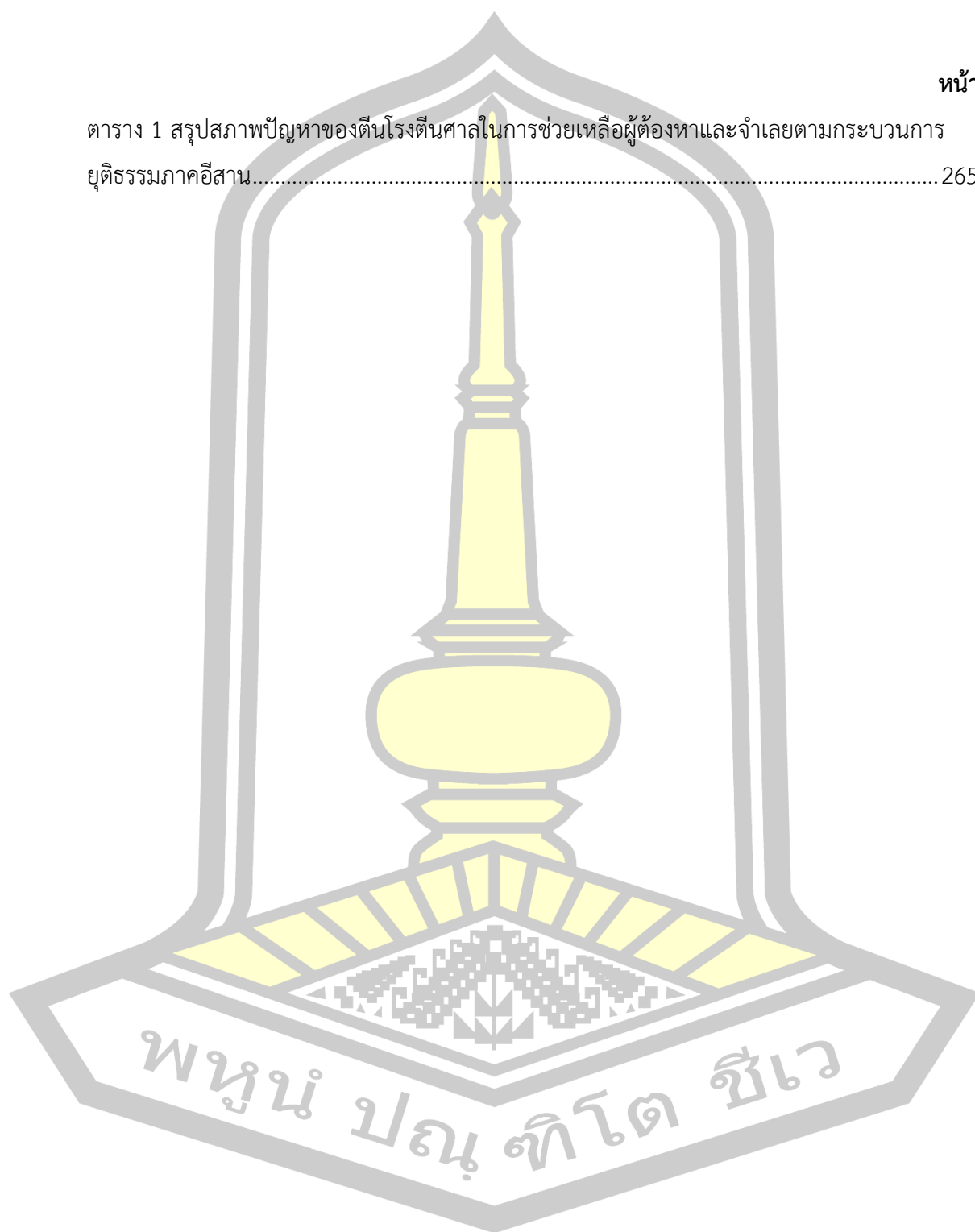
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ช
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพประกอบ.....	ท
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
คำถามของการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	9
บทที่ 2.....	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา.....	10
กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง.....	91
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	124
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	145
บทที่ 3.....	160

วิธีดำเนินการวิจัย	160
ขอบเขตของการวิจัย.....	160
วิธีดำเนินการวิจัย	163
บทที่ 4.....	168
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	168
ตอนที่ 1 ความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจําเลยในกระบวนการยุติธรรมภาคอีสาน.....	168
ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจําเลยในกระบวนการยุติธรรมภาคอีสาน.....	224
ตอนที่ 3 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาหรือจําเลยในกระบวนการยุติธรรม.....	266
บทที่ 5.....	273
สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ.....	273
สรุปผล	273
อภิปรายผล.....	280
ข้อเสนอแนะ	293
บรรณานุกรม.....	294
ภาคผนวก.....	299
ภาคผนวก ก.....	300
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	300
ภาคผนวก ข.....	308
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	308
ภาคผนวก ค.....	323
ตัวอย่างคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน.....	323
ประวัติผู้เขียน.....	329

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 สรุปสภาพปัญหาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจ้ําเลยตามกระบวนการ ยุติธรรมภาคีสาน.....	265
--	-----

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	9
ภาพประกอบ 2 ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด (หลังปัจจุบัน).....	171
ภาพประกอบ 3 นายอำนาจ จวงหัวโตน ขณะให้สัมภาษณ์.....	173
ภาพประกอบ 4 นายสุรศักดิ์ ทองกันยา ขณะให้สัมภาษณ์.....	178
ภาพประกอบ 5 บ้านพักนายสุรศักดิ์ ทองกันยา.....	182
ภาพประกอบ 6 นายบรรจง บุญกาพิมพ์ ขณะให้สัมภาษณ์.....	183
ภาพประกอบ 7 บ้านพักนายบรรจง บุญกาพิมพ์.....	187
ภาพประกอบ 8 ศาลจังหวัดมหาสารคาม.....	189
ภาพประกอบ 9 นายณัฐภคฤช เผือกผ่อง (ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม).....	190
ภาพประกอบ 10 ประตูเข้า-ออก ศาลจังหวัดมหาสารคาม.....	192
ภาพประกอบ 11 นางสาวเพชรลดา ศีลารัง ขณะให้สัมภาษณ์.....	194
ภาพประกอบ 12 บ้านพักนางสาวเพชรลดา ศีลารัง.....	197
ภาพประกอบ 13 นางอรุณนีย์ ใหม่คามิ ขณะให้สัมภาษณ์.....	198
ภาพประกอบ 14 บ้านพัก นางอรุณนีย์ ใหม่คามิ.....	202
ภาพประกอบ 15 นางสาวสุภาพร หนูปัทยา ขณะให้สัมภาษณ์.....	203
ภาพประกอบ 16 บ้านพักและรถยนต์ส่วนตัวของ นางสาวสุภาพร หนูปัทยา.....	206
ภาพประกอบ 17 ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์.....	207
ภาพประกอบ 18 นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ.....	209
ภาพประกอบ 19 บ้านพัก นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ.....	213
ภาพประกอบ 20 นายณรงค์ ปรีกาล ขณะให้สัมภาษณ์.....	214
ภาพประกอบ 21 บ้านพัก นายณรงค์ ปรีกาล.....	218

ภาพประกอบ 22	นางประนอม คำรัมย์ ขณะให้สัมภาษณ์.....	219
ภาพประกอบ 23	บ้านพัก นางประนอม คำรัมย์.....	223
ภาพประกอบ 24	สถานที่ตั้งโรงเรียนศาลใช้เป็นที่บริการประชาชน (บริเวณศาล).....	225
ภาพประกอบ 25	ห้องพิจารณาคดีศาลจังหวัดร้อยเอ็ด.....	226
ภาพประกอบ 26	ญาติติดต่อยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหา (ที่ศาลจังหวัด).....	227
ภาพประกอบ 27	โฉนดที่ดินที่ใช้เป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย.....	229
ภาพประกอบ 28	บัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิ (บัตรจริง).....	230
ภาพประกอบ 29	สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิ.....	231
ภาพประกอบ 30	ทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านของผู้ร้องขอประกัน.....	232
ภาพประกอบ 31	สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ร้องขอประกัน.....	232
ภาพประกอบ 32	ใบสำคัญการสมรส.....	233
ภาพประกอบ 33	หนังสือเดินทาง (PASSPORT).....	234
ภาพประกอบ 34	แผนกประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดมหาสารคาม.....	236
ภาพประกอบ 35	สถานที่ให้บริการของตึกร้างศาลจังหวัดมหาสารคาม.....	237
ภาพประกอบ 36	ผู้ต้องหาติดต่อราชการที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม.....	238
ภาพประกอบ 37	ญาติติดต่อยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหา.....	239
ภาพประกอบ 38	หนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินเพื่อนำไปใช้ประกันผู้ต้องหา.....	241
ภาพประกอบ 39	แผนที่ที่ตั้งหลักทรัพย์ ที่อยู่ นายประกันโดยสังเขป.....	242
ภาพประกอบ 40	ที่อยู่ของผู้ยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย.....	243
ภาพประกอบ 41	หนังสือรับรองตำแหน่งข้าราชการ.....	244
ภาพประกอบ 42	บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ.....	245
ภาพประกอบ 43	บัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจ.....	246
ภาพประกอบ 44	หน้าแรกของทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน.....	247
ภาพประกอบ 45	หนังสือเดินทางชาวต่างประเทศ.....	248

ภาพประกอบ 46	สภาพทั่วไปบริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์.....	249
ภาพประกอบ 47	บริเวณการให้บริการของตึกรังศาล จังหวัดกาฬสินธุ์.....	250
ภาพประกอบ 48	ผู้มาติดต่อราชการที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์.....	251
ภาพประกอบ 49	ผู้ต้องหาเข้ามาติดต่อราชการที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์	252
ภาพประกอบ 50	ญาติติดต่อยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์	253
ภาพประกอบ 51	พันธบัตรรัฐบาลเพื่อนำไปใช้ประกันผู้ต้องหา.....	254
ภาพประกอบ 52	หนังสือให้ความยินยอมของคู่สมรส	256
ภาพประกอบ 53	ตัวอย่างเอกสารการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล	257
ภาพประกอบ 54	การแนะนำแบบเครือข่าย.....	272

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กระบวนการยุติธรรมเป็นกระบวนการที่บรรดารัฐหรือต่างประเทศซึ่งเป็นระบบสากลที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เอาผู้ต้องหาและจำเลยที่กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อให้เกิดความสงบสุขต่อสังคมบ้านเมือง ระบบกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และหลายประเทศที่อยู่ในเครือจักรภพอังกฤษ ถือเป็นประเทศแม่บทของกฎหมาย กล่าวคือ ประชาชนทุกคนสามารถฟ้องร้องคดีอาญาของตนได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากความผิดอาญาหรือไม่ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากข้อกำหนดตามระบบ Common Law ที่มีมาตั้งแต่เดิม พลเมืองทุกคนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องช่วยกันธำรงรักษากฎหมายและระเบียบของบ้านเมืองซึ่งกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในระบบ Common Law เป็นการพิจารณาคดีโดยใช้ระบบไต่สวน โดยถือเอาจารีตประเพณีเป็นหลักในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี วิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายกับการปฏิบัติไม่ตรงกัน กระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส แนวทางการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา ได้รับอิทธิพลมาจากระบบ Civil Law การฟ้องคดีของประเทศฝรั่งเศสถือเป็นแม่บทหนึ่งของระบบ Civil Law ในกระบวนการยุติธรรมถือเป็นหลักกฎหมายแบบ ลายลักษณ์อักษร คือมีประมวลกฎหมายบัญญัติไว้เป็นหลักในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2544)

ประเทศไทย ได้นำเอาระบบกฎหมายมาใช้ร่วมกันทั้งระบบกฎหมายแบบ Common Law (จารีตประเพณี) และระบบกฎหมายแบบ Civil Law (ลายลักษณ์อักษร) คือประมวลกฎหมายต่าง ๆ นั้นเอง โดยในกระบวนการยุติธรรมการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญานั้น ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี โดยถือเอาคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมกับผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา คือระบบ Common Law และได้้นำเอาประมวลลายลักษณ์อักษรคือประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายในหมวดอื่นมารวมการพิจารณาทั้งสองระบบการพิจารณาพิพากษาคดีไปเพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมแก่จำเลยในคดีอาญาซึ่งใช้ระบบยุติธรรมของศาลไทยกระบวนการยุติธรรมในสมัยสุโขทัยว่า ในกรุงสุโขทัยมีพลเมืองไม่มากนัก กษัตริย์จึงมิได้ทรงแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อ

ทำหน้าที่ในด้านนี้โดยเฉพาะ กษัตริย์สุโขทัยจะทรงทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีด้วยพระองค์เอง ศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้าน 2 เป็นเครื่องยืนยันตามข้อนี้ได้เป็นอย่างดี จารึกที่กล่าวถึงนี้เขียนว่า “ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่ง แขนงไว้นั้น ไฟฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บค้ำข้องใจมันจะมากล่าวถึงเจ้าถึงขุน ป่ได้ ไปลั่นกลางกระดิ่งอันท่านแขนงไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อถามสวนความแค้นด้วยชื่อไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม” จะได้จากศิลาจารึกนั้นนอกจากจะเป็นหลักฐานให้เราเห็นว่าพ่อขุนรามคำแหงนิยมใช้อำนาจตุลาการ ด้วยพระองค์เอง จึงทรงให้มีกระดิ่งแขนงไว้ที่ประตูเมือง เพื่อให้คนตีร้องทุกข์ได้ยอมแสดงถึงน้ำพระทัยเมตตา มีพระปณิธานจะให้ราษฎรในกรุงสุโขทัยมีความสุข ปราศจากความเดือดร้อนทั้งปวง (ฉ่ำ ทองคำวรรณ, 2543)

สมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ได้ยึดถือหลักกฎหมายเป็นหลัก ถือว่าจำเลยเป็นผู้มีหมองเสมอศาลจะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยกระทำความผิดตั้งที่โจทก์กล่าวหา จนกว่าจำเลยจะนำสืบได้ หลักฐานเพียงพอที่จะหักล้างหลักฐานหรือข้อกล่าวหาของโจทก์ได้ จำเลยจึงจะไม่มี ความผิด ในระบบกฎหมายตราสามดวงมีการให้โจทก์กับจำเลยพิสูจน์กันด้วยการดำเนินาญพิเลีย การที่กระบวนการยุติธรรมของไทยสมัยนั้นยึดแนวการนำสืบเช่นนี้ ทำให้คดีรุนแรง กระบวนการยุติธรรมของไทยโบราณที่มีหลักฐานเก่าแก่เป็นที่รู้จักกันดี คือ ราชอาณาจักรสุโขทัยแต่ในสมัยเดียวกันนั้นกระบวนการยุติธรรมของไทยที่ก้าวหน้าที่สุด คือ ของอาณาจักรเชียงใหม่ สำหรับในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากระบวนการยุติธรรมเป็นระบบที่แน่นอนก่อนการสถาปนากฎหมายเสียอีก อำนาจตุลาการสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นถูกใช้ควบคู่กันกับอำนาจบริหารอย่างใกล้ชิดเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจปกครองสังคม ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดและทรงแบ่งส่วนลงมาให้ขุนนาง ข้าราชการในอำนาจปกครองด้วย กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรอยู่นั้นจะแก้ไขปรับปรุงอย่างไรก็เป็นไปตามพระราชประสงค์ ในทางปฏิบัติพบว่า การแบ่งอำนาจตุลาการระหว่างขุนนางกับ ข้าราชการ เป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วย เพราะตามแบบธรรมเนียมของสังคมไทยโบราณนั้นผู้มีอำนาจตุลาการในมือย่อมมาทางหาผลประโยชน์ได้มากมายในที่สุด การที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการหาผลประโยชน์อันมิชอบมากขึ้น ขณะที่ระบบการไต่สวนและการลงโทษล่าช้าหลังการพิจารณาคดีไม่เป็นไปตามความต้องการของสังคม และขาดประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโบราณในด้านอื่น ๆ อีก ทำให้กระบวนการยุติธรรมถึงจุดวิกฤติ ต้องถูกล้มเลิกและสร้างระบบศาลและกฎหมายขึ้นใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (มบุญ อดุมเวช, 2540)

กระบวนการยุติธรรม เป็นกระบวนการหรือองค์กรที่ประกอบด้วยหน่วยงานที่บริการประชาชนในด้านนิติคดี และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ประกอบด้วยหน่วยงานหลักคือ ตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ และหน่วยงานอื่นที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง ซึ่งกระบวนการยุติธรรมในทางอาญานั้น หน่วยงานที่เริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมในทางอาญานั้น คือ ตำรวจ เมื่อมีผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนเสียหายได้มาร้องทุกข์เพื่อให้

ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา พนักงานตำรวจจะต้องมีการสืบสวนสอบสวนทำการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อนำตัวผู้ต้องหานำส่งพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจึงเรียกผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่ได้เพราะยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาลและศาลยังไม่ได้ตัดสินคดี เมื่อพนักงานอัยการนำตัวจำเลยส่งฟ้องต่อศาลเมื่อศาลรับคำฟ้องและประทับรับฟ้องคดีแล้วผู้ต้องหา จึงตกเป็นจำเลยในคดีอาญา เมื่อจำเลยถูกฟ้องต่อศาลแล้วจำเลยจะต้องติดต่อขอประกันตัวและขอปล่อยตัวชั่วคราวต่อศาลในระหว่างพิจารณาคดี สิทธิของจำเลยในชั้นศาลย่อมมีสิทธิตามที่กฎหมายอาญาคຸ້ມครองให้ตามบทบัญญัติ ในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล เมื่อจำเลยถูกฟ้องแล้วศาลจะต้องอ่านคำฟ้องให้จำเลยฟัง และสอบถามจำเลยว่าจะการรับสารภาพหรือปฏิเสธตามฟ้องของพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์ และศาลจะต้องสอบถามว่าจำเลยต้องการทนายความหรือไม่หากต้องการศาลจะจัดหาทนายความให้ โดยศาลจะแต่งตั้งทนายความให้จำเลยเพื่อให้จำเลยมีทนายความว่าต่างแก่ต่างให้กับจำเลยเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ให้สังคมเกิดความสงบสุขในบ้านเมืองและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย หากศาลได้พิจารณาและมีคำพิพากษาตัดสินคดีแล้วฝ่ายโจทก์หรือจำเลยไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลโจทก์และจำเลยก็ใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา หากผลสุดท้ายคำพิพากษาลงโทษจำคุกที่สุดให้จำเลยต้องรับผิดมีโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล จำเลยจะต้องถูกจำคุกที่เรือนจำหรือราชทัณฑ์ ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมผู้กระทำความผิด ขั้นตอนดังกล่าวเรียกว่า “กระบวนการยุติธรรม”

กระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาต่อตัวผู้ต้องหาและจำเลยนั้น เป็นกระบวนการที่จะต้องต่อสู้และนำสืบพยานหลักฐานซึ่งศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐาน พยานวัตถุ พยานบุคคล ว่าน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างพยานหลักฐานได้ แต่ถ้าพยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานที่ไม่ชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่เกิดจากการจงใจ ให้คำมั่น ชูเชิญ ถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวมาเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีและหากพยานหลักฐานดังกล่าวได้เกิดขึ้นโดยชอบแล้วศาลจะพิพากษาคดีได้ต่อเมื่อพยานหลักฐานดังกล่าวที่โจทก์สืบจนแน่ใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องจริงศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ แต่ถ้าคดีดังกล่าวนี้แม้พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบจะเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแล้วและโจทก์พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามที่โจทก์ฟ้องโดยปราศจากข้อสงสัย ศาลก็พิจารณาพิพากษาคดีลงโทษจำเลยได้ แต่โจทก์สืบไม่ได้ตามที่โจทก์ฟ้องหรือพยานหลักฐานที่ทางโจทก์นำสืบนั้นยังฟังไม่ได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องของโจทก์จริงหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการตามกฎหมายที่มุ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเริ่มต้นจากการนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษ กระบวนการเกี่ยวกับการมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดให้สามารถต่อสู้ข้อกล่าวหาอย่าง

เป็นธรรม ซึ่งวิธีการดำเนินคดีย่อมกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อบุคคลใดต้องถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามิควรย่อมได้รับความคุ้มครองสิทธิในความเป็นมนุษย์โดยเสมอภาคและเท่าเทียมกันกับประชาชนกลุ่มอื่น ๆ การใช้รัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัดจึงมีความสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งมุ่งประสงค์จะสร้างเสริมปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐจึงต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ การใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเมื่อมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และเมื่อข้อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามหน้าที่นี้ได้โดยตรง หากการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้แล้ว ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้แล้วจะเป็นละเมิด บุคคลย่อมเสมอภาคกันในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ และข้าราชการ และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐและพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลโดยทั่วไป (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550 : 18-19) การปกป้องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลถือเป็นหลักประกันให้กับผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ คือ กรณีเกี่ยวกับการรับโทษทางอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาของศาล อันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยจะปฏิบัติกับบุคคลดังกล่าวเสมือน เป็นผู้กระทำความผิดมิได้ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้ 1) สิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง 2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผย การได้รับระบบข้อเท็จจริงและตรวจสอบเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริงข้อโต้แย้งและพยานหลักฐาน ของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ การคัดค้านองค์คณะและได้รับทราบเหตุผลประกอบการวินิจฉัยคำพิพากษาหรือคำสั่ง (ม. 2540) 3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม 4) ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม และไม่ให้อัยการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง 5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานหลักฐานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และการช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ 6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ ทูพลภาพ ย่อมมีสิทธิ

ได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสมและย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ 7) ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาตัวอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือการได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในคดีจากทนายความ และได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว 8) ในคดีแพ่งบุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสม จากรัฐ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550)

สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากกระบวนการพิจารณาระบบกล่าวหา (Accusatorial System) นั้นมีหลักการว่าคู่ความจะต้องต่อสู้กันในเชิงคดี โดยมีศาลเป็นคณกลางทำหน้าที่เสมือนเป็นกรรมการควบคุมกติกาและวิธีพิจารณาให้เป็นไปโดยถูกต้อง การที่ศาลพิพากษาคดีให้เที่ยงธรรมนั้นคู่ความจะต้องอยู่ในสภาพและฐานะที่ทัดเทียมกัน ความถูกต้องเที่ยงธรรมจึงจะเกิดขึ้นได้ ความยุติธรรมถือเป็นหลักปฏิบัติตลอดมาว่าให้ดำเนินไปตามแนวทางของระบบกล่าวหาอันเป็นวิธีการพิจารณาพิพากษาคดีที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมาย (Common Law) นโยบายและระบบบริหารจัดการงานยุติธรรมของไทยจึงต้องใช้ความระมัดระวังเพื่อให้ความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคู่ความปรากฏน้อยที่สุด ซึ่งในความเป็นจริงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบฝ่ายโจทก์มาตลอด เพราะตำรวจและอัยการที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเข้มแข็ง เพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมมักจะถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาและจำเลย ในขณะที่ผู้ต้องหาและจำเลยแทบจะไม่มีโอกาสที่จะใช้เครื่องมือหรือกลไกของรัฐมาช่วยให้อยู่ในสถานะที่พอจะต่อสู้กับ ฝ่ายโจทก์ได้เลย การแสวงหากระบวนการยุติธรรมที่บุคคลไม่ว่าจะยากดีมีเงิน “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) ที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ทุกคนมีความเสมอภาคภายใต้กฎหมายในการปกครองตามหลัก “นิติธรรม” แม้จะทำให้บุคคลมีความเสมอภาคกันจริงหรือไม่แต่เมื่อมีการละเมิดกฎหมายเกิดขึ้นและมีการนำเรื่องสู่กระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมต้องสามารถให้บริการด้าน ความยุติธรรมได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันทุกฝ่ายไม่คำนึงถึงความยากดีมีเงินของเขา (พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ, 2546)

จากอดีตจนปัจจุบันการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมจำนวนมาก ทำให้เกิดความคิดหลากหลายทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นสังคมในเมืองหรือสังคมชนบทเห็นได้จากหลักฐานคดีความที่ปรากฏชัดเจน โดยเฉพาะศาลจังหวัดทั่วภาคอีสานมีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา อาทิ เมื่อปี 2555 ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์มีคดีแพ่งมากถึง 2,237 เรื่อง คดีอาญาจำนวน 5,438 เรื่อง ปี พ.ศ. 2556 คดีแพ่ง 2,428 เรื่อง คดีอาญา 5,921 เรื่อง ปี พ.ศ. 2557 คดีแพ่ง 2,433 เรื่อง คดีอาญา 5,761 เรื่อง (สำนักงานสถิติจังหวัดกาฬสินธุ์, 2556) ศาลจังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2555 คดีแพ่ง 2,848 เรื่อง คดีอาญา 4,332 เรื่อง ปี พ.ศ.

2556 คดีแพ่ง 3,084 เรื่อง คดีอาญา 5,262 เรื่อง ปี พ.ศ. 2557 คดีแพ่ง 3,151 เรื่อง คดีอาญา 4,848 เรื่อง (สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม, 2556) ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2555 คดีแพ่ง 3,752 เรื่อง คดีอาญา 5,004 เรื่อง ปี พ.ศ. 2556 คดีแพ่ง 3,752 เรื่อง คดีอาญา 5,813 เรื่อง ปี พ.ศ. 2557 คดีแพ่ง 3,955 เรื่อง คดีอาญา 5,498 เรื่อง (สำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด, 2556)

ปัจจุบันคดีอาญา คดีแพ่งไปอัดแน่นในศาลยุติธรรมทุกทั่วมุมภาค อันเกิดจากความขัดแย้งของคนในชุมชน ประกอบกับชาวอีสานส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านกฎหมาย เมื่อมีความเดือดร้อนไปสู่ศาล บุคคลแรกที่จะเข้าไปขอความช่วยเหลือคือตึนโรงตึนศาลแม้จะไม่จบกฎหมายแต่ก็เป็นบุคคลที่เข้าพบได้ง่ายและคิดว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ เช่น ติดต่องประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศาลเพื่อขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ซึ่งตึนโรงตึนศาลให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ แม้บางครั้งต้องเสี่ยงกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น กรณีนำหลักทรัพย์ค้ำประกันผู้ต้องหา คดีอาญาฆ่าคนตาย ผู้ต้องหาอาจจะหลบหนีในช่วงเวลาที่ประกันตัว ตึนโรงตึนศาลต้องใช้ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ อาทิ พาไปไหว้พระศักตึศีลธิ์ รดน้ำมนต์ ขอพร เพื่อให้ผู้ต้องหาอยู่ครบตามวันเวลาที่ศาลนัด หรือคดีอาญาที่ไม่รุนแรงมากนัก เช่น ผู้ต้องหาขโมยไก่ในหมู่บ้านไปตึมกินแต่ยอมความกันไม่ได้จนคดีขึ้นโรงขึ้นศาล ผู้ต้องหาเข้าไปขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลให้ช่วยหาหลักทรัพย์ประกันตัว ตึนโรงตึนศาลให้แนะนำผู้ต้องหา ไม่ให้สึคตึควรไกลเกลี่ย ประนีประนอมยอมความกัน จะเกิดผลดีหลายประการ กล่าวคือ ไม่เสียเงินค่าทนายความ ธรรมเนียมศาล พยาน เสียเวลา เสียญาติพี่น้องในหมู่บ้านเดียวกัน หรืออาจเป็นศัตรูกันตลอดไป ยิ่งกว่านั้นหากแพคตึจะถูกจำคุก ขาดอิสรภาพเป็นเวลานาน การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตึนโรงตึนศาลที่ตึดี ส่งผลให้ตึนโรงตึนศาลมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย ของตึนโรงตึนศาลที่ตึดี ตามกระบวนการยุติธรรม โดยกำหนดความมุ่งหมายการวิจัย ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

3. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

คำถามของการวิจัย

1. ความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม มีความเป็นมาอย่างไร
2. สภาพปัจจุบันและปัญหาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม ปัจจุบันเป็นอย่างไรและมีปัญหาอย่างไร
3. รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม มีรูปแบบอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการวิจัย ทำให้ทราบความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม กรณีความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์
2. ผลการวิจัย ทำให้ทราบสภาพปัจจุบันและปัญหาของตึนโรงตึนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม กรณีผู้ต้งหาและจำเลยที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์
3. ผลการวิจัย ทำให้ค้นพบรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม ผู้ต้งหาและจำเลยที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ตึนโรงตึนศาล หมายถึง ผู้ที่เข้ามาหารายได้คงไว้ กับพวกที่มาติดต่อราชการที่ศาลหรือพวกที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล โดยตึนโรงตึนศาลจะเข้าไปเสนอตัวช่วยเหลือเกี่ยวกับ การเขียนคำสั่ง กรอกเอกสารบางอย่าง ช่วยหานายประกัน และจัดเรียงเอกสารเพื่อเสนอเจ้าหน้าที่ศาล การวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ผู้ที่เข้ามาประกอบอาชีพบริการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยมีความ

ประสงค์จะประกันตัวชั่วคราว แต่ไม่มีหลักทรัพย์หรือต้องการให้ช่วยเหลือเกี่ยวกับการประกันตัวชั่วคราวตามกระบวนการยุติธรรม

2. รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาล หมายถึง วิธีการติดต่อเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย 3 รูปแบบ 1) การเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลย 2) ผู้ต้องหาและจำเลยเข้ามาพบตึนโรงตึนศาล 3) การแนะนำแบบเครือข่ายประกอบด้วย ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล และทนายความ โดยแนะนำให้ผู้ต้องหาและจำเลยมาพบตึนโรงตึนศาล เพื่อช่วยเหลือตามกระบวนการยุติธรรม

2.1 ภูมิปัญญาที่ตึนโรงตึนศาลนำมาใช้ในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านภาษา 2) ความสัมพันธ์ 3) สังคม 4) ทรัพย์สิน (ค่าใช้จ่าย) 5) การดูแลช่วยเหลือ

2.1.1 ด้านภาษา หมายถึง ภาษาอีสาน เพราะผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่เป็นชาวอีสาน การสนทนาสื่อสารการใช้ภาษาพื้นบ้าน เช่น ข่อย เจ้า พ่อลุง แม่ป้า หรือคำที่เข้าใจง่ายเป็นกันเอง เกิดความอบอุ่นสบายใจ

2.1.2 ด้านความสัมพันธ์ หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ผูกมิตรไมตรีเป็นญาติพี่น้อง เช่น ลุง ป้า น้า อา เลี้ยว(เพื่อน) เพื่อให้การสนทนาดูคุ้นเคยผูกพันกัน

2.1.3 ด้านสังคม หมายถึง ชาวอีสานเป็นสังคมที่ดี ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เคารพนับถือผู้อาวุโส

2.1.4 ด้านทรัพย์สิน (ค่าใช้จ่าย) หมายถึง หลักทรัพย์ เช่น โฉนดที่ดิน เงินสด เพื่อนำมาใช้จ่ายในช่วงเวลาขณะที่คดียังไม่สิ้นสุด รวมถึงบุคคลที่จะมาค้ำประกันหรือนายประกัน

2.1.5 การดูแลช่วยเหลือ หมายถึง การให้บริการของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย ช่วงเวลาที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลจนถึงคดีสิ้นสุด อันเกิดจากภูมิปัญญา ของตึนโรงตึนศาล

3. ผู้ต้องหา หมายถึง บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาล

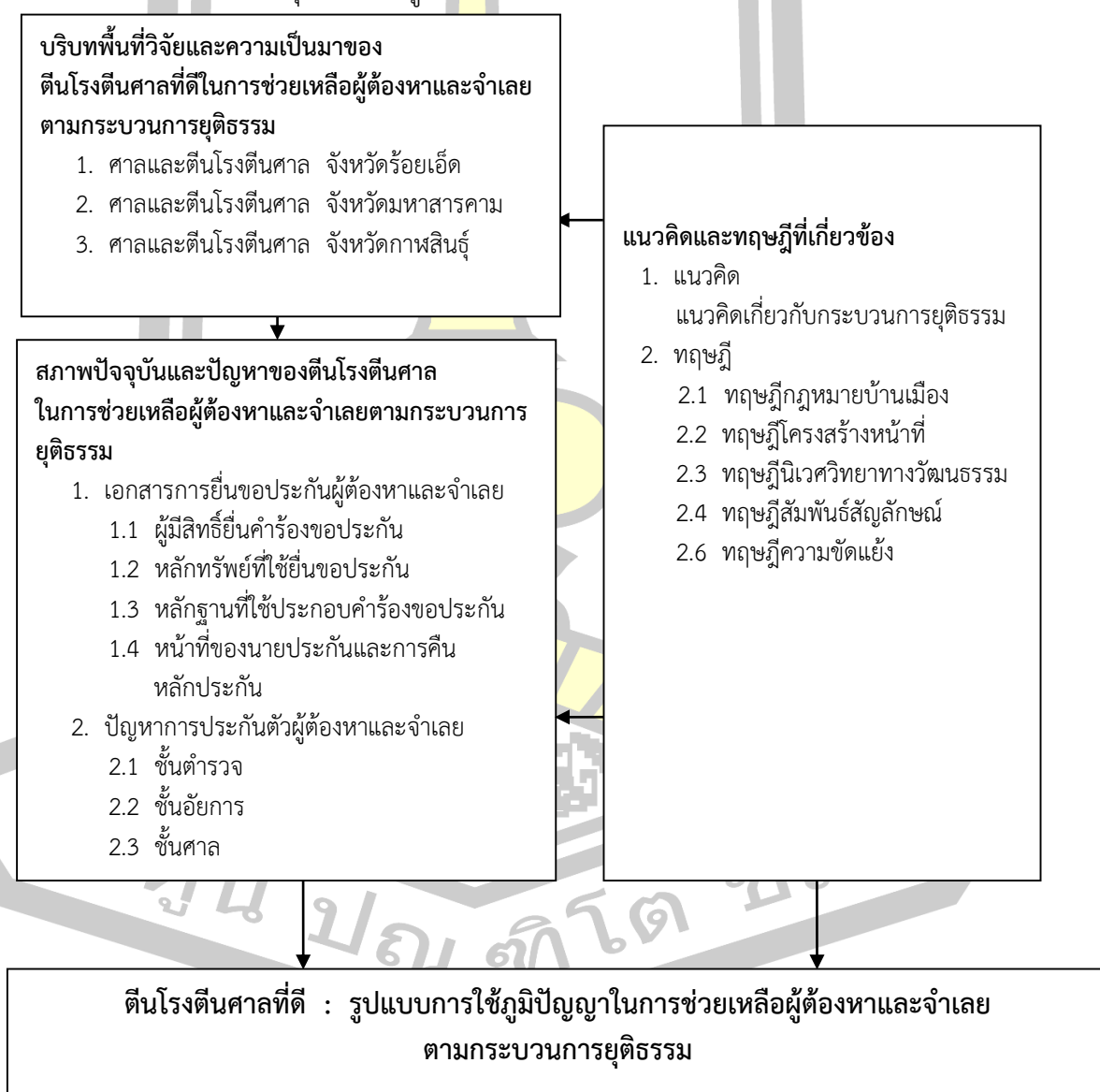
4. จำเลย หมายถึงบุคคลที่ถูกฟ้องต่อศาล 2 ประเภท คือ จำเลยในคดีอาญาและจำเลยในคดีแพ่ง กล่าวคือ จำเลยคดีอาญา หมายถึง บุคคลที่ถูกฟ้องต่อศาลแล้ว โดยกล่าวหาว่ากระทำความผิด จำเลยคดีแพ่ง หมายถึง บุคคลที่ถูกโจทก์ฟ้องต่อศาล โดยโจทก์ฟ้องเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหาย ค่าสินไหมทดแทน ให้ปฏิบัติตามสัญญา หรือให้ชำระหนี้แก่โจทก์

5. กระบวนการยุติธรรม หมายถึง การดำเนินงานของที่ให้บริการประชาชนด้านอรรถคดีและอำนวยความสะดวกให้ประชาชน ประกอบด้วยหน่วยงานหลัก คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม กรมราชทัณฑ์ และหน่วยงานอื่น ที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง เริ่มต้นจากถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ในชั้นสอบสวนของตำรวจ ถูกจับกุม ควบคุมตัวในชั้นสอบสวนพนักงานอัยการ จนถูกดำเนินคดีในชั้นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

6. การช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย หมายถึง การช่วยชี้แนะ แนะนำ เสนอแนะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยของตึนโรงตึนศาลให้รู้จักขั้นตอน วิธีการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ในการขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย การประกันตัวผู้ต้องหาและการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในคดีแพ่งและอาญา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ตึนโรงตึนศาลที่ดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรมนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ดินโรงเรียนศาลที่ตี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหา และจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสรุปตามลำดับดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา
2. กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง
3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา

1. ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของสังคมไทย

สังคมไทยมีกระบวนการยุติธรรม สำหรับแก้ความขัดแย้งในสังคมมาช้านาน ร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์และทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้มีอยู่ไม่น้อย ควรแก้การศึกษาค้นคว้าเพื่อประโยชน์ในทางวิชาการให้กว้างขวางออกไป ในสมัยสุโขทัยกษัตริย์ไทยทรงเอาพระทัยใส่ความเดือดร้อนของราษฎรเป็นอย่างสูง ทรงโปรดจะพิจารณาอุทธรณ์คดีด้วยตนเองมีการแขวนกระดิ่งไว้ที่ประตูเมืองให้ราษฎรที่เดือดร้อนมาร้องทุกข์ได้ แสดงถึงความมีน้ำพระทัยที่จะรับฟังความเดือดร้อนของอาณาประชาราษฎร์ตลอดเวลา แต่กฎหมายของสุโขทัยยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน ขณะเดียวกันนั้นอาณาจักรเชียงใหม่กฎหมายมังรายศาสตร์ของพระยามังรายเป็นกฎหมายที่ชัดเจนใช้เป็นแนวทางข้าราชการในการตัดสินคดีได้ นับเป็นก้าวสำคัญก้าวหนึ่งของสังคมไทยในเรื่องกฎหมายมังรายศาสตร์นี้ มีการตกแต่งเพิ่มเติมและใช้สืบต่อกันมาอีกช้านาน สำหรับทางด้านลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสถาปนา กรุงศรีอยุธยาปรากฏว่ากฎหมายของราชวงศ์อู่ทองเป็นระบบเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่แล้ว ทำให้เชื่อได้ว่ากระบวนการยุติธรรมแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นระบบแน่นอนมาก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา และกระบวนการนี้ได้ใช้สืบเนื่องกันต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้วยคตินิยมตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทำให้กรุงอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีกระบวนการ

ยุคธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ต่างไปจากสมัยปัจจุบันหลายประการ กล่าวคือ การใช้อำนาจตุลาการ เป็นการใช้อำนาจ ที่ได้รับการมอบหมายจากพระมหากษัตริย์และพระองค์ยังทรงพระราชอำนาจที่จะเข้าแทรกแซงในกระบวนการนี้ได้ตลอดเวลา นอกเหนือจากที่จะทรงมีพระราชอำนาจอย่างเต็มที่ทางนิติบัญญัติอยู่แล้ว ผู้ที่ได้รับมอบหมายอำนาจทางนิติบัญญัติไปนั้นมักเป็นคนที่ทำหน้าที่ด้านบริหารอยู่ด้วยนั่นเอง และใช้อำนาจสองอย่างนี้ปะปนกันไป โดยมีได้เป็นอิสระในตัวเองเสียทีเดียว ในด้านอำนาจตุลาการนั้นยังมีการควบคุมตรวจตรากันอยู่ตลอดเวลาจากหน่วยงานอื่น ๆ และจากข้าราชการในระดับสูงขึ้นไปอีก ศาลในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นมิได้เป็นอิสระในตัวเอง สำหรับในด้านกฎหมายนั้น สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นกฎหมายต่าง ๆ ตราขึ้นตามพระราชดำริ ซึ่งเป็นไปตามยุคสมัย และความจำเป็นของสังคม เมื่อพระมหากษัตริย์พระองค์ต่อ ๆ มาทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงก็จะมีการตรากฎหมายเพิ่มเติมแก้ไขเป็น ชั้น ๆ เรื่อยมา

การปรับปรุงระบบกฎหมายราชการในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ มิได้เปลี่ยนแปลงไปเลย ของกระบวนการยุติธรรมไปเลย และกระบวนการนี้ได้ถูกจัดระบบอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม ซึ่งมีการแบ่งศาลต่าง ๆ อย่างชัดเจน การแบ่งกระทรวงศาลสังกัดต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยนี้เป็นต้นไปนั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นการแบ่งตามสายอำนาจทางการบริหาร แต่เมื่อตรวจสอบให้ลึกซึ้งจะเห็นชัดเจนว่าแบ่งไปถึงแบ่งปันผลประโยชน์ตอบแทนอยู่ด้วย จนกระทั่งบางครั้งถึงแนวความคิดที่ว่าเป็นการแบ่งตามสายบริหารนั้นทีเดียว เช่น การให้ศาลความอุทธรณ์นั้นขึ้นกับมหาดไทย การให้ศาลความแพ่งขึ้นกับพระเกษม และพระไกรสิทธิ์ ผู้ที่มีหน้าที่พลิกกฎหมายเพื่อให้ได้สิทธิรับค่าฤชาธรรมเนียมได้ด้วย เป็นต้น การปรับปรุงศาลงานบริหารการศาลนั้น ค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป ตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม ครั้นเวลาผ่านไปนานเข้าก็ทำให้ศาลบางศาลเพิ่มจำนวนมากขึ้นขณะที่ศาลบางศาลหายไปจากการปฏิบัติจริงก็มี เช่น ศาลแพ่งมีการแบ่งเป็นสองศาลคือศาลแพ่งภาคและศาลแพ่งเกษม ขณะที่ศาลความอาชญาจักร ศาลความมรดกซึ่งเคยมีอยู่ตามพระธรรมนูญศาลสมัยพระเจ้าทรงเกษมกลับหายไปเมื่อถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

กระบวนการพิจารณาคดีและพิจารณาพิพากษา ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น วกวนซับซ้อนเป็นอันมาก มีหลายหน่วยงานที่ช่วยกันทำหน้าที่และมีการควบคุมตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา โจทก์จำเลยก็สามารถมีส่วนในการควบคุมความตรงไปตรงมาของมากทีเดียว แต่จากหลักฐานแวดล้อมทำให้เชื่อได้ว่ายังมีการทุจริตคดโกงกันอยู่มากเป็นที่ไม่พอใจของคนทั้งหลายอยู่น้อย จุดอ่อนที่สำคัญก็คือการใช้จารีตนครบาลในการไต่สวนความนครบาล คือคดีที่มีข้อหาร้ายแรงต่าง ๆ ซึ่งวิธีนี้ทำให้เสียความยุติธรรมได้ง่ายที่สุด พระมหากษัตริย์ทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุด แม้ในระยะหลังจะมีการพยายามจัดให้มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบด้วยฎีกาแทนพระองค์แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ความล่าช้าล่าสมัยต่าง ๆ ในยุคสมัยนั้นเป็นช่องว่างของคนเลวให้แก่งัดงัดคดีความให้ต้องอุทธรณ์ฎีกาซ้ำมากขึ้นไปอีก ในสมัยรัตนโกสินทร์ได้กล่าวว่า ความซื่อตรงของศาลไม่เป็นที่น่า

ไว้วางใจ อำนาจบริหาร ก้าวก้าวอำนาจตุลาการข้าราชการศาลเห็นศาลเป็นที่หาผลประโยชน์ กระบวนการได้สวนและลงโทษล่าหลัง สิ่งให้เห็นเป็นประหลาดเป็นเอกลักษณ์ของกระบวนการศาล สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ไม่ควรมองข้ามไปคือ การให้รับผิดชอบร่วมกันในหมู่คนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน หรือผู้ที่สืบสายเลือดกัน (มนูญ อุดมเวช, 2540)

2. ความรู้เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ และการประณอมข้อพิพาทของประชาชน

พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2545 (ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอน 39 ก ลงวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2545) จึงมีผลบังคับใช้ในวันถัดไป คือ 30 เมษายน พ.ศ. 2545

มาตรา 210 บรรดาคดีทั้งปวงซึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น คู่ความจะตกลงกันเสนอข้อพิพาทอันเกี่ยวกับประเด็นทั้งปวงหรือแต่ข้อใดข้อหนึ่ง ให้อนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้ชี้ขาดก็ได้ โดยยื่นคำขอร่วมกันกล่าวถึงข้อความแห่งข้อตกลงเช่นว่านั้นต่อศาล

ถ้าศาลเห็นว่าข้อตกลงนั้นไม่ผิดกฎหมาย ให้ศาลอนุญาตตามคำขอนั้น

มาตรา 211 ถ้าในข้อตกลงมิได้กำหนดข้อความไว้เป็นอย่างอื่น การตั้งอนุญาโตตุลาการให้ใช้ข้อบังคับดังต่อไปนี้ 1) คู่ความชอบที่จะตั้งอนุญาโตตุลาการได้ฝ่ายละคนแต่ถ้าคดีมีโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมหลายคนให้ตั้งอนุญาโตตุลาการเพียงหนึ่งแทนโจทก์ร่วมทั้งหมดและคนหนึ่งแทนจำเลยร่วมทั้งหมด 2) ถ้าคู่ความจะตั้งอนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือหลายคนด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน การตั้งเช่นนี้ให้ทำเป็นหนังสือลงวัน เดือน ปี และให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ 3) ถ้าตกลงกันให้คู่ความฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ตั้งอนุญาโตตุลาการ การตั้งเช่นนี้ให้ทำเป็นหนังสือลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อของคู่ความหรือบุคคลภายนอกนั้นแล้วส่งไปให้คู่ความอื่น ๆ 4) ถ้าศาลไม่เห็นชอบด้วยบุคคลที่คู่ความตั้งหรือที่เสนอตั้งเป็นอนุญาโตตุลาการให้ศาลสั่งให้คู่ความตั้งบุคคลอื่นหรือเสนอบุคคลอื่นตั้งเป็นอนุญาโตตุลาการ ถ้าคู่ความมิได้ตั้งหรือเสนอให้ตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาโตตุลาการ ให้ศาลมีอำนาจตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาโตตุลาการได้ตามที่เห็นสมควร แล้วให้ศาลส่งคำสั่งเช่นว่านี้ไปยังอนุญาโตตุลาการที่ตั้งขึ้น และคู่ความที่เกี่ยวข้องโดยทางเจ้าพนักงานศาล

มาตรา 212 ข้อความในหมวดนี้มีได้ให้อำนาจศาลที่จะตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาโตตุลาการโดยมิได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น

มาตรา 213 เมื่อบุคคลหรือคู่ความที่มีสิทธิได้ตั้งอนุญาโตตุลาการขึ้นแล้ว ห้ามมิให้บุคคลหรือคู่ความนั้นถอนการตั้งเสีย เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายจะได้ยินยอมด้วย

อนุญาโตตุลาการที่ตั้งขึ้นโดยชอบนั้น ถ้าเป็นกรณีที่ศาลหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ตั้ง คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะคัดค้านก็ได้หรือถ้าเป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตั้ง คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

จะคัดค้านก็ได้ โดยอาศัยเหตุดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11 หรือเหตุที่อนุญาตตุลาการนั้นเป็นผู้รู้ความสามารถหรือไม่สามารถทำหน้าที่อนุญาตตุลาการได้ในกรณีที่มีการคัดค้านอนุญาตตุลาการ ดังว่านี้ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษามาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าการคัดค้านอนุญาตตุลาการนั้นฟังขึ้นให้ตั้งอนุญาตตุลาการขึ้นใหม่

มาตรา 214 ถ้าในข้อตกลงมิได้กำหนดค่าธรรมเนียมอนุญาตตุลาการไว้ อนุญาตตุลาการขอที่จะเสนอความข้อนี้ต่อศาลโดยทำเป็นคำร้อง และให้ศาลมีอำนาจมีคำสั่งให้ชำระค่าธรรมเนียมตามที่เห็นสมควร

มาตรา 215 เมื่อได้ตั้งอนุญาตตุลาการขึ้นแล้ว ถ้าในข้อตกลงหรือในคำสั่งศาลแล้วแต่กรณี มิได้กำหนดประเด็นข้อพิพาทไว้ ให้อนุญาตตุลาการกำหนดประเด็นข้อพิพาทเหล่านั้น แล้วจดลงในรายงานพิสดารกลัดไว้ในสำนวนคดีอนุญาตตุลาการ

มาตรา 216 ก่อนที่จะทำคำชี้ขาด ให้อนุญาตตุลาการฟังคู่ความทั้งปวงและอาจทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรในข้อพิพาทอันเสนอมาให้พิจารณานั้น

อนุญาตตุลาการ อาจตรวจเอกสารทั้งปวงที่ยื่นขึ้นมาและฟังพยานหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งเต็มใจมาให้การ ถ้าอนุญาตตุลาการขอให้ศาลส่งคำคู่ความหรือบรรดาเอกสารอื่น ๆ ในสำนวนเช่นว่านี้มาให้ตรวจดู ให้ศาลจัดการให้ตามคำร้องขอนั้น

ถ้าอนุญาตตุลาการเห็นว่าจำต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างใดที่ต้องดำเนินทางศาล (เช่นหมายเรียกพยาน หรือให้พยานสาบานตน หรือให้ส่งเอกสาร) อนุญาตตุลาการอาจยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น ถ้าศาลเห็นว่ากระบวนการพิจารณานั้นอยู่ในอำนาจศาลและพึงรับทำให้ได้แล้ว ให้ศาลจัดการให้ตามคำขอเช่นว่านี้ โดยเรียกค่าธรรมเนียมศาลตามอัตราที่กำหนดไว้สำหรับกระบวนการที่ขอให้จัดการนั้นจาก อนุญาตตุลาการ

ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 215 และมาตรานี้อนุญาตตุลาการมีอำนาจที่จะดำเนินตามวิธีพิจารณาใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้ เว้นแต่ในข้อตกลงจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 217 ถ้าในข้อตกลงมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการนั้นให้อยู่ภายในบังคับต่อไปนี้ 1) ในกรณีที่มีอนุญาตตุลาการหลายคน ให้ชี้ขาดตามคะแนนเสียงฝ่ายข้างมาก 2) ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้อนุญาตตุลาการตั้งบุคคลภายนอกเป็นประธานขึ้นคนหนึ่ง เพื่อออกคะแนนเสียงชี้ขาด ถ้าอนุญาตตุลาการไม่ตกลงกันในการตั้งประธาน ให้ยื่นคำขอโดยทำ เป็นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งตั้งประธาน

มาตรา 218 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 140, 141 และ 142 ว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่งของศาลมาใช้บังคับแก่คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการโดยอนุโลม

ให้อนุญาตตุลาการยื่นคำชี้ขาดของตนต่อศาล และให้ศาลพิพากษาตามคำชี้ขาดนั้น

แต่ถ้าศาลเห็นว่า คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการขัดต่อกฎหมายประการใดประการหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจทำคำสั่งปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาตามคำชี้ขาดนั้น แต่ถ้าคำชี้ขาดนั้นอาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ ศาลอาจให้อนุญาโตตุลาการ หรือคู่ความที่เกี่ยวข้องแก้ไขเสียก่อนภายในเวลาอันสมควรที่ศาลจะกำหนดไว้

มาตรา 219 ถ้าในข้อตกลงมิได้กำหนดข้อความไว้เป็นอย่างอื่น ในกรณีที่ไมอาจดำเนินตามข้อตกลง เสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาด เพราะบุคคลภายนอกซึ่งรับมอบหมายให้เป็นผู้ตั้งอนุญาโตตุลาการมิได้ตั้งอนุญาโตตุลาการขึ้น หรืออนุญาโตตุลาการที่ตั้งขึ้นคนเดียวหรือหลายคนนั้นปฏิเสธไม่ยอมรับหน้าที่หรือตายเสียก่อน หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือด้วยเหตุประการอื่นไม่อาจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนภายในเวลาอันสมควร ถ้าคู่ความไม่สามารถทำความตกลงกันเป็นอย่างอื่นให้ถือว่าข้อตกลงนั้นเป็นอันสิ้นสุด

มาตรา 220 ถ้ามีข้อพิพาทเกิดขึ้นเนื่องจากการดำเนินตามข้อตกลงเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาด หรือมีข้อพิพาทกันว่า ข้อตกลงนั้นได้สิ้นสุดลงตามมาตราก่อนแล้วหรือหาไม่ ข้อพิพาทนั้นให้เสนอต่อศาลที่เห็นชอบด้วยข้อตกลงดังกล่าวแล้ว

มาตรา 221 การเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดนอกศาล ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ

มาตรา 222 ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งศาลซึ่งปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ หรือคำพิพากษาของศาลตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

- 1) เมื่อมีข้ออ้างแสดงว่าอนุญาโตตุลาการหรือประธานมิได้กระทำการโดยสุจริต หรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้กลฉ้อฉล
- 2) เมื่อคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- 3) เมื่อคำพิพากษานั้นไม่ตรงกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

3. ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน คำว่า “ภูมิปัญญา” มีผู้อธิบายความหมายไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้ ภูมิปัญญา หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า แสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งได้สั่งสมปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ก็ได้ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2543)

นอกจากนี้ยังมีผู้รู้อีกกลุ่มหนึ่งให้ความหมายใกล้เคียงกันว่า ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสมการเรียนรู้จากอดีตมาเป็น ระยะเวลายาวนาน มีลักษณะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกันไปไม่แยกเป็นเรื่อง ๆ เป็นการจัดการความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และ พิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่าง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในส่วนที่เป็น ชุมชนหมู่บ้าน และส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง

คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” “ภูมิปัญญาพื้นบ้าน” และ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” มีผู้รู้ให้คำอธิบายใกล้เคียงกัน กล่าวคือ

“ภูมิปัญญาพื้นบ้าน” หมายถึง องค์ความรู้และประสบการณ์ ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข ได้รับมาโดยการถ่ายทอดสั่งสมกันมาจากสถาบันของชุมชน รวมทั้งประสบการณ์ตรงของคนในท้องถิ่น ในท้องถิ่นมีการสะสมภูมิปัญญาของคนที่ได้มาจากประสบการณ์ การประกอบอาชีพ การคิดค้นขึ้นมาใหม่โดยอาศัยรากฐานแห่งความเชื่อหรือการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน (ทรงคุณ จันทจร, 2549)

“ภูมิปัญญาพื้นบ้าน” หมายถึง มวลความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยใช้การประสมประสานความรู้ความคิดที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสมจาก บรรพบุรุษสืบต่อกันมา หรือจากประสบการณ์ตรงของตนเองเป็นความรู้ที่สร้างสรรค์ และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต พัฒนาให้สอดคล้องกับ กาลสมัย (ลักษณะ รอดสน. 2540 : 34)

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวางลึกซึ้งเกี่ยวกับคตินิยม ความรู้ ความสันทัด การรู้เท่าทันธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัวและการเลือกเฟ้น ความคิด วิธีการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นการสั่งสมประสบการณ์มา หลายชั่วคน มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่ทราบที่มาว่าใครเป็นผู้คิดผู้สร้างความรู้ความสันทัดนั้นขึ้น และไม่ทราบว่าสร้างขึ้นเมื่อใด

“ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หมายถึง แกนหลักของการมองชีวิต การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งมีความหมายทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคล และในแง่ของสังคมหมู่บ้านที่ เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเอกภาพ หรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง การเอาทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งอาจ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน หรือเป็นลักษณะสากลที่หลายๆท้องถิ่นมีคล้ายกันก็ได้ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในแต่ ละท้องถิ่นเกิดจากการที่ชาวบ้านแสวงหาความรู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติ ทางสังคมที่จำเป็นใน การดำรงชีวิต ภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและวิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น การประกอบ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้กระทำสบายใจ รู้สึกอบอุ่นไม่โดดเดี่ยว ให้คุณค่าทาง จิตใจและความรู้สึกถือว่าเป็นพลังทางศีลธรรมหรือประเพณี การรวมกำลังช่วยกันทำงานที่ใหญ่หลวงเกิน วิสัยที่จะทำได้สำเร็จคนเดียว เช่น การลงแขกสร้างบ้าน สร้างวัด สร้างถนนหนทาง หรือขุดลอกแหล่งน้ำ เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันภายในชุมชน ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยทั่วไป ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนเป็นประโยชน์แก่คนทุกระดับมีลักษณะเด่นคือสร้างสำนึกเป็นหมู่คณะสูงทั้งในระดับครอบครัวและเครือญาติ จะเห็นได้ว่า นักวิชาการหลาย ๆ ท่านที่อธิบายความหมายของภูมิปัญญาพื้นบ้านในความหมายที่ใกล้เคียงกัน พอ

สรุปได้คือ หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านหรือปราชญ์พื้นบ้านที่เรียนรู้จากการสังเกตการณ์ซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นความรอบรู้ เชี่ยวชาญ สั่งสมเป็นประสบการณ์มายาวนานโดยตรงหรือทางอ้อมเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ การประกอบอาชีพหรือเกี่ยวข้องกับดำรงชีวิต การดูแลรักษาสุขภาพ การจัดการทรัพยากร นอกจากนี้ยังรวมถึงการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้และการประสานความรู้ ตลอดจนประสบการณ์ใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ที่เกื้อหนุนให้เกิดทางเลือกใหม่ ๆ ที่มีลักษณะสากล และ เฉพาะเหมาะสมกับท้องถิ่น นั้น ๆ ซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องของวิถีชีวิตของชุมชนที่สืบทอดมายาวนานโดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสมดุล ความพอดี มีศักยภาพในการจัดการกับสภาวะแวดล้อม และเชื่อมโยง กับครอบครัว สังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ รวมทั้งสิ่งเหนือธรรมชาติ และ นำมาใช้ประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างเป็นสุข (วิจิต นันทสุวรรณ,2528)

ลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านและมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรมและลักษณะที่เป็นนามธรรม นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนและธรรมชาติ สรุปได้ดังนี้

- 1) มีความจำเพาะของท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านของคนในแต่ละท้องถิ่น สะสมจากประสบการณ์หรือความชัดเจนในชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ดังนั้นจึงมีความสอดคล้องกับท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก อาจนำไปใช้ในท้องถิ่นอื่นที่แตกต่างกันได้
- 2) มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ เรียกว่า มีความ เชื่อมโยงหรือมีบูรณาการสูง ทั้งในเรื่องกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างชัดเจน ความคิดในเรื่อง แม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ รุกขเทวดา เป็นต้นอย่างของการ นำเอาธรรมชาติมาเป็นแบบ นามธรรมที่สื่อไปถึงส่วนลึกของจิตใจที่เชื่อมโยงไปสู่อัตถประโยชน์โดย สร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องให้คน เคารพธรรมชาติ เมื่อเคารพแล้วย่อมไม่ทำลายสิ่งที่เคารพนั้น 3) เป็นองค์ความรู้ที่มี การเชื่อมโยงกันทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชีพเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การ ใช้จ่าย การศึกษา หรือวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนกัน 4) มีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันใน สังคมหรือชุมชน 5) มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้านให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์จึง ให้ความสำคัญผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า 6) มีความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลายอย่างเช่น ความเชื่อ ในเรื่องผีก็เป็นการเชื่อมโยง ความเชื่อกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2533 : 3) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ใด ๆ หรือหน่วยสังคมใด ๆ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน 2) ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นความเชื่อ

เกี่ยวกับเรื่องใด ๆ หรือหน่วยสังคมใด ๆ ความเชื่อดังกล่าวอาจยังไม่มีข้อ พิสูจน์ว่าถูกต้อง หาก พิสูจน์แล้วความเชื่อก็จะเป็นความรู้ ความเชื่อบางอย่างพิสูจน์ไม่ได้ เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตาย แล้วไปไหน ผิมีจริงหรือไม่ 3) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการสร้างหรือดำรงความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2530 : 81-86) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ไว้ดังนี้ 1) มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์ 2) มีการบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 3) มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง และ 4) เน้นความสำคัญ ของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

จากคำอธิบายของผู้รู้ดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปลักษณะของภูมิปัญญาพื้นบ้านได้ว่า มีลักษณะเป็นได้ทั้งแบบ รูปธรรมและนามธรรม มีบูรณาการของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งสิ่งเหนือ ธรรมชาติ เป็นองค์ความรู้ที่หลากหลายทั้งด้านการทำมาหา กิน ด้านศิลปวัฒนธรรม มีคุณค่าทางจิตใจสั่งสมขึ้นมาจากความเชื่อและประสบการณ์ จึงให้ความ เคารพผู้อาวุโสซึ่งมีประสบการณ์มากกว่า โดยมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น มีลักษณะเฉพาะหรือมี เอกลักษณ์ในตัวเอง และเป็นเรื่องของการแก้ไข ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอด ของบุคคล ชุมชน และสังคม

ประเภทของภูมิปัญญาพื้นบ้าน

การแบ่งประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้มีผู้จัดแบ่งไว้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 145 - 146) ประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านแบ่งตาม ลักษณะของภูมิปัญญาเป็น 2 ประเภท คือ 1) ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า และความหมาย ของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน 2) ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่น ๆ

สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2540 : 34-41) แบ่งประเภทภูมิปัญญาชาวบ้านตาม อัตตะประโยชน์ไว้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพ ภูมิปัญญาชาวบ้านประเภทเพื่อการ ยังชีพมีขึ้นเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด อยู่อย่างมีความสุขสบายตามอัตภาพ เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการ เสาะหาปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพของสังคมปฐมฐานยุคที่มนุษย์เสาะหาปัจจัยด้วยวิธีเก็บเกี่ยวและ การใช้แรงงานได้แก่วิธีทำมาหากิน วิธีเสาะหาและจัดการเก็บเกี่ยวกับปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่ อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ภูมิปัญญาเหล่านี้ค่อย ๆ เพิ่มพูนงอกงามขึ้นจนดูประหนึ่งเป็นสิ่ง สามัญ เช่น 1) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการทำมาหากินเริ่มแต่ภูมิปัญญาการเก็บเกี่ยว เช่น ภูมิปัญญา การหาของป่าล่าสัตว์ ตีผึ้ง การทำและใช้เครื่องจับสัตว์บก เช่น นก ปลา เสือ ช้าง ภูมิปัญญา

เหล่านี้ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นเป็นอาชีพ มีรูปแบบของเครื่องมือเครื่องใช้เฉพาะตัวเฉพาะถิ่นขึ้น เช่น หน้่าไม้ ภูมิปัญญาในการเลือก พันธุ์ข้าวทำนา การไถ คราด หว่าน ดำ เป็นต้น 2) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เช่น การสร้างบ้านเรือนแบบเครื่องผูกภูมิปัญญาการเลือกใช้วัสดุ วิธี เย็บ ผูก ริม ถัก ริม ผูกเสื่อ เป็นต้น 3) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัฒนธรรมโภชนาการ ได้แก่ ภูมิปัญญาในการเลือกสรรอาหาร วิธีปรุง และวิธี ถนอมอาหาร 4) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ภูมิปัญญาในการนำสิ่งต่าง ๆ มาปกปิดร่างกายให้อบอุ่น เช่น ภูมิปัญญาในการนำหินเป็นเครื่องทูป เปลือกไม้ทำเป็นผ้า การทำและใช้ดินเผาเพื่อปั่นฝ้าย การคิดทำพื้ และก็สำหรับงานทอผ้า ภูมิปัญญาในงานถักร้อยปัก ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับยารักษาโรค ได้แก่ การนำสมุนไพร สัตว์ แร่บางชนิด มาใช้เป็นตัวยา การผสมยา วิธีปรุงยา และการใช้

2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน ผู้คนทุกหมู่เหล่าต่างพยายามจะให้ตนมีชีวิตที่ยืน มั่นคง จึงทุ่มเทใช้สติปัญญาและสิ่งเอื้ออำนวยต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุความต้องการอาจจำแนกภูมิปัญญา ชาวบ้านประเภทนี้เป็นกลุ่มย่อยได้ ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาการพึ่งตนเอง ภูมิปัญญาเบื้องต้นในการพิทักษ์ปกป้องชีวิตและทรัพย์สินคือ การพึ่งตนเอง ความพยายามที่จะบำรุงรักษา และเพิ่มขีดความสามารถการใช้อวัยวะของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการ ดำเนินต่อสู้อ เพื่อความอยู่รอด 2) ภูมิปัญญาการหลบเลี่ยงอันตราย เช่น ภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถสังเกตการแปรปรวนของ สภาพดินฟ้าอากาศ รู้ว่าจะเกิดฝนหนัก ลมแรง ทะเลบ้า ฟ้าคะนอง น้ำท่วมใหญ่ เกิดภัยแล้ง ไฟป่า หรือภูมิปัญญาในการโค่นไม้ใหญ่ โดยสามารถบังคับให้ล้มพาดในทิศทางที่ต้องการได้ 3) ภูมิปัญญาการรวมพลังและการพึ่งพิง ภูมิปัญญาการร่วมแรงแบ่งประโยชน์ เช่น การทำนารวม การทำสวนรวม คือ ร่วมกันทำนาหรือทำสวนในที่แปลงเดียวกันทุกคนที่ทำมีสิทธิ์เก็บกิน เป็นแรงสร้าง จิตสำนึกร่วมกันทำร่วมกันใช้ 4) ภูมิปัญญาการทำและใช้ศาสตราวุธ เช่น การทำมีดพร้าของชาวใต้ ซึ่งใช้สำหรับงานสับ ฟัน แต่ง เติมสวนและใช้ต่อสู้ได้อีกด้วย 5) ภูมิปัญญาการดูแลบำรุงรักษาชีวิตและทรัพย์สิน การให้ความสำคัญต่อสตรีและเด็ก จึงปรากฏความเชื่อ เช่น ห้ามหญิงมีครรภ์นั่งขวางบันได หรือนั่งขวางประตู มิฉะนั้นลูกจะไม่สมบูรณ์ เป็นต้น

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้าง พื้ทักษ์ฐานะและอำนาจ ผู้คนทุกหมู่เหล่า ย่อมอาศัยฐานะและอำนาจเพื่อ ช่วยในการดำรงชีพ ทั้งนี้ย่อมแตกต่างกันไปตามโครงสร้างของสังคม ขีดจำกัดของการศึกษา ขีดความ เจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและยุคสมัยภูมิปัญญาการสร้าง พื้ทักษ์ฐานะและอำนาจ มีทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และตำแหน่งหน้าที่อำนาจจำแนกได้ ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาการสร้างและขยายฐานอำนาจ ภูมิปัญญาที่เด่นชัด คือ ขยายวงศาคณาญาติให้ ได้มาก ๆ เพื่อจะได้พวกพ้องและเพิ่มแรงงาน 2) ภูมิปัญญาการรักษาฐานและอำนาจ เป็นการ บำเพ็ญบุญบารมีเพื่อผดุงอำนาจวาสนา เป็นภูมิปัญญาที่อาศัยหลักคุณธรรม โดยให้ทำแต่กรรมดี 3)

ภูมิปัญญาการจัดการเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ ภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน เช่น การร่วมกันกำหนดการสัญจรระหว่างหมู่บ้าน การร่วมกันหาเงินบำรุงวัด เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรคพิเศษ คือ สิ่งที่ปัญญาชน ชาวบ้านใช้วิสัยทัศน์เฉพาะตัว สร้างสรรค ขึ้นต่างจากกลุ่มอื่น เช่น ภูมิปัญญาที่ให้ตระหนักว่า นักปราชญ์เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่ายิ่ง เป็นต้น ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม และมีลักษณะเป็นองค์ รวบรวมด้าน โดยมีอาจแยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกันได้ แต่สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ (ยศ สันตสมบัติ, 2548)

1) ภูมิปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องอาหารและยา ภูมิปัญญาลักษณะนี้ผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญในการ ดูแลอาหารและยาสำหรับบรรเทาอาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นความรู้ พื้นฐาน และมักได้รับการถ่ายทอดจากยายไปสู่แม่บุคคลพิเศษ เช่น คนทรง หมอสมุนไพร ผู้ทำการ ประกอบพิธีกรรมอาจมีความรู้พิเศษในสิ่งที่เกี่ยวกับคุณสมบัติและฤทธิ์ของยาของพืชสมุนไพรบางชนิด ความรู้ในเรื่องเวทมนต์คาถา และเทคนิคในการรักษาพยาบาล และอาจมีการใช้สมุนไพร ร่วมกับการใช้ คาถาอาคม

2) ภูมิปัญญาที่เป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องระบบการผลิต และการจัดการทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะซับซ้อน และพัฒนาการจากความรู้พื้นฐานในด้านอาหารและยา เช่น องค์ความรู้ ในการจัดระบบการผลิต วิธีการคัดเลือกฝืนป่าเพื่อตัดฝืน โคน เผา การพิจารณาคุณสมบัติของดินการคัดเลือกและการเก็บรักษา สายพันธุ์พืชที่จำเป็นต่อการดำรงชีพมีระบบการจัดการน้ำ เช่น เทคนิคการทำเหมือง ฝาย การท่อน้ำ การควบคุมน้ำ ตลอดจนการพัฒนาารูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างสังคม และองค์กรเพื่อจัดการผลิต และดูแลทรัพยากรส่วนรวม

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม จารีต ประเพณีและวิถีปฏิบัติ การสร้าง ระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรของชุมชนจำเป็นต้องออกกฎระเบียบเพื่อเป็นแบบแผนและบรรทัด ฐานร่วมกันของชุมชน โดยปกติการแสดงอำนาจของชุมชนในการตรากฎระเบียบต่าง ๆ มักแสดงออกในรูป ของชุมชน โดยปกติการแสดงอำนาจของความเชื่อ พิธีกรรม และการสร้างจารีตประเพณีขึ้นมาในชุมชน

4) วิธีคิด ภูมิปัญญาท้องถิ่นในส่วนของวิธีคิดทำให้มองความเชื่อบางประการว่าไม่ได้เป็นเพียงระบบคุณค่า หรือค่านิยมที่ไร้เหตุผล แต่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ของอำนาจอันเป็นพื้นฐานในการจัดการ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ ความเชื่อเช่นนี้เป็น พื้นฐานในการวางกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน อุดมการณ์ อำนาจจากรูปแบบของความเชื่อ มีการผลิตซึ่งผ่านสมาชิกของชุมชนรุ่นแล้วรุ่นเล่า มีการ เปลี่ยนและประยุกต์ใช้ใหม่ตามสภาพการที่เปลี่ยนแปลง การมองภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะของวิธีคิด

เช่นนั้นเป็นมุมมองทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งมีวิถีชีวิตทางธรรมเนียนประเพณี ระบบผลิต และการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป

วิชิต นันทสุวรรณ จัดแบ่งภูมิปัญญาชาวบ้านเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1)

ภูมิปัญญาจากการใช้ชีวิตในธรรมชาติ คือ การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับปรากฏการณ์ ธรรมชาติ ในลักษณะของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติ และข้อห้ามมิให้ชาวบ้านปฏิบัติ เช่น ความเชื่อเรื่อง “ผี” ที่ทำให้เกิดภาวะสมดุลของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ ระบบเมืองฝาย ฝิน้ำ ฝินา เป็นต้น 2) ภูมิปัญญาประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน ภูมิปัญญาแบบนี้มีพฤติกรรมตามแบบแผนของ สังคม มีกฎเกณฑ์บอกอย่างนั้นดี อย่างนี้ไม่ดี มีระบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นหลัก มีความเข้าใจในอนิจจังของชีวิตเป็นแกนสูงสุด พฤติกรรมที่ พึงแสดงออก คือ ความเชื่อ เรื่องบรรพบุรุษ เช่น ปู่ตา ปู่ย่า ผีพ่อแม่ และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น 3) ภูมิปัญญาจาก ประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น ภูมิปัญญาจากประสบการณ์การทำมาหากินในด้านต่าง ๆ ภูมิปัญญา ด้านการรักษาโรค เป็นต้น (วิชิต นันทสุวรรณ, 2528)

ภูมิปัญญาชาวบ้านแบ่งได้เป็น 4 ประเภท (อังกูล สมคะเนย์, 2535) ดังนี้

1) ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ ปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบันได้แก่ การประกอบพิธีกรรมในแต่ละท้องถิ่น ดำรงชีวิตด้วยการปลูกพืชไว้ กินเอง เลี้ยงสัตว์ไว้กินและใช้แรงงาน ผสมผสานกับการหาผลผลิตต่าง ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ ประโยชน์เพื่อการยังชีพ ความรู้สึกผูกพันกับธรรมชาติจึงมีมากกว่าชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับลัทธิทางศาสนา คือ ศาสนาพุทธ พราหมณ์ เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ยิ่งก่อให้เกิด ความเชื่อแบบ พราหมณ์ พุทธ ขึ้น ซึ่งส่วนผสมของความเชื่อเหล่านี้จะมีส่วนใดมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการพัฒนาของชุมชนแต่ละแห่ง แต่ละบุคคล ความเชื่อแต่ดั้งเดิมนั้นเกิดขึ้นสืบทอด และมีพัฒนาการมานาน อันเป็นผลมาจากการพึ่งพาธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นความ เชื่อที่ให้คุณค่ากับธรรมชาติ และการให้ความเคารพแก่บรรพบุรุษ ในสิ่งที่บรรพบุรุษสั่งสมและ ถ่ายทอดไว้ให้ ดังจะพบได้ในชุมชนชนบทไทยในทุกภาคของประเทศ เช่น ชุมชนภูเขาคงมีความเชื่อ ในเรื่องผีป่า เจ้าเขาเทพารักษ์ ผู้ที่อยู่ในที่ราบ ก็จะมี ความเชื่อในเรื่องของพระภูมิเจ้าที่ พระภูมิณา การสู่ขวัญ การให้ความเคารพแม่โพสพ ผู้ที่อยู่อาศัยตามแม่น้ำริมทะเลมักเชื่อในเรื่องของแม่ ยานางเรือ เป็นต้น

2) ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญต่อการ แสดงออกถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ของหมู่บ้านต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งก็คือ ผลงานหรือกิจกรรมที่เกิด จากความคิดของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ได้รับการ ถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นเฉพาะกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกลุ่มชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ

3) การประกอบอาชีพในท้องถิ่น ในอดีตวิถีชีวิตของคนไทยมีความเป็นอยู่ โดยอาศัยธรรมชาติ มีอาชีพ เกษตรกรรม เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชสมุนไพร ในการประกอบอาชีพนั้นเป็นการทำเพื่อให้มีอยู่มีกินมากกว่าที่จะทำเพื่อความมั่งมี ความร่ำรวย จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอกมาเป็นตัวกำหนด และมามีอิทธิพลในการผลิต แต่ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนไปมาก ซึ่งเป็นผลจากแผนพัฒนาของประเทศจากประเทศ เกษตรกรรม มาเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้มีระบบการผลิตที่แตกต่างไปจากเดิม โดยการ เร่งผลผลิตให้ทันกับความต้องการของตลาด ทำให้ระบบการผลิตต้องผูกติดกับระบบธุรกิจ เมื่อ ระบบธุรกิจภายนอกล้มเหลวจึงทำให้ระบบการผลิตของชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนตามไปด้วย เกิดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจในชนบทขึ้น จากนั้นมีกลุ่มหนึ่งนำเอาความล้มเหลวที่ผ่านมามา เป็นบทเรียน และนำไปสู่แนวความคิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชนบท จึงเริ่ม ฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่เสียไปนั้นให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์ ปรับการดำเนินชีวิตที่เคยถูกรองรับ จากสภาพสังคมพ่อค้าคนกลาง ระบบธุรกิจ ระบบโครงการ กลับเข้าสู่การเกษตรที่อาศัยความ สมดุลทางธรรมชาติซึ่งกันและกัน บุคคลกลุ่มนั้นสามารถยืนหยัดต่อสู้กับความล้มเหลวนี้ได้อย่าง ภาคภูมิใจ ด้วยกำลังกาย สติปัญญา และสิ่งสมประสพการณ์จากการผสมผสานกลมกลืนได้อย่าง เหมาะสม สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง ซึ่งนับว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สมควรได้รับการยกย่อง และนำแนวความคิด ความรู้ และประสพการณ์ไปถ่ายทอด และเผยแพร่ ต่อไป

4) เทคโนโลยีชาวบ้าน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เริ่ม เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม ไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้การดำเนินชีวิตค่อย ๆ เปลี่ยนจากสภาพ พอกินไปสู่การประกอบอาชีพเพื่อ หารายได้ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สามารถอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนไป ได้อย่างมีความสุข จึงได้เกิดการนำแนว ความรู้ และหลักการที่เคยปฏิบัติกันมา นำมาผสมผสาน กับเทคโนโลยีใหม่เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มผลผลิต หรือประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตใน ครอบครัวและชุมชน ซึ่งนับว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาอีก กลุ่มหนึ่งที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตัวเองและช่วยเหลือต่อสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 24-26) จัดแบ่งภูมิ ปัญญาชาวบ้านตามสาขาต่าง ๆ ไว้เป็น 10 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้าน การเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูป ผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาดเพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภค

อย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการด้านการสะสมและบริหาร กองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งมีเป็นเงินตรา และโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกใน ชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิด ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการการดำเนินการด้านต่างๆ ทั้งของ องค์กรชุมชน องค์กรศาสนา องค์กรการศึกษา ตลอดจนองค์กรทางสังคมอื่น ๆ กรณีการจัดการศึกษา เรียนรู้รู้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ที่ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีในการดำรงชีวิต

ภูมิปัญญาชาวบ้านทั้ง 10 สาขานี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 107) จัดแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ภูมิปัญญาชาวบ้านทางปัญญา มีบทบาทนำทางความคิดและการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนในการตัดสินใจ และมีทิศทางการพัฒนาตนเอง กลุ่มที่ 2 ภูมิปัญญาชาวบ้านทางเทคนิคเป็นนักปฏิบัติ เช่น ด้านการเกษตร ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ ด้านปศุสัตว์ ด้านสมุนไพร ด้านหัตถกรรม และมีบทบาทนำในทางปฏิบัติ กลุ่มที่ 3 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านชาวบ้านรุ่นใหม่

เกิดขึ้นในชนบท เพราะสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ชาวบ้านต้องพัฒนาความรู้ความสามารถในการประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ

ไพฑูริย์ พงศบุตร (2548 : 150) ได้แบ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาด้านการทำมาหากิน 2) ภูมิปัญญาด้านการรักษาสุขภาพอนามัย 3) ภูมิปัญญา ด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม 4) ภูมิปัญญาด้านงานประเพณีทางศาสนา และการเคารพบูชาสิ่งเหนือธรรมชาติ และ 5) ภูมิปัญญาด้านการสร้างสรรค์ทางศิลปะ การจัดแบ่งประเภทของภูมิปัญญาพื้นบ้านตามที่กล่าวมานี้ มีหลายแนวความคิด ซึ่งยึดถือเกณฑ์การแบ่ง แตกต่างกันไป แนวความคิดที่ตรงกัน คือ ประเภทของภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับปัญญา ความรู้ ความสามารถ กับภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณี

ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความหมาย การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่ สัมสมยาวนานให้แก่ผู้อื่นซึ่งมีการใช้คำต่าง ๆ กัน เช่น การถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดความรู้ภูมิ ปัญญาชาวบ้าน การถ่ายทอดการเรียนรู้ เป็นต้น และมีการให้ความหมายไว้ ใกล้เคียงกัน ดังนี้

David W. Hughes (1991 : 25) อธิบายความหมายว่า การถ่ายทอดความรู้ คือ การจัดการดำเนิน กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้จากแหล่งข้อมูลไปยังผู้เรียนด้วยการให้ข้อคิดเห็น ความนึกคิด การกระทำ ร่วมกันเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน

Mead (1972 : 333) ได้แบ่งการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การบอกเล่าต่อกันมา ในสังคมดั้งเดิมของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ๆ จะมีการถ่ายทอดความรู้โดยการบอกเล่า จากผู้สูงอายุไปสู่สมาชิกของกลุ่ม เช่น บรรพบุรุษเล่าสู่ลูกหลาน 2) การเรียนรู้ หรือการได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นราวคราวเดียวกัน ซึ่งเป็นเพื่อนกัน (Peer) อาจ เรียนรู้มาพอกัน 3) การถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถดีกว่าเป็นผู้ถ่ายทอดให้ ซึ่งผู้ใหญ่อาจเรียนรู้จากลูกหลานซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถสอนในเรื่อง นั้น ๆ ดีกว่าเป็นผู้สอนให้

ทรงศิริ สาประเสริฐ (2542 : 4) ให้นิยามว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญา หมายถึง การได้รับการให้ความรู้ ทั้ง ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ อันได้แก่ การถ่ายทอดโดยการบอกเล่า โดยการทำให้ดู โดยการดูตัวอย่างของจริง การฝึกปฏิบัติ การปฏิบัติจริงไปพร้อม ๆ กับผู้ถ่ายทอด การถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์และอื่น ๆ รวมถึงเทคนิคการถ่ายทอด อันได้แก่ สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ในการถ่ายทอด บรรยากาศในการเรียนรู้ ระยะเวลาที่เรียนรู้ ตลอดจนขั้นตอนการถ่ายทอดตั้งแต่ขั้น เตรียมการ ขั้นดำเนินการและขั้นประเมินผล

กล่าวโดยสรุปการถ่ายทอดภูมิปัญญา หมายถึง การจัดดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งทอดความรู้ทั้ง ภาควิชา และภาคปฏิบัติด้วยวิธีการต่าง ๆ และสื่อต่าง ๆ ตามขั้นตอน มีการเรียนรู้จากผู้ถ่ายทอดไปยังผู้รับการถ่ายทอด

วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ในอดีตนั้นชาวบ้านได้ใช้สติปัญญาของตนเอง สั่งสมความรู้ ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไป ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัย ศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีสาขต่างๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐาน มีการถ่ายทอดกันมา ตั้งแต่ในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน (ทรงคุณ จันทจร. 2549 : 36-39) ซึ่งมีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

ลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านออกเป็น 2 แบบ คือ 1) แบบเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การจาร หรือเขียนใส่ใบลาน สมุดข่อย หนังสือ เป็นต้น 2) แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ทำได้หลายรูปแบบ คือ โดยการบอกเล่าจากปากสู่ปาก เช่น การเทศนา การสั่งสอนของผู้ใหญ่ แก่กว่าสาวในพิธีแต่งงาน การสั่งสอนวิชาชีพระหว่าง เป็นต้น โดยผ่านพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น พิธีแห่เทียนพรรษา พิธี แห่บั้งไฟ พิธีบายศรีสู่ขวัญ พิธีผูกเสี่ยว เป็นต้น โดยแฝงอยู่ในรูปของ การบันเทิงต่าง ๆ ที่จะแทรก กระบวนการ และเนื้อหาซึ่งออกมาในรูปของบทร้อง การแสดงต่าง ๆ เช่น ลิเก ลำตัด โนรา หนังตะลุง เพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เป็นต้น (สามารถ จันทรสุรีย์. 2534 : 151)

วิจิต นันทสุวรรณ ได้จำแนกการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านออกเป็น 3 ลักษณะ (วิจิต นันทสุวรรณ. 2528 : 8-10) คือ

1) การถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างวัยในแก่มุมของชีวิต คน ๆ หนึ่งตั้งแต่เกิดจนตาย มีการแบ่ง ลำดับชั้นทางวัยวุฒิ 5 ชั้น หรือ 5 ช่วงวัย คือ ช่วงวัยเด็ก ช่วงวัยหนุ่มสาว ช่วงการแต่งงานมีครอบครัว ช่วงวัยกลางคน และช่วงวัยแก่ ทั้ง 5 ช่วงวัยนี้มีการถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เมื่ออยู่ในวัย เด็กจะมีคนอีก 4 รุ่น คอยอุ้มชู และให้เด็กเห็นถึงชีวิตที่แตกต่างกัน ช่วงวัยแก่อยู่เหนือสุดของคนอีก 4 รุ่น ก็คือ ทั้ง 4 รุ่นหลังให้มองย้อนถึงความแตกต่างของวัย และได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ จากคนหนุ่มสาวซึ่งยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่าย ช่วงที่มีครอบครัวแล้วก็จะจะมีคน 2 รุ่น ให้มองย้อนหลัง และมองไปข้างหน้า

2) การเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสถาบันต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าภูมิปัญญาจะเกิดจากการสรุปประสบการณ์ชีวิตของคน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าสถาบันมีส่วนในการถ่ายทอดประสบการณ์ของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพราะสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนเป็นแหล่งเก็บสะสม

ประสบการณ์ และภูมิปัญญาที่คนรุ่นหนึ่งได้สรุปไว้และถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ ก็คือ ครอบครัว วัด การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งทางประเพณีและความเชื่อ

3) การเรียนรู้เชิงประจักษ์ ในการเข้าใจชีวิตของชาวบ้านคนหนึ่ง ไม่ได้เข้าใจเพราะมีคนบอกเล่า หรืออ่านเอาจากที่มีคนเขียนไว้ แต่ความเข้าใจนั้นมาจากการได้รู้ได้เห็น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งในตลอดชีวิตไม่ได้มีครั้งเดียว ได้เห็นเป็นสิบเป็นร้อยครั้ง ได้ร่วมแสดงความยินดีเมื่อมีการเกิด ดูแลเอาใจใส่ เมื่อมีการป่วยไข้ทั้งที่เกิดกับตัวเองและผู้อื่นร่วมเสียใจเมื่อมีการตาย เมื่อถึงจุดหนึ่ง ถึงช่วงหนึ่ง การสะสมจากการปฏิบัตินี้ทำให้ประจักษ์ชัดถึงการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่นเดียวกับเด็กที่ได้ติดตามพ่อแม่ไปทำมาหากิน ก็ได้ประจักษ์ชัดจากประสบการณ์การเข้าร่วมประจักษ์ชัดถึงความรู้สึกเป็นสุขเป็นทุกข์ เป็นการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการเคลื่อนไหวของวิถีชีวิต ชุมชน กระบวนการเรียนรู้หรือการถ่ายทอดระหว่างช่วงวัยของชาวบ้านจึงยืดหยุ่น ชาวบ้านแต่ละคนได้มีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง มีความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ หรือกฎเกณฑ์ค่านิยมกับประสบการณ์ต่าง ๆ ของแต่ละคน การอธิบายความหมายของชีวิตชาวบ้านกับการใช้ชีวิตปัจจุบันจึงเป็นเรื่องเดียวกันและกระบวนการชีวิตทั้งหมด มุ่งไปสู่การแสวงหาความหมายของชีวิต และการก่อเกิดของภูมิปัญญาในตัวบุคคล

การค้นคว้าความรู้และระบบถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย สามารถจำแนกการถ่ายทอดความรู้ได้ 5 รูปแบบ คือ (ปทุม นิคมานนท์. 2535 : 279-281)

1) การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชีพในหมู่บ้านที่เกือบทุกครัวเรือน ทำเหมือน ๆ กัน และเป็นอาชีพรองหรืออาชีพเสริมจากการทำนา ทำไร่ เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา งานจักสาน ทอผ้า และงานหัตถกรรมทั่วไป อาชีพ และความชำนาญเหล่านี้เกิดจากสมาชิกในชุมชนทุก คนได้คลุกคลีและมีความคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็กทุกคนจึงได้เรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดมาเหมือน ๆ กัน จึง เป็นไปโดยอัตโนมัติ ภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน มีการเรียนรู้ และการสืบทอดความรู้สืบทอดกันมา

2) การสืบทอดภายในครอบครัว เป็นการสืบทอดความรู้ ความชำนาญ ที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ งานช่างฝีมือต่าง ๆ ความสามารถด้านดนตรี การขับร้อง การแสดง เป็นต้น ความรู้เหล่านี้จะมี การถ่ายทอดเฉพาะภายในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล

3) การฝึกจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง คือ การที่ผู้สนใจขอเข้ารับการถ่ายทอดวิชาจากผู้รู้ อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรืออาจจะเป็นผู้อยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชนก็ได้ วิธีการถ่ายทอดมีหลายวิธี คือ ไปอยู่เป็นลูกมือฝึกงาน บางรายได้รับค่าแรง บางรายไม่ได้ค่าแรง

แต่ได้ความรู้ตอบแทน ไปขอเรียนโดยเสียค่าเล่าเรียนเป็นการตอบแทน มีการรวมกลุ่มเรียนในชุมชน มีเจ้าหน้าที่จากองค์กรภายนอกมาจัดสอนหรือจัดอบรมให้

4) การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตัวเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่าง เกิดขึ้นจากการคิดค้น ดัดแปลงและพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน หรือมีบางกรณีที่ผู้สนใจการเรียนด้วย ตนเองนี้อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ ชอบสิ่งนั้นมาตั้งแต่เด็ก เห็นตัวอย่างคนอื่นแล้วสนใจ พยายามเลียนแบบและฝึกฝนจนชำนาญ มีผู้ชี้แนะในเบื้องต้น แล้วมาฝึกฝนและคิดค้นด้วยตนเองต่อจนมีความชำนาญ

5) ความรู้ความชำนาญที่เกิดจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับมีความรู้ บางอย่างเกิดขึ้นโดยไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน เป็นต้นว่ามีวิญญาณหรืออำนาจลึกลับมาเข้า สิ่ง มาบอกกล่าว ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรค หรือความสามารถในการทายทักได้ แม้ ไม่ใช่เป็นการเรียนรู้ตามความหมายในทางวิชาการทั่วไป แต่ก็ เป็นวิธีหนึ่งที่ประชาชนได้รับ ประสพการณ์ เกิดความรู้บางอย่างที่ยังไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์

ทรงคุณ จันทจร ได้กล่าวถึง วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน ไว้ดังนี้ 1) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไป มีความสนใจในสิ่งที่ใกล้ตัว ในช่วงเวลานั้น ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน มีความสนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ (ตามตัวอย่าง) การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น 2) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ มาพอสมควร แล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีการบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดย ผ่า พิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็น ได้ โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่นจะมีขั้นตอน มีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาว วิธีการ ถ่ายทอดในรูปแบบการบันเทิง เช่น สอดแทรกใน คำร้องของลิเก ลำตัด โนรา หนังตะลุงภาคใต้ หนังตะลุง ภาคอีสาน (หนังประโมทัย) หลุนลำคำผญา คำสอยของภาคอีสาน คำชอยของภาคเหนือ เป็นต้น (ทรงคุณ จันทจร. 2554 : 36)

จากคำอธิบายของผู้รู้เกี่ยวกับรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในอดีตตาม รูปแบบใหญ่ ๆ อาจจะได้ 2 แบบคือ แบบที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ใน อดีตส่วนใหญ่ใช้จาร หรือเขียนใส่ ใบลาน หรือสมุดข่อย ที่ชาวใต้เรียกว่า บุดดำ บุดขาว ส่วนใหญ่ใน ปัจจุบัน ในยุคที่การสื่อสารมวลชน การ คมนาคม เทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้าทันสมัย และ รวดเร็ว ก็มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านผ่านทาง สื่อสารมวลชนทุกสาขาเช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และอื่น ๆ ส่วนวิธีการถ่ายทอดนั้นมี หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายหรือ ผู้รับการถ่ายทอด เช่น ถ่ายทอดให้กับเด็ก ถ่ายทอดให้กับผู้ใหญ่ เป็นต้น

ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน

โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการมาเป็นเวลานานร้อยปี โดยเริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองและการปฏิรูประบบราชการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 รูปแบบและโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมของไทยก็ยังไม่หยุดนิ่ง และมีการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะว่ากระบวนการยุติธรรมถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข ในกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

หน่วยงานของรัฐ ประกอบไปด้วยหน่วยงานหลักของรัฐบาล 4 หน่วยงาน คือ

1) ตำรวจ ใช้ชื่อเป็นทางการว่า “สำนักงานตำรวจแห่งชาติ” ตำรวจในคดีอาญามีอำนาจในการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ในความผิดที่เกี่ยวข้องกับความผิดส่วนตัว และมีอำนาจสืบสวนสอบสวนในคดีอาญาแผ่นดิน เมื่อพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนจนเสร็จสิ้น กระแสความผิดแล้วมีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการ

2) อัยการ ใช้ชื่อเป็นทางการว่า “สำนักงานอัยการสูงสุด” พนักงานอัยการ ในคดีอาญาเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนและมีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่หลัก คือฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล หรือทำหน้าที่เป็นทนายความของแผ่นดิน

3) ศาล ใช้ชื่อเรียกเป็นทางการว่า “สำนักงานศาลยุติธรรม” ศาล หรือผู้พิพากษา ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้นคือ 1) ศาลชั้นต้น คือ ศาลเริ่มต้นคดี 2) ศาลอุทธรณ์ คือ ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลชั้นต้นได้พิจารณาแล้ว 3) ศาลฎีกา คือ ศาลสูงสุดในการพิจารณาคดีที่ตัดสินโดยศาลอุทธรณ์ แต่ยังไม่เป็นที่พอใจของคู่ความ จึงยื่นอุทธรณ์ได้ มีอยู่ที่กรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียว

4) ราชทัณฑ์ ใช้ชื่อเรียกเป็นทางการว่า “กรมราชทัณฑ์” ราชทัณฑ์ มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือหมายของศาล ในกรณีที่ศาลพิจารณาแล้วว่าจำเลยมีความผิดและจะต้องถูกจำคุกเท่าใด ก็เป็นหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่จะดำเนินการต่อไป

หน่วยงานเอกชน ประกอบไปด้วยเอกชน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม คือ ประชาชน หมายถึง ผู้ต้องหา บุคคลผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล จำเลย บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด

ทนายความ

1) ความหมายของทนายความ ทนายความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 165 (15) หมายถึงบุคคลผู้ถือเป็นอาชีพหรือแสดงออกว่าเป็นผู้มีความรู้เพื่อรับจ้างในการวิชากฎหมายโดยทั่วไป

พิพากษาศาลฎีกาที่ 1373/2495 ศาลฎีกาแปลความหมายของที่ปรึกษา กฎหมายว่าเป็นทนายความหรือหมอกความเช่นเดียวกัน ฉะนั้น ทนายความนอกจากจะหมายถึง ทนายความที่รับจ้างว่าต่างแก่ต่างให้แก่คู่ความแล้วยังเป็นผู้รับปรึกษาคดี รับทำนิติกรรมต่าง ๆ ใน ธุรกิจการค้าและกิจการอื่น ๆ อีกมากมาย แต่จุดประสงค์ใหญ่ของวิชาชีพทนายความก็คือผดุงไว้ซึ่ง ความยุติธรรมให้แก่คู่ความที่มาศาล (อุทัย ศุภนิมิต. 2509 : 9)

ในสมัยโบราณคำว่าทนาย หมายถึงผู้รับใช้หรือผู้แทนทนายมักจะพบใน หนังสือโบราณกล่าวถึงทนายหน้าหอซึ่งมิได้หมายถึงทนายความแต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการของภาษาทำให้ในปัจจุบันนี้ คำว่า “ทนาย” เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่าหมายถึง ทนายความผู้รับใช้ในกระบวนการยุติธรรม หรือผู้มีสิทธิว่าความแทนตัวความในโรงศาล

ทนายความหรือหมอกความต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติพิเศษมิใช่ว่าผู้ที่รู้กฎหมาย จะเป็นทนายความได้เสมอไป ดังนั้น หมอกกฎหมายอาจไม่ใช่หมอกความ แต่หรือความต้องเป็นหมอก กฎหมายด้วย เพราะเขาต้องรู้กฎหมาย ผู้รู้หรือผู้ชำนาญในวิชากฎหมายไม่ได้หมายความว่าต้องว่า ความเป็น แต่หมอกความจะว่าความโดยไม่รู้กฎหมายหาได้ไม่ (สัจชัย สัจจวานิช. 2526 : 71)

โดยสรุป ทนายความ หมายถึง ผู้ที่ให้คำปรึกษา หรือและดำเนินคดี ให้แก่ ประชาชน

2) ประวัติทนายความในประเทศไทย

ทนายความมีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ มีความจำเป็นแก่ความยุติธรรมไม่ น้อยกว่าตุลาการ (An Order As Old. As Magistracy As noble. As Necessary As Justice.) (พระยาวิฑูรธรรมพิเนต. 2509 : 3) แม้การพัฒนาวิชาชีพนี้มีมานานแต่ไม่มีการยืนยัน จุดกำเนิด ของวิชาชีพนี้อย่างชัดเจน เพียงยอมรับกันทั่วไปว่าวิชาชีพนี้มีคลี่คลายมาจากศิลปะการพูดถือว่าเป็น จุดกำเนิดของวิชาชีพนี้เชื่อกันว่าวิชาชีพนี้มีมาก่อนสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1(อู่ทอง) (สุจริต ถาวรสุข. 2513 : 25) แต่ไม่มีบันทึกใด ๆ บปรากฏอยู่ จนกระทั่งสมัยพระเจ้าอู่ทองจึงมีบัญญัติไว้ใน มาตรา 20 ของพระอัยการลักษณะรับฟ้องซึ่งบัญญัติขึ้นใช้ในปี พ.ศ. 1988 นี้ เป็นจุดกำเนิด ของทนายความไทย

ทนายความสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แบ่งคนในสังคม ออกเป็น 2 ชั้น ผู้ที่มีศักดินา 400 ไร่ขึ้นไปเรียกว่าผู้ดี ที่มีศักดินาต่ำกว่า 400 ไร่กว่าไพร่ พวกที่มี เป็นผู้ดีจะมีทนายความไว้ใช้สอยและว่าความแทนตนในโรงศาลได้

ทนายความสมัยพระเจ้าบรมโกษฐ์ มีการแต่งตั้งทนายความทั้งในคดีแพ่งและ อาญา หากทนายความทำผิดก็ลงโทษเมื่อทนายความทำผิด

ทนายความแผนใหม่ ทนายความที่มีกระบวนการปฏิบัติงานที่แตกต่างจาก วิธีแบบโบราณเริ่มกำหนดที่จังหวัดเชียงใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ไทยเริ่มมีความสัมพันธ์กับยุโรปเพื่อมี

กรณีพิพาทเกี่ยวกับสัมปทานป่าไม้ระหว่างเจ้านครเชียงใหม่ (พระยาทรงสุรเดช) กับคนในบังคับของอังกฤษ (หม่อมทูลจ่อ) ร้องพระยาสุรเดชให้เพิกถอนผู้ได้สิทธิในสัมปทานป่าไม้เดิมและให้คนจดทะเบียนได้สัมปทานป่าไม้แทน พระยาสุรเดชได้ตั้งนายเข้าสู่คดีตามวิธีการแผนใหม่คดีนี้จึงเป็นคดีแรกที่กำเนิดนายแผนใหม่ขึ้นในปี ร.ศ. 133 พระราชบัญญัติสำหรับข้าหลวงชำระความหัวเมืองจตุศักราช 1236(พ.ศ. 2417) (วรา ไวยหงส์. 2527 : 20)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา การประกอบวิชาชีพทนายความได้มีการพัฒนาก้าวหน้ามาโดยลำดับ โดยรัฐได้ก่อตั้งเนติบัณฑิตยสภาตามพระราชบัญญัติทนายความเมื่อปี พ.ศ. 2475 ขึ้นมาควบคุมมารยาททนายความเรื่อยมา จนกระทั่งต่อมาทนายความทั้งหลายมีความเห็นพ้องต้องกันว่า เงินค่าจดทะเบียนและค่าต่อทะเบียนที่ทนายความต้องเสียไปเพื่อให้ได้รับสิทธิในการประกอบวิชาชีพกฎหมายในฐานะทนายความนั้น เงินและค่าใช้จ่ายส่วนนั้นน่าจะหวนกลับมาเป็นปัจจัยให้เขาเหล่านั้นดำเนินการตามวัตถุประสงค์หลักของสถาบันทนายความได้ จึงได้ร่วมกันต่อสู้เรียกร้องให้มีการจัดตั้งสภาทนายความขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติทนายความ 2528 ก็ได้ก่อตั้งสภาทนายความขึ้น (คณิต ณ นคร. 2537 : 56-57) ฐานะของทนายความทั่วไปในปัจจุบันนี้มี 3 ประการ 1) ทนายความเป็นวิชาชีพที่เป็นอิสระไม่ใช่ผู้รับใช้อำนาจของรัฐ 2) ทนายความมีอิสระในการประกอบวิชาชีพ หมายความว่า ผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนย่อมขออนุญาตเป็นทนายความเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้เป็นทนายความจากสภาทนายความและย่อมประกอบวิชาชีพทนายความได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย 3) ทนายความมีอิสระจากศาล หมายความว่า ศาลไม่มีอำนาจเหนือทนายความเพราะถือว่าศาลและทนายความเป็นองค์กรอิสระต่างหากกัน

ฐานะของทนายความทั้ง 3 ประการนี้จะมากขึ้นน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองของรัฐนั้น ๆ ในรัฐประชาธิปไตย ฐานะของทนายความย่อมมั่นคง เพราะรัฐประชาธิปไตยประชาชนย่อมมาก่อนสิ่งอื่นใด ตรงกันข้ามถ้าเป็นระบบเผด็จการทนายความจะด้อย เพราะเผด็จการนั้นความถูกต้องคือประโยชน์ที่รัฐและผู้ถืออำนาจรัฐถือเอา สำหรับประเทศไทยปกครองแบบรัฐประชาธิปไตยและปัจจุบันได้มีการแก้ไของค์กรที่ควบคุมทนายความทั่วไปจากเนติบัณฑิตยสภา มาเป็นสภาทนายความซึ่งมีทนายความเป็นผู้บริหารสภาทนายความเองทั้งหมด จึงถือเป็นการให้อิสระแก่ทนายความในการปกครองตนเองทั้งหมด ปัจจุบันนี้บทบาทหน้าที่ของสภาทนายความที่คณะกรรมการสภาทนายความและสมาชิกสภาทนายความทุกท่านได้ร่วมมือร่วมใจกันในการช่วยเหลือประชาชนผู้มีพรรคติเพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมตามกระบวนการยุติธรรมและความชอบธรรมในทางสังคมได้อย่างเป็นที่น่าพอใจ ไม่ว่าผู้ที่มาขอคำปรึกษาหรือมาให้ทนายความหรือสภาทนายความนั้นช่วยเหลือไม่ว่าผู้มาขอให้ช่วยว่าความให้จะเป็นโจทก์หรือจำเลยหรือผู้ต้องหาที่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาลก็ตาม ทนายความก็พร้อมที่จะให้การช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำต่อลูกความ

แม้ว่าผู้มาขอให้ช่วยจะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ตาม แต่อย่างน้อยเขาเหล่านั้นก็ยังได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ คือสิทธิในความเป็นมนุษย์และสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครอง トラบไตที่ศาลยังมีได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าผู้กระทำผิดจริง จะปฏิบัติกับผู้นั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 26, 27, 28, 29, 30) นอกจากบทบาทของผู้ที่เป็นทนายความในการว่าต่างแก้ต่างทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาให้กับลูกความแล้ว สภานายความซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ควบคุมความประพฤติของสมาชิกสภานายความทั่วประเทศแล้ว สภานายความยังเป็นหน่วยงานที่คอยให้คำปรึกษาและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ที่ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรมตามกระบวนการยุติธรรม โดยผู้ที่มาขอรับคำปรึกษาหรือขอให้ทางสภานายความช่วยเหลือนั้นจะไม่เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ทำให้ประชาชนที่มีฐานะยากจนและไม่ได้รับความเป็นธรรมตามกระบวนการยุติธรรมมีโอกาสได้รับการช่วยเหลือจากทางหน่วยงานของสภานายความ จากผลการปฏิบัติงานของสภานายความที่เป็นหน่วยงานหลักแล้วและการที่สมาชิกสภานายความคือผู้ที่เป็นทนายความทุกท่านได้ทำหน้าที่ของตนให้บรรลุผลสำเร็จและตามเป้าหมายวัตถุประสงค์หลักในการผดุงความยุติธรรมให้เกิดในสังคมยังผลให้เกิดความยุติธรรมและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย (พระราชบัญญัติสภานายความ พ.ศ. 2528 มาตรา)

4. ความรู้เกี่ยวกับดินโรงดินศาล

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้หมายความว่าของคำว่า “ดินโรงดินศาล” ไว้ว่า เป็นคำที่ใช้เรียกคนที่ชอบพลอยประสม หาเศษหาเลยหรือหารายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ตามโรงศาล

กระบวนการยุติธรรมอีกชั้นตอนหนึ่งที่สมัยก่อนอาจลืมไป แต่วันนี้ต้องนับเป็นกระบวนการยุติธรรมด้วยคือทนายความ ซึ่งทนายความหรือนักกฎหมายฝ่ายเอกชนคือไม่ใช่ข้าราชการ แต่รับทำคดีให้แก่คนทั่วไป พวกเขาความในศาลเรียกว่าทนายความหรือทนาย แต่ถ้าไม่ขึ้นโรงขึ้นศาล นั่งแนะนำให้คำปรึกษากฎหมายอยู่ในสำนักงาน ตรวจสอบสัญญา ชี้ช่องต่าง ๆ ให้จะเรียกว่าที่ปรึกษากฎหมาย ต่างประเทศเขาจะแยกอาชีพกัน แต่นักกฎหมายไทยส่วนใหญ่จะเป็นทั้งทนายความและที่ปรึกษากฎหมายคือเป็นแบบทูนวัน ทนายความไม่ใช่พวก “ดินโรงดินศาล” อย่างที่เคยเรียกประชดประชัน แล้วก็ไม่ใช่พวก “ยุให้คนเป็นความกัน” เพื่อจะเอาสตางค์หรือแม้แต่ “พวกช่วยคนคิดให้ลอยนวล” แต่ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม มีมารยาท มีจรรยาบรรณที่จะต้องผดุงรักษาความยุติธรรม ถ้าเขาไม่ผิดก็จะได้ช่วยให้พ้นผิด ถ้าผิดโทษหนักก็จะได้เป็นโทษน้อย บ่อยไปที่ทนายแนะนำให้จำเลยรับสารภาพหรือเจรจารอมชอมกัน บางทีจำเลยผิดแต่ใจทนายก็ทำพลาดทำเกินกว่าเหตุ ถ้าไม่มีทนายช่วยจำเลยไม่รู้ช่องทางเพราะคนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องกฎหมาย เช่น ฟ้องขาดอายุความ โจทก์ไม่มี

อำนาจฟ้อง โจทก์จับตัวจำเลยมาโดยชัดรัฐธรรมนูญ ผู้ที่ช่วยให้ประชาชนหลุดพ้นคดีความคือทนาย
 ประโยชน์ของทนายอยู่ตรงนี้เอง

โดยสรุป ตื่นโรงตื่นศาล หมายถึง คนที่ใช้วิธีการหาเลี้ยงชีพ โดยยึดเอาสถานที่ใด
 สถานที่หนึ่ง ในบริเวณศาล เป็นที่อาศัยติดต่อกับผู้ที่มาติดต่อกับศาล โดยรับจ้างทำงานประเภท
 ติดต่อกับเจ้าพนักงานศาล ทนายความหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ติดตามคดี รับจ้างทำงานเบ็ดเตล็ด เช่น
 เขียนคำร้อง กรอกแบบฟอร์ม คัดสำนวน หรือหานายประกัน เป็นต้น

5. ความรู้เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

5.1 การปล่อยชั่วคราว

5.1.1 ความหมายของการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราว คือ การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุม
 ของเจ้าพนักงานหรือศาล ตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขัง
 เป็นเวลานานเกินกว่าจำเป็นในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี เพราะหากไม่จำเป็นต้อง
 ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็ควรที่จะให้ปล่อยชั่วคราวไป ตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่
 ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่า
 บุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

5.1.2 การร้องขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว การร้องขอให้ศาลปล่อย
 ผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวแยกได้ดังนี้

1. การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างฝากขัง เมื่อผู้ต้องหาถูกพนักงาน
 สอบสวนหรือพนักงานอัยการนำตัวมาขออนุญาตศาลฝากขังระหว่างที่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น
 ผู้ต้องหาที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล

2. การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เมื่อ
 จำเลยถูกพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลแล้ว จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล ในคดีที่
 ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องและหมายเรียกจำเลยให้มาแก้คดี จำเลยมีสิทธิยื่นคำ
 ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล ทั้งนี้จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวก่อนวันนัดหรือในวันนัดที่ระบุ
 ในหมายเรียกก็ได้

3. การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา เมื่อจำเลยถูกกักขังหรือ
 จำคุก โดยผลของคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค แล้วแต่กรณี
 จำเลย มีสิทธิ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวก่อนที่จะยื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกา หรือจะยื่นคำร้องขอให้
 ปล่อยชั่วคราวพร้อมกันกับยื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกา หรือจะยื่นหลังจากยื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกาแล้วก็ได้
 (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549)

4. การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุกในกรณีอื่น เช่น ศาลออกหมายจับพยานที่จิตใจไม่มาศาล หรือกรณีละเมิดอำนาจศาล หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกจับกุมโดยเหตุจิตใจขัดขึ้นคำบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 300 เป็นต้น บุคคลเช่นว่านั้นมีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้

ข้อสังเกต การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ใช้ได้เฉพาะในชั้นนั้น เมื่อชั้นของการดำเนินคดีเปลี่ยนไปก็ต้องยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่

5.1.3 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ได้แก่ ผู้ต้องหา จำเลย และผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา จำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรหรือนิติบุคคล เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด สำหรับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น

5.1.4 ประเภทของการปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว

การที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว โดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่ต้องมีหลักประกัน เพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น
2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว โดยก่อนปล่อยไปผู้ประกันต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของศาล ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกปรับตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน
3. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว โดยผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของศาล และมีการวางหลักประกันไว้เพื่อที่จะสามารถบังคับเอาหลักประกันตามจำนวนที่ระบุไว้ได้เมื่อมีการผิดสัญญา (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549)

5.1.5 เอกสารที่ต้องใช้ประกอบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

ในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ผู้ร้องขอประกันจะต้องยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว พร้อมด้วยเอกสารแสดงหลักประกันที่วางประกอบคำร้อง

ดังกล่าว ซึ่งตามปกติผู้ร้องขอประกันจะนำต้นฉบับเอกสารพร้อมสำเนามายื่นต่อเจ้าหน้าที่ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องก่อนแล้วเสนอต่อศาลเพื่อมีคำสั่งต่อไป

เอกสารที่ใช้ประกอบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว มีดังนี้ 1) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจของผู้ร้องขอประกัน อย่างใดอย่างหนึ่ง 2) ทะเบียนบ้านของผู้ร้องขอประกัน 3) กรณีผู้ร้องขอประกันมีคู่สมรส จะต้องแสดงเอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจ อย่างใดอย่างหนึ่ง และทะเบียนบ้านของคู่สมรส ใบสำคัญการสมรส หนังสือให้ความยินยอมของคู่สมรส 4) กรณีชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ไม่ตรงกับที่ปรากฏในเอกสารแสดงสิทธิในหลักทรัพย์ต้องมีหนังสือรับรองว่าเป็นบุคคลเดียวกัน หรือหลักฐานการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล 5) กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นชาวต่างประเทศ หากมีหนังสือเดินทาง (Passport) ต้องนำมาแสดงด้วย

ข้อสังเกต ในวันยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว หากเอกสารที่ต้องนำมาขึ้นไม่ครบถ้วน ผู้ร้องขอประกันอาจขอคัดพ่อนำมาส่งศาลในภายหลัง ซึ่งศาลมีอำนาจพิจารณาอนุญาตให้คัดพ่อนได้ตามที่เห็นสมควร

5.1.6 การลงลายมือชื่อในคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

ในบางกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกนำตัวไปควบคุมที่สถานีตำรวจหรือเรือนจำแล้ว แต่ผู้ร้องขอประกันมายื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลโดยยังไม่ได้ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยลงชื่อในคำร้องนั้นด้วย และหากให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยลงลายมือชื่อก่อนจะเสียเวลามาก เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามสมควร ศาลอาจจะลุ่ม่อล้วยพิจารณาสั่งคำร้องอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยลงลายมือชื่อก่อน โดยมีข้อควรระวังว่า ผู้ร้องขอประกันจะต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรกับผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย เพื่อป้องกันการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีเจตนาร้าย ทั้งนี้ควรหมายเหตุไว้อย่างแจ่มชัดในหมายปล่อยว่า หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ยินยอม ให้ผู้มีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยงดการปล่อยชั่วคราวและคืนหมายปล่อยแก่ศาลทันที และควรหมายเหตุชื่อและชื่อสกุลของผู้ร้องขอประกันไว้ในหมายปล่อยด้วย

5.1.7 การขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นชาวต่างประเทศ

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นชาวต่างประเทศ ควรให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยแจ้งที่อยู่ติดต่อได้ไว้ให้ชัดเจนด้วย เช่น โรงแรมหรือสถานทูต และต้องแจ้งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเพื่อระงับการเดินทางออกนอกประเทศ โดยส่งสำเนาหนังสือเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลยไปให้ด้วยเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบชื่อภาษาต่างประเทศ และศาลอาจกำหนดเงื่อนไขโดยสั่งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยส่งมอบหนังสือเดินทางไว้ที่ศาล เพื่อเป็นหลักประกัน

เพิ่มเติมด้วยก็ได้ (แต่อาจไม่สะดวก เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องมาขอรับหนังสือเดินทางไป ต่อวิซ่าเป็นระยะ ๆ จนกว่าจะเสร็จคดี) และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องการเดินทางไปต่างประเทศ ก็ต้องให้มาขออนุญาตศาลเป็นคราว ๆ ไป โดยกรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้วางหลักประกันเพิ่มเติมอีกก็ได้

5.1.8 หลักการสำคัญในการส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

การส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยมีหลักการที่สำคัญ คือ 1) พิจารณาสั่งอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและ ผู้ร้องขอประกันทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 239 วรรคหนึ่ง ประกอบ ป.วิ.อ. มาตรา 107 มาตรา 108 และมาตรา 108/1 2) พิจารณาสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ตามหลักเกณฑ์ของ ป.วิ.อ. มาตรา 108 และมาตรา 108/1 3) พิจารณาตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 4) พิจารณาตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548

5.1.9 การส่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข

ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ เช่น ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานตามที่ศาลกำหนด หรือห้ามเดินทางออกนอกราชอาณาจักรหรือให้ละเว้นกิจกรรมบางอย่างที่อาจเป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดขึ้นอีก เป็นต้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ประกันต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว แต่มีข้อควรระวังว่า ศาลจะกำหนดภาระหน้าที่หรือเงื่อนไขให้ผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ประกันต้องปฏิบัติเกินความจำเป็นแก่กรณีมิได้

ข้อสังเกต 1) กรณีมีเหตุที่น่าสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ร้ายข้ามชาติ กระทำผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรมหรือกระทำความผิดอื่นอีก ศาลควรเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีมาสอบถามประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วย 2) ในกรณีที่พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานที่มีอำนาจจับกุม สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองหรือหน่วยงานอื่นมีหนังสือขอความร่วมมืออายัดตัวหรือขอให้ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นผู้ต้องกักสำคัญซึ่งกักตัวไว้เพื่อรอส่งตัวออกนอกราชอาณาจักร มีข้อควรระวังว่าหากศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ควรสั่งให้เจ้าหน้าที่ศาลมีหนังสือแจ้งให้หน่วยงานดังกล่าวทราบก่อนมีการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลุดพ้นจากผู้ที่ขอความร่วมมือมา (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549)

คณิต ฌ นคร (2538 : 129) ได้กล่าวว่า การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการทางอาญาที่ผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพของผู้ต้องหาจากหลักกบประโยชน์แห่งความสงสัย โดยหลักจะต้องไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ การควบคุมตัวระหว่างคดีเป็นข้อยกเว้นเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น ในระหว่างดำเนินคดีจึงต้องมีการปล่อยชั่วคราว

กุศล บุญเย็น (2541 : 126) ได้กล่าวว่า การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา คือ การประกันตัวซึ่งทำได้ตั้งแต่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

สัญญา ธรรมศักดิ์ (2530 : 109-110) ได้กล่าวว่า การปล่อยชั่วคราว คือ การประกันตัวจำเลยในคดีอาญาโดยเมื่อบุคคลใดถูกจับหรือถูกเรียกมาควบคุมไว้ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งจะต้องถูกควบคุมหรือขังไว้ตลอดเวลาการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา แต่กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นได้รับการประกันตัวไป

หลักของการปล่อยชั่วคราวมาจากหลักกฎหมายที่สันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาดังกล่าว ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับอิสระ ไม่ต้องถูกควบคุม หรือถูกกักขัง โดยให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลได้ ซึ่งจำเลยเองต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลเพื่อเป็นประกันว่าจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามคำสั่งศาล

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประกัน” หมายถึง การรับรองว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล และถ้าผิดสัญญา ก็รับรองว่าจะใช้เงินจำนวนตามที่ระบุไว้

โดยสรุปความหมายของคำว่า “การปล่อยชั่วคราว” คือ การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไปในระหว่างการถูกดำเนินคดี ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพไปชั่วระยะเวลาหนึ่งโดยไม่ต้องถูกควบคุมตัวหรือคุมขัง สามารถทำได้ตั้งแต่เริ่มถูกควบคุมตัวตลอดไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด เป็นมาตรการทางอาญาที่ผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพระหว่างการพิจารณาไม่ว่า จะในชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาลซึ่งอาจเป็นการปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน

ความเป็นมาของการปล่อยชั่วคราว การปล่อยชั่วคราวมีประวัติความเป็นมาทั้งในประเทศไทยและประเทศอังกฤษ ดังนี้

ประวัติการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย

สมัยสุโขทัย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้านกฎหมายที่ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งค้นพบเมื่อปี พ.ศ. 2376 ในสมัยรัชการที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ไม่ปรากฏเรื่องการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวแต่อย่างใด คงมีแต่วิธีพิจารณาความอาญาที่พระมหากษัตริย์

ทรงใช้อำนาจตุลาการด้วยพระองค์เองเริ่มคดีด้วยการร้องทุกข์โดยมีวิธีการสั่งกระตั้ง จากนั้นพ่อขุนรามคำแหงจะเป็นผู้พิจารณา

สมัยกรุงศรีอยุธยานั้นเนื่องจากเมืองกรุงศรีอยุธยาได้เสียกรุงให้แก่พม่าเมื่อปี ค.ศ. 2310 หลักฐานต้นฉบับกฎหมายต่างๆสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น หาไม่พบคงจะสูญหายหรือถูกข้าศึกชาวพม่าได้มาเผาทำลายหลักฐานทางกฎหมายต่าง ๆ หมด

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ปรากฏหลักฐานยืนยันได้อย่างแน่ชัดเมื่อมีการชำระสะสางกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก(รัชการที่ 1) การชำระสะสางกฎหมายครั้งนี้เป็นการนำกฎหมายที่มีใช้อยู่แต่เดิมครั้งกรุงศรีอยุธยา หากเลอะเลือนมาจัดทำใหม่ให้ถูกต้องเป็นหมวดหมู่ เพื่อใช้เป็นหลักในกระบวนการยุติธรรมเรียกว่า “ประมวลกฎหมายรัชการที่ 1” หรือ รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “กฎหมายตราสามดวง” โดยกฎหมายตราสามดวงนี้ได้รวบรวมเอากฎหมายลักษณะตระลาการ และกฎหมายลักษณะโจรของสมัยกรุงศรีอยุธยาเข้าไว้ด้วยกัน โดยในลักษณะตระลาการ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการประกันตัวเอาไว้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวได้มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว โดยได้ปรากฏอยู่ใน “กฎหมายลักษณะตระลาการ” ตระลาการ เป็นพนักงานที่ได้รับคำสั่งให้พิจารณาคดี โดยพระมหากษัตริย์มอบหน้าที่ให้ตัดสินความ และกฎหมายนี้ได้ให้อำนาจตระลาการ เป็นผู้ควบคุมกักขัง ผู้เป็นฝ่ายในคดี คือ ทั้งโจทก์และจำเลย นอกจากนี้ผู้เป็นฝ่ายในคดีจะหาผู้ค้ำประกันเพื่อเป็นประกันในการนำตัวมาส่งศาลได้ตามวัตถุประสงค์สำคัญที่จะให้ทั้งสองฝ่ายมาแสดงตนต่อศาลทุกนัดและจะไม่หลบหนีเมื่อถูกบังคับตามคำพิพากษา โดยในการคุมขังนั้นจะใช้น้ำของตระลาการเป็นสถานที่ควบคุมกักขังไม่ว่าค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ตระลาการตัวแทนรัฐเป็นผู้จัดการเองทั้งสิ้น โดยคิดค่าใช้จ่ายจากผู้ถูกควบคุม และกฎหมายยังให้อำนาจตระลาการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันได้ด้วย ในการประกันตัวนั้น นายประกันต้องยื่นหนังสือต่อภูตราช เสมียนนายพะท่ามระง เพื่อให้ภูตราชเสมียนนายพะท่ามระงนำหนังสือร้องพร้อมผู้ประกัน ไปดูเรือนผู้ประกันหากเป็นที่พอใจก็ให้สลักหนังสือไว้เพื่อนำไปรายงานต่อสภาตระลาการ กฎหมายบัญญัติให้ตระลาการรับผู้ประกันแต่เฉพาะผู้ประกันซึ่งบุตร ภรรยายินยอมด้วยโดยยอมรับรู้การประกันนั้น ทั้งนี้เพราะการประกันมีลักษณะเป็นการ “เทครัวเรือน” คือนำบุตรภรรยาตลอดจนทรัพย์สินทั้งหมดเข้าประกัน หากบุตรภรรยาไม่ยินยอมจะประกันมิได้ การประกันนี้ตัวความประกันตนเองหรือให้ผู้อื่นหรือญาติ พี่น้องมาประกันก็ได้ โดยอาจมีนายประกันคนเดียวหรือหลายคน การนำหนังสือประกันนี้หากมีการทำหลายฉบับแตกต่างกันให้ยึดถือหนังสือประกันที่ตระลาการยึดถือไว้เป็นหลัก ถ้าตัวความแพคดีและหลบหนีก็ให้บังคับเอาสินไหมพินัยจากนายประกันจนครบถ้วน

กฎหมายตราสามดวงนี้ใช้บังคับเป็นหลักมาประมาณ 100 กว่าปี จนกระทั่งมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศตามแบบตะวันตกในสมัยรัชการที่ 5 กฎหมายตราสามดวงจึงได้มีการเลิกใช้

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชการที่ 5) ไทยได้ติด 9 ไทย เพราะหาว่าป่าเถื่อน มีบทกำหนดโทษที่รุนแรงทารุณ กฎหมายล้าสมัย ด้วยเหตุนี้รัชการที่ 5 จึงมอบหมายให้กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลขึ้นใหม่โดยได้ยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาลและได้กร่างวิธีพิจารณาความอาญาขึ้น เรียกว่า “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115” ซึ่งร่างขึ้นโดยอาศัยหลักกฎหมายอังกฤษเป็นมูลฐานและประกาศยกเลิกกฎหมายต่อท้ายพระราชบัญญัติ ร.ศ.117 อันเป็นประกาศยกเลิกกฎหมายตราสามดวง บางลักษณะบางมาตราที่ล้าสมัย ดังนั้น กฎหมายตราสามดวงที่ใช้อยู่ในเวลานั้นจึงมีเฉพาะกฎหมายตราสามดวงที่ยังไม่ยกเลิก

ในส่วนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการประกันไว้ให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนที่อาจจะสั่งให้ผู้ต้องหาไว้หลังจากไต่สวนแล้ว เห็นว่าคดีมีมูลพอที่จะรับฟ้องไว้ให้เพื่อคอยกำหนด วันพิจารณาหรือจะอนุญาตให้ผู้ต้องหาประกันไปได้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 นั้น ได้กล่าวถึงเรื่องประกันตัวไว้ในหมวด 1 ว่าด้วยลักษณะไต่สวนก่อนเวลาพิจารณา โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินคดีอาญาตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงในชั้นการประกันตัวไว้ดังนี้ ห้ามมิให้มีการจับกุม กักขังบุคคลโดยไม่มีหมายจับ เว้นแต่เป็นการจับกุมในขณะกำลังกระทำความผิดหรือกำลังจะหลบหนี เมื่อมีการจับกุมและนำตัวผู้ถูกจับกุมมาคุมขังแล้ว ต้องมีการจดแจ้งชื่อผู้กระทำความผิด สถานที่เกิดเหตุ เหตุแห่งการจับกุม ชื่อเจ้าพนักงานหรือชื่อผู้พิพากษา ผู้มีอำนาจไว้ด้วย ต้องมีการไต่สวนภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่จับมา โดยผู้พิพากษา ไต่สวนซึ่งได้แก่ ผู้พิพากษาที่ออกหมายจับ บุคคลนั้น หรือเมื่อบุคคลนั้นถูกจับโดยทางอื่นนอกจากหมายจับ ให้ผู้พิพากษาผู้มีอำนาจตามกฎหมายทำการไต่สวน เพื่อให้ศาลพิเคราะห์จากพยานหลักฐาน คำกล่าวหา และคำให้การ รวมทั้งคำซักถามพยานตามกฎหมายลักษณะพยานเพื่อควา คดีมีมูลพอที่จะฟ้องหรือไม่ หากไม่อาจไต่สวนได้ทันภายในเวลาที่กำหนด ต้องจดแจ้งเหตุแห่งความล่าช้าไว้ทุกครั้ง เมื่อไต่สวนแล้วเห็นว่า คดีไม่มีมูลพอที่จะรับฟ้องก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาไปหากเห็นว่าคดีมีมูลพอที่จะรับฟ้องได้ ถ้าผู้พิพากษาไต่สวนนั้นมีอำนาจในการพิจารณาคดีได้โดยตลอด ก็ให้กำหนดวัน เวลา ในการพิจารณาคดีต่อไป ถ้าผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นได้ตลอด ก็ให้แจ้งเรื่องไปยังผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเพื่อกำหนดวัน เวลา ในการพิจารณาคดีต่อไป ผู้พิพากษาไต่สวนทั้งสองกรณี อาจมีคำสั่ง ให้ซึ่งผู้ต้องหาไว้เพื่อคอยกำหนดวันพิจารณา หรือจะขออนุญาตให้ผู้ต้องหาประกันไปได้ โดยพิจารณาจากหนักเบาของโทษในคดีนั้น

ในส่วนประกาศบอกเลิกกฎหมายต่อท้ายพระราชบัญญัติ ร.ศ. 117 นั้นเป็นประกาศซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาแห่ง ร.ศ. 115 ซึ่งตรา ณ วันที่ 21 ตุลาคม ร.ศ. 115 เป็นประกาศ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ได้ยกเลิกกฎหมายตราสามดวงบางมาตราซึ่งก็รวมถึง ได้ยกเลิกเกี่ยวกับการประกันตัวด้วย โดยในส่วนของ การประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวนั้น สรุปได้ต่อไปนี้ 1) การประกันตัวมิได้เฉพาะคดีอาญาเท่านั้น ส่วนคดีแพ่งไม่จำเป็นต้องมีการประกันตัวเว้นแต่ศาลพึงว่าจำเป็นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือคิดจะหลบหนี ศาลก็มีอำนาจเรียกประกันตามสมควรแก่รูปคดี การประกันนี้อาจจะประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์ก็ได้ 2) ยกเลิกการประกันแบบ “เทศวิเรือน” โดยทำเป็นหนังสือสัญญายอมเสียเงินแทน ซึ่งเดิมเป็นสัญญาที่ผู้ประกันและลูกเมียผู้ซึ่งอยู่ ณ เรือนผู้ประกันต้องร่วมรับผิดชอบหรือจำแทนผู้ที่ตนรับประกันด้วย การเปลี่ยนแปลงหลักการประกันตัวใหม่นี้ หากผู้ต้องหาหลบหนี หรือประวิงความแล้ว นายประกันคงต้องรับผิดชอบโดยเสียใหม่พินัยแทนเท่านั้น และนายประกันยังมีสิทธิไต่เบี้ยในค่าสินไหมพินัยที่ตนต้องเสียไปได้ 3) การขอลอนสัญญาประกัน เพียงแต่บอกกล่าวผู้พิพากษาที่ให้ประกันและให้ผู้ต้องหาประกันใหม่ก่อนจึงจะขอหนังสือสัญญาประกันคืนได้ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ 7) นั้นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญามีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ใช้บังคับมาจนถึง พ.ศ. 2478 ซึ่งในระหว่างนั้นก็เตรียมร่างกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาอยู่ตลอด ซึ่งใช้เวลายาวนานมาก คณะกรรมการร่างมีทั้งคนไทยและคนต่างประเทศบุคคลที่สำคัญบุคคลหนึ่ง คือ นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสชื่อ Mr.Rene A. Guyon หรือ นายพิชาญ บุญยง ให้ทำการยกเลิกกฎหมายโดยร่างในส่วน ที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวมี ดังนี้

ครั้งแรก ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เสนอโดย Mr.Rene A.Guyon ในปี พ.ศ. 2452 แต่ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการประกันตัว คณะกรรมการร่างกฎหมายจึงได้เพิ่มเติมเข้าไปในลักษณะที่ 3 ว่าด้วยการประกันและหลักประกัน (Bail and Securities) โดยบัญญัติว่า การจะให้ประกันหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาได้ส่วนอย่างไม่มีจำกัดเพียงแต่กำหนดให้ประกันเป็นจำนวนเงินหรือหลักทรัพย์ที่กฎหมายกำหนด เจ้าพนักงานผู้ดำเนินคดีจะทำการใดเกี่ยวกับสัญญาประกันต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา ได้ส่วนก่อนอำนาจของผู้พิพากษาได้ส่วนจะสิ้นสุดลงเมื่อผู้ต้องขังถูกฟ้องและถูกขังระหว่างพิจารณา

ฉบับที่ 2 ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เสนอโดย Mr. Guyon ในปี พ.ศ. 2458 ซึ่งบัญญัติเรื่องการประกันตัวไว้ในบรรพ 4 ลักษณะ 28 โดยมีลักษณะสำคัญเกี่ยวกับการประกันตัว คือ 1) การประกันอาจทำได้ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นศาล 2) ผู้ต้องหาเท่านั้นที่มีสิทธิร้องขอประกันตัว 3) การกำหนดจำนวนเงินที่รับผิดชอบตามสัญญาประกันอยู่ในดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในขณะนั้น 4) สัญญาประกันมีวัตถุประสงค์ผูกมัดผู้ต้องหาให้มาปรากฏตัวในการสอบสวนหรือพิจารณาคดีเมื่อมีการเรียกตัวและมีตัวลงโทษหากมีคำพิพากษาว่าผิดจริง ถ้า

ผิดสัญญาประกันโดยไม่มีเหตุอันควร จะริบเงินประกันเป็นของรัฐ 5) ผู้มีอำนาจให้ประกันจะต้องเป็นผู้ที่อาจออกหมายจับได้ 6) กรณีที่ผู้ต้องหาถูกคุมขังตามหมายจับ แต่ยังไม่ถูกฟ้อง ถ้าความผิดมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และผู้ต้องหาไม่มีภูมิลาเนาเป็นหลักแหล่ง มีอาชีพที่แน่นอน เมื่อมีคำร้องจากผู้ต้องหา ก็อาจปล่อยตัวชั่วคราวได้

ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 3 เสนอโดย Mr.Guyon ในปี พ.ศ. 2460 โดยได้แก้ไขปรับปรุงโดยคณะกรรมการกลุ่มย่อย โดยได้เพิ่มเติมชื่อ เรื่องการประกันตัวไว้ใน หมวด 6 เป็น “ การปล่อยชั่วคราว การประกันและสัญญาประกันทัณฑ์บน ” โดยมีสาระสำคัญแตกต่างไปจากร่างฉบับที่ 2 คือ 1) กำหนดอำนาจให้พนักงานอัยการมีอำนาจปล่อยชั่วคราวได้ เฉพาะความผิดที่เกิดในเขตอำนาจตน นอกนั้นเป็นอำนาจของผู้พิพากษาได้ส่วน 2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะประกันตนเอง หรือผู้อื่นยื่นประกันให้ก็ได้ นายประกันต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันด้วย 3) อาจใช้หลักทรัพย์เป็นหลักประกันก็ได้ 4) การกำหนดเงินประกันเป็นดุลพินิจโดยกว้างของพนักงานอัยการและศาล

ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 4 เสนอ ในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการทบทวนปรับปรุงถึง 3 ครั้งจนกลายเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน โดยร่างฉบับดังกล่าวนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการประกันตัว ดังนี้ 1) ใช้อัตราโทษเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2) กำหนดความผิดบางประการที่ไม่อนุญาตให้ประกันตัวเช่น ความผิดต่อพระมหากษัตริย์หรือรัฐ ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจโดยตรง 3) การประกันชั้นสอบสวนทำได้โดยยื่นต่อเจ้าพนักงานผู้ออกหมาย 4) การกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานยังไม่มี 5) กำหนดข้อพึงพิจารณาประกอบคำวินิจฉัยไว้ เฉพาะแต่ศาลเท่านั้น และกำหนดไว้ใกล้เคียงกับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น การพิจารณาข้อหาหนักเบาแห่งข้อหา ความน่าเชื่อถือของนายประกันโดยศาลไม่จำเป็นต้องฟังคำคัดค้านจากผู้ใด เป็นต้นต่อมาปี พ.ศ. 2478 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายในวันที่ 5 มิถุนายน 2478 และได้มีการใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนับแต่มีการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวนี้มาจนถึงปี พ.ศ. 2550 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรวมทั้งยกเลิกบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ รวม 22 ครั้ง โดยในส่วนของ การปล่อยชั่วคราว ได้มีการแก้ไขในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาแล้ว 5 ครั้ง โดยครั้งหลังสุด พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พุทธศักราช 2547

การบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา

เมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม คือการส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกำหนดนัด หากผู้ประกันไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหา

หรือจำเลยมาศาลตามกำหนดนัดโดยไม่มีเหตุอันสมควร ก็ถือว่าผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ศาลก็จะสั่งปรับผู้ประกันโดยปรับไม่เกินวงเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลว่าสมควรจะสั่งปรับผู้ประกันมากน้อยเพียงใด ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของสัญญาประกัน คือ การให้ผู้ประกันนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดหรือตามคำสั่งศาลส่วนที่สัญญาประกันกำหนดให้มีการชดเชยค่าปรับเมื่อผิดสัญญานั้นก็เพื่อเป็นมาตรการบังคับให้ผู้ประกันต้องติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล โดยสัญญาประกัน จะผูกพันผู้ประกันอยู่จนกว่าศาลจะวินิจฉัย ชี้ขาดหรือถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีผู้ประกันก็ยังคงมีหน้าที่ต้องติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลจนกว่าจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบ ตามสัญญาประกันหมดไป

เมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวแล้ว ต่อมาผู้ประกันไม่ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามนัด เป็นการผิดสัญญาประกัน ทั้งนี้ หนีตามสัญญาประกันที่ทำไว้ต่อศาลแยกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หนีประธาน คือ การนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดนัดหรือตามคำสั่งศาล ซึ่งหนีส่วนนี้จะต้องผูกพันอยู่จนกว่าศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ผู้ประกันก็หน้าที่ต้องติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลจนกว่าจะพ้นอายุความคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา ส่วนที่ 2 หนีอุปกรรม คือ การชดเชยค่าปรับหรือหนี้เงินที่ศาลมีคำสั่งปรับซึ่งโดยวัตถุประสงค์ที่แท้จริงมิได้มุ่งที่จะเอาเงินหรือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน หากแต่กำหนดไว้เพื่อให้เกิดสภาพบังคับแก่ผู้ประกันต้องดำเนินการชำระหนี้หลักโดยติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีมาส่งศาลเท่านั้น ดังนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งผู้ประกันแล้วแม้จะมีการบังคับให้ผู้ประกันชดเชยค่าปรับเสมือนหนึ่งหนี้ทางแพ่ง แต่การดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการบังคับให้ผู้ประกันต้องติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล ซึ่งโดยวัตถุประสงค์ที่แท้จริงมิได้มุ่งที่จะเอาเงินหรือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน

การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นวิธีการดำเนินการเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง อันเป็นกระบวนการพิจารณาซึ่งดำเนินการภายหลังที่ศาลพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดแล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการบังคับคดีส่วนมากมิได้กระทำโดยศาล หากกระทำโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา สามารถร้องขอให้บังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

ในการดำเนินคดีอาญานั้น การควบคุมตัวระหว่างพิจารณาคดีเป็นเรื่องของข้อยกเว้น กล่าวคือ โดยหลักจะต้องไม่ควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น และในกรณีที่มีความจำเป็นศาลอาจมีอำนาจให้ปล่อยชั่วคราวหรืออนุญาตให้ประกันได้ การสั่งคำร้องขอ

ปล่อยชั่วคราวหรือการอนุญาตให้ประกันเป็นอำนาจที่เป็นดุลพินิจ (Discretionary Power) ผู้สั่งจึงต้องแสดงเหตุผลตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยชัดแจ้งซึ่งหากผู้สั่งให้ความสำคัญแก่หลักประกันตามที่ผู้ขอเสนอเพื่อการขอประกันมากกว่าเหตุผลอื่นจะเป็นเหตุนำไปสู่ความไม่เสมอภาคระหว่างคนรวยและคนจน และทำให้คนจนไม่มีโอกาสที่จะได้รับอิสระภาพจากการประกันซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรม และเป็นการส่งเสริมธุรกิจการรับเป็นนายประกันของบุคคลบางจำพวก กรณีจึงควรพิจารณาว่าการอนุญาตให้ประกันจะเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ หรือเป็นภัยอันตราย หรือความเสียหายเพียงใดเป็นหลักใหญ่ ส่วนเรื่องความเชื่อถือผู้ร้องขอประกัน หรือหลักประกันควรพิจารณาเป็นประการสุดท้าย ซึ่งในการให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งอนุญาตให้ประกันศาลใช้วิธีการไต่สวนคำร้องจากบุคคลในครอบครัว นายจ้าง หรืออาจารย์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรืออาจให้เจ้าหน้าที่ของศาลทำการสืบเสาะพินิจความประพฤติของผู้ต้องหาหรือจำเลยจากประวัติการกระทำผิด สถานะทางครอบครัว หรือข้อเท็จจริงบางกรณีเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการใช้ดุลพินิจดังกล่าวก็ได้

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ต้องหาหรือถูกฟ้องในคดีอาญาโดยการปล่อยชั่วคราวในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลถือเป็นปรัชญาสำคัญของการสร้างความเป็นธรรมตามหลักกฎหมายสากล แต่กระบวนการปล่อยชั่วคราวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลไม่ให้มีการผิดสัญญาประกันโดยการหลบหนีและไปสร้างภัยอันตรายต่อสังคมจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่เป็นกติกากองการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขและสมานฉันท์ของรัฐไร้ประสิทธิภาพ การปล่อยชั่วคราวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่อาจมีอิทธิพลหรือกระทบต่อพันธะผูกพัน ที่ผู้ประกันมีต่อศาล เพื่อการกำหนดนโยบายโดยมีมาตรการทางกฎหมายบรรลุผลสำเร็จถือเป็นการประสานประโยชน์ระหว่างสิทธิเสรีภาพของบุคคลและประโยชน์สูงสุดของรัฐในขณะเดียวกัน

การเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว โดยเรียกหลักประกันที่สูงโดยไม่คำนึงถึงข้อมูลหรือข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยจำต้องหลบหนีหรือไปก่อให้เกิดผลเสียหายต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

5.2 หลักประกัน

5.2.1 หลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ได้แก่

1. เงินสด
2. หลักทรัพย์อื่น เช่น 1) ที่ดินมีโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก.) กรรมสิทธิ์ห้องชุด 2) พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่าย และธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว หรือเช็คที่ธนาคาร

เป็นผู้ส่งจ่าย(เชียร์เช็ค) หรือเช็คที่ธนาคารรับรองแล้ว 3) เงินฝากธนาคาร 4) หนังสือค้ำประกัน หรือหนังสือรับรองของธนาคาร 5) หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย 6) บางศาลเคยพิจารณาอนุญาตให้ใช้สิ่งของไปนี้เป็นหลักประกัน รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ที่ดินมีเอกสาร เช่น ภ.บ.ท.5 ส.ค.1 น.ส.2 หรือ สปก. บ้านพักอาศัย ทรัพย์สินที่ติดจำนองหรือมีภาระติดพัน

3. บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน

1) ส่วนราชการ กรณีข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหา คดีอาญาตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการ ที่ต้องหาคดีอาญา (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549)

2) ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหาร ราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง และ ทนายความ ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรสหรือ บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาล เห็นสมควร โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน

3) ผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทนายความ ผู้สอบบัญชี ครู ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน หรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามที่ ศาลเห็นสมควร เมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย อาจใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ ในกรณีความผิดที่ ตนถูกกล่าวหาเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพ โดยสามารถ ทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 15 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

4) บางกรณีที่มีความผิดไม่ร้ายแรง ศาลอาจพิจารณาอนุญาตให้ บิดา มารดา เป็นผู้ร้องขอประกันบุตรได้ โดยไม่ต้องมีหลักประกัน

5) นิติบุคคลในกรณีที่กรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ้นส่วน พนักงานหรือ ลูกจ้างของนิติบุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย

5.2.2 ข้อปฏิบัติเมื่อมีการนำหลักทรัพย์มาใช้ในการขอให้ปล่อยชั่วคราว

1. กรณีใช้ที่ดินมีโฉนด น.ส.3 หรือ น.ส.3ก. หรือกรรมสิทธิ์ห้องชุดมาเป็น หลักประกัน ต้องมีหนังสือรับรองประเมินราคาที่ดินจากสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือจากที่ว่าการอำเภอ หรือเขตในเขตที่ดินตั้งอยู่ แล้วแต่กรณี ซึ่งออกให้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน รับรองโดย เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนหรือผู้ทำการแทน กรณีรับรองโดยสำนักงานที่ดิน

อำเภอ ผู้รับรองราคาประเมินจะต้องเป็นนายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตหรือปลัดอำเภอผู้ทำการแทนหรือเจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอ

2. หลักทรัพย์ที่มีชื่อเจ้าของหลายคน ผู้มีชื่อร่วมกันสามารถนำมาเป็นหลักประกันในการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้เต็มเนื้อที่ในโฉนดหรือหนังสือสำคัญนั้น แต่หากเจ้าของเพียงบางคน นำมาร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวก็จะนำมาใช้ได้เฉพาะส่วนของตนเท่านั้น

3. การมอบอำนาจให้ผู้อื่นนำหลักทรัพย์มาร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในการมอบอำนาจจะต้องมีหนังสือมอบอำนาจหรือใบมอบอำนาจตาม ป.วิ.พ. มาตรา 47 ประกอบ ป.วิ.อ. มาตรา 15 และผู้รับมอบอำนาจจะต้องแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจและสำเนาทะเบียนบ้านของตนเองมาแสดงด้วย

ทั้งนี้ หนังสือมอบอำนาจต้องทำ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือเขตซึ่งเป็นภูมิลำเนาของเจ้าของหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่โดยนายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตหรือผู้รักษาราชการแทนลงลายมือชื่อและประทับตราประจำตำแหน่งรับรองการมอบอำนาจ หรือทำหนังสือมอบอำนาจในศาลต่อหน้าเจ้าหน้าที่ศาล

4. กรณีนำสิ่งปลูกสร้างในที่ดินมาเป็นหลักทรัพย์พร้อมกับโฉนด น.ส.3 หรือ น.ส.3ก. จะต้องแสดงหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้านและหนังสือรับรองราคาประเมินสิ่งปลูกสร้างจากอำเภอหรือเขตที่ดินตั้งอยู่ด้วย

5. การใช้เงินฝากธนาคารมาเป็นหลักทรัพย์ จะต้องหนังสือรับรองของธนาคารมาแสดงประกอบด้วยว่า ผู้ร้องขอประกันมีเงินอยู่ตามจำนวนที่ปรากฏในสมุดเงินฝากหรือใบรับเงินฝากประจำของธนาคารจริง และธนาคารจะไม่ให้เจ้าของบัญชี ถอนเงินจำนวนนั้นจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเพิกถอนเป็นลายลักษณ์อักษร และเมื่อทำสัญญาประกันแล้ว ศาลจะต้องมีหนังสือแจ้งอายัดเงินในบัญชีไปยังธนาคารด้วยทุกครั้ง

6. กรณีหลักทรัพย์เป็นพันธบัตรกรณีพิเศษ เช่น พันธบัตรออมทรัพย์ช่วยชาติ ปี พ.ศ. 2545 ขอให้ค้ำประกันวันครบกำหนดชำระคืนต้นเงินด้วย เพราะเมื่อมีการบังคับคดีก่อนครบกำหนดชำระต้นเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะไม่ส่งเงินค่าพันธบัตรมาให้ศาล จึงทำให้ไม่อาจบังคับคดีได้ทันที หรือสลากออมสินพิเศษ ซึ่งมีกำหนดชำระต้นเงิน 3 ปี หากถอนก่อนกำหนดจะได้เงินคืนไม่ครบ

7. หลักทรัพย์ประเภทที่ดินในบางพื้นที่มีสภาพทุรกันดารหรือเสื่อมสภาพจนไม่มีราคาในท้องตลาด เช่น ถูกขุดหน้าดินไปขายจนเป็นหลุมหรือบึง ที่ทำนาเกลือหรือนากุ้ง หรือที่ดินที่มีการประเมินราคาสูงเกินความเป็นจริงมาใช้เป็นหลักประกันในการขอให้ปล่อยชั่วคราวซึ่งเป็นหลักประกันที่มีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือหรือยากแก่การบังคับคดี หากจะรับไว้เป็นหลักประกันควร

พิจารณามูลค่าของหลักประกันลงหรือพิจารณาว่าผู้ร้องขอประกันเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรสหรือญาติพี่น้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่ (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549)

8. การพิจารณาหลักทรัพย์โฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ควรตรวจสอบรูปแผนที่เอกสารดังกล่าวประกอบด้วย ซึ่งอาจทำให้ทราบสภาพที่ดินที่แท้จริง เช่น หากเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว ๆ แสดงว่ามีลักษณะเป็นถนน ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยหรือที่ดินทำกิน หรือเป็นที่ดินที่ไม่มีทางออกสู่ทางสาธารณะ ซึ่งเป็นหลักประกันที่มีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือหรือยากแก่การบังคับคดี หากจะอนุญาตให้ใช้เป็นหลักประกันควรลดมูลค่าการเป็นหลักประกันลงหรืออนุญาตให้ใช้เป็นหลักประกันเฉพาะกรณีผู้ร้องขอประกันเป็นผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น

9. หลักทรัพย์ประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้างควรให้ผู้ร้องขอประกันจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของหลักทรัพย์ประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่นำมาใช้เป็นหลักประกันให้ชัดเจน ประกอบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวด้วย หากมีการถ่ายภาพประกอบให้ด้วยยิ่งเป็นการดี เพื่อว่าเมื่อผิดสัญญาประกันและต้องบังคับคดีจะทำให้การบังคับคดีสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

10. เอกสารเกี่ยวกับหลักทรัพย์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันอาจมีการปลอมแปลง เช่น มีการปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับหรือบางส่วน ปลอมแปลงชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือนำโฉนดที่ดินฉบับเจ้าของที่เคยแจ้งหายไว้มายื่นเป็นหลักประกันต่อศาล หรือปลอมหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินทั้งฉบับหรือในส่วนของราคาให้มีมูลค่าสูงขึ้น ซึ่งตามปกติมีการตรวจสอบโดยทำหนังสือแจ้งอายัดที่ดินกว่าจะทราบผล ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ได้รับการปล่อยชั่วคราวและหลบหนีไปแล้ว การพิจารณาเอกสารเกี่ยวกับหลักทรัพย์จึงควรให้เจ้าหน้าที่ศาลใช้ความระมัดระวังและความละเอียดรอบคอบตรวจสอบเอกสาร หรือควรให้เจ้าหน้าที่ศาลโทรศัพท์สอบถามไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเอกสารนั้นเพื่อยืนยันความถูกต้องก่อน

11. กรณีใช้บุคคลเป็นหลักประกัน ต้องมีหนังสือรับรองจากต้นสังกัดแสดงสถานะตำแหน่งและระดับอัตราเงินเดือน

1) กรณีข้าราชการ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น ขอให้ปล่อยชั่วคราวตนเองหรือบุคคลอื่น แต่ไม่มีหนังสือรับรองจากต้นสังกัด อ้างว่าขอไม่ทัน หากผู้ร้องขอประกันนำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งระบุถึงชื่อต้นสังกัดและระดับชั้นมาแสดงแล้ว ศาลอาจผ่อนผันพิจารณาสั่งคำร้องให้ได้ โดยให้ผู้ร้องขอประกันจัดส่งหนังสือรับรองในภายหลัง สำหรับสมาชิกรัฐสภาสามารถใช้สำเนาหนังสือรับรองสถานภาพเป็นหลักฐานต่อศาลได้ ตามหนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยธ 0503/ว.31 ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2539

2) กรณีข้าราชการใช้ตำแหน่งขอลอยชั่วคราวบุคคลอื่น โดยมีพฤติการณ์ น่าเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวใช้ตำแหน่งแสวงหาประโยชน์เป็นนายประกันอาชีพ ไม่ควรอนุญาตให้เป็น หลักประกัน

3) กรณีสมาชิกวุฒิสภาหรือผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นใช้ตำแหน่งเป็น หลักประกันให้แก่ชาวบ้านหลายครั้งหรือหลายคนจนเกินวงเงินที่อาจประกันได้ ศาลควรพิจารณา เกณฑ์อื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ข้อหาหรือพฤติการณ์แห่งคดี หากไม่ร้ายแรงก็อาจพิจารณา อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเกินวงเงินประกันได้ โดยถือเป็นการใช้เกียรติ แต่ควรแจ้งให้ผู้ร้องขอ ประกันทราบว่าจะไม่สามารถใช้ตำแหน่งไปขอให้ปล่อยชั่วคราวบุคคลอื่นได้อีก และควรแจ้งให้ สำนักงานศาลยุติธรรมทราบเพื่อรวบรวมข้อมูลไว้กรณีผู้ร้องขอประกันดังกล่าวจะไปใช้ตำแหน่งขอให้ ปล่อยชั่วคราวที่ศาลอื่นอีก

ข้อสังเกต

1) การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้บุคคลเป็นหลักประกันนั้น พึง พิจารณาโดยรอบคอบ เพราะมีผู้ร้องขอประกันมากมายใช้เป็นช่องทางหากินโดยไม่ชอบ และการ บังคับคดีเมื่อมีการผิดสัญญาประกันนั้นทำได้ยาก ในบางศาลจึงถือเคร่งครัดโดยจะอนุญาตให้เฉพาะผู้ เป็นญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น บางกรณีอาจให้ผู้ร้องขอ ประกันแสดงหลักทรัพย์ของผู้ร้องขอประกันประกอบ หรือให้ผู้ร้องขอประกันวางเงินสดบางส่วนตาม สมควรร่วมด้วย

2) ผู้ร้องขอประกันต้องมีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอนและมี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่า ของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

3) หนังสือรับรองว่าเป็นข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือข้าราชการ การเมือง นอกจากจะแสดงสถานะตำแหน่ง และระดับอัตราเงินเดือนแล้ว ต้องระบุว่าจะไป ประกันบุคคลใดที่ศาลใดและมีภาระประกันมาแล้วหรือไม่เท่าใด ทั้งนี้หากศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่ง คดี ไม่ร้ายแรงคดีมีอัตราโทษไม่สูงและผู้ร้องขอประกันอยู่ในฐานะที่สามารถควบคุมดูแลผู้ต้องหาหรือ จำเลยได้ แม้จะเกินวงเงินที่ประกันไปบ้าง ศาลก็อาจพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้

4) ผู้ร้องขอประกันที่สมรสแล้ว ต้องมีหลักฐานให้ความยินยอมจากคู่สมรส หากเป็นหม้ายต้องมีหลักฐาน เช่น ทะเบียนหย่า หรือมรณະบัตรของคู่สมรส หรือสำเนาทะเบียน บ้านที่เจ้าหน้าที่ระบุคำว่า “ตาย” ไว้หน้าชื่อคู่สมรสมาแสดงด้วย

5) การพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้ตำแหน่งเป็นหลักประกัน ควรพิจารณาจากรายได้สุทธิของผู้ร้องขอประกัน ปกติหนังสือรับรองจากต้นสังกัดส่วนใหญ่จะระบุแต่ รายได้ของผู้ร้องขอประกันไม่ระบุภาระการหักเงินรายได้ไว้ด้วย จึงควรให้ผู้ร้องขอประกันแสดง

ใบรับรองเงินเดือนล่าสุดที่แสดงถึงรายรับหลังจากหักภาระต่าง ๆ แล้ว ทั้งนี้เพราะแม้ผู้ร้องขอประกันบางคนจะมีระดับหรือรายได้สูง แต่ก็มีภาระหนี้สินจำนวนมากจนมีรายได้สุทธิน้อย

6) ผู้ประกันหากพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงานเพราะเหตุอื่นที่มีใช่เพราะตาย สามารถให้เป็นผู้ประกันต่อไปได้โดยศาลอาจใช้ดุลยพินิจสั่งให้หาหลักประกันเพิ่ม

12. กรณีอนุญาตให้ใช้หลักทรัพย์ตาม 2.1.2 (6) เป็นหลักประกันในการขอให้ปล่อยชั่วคราว

1) กรณีใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ควรให้ผู้ร้องขอประกันนำทะเบียนรถและนำรถมาแสดงให้เจ้าหน้าที่ศาลตรวจดูสภาพและประเมินราคา

2) กรณีใช้ที่ดินซึ่งมีเพียง ภ.บ.ท. 5 ส.ค. 1 น.ส.2 หรือ สปก. ผู้ร้องขอประกันต้องมีหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินจากธนาคาร เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมาแสดง

3) กรณีใช้บ้านพักอาศัย ผู้ร้องขอประกันควรมีภาพถ่ายบ้าน และให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมีหนังสือรับรองการประเมินราคามาแสดง

4) กรณีใช้หลักทรัพย์ที่ติดจำนองหรือมีภาระติดพัน ผู้ร้องขอประกันต้องแสดงให้เห็นว่าราคาทรัพย์สินส่วนที่เกินจากจำนองหรือจากภาระติดพันมีจำนวนเพียงพอต่อการใช้เป็นหลักประกัน

ข้อสังเกต 1) ควรอนุญาตเฉพาะกรณีเจ้าของหลักทรัพย์มีความเกี่ยวข้องกับผูกพันใกล้ชิดกับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา เท่านั้น 2) หากหลักทรัพย์ที่นำมาในวันยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวมีราคาไม่เพียงพอตามที่ศาลกำหนดวงเงินประกัน ศาลอาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ผู้ร้องขอประกันผิดผ่อนนำหลักทรัพย์ยื่นมาเพิ่มเติมให้ครบในภายหลังได้

5.2.3 กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวมาแล้วก่อนฟ้องตาม ป.วิ.อ. มาตรา 113/1 หากประสงค์จะขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อไปโดยใช้หลักประกันเดิม

1. กรณีใช้เงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นเป็นหลักประกัน ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เคยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และยังไม่ได้รับหลักประกันคืน หากประสงค์จะขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อไป สามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ถือเอาเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นที่เคยใช้เป็นหลักประกันนั้นเป็นหลักประกันต่อไปได้ โดยยื่นหลักฐานการปล่อยชั่วคราว ซึ่งออกโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และสำเนารายละเอียดของหลักประกันดังกล่าวมาด้วย เมื่อศาลอนุญาตแล้วศาลจะมีหนังสือให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการส่งเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นมาให้ศาลต่อไป

2. กรณีใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน บุคคลที่เป็นประกันหรือหลักประกันอาจร้องขอให้ศาลถือเอาบุคคลนั้นเป็นประกันหรือหลักประกันในการขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อไปได้ ทั้งนี้เป็นอำนาจของศาลที่จะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต่อหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งได้

5.2.4 การขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยการใช้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยเป็นหลักประกัน

การขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยการใช้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยเป็นหลักประกันหรือที่เรียกกันว่า “การประกันภัยอิสรภาพ” เป็นการประกันภัยที่มีแนวความคิดมาจากการเพิ่มทางเลือกให้แก่ประชาชนในการหาหลักประกันมาวางศาล เนื่องจากปัจจุบันผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างดำเนินคดีเป็นจำนวนมาก คนที่มีหลักทรัพย์ก็สามารถนำหลักทรัพย์มาเป็นหลักประกันในการขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ คนที่ไม่มีก็ต้องถูกคุมขังหรือบางคนก็ต้องไปเช่าหลักทรัพย์ของนายประกันอาชีพมาเป็นหลักประกัน ก่อให้เกิดปัญหามากมาย การประกันภัยอิสรภาพจะทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น โดยสามารถใช้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยมาวางเป็นหลักประกันในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวได้

ข้อสังเกต ในคดีอาญาซึ่งเยาวชนอายุกว่า 18 ปี แต่ไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ เยาวชนนั้นอาจซื้อประกันภัยอิสรภาพด้วยตนเองได้ เพราะเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพ เป็นการสมแก่ฐานานุรูปแห่งตน

1. รูปแบบการประกันภัยอิสรภาพ การทำประกันภัยอิสรภาพมีให้เลือก 2 แบบ คือ แบบที่ 1 การทำประกันภัยอิสรภาพก่อนการกระทำความผิด แบบที่ 2 การทำประกันภัยอิสรภาพหลังจากการกระทำความผิด

1) แบบที่ 1 การทำประกันภัยอิสรภาพก่อนการกระทำความผิด การทำประกันภัยประเภทนี้เป็นกรณีที่บุคคลทั่วไปประสงค์จะมีหลักทรัพย์ในการขอให้ปล่อยชั่วคราวไว้ล่วงหน้า เนื่องจากตนเองมีความเสี่ยงที่จะกระทำความผิดทางอาญาโดยประมาท หรือตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีความผิดทางอาญาโดยประมาท บุคคลที่กระทำความผิดทางอาญาโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย เช่น ผู้ขับขี่ได้ขับซิ่งโดยประมาทเป็นเหตุให้เฉี่ยวชนผู้อื่น หรือผู้รับจ้างงานก่อสร้างกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้เศษวัสดุตกใส่บุคคลอื่น หรือแพทย์หรือพยาบาลทำการรักษาคนไข้โดยประมาท เป็นต้น หากบุคคลดังกล่าวซื้อประกันภัยประเภทนี้ไว้ก็จะได้รับหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย หากเกิดเหตุกระทำความผิดโดยประมาทขึ้นในระหว่างระยะเวลาคุ้มครอง ก็สามารถใช้นหนังสือรับรองเป็นหลักประกันยื่นต่อศาลเพื่อขอให้ปล่อยชั่วคราวตนเองได้

ข้อสังเกต หนังสือรับรองตามกรมธรรม์ประกันภัยก่อนการกระทำความผิดใช้เป็นหลักทรัพย์ในการขอให้ปล่อยชั่วคราว เฉพาะความผิดฐานกระทำโดยประมาท ซึ่งได้กระทำขึ้น

ภายในระยะเวลาประกันภัยเท่านั้น และหนังสือรับรองดังกล่าวใช้เป็นหลักประกันในการขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ภายในวันที่กำหนดในหนังสือรับรองเท่านั้น และเมื่อใช้เป็นหลักประกันแล้ว ก็สามารถใช้เป็นหลักประกันไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ใช้หนังสือรับรองเพื่อขอให้ปล่อยชั่วคราวไปแล้วแต่ยังไม่เต็มวงเงินที่ระบุในหน้าตารางกรมธรรม์ ผู้เอาประกันภัยสามารถขอหนังสือรับรองฉบับใหม่ มีวงเงินเท่ากับจำนวนเงินเอาประกันภัยส่วนที่คงเหลืออยู่จากบริษัทประกันภัยได้

2) แบบที่ 2 การทำประกันภัยอิสรภาพหลังการกระทำความผิด

การทำประกันภัยประเภทนี้เป็นกรณีที่บุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาหรือตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา และจะถูกควบคุมตัวหรือถูกควบคุมตัวแล้ว

ประสงค์จะหาหลักทรัพย์เพื่อนำไปขอให้ปล่อยชั่วคราว บุคคลดังกล่าวหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องสามารถไปติดต่อขอซื้อประกันภัยอิสรภาพจากบริษัทประกันภัยในแบบที่ 2 ได้ โดยบริษัทประกันภัยจะออกกรมธรรม์และหนังสือรับรองให้ตามจำนวนเงินเอาประกันภัย ต่อจากนั้นผู้ซื้อประกันก็สามารถนำหนังสือรับรองไปใช้เป็นหลักทรัพย์ในการขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลต่อไป การทำประกันภัยอิสรภาพตามแบบที่ 2 นี้ สามารถใช้เป็นหลักประกันได้สำหรับการกระทำความผิดทุกข้อหา จึงแตกต่างจากแบบที่ 1 ซึ่งจะใช้ได้เฉพาะกับความผิดข้อหาเกี่ยวกับการกระทำโดยประมาทเท่านั้น

ข้อสังเกต กรมการประกันภัยมีข้อตกลงร่วมกับบริษัทประกันภัยห้ามไม่ให้ออกกรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อใช้เป็นหลักประกันในคดีความผิดฐานจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หากมีการนำหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยมาใช้ในกรณีเช่นนี้ ศาลไม่ควรรับไว้เป็นหลักประกัน

2. สิทธิของผู้เอาประกันภัยหรือบริษัทประกันภัยในการบอกเลิกกรมธรรม์

การประกันภัยอิสรภาพทั้งสองแบบ ทั้งฝ่ายผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัย ไม่สามารถบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยในระหว่างระยะเวลาประกันภัย และบริษัทประกันภัยไม่สามารถยกเลิกหนังสือรับรองที่ออกไปแล้วได้

ข้อสังเกต บริษัทประกันภัยจะคืนเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีดังต่อไปนี้ 1) กรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพก่อนการกระทำความผิด คืนเบี้ยประกันภัยกรณีเดียว คือ เมื่อผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตในระยะเวลาระหว่างเอาประกันภัย โดยยังไม่ได้ใช้หนังสือรับรองเป็นหลักทรัพย์ในการขอให้ปล่อยชั่วคราว บริษัทประกันภัยจะคืนเบี้ยประกันภัยให้ตามอัตราเบี้ยประกันภัยระยะสั้นตามที่กำหนดในตารางกรมธรรม์ 2) กรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพหลังการกระทำความผิดจะคืนเบี้ยประกันภัยตามเงื่อนไขที่กำหนดในกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งตามปกติจะคืนเบี้ยประกันภัย 5 กรณี ดังนี้ (1) หากศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว บริษัทประกันภัยจะคืนเบี้ย

ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยโดยหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการไว้ 200 บาท ข้อสังเกต เพื่อให้ไม่ให้ผู้ร้องขอประกันต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการโดยไม่จำเป็น ศาลควรอนุโลมให้ผู้ร้องขอประกันยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยระบุว่าประสงค์จะใช้ประกันภัยอิสรภาพก่อนเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตโดยมีเงื่อนไขให้นำหนังสือรับรองมาส่งศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว ผู้ร้องขอประกันภัยจึงไปซื้อประกันภัยอิสรภาพ แล้วนำหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยมาส่งศาลในภายหลังตามเงื่อนไข (2) หากศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต่อมาภายหลังในระหว่างระยะเวลาประกันภัย ศาลมีคำสั่งให้ถอนหรือยกเลิกการให้ปล่อยชั่วคราวหรือผู้เอาประกันภัยไม่ประสงค์จะให้ปล่อยชั่วคราวอีกต่อไป บริษัทประกันภัยจะคืนเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยร้อยละ 20 ของเบี้ยประกันภัย (3) หากผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตในระหว่างระยะเวลาประกันภัยโดยมิได้มีการผิดสัญญาประกัน บริษัทประกันภัยจะคืนเบี้ยประกันภัยทั้งหมดให้แก่ทายาทของผู้เอาประกันภัย (4) ผู้เอาประกันภัยไม่ผิดสัญญาประกันจนสิ้นสุดระยะเวลาประกันภัย บริษัทประกันภัยจะคืนเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยร้อยละ 20 ของเบี้ยประกันภัย (5) หากผู้เอาประกันภัยใช้หนังสือรับรองเพื่อปล่อยชั่วคราวไปแล้ว แต่ยังไม่เต็มวงเงินตามที่ระบุไว้ในหน้าตารางกรมธรรม์ บริษัทประกันภัยจะคืนเบี้ยประกันภัยส่วนที่เกินจำนวนเงินที่จะต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันให้

3. การรับและตรวจสอบหนังสือรับรอง

เมื่อได้รับหนังสือรับรองจากผู้เอาประกันภัยแล้วศาลควรกำกับดูแลให้เจ้าหน้าที่ศาลตรวจสอบความถูกต้องของหนังสือรับรอง ดังนี้ 1) ชื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องตรงกับที่ระบุไว้ในหนังสือรับรอง 2) หนังสือรับรองใช้เป็นหลักประกันได้ภายในวงเงินที่ระบุไว้ในหนังสือรับรอง 3) ฐานความผิดในคดีต้องตรงกับที่ระบุไว้ในหนังสือรับรอง 4) กรณีประกันภัยอิสรภาพก่อนกระทำความผิด วันเวลากระทำความผิดต้องอยู่ในระยะเวลาประกันภัย 5) วันที่นำหนังสือรับรองมาขอให้ปล่อยชั่วคราวต้องอยู่ในระยะเวลาการใช้หนังสือรับรอง 6) หนังสือรับรองใช้ได้เพียงหนึ่งครั้ง แต่สามารถใช้หนังสือรับรองเป็นหลักประกันต่อเนื่องได้ 7) เมื่ออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว ต้องบันทึกข้อความลงในส่วนท้ายหนังสือรับรองและฉีกส่วนท้ายใส่ซองที่บริษัทจัดทำให้ส่งคืนบริษัทประกันภัย

4. วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของหนังสือรับรอง 1) สอบถามไปยังบริษัทประกันภัยผู้ออกกรมธรรม์ทางโทรศัพท์ 2) ตรวจสอบจากทางเว็บไซต์ของกรมการประกันภัย (www.doj.go.th) ตามที่ปรากฏท้ายหนังสือรับรอง แต่ในกรณีการใช้หนังสือรับรองเป็นหลักประกันสำหรับการขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ขับขี่รถยนต์ที่ออกตามกรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์จะไม่ปรากฏรายละเอียดของหนังสือรับรองในเว็บไซต์ เนื่องจากการขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ขับขี่รถยนต์ บริษัทจะมอบอำนาจให้พนักงานของบริษัทประกันภัยเป็นผู้ร้องขอประกันตัวผู้ขับขี่รถยนต์ 3) บริษัทประกันภัยทุกบริษัทจะจัดส่งตัวอย่างต้นฉบับหนังสือรับรองของทุกบริษัทไปให้เจ้าหน้าที่ศาลได้

ตรวจสอบเปรียบเทียบ เมื่อมีบุคคลใดนำหนังสือรับรองมาขอให้ปล่อยชั่วคราวหากตรวจสอบแล้วพบว่า เป็น เนื้อกระดาษตรงกัน แบบและตัวพิมพ์ตรงกัน ลายมือชื่อหรือลายพิมพ์ลายมือชื่อตรงกัน ตราประทับหรือตราพิมพ์ตรงกัน หากตรวจสอบความถูกต้องของหนังสือรับรองตามวิธีการดังกล่าวแล้ว บริษัทประกันภัยจะไม่ยกข้อต่อสู้ใด ๆ มาปฏิเสธความรับผิดตามเนื้อความแห่งหนังสือรับรองนั้นแต่อย่างใดทั้งสิ้น บริษัทประกันภัยจะออกหนังสือยืนยันดังกล่าวต่อศาลโดยมีข้อความยืนยันว่าบริษัทประกันภัยรับผูกพันตามหนังสือรับรองนั้น ไม่ว่าจะลายมือชื่อกรรมการหรือตราประทับของบริษัทประกันภัยที่ปรากฏในหนังสือรับรองจะใช้เป็นลายพิมพ์หรือลงลายมือชื่อจริงหรือลายมือชื่อในช่องผู้รับมอบอำนาจในหนังสือรับรองจะเป็นบุคคลใดก็ตาม บริษัทประกันภัยจะรับผิดตามเนื้อความแห่งหนังสือรับรองนั้น 4) เมื่อมีผู้นำหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยมาใช้เป็นหลักประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่จำเป็นต้องตรวจสอบกรรมธรรม์ประกันภัย เนื่องจากกรรมธรรม์ประกันภัยเป็นข้อสัญญาระหว่างผู้เอาประกันภัยกับบริษัทประกันภัย ส่วนหนังสือรับรองเป็นคำมั่นสัญญาที่บริษัทประกันภัยให้ไว้แก่ศาล และมีความผูกพันตามเนื้อความที่ปรากฏในหนังสือรับรอง บริษัทประกันภัยไม่สามารถยกเลิกหนังสือรับรองนั้นได้ เงื่อนไขเนื้อความตามกรรมธรรม์ประกันภัยไม่มีผลใด ๆ ต่อหนังสือรับรองทั้งสิ้น แม้จะไม่มีกรออกกรรมธรรม์ แต่มีการนำหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยที่มีข้อความครบถ้วนถูกต้องมาใช้ในการขอให้ปล่อยชั่วคราวไม่ว่าโดยบุคคลใดก็ตาม บริษัทประกันภัยเจ้าของหนังสือรับรองก็ต้องผูกพันตามเนื้อความแห่งหนังสือรับรองนั้น ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบกรรมธรรม์ประกันภัย

5. การใช้หนังสือรับรองเป็นหลักประกันต่อเนื่อง

กรณีได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตั้งแต่ชั้นสอบสวน หากผู้ต้องหาไม่ได้หลบหนีและผู้ต้องหาประสงค์จะใช้หนังสือรับรองเป็นหลักประกันในการขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นลำดับถัดไป ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ร้องขอประกันจะต้องทำคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้หนังสือรับรองที่วางไว้ต่อพนักงานสอบสวน โดยผู้เอาประกันภัย ผู้ร้องขอประกัน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจะต้องถ่ายสำเนาหนังสือรับรอง พร้อมกับใบรับรองหนังสือรับรอง ที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการออกให้ในตอนขอปล่อยชั่วคราวครั้งแรก เสนอศาล รวมทั้งสำเนาบัตรประจำตัวและสำเนาทะเบียนบ้านของผู้เอาประกันภัยและผู้ร้องขอประกัน (ถ้ามี) ทั้งนี้ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการบันทึกแจ้งการครอบครองหนังสือรับรองส่งมาพร้อมตัวผู้ต้องหา เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ก็จะมีหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการส่งหนังสือรับรองให้ศาลภายใน 3 วัน

6. กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี

ศาลจะมีคำสั่งให้ปรับตามสัญญาประกัน บริษัทประกันภัยจะต้องจ่ายค่าปรับตามที่ได้ออกหนังสือรับรองไว้ต่อศาลภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับการแจ้งจากศาล บริษัท

ประกันภัยสามารถไปดำเนินการไล่เบี้ยเอาแก่ผู้เอาประกันภัยในภายหลังได้ บริษัทประกันภัยสามารถดำเนินการให้มีการติดตามเพื่อให้มีการจับกุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยกลับมาสู่คดีต่อไปได้ ส่วนหนังสือรับรองฉบับเดิมจะนำมาใช้ขอให้ปล่อยชั่วคราวอีกไม่ได้ แต่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยกลับมามอบตัวต่อศาลด้วยตนเอง และผู้เอาประกันภัยยินยอมชำระค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดหรือชำระเงินให้แก่บริษัทประกันภัยจำนวนตามที่บริษัทประกันภัยได้ชำระแก่ศาลไปก่อนหน้านี้แล้ว บริษัทประกันภัยก็จะต้องดำเนินการเพื่อให้มีการใช้หนังสือรับรองนั้นขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อไปได้

7. ผู้เอาประกันภัยสามารถขอหนังสือรับรองใหม่ได้

กรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ใช้หนังสือรับรองเพื่อขอให้ปล่อยชั่วคราวไปแล้ว แต่ยังไม่เต็มวงเงินที่ระบุไว้ในหน้าตารางกรมธรรม์ ผู้เอาประกันภัยสามารถขอหนังสือรับรองฉบับใหม่มีวงเงินประกันเท่ากับจำนวนเงินเอาประกันภัยที่คงเหลืออยู่ได้โดยการแจ้งเป็นหนังสือไปยังบริษัทประกันภัยที่ซื้อประกันภัยไว้

5.3 การปล่อยชั่วคราวและวงเงินประกัน

ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวหรือไม่ เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาโดยแท้ หากผู้พิพากษาเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว การกำหนดวงเงินประกันปกติต้องถือตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2547

5.3.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิจารณาเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน

ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 4 ได้เรียงลำดับในการพิจารณาของศาลเป็นขั้นตอนดังนี้ ภายหลังจากที่ศาลเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 108 ให้ศาลพิจารณาก่อนว่า ควรจะปล่อยชั่วคราวโดยมีหรือไม่มีประกัน ซึ่งข้อพิจารณาว่าจะปล่อยชั่วคราวโดยมีหรือไม่มีประกันให้พิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ อันได้แก่ ความร้ายแรงแห่งข้อหา สาเหตุและพฤติการณ์การกระทำความผิด รวมทั้งบุคลิกลักษณะนิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของผู้ต้องหาหรือจำเลย

หากศาลเห็นสมควรปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาดังกล่าวได้วางแนวทางในการกำหนดวงเงินประกันให้เหมาะสมแก่ข้อหาและสภาพแห่งคดี รวมทั้งแนวโน้มที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป และหากศาล

เห็นสมควรกำหนดหลักประกันด้วย ก็ให้พิจารณาว่าหลักประกันนั้นคุ้มกับวงเงินประกันที่กำหนดหรือไม่ โดยให้คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของผู้ขอประกัน หลักประกัน และฐานะของผู้ต้องหาหรือจำเลย ประกอบด้วย (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549)

5.3.2 การปล่อยชั่วคราวในคดีความผิดลหุโทษและคดีความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว

ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 5.1 กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “คดีความผิดลหุโทษหรือที่มีโทษปรับสถานเดียวให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น” ดังนั้น คดีความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวศาลสามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันได้

ข้อสังเกต ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 111 กรณีปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน ก่อนที่จะปล่อยไป ต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก

5.3.3 การปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี

ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 5.3 กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะสั่งเป็นอย่างอื่น ก็ให้ระบุเหตุนั้นไว้โดยชัดแจ้ง

5.3.4 การปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปี ขึ้นไป

ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 5.4 กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แต่วงเงินประกันต้องไม่เกินควรแก่กรณี

ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งคดีมิได้มีลักษณะเป็นพิเศษอย่างอื่น การกำหนดวงเงินประกันตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้ 1) คดีที่มีโทษจำคุก แต่ไม่มีโทษสถานอื่นที่หนักกว่าโทษจำคุกรวมอยู่ด้วย ให้กำหนดวงเงินประกันโดยถือเกณฑ์ไม่เกิน 20,000 บาท ต่อระหว่างโทษจำคุก 1 ปี ทั้งในส่วนที่เป็นอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ 2) คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน 600,000 บาท 3) คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน 800,000 บาท

5.3.5 การปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ฎีกา

ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 6 กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “กรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 3 ปี ไม่ว่าจะ เป็นคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้โดยมีประกันและหลักประกันแต่วงเงินประกันไม่ควรสูงเกินกว่า 100,000 บาท

ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 3 ปี และศาลเห็นสมควร อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้โดยมีประกันและหลักประกัน หากศาลเห็นว่า สมควรกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้นจากที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์กำหนดไว้ก็ให้กำหนดวงเงิน ประกันเพิ่มขึ้นได้ แต่ไม่ควรเพิ่มเกินกึ่งหนึ่ง (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549)

ข้อสังเกต

1. การปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีหลายข้อหา ไม่ว่าจะ เป็นความผิดกรรมเดียว ผิดกฎหมายหลายบทหรือความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดเป็นเกณฑ์ ในการกำหนดวงเงินประกัน ในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องหลายคดีต่อศาลเดียวกัน ไม่ว่าจะถูกฟ้องพร้อม กันหรือต่างเวลากัน ศาลอาจกำหนดวงเงินประกันในแต่ละคดีให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยให้ใช้ หลักประกันร่วมกันก็ได้แต่วงเงินประกันรวมสำหรับทุกคดีต้องไม่น้อยกว่าเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น

2. การปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจ ตามข้อบังคับของ ประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันใน การปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 5.2 กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น คดีความผิดที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจซึ่งมีอัตรา โทษปรับสูง ไม่ว่าจะ มีโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม จะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกันก็ ได้ แต่ไม่ควรกำหนดวงเงินให้เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น และไม่ว่า กรณีใด ต้องไม่กำหนดวงเงินประกันหรือหลักประกันให้สูงเกินอัตราโทษปรับขั้นสูง” ตัวอย่างคดี ความผิดที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น การหลีกเลี่ยงภาษีศุลกากร การแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทาง การค้า หรือกฎหมายเกี่ยวกับตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

3. หากผู้ร้องขอประกันเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส หรือผู้ร้องขอประกันใช้หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่สามารถกำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่ การบังคับคดีเป็นหลักประกัน หรือกรณีความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำด้วยความจำใจหรือด้วยความยากจน ศาลจะกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติก็ได้

4. หากผู้ร้องขอประกันซึ่งเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส เป็นผู้ใช้เงินสดหรือหลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นของผู้ร้องขอประกันที่สามารถกำหนดราคามูลค่าที่แน่นอน และสะดวกแก่การบังคับคดีเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยให้ผู้ร้องขอประกันวางเงินสดหรือหลักทรัพย์นั้นเพียงจำนวนร้อยละยี่สิบจากจำนวนวงเงินประกัน ที่ศาลกำหนดก็ได้ อย่างไรก็ตาม การที่ศาลจะอนุญาตให้ผู้ร้องขอประกันวางเงินสดหรือหลักทรัพย์ จำนวนร้อยละยี่สิบจากจำนวนวงเงินประกันที่ศาลกำหนดตามที่กล่าวข้างต้นใช้เฉพาะกรณีผู้ร้องขอประกันเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรสเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้เข้ามาผูกพันในการนำ ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดนัดและต้องรับภาระตามสัญญาประกันหากผู้ต้องหาหรือ จำเลยหลบหนี ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวด้วยตนเอง ศาลจะให้วางเงินสดหรือหลักทรัพย์เพียงร้อยละยี่สิบไม่ได้

5. กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหญิงมีครรภ์หรือมีบุตรอายุไม่เกิน 3 ปี อยู่ในความดูแลหรือเป็นผู้เจ็บป่วยซึ่งถ้าต้องขังจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือเป็นผู้พิการ หรือสูงอายุซึ่งโดยสภาพร่างกายหรือจิตใจอาจเกิดความทุกข์ยากลำบากเกินกว่าปกติในระหว่าง ต้องขัง ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ

6. กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลที่มีอำนาจ พิจารณาคดีเด็กและเยาวชนใช้ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่สูงกว่า หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549)

6. ความรู้เกี่ยวกับศาลและองค์กระอิสรระ

ศาล

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ศาลใช้อำนาจตุลาการ ในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง แต่ยังมีองค์กรอิสระอื่นที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยประชาชนในการ ตรวจสอบให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนเพื่อความยุติธรรม รัฐ มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยปกป้องสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนและผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคม โดยรัฐอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการกำหนด ความสัมพันธ์ สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกในสังคมและเป็นเครื่องมือในการตัดสินข้อพิพาท โดย ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอยู่ในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของ รัฐมีหน้าที่รักษา ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย คือ บังคับการให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และ ดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืน ศาลในฐานะส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมจะมีบทบาทต่อเมื่อมีคนนำคดีมา ฟ้องร้องต่อศาล จากนั้นศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีและตัดสินให้เป็นตามกฎหมายและความ ต้องการเป็นธรรม ทั้งนี้การทำงานของศาลถือเป็นการทำในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ ซึ่ง

ทรงเป็นพระประมุขของประชาชนชาวไทย ศาลคือสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาชี้ขาดข้อพิพาทหรืออรรถคดีตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติ อำนาจตุลาการ เป็นอำนาจอิสระ ไม่ขึ้นกับฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้ ศาลเป็นองค์กรพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ หมายความว่า คำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลเป็นเสมือนพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ การออกนอกระบบของคณะตุลาการให้ถือเสมือนว่า การกระทำในนามของพระองค์ ข้อพิพาทหรืออรรถคดีที่นำมาสู่ศาลมีหลายประเภท รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้มีศาลหลายสำหรับพิจารณาพิพากษาวินิจฉัยโดยเฉพาะ (รัชชัย พิงธรรม, 2559)

ศาลไทยในปัจจุบันมี 4 ประเภท

- 1) ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่วินิจฉัยประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ
- 2) ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งปวง โดยเฉพาะคดีแพ่งและคดีอาญา เว้นแต่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอื่น เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรมจึงเป็นศาลที่เกี่ยวข้องระหว่างประชาชนโดยตรง
- 3) ศาลปกครอง มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างราชการกับเอกชนหรือระหว่างราชการด้วยกันเอง เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ
- 4) ศาลทหาร มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีอาญาทหารและคดีที่มีอาญาทหารและคดีที่มีลักษณะพิเศษทางอาญา เช่น คดีอาญาที่ทหารตกเป็นจำเลยหรือคดีที่เกิดขึ้นในภาวะสงคราม หรือประกาศกฎอัยการศึก โดยปกติศาลทหารจึงไม่เกี่ยวกับประชาชนทั่วไป

ศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีอำนาจหน้าที่หลักในการควบคุมกฎหมายต่าง ๆ ที่ตราขึ้นมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ พิจารณาวินิจฉัยประเด็นต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเด็ดขาด อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่หลักในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญและมีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ ดังนี้

- 1) อำนาจหน้าที่ในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ ซึ่งแยกออกเป็น

ดังนี้

1.1 อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่าง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีข้อความที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่

1.2 อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่

1.3 อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดได้ตราขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะหรือไม่

- 2) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา
- 3) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดการสิ้นสุดความเป็นรัฐมนตรีเป็นการเฉพาะตัว
- 4) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับเรื่องใดของพรรคการเมืองขัดต่อสถานะหรือการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 5) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าการกระทำของบุคคลหรือพรรคการเมืองมีลักษณะเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้ซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการที่มีได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่
- 6) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่ากรรมการการเลือกตั้งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม หรือการกระทำการอันต้องห้ามหรือไม่
- 7) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเป็นร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่หลักการเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่
- 8) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่า การเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำใด ๆ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม หรือร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมการมีผลให้สมาชิกผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่
- 9) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ
- 10) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดจงใจไม่ยื่นรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือจงใจยื่น

เอกสารดังกล่าวด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือไม่

11) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติก่อนนำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นระเบียบที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน กับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 8 คน ให้ดำรงตำแหน่งมีวาระ 9 ปี ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากบุคคลที่มีคุณสมบัติต่อไปนี้ 1) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา โดยได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ด้วยวิธีลงคะแนนลับจำนวน 3 คน 2) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุด โดยวิธีลงคะแนนลับจำนวน 2 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ จากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหา และวุฒิสภาเป็นผู้คัดเลือกโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวน 2 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ จากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหา และวุฒิสภาเป็นผู้คัดเลือกลงคะแนนลับจำนวน 2 คน ผู้ได้รับเลือกตามข้อ 1 – 4 ประชุมเลือกกันเอง 1 คน เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ศาลยุติธรรมมี 3 ชั้น ได้แก่

1) ศาลชั้นต้น คือ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นต้น เช่น ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลอาญา ศาลแพ่ง

2) ศาลอุทธรณ์ คือ ศาลสูงถัดจากศาลชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลชั้นต้น

3) ศาลฎีกา คือ ศาลสูงสุด มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีศาลเดียวในกรุงเทพมหานคร คำพิพากษาของศาลฎีกาถือว่าสิ้นสุดจะฟ้องร้องต่อไปอีกไม่ได้ส่วนการที่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญา จะทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องต่อพระมหากษัตริย์ได้ เรียกว่าทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา เพื่อรับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญไม่ใช่การพิพากษาใหม่ และไม่ใช่ว่าเป็นการขัดแย้งกับคำพิพากษาของศาลฎีกา

ศาลชั้นต้น

ศาลแขวงเป็นศาลชั้นต้นขนาดเล็ก มีอำนาจจำกัด มีองค์คณะผู้พิพากษา 1 คน และมีอำนาจ ดังนี้ 1) ออกหมายเรียก หมายอาญา หรือหมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น 2) ออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี 3) ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด คำร้อง หรือคำขออื่นยื่นต่อศาลในคดีทั้งปวง 4) ไต่สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย 5) ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา 6) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกิน 3 แสนบาท 7) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 1 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับไม่ได้

ศาลชั้นต้นอื่น เช่น ศาลจังหวัด ศาลแพ่ง ศาลอาญา มีอำนาจพิจารณาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาทุกคดีในเขตอำนาจศาลชั้นต้น มีองค์คณะผู้พิพากษา 1 คน มีอำนาจเหมือนศาลแขวง และผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง และคดีอาญาทั้งปวง

ศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานคร เขตกรุงเทพมหานครมีศาลชั้นต้นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ศาลแขวง ศาลจังหวัดมีนบุรี ศาลแพ่ง ศาลอาญา และศาลชำนาญพิเศษ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลายกลาง เป็นต้น

1) ศาลแขวง เป็นศาลที่พิจารณาคดีอาญาที่มีโทษไม่สูงและคดีทางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่มาก ถ้าศาลแขวงเห็นว่าคดีใดคำพิพากษาของตนจะเกินอำนาจของศาลแขวงก็ให้เสนอความเห็นไปยังศาลแพ่ง หรือศาลอาญา หรือศาลจังหวัดมีนบุรี เพื่อพิจารณาแทน ศาลแขวงในกรุงเทพมหานคร มีเพียง 7 แห่ง คือ ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงธนบุรี ศาลแขวงตลิ่งชัน ศาลแขวงพระโขนง ศาลแขวงดุสิตและศาลแขวงปทุมวัน

2) ศาลแพ่ง และศาลอาญา มีเขตรับผิดชอบตลอดท้องที่กรุงเทพมหานคร ยกเว้นท้องที่ที่อยู่ในเขตศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรี และศาลจังหวัดมีนบุรี แต่ต้องเป็นความแพ่งหรือความอาญาที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง

3) ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ และศาลอาญากกรุงเทพใต้ เป็นศาลที่รับฟ้องคดีแพ่งต่อศาลแพ่ง และคดีอาญาต่อศาลอาญา ซึ่งเป็นคดีที่เกิดขึ้นในท้องที่เขตบางรัก สาทร ปทุมวัน ป้อมปราบศัตรูพ่าย พระโขนง ยานนาวา สัมพันธวงศ์ คลองเตย ประเวศ สวนหลวง วัฒนา บางนา และบางคอแหลม แต่ต้องเป็นความแพ่งหรือความอาญาที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงหรือศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

4) ศาลแพ่งธนบุรี และศาลอาญาธนบุรี เป็นศาลที่รับฟ้องคดีทางแพ่งต่อศาลแพ่ง และคดีอาญาต่อศาลอาญา ซึ่งเป็นคดีที่เกิดขึ้นภายในท้องที่เขตธนบุรี แต่ต้องเป็นความแพ่งหรือความอาญาที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงหรือในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

5) ศาลจังหวัดมณฑลบุรี เป็นศาลชั้นต้นในพื้นที่เขตมณฑลบุรี นองจอก และลาดกระบัง การที่ใช้ชื่อว่า ศาลจังหวัด อาจทำให้สับสนบ้าง เพราะที่จริงแล้วศาลนี้เป็นศาลชั้นต้นที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เพียงแต่มีอำนาจหน้าที่เหมือนกับศาลจังหวัดเท่านั้น

6) ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ถ้าที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพ เรียกว่าศาลเยาวชนและครอบครัวกลางในต่างจังหวัดเรียกว่าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด มีอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ดังนี้ (1) คดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่า กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดเด็กตามกฎหมาย คือ ผู้ที่อายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ ส่วนเยาวชน คือ ผู้ที่มีอายุเกินกว่า 14 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ (2) คดีที่ผู้เยาว์มีประโยชน์ได้เสีย เช่น การจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ การจัดหาผู้ปกครองให้ผู้เยาว์ เป็นต้น (3) คดีที่ศาลต้องพิจารณาเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น คดีตามกฎหมายการศึกษาภาคบังคับคดีตามกฎหมายควบคุมเด็กและนักเรียน เป็นต้น

7) ศาลแรงงานกลาง เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับการพิพาทด้านแรงงานซึ่งเกิดเพิ่มขึ้นมากในระยะเวลาที่ผ่านมา และหากให้คดีแรงงานไปพิจารณาในศาลปกติก็อาจทำให้ล่าช้าเกินไป การตั้งศาลแรงงานจึงทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และมีความเป็นธรรมอีกด้วย ทั้งนี้เพราะเป็นศาลที่มีความชำนาญพิเศษในเรื่องแรงงาน ศาลแรงงานกลางมีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร ยกเว้นคดีที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่มีศาลแรงงานกลางสาขาเปิดทำการ

8) ศาลภาษีอากรกลาง เป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี หรือมีคำสั่งในคดีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับภาษีอากร

9) ศาลล้มละลาย เป็นศาลชั้นต้นที่เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. 2542 ปัจจุบันมีศาลล้มละลายกลางที่พื้นที่รับผิดชอบตลอดเขตกรุงเทพมหานคร แต่ในระยะเริ่มต้นนี้คดีที่เกิดขึ้นนอกกรุงเทพมหานครก็อาจยื่นฟ้องต่อศาลล้มละลายกลางได้ ศาลล้มละลายมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลาย ทั้งนี้เพราะคดีล้มละลายมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งโดยทั่วไป และมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวมจึงควรได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายโดยเฉพาะ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรวดเร็วและเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น

10) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา เช่น เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นต้น

ศาลชั้นต้นในต่างจังหวัด

ศาลชั้นต้นในต่างจังหวัด หมายถึง ศาลชั้นต้นที่อยู่ในจังหวัดนอกเขต กรุงเทพมหานคร จำแนกได้ 4 ประเภท คือ ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด และศาลแรงงานจังหวัด

1) ศาลแขวง ในพื้นที่ต่างจังหวัดให้จัดตั้งศาลแขวงขึ้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและทำการไต่สวนโดยผู้พิพากษาคนเดียวในเขตพื้นที่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสาเหตุที่จัดตั้งศาลแขวงขึ้นในต่างจังหวัดก็เพื่อแบ่งเบาภาระของศาลจังหวัด ปัจจุบันมีศาลแขวงในต่างจังหวัดทั้งหมด 20 แห่ง ใน 20 จังหวัด และในขณะนี้รัฐมีนโยบายที่จะจัดตั้งศาลแขวงขึ้นในทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย

2) ศาลจังหวัด เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญา ภายในเขตจังหวัดยกเว้นในเขตอำนาจของศาลแขวง อาจให้ศาลแขวงพิจารณาพิพากษาได้ นอกจากนี้ อาจพิจารณาพิพากษาคดีความภายในเขตศาลจังหวัดก็ได้ ถ้าอยู่ในเขตอำนาจ เช่น คดีที่โอนมา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความหรือคดีที่เกิดในต่างประเทศ เป็นต้น ศาลจังหวัดเป็นศาลชั้นต้นที่ตั้งอยู่ในต่างจังหวัด อาจตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองของจังหวัด หรือตั้งอยู่ที่อำเภออื่นใดก็ได้

เขตอำนาจศาล ศาลจังหวัด หมายถึง ศาลประเภทหนึ่งเท่านั้น มิได้หมายความตามภูมิศาสตร์ที่ตั้ง เช่น ศาลจังหวัดชัยบาดาล ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอชัยบาดาล มีเขตอำนาจศาลตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดขึ้น โดยไม่ได้กำหนดให้อำเภอชัยบาดาลมีฐานะเป็นจังหวัดแต่อย่างใด

รายชื่อศาลจังหวัดที่มีที่ตั้งตามเขตจังหวัด

ภาคเหนือ ศาลจังหวัดฝาง (จังหวัดเชียงใหม่) ศาลจังหวัดฮอด (จังหวัดเชียงใหม่) ศาลจังหวัดเทิง (จังหวัดเชียงราย) ศาลจังหวัดเชียงคำ (จังหวัดพะเยา) ศาลจังหวัดแม่สะเรียง (จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศาลจังหวัดชุมแพ (จังหวัดขอนแก่น) ศาลจังหวัดพล (จังหวัดขอนแก่น) ศาลจังหวัดภูเขียว (จังหวัดชัยภูมิ) ศาลจังหวัดบัวใหญ่ (จังหวัดนครราชสีมา) ศาลจังหวัดพิมาย (จังหวัดนครราชสีมา) ศาลจังหวัดสีคิ้ว (จังหวัดนครราชสีมา) ศาลจังหวัดสีคิ้ว สาขาปากช่อง (นครราชสีมา) ศาลจังหวัดนางรอง (จังหวัดบุรีรัมย์) ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน (จังหวัดสกลนคร) ศาลจังหวัดรัตนบุรี (จังหวัดสุรินทร์) ศาลจังหวัดกันทรลักษ์ (จังหวัดศรีสะเกษ) ศาลจังหวัดเดชอุดม (จังหวัดอุบลราชธานี)

ภาคกลาง ศาลจังหวัดตลิ่งชัน (กรุงเทพมหานคร) ศาลจังหวัดพระโขนง (กรุงเทพมหานคร) ศาลจังหวัดมีนบุรี (กรุงเทพมหานคร) ศาลจังหวัดแม่สอด (จังหวัดตาก) ศาลจังหวัดธัญบุรี (จังหวัดปทุมธานี) ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี (จังหวัดปราจีนบุรี) ศาลจังหวัด

หล่มสัก (จังหวัดเพชรบูรณ์) ศาลจังหวัดวิเชียรบุรี (จังหวัดเพชรบูรณ์) ศาลจังหวัดชัยบาดาล (จังหวัดลพบุรี) ศาลจังหวัดพระประแดง (จังหวัดสมุทรปราการ) ศาลจังหวัดสวรรคโลก (จังหวัดสุโขทัย)

ภาคตะวันตก ศาลจังหวัดทองผาภูมิ (จังหวัดกาญจนบุรี) ศาลจังหวัดหัวหิน (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)

ภาคตะวันออก ศาลจังหวัดพัทธยา (อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี)

ภาคใต้ ศาลจังหวัดหลังสวน (จังหวัดชุมพร) ศาลจังหวัดปากพนัง (จังหวัดนครศรีธรรมราช) ศาลจังหวัดทุ่งสง (จังหวัดนครศรีธรรมราช) ศาลจังหวัดตะกั่วป่า (จังหวัดพังงา) ศาลจังหวัดเบตง (จังหวัดยะลา) ศาลจังหวัดนาทวี (จังหวัดสงขลา) ศาลจังหวัดเวียงสระ (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ศาลจังหวัดไชยา (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ศาลจังหวัดเกาะสมุย (จังหวัดสุราษฎร์ธานี)

3) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน แยกออกจากศาลแขวงและศาลจังหวัด ขณะนี้รัฐมนตรีนโยบายที่จะจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดให้ครบทุกจังหวัด

4) ศาลแรงงานจังหวัด เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทเรื่องแรงงานในเขตจังหวัด ซึ่งรัฐมนตรีนโยบายจะจัดตั้งศาลแรงงานในจังหวัดที่มีกรณีพิพาททางด้านแรงงานมาก

ศาลอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้น กล่าวคือ ในกรณีที่คู่ความไม่พอใจในคำพิพากษาหรือคำตัดสินของศาลชั้นต้น ก็ให้มีสิทธิอุทธรณ์มายังศาลอุทธรณ์ได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์

องค์คณะผู้พิพากษา ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน อำนาจศาลอุทธรณ์ มีอำนาจดังนี้ 1) พิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ และว่าด้วยเขตอำนาจศาล 2) พิจารณายืนตาม แก้ไข กลับ หรือยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต 3) วินิจฉัยชี้ขาดคำร้องขอที่ยื่นต่อศาลอุทธรณ์ตามกฎหมาย 4) วินิจฉัยชี้ขาดคดีอื่นที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์เดิมศาลอุทธรณ์มีอยู่เพียงศาลเดียว อยู่ที่กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์เพิ่มขึ้นอีก 9 ศาล เรียกว่า ศาลอุทธรณ์ภาค ดังนั้น ปัจจุบันศาลอุทธรณ์จึงแบ่งออกเป็นศาลอุทธรณ์กลาง และศาลอุทธรณ์ภาค โดยศาลอุทธรณ์ภาคแบ่งออกเป็นศาลอุทธรณ์ภาค 1 ถึงภาค 9

ศาลฎีกา

ศาลฎีกา เป็นศาลสูงสุดเพียงศาลเดียวเมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้ว คู่ความที่ยังไม่พอใจคำพิพากษา อาจฎีกายังศาลฎีกาได้อีกเป็นครั้งสุดท้าย คำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นอันสิ้นสุด คู่ความไม่สามารถฟ้องร้องต่อไปยังศาลอื่นได้อีก

องค์คณะผู้พิพากษา ผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน อำนาจ ศาลฎีกามีอำนาจ ดังนี้
1) พิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ หรือศาลชั้นต้นในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้ 2) มีคำสั่ง หรือพิจารณาพิพากษาคำร้องคำขอ หรือพิจารณาพิพากษาคดีที่ถูกกฎหมายอื่นกำหนดให้ศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยหรือพิจารณาพิพากษา

นอกจากนี้ตามรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้มีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งการเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการ การเมืองอื่นถูกกล่าวหาว่า ร่ำรวยผิดปกติ กระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริต ต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น องค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่ง ไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยลงคะแนนลับและเลือกเป็นรายคดี เหตุที่กำหนดให้มีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็คือ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และการใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติ อย่างร้ายแรงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพหรือทรัพย์สินของประชาชนได้

การบริหารงานศาลยุติธรรม

ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในศาลยุติธรรมแยกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่
ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม และข้าราชการศาลยุติธรรม

ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม เรียกกันโดยทั่วไปว่าผู้พิพากษา เป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ได้แก่ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้
ประธานศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาภาค ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษาประจำศาล และผู้ช่วยผู้พิพากษา

ข้าราชการศาลยุติธรรม คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการต่าง ๆ ในศาลยุติธรรมหรือสำนักงานของศาลยุติธรรม เช่น ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน การบัญชี งานส่งเสริมงานตุลาการ และงานวิชาการ เพื่อช่วยค้ำค้ำทางวิชาการแก่ผู้พิพากษา และประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ศาลยุติธรรมปฏิบัติงานได้สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

ราชการในศาลยุติธรรม ประกอบด้วยการดำเนินการของศาล การดำเนินการเกี่ยวกับข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม และการดำเนินการเกี่ยวกับข้าราชการศาลยุติธรรม มีคณะกรรมการ 3 คณะเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

1) คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (กบศ.) มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการบริหารราชการศาลยุติธรรม ในส่วนที่เกี่ยวกับงานบริหารราชการ และงานธุรการของสำนักงานศาลยุติธรรมให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผน และประเพณีปฏิบัติของทางราชการศาลยุติธรรม เช่น มีอำนาจหน้าที่ต่อไปนี้ 1) ออกระเบียบหรือประกาศ หรือมีมติ เพื่อบริหารราชการศาลยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับงานบริหารราชการ และงานธุรการของสำนักงานศาลยุติธรรม ให้เป็นไปตามนโยบายของประธานศาลฎีกา รวมทั้งมีอำนาจยับยั้งการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามระเบียบ ประกาศ หรือมตินั้นด้วย 2) ให้ความเห็นชอบในการเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการ และการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนของศาลยุติธรรม รวมทั้งมีอำนาจเสนอขอตั้งศาลใหม่ต่อคณะรัฐมนตรีด้วย 3) พิจารณาให้ความเห็นชอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายในการบริหารราชการของศาลยุติธรรม และสำนักงานศาลยุติธรรม 4) พิจารณาให้ความเห็นชอบในการบริหารจัดการงบประมาณ และการพัสดุของศาลยุติธรรมและสำนักศาลยุติธรรม 5) กำหนดวันทำงาน วันหยุดราชการตามประเพณี วันหยุดราชการประจำปี และการลาหยุดราชการของข้าราชการฝ่ายตุลาการ และลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรม

2) คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (กต.) มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการศาลยุติธรรม (ผู้พิพากษา) ให้เป็นไปตามกฎหมาย เช่นการแต่งตั้งโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การลงโทษ เป็นต้น โดย กต. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (อกต.) ประจำชั้นศาล ศาลละ 1 คณะ ได้แก่ 1) อกต. ศาลฎีกา 2) อกต. ศาลอุทธรณ์ 3) อกต. ศาลชั้นต้น อกต. ของแต่ละชั้นของศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่กลั่นกรอง เสนอความเห็นเกี่ยวกับการแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง รวมทั้งการลงโทษข้าราชการตุลาการในชั้นศาลนั้นต่อ กต. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

3) คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม (กศจ.) มีอำนาจออกระเบียบ หรือประกาศเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล และการอื่นของสำนักงานศาลยุติธรรม ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการศาลยุติธรรม เช่น การแต่งตั้ง โยกย้าย เลื่อนตำแหน่ง การลงโทษ การจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์ เป็นต้น

ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างทางราชการกับเอกชน หรือระหว่างทางราชการด้วยกันเอง ซึ่งเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

คำว่า ทางราชการ หมายถึง หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในกำกับดูแลของรัฐบาล ได้แก่ 1) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคล หรือผู้ที่ปฏิบัติงานใน

หน่วยงานทางปกครอง 2) คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท คณะกรรมการหรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่งหรือมติใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล และ 3) บุคคลที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามข้อ 1 หรือข้อ 2

ศาลปกครองมี 2 ชั้น ได้แก่ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด ศาลปกครองชั้นต้น ได้แก่ ศาลปกครองกลาง และศาลปกครองในภูมิภาค ศาลปกครองกลาง มีเขตอำนาจในท้องที่จังหวัดต่อไปนี้ กรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ราชบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

ศาลปกครองในภูมิภาค ถ้าภูมิภาคใดยังไม่มีการจัดตั้งศาลปกครองส่วนภูมิภาค ให้ศาลปกครองการมีเขตอำนาจในภูมิภาคนั้น ๆ ด้วย เช่น ศาลปกครองเชียงใหม่ ศาลปกครองสงขลา เป็นต้น

ศาลปกครองสูงสุด มีเพียงแห่งเดียว ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จะมีตุลาการในศาลปกครองสูงสุดอย่างน้อย 5 คน เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา

อำนาจในการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่ง

ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องต่อไปนี้

1) คดีพิพาทที่ทางราชการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ ออกคำสั่งหรือกระทำการอื่นใด โดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจ หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ สำหรับการกระทำนั้น หรือกระทำโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็น หรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ

2) คดีพิพาทที่ทางราชการละเลยต่อหน้าที่กฎหมาย ตามที่กฎหมายกำหนดให้ ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

3) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิด หรือความรับผิดอย่างอื่นของทางราชการ อันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย กฎ หรือคำสั่ง หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร

4) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง เช่น หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน หรือกับหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง

5) คดีที่กฎหมายกำหนดให้ทางราชการฟ้องคดีต่อศาล เพื่อบังคับให้บุคคล
ต้องกระทำ หรือละเว้นการกระทำ

เรื่องต่อไปนี้ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

- 1) ดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร
- 2) การดำเนินการของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ
ข้าราชการฝ่ายตุลาการ
- 3) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษี
อากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลาย หรือชำนาญพิเศษอื่น
(ตามที่มีพระราชบัญญัติตั้งขึ้น)

คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง (ก.ศป.) ทำหน้าที่ด้านการบริหารงาน
บุคคล ประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

- 1) ประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นประธาน
- 2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ซึ่งเป็นตุลาการในศาลปกครองและได้รับ
เลือกจากตุลาการในศาลปกครองด้วยตนเอง
- 3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้รับเลือกจากวุฒิสภา 2 คน และจาก
คณะรัฐมนตรี 1 คน

ศาลทหาร

ศาลทหาร คือ ศาลที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร มีอำนาจ
พิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหาร หรือกฎหมายอื่นในทางอาญา รวมทั้งคดีเชลยศึก หรือชนชาติ
ศัตรูซึ่งอยู่ในความควบคุมของทหาร

คดีที่ไม่อยู่ในศาลอำนาจศาลทหาร

- 1) คดีที่มีพลเรือนเป็นผู้ร่วมกระทำผิด (พลเรือน หมายถึง ผู้ที่ไม่ใช่ทหาร)
- 2) คดีเกี่ยวพันกับคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอื่น
- 3) คดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

อำนาจของศาลทหารในเวลาไม่ปกติ เวลาไม่ปกติคือเวลาที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก
หรือเวลาที่มีการรบ หรือสงคราม ในเวลาไม่ปกติศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาใดๆ
ได้ตามประกาศ หรือคำสั่งตามกฎหมาย ว่าด้วยกฎอัยการศึก และอาจมอบอำนาจให้ศาลอื่นทำ
หน้าที่แทนศาลทหารได้ด้วย

ศาลอาญาศึก คือ ศาลทหารที่ตั้งขึ้นในเรือรบหรือในบริเวณที่มีการรบ มีอำนาจ
พิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงซึ่งเกิดขึ้นในเขตอำนาจศาล และแม้ในสถานะสงครามหรือการรบ
จะยุติลงแล้วก็ตามก็ยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ยังค้างอยู่ได้ต่อไป

ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ และศาลอาญาศึก ไม่มีอุทธรณ์ฎีกา ในกรณีศาลอื่นทำหน้าที่แทนศาลในเวลาไม่ปกติ หรือศาลอาญาศึก ศาลนั้นมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลอาญาศึก คือคำพิพากษาเป็นอันเสร็จเด็ดขาด ห้ามอุทธรณ์หรือฎีกา

องค์กรอิสระ

องค์กรที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ คือ องค์กรที่ตั้งตามพระราชบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วยคณะบุคคลที่ตั้งขึ้นด้วยวิธีที่ปลอดจากอำนาจอิทธิพลของบุคคลที่อาจมีส่วนได้เสียกับกิจการอันเป็นหน้าที่ขององค์กรนั้น โดยเฉพาะอำนาจของข้าราชการการเมืองและอำนาจของข้าราชการประจำ จึงเรียกกันติดปากว่า องค์กรอิสระ โดยทั่วไปองค์กรอิสระมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องในการทำหน้าที่บริหารราชการและกิจการของรัฐ องค์กรอิสระแยกเป็น 2 พวก ได้แก่ องค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญโดยตรง กับองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายอื่น เพื่อเอื้ออำนวยให้การดำเนินการตามรัฐธรรมนูญเป็นไปโดยสมบูรณ์ ซึ่งจะเรียกสั้น ๆ ว่า องค์กรอิสระ เสริมรัฐธรรมนูญ (รัชชัย พิงธรรม, 2559)

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

องค์กรอิสระเสริมรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) คณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานดำเนินการเลือกตั้งที่เป็นอิสระ ไม่ขึ้นกับหน่วยราชการเพื่อให้สามารถดำเนินการได้โดนปลอดอิทธิพลใด ๆ

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นองค์กรอิสระที่ไม่ขึ้นต่อข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำทำให้สามารถตรวจสอบการทำงานราชการได้โดยอาจตรวจเองหรือตรวจตามคำร้องเรียนของประชาชน 1) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจำนวนไม่เกิน 3 คน ตามคำแนะนำของวุฒิสภา 2) ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง 3) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาอยู่ในตำแหน่ง 6 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

1) พิจารณา และสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติ หรือ ละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ ตามกฎหมาย หรือก่อให้เกิดความเสียหายโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะชอบด้วยหน้าที่หรือไม่ชอบด้วยหน้าที่ อำนาจหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วย

ราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือในกรณีอื่นที่กฎหมายบัญญัติ แล้วทำรายงานพร้อมทั้งเสนอความเห็น และข้อเสนอแนะไปยังรัฐสภา

2) เมื่อเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลตาม ข้อ 1 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง เพื่อพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองต้องวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีหน้าที่เสนอความเห็นหรือข้อเสนอแนะเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการบังคับแต่อย่างใด

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนชาวไทยไม่ว่าแหล่งกำเนิด เพศ หรือศาสนาใดจะได้รับความคุ้มครองเสมอกัน ดังนี้

มาตรา 199 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสิบคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ ทั้งนี้ โดยต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนจากองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนด้วย ให้ประธานวุฒิสภานามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม การสรรหา การเลือก การถอดถอน และการกำหนดค่าตอบแทนกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีวาระการดำรงตำแหน่งหกปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียง วาระเดียว

มาตรา 200 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป 2) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 3) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน 4) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน 5) จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน ภายในประเทศและเสนอต่อรัฐสภา 6) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติและประชาชนประกอบด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมี

อำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ รวมทั้งมีอำนาจอื่นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) 1)

พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งประธานกรรมการ 1 คน กับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีก 8 คน ตามคำแนะนำของวุฒิสภา (จากการสรรหา และวุฒิสภามีมติเลือก) 2) ประธานวุฒิสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง 3) กรรมการ ปปช. อยู่ในตำแหน่ง 9 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

หน้าที่ 1) ใ้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนในเรื่องที่วุฒิสภาส่งมาให้เกี่ยวกับการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง การกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวียดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในราชการ หรือในการยุติธรรม 2) ตรวจสอบความถูกต้อง ความมีอยู่จริง และความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สิน หนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 3) รายงานผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาทุกปี 4) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

อำนาจ ปปช. มีอำนาจเชิงบังคับสูงมาก เช่น 1) ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งสอนของ ปปช. ที่สั่งการตามอำนาจหน้าที่ 2) ปปช. มีอำนาจเรียกเอกสาร หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลพนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการใดๆ เพื่อประโยชน์ในการไต่สวน หรือตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่ 3) ขอให้ศาลออกหมายเพื่อเข้าไปตรวจสอบ ค้น ยึด หรืออายัด เอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยาน หลักฐาน ในเคหสถาน ที่ทำการ สถานที่ หรือยานพาหนะ 4) ขอให้ศาลออกหมายจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ 5) มีหนังสือขอให้หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานเอกชน ดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ การไต่สวนข้อเท็จจริง หรือการวินิจฉัยชี้ขาดของกรรมการ ปปช. 6) ให้สินบนแก่ผู้ชี้ช่อง แจ้งเบาะแส หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือหนี้สินในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวียดปกติ หรือการตรวจสอบทรัพย์สินหรือหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นอิสระและเป็นกลาง หมายความว่า ไม่สังกัดในรัฐบาลรัฐสภา หรือศาล พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการอื่นอีก 9 คน ตามคำแนะนำของวุฒิสภา ประธานวุฒิสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง อยู่ในตำแหน่งคราวละ 6 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

คำว่า อำนาจรัฐ โดยทั่วไปหมายถึง อำนาจที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมาย สามารถกระทำหรือสั่งการให้กระทำ หรือให้งดเว้นการกระทำใดๆ ได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย บุคคลผู้ใช้อำนาจรัฐจึงอาจแสวงหาประโยชน์ส่วนตนได้โดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายหรือใช้อำนาจโดยไม่สุจริตทั้งทางตรง และทางอ้อม รัฐธรรมนูญจึงมีบทบัญญัติเพื่อป้องกัน ตรวจสอบ และลงโทษผู้กระทำผิดดังกล่าว

มาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจ 1) ตรวจสอบบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูง 2) ตรวจสอบการรั่วไหล ผิดปกติของเจ้าหน้าที่รัฐ 3) ตรวจสอบการทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือการยุติธรรม

ผู้มีอำนาจในการตรวจสอบ 1) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) 2) สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา 3) ประชาชนยื่นเรื่องราวต่อคณะกรรมการปปช. หรือสมาชิกวุฒิสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

การถอดถอนออกจากตำแหน่ง วุฒิสภาอาจมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา เพื่อถอดถอนบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้ได้ 1) นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี 2) สมาชิกผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา 3) ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด 4) กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน 5) รองประธานศาลฎีกา รองประธานศาลปกครองสูงสุด รองอัยการสูงสุด หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร 6) ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ และผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงอื่น ๆ (ตามที่กฎหมายบัญญัติ)

ขั้นตอนในการดำเนินการถอดถอน

1) คณะ สส. หรือ คณะ สว. แต่ละคณะจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในสภาของตน หรือคณะประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 5 หมื่นคน คณะใดคณะหนึ่งเข้าชื่อกันร้องขอต่อประธานวุฒิสภา โดยระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นข้อๆ อย่างชัดเจน

2) เมื่อได้รับคำร้องแล้ว ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้ ปปช. ดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว

3) ปปช. ทำรายงานเสนอต่อวุฒิสภาว่า ข้อกล่าวหาข้อใดมีมูลหรือไม่เพียงใด ข้อกล่าวหาข้อใดที่ ปปช. เห็นว่าไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหาข้อนั้นตกไป ข้อกล่าวหาข้อใดที่ ปปช. เห็นว่ามีมูล ให้ส่งรายงานและเอกสารไปยังวุฒิสภาและอัยการสูงสุด และผู้ถูกกล่าวหาจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้จนกว่าวุฒิสภาจะมีมติ

4) ประธานวุฒิสภาจัดให้มีการประชุมวุฒิสภา เพื่อพิจารณาข้อกล่าวหาที่มีมูล โดยเร็วตามรายงาน และเอกสารที่ ปปช. ส่งให้อัยการสูงสุดดำเนินการรวบรวมหลักฐานเพื่อฟ้องคดี ถ้า ปปช. กับอัยการสูงสุดไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการฟ้องคดีได้ ปปช. มีอำนาจฟ้องคดีเอง

มติของวุฒิสภาในการถอดถอนออกจากตำแหน่ง 1) จะต้องเป็นการลงคะแนนลับ 2) คะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ 3) มตินี้ให้เป็นที่สุด คือไม่มีอุทธรณ์ใดๆ ได้อีก

ผลของการถอดถอน 1) พ้นจากตำแหน่ง หรือให้ออกจากราชการ นับแต่วันที่วุฒิสภามีมติ 2) ตัดสิทธิผู้ถูกถอดถอนมิให้ดำรงตำแหน่งใดในทางการเมือง หรือในการรับราชการเป็นเวลา 5 ปี ถ้าไม่มีมติให้ถอดถอน ถ้าวุฒิสภาพิจารณาและไม่มีมติให้ถอดถอนบุคคลใดแล้ว จะมีการร้องขอให้ถอดถอนบุคคลนั้น โดยอาศัยเหตุเดียวกันอีกมิได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อาจถูกดำเนินคดีอาญาในกรณีนี้ได้แก่ นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น การพิจารณาพิพากษาเป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญากรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ความผิดที่ฟ้อง ได้แก่ 1) ร่ำรวยผิดปกติ 2) กระทำส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ 3) กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ 4) กระทำความผิดต่อหน้าที่ในการยุติธรรม 5) จงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหมาย ผู้ที่จะถูกฟ้อง ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือบุคคลอื่นในฐานะเป็นตัวการ หรือผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน

การดำเนินการฟ้อง 1) ผู้เสียหายในความผิดดังกล่าว ยื่นคำร้องต่อ ปปช. 2) ปปช. ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็น ส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รัชชชัย พิงธรรม, 2559)

การพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยึดสำนวนของ ปปช. เป็นหลักในการพิจารณา แต่อาจได้สวนหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตาม ที่เห็นสมควร และมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือหลักฐานจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้

คำสั่งและคำพิพากษา 1) การพิพากษาให้ถือแต่เสียงข้างมากขององค์คณะ 2) ให้เปิดเผยคำสั่งและคำพิพากษา 3) ถือว่าเป็นที่สุด ไม่มีอุทธรณ์ใด ๆ อีก

7. ความรู้เกี่ยวกับละเมิดอำนาจศาล

เมื่อปี 2549-2551 มีปัญหาเกี่ยวกับการเมือง ประชาชนทั้งหลายค่อย ๆ รู้เรื่องเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลมากขึ้น เหตุเพราะปัญหาทางการเมืองส่วนหนึ่งที่มีการกระทำผิดต่อ

กฎหมายก็จะต้องมาให้ศาลช่วยแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองที่ผ่านมามีการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลไปหลายรายด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการยกขบวนมาประท้วงแล้วด่ากันที่บริเวณศาลยุติธรรมหรือการปลอมแปลงเอกสารเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลปกครอง หรือจนกระทั่งครั้งล่าสุดมีการส่งมอบสินบนกันภายในอาคารที่ทำการของศาลฎีกา เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ผู้เขียนขออธิบายตามลำดับ ดังนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับละเมิดอำนาจศาล (ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลทหาร) กฎหมายเกี่ยวกับละเมิดอำนาจเป็นหลักสากลเป็นกฎหมายสากลทั่วไปที่ศาลแต่ละประเทศทั่วโลกไม่อาจจะเป็นศาลในระบบกฎหมาย Common law (จารีตประเพณี) อย่าง อังกฤษ สหรัฐ หรือศาลในระบบ Civil law (ลายลักษณ์อักษร) อย่างฝรั่งเศส หรือเยอรมนี ต่างก็มียกกฎหมายในลักษณะนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่ว่า เมื่อศาลมีอำนาจหน้าที่ชี้ขาดหรือจัดข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งหรือความเดือดร้อนให้แก่คู่ความก็จำเป็นอย่งยิ่งที่จะต้องมีมาตรการหรือเครื่องมือบางอย่างสำหรับให้อำนาจแก่ศาลในอันที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อใ้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปตามความเที่ยงธรรม ยุติธรรม และรวดเร็ว อำนาจที่ให้นี้ยังรวมถึงอำนาจที่จะสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการไปในทางก่อความรำคาญหรือในทางประวิงคดีให้ชักช้าหรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควรอีกด้วย (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 30) ทั้งนี้ ก็เพื่อมิให้เสียความยุติธรรมแก่ตัวความนั้นเอง กล่าวอย่างง่าย ๆ ได้ว่า เมื่อมอบกระเป็ให้แล้วก็ต้องให้อำนาจใช้กระเป็ด้วย มิฉะนั้นแล้วก็ไม่อาจที่จะรักษาหรือปกป้องความยุติธรรมในบ้านเมืองไว้ได้ บางคนถึงกับพูดว่าขนาดมีกฎหมายให้อำนาจแก่ศาลแล้วคนก็ยังไม่เกรงกลัวต่อความผิด แล้วถ้าไม่ให้อำนาจแก่ศาลละ อะไรจะเกิดขึ้น ก็คงไม่ต้องมีศาลไว้พิจารณาคดีละกระมัง นอกจากนี้กฎหมายละเมิดอำนาจศาลดังกล่าวแล้ว ศาลยุติธรรมก็ยังมีประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการว่าด้วยเรื่อง ละเมิดอำนาจศาลอีกด้วย โดยกล่าวไว้ในข้อ 5 ว่า “ผู้พิพากษาจักต้องควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทั้งจักต้องมีให้ผู้ใดประพฤติไม่สมควรในศาล บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องละเมิดอำนาจศาล พึงใช้ด้วยความระมัดระวังและไม่ลุแก่อห้สะ” และยังมีคำอธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า “บทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้อยากสำหรับผู้พิพากษาบทหนึ่งได้แก่บทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาล เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็เปรียบเสมือนผงเข้าตาผู้พิพากษาเอง ถ้าหากผู้พิพากษาแยกเรื่องอารมณ์ออกจางานในหน้าที่ไม่ได้ ก็อาจจะเกิดโทสจริตเข้าแทนที่และผลิผลามใช้อำนาจที่ตนมีอยู่อย่างเต็มที่โดยขาดการกลั่นกรองและใคร่ครวญ อย่างสุขุม ความยุติธรรมย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้ที่เป็นคู่ความหรือผู้อื่นที่เกี่ยวข้องทันที ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้พิพากษาละเว่นไม่ยอมใช้บทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลเสียเลยเมื่อปรากฏว่ามีกรณีล่วงละเมิดอำนาจศาลก็หาเป็นการชอบไม่ เมื่อมีกรณีจำเป็นเพื่อความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล หรือเพื่อรักษาไว้ซึ่ง

ความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันตุลาการ ก็ต้องใช้บัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลตามสมควรแก่พฤติการณ์แห่งคดี” (สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์, 2558)

เนื่องจากเรื่องละเมิดอำนาจศาลนี้เป็นเรื่อง “ผงเข้าตาผู้พิพากษาเอง” การใช้ดุลพินิจอย่างไรสมควรแก่พฤติกรรมแห่งคดีย่อมเป็นเรื่องยาก เพื่อละเว้นมิให้เป็นเรื่องลูกแกโทสะสมควรที่ผู้พิพากษาจะต้องปรึกษาหารือผู้บังคับบัญชาและองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี อย่างสุขุมรอบคอบก่อนที่จะออกคำสั่งใด ๆ ในเรื่องละเมิดอำนาจศาลนี้” (ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2529 ข้อ 5 หน้า 15 ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมฯ พ.ศ. 2544 ข้อ 4 (5))

ในความเป็นจริงหรือในทางปฏิบัติแล้ว ก่อนที่จะลงโทษฐานละเมิดอำนาจ ผู้พิพากษาที่จะลงโทษนอกจากจะต้องฟังข้อเท็จจริงแห่งการละเมิดให้ครบถ้วนและปรึกษาองค์คณะตลอดจนปรึกษาผู้บังคับบัญชาแล้วก็จะต้องปรึกษาผู้พิพากษาเกือบหมดทุกคนทั้งศาลเลยทีเดียว ฉะนั้น การจะลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ผู้พิพากษาลำบากใจยิ่งกว่าการลงโทษในคดีปกติทั่วไปที่มีคู่ความเสียอีก เพราะการละเมิดอำนาจศาลคู่กรณีก็คือผู้พิพากษากับผู้กระทำละเมิดนั่นเอง (เท่ากับผู้พิพากษาเป็นโจทก์ ผู้ละเมิดเป็นจำเลยก็เป็นเรื่องแปลกดี) โดยหลักในคดีอาญาทั่ว ๆ ไป จะมีพยานมาเบิกความ ทุกครั้งโจทก์มักจะซักถามพยานทั้งท้ายด้วยถ้อยคำที่ว่า “พยานเคยรู้จักจำเลยหรือเคยมีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลยมาก่อนหรือไม่” พยานก็มักจะเบิกความว่า “ไม่เคยรู้จักจำเลยมาก่อนหรือไม่เคยมีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อน”

ศาลก็มักจะอ้างเหตุผลนี้สนับสนุนเสมอเพื่อประกอบคำวินิจฉัยว่าเมื่อพยานไม่เคยรู้จักหรือไม่เคยมีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลยมาก่อน พยานก็ไม่น่าจะที่จะเบิกความใส่ร้ายปรักปรำจำเลยให้ได้รับความเสียหายหรือให้ต้องได้รับโทษ น่าเชื่อว่าพยานเบิกความไปตามความจริง แต่สำหรับคดีละเมิดอำนาจศาลแล้ว แม้ศาลท่านที่จะลงโทษจะคิดอ้างเหตุผลนี้ขึ้นมาในใจแล้วก็ตาม ก็ไม่อาจนำมาอ้างสนับสนุนหรือใช้เป็นเหตุผลประกอบเหมือนกับคดีทั่ว ๆ ไปได้ เมื่อเป็นความผิดละเมิดอำนาจศาลแล้ว ศาลก็จำต้องลงโทษ ทั้ง ๆ ที่ศาลผู้ลงโทษนั้นก็ไม่ได้เคยรู้จักหรือไม่เคยมีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมาก่อนแต่อย่างใดเลย

2. ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

2.1 ศาลยุติธรรม มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ป.วิ.แพ่ง)

มาตรา 30-33 บัญญัติให้อำนาจไว้ ซึ่งอาจแบ่งออกได้ 2 กรณีใหญ่ ๆ คือ

- 1) กรณีที่ศาลต้องออกข้อกำหนด มาตรา 30 ศาลต้องออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่จำเป็นเสียก่อน (ด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้) หากมีการฝ่าฝืนข้อกำหนด จึงจะสามารถใช้อำนาจลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลได้ข้อกำหนดที่ว่านั้นต้องเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลและเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปตามเที่ยง

ธรรมและรวดเร็ว รวมถึงการสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญ หรือในทางประวิงให้ชักช้า หรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควร

ข้อสังเกต เฉพาะการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลเท่านั้น ที่ศาล จะต้องออกข้อกำหนด ส่วนการประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลซึ่งเป็นความผิดโดยสภาพนั้น ศาลไม่จำเป็นต้องออกข้อกำหนดก่อนแต่อย่างใด เมื่อพบเห็นผู้ประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษละเมิดอำนาจศาลได้ทันทีโดยมิพักต้องเตือน (ฎีกาที่ 3720/2528)

2) กรณีที่ศาลไม่จำเป็นต้องออกข้อกำหนด ได้แก่ การกระทำการอย่างใด ๆ ตามมาตรา 31 (1) ถึง (5) และการละเมิดอำนาจศาลของหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ตามมาตรา 32 (1) และ (2) หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เพื่อให้ทราบว่ามีกรณีใดบ้าง ผู้เขียนขอกล่าวโดยย่อ ดังนี้

มาตรา 31 (1) ถึง (5) ได้แก่ การขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล ตามมาตรา 30 หรือได้รับอนุญาตให้ฟ้องคดีอย่างคนอนาถาแล้ว แต่ปรากฏว่า นำคดีมาฟ้องโดย ตนรู้ว่าไม่มีมูลและเป็นความเท็จหรือรู้ว่าการส่งคำคู่ความหรือเอกสารมาให้ แล้วจงใจหลีกเลี่ยงไม่ รับ หรือตรวจเอกสารหรือสำนวนความโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลหรือคู่ความขัดขืนคำสั่งศาลที่ให้ มาศาลหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่มาศาลเมื่อถูก ศาลออกหมายเรียก ส่วนกรณีของมาตรา 32 (1) และ (2) ได้แก่ ถ้าศาลได้มีคำสั่งห้ามโฆษณาซึ่ง ข้อความหรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์อื่น ๆ แห่งคดี หรือกระบวนการ พิเคราะห์ใด ๆ แห่งคดี หรือถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ ได้กล่าวหรือแสดงซึ่งข้อความหรือ ความเห็นในระหว่างการพิจารณาคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่ยุติ โดยประสงค์จะให้มิมีอิทธิพลเหนือ ความรู้สึกของประชาชนเหนือศาลเหนือคู่ความ หรือเหนือพยานแห่งคดี ซึ่งพอเห็นได้ว่าจะทำให้ การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป หากมีการฝ่าฝืน กฎหมายให้ถือว่า ผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

2.2 ศาลปกครอง มี พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 64 บัญญัติไว้ว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ให้นำ บทบัญญัติ ที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ บังคับโดยอนุโลม...” กล่าวคือ นอกจาก พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ก็ให้นำ ป.วิ.แพ่ง อย่างเดียวกับศาลยุติธรรม มาใช้บังคับด้วย

2.3 ศาลรัฐธรรมนูญ มีข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำ คำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 วรรคสอง บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาใดซึ่งข้อกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้และไม่ขัด ต่อข้อกำหนดนี้” ข้อ 15 “ในการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของ

การพิจารณาคดี การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณาและให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบ เรียบร้อย และรวดเร็ว รวมทั้งออกระเบียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ” ข้อ 18 “การรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในที่ทำการศาล หรือบริเวณที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล ตลอดจนมารยาทของบุคคลเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของศาล” หมายความว่าศาลรัฐธรรมนูญสามารถออกระเบียบเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล มาบังคับใช้อีกได้ด้วย

2.4 ศาลทหาร พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 13 บัญญัติไว้ว่า “ศาลทหาร มีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”

3. โทษฐานละเมิดอำนาจศาล

3.1 ศาลยุติธรรม ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใด (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 33) ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือให้ลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้น ให้กระทำได้ชั่วระยะเวลาที่ศาลพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้ในกรณีกำหนดโทษจำคุกหรือปรับนั้น ให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

3.2 ศาลปกครอง เมื่อมีการละเมิดอำนาจศาล (พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองฯ มาตรา 64) ให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ดังนี้ 1) ตักเตือน โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้ 2) ไล่ออกจากบริเวณศาล 3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ฟังใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณีและหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ในห้องคดีอื่นที่มีไต่สวนคดีพิจารณาคดีนั้นเป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลปกครองมีข้อยกเว้นที่จะไม่เอาผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ถ้าหากเข้าเหตุตามมาตรา 65 ที่ว่า “ผู้ใดวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ”

3.3 ศาลรัฐธรรมนูญ ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับบทลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล เอาไว้เป็นการเฉพาะในข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย แต่ก็ได้อุดช่วงโหวงของกฎหมายไว้แล้วในข้อ 6 วรรคสอง นั่นคือ ให้นำ ป.วิ.แพ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม เหมือนดังศาลยุติธรรมนั่นเอง

3.4 ศาลทหาร พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร มาตรา 13 บัญญัติไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า “ศาลทหารมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”

ข้อสังเกต : แต่ละศาล ล้วนแล้วแต่มีบทบัญญัติกำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ป.วิ.แพ่ง) มาใช้บังคับโดยอนุโลม (ใช้แทนตามความเหมาะสม) เพื่ออุดช่องโหว่ของกฎหมาย และถ้าหากผู้ใดถูกลงโทษฐานละเลยอำนาจศาลแล้ว ก็อาจจะต้องถูกดำเนินคดีอื่นที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดอำนาจศาลอีกต่างหากด้วย ทำผิดครั้งเดียว อาจผิดต่อกฎหมายหลายบทหลายฉบับ และอาจถูกลงโทษหลายกระทงความผิดได้ และถ้าหากการละเมิดอำนาจศาลนั้น เป็นการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทศาลอีกด้วยก็อาจจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาว่าด้วยเรื่องนั้นอีกต่างหากต่อไป

4. กระบวนการพิจารณาคดีละเมิดอำนาจศาล

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เป็นกฎหมายพิเศษ ที่ให้อำนาจแก่ศาลค้นหาความจริงได้ โดยไม่จำเป็นต้องยื่นฟ้องเหมือนคดีอาญาปกติทั่วไป ศาลมีอำนาจไต่สวนพยานหลักฐานได้เองหากการละเมิดอำนาจศาลมีการกระทำต่อหน้าศาล ข้อเท็จจริงอันเป็นความผิดย่อมปรากฏชัดเจนให้ศาลเห็นอยู่แล้ว ศาลย่อมลงโทษได้ทันทีโดยไม่ต้องมีการไต่สวน ในกรณีที่การกระทำมิได้เกิดขึ้นต่อหน้าศาล ศาลต้องไต่สวนหาความจริงก่อนมีคำสั่ง ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้โดยไม่ต้องเปิดโอกาสให้จำเลยแก้ข้อกล่าวหาหรือให้โอกาสตั้งทนายมาถามค้าน หรือไม่จำเป็นต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และไม่มีรูปแบบการทำคำสั่ง เพียงแต่ก่อนบันทึกคำพยาน ต้องให้พยานปฏิญาณหรือสาบานตนก่อนตามกฎหมาย (ฎีกาที่ 1159/2526, 1324/2539) การอุทธรณ์หรือฎีกา เฉพาะผู้ที่ถูกลงโทษหรือพนักงานอัยการเท่านั้นที่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกา (ฎีกาที่ 1316/2519) และอุทธรณ์ฎีกาได้ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่ถ้าหากเหตุละเมิดอำนาจศาลเกิดขึ้นที่ศาลฎีกา ซึ่งเป็นศาลสูงสุดแล้ว ก็ต้องถือว่าคดีถึงที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้อีก

5. ตัวอย่าง คำสั่งศาล และคำพิพากษาศาลฎีกาละเมิดอำนาจศาล ดังนี้ 1) การกล่าวอ้างว่าจะเอาเงินไปให้ผู้พิพากษา เพื่อเป็นอามิสสินจ้างในการดำเนินคดีในศาลแม้จะกระทำนอกบริเวณศาลแต่ผลที่เกิดขึ้นนั้น มุ่งหมายให้มีผลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ถือว่าเป็นการประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล (ฎีกาที่ 6444/2540) 2) นำยาน้ำไปส่งมอบให้แก่ผู้ต้องหาในศาล (ฎีกาที่ 5615/2543) 3) ศาลออกข้อกำหนดมิให้โจทก์ลุกขึ้นแถลงการณ์ใด ๆ ในขณะที่ศาลจกรายงานกระบวนการพิจารณาคดีอยู่ แล้วโจทก์ยังฝ่าฝืน (ฎีกาที่ 2271/2537) 4) พกพาอาวุธเข้าไปในบริเวณศาล (ฎีกาที่ 5100/2543) 5) ทะเลาะวิวาทชกต่อยกันหรือใช้รองเท้าทำร้ายคู่ความในบริเวณศาล 6) เขียนคำคู่ความที่มีข้อความเสียดสีหรือก้าวร้าวศาล แล้วนำไปยื่นต่อศาล (ฎีกาที่ 235/2514) 7) นายประกันเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ขอประกันไป (ฎีกาที่

2916/2522) 8) ลงข้อความและบทความในหนังสือพิมพ์เป็นเชิงเปรียบเทียบให้เข้าใจว่าผู้พิพากษา
สั่งเลื่อนคดีโดยไม่ยุติธรรม (ฎีกาที่ 2611/2523) 9) จำเลยรู้เห็นในการปลอมลายมือชื่อ ส.ผู้ขอ
ประกันในคำร้องขอ ให้ปล่อยจำเลยชั่วคราว แล้วให้นำมายื่นต่อศาล (ฎีกาที่ 1159/2526)
เป็นต้น

ไม่ละเมิดอำนาจศาล

1. คำร้องของจำเลย ขอให้เปลี่ยนองค์คณะผู้พิพากษาซึ่งทำการพิจารณา
พิพากษา แม้จะมีข้อความเชิงตำหนิผู้พิพากษา อาจทำให้เข้าใจในทางไม่ดีงาม แต่เป็นการอ้าง
เพื่อให้มูลข้ออ้างมีน้ำหนักพอรับฟัง ยังไม่พฤติการณ์อื่นอีกยังไม่พอฟังว่าจำเลยละเมิดอำนาจศาล
(ฎีกาที่ 1316/2519)
2. ตัวความมิได้อยู่ร่วมรู้เห็นในห้วงพิจารณาด้วย ย่อมไม่อาจทราบได้ว่าทนาย
ได้แถลงต่อศาลว่าอย่างไร จะถือว่าตัวความแถลงเท็จผิดละเมิดอำนาจศาลไม่ได้ (ฎีกาที่
2695/2527)
3. ผู้ถูกกล่าวหา ไม่ทราบว่าเป็นผู้รับรองราคาประเมินที่ดินปลอม แล้วนำไป
ยื่นต่อศาลขาดเจตนา ไม่ผิดละเมิดอำนาจศาล (ฎีกาที่ 4366/2545)

สรุป ละเมิดอำนาจศาล เป็นกฎหมายหรือโทษที่ศาลทั้งหลายไม่ยกและ
ตลอดชีวิตผู้พิพากษาส่วนใหญ่แล้วอาจกล่าวได้ว่าร้อยละ 95 แทบจะไม่เคยได้ใช้อำนาจนี้เลย อาจ
เป็นเพราะการเอาผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเปรียบเสมือนฆาตดาตัวเอง (ทำนองชอบช่วยเหลือให้
ผู้อื่นพ้นทุกข์ แต่เมื่อทุกข์เกิดกับตนเองแล้ว ลำบากใจที่จะแก้ไข) และที่สำคัญบรรพบุรุษการหรือผู้
พิพากษาอาวุโสทั้งหลายต่างก็ต้องคอยตักเตือนกันมาโดยตลอด ให้ศาลพึงใช้อำนาจนี้ด้วยความ
ระมัดระวังและไม่ลุแก่อิสระ ไม่มีผู้พิพากษาหรือตุลาการท่านใดหรอกที่อยากจะใช้อำนาจตาม
กฎหมายนี้ ถ้าไม่สุดสุดจริง ๆ หรือเลียงไม่ได้จริง ๆ เช่น ยื่นศาลหรือยื่นสงยาบ้าแก่กันต่อหน้า
ต่อตาผู้พิพากษาที่กำลังพิจารณาคดีอยู่ หรือประพฤติตนไม่เรียบร้อยภายในบริเวณศาลโดยไม่สนใจ
ใยดีเลวว่าผิดต่อกฎหมายหรือคนอื่นเขาจะเดือดร้อนเสียหายด้วยหรือไม่อย่างไร เป็นต้น ไม่สนใจ
เคารพต่อผู้ตัดสินไม่เป็นไรแต่ต้องเคารพต่อกฎ กฏหมายบ้านเมือง ดังบาลีว่า “กัมมฺนา วัตตะตี
โลโก” สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

ละเมิดอำนาจศาล

ปัจจุบันมีพี่น้องประชาชนหลายคนชอบวิพากษ์วิจารณ์ศาล โดยเฉพาะศาล
ยุติธรรมด้วยถ้อยคำรุนแรงทาง Facebook Website Twitter ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจมี
ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ นอกจากนี้ยังมีพวกที่ทำตัวเป็นตีนโรงตีนศาลหาผลประโยชน์
ภายในบริเวณศาล เรียกเงินเรียกทอง วึ่งเด่นล้มคดี เขียนคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว รวมถึงการ
ประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมอีกหลายเรื่อง เช่น การทะเลาะเบาะแว้งกันในบริเวณศาล นั่งเล่น

โทรศัพท์ในห้องพิจารณา นั่งอ่านหนังสือพิมพ์ในห้องพิจารณา ใช้โทรศัพท์มือถือหรือเล่นไลน์ในห้องพิจารณา การกระทำดังกล่าวที่นายคลายทุกข์กล่าวมาข้างต้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล มีโทษทั้งจำคุกและปรับ และไล่ออกจากศาล ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 30, 31, 32, 33 ที่ผ่านมาเคยมีตัวอย่างที่ถูกดำเนินคดีข้อหาละเมิดอำนาจศาล ดังนี้

เขียนอุทธรณ์เสียดสีศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1116/2535 ข้อความตามฎีกาของโจทก์ทั้งสองและสำเนาคำร้องเรียนถึงบุคคลต่าง ๆ แนบท้ายฎีกาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของฎีกา ระบุข้อความสำคัญอันมีลักษณะเป็นการก้าวร้าวและดูหมิ่นเสียดสีศาลอย่างรุนแรง เมื่อโจทก์ทั้งสองกับผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นนายความได้ร่วมกันลงนามเป็นผู้ฎีกาและผู้เรียง โดยให้ผู้ถูกกล่าวหานำมายื่นต่อศาลชั้นต้น การกระทำของโจทก์ทั้งสองกับผู้ถูกกล่าวหาจึงเป็นการประพฤติน่าเกลียดไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31(1), 33 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเกิดขึ้นตั้งแต่ขณะผู้ถูกกล่าวหานำฎีกามายื่นต่อศาลชั้นต้น ประกอบกับฎีกามีลักษณะทำทนายอำนาจศาลยุติธรรมอย่างรุนแรงและแจ้งชัด ไม่มีข้อที่น่าสงสัยว่าได้กระทำไปโดยเลินเล่อหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ศาลชั้นต้นลงโทษโดยไม่สั่งให้แก้ไขเสียก่อน จึงเหมาะสมแก่พฤติการณ์แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 71 – 72/2491 ฟ้องอุทธรณ์ของโจทก์กล่าวข้อความก้าวร้าวเสียดสีคำพิพากษาซึ่งศาลได้กระทำในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ศาลสั่งให้แก้ไขข้อความให้เรียบร้อยเสียก่อนก็ยกกล่าวความเช่นนั้นอีก ศาลสั่งให้แก้เป็นครั้งที่ 2 ก็ไม่แก้และยืนยันให้ถือฟ้องอุทธรณ์นั้น ดังนี้ ศาลมีอำนาจสั่งไม่รับอุทธรณ์ของโจทก์ได้

ถ้อยคำที่กล่าวในฟ้อง จะมีความหมายธรรมดาถึงขนาดที่จะต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

เรียงฟ้องอุทธรณ์กล่าวข้อความก้าวร้าวเสียดสี ศาลผู้ทำการพิจารณาพิพากษาคิดนั้นอย่างแรง ศาลสั่งให้แก้ไขเสียให้เรียบร้อยก็คงเรียงฟ้องอุทธรณ์กล่าวข้อความอย่างเดิมมายื่นอีกจนศาลสั่งให้แก้ไขเป็นครั้งที่ 2 ก็ยังเรียงคำร้องยื่นต่อศาลขอยื่นยังให้รับอุทธรณ์นั้น ดังนี้ถือว่าเป็นคำกล่าวที่ไม่เรียบร้อย อันควรจะนำมายื่นต่อศาลผู้กระทำการในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อันเป็นการประพฤติน่าเกลียดไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล และเมื่อศาลสั่งให้แก้ไขความไม่เรียบร้อยนั้นเสียก็ไม่แก้กลับจงใจยืนยันเป็นการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ศาลสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญหรือในทางประวิงให้ชักช้าหรือในทางฟุ่มเฟือยตามอำนาจศาลที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 นั้นอีก จึงเป็นการกระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 31 ขอดอนหลักประกันคืน อ้างเหตุขอคืนเป็นเท็จ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2126/2533 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย 1 เดือน โดยให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ขอคัดหมายกักขังจำเลยและเป็นผู้ประกันตัวจำเลยไปในระหว่างอุทธรณ์ ผู้ถูกกล่าวหาขอยอมทราบดีว่าศาลพิพากษาลงโทษจำเลยในศาลชั้นต้น การที่ผู้ถูกกล่าวหายื่นคำร้องขอถอนหลักประกันและรับหลักประกันคืนโดยมิได้นำตัวจำเลยส่งมอบต่อศาล และศาลอุทธรณ์ยังไม่ได้มีคำพิพากษา อ้างว่าศาลพิพากษาจำคุก 1 ปี โทษจำรอ ผู้ถูกกล่าวหาหมัดข้อผูกพันตามสัญญาประกันอันเป็นเท็จ จึงเป็นการประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ศาลล่างมิได้อ้างบทกฎหมายที่เป็นบทลงโทษผู้ถูกกล่าวหาศาลฎีกาย่อมปรับบทเสียให้ถูกต้อง นายประกันเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1055/2529 ผู้ถูกกล่าวหาวางแผนและดำเนินการเปลี่ยนตัวจำเลยโดยติดต่อกับจำ ง. ให้รับโทษจำคุกแทนจำเลย การกระทำของผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวเป็นการประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 31(1).(ที่มา-ส่งเสริมฯ) สมอ้างเป็นตัวจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4681-4682/2528 ข้อความตามที่ถูกกล่าวหาที่ 2 ที่ 3 ขอแก้ไขเพิ่มเติมฎีกาเป็นเรื่องขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคำพิพากษาศาลชั้นต้นและคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่ชอบด้วยกฎหมายและวิธีพิจารณาความรวมหลายประการ จึงเป็นการเพิ่มประเด็นจากที่ฎีกาไว้เดิม การขอแก้ไขเพิ่มเติมฎีกาของผู้ถูกกล่าวหาที่ 2 ที่ 3 จึงต้องอยู่ในบังคับอายุฎีกาหนึ่งเดือนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 ดังนั้นการที่ผู้ถูกกล่าวหาที่ 2 ที่ 3 ขอแก้ไขเพิ่มเติมฎีกาเมื่อล่วงเลยกำหนดอายุฎีกาแล้วจึงรับไว้เป็นส่วนหนึ่งของฎีกาเดิมไม่ได้ การที่ศาลชั้นต้นทำการไต่สวนต่อมาภายหลังจากการรับสารภาพแล้ว เป็นการไต่สวนเพื่อหาความจริงเรื่องละเมิดอำนาจศาลตามอำนาจของศาลชั้นต้น จึงไม่ใช่เป็นการสืบพยานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเป็นการสืบพยานแทนจำเลยเพื่อหักล้างคำฟ้องของโจทก์ดังที่โจทก์ฎีกา การรับฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิดเป็นเรื่องของผลซึ่งเกิดขึ้นจากการไต่สวนดังกล่าวนี้เอง เมื่อข้อเท็จจริงจากการไต่สวนรับฟังได้ว่าจำเลยเข้ามารับอ้างว่าเป็นผู้กระทำความผิดย่อมเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงไม่ต้องถูกลงโทษทำให้กระบวนการพิจารณาไม่อาจดำเนินไปตามความเที่ยงธรรมได้ การกระทำของจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาที่ 1 จึงเป็นการประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลอันเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 31(1) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เรียกเงินอ้างว่าจะเอาไปให้ผู้พิพากษาเพื่อช่วยเหลือคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5462/2539 แม้การที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างว่าจะเอาเงินไปให้ผู้พิพากษาจะกระทำนอกบริเวณศาลแต่การอ้างเช่นนั้นก็เพื่อเป็นอำมิสสินจ้างในการดำเนินคดีในศาล ผลที่เกิดขึ้นจึงมุ่งหมายให้มีผลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ย่อมถือได้ว่าเป็นการ

ประพุดิตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลโดยเฉพาะคดีนี้ยังมีการทวงถามเงินดังกล่าวในบริเวณศาลอันเป็นการกระทำต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการเรียกเงินจากผู้กล่าวหาด้วย จึงเป็นการละเมิดอำนาจศาล

8. ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อันจะทำให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันมีความสุขความเจริญ ทั้งนี้จะต้องอาศัยปัจจัยขั้นพื้นฐานที่ดี กล่าวคือ มีที่อยู่อาศัย มีอาหารเพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ มีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มตามสภาพและฐานะ เวลาเจ็บป่วยได้รับการรักษาพยาบาล มีอาชีพมั่นคง รายได้เพียงพอแก่ค่าใช้จ่ายในการครองชีพ สมาชิกในสังคมมีความรักความสามัคคี สังคมปราศจากภัยคุกคามจากโจรผู้ร้าย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าช่วย เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

รัฐจักรแห่งความเลวร้ายของสังคมที่ประเทศไทยได้เผชิญ ได้แก่ ความยากจน ความเจ็บป่วย และความไม่รู้ วนเวียนสืบต่อกันมายาวนาน ประกอบกับการติดต่อกับต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศทางตะวันตกเพิ่มมากขึ้นซึ่งในบางครั้งทำให้เกิดการเปรียบเทียบและเห็นข้อแตกต่างระหว่างสังคมไทยกับสังคมตะวันตก เช่น สังคมไทยด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาและล้าหลัง ส่วนสังคมตะวันตกพัฒนาแล้วและทันสมัย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยได้รับทฤษฎีหรือแนวคิดการพัฒนามาจากประเทศทางตะวันตกผ่านทางนักวิชาการ ตำราหนังสือ ตลอดจนการติดต่อสื่อสาร เช่น โทรทัศน์และวิทยุด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งประเทศไทยได้รับเข้ามาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 โดยมีความเชื่อกันว่า แนวคิดนี้เหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาชุมชนทั้งในเมืองและในชนบท ทุกวันนี้ก็ยังมีหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชนได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ ยังมีแนวคิดการพัฒนาที่ไทยรับมาจากต่างประเทศอีก เช่น การบริหารการพัฒนา และการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่ายืนยันว่าทุกวันนี้ประเทศไทยมีแนวคิดการพัฒนาของตนเอง ที่สำคัญคือการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังจะได้ศึกษารวมไว้ด้วย (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2548)

สังคมศาสตร์ หมายถึง ความรู้ที่เป็นระบบที่เกี่ยวกับสังคม ครอบคลุมศาสตร์ (Science) ด้านศาสนา การศึกษา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น ศาสตร์เหล่านี้ไม่เป็นสูตรสำเร็จที่ใช้ได้ทุกหนทุกแห่งและไม่อาจเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ง่าย ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการเป็นวิชาความรู้ที่มีลักษณะไม่ตายตัว ผนวกกับการเกี่ยวข้องกับความรู้สึนึกคิด การคาดการณ์ คาดคะเน หรือการคาดว่าจะเป็น อีกทั้งอคติของผู้ให้ความหมายความสามารถเข้าไปสอดแทรกอยู่ในความหมายที่ให้ไว้ได้ง่าย ยิ่งไปกว่านั้น ยังไม่อาจสัมผัสพิสูจน์และตรวจสอบได้

ง่าย อีกด้วยทฤษฎีทางสังคมศาสตร์เป็นจำนวนมากมีลักษณะที่เรียกว่า ทฤษฎีปทัสฐาน (Normative Theories) ดังเช่น ทฤษฎีเทวสิทธิ์ ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ ตลอดจนทฤษฎีหรือแนวคิดประชาธิปไตย หรือแนวคิดการแบ่งแยกการใช้อำนาจ รวมตลอดทั้งทฤษฎีการพัฒนา เป็นต้น ลักษณะของศาสตร์ทางสังคมศาสตร์แขนง (Branch) นี้ ค่อนข้างจะตรงกันข้ามกับศาสตร์อีกแขนงหนึ่ง คือ ศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) ซึ่งหมายถึง ความรู้ที่เป็นระบบเกี่ยวกับธรรมชาติและโลกทางวัตถุที่ชัดเจนและจับต้องได้ (The Systematized Knowledge of Nature and The Physical World) เช่น เคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ พฤกษศาสตร์ และธรณีวิทยา ที่มีลักษณะแน่นอนตายตัว สัมผัสได้ เป็นระบบ ทดสอบและพิสูจน์ได้ง่ายกว่าศาสตร์แขนงแรก รวมทั้งอคติของผู้เกี่ยวข้องเข้าไปสอดแทรกได้ยาก ศาสตร์ธรรมชาตินี้สอดคล้องกับแนวคิดหรือทฤษฎีที่แน่นอน ชัดเจน (Positive Theories) ดังเช่น ทฤษฎีเส้นตรงทางเรขาคณิต และทฤษฎีทางคณิตศาสตร์ เป็นต้น

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาสังคม

มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีข้อยกเว้นที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เช่น ครอบครัว (Family) เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” และ “ผู้ตาม” คือ ประชาชนหรือคนในกลุ่ม รวมทั้งมี “การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” หรือ “การจัดระเบียบภายในกลุ่ม” ซึ่งอาจเรียกว่า การบริหารหรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสุข และในบางกรณีการควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อ ประสานงาน การต่อสู้ หรือการทำสงครามกับกลุ่มอื่น สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศอาจเรียกว่า “นักบริหาร” หรือ “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลหรือการจัดระเบียบนั้น เรียกว่า การบริหาร ที่กล่าวมานี้ เป็นมุมมองในแง่ของนักบริหาร แต่ถ้าในมุมมองของนักพัฒนา อาจเรียกผู้บริหารและการบริหารนั้นว่า นักพัฒนาและการพัฒนา ตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการพัฒนาได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า "ที่ใดมีกลุ่ม ที่นั้นย่อมมีการพัฒนา" หรือเรียกว่า “การพัฒนาสังคม”

สภาพของกลุ่มในยุคเริ่มแรกซึ่งธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ อิทธิพลของธรรมชาติจะมีต่อมนุษย์ที่รวมกันอยู่ในกลุ่มมาก โดยการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของมนุษย์จะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งธรรมชาติและผู้นำเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมวิธีการประกอบอาชีพด้วย ลักษณะการพัฒนาและการประกอบอาชีพในยุคนั้นไม่ซับซ้อน และจำนวนประชากรก็มีไม่มาก ต่อมาเมื่อจำนวนมนุษย์ที่รวมตัวกันอยู่ในกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ทำให้กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เปลี่ยนเป็นชุมชน และเป็นประเทศ ในเวลาเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติ เริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำและผู้ตาม คือ ประชาชน พยายามเอาชนะธรรมชาติ ได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Folk Wisdom) และการลองผิดลองถูก (Trial and Error) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการประกอบอาชีพ

เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่และมั่นคงขึ้นเป็นประเทศ ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติได้ ถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมาก บางส่วนเสื่อมสลาย ถูกทำลาย และสิ้นสภาพไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผู้นำ และผู้ตามหรือประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความชำนาญ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น นำวิชาความรู้ที่เป็นศาสตร์ (Science) หรือความรู้ที่เป็นระบบ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนประชากร ได้เพิ่มมากขึ้น เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างประเทศ หรือหลาย ๆ ประเทศเพื่อเร่ง ปริมาณและเวลาในการทำงานและการผลิต เป็นต้น เหล่านี้ทำให้ผู้นำประเทศต้องค้นหาแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อเอาชนะธรรมชาติ พึ่งพาธรรมชาติน้อยลง หรือไม่ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น เดิมมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ทุกปีจะเกิดน้ำท่วม ต่อมา มนุษย์มีวิชาความรู้ มีความสามารถ และมีเทคโนโลยีสูงขึ้น ได้สร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม และยังนำ ธรรมชาติไปใช้ประโยชน์มากขึ้น เช่น มนุษย์นำน้ำจากน้ำตกไปผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้า และมี หน่วยงานที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัยเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา เป็นต้น สิ่ง ที่มนุษย์สร้างขึ้น (Human Component) ถือว่าเป็นการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างผลผลิตใหม่ (Innovation) เพื่อนำมาใช้แทนสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (Natural Component) หรือใช้แทน ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) ที่นับวันจะลดน้อยลง ซึ่งถือว่าเป็นวิวัฒนาการของ แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาของมนุษย์ (ผู้นำและผู้ตาม) ที่ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยเริ่มต้น จากหนึ่ง การพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้ อิทธิพลของธรรมชาติ และวิวัฒนาการมาเป็น สอง การพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ จากนั้น จึงเป็นสาม การพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะ ธรรมชาติได้ และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในทิศทางที่ดีขึ้น (Better Change) ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (Better Speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (Better Life) กว่าเดิมทั้งในด้าน คุณภาพและปริมาณ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2548)

ความสำคัญของการพัฒนาสังคม

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมจำนวนมากย่อมเกิดปัญหาอยู่เสมอ ยิ่งสังคมมีขนาด ใหญ่ ปัญหาที่ยิ่งมีมากและสลับซับซ้อน ปัญหาหนึ่งอาจจะกลายเป็นสาเหตุของอีกหลายปัญหาเกี่ยว โยงกันไป และขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ ยากต่อการแก้ไข ความสงบสุขของประชาชนในสังคม นั้น อาจจะมีน้อยหรือหาความสุขไม่ได้ จึงนับได้ว่าการพัฒนาสังคมมีความจำเป็นและสำคัญ ซึ่ง

จะต้องมีการพัฒนาสังคม ดังนี้ 1) ทำให้ปัญหาของสังคมลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด 2) ป้องกันไม่ให้ปัญหานั้นหรือปัญหาในลักษณะเดียวกันนั้นเกิดขึ้นแก่สังคมอีก 3) ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาแทน 4) ทำให้ประชาชนในสังคมสมานสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามฐานะของแต่ละบุคคล 5) ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม

แนวคิดในการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการ วิธีการ กรรมวิธีเปลี่ยนแปลงและแผนการดำเนินงาน คือ 1) เป็นกระบวนการ (Process) อันเนื่องจากการแก้ปัญหาสังคมจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีระบบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งจะต้องเป็นลักษณะที่ดีกว่าเดิม 2) เป็นวิธีการ (Method) คือต้องกำหนดวิธีการในการดำเนินงาน โดยเฉพาะเน้นความร่วมมือของประชาชนในสังคมนั้นกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่จะทำงานร่วมกัน และวิธีการนี้ต้องเป็นที่ยอมรับ ว่าสามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมได้อย่างถาวรและมีประโยชน์ต่อสังคม 3) เป็นกรรมวิธีเปลี่ยนแปลง (Movement) การพัฒนาสังคมจะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ได้ และจะต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเน้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตน เพื่อให้เกิดสำนึกในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม และรักความเจริญก้าวหน้าอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ 4) เป็นแผนการดำเนินงาน (Planning) การพัฒนาสังคมจะต้องทำอย่างมีแผน มีขั้นตอน สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้ แผนงานนี้จะต้องมีทุกระดับ นับตั้งแต่ระดับชาติ คือ แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ลงมาจนถึงระดับผู้ปฏิบัติ แผนงานมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคม ดังนี้ (สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้, 2558)

1. การพัฒนาด้านสังคมไทย

การพัฒนาสังคมของไทยได้กระทำไปพร้อม ๆ กันทั้งสังคมในเมืองและสังคมชนบท แต่เนื่องจากสังคมชนบทเป็นที่อยู่อาศัยของชนส่วนใหญ่ของประเทศ การพัฒนาจึงมุ่งเน้นไปที่ชนบทมากกว่าในเมืองและการพัฒนาสังคมจะต้องพัฒนาหลาย ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะที่เป็นปัจจัยเชื่อมโยงการพัฒนาไปยังด้านอื่น ๆ ได้แก่ การศึกษาและการสาธารณสุข

1.1 การพัฒนาด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการวัดความเจริญของสังคมไทย ปัจจุบันการด้านการศึกษาของประเทศไทย ยังนับว่าไม่เจริญก้าวหน้าอย่างที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทของไทยจะพบประชาชนที่ไม่รู้หนังสืออยู่ค่อนข้างมาก นโยบายหลักที่สำคัญของรัฐบาลประการหนึ่งในการณรงคืให้สภาพการไม่รู้หนังสือนั้นหมดสิ้นไป เป็นภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบของประชาชนไทยทุกคนในชาติ

ความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อบุคคลและสังคม ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การศึกษาก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ทำให้คนมีความรู้ ความเข้าใจ ในวิทยาการใหม่ ๆ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ตลอดทั้งมีเหตุผลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การพัฒนาทางการศึกษาก็คือการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของบุคคล และเมื่อบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมมีคุณภาพแล้วก็จะทำให้สังคมมีการพัฒนาตามไปด้วย ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและเริ่มพัฒนาแนวความคิดในการพัฒนาการศึกษาแผนใหม่ขึ้น

1.1.1 แนวทางการพัฒนาการศึกษา

การพัฒนาการศึกษาของไทยได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนปัจจุบัน ดังที่ปรากฏบนหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทย เมื่อ พ.ศ. 1826 มีการจัดการศึกษาให้กับประชาชนไทย ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็น จนถึงช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ต่อรัชกาลที่ 5 เป็นระยะที่วัฒนธรรมตะวันตกได้แพร่เข้ามาอย่างกว้างขวาง มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในหลาย ๆ ด้าน ได้มีการพัฒนารูปแบบการศึกษาอย่างรวดเร็ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา ได้โปรดให้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรสามัญทั่วไป โดยกระทรวงธรรมการ ภายหลังจึงเปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน และได้มีการพัฒนาการศึกษาในระบบ กล่าวคือ การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่ได้วางกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผน ตลอดทั้งวิธีการดำเนินงานไว้อย่างแน่นอน เช่น มีหลักสูตร เนื้อหาสาระในหลักสูตร ระยะเวลาเรียนของแต่ละหลักสูตร คุณสมบัติของผู้เรียน โดยคำนึงถึงผู้ศึกษาจะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ หรือทำการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ปัจจุบันปรากฏว่าสถานศึกษาที่จัดตามระบบมีอยู่ยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในชนบททำให้ประชาชนในชนบทเสียโอกาสที่จะศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ รัฐบาลก็พยายามสร้างโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาให้กระจายไปสู่ท้องถิ่น ทั้งสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ แต่ยังไม่เป็นที่เพียงพอและต้องพัฒนากันไป และยังมี การพัฒนาการศึกษานอกระบบ การศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาตามความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นหรือของแต่ละกลุ่มเป็นสำคัญ ปกติจะเน้นการศึกษาที่ผู้ศึกษาสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้โดยตรง และใช้เวลาเรียนไม่นานนัก เป็นการพัฒนาค้นให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพในการทำงานประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งนับวันการศึกษานอกระบบจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการแก้ปัญหการศึกษาที่ตรงตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การขยายการให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะในชนบทนับได้ว่าเป็นเสริมสร้างการพัฒนาสังคมที่สำคัญยิ่ง

สถาบันที่มีบทบาทต่อการพัฒนาการศึกษา สถาบันที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษา ได้แก่ บ้าน บ้านเป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกของมนุษย์ ซึ่งมีบิดา - มารดา เป็นครู

คนแรก เป็นการศึกษาตามธรรมชาติ การสืบทอดวัฒนธรรมและค่านิยมจากครอบครัว วัด เป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญในอดีต ปัจจุบันวัดก็ยังมียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะในด้านศีลธรรม ศาสนพิธี ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ โรงเรียน เป็นสถานที่ให้การศึกษาโดยตรง มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะการศึกษาระดับประถมศึกษาอันเป็นการศึกษาภาคบังคับ และเป็นรากฐานการศึกษาในระดับสูงต่อไป หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษานอกระบบ เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมการพัฒนาชุมชน หน่วยงานเอกชนที่มีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาการศึกษา เช่น สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย สภาสตรี มูลนิธิต่าง

หน่วยงานที่ให้บริการทางการศึกษา หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการทางการศึกษาให้แก่ชุมชนโดยตรง ก็คือ หน่วยงานที่อยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย คือ โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานที่ให้บริการทางการศึกษาในระบบโรงเรียน และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเป็นหน่วยงานที่ให้บริการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับที่ไม่สูงกว่ามัธยมศึกษา วิทยาลัยต่าง ๆ จะเป็นผู้ให้บริการในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา เช่น วิทยาลัยครู วิทยาลัยอาชีวศึกษา เป็นต้น ในระดับปริญญามีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสังกัดของทบวงมหาวิทยาลัยกระจายอยู่ทุกภาคของประเทศ (สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้, 2558)

1.1.2 การพัฒนาด้านสาธารณสุข

การสาธารณสุข หมายถึง การป้องกันและรักษาโรค ทำนุบำรุงให้ประชาชนมีสุขภาพและพละอนามัยดี มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สังคมใดจะเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ จำเป็นต้องมีพลเมืองที่มีสุขภาพอนามัยดี อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้อง จัดให้มีการพัฒนาสาธารณสุขขึ้น การสาธารณสุขมีความสำคัญทั้งต่อตัวบุคคลและสังคม กล่าวคือ ด้านบุคคล การสาธารณสุขทำให้บุคคลมีสุขภาพอนามัยดี มีร่างกายแข็งแรงสามารถทำงานประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ สามารถสร้างฐานะครอบครัวให้มั่นคงได้เร็ว และดำรงชีพอยู่อย่างผาสุก ด้านสังคม บุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคม เมื่อบุคคลในสังคมเข้มแข็งมีพละอนามัยสมบูรณ์ ก็จะทำให้สังคมนั้นมีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง การพัฒนาสาธารณสุข นอกจากจะเกิดประโยชน์โดยตรงแก่ตัวบุคคลแล้ว จึงยังมีผลดีต่อสังคมโดยรวมอีกด้วย

การพัฒนาสาธารณสุขของไทย การพัฒนาสาธารณสุขของไทยได้เริ่มต้นตัวขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดโรคร้ายที่สำคัญได้แก่ไข้มาลาเรีย อหิวาตกโรค ไข้ทรพิษ ผู้ป่วยมักจะถึงแก่ความตาย จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงพยาบาลขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทย เมื่อพ.ศ.2431 คือ โรงพยาบาลศิริราช ต่อมาเมื่อ พ.ศ.

2461 ซึ่งเป็นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดตั้งกรมสาธารณสุขขึ้นในกระทรวงมหาดไทย ทำให้งานสาธารณสุขขยายวงกว้างออกไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น กรมสาธารณสุขได้ยกฐานะขึ้นเป็นกระทรวงสาธารณสุข โดยมีแนวทางในการพัฒนาสาธารณสุขของไทย มุ่งแก้ปัญหาสำคัญ 4 ประการ คือ 1) ปัญหาด้านสาธารณสุขมูลฐาน ดำเนินการให้ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสาธารณสุขให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในชนบทห่างไกล เพื่อให้ประชาชนรู้จักรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ 2) ปัญหาการรักษาพยาบาล รัฐบาลได้พยายามจัดตั้งโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีเป้าหมายที่จะให้มีโรงพยาบาลขนาดใหญ่เป็นศูนย์กลางพยาบาลประจำอยู่ทุกภาค 3) ปัญหาการค้นคว้าและเทคนิคการแพทย์ รัฐบาลเร่งส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าหาวิธีการต่าง ๆ สำหรับใช้ในการตรวจพิสูจน์โรคให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น ปัจจุบันการแพทย์ไทยได้รับการยกย่องว่ามีความรู้ความสามารถในการตรวจรักษาไม่แพ้การแพทย์ของต่างประเทศ 4) ปัญหาการขาดแคลนแพทย์พยาบาล เนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรกับอัตราการผลิตแพทย์ของไทยไม่สมดุลกัน

แหล่งบริการด้านสาธารณสุข ได้กระจายหน่วยบริการออกไปให้บริการแก่ประชาชน ดังนี้ 1) ระดับหมู่บ้าน มีเจ้าหน้าที่ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทำหน้าที่ให้บริการ 2) ระดับตำบล มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบลอยู่ที่สถานีอนามัยประจำตำบล 3) ระดับอำเภอ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอยู่ทุกอำเภอ 4) ระดับจังหวัด มีนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งในปัจจุบันมีโรงพยาบาลประจำจังหวัดทุกจังหวัดคอยให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง (สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้, 2558)

การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การพัฒนาสังคมเป็นการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาของสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น การแก้ปัญหานั้นจำเป็นจะต้องรู้ถึงสาเหตุของปัญหานั้นอย่างแท้จริง จึงจะสามารถทำงานให้บรรลุผลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และปัญหาของสังคมจะไม่มีใครรู้ดีไปกว่าคนในสังคมนั้นเอง ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจึงนับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง และการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนจะส่งเสริมให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็โดยการรวมกันเป็นกลุ่ม

ลักษณะของการรวมกลุ่ม เป็นการร่วมมือร่วมใจของคนหลาย ๆ คนช่วยกันปฏิบัติงานตามหน้าที่โดยมีการประสานงานกันสนับสนุนกัน ทำหน้าที่แทนกันได้ และมีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำงานนั้นไปในทางเดียวกัน

การรวมกลุ่มที่ดีควรเป็น ดังนี้ 1) ทุกคนเข้าใจและเต็มใจที่เอาตัวเข้าไปผูกพันในงานที่จะทำ 2) ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน และให้ทุกคนเข้าใจและทำงานไปตามขั้นตอนของแผนนั้น หากมีปัญหาอุปสรรคใด ๆ ก็ช่วยกันพิจารณาแก้ไข 3) ต้องกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละคนไว้อย่างแจ่มชัด เพื่อช่วยกันทำงานให้เชื่อมประสานกัน 4) ต้องถือว่าทุกคนมี

ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เวลาประชุมปรึกษาหารือจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นของตนอย่างเต็มที่และเสรี 5) ผลสำเร็จของงานต้องถือว่าเป็นผลสำเร็จของทุกคน

บทบาทของผู้นำกลุ่ม ผู้นำจะต้องเป็นแบบฉบับที่ดีเป็นที่เชื่อถือของผู้ตาม ทั้งในด้านความประพฤติส่วนตัวและการปฏิบัติงาน จะต้องไม่เผด็จการหรือถือตัวเองสำคัญกว่าคนอื่น พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และจะต้องเป็นผู้ฟังที่ดีด้วย ให้ผู้ตามเขาตามด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ผู้นำจะต้องทำงานเป็นปากเป็นเสียงแทนสมาชิกกลุ่ม

บทบาทของผู้ตาม ผู้ตามที่ดีจะต้องร่วมทำงานด้วยเหตุผล จะต้องคอยสอดส่องติดตามการทำงานของผู้นำ (แต่ไม่ใช่คอยจับผิด) คอยให้สติ เพราะผู้นำอาจทำผิดพลาดนอกเหนือจากที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม มิฉะนั้นผลอาจจะตกแก่กลุ่มโดยที่มีชีวิตอยู่ประสงค์ของกลุ่มที่แท้จริง ผู้นำกับผู้ตามจะต้องสนับสนุนและประสานงานกันอยู่เสมอ พร้อมทั้งให้เกียรติซึ่งกันและกัน

บทบาทของกลุ่มในการพัฒนา การทำงานเป็นกลุ่มสามารถทำงานใหญ่ ๆ ให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าการทำงานแบบใช้คน ๆ เดียว

บทบาทของสตรีในการพัฒนา ปัจจุบันสตรีมีบทบาทในทางสังคมเท่าเทียมกับชายทุกประการ ในสังคมชนบทได้มีการจัดตั้งกลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้านขึ้นช่วยงานพัฒนามากมาย โดยเฉพาะการพัฒนาขั้นพื้นฐานความเป็นอยู่ในครอบครัว สตรีมีบทบาทสำคัญที่สุด

บทบาทของเยาวชนในการพัฒนา เยาวชนเป็นวัยแรงงานที่มีค่ามากในสังคมชนบทของไทยมีเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูง ๆ และไม่มียานที่จะทำรัฐจึงพยายามจัดตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นแทบทุกตำบล อบรมให้รู้จักการทำงานร่วมกัน ช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตน เยาวชนเหล่านั้นสามารถทำงานเพื่อส่วนรวมได้อย่างดี (สถาบันส่งเสริมและพัฒนา นวัตกรรมการเรียนรู้, 2558)

แนวคิดในการพัฒนา

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuing Process) จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับลำดับขั้นตอน (Stages) และความเชื่อมโยง (Relation or Linkage) แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาจึงปรากฏชัดเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรกมองการพัฒนาว่าดำเนินการไปตามลำดับหรือขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยต้องสร้างความพร้อมด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเน้นสำหรับพันธุ์ไม้ที่ปลูกในโครงการปาร์กน้ำว่าต้องยึดพระราชนโยบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ไม้ใช้สอย ไม้ผล และไม้ยืนต้นที่จะเติบโตเป็นป่า และป่าไม้ช่วยซึมซับน้ำฝนไว้ใต้ดิน เป็นต้นน้ำลำธาร เพื่อการบริโภคและการเกษตร กลุ่มที่สองมองการพัฒนาว่าจะเกิดขึ้นได้โดยการกระตุ้นหรือชักนำโดยปัจจัยในการพัฒนา เช่น การสะสมทุน การค้าต่างประเทศ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าความพร้อมนั้นสร้างได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการสะสมทุนหรือการค้าระหว่างประเทศ บนความเชื่อดังกล่าวมักจะเกิดการพัฒนา

แบบ “ก้าวกระโดด” เพราะประชาชนไม่สามารถสร้างความพร้อมตามแบบอย่างของนักพัฒนา และนักพัฒนา ก็ไม่สามารถปรับตนเองให้มีความพร้อมที่จะสอดคล้องกับความพร้อมของประชาชน ทำให้เกิดช่องว่างและปัญหาได้ พระราชดำรัส เมื่อ 4 ธันวาคม 2540 “...ถ้าสามารถจะเปลี่ยน กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่งอาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถที่จะ อยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่ เดียวนี้ก็สามารที่จะแก้ไขได้...”

การพัฒนาจะต้องสร้างความภูมิใจในอาชีพ ดังพระราชดำรัส สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ “...ประเทศไทยยืนอยู่ได้อย่างมีอิสระเสรี ไม่ต้องพึ่งพาใครก็เพราะพืชพันธุ์ ัญญาหารที่เรามี และผู้ที่ทำให้เรายืนอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง คือ ชาวบ้านคนไทยที่ภูมิใจในการทำไร่นา นั้นเอง...” “การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะถ้าบุคคลอัน เป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญและมั่นคงได้ยากยิ่ง การที่ บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียว คือ การศึกษา การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือ การศึกษาวิชาการ (Academic Learning) ส่วนหนึ่งกับการอบรมบ่มนิสัย (Spiritual Development) ให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดีใฝ่เจริญมีปกติละอายชั่วกลัวบาปส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคล จะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน เพื่อให้บุคคลได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบการและมีความดีไว้ เกื้อหนุนการประพฤติปฏิบัติทุกอย่างให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร และอำนวยผลเป็นประโยชน์ที่พึง ประสงค์” พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำเยาวชนและเจ้าหน้าที่ ณ สำนักจิตรลดา รโหฐาน เมื่อ 14 ตุลาคม 2512 “...คำว่า “การพัฒนา” คืออย่างไร ก่อนอื่นเราต้องทราบ ว่า “พัฒนา” คือ “มุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุขสบาย” ดังนั้นทุกคนจึงมุ่งที่จะ พัฒนา แต่เพราะการที่ทุกคน มุ่งที่จะพัฒนานี้ จึงมีทางทำให้เสียได้ เพราะว่ามีผู้ที่ไม่ได้มุ่งให้เกิด ความก้าวหน้าแท้จริงรวมอยู่ด้วย หรืออาจเป็นว่าฝ่ายตรงข้ามนำเอาคำ “พัฒนา” ไปใช้ด้วยก็ได้ ผู้ ที่ฉลาดมีไหวพริบดีจึงจะแยกได้ว่า ใครจะมาพัฒนาให้ และใครจะมามุ่งพัฒนาเพื่อประโยชน์ของฝ่าย พวกตัว...”

นอกจากนี้การพัฒนาต้องรู้จักพื้นที่และไม่ติดตำรา “การพัฒนาจะต้องเป็นไปตาม ภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคม วิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำเราเข้าไปช่วยโดยที่ จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้ เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนาก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” การพัฒนาต้องไม่ติดตำรา ดังกระแส พระบรมราโชวาท ที่พระราชทานแก่บัณฑิต อาสาสมัคร ณ ตำนานักจิตรลดา รโหฐาน เมื่อ 26 กรกฎาคม 2516 ความว่า “...การศึกษาในชั้นอุดมศึกษาในประเทศไทยก็ป็นว่าอยู่ในขั้นดีแล้ว แต่ที่ นำสังเกตคือเข้าใจว่ามีความรู้ทางทฤษฎีมาก และความรู้ทางทฤษฎีนี้เป็นความรู้ที่ได้มาจากตำรา ซึ่ง

แต่จากการแปลวิชาการของต่างประเทศมาเป็นส่วนใหญ่ มิใช่เป็นวิชาการที่ได้จากประสบการณ์แท้ ในประเทศไทย ฉะนั้นการออกไปปฏิบัติก็จะต้องมีจิตใจที่เพ่งเล็งในการศึกษาของตนเองที่จะดูว่า เราจะนำความรู้ไปใช้ได้อย่างไร แล้วก็เมื่อไปในท้องที่แล้วเราจะต้องเปิดหูเปิดตาด้วยความ ชะมักเขม้น มิใช่จะไปนึกว่าวิชาเรามีแล้วจะไปให้แก่ท้องที่ได้เต็มที่ จะต้องศึกษาก่อนว่าเราจะ ไปให้ได้อย่างไร แล้วก็เรารู้ว่าทฤษฎีที่เราเรียนมามันมาจากการศึกษาอย่างไร และเราจะต้องไปศึกษา ความเป็นจริง และดูว่าทำไมเขาปฏิบัติกันอย่างนั้น ๆ ทั้งดีทั้งเลว อาจมีจุดประสงค์อย่างหนึ่งในใจ ของแต่ละคน ซึ่งไม่ใช่จุดประสงค์ของโครงการ แต่ละคนคงนึกได้ว่า เราไปดูเขาปฏิบัติกันจริง ๆ ใน ท้องที่...”

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ว่า “เกิดขึ้นจาก พระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถในการที่ได้ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขให้การ พัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นงานที่ดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และระบบนิเวศน์โดยส่วนรวมของธรรมชาติ ตลอดจนสภาพของ ชุมชนนั้น ๆ หลายต่อหลายงาน และโครงการ นอกจากนี้แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว ยังมีลักษณะ ของการไม่ติดตำรา สร้างความรู้ รัก สามัคคี และการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจง่าย เป็นประโยชน์ กับประชาชน มุ่งไปสู่วิถีพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainability) การพัฒนานั้นต้องทำให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับ ประโยชน์ร่วมกัน จึงจะถือได้ว่าเป็นความสำเร็จ และก่อให้เกิดความร่วมมือ ดังพระราชดำรัส เมื่อ 4 ธันวาคม 2540 “...ที่ท่าที่สวนจิตรฯ นี้ ไม่ได้ใช้ข้าวที่ปลูกในสวนจิตรฯ เพราะว่าข้าวที่ปลูก ในสวนจิตรฯ เอาไปเข้าพิธีแรกนาขวัญ ข้าวที่โรงสีนี้ เป็นข้าวที่ไปซื้อมาจากเกษตรกรโดยตรง โดยให้ ราคาที่เหมาะสม เกษตรกรก็มีความสุข เพราะขายข้าวได้ในราคาที่เหมาะสม และผู้บริโภคก็ซื้อได้ใน ราคาถูก เพราะไม่ต้องมีการขนส่งมากเกินไป ไม่ต้องมีคนกลางมากเกินไป ตกลงทั้งผู้ผลิตทั้ง ผู้บริโภคก็มีความสุข” “...ข้อสังเกตต่อไปก็คล้าย ๆ กับข้อสังเกตข้อแรกที่ว่าทำอย่างไรเพื่อให้ บ้านเมืองเรามีความผาสุกเสียที มีความมั่นคงเสียที ทุกคนคงคิดว่าเรื่องต่าง ๆ ที่ได้กล่าวเป็นข้อสังเกต เป็นข้อ ๆ ไม่ทราบว่ามีกี่ข้อแล้ว เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการกระทำ การวางตัวของแต่ละคน ที่ยากนัก ที่จะปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามหน้าที่ และให้เป็นประโยชน์ อาจจะนึกว่าพูดแต่ให้ทำประโยชน์ต่อ ส่วนรวมเท่านั้น ไข่แล้วต้องทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ก็เพราะเหตุว่าประโยชน์ส่วนรวมนี้ เป็น ประโยชน์ส่วนตัว แต่ละคนต้องการให้ประโยชน์ส่วนตัวสำเร็จ คือมีความพอใจนี้เอง แต่ว่าถ้าไม่คิดถึง ประโยชน์ส่วนรวม ก็ไม่ได้ประโยชน์ส่วนตัว เพราะว่าถ้าส่วนรวมไม่ได้รับประโยชน์ ส่วนตัวพึงแน่ นี้ เป็นข้อที่สำคัญ ฉะนั้นความรู้สึกหรือข้อสังเกตอันนี้เป็นจุดสำคัญมาก ที่จะต้องทำความเข้าใจกับ ตัวเอง ว่าประโยชน์ส่วนตัวนั้นคือประโยชน์ส่วนรวม หรือจะว่าประโยชน์ส่วนรวมนั้นคือประโยชน์ ส่วนตัว พูดกลับกันได้ คำพูดบางคำกลับกันไม่ได้ แต่คำพูดนี้ก็กลับได้ ประโยชน์ส่วนรวมคือประโยชน์ ส่วนตัว ประโยชน์ส่วนตัวคือประโยชน์ส่วนรวมข้อนี้ก็เหมือนข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่ง....”

แนวทางการพัฒนาสังคม

ประเทศไทยได้มีการกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศที่ชัดเจนไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเริ่มตั้งแต่พุทธศักราช 2504 ในระยะแรกแผนพัฒนาจะเน้นเรื่องเศรษฐกิจมากกว่าสังคม และได้มีจุดเปลี่ยนขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมากขึ้น "โดยมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา" และใช้เศรษฐกิจเป็นตัวช่วยพัฒนาให้คนในสังคมมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนมาถึงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ก็ใช้แผนพัฒนาเป็นไปในทางเดียวกันกับฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งสองด้าน ทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และได้บัญญัติหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนำทางในการพัฒนา ซึ่งกลไกการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฉบับนี้ได้ผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจเพราะทำให้ความยากจนของประเทศลดลง

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับสภาพปัญหาทางสังคมที่เกิดค่านิยมที่ได้รับผลกระทบ มาจากการเลือนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศ ทั้งด้านสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกรับ ทำให้คุณธรรม จริยธรรมลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเนื่องจากวิถีชีวิตและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป จากปัญหาที่กล่าวมาจึงนำไปสู่ยุทธศาสตร์ การพัฒนาสังคมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสังคม ให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันโดยมีแนวทางพัฒนา ดังนี้ 1) การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจไปพร้อมกับการเรียนรู้ ของคนทุกกลุ่ม ทุกวัย ตลอดชีวิต 2) เสริมสร้างสุขภาวะคนไทย ให้มีสุขภาพที่แข็งแรงทั้งกายใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ 3) เสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกัน ในสังคมที่สันติสุข มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ของคนไทยบนพื้นฐานของความมีเหตุผล 4) สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้มีรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และให้ความสำคัญกับการบริหารชุมชนเข้มแข็ง สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน โดยทำแผนแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วม 5) เสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศ มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้ยั่งยืน โดยพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในสังคม มนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆซึ่งมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างสงบสุขโดยสมาชิกในสังคมได้รับการขัดเกลาทางสังคมและปลูกฝังให้เข้าใจ ต่อกกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากองค์กรทางสังคม (วิชัย ภูโยธิน, 2539)

การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน

การพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เป็นเรื่องเศรษฐกิจในครัวเรือนอันมีผลต่อเศรษฐกิจมหภาค ซึ่งเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยผนวกเรื่องการพัฒนาสังคมและ

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนเข้าไว้ด้วยเป็นสำคัญ โดยถือหลักให้ประชาชนที่มีส่วนได้เสีย ในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มโครงการ วิธีการนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เนื่องจากทรงเรียกระดมกระบวนการนี้ว่าเป็น การ “ระเบิดจากข้างใน” คือประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย และยังเป็นผู้กำหนดวิถีทางของตนเอง เพื่อเลือกแนวทางการพัฒนา และพร้อมที่จะรับกระแสของการพัฒนาจากข้างนอกที่จะมีเข้ามาในอนาคต หากวิเคราะห์ถึงการดำเนินงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแบบเจาะลึกแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าพระองค์ทรงใช้หลักของการประชาพิจารณ์ (Public Hearing) มานานนับเป็นเวลาหลายสิบปี ก่อนจะเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย และเริ่มกระทำกันอย่างกว้างขวางในขณะนี้ วิธีการทำประชาพิจารณ์ของพระองค์นั้น เป็นวิธีที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมา โดยทรงอธิบายถึงวัตถุประสงค์และผลที่จะได้รับจากโครงการพัฒนากับพสกนิกรที่มาเฝ้าแทน หลังจากนั้นจะถามถึงความสมัครใจและให้ตกลงกันเองในกลุ่มที่จะได้รับประโยชน์ และกลุ่มที่จะต้องเสียสละ ในขณะนั้นเลย หลังจากได้มีการตกลงใจโดยเสียงเป็นเอกฉันท์แล้ว ทรงเรียกผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัด ให้มารับทราบและดำเนินการในขั้นต้น เช่น การจัดการในปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ก่อนที่จะพระราชทานให้หน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้องดำเนินการในเชิงบริหารและวิชาการต่อไป จนเสร็จสิ้นโครงการ การเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระดบของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนั้น จะมีทั้งในส่วนของประชาชน และในภาครัฐจะเห็นได้ชัดเจนในอีกตัวอย่างหนึ่งคือ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งถือเสมือนเป็น “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” ซึ่งมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันนั้น นับได้ว่าเป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการในระบบราชการไทย ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ คือ การลดขั้นตอนของการประสานงาน การจัดการ ที่เคยชินอยู่กับการดำเนินงานระบบ “เอกเทศ” มาเป็นการร่วมกันทำในคราวเดียวกันในทุกสาขา เพื่อให้บริการแก่ประชาชน ณ ที่แห่งเดียวเป็น “ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ” หรือ “One Stop Services” ที่หน่วยราชการหลายหน่วยร่วมกันทำงาน โดยมีศูนย์เป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้ที่ต้องการความรู้และความช่วยเหลือต้องเสียเวลามากในการไปรับบริการในแต่ละองค์กร ซึ่งแยกย้ายกันอยู่ดังที่เป็นในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2558)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยทั่วไปแต่ละโครงการได้ผสมผสานวัตถุประสงค์หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ นอกจากเรื่องทางเศรษฐกิจและการยกระดับรายได้ของพสกนิกรแล้วยังปรากฏเรื่องของการพัฒนาสังคม การสร้างความเข้มแข็งและมั่นคงให้กับชุมชน การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในแง่ขององค์รวม ตลอดจนเรื่องของสังคมจิตวิทยา วิถีชีวิตไทยและวัฒนธรรมอีกด้วย เห็นได้จากในพื้นที่พัฒนาบริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี นอกจากการนำทฤษฎีใหม่ตามที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้นไปศึกษา ทดลองเพื่อเป็นต้นแบบแล้วยังผนวกเรื่องการทำ

วิถีชีวิตไทยที่ดั่งงามในอดีตรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ด้วย โดยได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดสร้างศาลา
อเนกประสงค์เพื่อให้พระสงฆ์ ชาวบ้าน และส่วนราชการได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้และแก้ปัญหา
ของชุมชนร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการทำมาหากินและปัญหาในชีวิตอื่น ๆ ในลักษณะสาม
ประการ หรือ (บ-ว-ร) บ้าน วัด และราชการ ซึ่งวิถีชีวิตไทยในลักษณะนี้น่าจะคงและรักษาไว้ให้
ดำรงอยู่ต่อไปในสังคมไทย แนวความคิดเหล่านี้จะได้สะท้อนให้เห็นพระวิสัยทัศน์และพระสติปัญญาที่
ลึกซึ้งกว้างไกลยิ่งนัก

โดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว มีอยู่กว้างขวางและหลากหลายครอบคลุมและเกี่ยวพันกับกระบวนการพัฒนาหลาย
สาขา แต่ละแนวคิดและทฤษฎีที่ได้พระราชทานไว้นั้นได้ก่อคุณูปการอันยิ่งใหญ่แก่การสงเคราะห์
ช่วยเหลือและยกระดับคุณภาพชีวิตของพสกนิกรเป็นอเนกอนันต์มาโดยตลอดระยะเวลาที่ทรงครอง
สิริราชสมบัติ แนวคิดและทฤษฎีที่ทรงคิดค้นขึ้นเอง ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถที่ล้ำ
ลึก ไม่จำกัดลงเฉพาะเรื่องของการเกษตรกรรม เช่น น้ำ ดิน อากาศ และการเพาะปลูกเท่านั้น
หากแต่ยังมีเรื่องของการบริหารจัดการ เรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ตลอดจนด้านการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนอีกด้วย การสงเคราะห์
ช่วยเหลือพสกนิกรโดยเฉพาะผู้ยากไร้ในถิ่นทุรกันดารนั้น ได้เสริมสร้างความมั่นคงทั้งในด้าน
เศรษฐกิจและสังคมแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมเป็นการแบ่งเบาภาระลดช่องว่างและเสริมงานด้าน
การพัฒนาประเทศของรัฐบาลอย่างประสานสอดคล้องกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงาน
หนักตรากตรำมาจนถึงบัดนี้ จนกระทั่งเวลาถึงพระราชพิธีกาญจนาภิเษกอันเป็นที่ปลื้มปิติแก่พสกนิกร
ทั้งปวง เพื่อจดจารบันทึกลงไว้เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจาก
พระราชดำรินี้ในพระองค์จึงสมควรที่จะได้รับการศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมไว้เป็นครั้งแรกด้วยความ
สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นหาที่สุดมิได้ และเพื่อถวายเป็นพระราชสักการะเนื่องใน
วโรกาสที่ยิ่งใหญ่นี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.), 2558)

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

1. รัฐธรรมนูญกับมาตรการช่วยเหลือทางกฎหมายสำหรับผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา
ตลอดระยะเวลากว่า 60 ปีที่ผ่านมา รัฐธรรมนูญบัญญัติถึงการให้ความช่วยเหลือ ทาง
กฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยปรากฏอยู่ในรูปของ “ทนายความขอแรง” (Assigned Counsel)
ในคดีอาญา โดยมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ว่าใน
ความผิด ที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกิน 17 ปี ในวันที่ถูก

ฟ้อง ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามว่าจำเลยมีหนี้ความหรือไม่ ถ้าจำเลยไม่มีหนี้ความและต้องการต่อสู้คดีแต่เป็นคนยากจนและต้องการหนี้ความก็ให้ศาลตั้งหนี้ความให้โดยการขอร้องไปยังวิชาชีพนายความ ซึ่งจะจัดหนี้ความให้ในลักษณะกิ่งอาสาสมัคร กิ่งวิชาชีพงเคราะห์ โดยศาลจะจ่ายเงินรางวัล ให้จากงบประมาณในอัตราต่ำกว่าอัตราค่านายความในวิชาชีพปกติค่อนข้างมากจึงเรียกว่า “หนี้ความขอแรง”

จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตราการช่วยเหลือกฎหมายสำหรับผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาได้รับความสนใจและมีความชัดเจนกว่ารัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมามากขึ้น โดยแบ่งความช่วยเหลือออกเป็น 2 กรณี คือ 1) กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทั่วไป ที่มีได้ถูกควบคุมหรือคุมขัง 2) กรณีผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังที่ไม่อาจหาหนี้ความได้

นอกจากเรื่องของการจัดหาหนี้ความให้แล้ว ยังมีมาตรการอื่น ๆ ที่เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย โดยในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาสิทธิให้หนี้ความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ สิทธิในประการนี้เป็นสิทธิที่สืบต่อ(Derivative Right) มาจากสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากหนี้ความขอแรง เพื่อคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำในทางที่ชอบ แต่จะเป็นสิทธิที่จำกัดอยู่เฉพาะการสอบปากคำของผู้ต้องหาเท่านั้น ไม่รวมถึงการสอบปากคำผู้เสียหายหรือพยานด้วย พยานหลักฐานที่เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาที่น่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) ในเรื่องมาตรฐานการพิสูจน์ของอเมริกัน การพิจารณา Probable Cause เป็นเรื่องเกี่ยวกับความน่าจะเป็นหรือความน่าจะเป็นเช่นนั้นมากกว่าไม่เป็น Probability ซึ่งคำว่า “พยานหลักฐานเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาที่น่าจะกระทำความผิด” นั้นเป็นแนวคิดของกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมาย Common law แนวทางการพิจารณาของศาลไทยใช้เกณฑ์ที่คล้ายคลึงกันกับ Probable cause ของอเมริกา ซึ่งแม้จะไม่มีคำบัญญัติคำนิยามไว้ในกฎหมาย แต่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้เคยตัดสินวางบรรทัดฐานไว้ในคดี Carroll v United States, 267 U.S. 132, 162 (1925) ว่าถือว่ามี Probable Cause ได้ต่อเมื่อมีข้อเท็จจริงและกรณีแวดล้อมที่เจ้าพนักงานได้ทราบและได้มาจากข้อมูลที่เชื่อถืออย่างมีเหตุผลและเพียงพอที่จะทำให้วิญญูชนเชื่อว่าความผิดได้กระทำลงหรือกำลังกระทำและผู้ถูกจับได้กระทำ หรือกำลังกระทำความผิดนั้น (ในกรณีจับ) และความผิดได้กระทำลงหรือกำลังกระทำความผิดนั้น และทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นอาจค้นพบได้จากสถานที่หรือตัวบุคคลที่ถูกค้น (ในกรณีที่ค้น) โดยในการที่ขอให้ศาลออกหมายจับนั้น เจ้าพนักงานต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่ามี Probable Cause อันประกอบไปด้วยสาระสำคัญดังนี้ ต้องมี ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานรู้และทำให้เจ้าพนักงานเชื่อโดยสุจริตเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และบุคคลที่ถูกออก

หมายจับเป็นผู้กระทำ ต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่วิญญูชนทั่ว ๆ ไปพอที่จะเห็นได้ว่าได้ที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและบุคคลที่ถูกออกหมายจับเป็นผู้กระทำ

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายสำหรับผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาที่สำคัญ มีดังนี้

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา 30 วรรคแรก บุคคลย่อมเสมอกันในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน

มาตรา 33 ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

มาตรา 34 วรรคแรก สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 237 ในคดีอาญา การจับกุมและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับโดยไม่ชักช้า ก็จะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และผู้ถูกซึ่งยังถูกควบคุมตัวอยู่ต้องนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมายจับหรือหมายขังบุคคลจะออกได้ต่อเมื่อ มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

มาตรา 239 คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาและจำเลยทราบ สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลผู้ถูกควบคุม คุมขัง หรือจำคุก ย่อมมีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็น การเฉพาะตัว และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร

มาตรา 240 ในกรณีที่มีการควบคุมตัวบุคคลใดในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใด ผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิร้องขอต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้คุมขังนำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

มาตรา 241 ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้

ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 242 ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว

ในคดีแพ่ง บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 243 บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์อันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 (The Universal Declaration of Human Rights : 1948)

ข้อ 3 บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในเสรีภาพ และความมั่นคงแห่งร่างกาย

ข้อ 1 , 6 และ 7 มนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรี มีสิทธิได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการไม่ได้ (No one shall be subjected to arbitrary arrest, detention or exile.)

ข้อ 10 ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม จากบุคคลที่เป็นกลาง (Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal in the determination of his rights and obligations and any criminal charge against him.)

ข้อ 11(1) บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดทางกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันต่าง ๆ ที่จำเป็นในการต่อสู้คดี (Everyone charged with a penal offence has the right to presumed innocent until proved guilty according to law in a Public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defense.)

ข้อ 12 การเข้าไปแทรกแซงโดยพลการในกิจการส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การสื่อสาร ตลอดจนการกระทำใด ๆ ที่ทำให้เสื่อมเสียต่อเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้น จะกระทำมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายจากการกระทำใด ๆ ดังกล่าว (No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy, family, home, everyone has the right to the protection of the law against such interference of attacks.)

รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 (The Fourth Amendment) มีหลักที่สำคัญประการหนึ่งว่า The right of people to secure in their persons, houses, papers, and objects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no warrants shall issue, but upon probable cause, supported by oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.

สิทธิของบุคคลที่จะมีความปลอดภัยมั่นคงในร่างกาย เคหสถาน เอกสาร และวัตถุสิ่งของต่อการค้น การยึด และการจับ ที่ไม่มีเหตุอันควร จะถูกล่วงละเมิดมิได้ และห้ามมิให้มีการออกหมาย เว้นแต่จะมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำความผิด (Probable Cause) ซึ่งได้มาโดยการสืบสวนหรือปฏิญาณตนและหมายนั้นจะต้องระบุเฉพาะเจาะจงถึงสถานที่ซึ่งจะค้นตัวบุคคลที่จะถูกจับ และสิ่งของที่จะถูกยึด

รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6 (The Sixth Amendment) มีความตอนหนึ่งว่า “ในการพิจารณาคดีอาญาจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากทนายความ” บทบัญญัตินี้นอกจากจะมีความหมายถึงการรับรองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะแต่งตั้งทนายความของตนเข้ามาเพื่อช่วยเหลือในการต่อสู้คดีแล้ว ยังหมายความรวมถึงหน้าที่ของรัฐในการที่จะจัดหาทนายความให้แก่จำเลยในคดีอาญาที่ยากจน (Indigent Defendant) ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้แปลความหมายของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6 ว่า สิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่ต้องมีทนายความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีว่า มลรัฐต่าง ๆ อยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งนี้ด้วย โดยถือว่าเป็น Due Process Clause ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14 (The Fourteenth Amendment)

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2545 ข้อ 2 ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญการได้รับอนุญาตให้ประกันตัว (หรือการปล่อยชั่วคราว) เป็นหลักการทั่วไป ส่วนการไม่อนุญาตเป็นข้อยกเว้นและจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ ดังนั้นจะต้องถือเป็นหลักว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเว้นแต่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไว้

คู่มือการขอและการออกหมายจับและหมายค้นตามระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการออกหมายจับและหมายค้นในคดีอาญา พ.ศ. 2545

ข้อ 10 ในการร้องขอให้ออกหมายจับ ผู้ร้องขอต้องแสดงพยานหลักฐานให้เพียงพอที่ทำให้เชื่อได้ว่า

10.1 ผู้ถูกออกหมายจับน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ในระหว่างที่ยังมิได้มีกฎหมายดังกล่าว ก็ควรถือปฏิบัติในการใช้ดุลพินิจของศาลว่าหมายถึงความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

10.2 ผู้จะถูกรายชื่อออกหมายจับน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นน่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 18 ซึ่งจัดร่างโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ในระหว่าง พ.ศ. 2549–2550 ภายหลังการรัฐประหารในประเทศไทยโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อคณะเป็น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ปีเดียวกัน ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญได้วางแนวทางการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ โดยยึดตามแนวทางและแก้ไขจุดอ่อนของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อให้

ประชาชนได้รับประโยชน์จากรัฐธรรมนูญนี้ 4 ประการ คือ 1) คຸ່ມครอง ส่งเสริม ขยายสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน 2) ลดการผูกขาดอำนาจรัฐ และเพิ่มอำนาจประชาชน 3) การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรม และจริยธรรม 4) ทำให้อำนาจตรวจสอบมีความอิสระ เข้มแข็ง และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ราชกิจจานุเบกษา (2550) การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพบุคคลอย่างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนบุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมการจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติบุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

2. ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาคความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป

ลักษณะ 1 บทวิเคราะห์ศัพท์

มาตรา 1 ในประมวลกฎหมายนี้ ถ้าข้อความมิได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

1. “ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง

2. “คดี” หมายความว่า กระบวนพิจารณานับตั้งแต่เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรอง คຸ່ມครอง บังคับตามหรือเพื่อการใช้ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่

3. “คำฟ้อง” หมายความว่า กระบวนพิจารณาใด ๆ ที่โจทก์ได้เสนอข้อหาต่อศาล ไม่ว่าจะได้เสนอด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือไม่ว่าจะได้เสนอต่อศาลชั้นต้น หรือชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ไม่ว่าจะได้เสนอในขณะที่เริ่มคดีโดยคำฟ้อง หรือคำร้องขอ หรือเสนอในภายหลังโดยคำฟ้องเพิ่มเติมหรือแก้ไข หรือฟ้องแย้งหรือโดยสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าด้วยสมัครใจ หรือถูกบังคับ หรือโดยมีคำขอให้พิจารณาใหม่

4. “คำให้การ” หมายความว่า กระบวนพิจารณาใด ๆ ซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งยกข้อต่อสู้เป็นข้อแก้คำฟ้องตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ นอกจากคำแถลงการณ์

5. “คำคู่ความ” หมายความว่า บรรดาคำฟ้อง คำให้การหรือคำร้องทั้งหลายที่ยื่นตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ

6. “คำแถลงการณ์” หมายความว่า คำแถลงด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ ซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งกระทำหรือยื่นต่อศาล ด้วยมุ่งหมายที่จะเสนอความเห็นต่อศาลในข้อความในประเด็นที่ได้ยกขึ้นอ้างในคำคู่ความหรือในปัญหาข้อใดที่ศาลจะพึงมีคำสั่งหรือคำพิพากษา ซึ่งในข้อเหล่านี้คู่ความฝ่ายนั้นเพียงแต่แสดงหรือกล่าวทบทวนหรือยืนยัน หรืออธิบายข้อความแห่งคำพยานหลักฐานและปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงทั้งปวง คำแถลงการณ์อาจรวมอยู่ในคำคู่ความ

7. “กระบวนพิจารณา” หมายความว่า การกระทำใด ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้อันเกี่ยวข้องกับคดีซึ่งได้กระทำไปโดยคู่ความในคดีนั้นหรือโดยศาล หรือตามคำสั่งของศาลไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคู่ความฝ่ายใดทำต่อศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือศาลทำต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทุกฝ่ายและรวมถึงการส่งคำคู่ความและเอกสารอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้

8. “การพิจารณา” หมายความว่า กระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่งก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง

9. “การนั่งพิจารณา” หมายความว่า การที่ศาลออกนั่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดี เช่น ชี้สองสถาน สืบพยาน ทำการไต่สวน ฟังคำขอต่าง ๆ และฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจา

10. “วันสืบพยาน” หมายความว่า วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยาน

11. “คู่ความ” หมายความว่า บุคคลผู้ยื่นคำฟ้อง หรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ

12. “บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” หมายความว่า บุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถตามกฎหมายหรือความสามารถถูกจำกัด โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ

13. “ผู้แทนโดยชอบธรรม” หมายความว่า บุคคลซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิ์ที่จะทำการแทนบุคคลผู้ไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลที่จะต้องให้คำอนุญาตหรือให้ความยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

14. “เจ้าพนักงานบังคับคดี” หมายความว่า เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี หรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ลักษณะ 2 ศาล หมวดเขตอำนาจศาล

มาตรา 2 ห้ามมิให้เสนอคำฟ้องต่อศาลใด เว้นแต่

1. เมื่อได้พิจารณาถึงสภาพแห่งคำฟ้องและชั้นของศาลแล้ว ปรากฏว่าศาลนั้นมีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และ

2. เมื่อได้พิจารณาถึงคำฟ้องแล้ว ปรากฏว่าคดีนั้นอยู่ในเขตศาลนั้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยศาลที่จะรับคำฟ้องและตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดเขตศาลด้วย

มาตรา 3 เพื่อประโยชน์ในการเสนอคำฟ้อง

1. ในกรณีที่มีมูลคดีที่เกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่นอกราชอาณาจักร ให้ศาลแพ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ

2. ในกรณีที่จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร

2.1 ถ้าจำเลยเคยมีภูมิลำเนาอยู่ ณ ที่ใดในราชอาณาจักรภายในกำหนดสองปีก่อนวันที่มีการเสนอคำฟ้อง ให้ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย

2.2 ถ้าจำเลยประกอบหรือเคยประกอบกิจการทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะโดยตนเองหรือตัวแทน หรือโดยมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการนั้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าสถานที่ที่ใช้หรือเคยใช้ประกอบกิจการ หรือติดต่อดังกล่าว หรือสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทน หรือของผู้ติดต่อในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในกำหนดสองปีก่อนนั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย

มาตรา 4 เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

1. คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มีมูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

2. คำร้องขอ ให้เสนอต่อศาลที่มีมูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลหรือศาลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

มาตรา 4 ทวิ คำฟ้องเกี่ยวกับยอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิ หรือประโยชน์อันเกี่ยวกับยอสังหาริมทรัพย์ ให้เสนอต่อศาลที่ยอสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่ หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

มาตรา 4 ทรี คำฟ้องอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ทวิ ซึ่งจำเลยมิได้มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรและมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ถ้าโจทก์เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลแพ่งหรือต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

คำฟ้องตามวรรคหนึ่ง ถ้าจำเลยมีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักรไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร โจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตศาลก็ได้

มาตรา 4 จัตวา คำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกให้เสนอต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลในขณะถึงแก่ความตาย

ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลที่ทรัพย์สินมรดกอยู่ในเขตศาล

มาตรา 4 เบญจ คำร้องขอเพิกถอนมติของที่ประชุมหรือที่ประชุมใหญ่ของนิติบุคคล คำร้องขอเลิกนิติบุคคล คำร้องขอตั้งหรือถอนผู้ชำระบัญชีของนิติบุคคล หรือคำร้องขออื่นใดเกี่ยวกับนิติบุคคล ให้เสนอต่อศาลที่นิติบุคคลนั้นมีสำนักงานแห่งใหญ่อยู่ในเขตศาล

มาตรา 4 ฉ คำร้องขอเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักรก็ดี คำร้องขอที่หากศาลมีคำสั่งตามคำร้องขอนั้นจะเป็นผลให้ต้องจัดการหรือเลิกจัดการทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักรก็ดี ซึ่งมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร และผู้ร้องไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลที่ทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ในเขตศาล

มาตรา 5 คำฟ้องหรือคำร้องขอซึ่งอาจเสนอต่อศาลได้สองศาลหรือว่านั้น ไม่ว่าจะเพราะภูมิลำเนาของบุคคลก็ดี เพราะที่ตั้งของทรัพย์สินก็ดี เพราะสถานที่ที่เกิดมูลคดีก็ดี หรือเพราะมีข้อหาหลายข้อก็ดี ถ้ามูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน โจทก์หรือผู้ร้องจะเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใดศาลหนึ่งเช่นว่านั้นก็ได้อีก

มาตรา 6 ก่อนยื่นคำให้การจำเลยชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลที่โจทก์ได้ยื่นคำฟ้องไว้ขอให้โอนคดีไปยังศาลอื่นที่มีเขตอำนาจได้ คำร้องนั้นจำเลยต้องแสดงเหตุที่ยกขึ้นอ้างอิงว่าการพิจารณาคดีต่อไปในศาลนั้นจะไม่สะดวก หรือจำเลยอาจไม่ได้รับความยุติธรรม เมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้

ห้ามมิให้ศาลออกคำสั่งอนุญาตตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่ศาลที่จะรับโอนคดีไปนั้นได้ยินยอมเสียก่อน ถ้าศาลที่จะรับโอนคดีไม่ยินยอมก็ให้ศาลที่จะโอนคดีนั้นส่งเรื่องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ชี้ขาด คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

มาตรา 7 บทบัญญัติในมาตรา 4 มาตรา 4 ทวิ มาตรา 4 ตริ มาตรา 4 จัตวา มาตรา 4 เบญจ มาตรา 4 ฉ มาตรา 5 และมาตรา 6 ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่ง บทบัญญัติดังต่อไปนี้

1. คำฟ้องหรือคำร้องขอที่เสนอภายหลังเกี่ยวเนื่องกับคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลใด ให้เสนอต่อศาลนั้น
2. คำฟ้องหรือคำร้องขอที่เสนอเกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลซึ่งคำฟ้องหรือคำร้องขอนั้นจำต้องมีคำวินิจฉัยของศาลก่อนที่การบังคับคดีจะได้ ดำเนินไปได้โดยครบถ้วนและถูกต้องนั้น ให้เสนอต่อศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดี ตามมาตรา 302
3. คำร้องตามมาตรา 101 ถ้าได้เสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใดแล้วให้ เสนอต่อศาลนั้น ในกรณีที่ยังไม่ได้เสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใด ถ้าพยานหลักฐานซึ่งจะเรียก มาสืบหรือบุคคลหรือทรัพย์หรือสถานที่ที่จะต้องตรวจอยู่ในเขตศาลใดให้เสนอต่อศาลนั้น
4. คำร้องที่เสนอให้ศาลถอนคืนหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือการอนุญาตที่ศาลได้ ให้ไว้ก็ดี คำร้องที่เสนอให้ศาลถอดถอนบุคคลใดจากฐานะที่ศาลได้แต่งตั้งไว้ก็ดี คำร้องที่เสนอให้ศาล มีคำสั่งใดที่เกี่ยวกับการถอนคืนหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือการอนุญาตหรือที่เกี่ยวกับการแต่งตั้งเช่น ว่านั้นก็ดี คำร้องขอหรือคำร้องอื่นใดที่เสนอเกี่ยวเนื่องกับคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งไปแล้วก็ ดี ให้เสนอต่อศาลในคดีที่ได้มีคำสั่งการอนุญาตการแต่งตั้ง หรือคำพิพากษานั้น

มาตรา 8 ถ้าคดีสองเรื่องซึ่งมีประเด็นอย่างเดียวกัน หรือเกี่ยวเนื่องใกล้ชิดกัน อยู่ ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจสองศาลต่างกัน และศาลทั้งสองนั้นได้ยกคำร้อง ทั้งหลายที่ได้ยื่นต่อศาลขอให้คดีทั้งสองได้พิจารณาพิพากษารวมในศาลเดียวกันนั้นเสีย ปรากฏที่ ศาลใดศาลหนึ่งยังมีได้พิพากษาคดีนั้น ๆ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ เพื่อขอให้มีการยื่นคำสั่งให้ศาลใดศาลหนึ่งจำหน่ายคดีซึ่งอยู่ในระหว่าง พิจารณานั้นออกเสียจากสารบทความ หรือให้อोनคดีไปยังอีกศาลหนึ่งก็ได้แล้วแต่กรณี

คำสั่งใด ๆ ของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

มาตรา 9 ในกรณีดังที่กล่าวในมาตราก่อนนั้น ถ้าศาลใดศาลหนึ่งได้พิพากษาคดี แล้ว และได้มีการยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษานั้น คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจยื่นคำขอโดยทำเป็น คำร้องต่อศาลอุทธรณ์ ขอให้มีการยื่นคำสั่งให้ศาลพิจารณาคดีชั้นอุทธรณ์นั้นไว้ก่อน จนกว่าอีกศาลหนึ่ง จะได้พิพากษาคดีอีกเรื่องหนึ่งเสร็จแล้วก็ได้ และถ้าได้มีการอุทธรณ์คดีเรื่องหลังนี้ ก็ให้ศาลอุทธรณ์ รวมวินิจฉัยคดีทั้งสองนั้นโดยคำพิพากษาเดียวกัน ถ้าคดีเรื่องหลังนั้นไม่อุทธรณ์ ให้บังคับตาม บทบัญญัติแห่งมาตรา 146

มาตรา 10 ถ้าไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่มีเขตศาลเหนือคดีนั้น ได้โดยเหตุสุดวิสัย คู่ความฝ่ายที่เสียหายหรืออาจเสียหายเพราะการนั้นจะยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำ

เป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้น ซึ่งตนมีภูมิลำเนาหรืออยู่ในเขตศาลในขณะนั้นก็ได้ และให้ศาลนั้นมีอำนาจ
 ทำคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (ชัยยุทธ วัชรานนท์,
 2548)

หมวด 5 รายงานและสำนวนความ

มาตรา 46 บรรดากระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดี
 แพ่งทั้งหลายซึ่งศาลเป็นผู้ทำนั้น ให้ทำเป็นภาษาไทย

บรรดาคำคู่ความและเอกสารหรือแผ่นกระดาษไม่ว่าอย่างใด ๆ ที่คู่ความหรือศาล
 หรือเจ้าพนักงานศาลได้ทำขึ้นซึ่งประกอบเป็นสำนวนของคดีนั้น ให้เขียนเป็นหนังสือไทยและเขียน
 ด้วยหมึกหรือดีดพิมพ์หรือดีพิมพ์ ถ้ามีผิดตกที่ใดห้ามมิให้ขูดลบออก แต่ให้ขีดฆ่าเสียแล้วเขียนลง
 ใหม่ และผู้เขียนต้องลงชื่อไว้ที่ริมกระดาษ ถ้ามีข้อความตกเติมให้ผู้ตกเติมลงลายมือชื่อ หรือลงชื่อ
 ย่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าต้นฉบับเอกสารหรือแผ่นกระดาษไม่ว่าอย่างใด ๆ ที่ส่งต่อศาลได้ทำขึ้นเป็น
 ภาษาต่างประเทศ ให้ศาลส่งคู่ความฝ่ายที่ส่งให้ทำคำแปลทั้งฉบับหรือเฉพาะแต่ส่วนสำคัญ โดยมีคำ
 รับรองมายื่นเพื่อแนบไว้กับต้นฉบับ

ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดที่มาศาลไม่เข้าใจภาษาไทยหรือเป็นใบหรือหูหนวก
 และอ่านเขียนหนังสือไม่ได้ ให้คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องจัดหาล่าม

มาตรา 47 ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดยื่นใบมอบอำนาจต่อศาล ให้ศาลมีอำนาจต่อ
 ศาล ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความหรือบุคคลนั้น ให้ถ้อยคำสาบานตัวว่าเป็นใบมอบอำนาจอัน
 แท้จริง

ถ้าศาลมีเหตุอันควรสงสัยว่า ใบมอบอำนาจที่ยื่นนั้นจะไม่ใช่ใบมอบอำนาจอัน
 แท้จริงก็ดี หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าใบมอบอำนาจนั้นจะมีใช่ใบ
 มอบอำนาจอันแท้จริงก็ดี ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นยื่นใบมอบ
 อำนาจตามที่บัญญัติไว้ต่อไปนี้

ถ้าใบมอบอำนาจนั้นได้ทำในราชอาณาจักรสยามต้องให้นายอำเภอเป็นพยาน ถ้าได้
 ทำในเมืองต่างประเทศที่มีกงสุลสยามต้องให้กงสุลนั้นเป็นพยาน ถ้าได้ทำในเมืองต่างประเทศที่ไม่มี
 กงสุลสยาม ต้องให้บุคคลเหล่านี้เป็นพยานคือเจ้าพนักงานในตารี-ปัปโลกหรือเมยิสเตร็ด หรือบุคคล
 อื่นซึ่งกฎหมายแห่งท้องถิ่นตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจเป็นพยานในเอกสารเช่นว่านี้ และต้องมีใบสำคัญของ
 รัฐบาลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องแสดงว่าบุคคลที่เป็นพยานนั้นเป็นผู้มีอำนาจกระทำการได้

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ให้ใช้บังคับแก่ใบสำคัญและเอกสารอื่น ๆ ทำนองเช่นว่ามานี้
 ซึ่งคู่ความจะต้องยื่นต่อศาล

มาตรา 48 ในคดีทุกเรื่องให้เป็นหน้าที่ของศาลต้องจัดแจ้งรายงานการนั่งพิจารณาหรือกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ของศาลไว้ทุกครั้ง

รายงานนั้นต้องมีรายการต่อไปนี้ 1) เลขคดี 2) ชื่อคู่ความ 3) สถานที่ วัน และเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือดำเนินกระบวนการพิจารณา 4) ข้อความโดยย่อเกี่ยวกับเรื่องที่กระทำและรายการข้อสำคัญอื่น ๆ 5) ลายมือชื่อผู้พิพากษา

เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้หรือเมื่อศาลเห็นเป็นการจำเป็นก็ให้ศาลจดบันทึก (โดยจดรวมไว้ในรายงานพิสดารหรืออีกส่วนหนึ่งต่างหาก) ซึ่งคำแถลงหรือคำคัดค้านในข้อสำคัญ ข้อตกลง คำชี้ขาด คำสั่ง หรือการอื่น ๆ หรือกระบวนการที่ทำด้วยวาจา ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ (ชัยยุทธ วิจารณ์. 2548 : 42-45)

หมวด 2 การพิจารณาโดยขาดนัด ส่วนที่ 1 การขาดนัดยื่นคำให้การ

มาตรา 197 เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้ยื่นคำให้การแล้ว จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

มาตรา 198 ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ให้โจทก์มีคำขอต่อศาลภายในสิบห้าวัน นับแต่ระยะเวลาที่กำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การได้สิ้นสุดลง เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีโดยขาดนัด

ถ้าโจทก์ไม่ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ

ถ้าโจทก์ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดไปตามมาตรา 198 ทวิ แต่ถ้าศาลมีเหตุสงสัยว่าจำเลยจะไม่ทราบหมายเรียกให้ยื่นคำให้การ ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้มีการส่งหมายเรียกใหม่โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน และจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่เห็นสมควร เพื่อให้จำเลยได้ทราบหมายเรียกนั้นก็

มาตรา 198 ทวิ ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การมิได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมายในการนี้ ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นว่าจำเป็นก็ได้ แต่ในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในการกำหนดจำนวนเงินตามคำขอบังคับของโจทก์ ให้ศาลปฏิบัติดังนี้

1. ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอนให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ส่งพยานเอกสารตามที่ศาลเห็นว่าจำเป็นแทนการสืบพยาน

2. ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินอันไม่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น

ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่มาศาลในวันสืบพยานตามมาตรา 198 นี้ มิให้ถือว่าจำเลยนั้นขาดนัดพิจารณา

ถ้าโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบตามความในมาตรานี้ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ให้ถือว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูลและให้ศาลยกฟ้องของโจทก์

มาตรา 198 ตรี ในคดีที่จำเลยบางคนขาดนัดยื่นคำให้การให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การนั้นไปก่อนและดำเนินการพิจารณาคดีระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ยื่นคำให้การต่อไป แต่ถ้ามูลความแห่งคดีนั้นเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ ให้ศาลรอการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การไว้ก่อนเมื่อศาลดำเนินการพิจารณาสำหรับจำเลยที่ยื่นคำให้การเสร็จสิ้นแล้วก็ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีไปตามรูปคดีสำหรับจำเลยทุกคน

ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่มาศาลในวันสืบพยานของคุณความอื่นมิให้ถือว่าจำเลยนั้นขาดนัดพิจารณา

มาตรา 199 ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การมาศาลก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีและแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี เมื่อศาลเห็นว่า การขาดนัดยื่นคำให้การนั้น มิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรและดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ตั้งแต่วันที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การมิได้แจ้งต่อศาลก็ดี หรือศาลเห็นว่า การขาดนัดยื่นคำให้การนั้นเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรก็ดี ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ในกรณีเช่นนี้ จำเลยอาจถามค้านพยานโจทก์ที่อยู่ระหว่างการสืบได้ แต่จะนำสืบพยานหลักฐานของตนไม่ได้

ในกรณีที่จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง หรือศาลไม่อนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การตามวรรคสองหรือศาลเคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ ตามคำขอของจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การตามมาตรา 199 ตรี มาก่อน จำเลยนั้นจะขอยื่นคำให้การตามมาตรา 199 อีกรหรือจะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

มาตรา 199 ทวิ เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้คดี ศาลอาจกำหนดการอย่างไร ตามที่เห็นสมควรเพื่อส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัด

ยื่นคำให้การโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน หรือศาลจะให้เลื่อนการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นไปภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งแก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การนั้นให้บังคับตาม มาตรา 273 มาตรา 292 และมาตรา 317

มาตรา 199 ตรี จำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้แพคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การ ถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น จำเลยนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เว้นแต่ 1) ศาลเคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่มาครั้งหนึ่งแล้ว 2) คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น ต้องห้ามตามกฎหมาย

มาตรา 199 จัตวา คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ แต่ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นแล้ว ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

คำขอตามวรรคหนึ่งให้กล่าวโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุที่จำเลยได้ขาดนัดยื่นคำให้การและข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลที่แสดงให้เห็นว่าหากศาลได้พิจารณาคดีนั้นใหม่ตนเองอาจเป็นฝ่ายชนะ และในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้า ให้แสดงเหตุแห่งการที่ล่าช้านั้นด้วย

มาตรา 199 เบญจ เมื่อศาลได้รับคำขอให้พิจารณาคดีใหม่แล้ว หากเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้งดการบังคับบังคับคดีไว้ก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลแจ้งคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

ในการพิจารณาคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นมีได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร และศาลเห็นว่าเหตุผลที่อ้างมาในคำขอนั้นผู้ขออาจมีทางชนะคดีได้ ทั้งในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้านั้นผู้ขอได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ ในกรณีเช่นนี้ ถ้ามีการอุทธรณ์ หรือมีฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ให้ความฝ่ายที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพคดี ให้ศาลแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีทราบด้วย

เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามวรรคสอง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในคดีเดียวกันนั้น และวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินไปแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปใน

ตัว และให้ศาลแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ แต่ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมดังเช่นก่อนบังคับคดีได้ หรือเมื่อศาลเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะบังคับเช่นนั้น เพื่อประโยชน์แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกให้ศาลมีอำนาจสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควร แล้วให้ศาลพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต่เวลาที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ โดยให้จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร

คำสั่งศาลที่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ให้เป็นที่สุด แต่ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรเป็นเหตุให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมมากกว่าที่ควรจะต้องเสีย ค่าฤชาธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นนั้นได้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอันไม่จำเป็นตามความหมายแห่งมาตรา 166

มาตรา 199 ฉ ในกรณีที่โจทก์มิได้ให้การแก้ฟ้องแย้งของจำเลยภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ให้นำบทบัญญัติในส่วนของที่ 1 นี้มาใช้บังคับเพียงเท่าที่เกี่ยวกับฟ้องแย้งเช่นนั้นโดยอนุโลม (ชัยยุทธ วัชรานนท์, 2548)

กฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2502) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้ยกเลิกกฎกระทรวงยุติธรรมออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 (ฉบับที่ 4)

ข้อ 2 ล่ามที่จะแปลถ้อยคำขอคู่ความ หรือบุคคลใดในศาลนั้น ต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณเสียก่อนว่าจะแปลถ้อยคำตามสัตย์จริง

ข้อ 3 ค่าป่วยการของล่ามนั้น 1) ให้ศาลคำนวณตามเวลาและงานที่ล่ามได้กระทำไปแต่ไม่เกินวันละหนึ่งร้อยบาท และ 2) ให้ศาลกำหนดค่าพาหนะเดินทางของล่ามที่ใช้จ่ายไปตามสมควร

ให้ไว้ ณ วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2502 พระยาอรรถการีย์นิพนธ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 (ง) แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 เมื่อโจทก์แสดงความจำนงจะฟ้องคดีโมฆะด้วยวาจาต่อศาลให้ศาลจัดให้เจ้าพนักงานศาลจดบันทึกรายละเอียดแห่งข้อหาลงในแบบพิมพ์ ม.1 แล้วอ่านให้โจทก์ฟัง เมื่อโจทก์รับรองว่าถูกต้องแล้ว ให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้ และดำเนินการต่อไปตามมาตรา 192 และมาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ข้อ 2 เมื่อจำเลยแสดงความจำนงจะให้การและฟ้องแย้ง(ถ้ามี) ด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้เจ้าพนักงานศาลจดบันทึกคำขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา และจดบันทึกรายละเอียดแห่งข้อหาลงในแบบพิมพ์ ม.2 แล้วอ่านให้จำเลยฟัง เมื่อจำเลยรับรองว่าถูกต้องแล้ว ให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ข้อ 3 ในกรณีที่มีการฟ้องแย้ง หากโจทก์ประสงค์จะให้การแก้ฟ้องแย้งด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้เจ้าพนักงานศาลใช้วิธีการตามข้อ 2 โดยอนุโลม

ข้อ 4 เมื่อโจทก์แสดงความจำนงจะฟ้องคดีโมฆะด้วยวาจาอย่างคนอนาถาต่อศาล ให้ศาลจัดให้เจ้าพนักงานศาลจดบันทึกคำขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา และจดบันทึกรายละเอียดแห่งข้อหาลงในแบบพิมพ์ ม.1 แล้วอ่านให้โจทก์ฟัง เมื่อโจทก์รับรองว่าถูกต้องแล้ว ให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อจำเลยแสดงความจำนงจะให้การและฟ้องแย้ง (ถ้ามี) ด้วยวาจาอย่างคนอนาถา ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2535 นายประภาศน์ อวยชัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (ชัยยุทธ วัชรานนท์, 2548)

3. การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยคือ กระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ การไกล่เกลี่ยจะช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะคอยเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ โน้มน้าว เสนอแนะ แปลความหรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้แก่คู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด การจะตกลงหรือไม่เป็นการตัดสินใจของคู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจตัดสินข้อพิพาทเหมือนดังอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษา

วัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยไม่ใช่เพื่อชี้แนะข้อตกลงให้แก่คู่ความ วัตถุประสงค์ที่แท้จริงคือการเข้าไปช่วยให้คู่ความทำการเจรจาต่อรองง่ายเข้าและทำความเข้าใจแก่การติดต่อเจรจาระหว่างคู่ความ สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรในการเจรจจนกระทั่งคู่ความสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันได้หรือมองเห็นทางออกของปัญหา ผู้ไกล่เกลี่ยจึงเป็นผู้ที่พยายามนำทางให้คู่ความเพื่อที่พวกเขาจะพบทางออกของปัญหาที่เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ดังนั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ย่อมได้เช่นเดียวกับผู้ไกล่เกลี่ยก็อาจถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยได้เช่นกัน ความตั้งใจจริงของคู่ความที่ต้องการให้ไกล่เกลี่ยเป็นหัวใจสู่ความสำเร็จซึ่ง ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องคอยสังเกตและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยต่อไป

เหตุใดจึงต้องมีผู้ไกล่เกลี่ย ปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้การเจรจาต่อรองที่คู่ความเจรจาต่อรองกันเอง ประสบความสำเร็จได้ยากเนื่องมาจากสาเหตุหลายสาเหตุ อาทิเช่น 1) อารมณ์โกรธที่เกิดจากการโต้เถียงกัน จนไม่เกิดความเชื่อถือหรือไม่ว้าวางใจต่อกัน ความไม่ยอมยกยอ ไม่อยากจะเห็นหน้า เป็นต้น 2) ความไม่เข้าใจ และความไม่สามารถถ่ายทอดอธิบายให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจได้ 3) ข้อพิพาทบางครั้งอาจประกอบด้วยปัญหาหลายข้อ และบางข้ออาจมีความยุ่งยากเกินกว่าจะทำความเข้าใจได้โดยเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หรือข้อที่ต้องตีความ 4) คู่ความแต่ละฝ่ายไม่เข้าใจจุดยืนหรือความต้องการที่แท้จริงของฝ่ายตรงข้ามเพราะไม่เปิดใจเจรจาต่อกัน 5) คู่ความแต่ละฝ่ายอาจคาดหวังจากฝ่ายตรงข้ามมากเกินไปในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งก็แข็งกร้าวไม่ยอมยืดหยุ่นให้ 6) ความลับที่คู่ความแต่ละฝ่ายไม่ยอมบอกโดยตรงแก่ฝ่ายตรงข้าม ทำให้การเจรจาสะดุดไม่ก้าวไปข้างหน้า

การไกล่เกลี่ยจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้ โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเข้ามาเป็นคนกลางช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายประสบความสำเร็จในการเจรจาต่อรองช่วยให้การเจรจาดำเนินต่อไปได้ไม่สะดุด การสื่อสารระหว่างคู่ความเป็นไปอย่างได้ผล

ผู้ไกล่เกลี่ยจะเข้ามาช่วยในการเจรจาต่อรองดังนี้ 1) ลดช่องว่างระหว่างคู่กรณีเพื่อให้คู่กรณีอ่อนอ่อนเข้าหากัน ยอมลดจุดยืนของตนลงจนสามารถตกลงกันได้ 2) เป็นคนกลางรับความคิดของแต่ละฝ่าย แล้วนำความคิดนั้นไปสู่การพิจารณาอย่างเป็นเรื่องเป็นราว 3) บรรเทาวิกฤตการณ์ทางด้านอารมณ์ของคู่ความระหว่างการเจรจา อันจะทำให้การคัดค้านข้อตกลงชั่วคราวที่ทำการขึ้นลดน้อยลง 4) เปิดโอกาสให้คู่ความได้มองเห็นภาพที่แท้จริงของปัญหา มองเห็นข้อเรียกร้องทั้งหลายได้อย่างชัดเจนซึ่งรวมทั้งโอกาสที่จะได้มาตามข้อเรียกร้องนั้น 5) สร้างแรงกดดันในระดับต่าง ๆ กันแต่คู่ความเพื่อให้ทำการตัดสินใจ โดยไม่ขัดต่อความเป็นกลาง 6) ช่วยให้คู่ความได้เข้าใจว่าคนภายนอกคิดเห็นอย่างไรในเรื่องของตน 7) ช่วยเป็นสะพานเชื่อมระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายให้สามารถถ่ายทอดสิ่งที่เป็นความลับระหว่างกัน 8) ช่วยแนะนำทางด้านกฎหมายแก่คู่ความ 9) สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรโดยช่วยให้การพิพาทระงับลงด้วยมิตรภาพ ผู้ไกล่เกลี่ยที่จะสามารถบรรลุผลดังกล่าวได้จะต้องเป็นผู้ที่สร้างศรัทธาให้คู่ความทั้งหลายเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ยให้ได้ ความศรัทธาและความไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ยจะทำให้คู่ความระบายความในใจออกมา ยอมอ่อนอ่อนตามแรงกระตุ้นจนเต็มใจที่จะเข้ามาทำสัญญาผูกพันต่อกัน

การสร้างแรงศรัทธาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจแก่คู่ความนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแสดงให้เห็นถึงความจริงใจความตั้งใจ ซึ่งอาจจะกระทำโดยการอธิบายถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยอย่างหมดเปลือก แสดงให้เห็นความตั้งใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องพิพาท แสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของการไกล่เกลี่ยและความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย ถ่ายทอดความรู้สึกของผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่ความทราบว่าคุณรับรู้เอาใจใส่และเคารพในความคิดเห็นกับจุดยืนของคู่ความ ควบคุมการเจรจาอย่างคนมีประสบการณ์วิชาชีพสถานะของความเสมอภาคระหว่างคู่ความและแสดงความสามารถในการกำกับการเจรจาให้การเจรจาให้คู่ความเห็น เป็นต้น

คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย

เป็นการยากที่จะชี้ชัดลงไปว่าบุคคลใดสมควรจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ดีเพราะในความเป็นจริงเรื่องที่จะทำการไกล่เกลี่ยนั้นมีอยู่มากมาย แต่ละเรื่องข้อเท็จจริงก็ต่างกัน ข้อกฎหมายก็ต่างกัน คู่ความที่จะทำการไกล่เกลี่ยก็มีหลายประเภทมีพื้นฐานและความเป็นมาต่างกัน ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิคในการไกล่เกลี่ยต่างกันเป็นรายกรณีไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็พอสรุปถึงคุณสมบัติที่สำคัญอันจะเป็นประโยชน์ช่วยให้การไกล่เกลี่ยให้ผลดียิ่งขึ้น อาทิเช่น 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตมามากมาย 2) มีความเป็นกลาง และรักษาความเป็นกลางได้อย่างสม่ำเสมอ 3) รู้กฎหมาย มีความเข้าใจ และสามารถอธิบายให้คู่ความฟังได้ทั้งความยุติธรรมตามกฎหมาย และความยุติธรรมตามธรรมชาติ 4) เข้าใจในกระบวนการของการระงับข้อพิพาท 5) มีความอดทน มีความสามารถในการสำรวจความคิดเห็นติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน 6) มีความคิดที่ชัดเจนเป็นของตนเอง 7) มีทักษะในการติดต่อ สื่อสารที่ดี มีความสามารถในการเจรจาแบบการทูต มีความสามารถในการรับฟังได้ดี ถูกต้อง ว่องไว ประกอบไปด้วยเขี้ยวปฏิภาณ 8) ยืดหยุ่นสูงหลีกเลี่ยงการมองสิ่งต่าง ๆ เฉพาะแต่ในแง่ของความผิดถูกเท่านั้น 9) มีความรู้ในเนื้อหาหรือสาขาวิชาที่พิพาทกัน 10) มีความสามารถในการรักษาความลับ 11) มีความสามารถที่จะจัดการกับสิ่งที่ไม่แน่นอน 12) มีความกระตือรือร้นที่จะแสดงบทบาทของการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย 13) ความเมตตา เป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุด และเป็นคุณสมบัติที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีก่อนเป็นลำดับแรก ความเมตตาที่หวังจะได้คู่ความกลับมาคืนดีกันได้ปลดเปลื้องทุกข์ที่เกิดจากกรณีพิพาทกันนั้นได้ ความเมตตาจะเป็นพลังสำคัญเมื่อประกอบด้วยคุณสมบัติอื่น ๆ แล้วจะทำให้การไกล่เกลี่ยบรรลุผลสำเร็จได้ในที่สุด

ประเภทคดีที่จะทำการไกล่เกลี่ยได้

เนื่องจากการไกล่เกลี่ยจะเกิดผลสุดท้ายที่พึงประสงค์ คือ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้นให้หมดไป ดังนั้นคดีที่จะทำการไกล่เกลี่ยได้ก็ต้องสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้

คดีที่สามารถจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ คือ คดีแพ่งทุกประเภท และคดีอาญาความผิดที่อาจยอมความกันได้

คดีแพ่ง คือ คดีที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมาย มีทั้งคดีที่มีข้อพิพาทและไม่มีข้อพิพาท คดีแพ่งที่มีข้อพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน เงินทอง คดีแพ่งที่ไม่มีข้อพิพาท เช่น ขอดังผู้จัดการมรดก ขอเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ เป็นต้น

ตัวอย่างคดีแพ่งที่มีข้อพิพาท เช่น คดีบังคับตามสัญญา ยืม ซ้ำขาย แลกเปลี่ยน ให้ จำนอง จำน่า หนี้ ฟ้องหย่า เรียกค่าเลี้ยงดู คดีละเมิด เป็นต้น

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา การกระทำความผิดในคดีอาญาบางครั้งจะก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพย์สินหรือต่อตัวผู้เสียหาย เช่น ทำให้ถึงตายหรือบาดเจ็บ ความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สินหรือต่อชีวิตร่างกายย่อมทำให้ผู้เสียหายหรือฝ่ายที่ต้องเสียหายเกิดสิทธิเรียกร้องเอาจากจำเลย สิทธิเรียกร้องดังกล่าว คือ ความเสียหายส่วนแบ่งสามารถแยกออกจากความรับผิดชอบทางอาญาได้ ยกตัวอย่างเช่น ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายและทรัพย์สินผู้อื่นเสียหาย คือ รถของคนตายและยังเสียหายหลักไปชนเสาไฟฟ้าทำให้เสาไฟฟ้าของการไฟฟ้าเสียหาย ความประมาททำให้ผู้อื่นตายเป็นคดีอาญาซึ่งไม่มีตัวบทกฎหมายกำหนดให้ยอมความกันได้ ส่วนความเสียหายที่รถยนต์ของผู้ตายถูกชน ค่ารักษาพยาบาล (ถ้าไม่ถึงตายทันที) ค่าขาดไร้อุปการะที่ทายาทของผู้ตายขาดผู้เลี้ยงดู รวมถึงค่าปลงศพผู้ตายและเสาไฟฟ้าของการไฟฟ้าได้รับความเสียหายนั้น ความผิดในทางแพ่งดังกล่าวทายาทของผู้ตายและการไฟฟ้าอาจยอมผ่อนผันแก่จำเลยเท่าใดก็ได้ขึ้นอยู่กับว่าคุณความจะสามารถทำการประนีประนอมกันได้ดีมากน้อยเท่าใด

คดีอาญาที่กฎหมายบัญญัติให้ยอมความกันได้

คดีอาญา คือ การกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดบทลงโทษไว้ โทษในทางอาญามีอาทิเช่น ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน

คดีอาญาอาจแยกเป็นคดีอาญาที่สามารถยอมความกันได้ซึ่งทั้งหมดจะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวกับคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งคู่ความไม่สามารถยอมความกันได้

คดีอาญาต่อส่วนตัวที่สามารถยอมความกันได้ตามกฎหมายจะบัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้คู่ความยอมความกันได้

1) ความผิดต่อเสรีภาพ ที่ยอมความกันได้ ได้แก่ ช่มชู้ใจผู้อื่น ให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใดโดยทำให้เกิดความกลัว.....ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309 วรรคแรก (คือต้องไม่ใช่ทำให้กลัวโดยใช้อาวุธ หรือร่วมกันทำผิดตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป หรือช่มชู้ให้ทำ ถอน ทำลาย หรือทำให้เสียหายแก่เอกสารสิทธิ) หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น โดยไม่ทำให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังถึงแก่ความตาย หรือบาดเจ็บสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310 วรรคแรก กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว กักขังโดยผู้ถูกหน่วงกักขังไม่ถึงแก่ ความตายหรือได้รับบาดเจ็บสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 311 วรรคแรก

2) ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ยอมความได้ทั้งหมดอันได้แก่ มาตรา 322-324

3) ความผิดฐานหมิ่นประมาท ยอมความกันได้ทั้งหมดอันได้แก่ มาตรา 322-328

4) ความผิดฐานฉ้อโกง ยอมความกันได้ทั้งหมดยกเว้นความผิดฐานฉ้อโกงความ มาตรา 343 คือ การฉ้อโกงโดยแสดงตนเป็นคนอื่นหรืออาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกซึ่ง เป็นเด็กหรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอก

5) ความผิดฐานโกงเจ้าหน้า ยอมความกันได้ทั้งหมด ได้แก่ มาตรา 349-350

6) ความผิดฐานยักยอก ยอมความกันได้ทั้งหมด ได้แก่ ความผิดมาตรา 352-355

7) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ที่ยอมความกันได้มี 2 มาตรา ได้แก่ มาตรา 358 และมาตรา 359 เป็นการทำให้เสียทรัพย์ของบุคคลธรรมดา แต่ถ้าทรัพย์สินที่เสียหายเป็น ทรัพย์สินสาธารณะจะยอมความไม่ได้

8) ความผิดฐานบุกรุก อันได้แก่ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 322 - 364 ยอมความกันได้ ยกเว้นมาตรา 365 ที่บุกรุกเข้าไปทำร้ายร่างกาย บุกรุกมีอาวุธ และบุกรุกในเวลากลางคืนจะยอมความไม่ได้

9) ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา 276 วรรคแรก) หมายถึงข่มขืน หญิงอื่นซึ่งไม่ใช่ภรรยาตน แต่จะยอมความไม่ได้ถ้าหญิงนั้นเป็นผู้สืบสันดาน เป็นลูกศิษย์ ผู้อยู่ใน ความดูแลตามหน้าที่ การข่มขืนนั้นเกิดต่อหน้าธารกำนัล ผู้ข่มขืนมีอาวุธ ร่วมกันโทรมหญิง ผู้ถูก ข่มขืนนั้นได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึงแก่ชีวิต และหญิงนั้นอายุไม่เกิน 15 ปี

10) ความผิดฐานกระทำอนาจาร (มาตรา 278 ประกอบมาตรา 281) ความผิดอนาจารที่ยอมความได้ คือ ได้กระทำแก่บุคคลอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยขู่เชือดด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในสภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ ผู้ถูกกระทำเข้าใจผิดว่าตนเป็นคนอื่น คดีอนาจารที่ยอมความไม่ได้ ถ้าเกิดต่อหน้าธารกำนัล ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือตายเป็นการกระทำแก่ศิษย์ ผู้สืบสันดาน ผู้อยู่ในความดูแล

11) ความผิดฐานพาหญิงอื่นไปเพื่อการอนาจาร (มาตรา 284) เป็นการ กระทำอนาจารโดยการพาหญิงไปโดยใช้อุบายใช้กำลังบังคับใช้อำนาจครอบงำ หรือข่มขืนใจด้วย ประการใด ๆ

12) ความผิดฐานเอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้ ลักษณะการ กระทำผิด เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หรือข้อความใด ๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้ เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น เปลี่ยนป้าย เพื่อเจตนาเช่นข้อ 1

ไขขาว แพร่หลาย ซึ่งข้อความเท็จ เพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่การค้า สินค้าของผู้หนึ่งผู้ใด โดยมุ่งประโยชน์การค้าของตน

13) ความผิดที่กฎหมายยอมให้ยอมความกันได้เพราะคู่กรณีผูกพันกันด้วยความ เป็นญาติ คือ 1. ผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันตาร 2. ผู้สืบสันตารกระทำต่อบุพการี 3. พี่หรือน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน ทั้งสามกรณีแม้กฎหมายมิได้บัญญัติให้ยอมความกันได้ ก็ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความกันได้ โดยจะระบุไว้ชัดเจนในตัวบท ความผิดดังกล่าว ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์ โกงเจ้าหนี้ ฐานยกยอกทรัพย์ รับของโจร ทำให้เสียทรัพย์

14) ความผิดตามกฎหมายอื่นที่กฎหมายบัญญัติให้ยอมความกันได้ ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 มาตรา 3 ความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์มาตรา 24 มาตรา 25 และมาตรา 26

สัญญาประนีประนอมยอมความ

การประนีประนอมข้อพิพาทกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากประนีประนอมสำเร็จหรือไกล่เกลี่ยสำเร็จจะจบลงที่การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ดังนั้น ก่อนที่จะได้กล่าวถึงการประนีประนอมข้อพิพาทกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคืออะไร มีความแตกต่างกันอย่างไรต่อไปนั้น ในเบื้องต้นมีความจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับสัญญาประนีประนอมยอมความกันก่อนเป็นลำดับแรก

สัญญาประนีประนอมยอมความกฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 850-852 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 850 บัญญัติว่า “การประนีประนอมยอมความคือ สัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนให้กัน”

มาตรา 851 ใจความสำคัญ คือ สัญญาประนีประนอมจะใช้บังคับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญจึงจะฟ้องร้องต่อศาลได้

มาตรา 852 ใจความสำคัญ คือ ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ คือ ทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายยอมสละได้ระงับลง และได้สิทธิใหม่ตามที่ปรากฏในสัญญาประนีประนอมยอมความ

การระงับคดีแพ่งและคดีอาญาที่กฎหมายบัญญัติให้ยอมความกันได้

การระงับคดีแพ่ง เมื่อมีกรณีพิพาททางแพ่งเกิดขึ้น คู่กรณีสามารถระงับคดีแพ่งได้หลายวิธี ดังนี้ 1) การระงับข้อพิพาทโดยปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของคู่กรณี 2) การระงับข้อพิพาท

โดยการประนีประนอมยอมความ 3) การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการ 4) การระงับข้อพิพาทโดยการฟ้องคดีต่อศาล

การระงับคดีอาญาความผิดที่กฎหมายบัญญัติให้ยอมความกันได้

คดีอาญาในความผิดอันยอมความกันได้ ระงับได้ 3 ทาง คือ 1) ถอนคำร้องทุกข์ 2) ยอมความ และ 3) ถอนฟ้อง

ถอนคำร้องทุกข์ ความผิดอันยอมความได้ กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ (แจ้งความ) ต่อเจ้าพนักงานเสียก่อน การร้องทุกข์จะต้องทำภายในเวลา 3 เดือน นับแต่รู้เรื่องการกระทำผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิด หากผู้เสียหายต้องการถอนคำร้องทุกข์ไม่ว่าคดีจะดำเนินไปอยู่ในชั้นใด ๆ ก่อนคดีจะถึงที่สุดหมายความว่าถ้ายังอยู่ในเวลาที่จะยื่นอุทธรณ์/ฎีกาได้อยู่ก็ขอถอนคำร้องทุกข์ได้

การยอมความ เช่นเดียวกันไม่ว่าคดีจะอยู่ในชั้นใด ไม่ว่าจะเป็ในชั้นหน่วยงานสอบสวน อัยการ หรือศาล ผู้เสียหายก็มีสิทธิระงับคดีโดยการยอมความได้ แต่ต้องก่อนคดีถึงที่สุด

การถอนฟ้อง การถอนฟ้องต้องทำก่อนคดีถึงที่สุด คำว่าคดีถึงที่สุด ไม่สามารถจะอุทธรณ์ได้ หรือฎีกาได้ เพราะเลยเวลาอุทธรณ์/ฎีกา แต่ถ้ายังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา คู่ความก็ยังถอนฟ้องได้เพราะถือว่ายังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล

ผลของการระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ

คดีแพ่ง ข้อพิพาทที่มีอยู่ระงับไป มูลหนี้ที่เกิดจากข้อพิพาทที่คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้วจะนำมาฟ้องกันอีกไม่ได้

หมายเหตุ แต่ถ้าฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ปฏิบัติตามสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจึงต้องนำสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นไปฟ้องต่อศาลให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามได้ สัญญาประนีประนอมยอมความจึงต้องทำเป็นหนังสือให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบชื้อไว้ด้วย

คดีอาญา สิทธิที่จะนำคดีอาญา (ต่อส่วนตัว) คดีที่คู่ความทำยอมไปแล้วมาฟ้องอีกไม่ได้ หมายเหตุ 1) คดีอาญาต่อส่วนตัวที่ผู้เสียหายถอนคำฟ้องไปจากศาลแล้ว พนักงานอัยการจะนำมาฟ้องอีกไม่ได้ 2) คดีอาญาต่อส่วนตัวพนักงานอัยการถอนฟ้องไปจากศาลแล้วไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะนำคดีนั้นมายื่นฟ้องต่อศาลแต่อย่างใด

4. กระบวนการยุติธรรม (อาญา-แพ่ง)

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินการแก่ผู้ที่ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมาย โดยอาศัยองค์กร และบุคลากรที่กฎหมายให้อำนาจไว้ กระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางแรงงาน กระบวนการยุติธรรมในศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง และกระบวนการยุติธรรมในศาลภาษีอากร กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการสำหรับดำเนินคดีอาญา กล่าวคือเมื่อมีการกระทำผิด

ทางอาญาแล้ว การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ จะต้องกระทำอย่างไร บทบัญญัติที่กำหนดวิธีดำเนินคดีอาญามีอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง เป็นกระบวนการสำหรับดำเนินคดีแพ่ง เช่น กรณีผิดสัญญา ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายแพ่ง การที่จะบังคับให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาชดเชยค่าเสียหายจะต้องดำเนินการอย่างไร ซึ่งมีบทบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พรเพชร วิชิตชลชัย (2536 : 122-123) ให้ความหมายคำว่า ศาล หมายถึง หน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม ที่มีภารกิจเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และรักษาความสงบสุขให้แก่ประชาชน โดยการอำนวยความยุติธรรมผ่านกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีชั้นของศาลยุติธรรม ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2543 มาตรา 2 แบ่งศาลยุติธรรมออกเป็น 3 ชั้น คือ 1) ศาลชั้นต้น 2) ศาลอุทธรณ์ 3) ศาลฎีกา (เป็นศาลสูงสุดของประเทศมีศาลเดียวตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีเขตอำนาจตลอดราชอาณาจักร และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ฎีกาขึ้นมาตามบทบัญญัติของกฎหมาย) ในการปฏิบัติราชการของศาลนั้น แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) งานธุรการเป็นงานสนับสนุนและให้ความสะดวกต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา 2) งานตุลาการ เป็นงานพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา โดยเฉพาะในการดำเนินคดีที่จัดตั้งขึ้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมนั้น นอกจากต้องปฏิบัติตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมแล้วจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่สำคัญ คือ คดีแพ่ง ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งคดีอาญา ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับการดำเนินคดีที่ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางนั้น กฎหมายกำหนดให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาทันทีไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์

4.1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1. องค์กรและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.1 พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ เป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นหน่วยงานแรกที่ได้รับผิดชอบต่อกระบวนการยุติธรรมก่อนที่คดีหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น จะผ่านไปยังพนักงานอัยการ และเข้าสู่การพิจารณาของศาล ตำรวจเป็นผู้จับกุมผู้กระทำความผิด และทำการรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนแล้วส่งเรื่องหรือสำนวนสอบสวนให้พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นทนายของแผ่นดิน ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล เมื่อศาลพิพากษาลงโทษแล้ว เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะควบคุมตัวผู้นั้นไว้ในเรือนจำเพื่ออบรม ศึกษาศึกษา และฝึกอาชีพต่อไป

1.2 ทนายความ เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม คือ เข้ามาว่าความแก้ต่างให้แก่คู่ความไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย ทนายความเป็นผู้ประกอบอาชีพกฎหมายโดยอิสระ ทนายความจะให้คำปรึกษาหรือดำเนินคดีแทน โดยคิดค่าบริการจากลูกความ ทนายความจึงเป็น

บุคคลสำคัญคนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม เพราะเป็นผู้รู้กฎหมาย และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ
คู่ความในการดำเนินคดีในศาล การกระทำของทนายในศาลมีผลเท่ากับคู่ความทำเอง

1.3 พนักงานอัยการ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งดำเนินคดีต่อจากพนักงาน
สอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้สอบสวนคดีเสร็จแล้ว ก็จะส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงาน
อัยการ เพื่อฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลต่อไป พนักงานอัยการจึงเปรียบเสมือนทนายของแผ่นดิน มีอำนาจ
หน้าที่ในการดำเนินคดีในนามของรัฐ

1.4 ศาลยุติธรรม ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาชี้ขาดคดีหรือตัดสินคดี ตาม
พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

1) ศาลชั้นต้น คือ ศาลที่จะเริ่มพิจารณารรคดีเป็นเบื้องต้น ศาลชั้นต้น
ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา สำหรับในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ศาลแขวงพระนครเหนือ
ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงธนบุรี ศาลจังหวัดมีนบุรี ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง ศาลอาญา
ธนบุรี และศาลอาญา ส่วนในจังหวัดอื่นได้แก่ ศาลแขวง ศาลจังหวัด และศาลคดีเด็กและเยาวชน

2) ศาลอุทธรณ์ คือ ศาลซึ่งวินิจฉัยข้อผิดพลาด หรือข้อขาดตกบกพร่องของ
ศาลชั้นต้น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในกระบวนการวิธีพิจารณารรคดี ศาลอุทธรณ์นั้นเดิมมีอยู่ศาล
เดียว ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ปัจจุบันได้ขยายออกไปอีก 9 ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ ภาค 1-9

3) ศาลฎีกา เป็นศาลสูงสุดของศาลในระบบศาลยุติธรรม มีศาลเดียว ตั้งอยู่
ในกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยความบกพร่อง หรือข้อผิดพลาดในการพิจารณาคดี
ของศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่ง

1.5 กรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายราชทัณฑ์ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้ามา
เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกือบทุกขั้นตอน โดยทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลย
ไว้ในระหว่างการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นชั้นก่อนศาลพิจารณา ระหว่างการพิจารณา ตลอดจน
ภายหลังการพิจารณาพิพากษา ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา
เจ้าหน้าที่ฝ่ายราชทัณฑ์มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล เช่น ควบคุมตัว ปล่อยตัว หรือ
แม้แต่คำพิพากษาประหารชีวิต ก็เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชทัณฑ์ ที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไป
ตามคำพิพากษาของศาล เป็นต้นอย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชทัณฑ์ยังมีความรับผิดชอบสำคัญอื่น
อีก คือ การฝึกอบรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมขังให้กลับตนเป็นคนดี ด้วยการให้การอบรมทั้งในด้าน
ศีลธรรม และอาชีพ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ภายหลังได้รับการปล่อย
ตัวไป

2. การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีหลักการ ดังนี้

2.1 บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ตำรวจ อัยการ ศาล
และพนักงานราชทัณฑ์

2.2 เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น ก็จะต้องมีการสืบสวน และสอบสวนเกี่ยวกับความผิดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อน จากนั้นพนักงานอัยการจึงจะฟ้องคดีอาญาต่อศาล หรือในบางกรณีผู้เสียหายจะฟ้องต่อศาลโดยตรงก็ได้

2.3 ในคดีอาญานั้น การพิจารณาสืบพยานของศาลจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าสาธารณชน และต่อหน้าจำเลย

2.4 คดีอาญาเมื่อมีคำพิพากษาแล้ว จะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาโดยไม่ชักช้า

3. สาระสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายที่ว่าด้วยวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดตามกฎหมายอาญามา ลงโทษ กฎหมายนี้ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แบ่งออกเป็น 7 ภาค ดังนี้ภาค 1 ข้อความเบื้องต้นมี 5 ลักษณะ ลักษณะที่ 1 หลักทั่วไป ลักษณะที่ 2 อำนาจพนักงานสอบสวนและศาล ลักษณะที่ 3 การฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ลักษณะที่ 4 หมายเรียกและหมายอาญา ลักษณะที่ 5 จับ ชัง จำคุก คั่น ปลดปล่อยชั่วคราว ภาค 2 สอบสวนมี 2 ลักษณะ ลักษณะที่ 1 หลักทั่วไป ลักษณะที่ 2 การสอบสวน ภาค 3 วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น มี 3 ลักษณะ ลักษณะที่ 1 ฟ้องคดีอาญาและไต่สวนมูลฟ้อง ลักษณะที่ 2 การพิจารณา ลักษณะที่ 3 คำพิพากษาและคำสั่ง ภาค 4 อุทธรณ์ และฎีกา มี 2 ลักษณะ ลักษณะที่ 1 อุทธรณ์ ลักษณะที่ 2 ฎีกา ภาค 5 พยานหลักฐาน ภาค 6 การบังคับตามคำพิพากษา และค่าธรรมเนียม ภาค 7 อภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ

สาระสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1. การจับกุมผู้กระทำความผิด

1.1 หลักการจับกุมผู้กระทำความผิด หลักของการจับกุมผู้สงสัยว่ากระทำความผิด มีอยู่ว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับไม่ได้ เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ 1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า 2) เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด หรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถใช้ในการกระทำความผิด 3) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้ว และจะหลบหนี 4) เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด และอ้างด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

1.2 การจับกุมผู้กระทำความผิดของราษฎร โดยปกติ ราษฎรนั้นจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่ 1) เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับจะขอความช่วยเหลือเพื่อจัดการตามหมายหรือ 2) ผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญาที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้า ได้แก่ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการใดซึ่งแทบ จะไม่มีความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำผิดมาแล้วสุด ๆ อย่างไรก็ตามก็ดี ความผิดอาญาตั้งระบุไว้ในบัญชี ท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีต่อไปนี้ เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้ง ผู้กระทำโดยมีเสียงร่ำเอะอะ เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันที่ทันใดหลังจากการกระทำผิด ในถิ่นแถว ใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้น และมีสิ่งของที่ได้อาจมาจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่าง อื่นอันสันนิษฐานว่าได้ใช้ในการกระทำผิดหรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น

1.3 ข้อยกเว้นเรื่องการจับกุมผู้กระทำความผิด ข้อยกเว้นเรื่องการจับกุม ผู้กระทำความผิด คือ จะมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามมิให้จับ 1) ในที่รโหฐาน เว้นแต่จะทำได้ทำตาม บทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน 2) ในพระราชวังหรือในที่ซึ่ง พระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่ นอกจากนี้จะได้รับ อนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน

1.4 กรณีที่จะออกหมายจับได้ มีดังนี้ 1) เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุ อันควร หรือจำเลยเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง 2) เมื่อความผิดที่ผู้ต้องหาถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือที่จำเลยถูกฟ้องนั้นมีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป 3) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้ถูก ควบคุมหรือขังอยู่ไม่มาตามหมายเรียก หรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรก็ดี ได้หนีไปก็ดี มีเหตุอัน ควรสงสัยว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานโดยตรงหรือโดยทางอ้อมก็ดี 4) เมื่อ ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกปล่อยชั่วคราวไม่สามารถทำสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงกว่าเดิม หรือหา หลักประกันมาเพิ่มหรือให้ดีกว่าเดิมตามมาตรา 115 ได้ จะออกหมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อก็ได้ แต่ ต้องบอกรูปพรรณของผู้นั้นให้ละเอียดเท่าที่ทำได้

2. การสืบสวนคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้นิยามของ การสืบสวนว่า "การสืบสวน หมายรวมถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่าย ปกครอง หรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด จากนิยามนี้จะเห็นได้ว่าการดำเนินการสืบสวนคดีอาญา กระทำไปโดยมีความมุ่งหมาย 2 ประการคือ 1) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน 2) เพื่อ จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

3. การสอบสวนคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า การสอบสวน หมายรวมถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอันตาม บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะ ทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ" การที่ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดเรื่องการสอบสวนคดี อาญาไว้ก็เพื่อประโยชน์ ดังนี้ 1) กำหนดวิธีการที่จะให้ปรากฏพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดอาญาสองประการคือ แสดงว่าได้มี

ความผิดอาญาเกิดขึ้นจริง และมีพยานหลักฐานพอฟังว่าผู้ต้องหาในคดีเป็นผู้กระทำความผิด 2) เป็นหลักประกันผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการจะฟ้อง โดยไม่มีการสอบสวน หรือการสอบสวนยังไม่เสร็จไม่ได้

4. การฟ้องคดีอาญา เป็นการขอให้ศาลลงโทษจำเลยว่ากระทำความผิด ถ้าพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี โดยปกติศาลไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง เพราะพนักงานอัยการจะฟ้องคดีได้ก็ต่อเมื่อมีการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาแล้ว แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนก็ได้ ส่วนในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาโดยลำพังตนเอง ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ เพราะเป็นการฟ้องคดีโดยไม่มีการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หรือเป็นการฟ้องในกรณีที่พนักงานสอบสวนสอบสวนแล้วและมีคำสั่งไม่ฟ้อง ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องเองนี้ ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้อง และเห็นว่าคดีมีมูลเสียก่อนจึงจะสั่งประทับฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ จำเลยจะมาศาลหรือไม่ก็ได้ และจะแต่งตั้งทนายมาซักถามพยานโจทก์หรือไม่ก็ได้ การที่กำหนดให้ไต่สวนมูลฟ้องเสียตอนนี้ ก็เพราะการฟ้องคดีอาญาทำให้จำเลยต้องมาศาลตลอดเวลาที่มีการพิจารณาคดี และศาลอาจสั่งจำเลยไว้ซึ่งเป็นการตัดทอนเสรีภาพของจำเลย ดังนั้นจึงควรบังคับให้จำเลยมาศาลหรือถูกขัง ต่อเมื่อศาลได้ไต่สวนเห็นว่าคดีพอมูลแล้ว

5. การพิจารณาคดีอาญา มีสาระสำคัญ ดังนี้ 1) ต้องมีการฟ้องจึงจะมีการพิจารณาคดีอาญาได้ ศาลไม่มีอำนาจริเริ่มพิจารณาคดีอาญาได้เอง 2) การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย ประชาชนที่สนใจมีสิทธิฟังการพิจารณาได้ 3) การพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการที่จะต่อสู้คดีโดยมีโอกาสได้ซักพยาน และชี้แจงข้อเท็จจริงตามสมควร การพิจารณาลับหลังจำเลยมิได้เฉพาะในกรณียกเว้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 172 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 4) ในคดีอุกฉกรรจ์หรือที่เต็กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำบัญญัติว่าเป็นความผิด ถ้าจำเลยไม่มีทนาย ให้ศาลตั้งทนายให้เมื่อจำเลยต้องการ 5) การพิจารณาคดีอาญากระทำได้ครั้งเดียวสำหรับความผิดอันเดียวกันนั้น ถ้าศาลพิจารณายกฟ้อง และคดีถึงที่สุดแล้วจะรื้อฟื้นเอาการกระทำนั้นขึ้นมาพิจารณาใหม่อีกไม่ได้

6. การพิพากษาคดีอาญา มีสาระสำคัญดังนี้ 1) คำพิพากษาจะถือความจริงเป็นใหญ่ แม้ปรากฏว่าจำเลยรับสารภาพ แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยไม่มีความผิด ก็ต้องพิพากษาปล่อยตัวจำเลย 2) ศาลจะพิจารณาลงโทษจำเลยได้ ต่อเมื่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาตรงกับข้อเท็จจริงที่บรรยายในฟ้อง ถ้าข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงที่บรรยายในฟ้อง ศาลต้องยกฟ้อง 3) จะไม่มีการพิพากษาโดยไม่มีการพิจารณาพยานหลักฐานโดยศาล เว้นแต่จำเลยจะรับสารภาพในคดีที่ไม่สำคัญ 4) ต้องพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ตามตัวบทกฎหมาย ถ้าจะพิพากษาลงโทษ จะต้องระบุบทมาตราแห่งความผิดลงไว้ในคำพิพากษาด้วย 5) ต้องพิจารณา

ลงโทษเฉพาะที่เป็นโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น 6) ต้องพิจารณาโทษไม่เกินคำขอ
ในฟ้อง

7. การบังคับคดีอาญา มีสาระสำคัญดังนี้ 1) ต้องมีคำพิพากษาจึงจะบังคับได้
2) ต้องบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาเท่านั้น 3) การบังคับคดีต้องเป็นไปตามกฎหมาย

การฟ้องศาลในคดีอาญา คดีอาญาจะมี 2 ประเภทด้วยกัน คือ คดีอาญาแผ่นดิน
หรือคดีอาญาที่ยอมความไม่ได้ และคดีอาญาที่ยอมความได้ การฟ้องร้องต่อศาลในคดีอาญาทั้งสองมี
ลักษณะในการดำเนินการ แตกต่างกันในบางขั้นตอน ซึ่งจะแยกการฟ้องศาลของคดีอาญาทั้งสอง
ลักษณะ ดังนี้

1. คดีอาญาแผ่นดิน

เมื่อเกิดอาญาแผ่นดินขึ้น เช่น มีการฆ่ากันตาย มีการปล้นทรัพย์เกิดขึ้นใน
ท้องที่ใด หากมีผู้ไปแจ้งเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ทางผู้ใหญ่บ้าน กำนันก็จะรีบไป
แจ้งความกับ เจ้าหน้าที่ตำรวจอีกทีหนึ่ง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน
คดีอาญาตามกฎหมาย ถ้าไม่สะดวกในการไปแจ้งความต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรืออาจจะทำให้การ
ดำเนินการจับกุมคนร้ายไม่ทันเหตุการณ์ จะต้องแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรงเป็นดีที่สุด การ
แจ้งความในคดีอาญาแผ่นดินกระทำโดยหลายทาง คือ 1) โทรศัพท์แจ้งความจะเป็นการสะดวก
รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ได้ดีที่สุด ซึ่งการแจ้งความทางโทรศัพท์ต้องแจ้งรายละเอียดในลักษณะ
ของคดีอาญาที่เกิดขึ้น และบอกถึงสถานที่เกิดเหตุให้ ชัดเจน เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้มาตรวจสอบสถานที่เกิด
เหตุได้ทันที่ในสถานที่เกิดเหตุ สิ่งที่กระทำได้ที่ทันของผู้แจ้ง หรือผู้เห็นเหตุการณ์ ได้แก่ การนำ
ผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล ช่วยกันทำการดับไฟ ส่วนเหตุการณ์อื่น ๆ ที่เกิดจากคดีอาญาไม่ควรเข้าไป
จับต้อง เช่น อาวุธปืนในที่ เกิดเหตุ ข้าวของที่มีลมกระจัดกระจายอยู่ การเคลื่อนย้ายศพ เพราะสิ่งต่าง
ๆ เหล่านี้ถ้าให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุก่อนจะเป็นประโยชน์ต่อรูปคดีเป็นอย่าง
ยิ่ง และการแจ้งความคดีอาญาจะต้องแจ้งความต่อ สถานีตำรวจในเขตท้องที่ที่เกิดเหตุ เราอยู่ที่ท้องที่ใด
ควรจะได้ทราบเบอร์โทรศัพท์ของสถานีตำรวจใน ท้องที่เอาไว้ เพื่อความสะดวกต่อการแจ้งเหตุ
2) แจ้งความด้วยตนเอง คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากคดีอาญาอาจจะเป็นผู้ประสบเหตุการณ์เอง
หรือญาติไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรง ซึ่งการไปแจ้งความด้วยตนเองควรจะไปแจ้งความ
ต่อหน่วยบริการตำรวจ ซึ่งอาจจะเป็นป้อมยาม สายตรวจก็ได้ ถ้าเห็นว่าเป็นการสะดวกกว่าที่จะไป
แจ้งความที่สถานีตำรวจในท้องที่เกิดเหตุโดยตรง 3) ข่าวจากสื่อสารมวลชน ในคดีอาญาแผ่นดินถือ
ได้ว่าเป็นการแจ้งความ อย่างหนึ่ง เพราะคดีอาญา บางอย่างทางผู้เสียหายต้องการจะปิดไว้เพื่อการ
ต่อรองกับคนร้าย เช่น การจับตัวไปเรียกค่าไถ่ ความผิดอาญาในลักษณะเช่นนี้ แม้จะไม่มีผู้ใดแจ้ง
ความทั้งทางโทรศัพท์และแจ้งความด้วยตนเอง แต่เมื่อข่าวเกิดแพร่ไปสู่สื่อมวลชน เจ้าหน้าที่ตำรวจใน
ท้องที่เกิดเหตุก็ต้องดำเนินการสืบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง

คดีอาญาแผ่นดิน เมื่อมีผู้แจ้งความไม่ว่าจะทางใดก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีหน้าที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวน เพื่อหาพยานหลักฐานในการจับกุมคนร้าย และเมื่อทำการจับกุมคนร้ายที่ก่อเหตุได้แล้ว จะทำการสอบสวนและหาพยานหลักฐาน เพื่อส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาไปยังอัยการ เพื่อพิจารณาสั่งฟ้องศาลหรือสั่งไม่ฟ้องศาลอาญาต่อไป แม้เพียงแต่ทราบข่าวโดยไม่มีผู้แจ้ง ในความผิดอาญาแผ่นดินทางเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะดำเนินการสืบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการ ต่อไป

2. คดีอาญาที่ยอมความได้

คดีอาญาที่ยอมความได้ หรืออาจจะเรียกว่าเป็นคดีความผิดส่วนตัว คดีเหล่านี้คงจะทราบกันมาแล้ว เช่น ยักยอกทรัพย์ ช่มชู้หญิงอายุเกิน 15 ปี คดีเหล่านี้จะเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวกัน อย่างคดียักยอกทรัพย์ เจ้าของทรัพย์และผู้ยักยอกอาจจะตกลงกันได้ ให้ผู้ยักยอกนำเอาทรัพย์ที่ยักยอกมาคืนและอาจจะเรียกค่าเสียหายจากการกระทำนั้น เมื่อตกลงกันได้ก็ไม่ต้องเกิดคดี คดีอาญาที่ยอมความได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินคดีได้ เจ้าทุกข์หรือผู้เสียหายจะต้องแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือแจ้งเรื่องต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ช่วยดำเนินการแจ้งความต่อ เจ้าหน้าที่ตำรวจ

ตัวอย่าง ถ้าเกิดคดีเช่นนี้ ตำรวจจะมีสิทธิจับกุมผู้กระทำความผิดหรือไม่ เมื่อเจ้าทุกข์ไม่ดำเนินการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ นายหล่อ อายุ 18 ปี ได้หลอกพานางสาวสวย อายุ 16 ปี ไปดูหนังที่งานวัดแห่งหนึ่ง หลังจากหนังเลิกได้พานางสาวสวยไปบ้านตนเองและใช้กำลังปลุกปล้ำช่มชู้นางสาวสวยหลายครั้ง รุ่งเช้าจึงพานางสาวสวยไปส่งบ้าน พ่อแม่นางสาวสวยสอบถามถึงเหตุการณ์ นายหล่อได้สารภาพความผิดที่ตนเองได้ก่อขึ้นต่อนางสาวสวย แต่พ่อแม่ของนางสาวสวยมิได้แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข่าวที่นายหล่อช่มชู้นางสาวสวยได้ล่วงรู้ไปถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการอย่างไร เรื่องนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจคงดำเนินการใด ๆ ไม่ได้ เนื่องจาก นายหล่อช่มชู้นางสาวสวยซึ่งมีอายุเกิน 15 ปี แล้วไม่ได้ทำการช่มชู้ต่อหน้าคนอื่น เป็นความผิด ทางอาญาที่ยอมความกันได้ กฎหมายกำหนดไว้ความผิดทางอาญาที่ยอมความได้ เมื่อเจ้าทุกข์ไม่แจ้งความเจ้าหน้าที่ก็จะดำเนินการคดีไม่ได้

ความผิดทางอาญาที่ยอมความกันได้ ผู้เสียหายจะต้องแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้จับกุมผู้กระทำความผิด การที่เจ้าหน้าที่ทราบเรื่องการกระทำความผิดเองยังไม่สามารถดำเนินการ จับกุมได้ เช่น ทราบว่านาย ก. บุกรุกที่ของนาย ข. หรือนายไก่อ๋มขยี้มสร้อยคอทองคำของนายงกไปใส่แล้วนำไปขาย ซึ่งเป็นการยักยอกทรัพย์ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการจับกุมได้ต่อเมื่อนาย ข. ต้องไปแจ้งความก่อนว่านาย ก. บุกรุกที่ของตน หรือนายงกต้องไปแจ้งความก่อนว่านายไก่อ๋มขยี้มสร้อยคอของตนไปขาย

การดำเนินคดีอาญาที่ยอมความได้ สามารถดำเนินคดีได้ ดังนี้ 1) ผู้เสียหาย
แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งความผิดคดีอาญาที่ยอมความได้ หรือความผิดส่วนตัว ผู้เสียหาย
มักจะทราบผู้กระทำความผิด การไปแจ้งความซึ่งสามารถบอกตัวผู้กระทำความผิดได้ เพื่อให้
เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมตัวมาดำเนินคดีได้ 2) ในระหว่างการดำเนินคดีได้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างสอบสวน
ของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือชั้นส่งฟ้องศาล ถ้าผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถตกลงยอมความกันได้
การดำเนินคดีเป็นอันสิ้นสุดในชั้นสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่ต้องดำเนินการสอบสวน ปิดสำนวน
การสอบสวนได้เลย ในชั้นส่งฟ้องศาลก็ปิดคดีได้ 3) แต่ถ้าผู้เสียหายไม่ตกลงยอมความกับผู้กระทำ
ผิด ยืนยันที่จะดำเนินคดีจนถึงที่สุด การดำเนินคดี ก็คงดำเนินไปเช่นเดียวกับความผิดในคดีอาญา
แผ่นดิน

4.2 กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง

1. องค์กรและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ได้แก่ 1) คู่ความ ในคดี
แพ่งไม่ว่าจะเป็นผู้ยื่นฟ้อง (โจทก์) หรือผู้ถูกฟ้อง (จำเลย) กฎหมายจะเรียกว่าคู่ความ นอกจากนั้น
คู่ความยังหมายถึง ความถึงผู้ร้องเรียนสำหรับคดีไม่มีข้อพิพาทด้วย และเนื่องจากคดีแพ่งเป็นเรื่องของ
เอกชนที่จะต้องรักษาส่วนได้เสียของตนเอง กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งจึงยินยอมให้คู่ความ
มอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทนได้ ดังนั้น คู่ความจึงหมายความรวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำแทน
คู่ความตามกฎหมาย หรือในฐานะทนายความด้วยนอกจากนี้บุคคลภายนอกที่ศาลอนุญาตให้ร้องสอด
เข้ามาเป็นโจทก์ หรือจำเลยในภายหลัง ก็ถือว่าเป็นคู่ความด้วยเช่นกัน 2) ศาลยุติธรรม ศาลเป็นผู้
พิพากษาคดีแพ่งที่คู่ความฟ้องร้องกัน พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาล
ชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา การฟ้องร้องคดีแพ่งจะต้องฟ้องที่ศาลชั้นต้นเป็นลำดับแรก แต่
เนื่องจากศาลชั้นต้นมีหลายประเภท และตั้งอยู่ในทุกจังหวัด การเสนอคำฟ้องจะต้องเสนอให้ถูกศาล
มีฉะนั้นศาลก็จะไม่รับฟ้องหรือยกฟ้องเสีย 3) เจ้าพนักงานบังคับคดี พนักงานบังคับคดี คือ เจ้า
พนักงานของศาลหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามหาบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตาม
วิธีการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างพิจารณา หรือเพื่อบังคับตาม
คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ศาลจะให้ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานบังคับคดี ศาลจะต้องออกหมายบังคับคดีตั้ง
ผู้นั้นเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี สำหรับในกรุงเทพมหานคร ศาลจะตั้งเจ้าพนักงานในกรมบังคับคดี
กระทรวงยุติธรรม ส่วนในจังหวัดอื่น จำศาลจะทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงาน
บังคับคดีถือเป็นเจ้าพนักงานของศาล จึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล เมื่อศาลสั่งให้เจ้า
พนักงานบังคับคดีปฏิบัติหน้าที่อย่างใด เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งของศาล
ได้

2. การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง มีหลักการดังนี้ 1) บุคคลที่เกี่ยวข้อง
ในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ได้แก่ ผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย ผู้เสียหาย คู่ความ ศาล เจ้าพนักงานบังคับ

คดี และในบางกรณีมีอัยการเข้าเกี่ยวข้องด้วย 2) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งเริ่มต้น โดยคู่ความเสนอคำฟ้องต่อศาล จากนั้นศาลจะทำการพิพากษาคดี และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นผู้จัดการบังคับให้บรรลุผลตามคำพิพากษา 3) การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น จะต้องกระทำในศาลโดยเปิดเผย ต่อหน้า คู่ความที่มาศาล แต่ในศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกานั้นไม่จำเป็นต้องกระทำโดยเปิดเผย ศาลเพียงแต่พิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนก็วินิจฉัยคดีได้ 4) การบังคับคดีแพ่งจะทำต่อเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล หรือในบางกรณีถ้าไม่อาจปฏิบัติตามดังกล่าวได้ ศาลอาจมีคำสั่งให้ จับกุมขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้

สาระสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ กฎหมายที่ว่าด้วยระเบียบวิธีการดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดี และบังคับคดีในกรณีที่มีข้อพิพาทโต้แย้งสิทธิกันในทางแพ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ กฎหมายที่ว่าด้วยการบังคับสิทธิและหน้าที่ของเอกชนในทางแพ่งนั่นเอง กฎหมายนี้ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งถือเป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายมหาชน เหตุที่จัดกฎหมายนี้เป็นกฎหมายมหาชน เพราะพิจารณาในแง่ที่ว่าคู่กรณีที่มีประสงค์จะให้การเป็นไปตามสิทธิซึ่งบังคับเองไม่ได้ แต่ต้องมาขอความช่วยเหลือจากศาลของรัฐ จึงเข้าลักษณะเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎรในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือราษฎร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แบ่งออกเป็น 4 ภาค ได้แก่ ภาค 1 บททั่วไปภาค 2 วิธีพิจารณาคดี ในศาลชั้นต้น ภาค 3 อุทธรณ์ ฎีกา ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนศาลพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีเรื่องที่ต้องศึกษามากมายและยุ่งยากซับซ้อน แต่ที่จะนำมากล่าวถึงในที่นี้เป็นเพียงการศึกษาอย่างคร่าว ๆ เพื่อทำความเข้าใจกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น ซึ่งมีเรื่องที่จะศึกษา ดังนี้ 1) การฟ้องคดีแพ่ง การฟ้องคดีแพ่ง จะกระทำได้ต่อเมื่อ มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ 2) การพิจารณาความแพ่ง หลักการริเริ่มอยู่ที่คู่ความ คำฟ้อง คำให้การหรือคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีแพ่ง คู่ความต้องระวางรักษาดำเนินคดีของตนเอง การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเคร่งครัดต่อแบบพิธี คู่ความที่ไม่ปฏิบัติตามแบบพิธีย่อมได้รับผลร้ายบางประการ ไม่จำเป็นต้องถือเอาความสัตย์จริงเป็นใหญ่ ศาลจะพิพากษา ให้เป็นไปตามฟ้องของโจทก์ และคำรับของจำเลย เพราะคู่ความต้องระวางผลประโยชน์ในทางคดีของตนเองมีข้อยกเว้นอยู่ในกรณีที่ศาลอาจยกข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นมาอ้างได้ โดยศาลอาจวินิจฉัยไปโดยไม่ฟังคำรับของคู่ความก็ได้ 3) การพิพากษาคดีแพ่ง ศาลพิพากษาคดีตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณา แต่จะพิพากษาให้เกินคำขอไม่ได้ 4) การบังคับคดีแพ่ง ต้องมีคำพิพากษาก่อน และขอให้ศาลมีคำ

บังคับอีกชั้นหนึ่งจึงจะบังคับคดีได้ การบังคับคดีต้องกระทำโดยรัฐ คู่ความจะบังคับคดีตามคำพิพากษา โดยตนเองไม่ได้ ต้องให้เจ้าพนักงานตามที่กฎหมายระบุไว้บังคับคดีให้

การฟ้องศาลในคดีแพ่ง

ในคดีแพ่งเป็นคดีที่ไม่ต้องแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเช่นคดีอาญา แต่คดีแพ่งผู้เสียหาย หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียจะต้องเป็นผู้ดำเนินคดี โดยการฟ้องร้องต่อศาลเอง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ฟ้องร้อง ในคดีแพ่งต่อศาลมักจะมอบหมายให้ทนายความเป็นตัวแทนในการฟ้องร้อง เนื่องจากมีความรู้ทางด้านกฎหมาย สามารถที่จะต่อสู้คดีได้ การฟ้องร้องในทางแพ่งมีลักษณะที่เราจะฟ้องร้องต่อศาล ให้พิจารณาออกคำสั่ง และตัดสินได้ดังนี้

1. การร้องต่อศาลฝ่ายเดียว ซึ่งการร้องฝ่ายเดียวนี้เป็นการร้องขอต่อศาลโดยไม่มีคู่กรณี เพื่อให้ศาลออกคำสั่งตามที่ตนต้องการ เช่น การร้องต่อศาลเพื่อให้แต่งตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดก การร้องต่อศาลในการอายัดทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ การร้องต่อศาล เพื่อสั่งให้ทำการสมรส การร้องต่อศาลฝ่ายเดียวหรือการร้องต่อศาลโดยไม่มีคู่กรณี ผู้ร้องไม่ต้องแต่งตั้งทนายก็ได้เพียงแต่ไปปรึกษากับ เจ้าหน้าที่ธุรการศาลเพื่อขอคำแนะนำช่วยเหลือทางเจ้าหน้าที่ธุรการศาลจะช่วยดำเนินการได้

2. การฟ้องต่อศาลในคดีแพ่งโดยมีคู่กรณี 2 ฝ่าย ฝ่ายที่ฟ้องจะเป็นฝ่ายที่เสียหายซึ่งเรียกกันว่า ฝ่ายโจทก์ และฝ่ายที่ถูกฟ้องจะเป็นฝ่ายจำเลย เมื่อเกิดคดีในทางแพ่ง ฝ่ายโจทก์จะไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น คดีอาญาไม่ได้ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่รับแจ้งความ เคยมีคดีความทางแพ่ง ที่ไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่บ่อย ๆ ได้แก่ คดีที่สามีภรรยาต้องการหย่าขาดจากกันก็พากัน ไปแจ้งความประสงค์ที่จะหย่าขาดจากการเป็นสามีภรรยากันทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ ต้องแจ้งให้ทราบว่าตนเองไม่มีอำนาจรับแจ้งความในเรื่องการหย่า ต้องไปแจ้งความประสงค์การหย่ากัน ที่อำเภอ และถ้าหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ยินยอมหย่า จะต้องฟ้องร้องต่อศาลเพื่อพิจารณาการหย่า การฟ้องคดีแพ่งที่มีคู่กรณี ปกติฝ่ายโจทก์มักจะหาทนายความเพื่อปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ทางด้านกฎหมาย และแต่งตั้งทนายความให้เป็นผู้ฟ้องคดีต่อศาลแทน ซึ่งการฟ้องคดีแพ่งที่กรุงเทพมหานคร จะฟ้องร้องต่อศาลแพ่ง และศาลแพ่งธนบุรี ถ้าอยู่เขตฝั่งธนบุรีเดิม ส่วนในต่างจังหวัดก็ฟ้องร้องต่อศาลจังหวัดนั้น

3. การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามปกติเมื่อเกิดคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะฟ้องคดีแพ่งควบคู่กับไปคดีอาญาต่อศาลอาญาที่รับฟ้องคดีอาญา เช่น โจรวิ่งราวทรัพย์สร้อยคอทองคำของผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งยืนรอรถประจำทางอยู่ และได้้นำสร้อยคอไปขาย ต่อมาโจรวิ่งราว ทรัพย์ผู้นั้นถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจตามจับได้ และให้การรับสารภาพ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงนำสำนวนการสอบสวน และโจรวิ่งราวทรัพย์ผู้นั้น ส่งให้อัยการเพื่อดำเนินการส่งฟ้องศาล การกระทำผิดวิ่งราวทรัพย์เป็นคดีความผิดทางอาญา ส่วนการนำสร้อยคอ ทองคำไปขายเสียแล้ว ทาง

ผู้เสียหายจะต้องได้สร้อยคำทองคำคืน การเรียกร้องที่จะได้สร้อยคอทองคำคืนเป็นคดีความทางแพ่ง คดีแพ่งลักษณะเช่นนี้จะฟ้องคดีแพ่งควบคุมไปกับคดีอาญาได้เลยต่อศาลอาญาในเขตกรุงเทพมหานคร เดิม หรือศาลอาญารธนบุรีในเขตฝั่งธนบุรีเดิม แต่ถ้าเป็นคดีที่เกิดขึ้นในต่างจังหวัดก็ฟ้องต่อศาลจังหวัด นั้น แต่ในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จะฟ้องคดีอาญาต่อศาลอาญา และฟ้องร้องทาง แพ่งต่อศาลแพ่งต่างหากก็ย่อมทำได้

เมื่ออัยการนำตัวผู้ต้องหามาขอฝากขังต่อศาลและศาลอนุญาตให้ขัง ซึ่งถือว่า ผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจควบคุมของศาลแล้ว ผู้ต้องหาจะมีสถานะเป็นจำเลยซึ่งต้องถูกควบคุมตัวอยู่ใน อำนาจของศาล หากผู้ประกันประสงคฺจะขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือ จำเลยก็จะต้องยื่นคำร้อง ขอปล่อยชั่วคราวระหว่างสอบสวนหรือระหว่างพิจารณาแล้วแต่กรณี “การปล่อยชั่วคราว” จึงเป็น มาตรการหนึ่งซึ่งช่วยผ่อนคลายการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเมื่อบุคคลใดต้องถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาคชคนนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนรวมถึง บุคคลในครอบครัวดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม

Cesare Beccaria และ Jeremy Bentham โดยเบ็คคาเรียได้เขียนบทความอมตะ เรื่องอาชญากรรมและการลงโทษ (The Essay on Crimes and Punishments) ในปี ค.ศ. 1767 ซึ่งบทความดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในกระบวนการยุติธรรมในประเทศ ต่าง ๆ ทั่วทั้งยุโรปและอเมริกาก่อให้เกิดการตื่นตัวในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมและการ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอาญาครั้งยิ่งใหญ่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก แนวความคิดของนักปรัชญา อาชญาวิทยาตั้งเดิมกลุ่มนี้ เห็นว่าบุคคลทุกคนควรเท่ากันในทรรศนะของกฎหมาย ในการลงโทษ ผู้กระทำความผิด ควรพิจารณาเฉพาะผลการกระทำเท่านั้น ไม่ควรคำนึงถึงสถานภาพของบุคคล กระบวนการยุติธรรมของไทยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มี เป้าหมายหลักในการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ตลอดจนอำนวยความยุติธรรม และ ให้ความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ระบอบประชาธิปไตยถือหลักว่าทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันทุกคน คนจน เปรียบเสมือนคนที่ป่วยอยู่โรงพยาบาล คนที่รวยหรือคนที่อยู่ในสังคมดีกว่าเหมือนคนที่ออกกำลังกาย สม่าเสมอเมื่อต้องวิ่งแข่งขันกันคนจนต้องอแพ้ ต้องมาช่วยกันคิดหาวิธีว่าทำอย่างไรภายใต้ระบอบ ประชาธิปไตยที่จะให้โอกาสคนที่อ่อนแอกว่ามีโอกาสน้อยกว่าในสังคม และเป็นการส่งเสริมความ ยุติธรรมอันเป็นการทำงานในลักษณะการเชื่อมโยงโครงข่าย คือ ผู้แทนกระทรวงยุติธรรมจังหวัด

สภาพนายความ เพื่อรับเรื่องราวร้องเรียนและให้คำปรึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้เกิดความสงบสุขในบ้านเมือง โดยการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อตอบสนองต่อเจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนุญถึงความยุติธรรมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันและเป็นธรรม (กระทรวงยุติธรรม, 2546)

หลักการสำคัญ

หลักการสำคัญแนวคิดกระบวนการยุติธรรม คือการใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบและมีเหตุผลทฤษฎี นี้ จะมีแนวความคิดตรงกันข้ามกับทฤษฎีทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยทฤษฎี นี้จะเน้นหนักไปทางการให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชน มากกว่าที่จะพยายามป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลัก โดยการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีความเป็นธรรมตามรูปแบบ และขั้นตอนต่างๆในกระบวนการยุติธรรม ทฤษฎีนี้ไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมในขั้นตอนตำรวจและอัยการ แต่เห็นว่าจะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผย ในศาลยุติธรรมทฤษฎีนี้จึงมีแนวความคิดว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่ากระทำอาชญากรรม เพราะว่ามีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขามีความผิดก็ต่อเมื่อ มีผู้มีอำนาจตามกฎหมายได้พิจารณาพิพากษาชี้แจงแล้วว่า เขามีความผิด นอกจากนี้ผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาก็จะต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเขาอย่างถ่วง และทฤษฎีนี้เห็นว่าไม่ควรปล่อยให้องค์กรอื่นมาวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีก่อนที่จะนำคดีขึ้นไปสู่ศาล เนื่องจากเห็นว่า มีแต่องค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงเท่านั้นที่เชื่อถือได้ ซึ่งอุดมการณ์ของทฤษฎีนี้แตกต่างจากทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม แต่ทว่าทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมยึดหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม และไม่เชื่อว่า ความคิดในการควบคุมอาชญากรรมนั้นจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการค้นหาข้อเท็จจริง ซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออัยการหรือฝ่ายปกครองจะเชื่อถือได้เพียงใด เพราะวิธีการปฏิบัติของตำรวจและอัยการนั้นเป็นการปฏิบัติงานที่โรฐาน ซึ่งอาจจะใช้วิธีการล่อลวง ชู่เชิญ หรือการสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่ได้

ดังนั้นแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมจึงไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม และต้องให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต่อหน้าองค์คณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลางไม่ลำเอียงกับฝ่ายใด ในกระบวนการแบบทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมนั้น จะเน้นวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้ ชอบด้วยขั้นตอนของกฎหมาย หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินไปตามขั้นตอนต่างๆ อย่างครบถ้วนแล้ว ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจหรือปล่อยตัวจำเลยไป หรืออาจให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ความแตกต่างระหว่าง Crime Control

Model กับ Due Process Model จะอยู่ที่วิธีปฏิบัติ การที่ให้เจ้าหน้าที่กับทฤษฎี Crime Control Model มากเกินไปอาจส่งผลให้สังคมยอมรับการปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ เช่น การล่อลวง ช่มชู้ การจับ การค้น ที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน ซึ่งอาจส่งผลให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกล่วงละเมิดได้โดยง่าย

ในปัจจุบันไม่มีประเทศใดใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยเคร่งครัด แต่จะเป็นระบบผสมของทฤษฎีทั้ง 2 อย่างไว้ก็ตาม การใช้ทฤษฎี Due Process Model เป็นหลักการในอุดมคติที่นักนิติศาสตร์แสวงหา เช่นระบบความยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกา อาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักการที่ใกล้เคียงกับทฤษฎี Due Process Model มากกว่าประเทศอื่น ตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา วิธีการดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาจะต้องใช้หลักการของความเป็นธรรมและวิธีพิจารณาความตามกฎหมาย จะต้องให้ความคุ้มครองบุคคลตามมาตรฐานขั้นต่ำ ภายใต้หลักแห่งเสรีภาพ (Liberty) ด้วยความเชื่อดังกล่าวทฤษฎีนี้จึงยึดหลักนิติธรรมทั้งหลาย เช่น การจับกุม คမ်းข้างตรวจค้น จะต้องทำอย่างมีระบบ และเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย จะต้องถือว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้นับถือสิทธิอยู่ตลอดเวลา จนกว่าผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่เป็นกลางได้พิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิด ในแง่ของการสืบสวนทฤษฎีกระบวนการ นิติธรรมให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนตัวของบุคคล (Privacy Right) การไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ รวมทั้งการแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนว่าตนมีสิทธิอย่างไรด้วย แม้ว่าในสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแม่บทที่สำคัญของการใช้หลัก Due Process of Law แต่ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของคนในประเทศก็ยังมีอยู่ โดยเฉพาะสิทธิของคนกลุ่มน้อยหรือคนผิวดำ หากกระทำความผิดก็จะถูกจับกุมและได้รับโทษมากกว่าคนผิวขาว และเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ใช้วิธีการปราบปรามต่อพวกเขาเหล่านี้ด้วยวิธีการที่รุนแรง ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่สามารถลดหรือช่วยแก้ปัญหาอาชญากรรมได้กล่าวคือ เมื่อปี 1990 มีนักโทษที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำของอเมริกามากกว่าล้านคน ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 3 เท่าของเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ในขณะที่เดียวกันนักโทษของประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมันรวมกัน มีจำนวนเพียง 1 ใน 3 ของจำนวนนักโทษที่ถูกจำคุกของอเมริกากลุ่มนักอนุรักษ์นิยมซึ่งนิยม ในรูปแบบของ Crime Control Model จะเน้นในเรื่องการใช้อำนาจรัฐและอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจำกัดสิทธิส่วนบุคคลของพลเมือง ไม่สนใจในเรื่องสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหาอาชญากรรม ก่อให้เกิดความล้มเหลวตามมา นั่นก็คือ สถิติอาชญากรรมและคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษเพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตลดลง จึงไม่น่าแปลกใจในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเช่นนั้น ในขณะที่เดียวกันระบบกฎหมาย หลักการหรือทฤษฎีทางสังคมและการเมือง สิทธิเสรีภาพของประชาชนตกอยู่ในภาวะอันตราย ผลที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจ และต้องตกอยู่ในภาวะที่ไม่มีการตรวจสอบหรือถ่วงดุลในการใช้อำนาจเท่านั้น แต่ยังทำให้หลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญให้อ่อนแอตามลงไปด้วย

ในปัจจุบัน การดำเนินคดีอาญาไม่สามารถดำเนินตามทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งได้ ต้องนำทฤษฎีทั้งสองมารวมกันจึงจะเกิดผลดีสำหรับดำเนินคดีอาญา ซึ่งการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องสามารถควบคุมและปราบปรามผู้กระทำความผิด และในขณะเดียวกันต้องให้มีการพิจารณาคดีที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วย ซึ่งเป็นการคุ้มครองบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานซึ่งไม่ควรให้รัฐมาทำลายสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ได้ หรือเรียกว่าเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทางอาญาสำหรับประเทศไทยในปัจจุบันมีผู้เห็นว่ามึระบบความยุติธรรมทางอาญาที่มีลักษณะโน้มเอียงเน้นหนักไปในทางทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมมากกว่าทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม

การให้หลักประกันที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี เพื่อให้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง โดยการปล่อยชั่วคราวนั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย ซึ่งเป็นระบบผสมระหว่างข้อดีของระบบกล่าวหา (Accusatorial System) และระบบไต่สวน (Inquisitorial System) แต่ค่อนข้างจะให้ความสำคัญกับระบบกล่าวหา เสียมากกว่า ส่วนระบบไต่สวนยังคงมีการใช้ในทางปฏิบัติน้อยมาก กล่าวคือ ไต่ให้ความสำคัญกับการนำหลักการแห่งระบบกล่าวหามาใช้กับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ โดยให้สิทธิเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาล ต่อจากนั้นจึงนำหลักการแห่งระบบไต่สวน มาใช้ด้วยการให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงอย่างสมบูรณ์ที่สุดโดยไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบซึ่งจะส่งผลให้ได้คำพิพากษาของศาลที่มีความยุติธรรมตามความเป็นจริง ประกอบกับการที่ประเทศไทยยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแม้จะผ่อนคลายเป็นประชาชนผู้เสียหายฟ้องคดีได้ แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจหรือผู้เสียหายในการร้องขอต่อศาล ให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการให้คดีของอัยการเสียหายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 และมาตรา 32 ลักษณะดังกล่าว จึงถือได้ว่าโจทก์จำเลยมีฐานะเท่าเทียมกันทำนองเดียวกันกับในคดีแพ่ง แต่ในความเป็นจริงแล้ว รัฐมีฐานะเหนือกว่าจำเลยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา ทั้งในด้านเครื่องมือเครื่องมือในการแสวงหาพยานหลักฐาน การศึกษา ตลอดจนเจ้าพนักงานหรือทนายความช่วยเหลือค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญา

แม้วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาคือการค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุดการควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยก็เป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาสู่การแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายหรือส่วนอื่นที่อยู่ภายในร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น ลายนิ้วมือ เลือด ปัสสาวะ น้ำลาย น้ำอสุจิ ขน ผม เล็บ เป็นต้น ซึ่งเป็นพยานวัตถุสำคัญในการพิสูจน์ความจริง และเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามและระงับอาชญากรรมในชั้นสอบสวน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคุ้มครองสิทธิส่วนตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วยการชั่งน้ำหนักอย่างยุติธรรม (Fair Balance) ระหว่างผลประโยชน์ของรัฐกับเอกชน สำหรับในสหรัฐอเมริกาการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกาย

ผู้ต้องหา นั้นหากเป็นการรบกวนร่างกายเพียงเล็กน้อย ฝ่ายรัฐย่อมมีอำนาจกระทำได้โดยไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 (Fourth Amendment) ที่ห้ามการตรวจค้นและยึดโดยไม่มีเหตุอันควร และไม่เป็นการกระทำที่ขัดต่อกระบวนการยุติธรรมแห่งกฎหมาย (Due Process) ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 14 (Fourteenth Amendment) ตลอดจนไม่เป็นการบังคับให้พยานปรักปรำตนเองในคดีอาญา (Privilege Against Self-incrimination) ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 (Fifth Amendment) ที่คุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายของผู้ต้องหาเป็นพยานวัตถุ แต่เอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การเป็นพยานปรักปรำตนเองในคดีอาญาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 นั้น บังคับเฉพาะคำพูดในการให้การ หาได้บังคับรวมไปถึงพยานวัตถุด้วยไม่

สรุปได้ว่าทฤษฎีนี้ยึดหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม และไม่เชื่อว่าความคิดในการควบคุมอาชญากรรมนั้นจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการค้นหาค้นหาข้อเท็จจริง ดังนั้น แนวความคิดของทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม จึงไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่จำเป็นต้องได้รับการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานมิให้ล่วงละเมิดสิทธิของบุคคล และต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลสถิตยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและกฎหมายต่อหน้าองค์คณะขอ ผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด

การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีหรือไต่สวนผู้ต้องหา กระบวนการของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย ประกอบด้วย การขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันหลักทรัพย์ที่เชี่ยนขอประกัน หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน ตามกระบวนการยุติธรรม

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

1. ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (The Positive Law Theory)

สำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือสำนักปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย (Legal Positivism)

สำนักกฎหมายบ้านเมืองมีแนวความคิดปฏิเสธ กฎหมายที่สูงกว่า (Higher Law) หรือกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) สิ่งที่ยอมรับเป็นกฎหมายที่แท้จริงคือกฎหมายบ้านเมืองหรือกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เท่านั้น กฎหมายบ้านเมือง เป็นกฎหมายที่ตั้งอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายที่สูงกว่าเนื่องจากถือว่า รัฐธำธิปัตย์มีอำนาจสูงสุดที่จะออกกฎหมายใดก็ได้ โดยมีอาจโต้แย้งถึงความถูกต้อง ความผิด

ความดี ความชั่ว ยุติธรรม อยุติธรรม เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เกิดจากกฎหมายที่รัฐอธิปไตยมีอำนาจที่จะบัญญัติขึ้นความยุติธรรมของแต่ละคนจึงแตกต่างกัน ความยุติธรรมจึงเป็นเรื่องของความยุติธรรมตามกฎหมายเท่านั้น ความยุติธรรมภายใต้กฎหมาย มองความยุติธรรมทำนองเดียวกับปรัชญาเคารพกฎหมายอย่างเชื่องมั่น ถือว่าเป็นความยุติธรรมตามกฎหมาย ความยุติธรรมตามกฎหมายผูกพันความเชื่อทางศาสนา พระเจ้าของชาวยิว ถือว่ากฎหมาย และความยุติธรรมเป็นสิ่งเดียวกันมีกำเนิดจากพระเจ้า พระเจ้าเป็นผู้พิพากษา ความยุติธรรมกับกฎหมายคือการใช้กฎหมายหรือการตีความกฎหมายโดยปราศจากความลำเอียงเป็นความยุติธรรมในการใช้กฎหมายในรูปธรรม

สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) สำนักคิดที่ใช้หลักกฎหมาย เรียกว่ากฎหมายบ้านเมือง Positive Law หรือ กฎหมายที่เป็นอยู่ Law as it be กล่าวคือ กฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นโดยเจตจำนงของรัฐ ที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมืองเท่านั้น ที่เป็นกฎหมายที่แท้จริงและมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่มีกฎหมายใดเหนือกว่า โดยไม่พิจารณาว่า กฎหมายนั้นทางจริยธรรม จะดีหรือเลว ยุติธรรม หรืออยุติธรรม โดยถือว่ากฎหมายต้องเป็นไปตามเจตจำนงของรัฐอธิปไตย (Man-Made Law) และเป็นสิ่งที่รัฐอธิปไตยบัญญัติขึ้นมา กฎหมายของรัฐอธิปไตยเท่านั้น เป็นผู้กำหนดความยุติธรรม อยุติธรรม ถูก ผิด ชั่ว ดี บุคคลที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับสำนักกฎหมายบ้านเมือง

Jean Bodin ได้ให้ความหมายของอำนาจอธิปไตยว่าเป็นอำนาจอเด็ดขาดและถาวร (Sovereign is absolute and perpetual) หมายถึงเป็นอำนาจอสูงสุดที่มีอยู่ภายใต้บังคับของกฎเกณฑ์ใดๆ จากแนวความคิดดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การให้ตัดรัฐสมัยใหม่ออกจากอำนาจอควบคุมของศาสนจักรและแยกกฎหมายออกจากหลักศีลธรรม ทั้งยังมีส่วนในการทำให้ความคิดเรื่องกฎหมายเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เป็นบ่อเกิดความคิดที่ถือว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้น และพัฒนาไปสู่ความคิดสำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism)

John Austin เป็นบุคคลที่สนับสนุนการใช้กฎหมายบ้านเมืองในอังกฤษ เรียกกฎหมายว่า Jurisprudence แปลว่า ความรู้ที่เกี่ยวกับกฎหมาย หรือเรียกอีกชื่อว่า วิชาธรรมศาสตร์ กล่าวคือ เป็นวิชาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่มีการจัดสถานเป็นระบบแล้ว เนื้อหาของ Jurisprudence จะจำกัดตามกฎหมายบ้านเมือง จึงไม่คำนึงว่า กฎหมายจะดีหรือเลว ยุติธรรม หรืออยุติธรรม และได้ปฏิเสธที่จะนำเอากฎหมายที่เป็นอยู่ Law as it be ไปปะปนกับ กฎหมายที่ควรจะเป็น Law as it should be อีกทั้งการเรียนกฎหมายตามแนวความคิดของ Austin เป็นการเรียนในลักษณะวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่จากความม่งมาย กล่าวคือ มีการอธิบายกฎหมายในความคิดทั่วไป General Concept หลักการทั่วไป General Principle และได้นำเอาถ้อยคำต่าง ๆ ที่เป็นรากฐานของกฎหมาย เช่น เจตนา ประมาท ความรับผิดชอบ กรรมสิทธิ์ มาแยกแยะหาเหตุผล และให้ความหมาย คำจำกัดความ เรียกอีกชื่อว่า Analytical Jurisprudence เป็นการแยก

องค์ประกอบกฎหมายออกและนำมาวิเคราะห์กับความผิด และเอานิยามต่าง ๆ มาวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความแน่นอนในการใช้

กฎหมายบ้านเมือง เป็นกฎหมายที่ตั้งอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายที่สูงกว่า เนื่องจากถือว่า รัฐอธิปไตยมีอำนาจสูงสุดที่จะออกกฎหมายใดก็ได้ โดยมีอาจโต้แย้งถึงความถูกต้อง ความผิด ความดี ความชั่ว ยุติธรรม อยุติธรรม เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เกิดจากกฎหมายที่รัฐอธิปไตยมีอำนาจที่จะบัญญัติ ขึ้น สาธารณคดีของความคิดนึกคิดในแนวนี้ ได้แก่ 1) ทฤษฎี “อำนาจอธิปไตย” ของ Jean Bodin (ฌอง โบแดง) 2) ทฤษฎี “สัญญาสวามิภักดิ์” ของ Thomas Hobbes (โทมัส ฮอบบส์) 3) ทฤษฎี “กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐอธิปไตย” ของ John Austin (จอห์น ออสติน) ดังนี้

(1) ทฤษฎี “อำนาจอธิปไตย” ของ Jean Bodin (ฌอง โบแดง) ให้ความหมายของอำนาจอธิปไตยว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดและถาวร เป็นอำนาจสูงสุดที่มีอยู่ภายใต้บังคับของกฎเกณฑ์ใดๆ แสดงออกโดยการออกกฎหมาย และยกเลิกกฎหมายเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นรัฐที่แท้จริง จากคำสอนของโบแดง ทำให้เกิดความคิดที่ถือว่า “กฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้น” ซึ่งพัฒนาไปสู่ความคิดสำนัก กฎหมายบ้านเมือง

(2) ทฤษฎี “สัญญาสวามิภักดิ์” ของ Thomas Hobbes (โทมัส ฮอบบส์) เชื่อในอำนาจรัฐอธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ โดยเชื่อว่ามนุษย์ชั่วร้าย ชัดแย้งกันตลอด จึงเข้าทำสัญญาประชาคมยกเลิกอำนาจให้รัฐอธิปไตย เพื่อคุ้มครองรักษาให้แต่ละคนมีชีวิตรอด ซึ่งการมอบอำนาจให้รัฐอธิปไตยนั้นเป็นการมอบอำนาจแบบสวามิภักดิ์ คือให้อำนาจเด็ดขาดให้ปกครองดูแล ลงโทษ ยอมให้ออกกฎหมายได้ ซึ่งกฎหมายคือคำสั่งของรัฐอธิปไตยนั่นเอง เครื่องมือรักษาความสงบของรัฐอธิปไตย คือ กฎหมายบ้านเมืองซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ทั้งโดยตรงและโดยปริยายที่รัฐสั่งการและ กำหนดไว้ว่าเป็นสิ่งถูก-ผิด บังคับแก่ประชาชน เมื่อรัฐเป็น ผู้กำหนดความถูก-ผิด ยุติธรรม-อยุติธรรม จึงไม่อาจมีกฎหมายใดที่ยุติธรรมได้ เพราะเมื่อประชาชนเข้าทำสัญญาตอกอยู่ใต้อำนาจรัฐแล้วเท่ากับว่าประชาชนเป็น ผู้บัญญัติกฎหมายและยอมไม่มีใครที่จะออกกฎหมายมาขัดแย้งตัวเอง กฎหมายทั้งหลายจึงเป็นธรรมและประชาชนต้องยอมรับโดยดุขุฎี

(3) ทฤษฎี “กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐอธิปไตย” ของ John Austin (จอห์น ออสติน) กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐอธิปไตย กฎหมายที่แท้จริงสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) กฎหมายที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้านำหนดขึ้นใช้บังคับกับมนุษย์ 2) กฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อใช้บังคับมนุษย์ด้วยกัน

แนวคิดความยุติธรรมของสำนักกฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม คือการรักษาไว้ซึ่งคำสั่งที่เป็นกฎหมายใช้อย่างมีมโนธรรม หลักความยุติธรรมสูงสุดก็คือหลักความยุติธรรมตามกฎหมาย ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมในจิตใจมนุษย์ เป็นความรู้สึกรู้สึกของแต่ละบุคคล

ดังนั้นความยุติธรรมของแต่ละคนจึงแตกต่างกัน ความยุติธรรมจึงเป็นเรื่องของความยุติธรรมตามกฎหมายเท่านั้น ความยุติธรรมภายใต้กฎหมาย มองความยุติธรรมทำนองเดียวกับปรัชญาเคารพกฎหมายอย่างเชื่อมั่น ถือว่าเป็นความยุติธรรมตามกฎหมาย ความยุติธรรมตามกฎหมายผูกพันความเชื่อทางศาสนา พระเจ้าของชาวยิวถือว่ากฎหมาย และความยุติธรรมเป็นสิ่งเดียวกันมีกำเนิดจากพระเจ้า พระเจ้าเป็นผู้พิพากษา ผู้บัญญัติกฎหมาย จึงให้ความสำคัญต่อกฎหมาย และความยุติธรรมอย่างเสมอภาคกัน ความยุติธรรมกับกฎหมายคือการใช้กฎหมายหรือการตีความกฎหมายโดยปราศจากความลำเอียงเป็นความยุติธรรมในการใช้กฎหมายในรูปธรรม (“สำนักกฎหมายธรรมชาติและบ้านเมือง”, 2558)

หลักสำคัญของสำนักกฎหมายบ้านเมือง 1) กฎหมายทันสมัยกับเหตุการณ์ปัจจุบัน 2) ยอมรับการนำกฎหมายของประเทศอื่นมาใช้ในประเทศตน 3) เน้นนิติบัญญัติ 4) ไม่เน้นความยุติธรรมตามธรรมชาติ แต่เน้นความยุติธรรมในตัวบทกฎหมายเท่านั้น แนวคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองมีความคิดว่า กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมืองซึ่งบัญญัติโดยรัฐ เป็นกฎหมายที่แท้จริงมีความสมบูรณ์ในตัวเองไม่มีกฎหมายอื่นที่เหนือกว่า การแก้ไขข้อพิพาททั้งปวงให้คิดจากกฎหมายบ้านเมืองที่ใช้บังคับกันอยู่โดยไม่ต้องพึ่งพาหลักการอื่นใดที่สูงกว่า กฎหมายบ้านเมือง ถือว่าสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งทีรัฐชาติป็นผู้รับรองและคุ้มครองหรือมีที่มาจากคำสั่งของผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐ (Sovereign) ได้ตราไว้ในการบัญญัติกฎหมายว่าด้วย การปล่อยชั่วคราวจึงมีรากฐาน มาจากทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งต้องการที่จะมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงต้องบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจน

สรุปได้ว่า แนวคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองมีความคิดว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมืองซึ่งบัญญัติโดยรัฐ เป็นกฎหมายที่แท้จริงมีความสมบูรณ์ในตัวเองไม่มีกฎหมายอื่นที่เหนือกว่า การแก้ไขข้อพิพาททั้งปวง ให้คิดจากกฎหมายบ้านเมืองที่ใช้บังคับกันอยู่โดยไม่ต้องพึ่งพาหลักการอื่นใดที่สูงกว่า หลักความยุติธรรมสูงสุดก็คือหลักความยุติธรรมตามกฎหมาย ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมภายใต้จิตสำนึกของมนุษย์ เป็นความรู้สึกของแต่ละบุคคลหรืออาจกล่าวได้ว่าความยุติธรรมของแต่ละคนจึงแตกต่างกัน ทั้งนี้กฎหมายทั้งหลายจะต้องเป็นธรรมและประชาชนต้องยอมรับ หรือกฎเกณฑ์ของมนุษย์จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติ หรือหลักความยุติธรรมตามกฎหมาย การนำทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองไปใช้ในการสังเกตกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับที่ดินโรงดินศาลที่ตี เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับความมุ่งหมายการวิจัย

2. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functional Theory)

ความเป็นมาของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม นับเป็นทฤษฎีแม่บทที่ยิ่งใหญ่ที่สุดทฤษฎีหนึ่งในบรรดาทฤษฎีแม่บททั้งหลาย ทั้งในแง่ของความเก่าแก่ มีชีวิตยาวนานมาจากอดีตและความนิยมของนักสังคมวิทยา ช่วงที่ทฤษฎีนี้ได้รับความนิยมสูงสุดในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ หลังจากนั้นความนิยมก็ลดลงบ้าง แต่ก็ยังมีอิทธิพลไม่น้อยจนปัจจุบัน นักมานุษยวิทยารุ่นเก่า ๆ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์สืบย้อนเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาในช่วงกลางของศตวรรษที่ 20 การศึกษาวัฒนธรรมได้ขยายขอบข่ายไปมากเพราะเกิดแนวคิดใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย วิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์ก็ได้แตกแขนงไปมากมายเช่นกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรมนั้นได้เกิดแนวคิดและวิธีการศึกษาใหม่ ๆ ขึ้นหลายแนวคิด แนวทางศึกษาวัฒนธรรมแบบใหม่ ๆ ได้เกิดขึ้นในช่วงนี้ นั่นก็คือศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมในรูปบูรณาการ (Integration) ซึ่งจะต้องศึกษาหน้าที่ของโครงสร้างของสังคมมาก ๆ แต่ละโครงสร้างเราต้องมองเห็นความสัมพันธ์กันจึงจะเข้าใจสังคมหนึ่ง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ ในสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบขึ้นด้วยโครงสร้างต่าง ๆ โครงสร้างของสังคมก็คือส่วนหนึ่งของสังคมนั่นเอง แต่ละโครงสร้างจะทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน ถ้าขาดโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งสังคมก็จะล้มหรือล่มสลายหรือหากโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งล่มหรือเสื่อมสลายลงโครงสร้างนั้นก็ทำหน้าที่ไม่ได้ดีจะเป็นผลกระทบไปยังโครงสร้างอื่น ๆ เป็นลูกโซ่สุดท้ายทำให้สังคมนั้นเสื่อมทรามหรือล่มสลายลงไปแต่ความเป็นจริงแล้วสังคมจะไม่เคยล่มสลายเลยมันจะมีวิธีการปรับตัวของมันเองอาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งของสังคมเกิดเสื่อมทรามลงและทำงานล้มเหลวหรือล่มสลายไปสังคมจะหยุดชะงักระยะหนึ่งและจะมีการเยียวยารักษาหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้ทำหน้าที่ได้ดีดังเดิมเสียก่อนสังคมจึงจะก้าวเดินต่อไปสังคมจะมีการขยับขับเคลื่อนโครงสร้างที่บกพร่องเสมอสังคมจึงไม่ตายแค่อาจเกิดการชะงักกันไปชั่วระยะ ๆ หนึ่งก่อนจะก้าวเดินต่อไปลักษณะนี้เป็นการปรับสมดุลของตัวเองคือมีการเคลื่อนไหวและไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) ของสังคมหรือที่เรียกว่าการเคลื่อนสมดุล (Moving Equilibrium) (ทรงคุณ จันทจร, 2552)

โครงสร้างและหน้าที่สัมพันธ์ของทฤษฎีนี้ เป็นแนวคิดของ A.R. Radcliffe-Brown นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ Radcliffe-Brown ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีไว้ในข้อเขียนของเขาชื่อ On Social Structure (1940) และในหนังสือชื่อ Structure and Function in Primitive Society ซึ่ง Radcliffe-Brown กล่าวว่า ทฤษฎีเปรียบเสมือนอินทรีย์ซึ่งมีชีวิต มีการเกิด เจริญเติบโต อาพาธเจ็บป่วยได้เยียวยารักษาได้เมื่อหายแล้วก็จะก้าวเดินต่อไปได้ร่างกายมนุษย์มีอวัยวะเป็นประกอบเพื่อการคงอยู่สังคมก็มีโครงสร้างเพื่อการดำรงตนทั้งอวัยวะของคนและโครงสร้างของสังคมต่อกันทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กันเพื่อผดุงร่างกายและสังคมหากสังคมเกิดความขัดแย้งกันในโครงสร้างอันเนื่องมาจากการขัดกันในการทำหน้าที่ไม่สอดคล้องกันทำให้สังคมชะงักงันหรือพัฒนา

ไปได้ซ้ำสังคมก็จะหาทางแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างของตนเองเพื่อดำรงอยู่หรือพัฒนาก้าวหน้าต่อไปร่างกายมนุษย์นั้นเมื่อเจ็บป่วยลงสามารถเยียวยาได้เช่นกันอวัยวะในร่างกายบางส่วนก็สามารถปรับเปลี่ยนและแทนที่ได้แต่ก็ทำไม่ได้ทั้งหมดทุกส่วนโครงสร้างหลัก ๆ ไม่สามารถจะเปลี่ยนได้เช่น ตับลำไส้สมอง เป็นต้น คนจึงตายได้แต่สังคมไม่มีวันตายหลังจากที่ได้รับปรับตัวให้พัฒนาขึ้นแล้ว สังคมจะก้าวเดินต่อไปได้ (ทรงคุณ จันทจร, 2552)

หลักสำคัญของทฤษฎี

แนวคิดของ Radcliffe -Brown อาจมีความไปได้ว่าสังคมของ Radcliffe -Brown ต้องราบรื่นเท่านั้น Radcliffe -Brown ไม่น่าจะสนับสนุนความขัดแย้งทางสังคมซึ่งนักมานุษยวิทยารุ่นใหม่ (Neo-structuralisms) มองว่า Radcliffe -Brown เชื่อในแนวคิดที่ว่าสังคมร่มรื่น (Harmonious Society) ซึ่งเป็นแนวคิดของคนรุ่นก่อนนักมานุษยวิทยากลุ่มใหม่อันได้แก่ Max Gluckman (1965), Edmund Leach (1954) และ Victor (1967) คำนแนวคิดแบบสังคมร่มรื่นของ Radcliffe -Brown ว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นจริงไม่ได้ไม่มีสังคมใดเลยในโลกนี้ที่ปราศจากความขัดแย้งความยุ่งเหยิงเป็นธรรมชาติ ปรกติของมนุษย์ทุกคนมีความขัดแย้งในเวลาใดเวลาหนึ่งเสมอ ความขัดแย้งเป็นกรอบของเหตุผลทำให้เกิดการแข่งขันการแข่งขันทำให้เกิดการพัฒนาในสังคมได้

แนวคิดของ Malinowski ซึ่งมีแนวคิดแตกต่างกับ Radcliffe-Brown อยู่ที่ Malinowski เน้นการทำหน้าที่ของแต่ละโครงสร้างของสังคมว่ามันตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกในสังคมอย่างไร Malinowski สนใจในแง่ของพฤติกรรมของคนมากกว่าในด้านสังคมส่วน Radcliffe -Brown เน้นการมองที่โครงสร้างและมองต่อไปถึงความสัมพันธ์ทุกส่วนของโครงสร้าง ในแง่บวกเขาสนใจในสถาบันสังคมมากกว่าพฤติกรรมของบุคคลโดยสรุปแล้ว Malinowski มุ่งศึกษาวัฒนธรรมและ Radcliffe -Brown มุ่งศึกษาสังคม

โบรนิสโลว์มาลินโนว์สกี (1884-1942) นักมานุษยวิทยาชาวโปแลนด์ เสนอว่า องค์ประกอบต่างๆของวัฒนธรรมต่างได้ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์และวัฒนธรรมเช่นอาหารที่อยู่อาศัยและการมีลูกหลานสืบเผ่าพันธุ์จึงต้องมีการรวมตัวอันเป็นชุมชนหรือกลุ่มสังคมหรือแม้แต่การสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมขึ้นใช้ก็เพื่อทำหน้าที่ควบคุมให้บุคคลต้องปฏิบัติหรือกระทำตามแบบที่กำหนดเพื่อให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นได้อย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพในขณะที่เกี่ยวกับการตั้งกลุ่มหรือชุมชนและวัฒนธรรมขึ้นใหม่ก็เป็นสาเหตุให้มีความต้องการจำเป็นเพิ่มขึ้นอีกความต้องการจำเป็นนี้จะต้องมีกลุ่มหรือชุมชนที่ซับซ้อนขึ้นไปสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นมานั้นอีกทอดหนึ่งเป็นวัฏจักรอยู่ตลอดไปความต้องการจำเป็นแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ความต้องการจำเป็นทางชีวภาพทางจิตวิทยาและความต้องการแบบอนุกรม

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Functionalism) ของมาลินอสกี (Malinowski, 1884-1942) ได้นำเสนอแนวคิดหลักของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมคือการเน้นที่วัฒนธรรมในการทำหน้าที่

สนองความต้องการต่อความจำเป็นของปัจเจกบุคคลโดยวัฒนธรรมได้เติบโตมาจากความต้องการต่อความจำเป็น 3 ด้านของมนุษย์

1. ความต้องการด้านความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Biological and Psychological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ได้แก่ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพเพื่อให้มีชีวิตอยู่เช่นต้องการอาหารที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มการพักผ่อนการเจริญเติบโต การสืบพันธุ์ เป็นต้น

2. ความต้องการด้านสังคม (Instrumental Needs) จะเกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือกันทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานและทำให้ร่างกายได้รับการตอบสนองความต้องการเบื้องต้นได้เช่นการแบ่งงานกันทำการแจกจ่ายอาหารการป้องกันภัยการผลิตสินค้าการบริการและการควบคุมทางสังคม

3. ความต้องการทางด้านจิตใจ (Symbolic Needs) คือความต้องการของมนุษย์เพื่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ เช่นความต้องการสงบทางใจความกลมกลืนกันทางสังคมและเป้าหมายชีวิตระบบสังคมที่สนองความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ความรู้กฏหมายศาสนานิยายปรัมปรา ศิลปะและเวทมนตร์คาถาโดยโอกาสที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งลงและทำให้สังคมทั้งหมดคงอยู่ต่อไปได้

ความสำคัญของทฤษฎี ประกอบด้วย ลักษณะของโครงสร้างทางสังคมคือ 1) โครงสร้างสังคมเกิดจากการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคม 2) โครงสร้างสังคมเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม 3) โครงสร้างสังคมเกิดจากบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่างๆของพฤติกรรม 4) โครงสร้างสังคมมีหน้าที่สร้างเสถียรภาพทางสังคม 5) โครงสร้างสังคมมีหน้าที่รักษาการคงอยู่ของสังคม 6) โครงสร้างสังคมมีหน้าที่รักษาสมดุลของสังคม และ 7) หน้าที่ของนักมานุษยวิทยาคือการค้นหาและอธิบายว่าระบบต่างๆของสังคมมีโครงสร้างและหน้าที่อย่างไรและแต่ละระบบมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

ระบบย่อยทางสังคมของโครงสร้างแต่ละสังคมมีระบบย่อย (Sub-social Structure System) ดังนี้ 1) ระบบครอบครัวและเครือญาติ (Family and Kinship Subsystem) 2) ระบบเศรษฐกิจ (Economic subsystem) 3) ระบบการปกครอง (Politic Subsystem) 4) ระบบการศึกษา (Edycation Subsystem) 5) ระบบความเชื่อ (Belief Subsystem) 6) ระบบสาธารณสุข (Helth Subsystem)

แรคคลิฟฟ์-บราวน์ได้นำเอาเมโนทซ์น์เรื่องหน้าที่ (Function) มาจากเคอร์รี่ไคม์ (Emile Durkheim) โดยนำเอามารวมกับเมโนทซ์น์เรื่องโครงสร้างสังคม แรคคลิฟฟ์-บราวน์เสนอว่าเราสามารถศึกษาโครงสร้างของสังคม (หรือความสัมพันธ์ของคนในสังคม) โดยดูจากหน้าที่ของพฤติกรรมต่างๆว่ามีส่วนช่วยในการสร้างความเป็นปึกแผ่นและรักษาความสมดุลของสังคมได้อย่างไร

บ้างเช่นแรคคลิฟฟ์-บราวน์อธิบายพิธีกรรมความเชื่อและเทพนิยายต่างๆ ของชาวอันดามันว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาซึ่งมีหน้าที่เสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคมพิธีกรรมช่วยเสริมสร้างอารมณ์ร่วม (Collective Emotions) และช่วยควบคุมความประพฤติของสมาชิกสังคมให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณี กล่าวอีกนัยหนึ่งคือพิธีกรรมมีหน้าที่หลักในการช่วยบำรุงรักษาความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างสมาชิกสังคมส่วนการตอบสนองความต้องการทางจิตใจนั้นเป็นหน้าที่รองลงมาของพิธีกรรม

แรคคลิฟฟ์-บราวน์เป็นผู้ริเริ่มวิธีการทำวิจัยภาคสนามแบบใหม่โดยเริ่มต้นจากการตั้งสมมติฐานแล้วจึงเก็บบันทึกข้อมูลเพื่อทดสอบว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้นั้นถูกหรือผิดอย่างไรแรคคลิฟฟ์-บราวน์เชื่อว่าวิธีการศึกษาเช่นนี้จะก่อให้เกิดทฤษฎีใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อทำการค้นคว้าทดลองและพิสูจน์ความจริงด้วยเหตุนี้แรคคลิฟฟ์-บราวน์จึงได้เชื่อว่านักมานุษยวิทยาคนแรกที่น่าเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้กับการศึกษาด้านมานุษยวิทยา

การเพิ่มประชากรเป็นตัวการสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบเศรษฐกิจและระบบอื่น ๆ ของสังคมทำให้สังคมเปลี่ยนรูปแบบจากสังคมง่าย ๆ ไปเป็นสังคมซับซ้อนซึ่งทำให้เปลี่ยนการยึดเหนี่ยวทางสังคมจากแบบ Mechanical Solidarity ไปเป็น Organic Solidarity

จากการศึกษาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเราสามารถนำทฤษฎีมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายวิธีแต่เพื่อความสะดวกเราสามารถจัดหมวดหมู่แนวทางการใช้ประโยชน์ได้ 4 แนวทางคือ

1) การใช้ประโยชน์ทางวิชาการ 2) การใช้ประโยชน์ในการประกอบวิชาชีพ 3) การใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต 4) การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน ดังรายละเอียด

1. การใช้ประโยชน์ทางวิชาการทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมมีประโยชน์ด้านวิชาการในหลายแง่มุมในที่นี้จะขอแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1.1 ประโยชน์จากสังกัปนักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมได้ประดิษฐ์คิดค้นถ้อยคำที่เรียกว่าสังกัป (concept) ขึ้นใช้เป็นจำนวนมาก จนเกือบจะกล่าวได้ว่าสังกัปทั้งหมดที่มีอยู่ในวิชาสังคมวิทยาเป็นสังกัปของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมทั้งสิ้นแม้ว่าที่กล่าวนี้จะเกินความเป็นจริงไปบ้างเพราะทฤษฎีอื่นซึ่งทฤษฎีหลักก็ย่อมจะมีส่วนสร้างสรรค์สังกัปขึ้นมาอย่างน้อยก็จำนวนหนึ่ง

สังกัปให้ประโยชน์ใช้สอยได้หลายแบบเช่นประการแรกสังกัปให้ความหมายเช่นคำว่าโครงสร้างสังคมให้ความหมายว่าสังคมมีโครงสร้างนั้นคือการมีองค์ประกอบต่างๆ ประการที่สองสังกัปให้ขอบเขตเช่นคำว่าโครงสร้างสังคมบอกขอบเขตของโครงสร้างสังคมหรือโครงสร้างของสังคมนำสังกัปไปศึกษาขอบเขตของโครงสร้างแสดงโดยองค์ประกอบของโครงสร้างประการที่สามสังกัปให้รายละเอียดเนื้อหาในเชิงทฤษฎีอย่างกรณีคำว่าโครงสร้างบอกว่าประกอบด้วยองค์ประกอบหลักสองส่วนคือองค์การสังคม (Social Institution) ซึ่งเป็นเรื่องของกลุ่มคนประเภทต่างๆ ในสังคมอาทิ

กลุ่มสังคมครอบครัวชุมชนเป็นต้นกับสถาบันสังคม (Social Institution) อันเป็นเรื่องของกฎระเบียบ ควบคุมความประพฤติของคนในองค์การสังคมอีกทอดหนึ่งอย่างไรก็ดีในชีวิตจริงองค์การสังคมก็ต้องมีกฎระเบียบเป็นองค์ประกอบสำคัญในขณะที่กฎระเบียบก็ต้องมีคนเป็นองค์ประกอบตั้งนั้นในชีวิตจริงเมื่อกล่าวถึงสถาบันจึงประกอบด้วยทั้งกฎระเบียบและคนจำนวนหนึ่งและในทำนองเดียวกันเมื่อกล่าวถึงองค์การสังคมก็มีทั้งคนจำนวนหนึ่งและกฎระเบียบที่คนเหล่านั้นจะต้องยึดถือ

1.2 ประโยชน์ด้านการสร้างทฤษฎีใหม่ในการสร้างทฤษฎีใหม่ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีเฉพาะทาง (Specific Aspects to Socio-logy) เช่นทฤษฎีชนชั้นทางสังคมทฤษฎีปัญหาสังคม ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือทฤษฎีเฉพาะเรื่องที่เรียกว่าทฤษฎีขนาดกลาง (Middle range Theory) เช่นทฤษฎีต่างๆของแต่ละแขนงของสังคมวิทยาตั้งที่เพิ่งกล่าวมาก็ตามก็สามารถนำสิ่งกั๊ปต่างๆของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มาใช้ประโยชน์ได้ทั้งสิ้นการสร้างทฤษฎีใดๆมีแนวทางและรายละเอียดมากจะต้องศึกษาจากหนังสือที่เกี่ยวข้อง

1.3 ประโยชน์ด้านการวิจัย การวิจัยกับทฤษฎีเป็นของคู่กันเพราะการเก็บข้อมูลโดยไม่มีทฤษฎีกำกับก็ไม่อาจเรียกการวิจัยได้จึงมีคำกล่าวว่าการวิจัยไม่มีทฤษฎีก็กลวงทฤษฎีที่ไม่มี การวิจัยก็ลอยทฤษฎีและการวิจัยจึงเป็นประโยชน์แก่กันและกันเพื่อให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการวิจัยชัดเจนขอให้อ่านขั้นตอนการวิจัยต่อไปนี้ 1) ปัญหาวิจัย 2) ทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) กรอบความคิดการวิจัย 4) สมมติฐานการวิจัย 5) การเก็บข้อมูล 6) การวิเคราะห์ข้อมูล 7) การตีความข้อมูลและอภิปรายผลและ 8) สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ

จากหัวข้อขั้นตอนการวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าทฤษฎีและการวิจัยอยู่ในหัวข้อที่ 2 ซึ่งเป็นขั้นตอนของการทบทวนวรรณกรรม (Review of Literature) ที่เป็นทั้งทฤษฎีซึ่งกรณีนี้คือการค้นหาสิ่งกั๊ปของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่ทำการวิจัยรวมทั้งงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเช่นเดียวกันขั้นนี้จะนำไปสู่สมมติฐานการวิจัยซึ่งเป็นคำตอบปัญหาวิจัยล่วงหน้าเพื่อที่จะเป็นแนวทางการเก็บข้อมูลมาทดสอบสมมติฐานอีกขั้นหนึ่ง

การนำทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมไปใช้ในชุมชนและวิเคราะห์เครื่องมือสังคมภาคอีสาน การจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม บทบาทหน้าที่ของตนเอง ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอาวุโส พรรคพวก การแบ่งพรรคแบ่งพวก หรือการอธิบาย “ความสัมพันธ์ทางสังคม” ของกลุ่มสังคมในพื้นที่ที่ทำการวิจัย

โดยสรุป ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมมีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตมนุษย์ 4 ด้านหลักคือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านประกอบอาชีพทั้งที่เป็นองค์การแบบสมาคมและนอกสมาคม 3) ประโยชน์ในการดำรงชีวิตหรือในชีวิตประจำวันและ 4) ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมทฤษฎีนี้คิด

รอบคลุมไว้ทั้งหมดรวมความที่เราสามารถใช้ประโยชน์ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่วิชาการและไม่วิชาการ

3. ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory)

ความเป็นมาของทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม (Cultural Ecology)

ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม กล่าวถึงปฏิกริยาตอบสนองระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม Julian Steward และคนอื่น ๆ เช่น Andrew P. Williams และ Roy A. Rappaport (1968) เป็นนักนิเวศวิทยาที่ให้ความสนใจในเรื่องธรรมชาติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ และขยายความคิดนี้ออกไปว่าวัฒนธรรมซึ่งถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อมนั้นสัมพันธ์กับกายภาพของมนุษย์ แต่ธรรมชาติทางสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมนั้นจะต้องแยกออกจากธรรมชาติในทางชีวภาพ เพราะเป็นธรรมชาติต่างชนิดกัน Vayda และ Rappaport ยังได้อธิบายต่อไปว่าวัฒนธรรมของมนุษย์นั้นสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างยิ่ง เพราะวาระบบความคิด (ได้แก่ สมอง หัวใจ ต่อมต่าง ๆ) เป็นระบบธรรมชาติในร่างกายของมนุษย์ ระบบความคิดจะเป็นอย่างไรอยู่ที่ระบบร่างกายโดยส่วนรวมจะเป็นอย่างไรด้วย ร่างกายปกติระบบความคิดเป็นปกติ ผลความคิดก็ปกติ ระบบความคิดจะตอบสนองกับธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นตัวบังคับการความคิด แต่ถ้าร่างกายผิดปกติระบบความคิดก็ทำงานไม่สะดวก ไม่คล่องตัว หรือบกพร่อง ต่อให้ธรรมชาติบังคับการอย่างไรความคิดที่ได้มาก็ไม่เป็นไปตามนั้น ดังนั้น บุคคลจะได้รับความสำเร็จเพียงไรหรือมีวัฒนธรรมดีไม่ตีเพียงใด ขึ้นอยู่กับร่างกายของตนเอง ซึ่งจะต้องมีธรรมชาติทางสิ่งแวดล้อมมาบงการอีกส่วนหนึ่งด้วย

สจิวต์ (1955) นิยามคำว่า นิเวศวิทยา ว่า นิเวศวิทยาคือการปรับตัวเข้าหาระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ การปรับตัวของมนุษย์นั้นต่างจากสัตว์ตรงที่มันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางวัฒนธรรม นิเวศวิทยาวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึงการปรับตัวหรือความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การศึกษาวัฒนธรรมของการวิเคราะห์ระบบนิเวศวิทยาของสังคมเพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ถึงแม้ว่าสจิวต์จะคิดว่าหลักนิเวศวิทยาเป็นองค์ประกอบสำคัญทางวัฒนธรรมได้หมดทุกด้านด้วยแนวคิดทางด้านการปรับตัวทางนิเวศวิทยา นอกจากนี้สจิวต์ยังได้เน้นถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมแต่ละแห่งด้วย จากการศึกษาของสจิวต์พบว่า สิ่งแวดล้อมมีผลต่อความแตกต่างในการปรับตัวของวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่ต่างกันในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันจะแสดงรูปแบบวิวัฒนาการหลายสาย (Multilinear) มากกว่าวิวัฒนาการสายเดียว (Unilinear) เพราะวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปท่ามกลางปัจจัยหรือตัวแปรภายนอกมากมายซึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมนั่นเอง

สจิวต์ได้สรุปข้อแตกต่างระหว่างสังคมเรียบง่ายกับสังคมซับซ้อนว่าระบบสังคมที่ซับซ้อนนั้นประกอบด้วยส่วนต่างๆมากมายที่ห่างกันและห่างไปจากสังคมแบบง่ายที่ห่างกันนี้

ถูกนำมาเป็นปัจจัยของการปรับตัวที่ต่างกัน แนวคิดของจูเลียนส์จีวิตในเรื่องวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลมาจากอัลเฟรด โครเบอร์แต่อาจจะถูกมองว่าเป็นแนวความคิดที่ได้รับมาจากฟรานซ์ โบแอสในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลคือวิวัฒนาการของวัฒนธรรม

สจีวิตย้ำว่าสิ่งแวดล้อมคือตัวการในการกำหนดวัฒนธรรมสจีวิตเชื่อว่าวัฒนธรรมมีรูปแบบหลากหลายเพราะเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมต่างกันวัฒนธรรมแบบหนึ่งอาจปรับตัวได้ดีกว่าอีกแบบหนึ่งและไม่ได้ถูกสิ่งแวดล้อมจำกัดอยู่เพียงระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้นมันจะวิวัฒนาการไปได้ในลำดับที่สูงกว่าดีกว่าโดยการสนับสนุนของสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าอีกด้วยแนวคิดของสจีวิตในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับสิ่งแวดล้อมเป็นการขยายกรอบความคิดในเรื่องนิเวศวิทยาสจีวิตยังเชื่อด้วยว่าแนวความคิดด้านนิเวศวิทยาจะใช้อธิบายสังคมที่ซับซ้อนได้น้อยกว่าดั้งเดิมเพราะในสังคมที่มีความเจริญจะเป็นอิสระจากการควบคุมของสิ่งแวดล้อม

ในช่วงปี 1930 งานด้านนิเวศวิทยาวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาในหลายๆแง่มุมเป็นการโต้ตอบกับแนวความคิดที่ว่าวัฒนธรรมมีลักษณะรวมของทุกสิ่งทุกอย่างสจีวิตนั้นไม่สนใจหน้าที่และประโยชน์ของสถาบันและให้ความสำคัญน้อยที่สุดหรือสนใจบ้างเป็นบางครั้งจุดสนใจของสจีวิตอยู่ที่การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนคนที่มีความเชื่อทางแนวความคิดดี (หมายถึงธรรมชาติในร่างกาย) จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่นี้จะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้นและสามารถสร้างวัฒนธรรมที่ดีขึ้นด้วยทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมจึงสร้างความสัมพันธ์สองทางและสวนทางระหว่างกับธรรมชาติและธรรมชาติกับวัฒนธรรม

แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาก่อให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมหรือการพัฒนาวัฒนธรรมของมนุษย์ในสังคมโดยตรง Betty Meagers (1954) ได้แบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมไว้ 4 ประเภททั้ง 4 ประเภทนี้จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรม 4 ระดับระบบนิเวศน์ 4 ประเภท ดังกล่าว ได้แก่ 1) สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้ 2) สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างจำกัด 3) สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างไม่จำกัด 4) สิ่งแวดล้อมที่สามารถเพิ่มผลผลิตทางเกษตรได้

ความสำคัญของทฤษฎี

ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิตเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมมีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก

จุดเด่นของทฤษฎี คือ เป็นทฤษฎีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหมู่นักมานุษยวิทยา เป็นโอกาสรอบแนวคิดที่ครอบคลุมระยะเวลาที่ต่างกัน เป็นการมองสังคมจากหลายแง่มุม จุดด้อยของทฤษฎี คือ มีลักษณะที่เน้นเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนและผ่านช่วงเวลาที่ยาวนานพอสมควร

สรุปทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory) พัฒนาการของแนวคิดทางมานุษยวิทยาในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดแบบประวัติศาสตร์เฉพาะของโบแอส หรือแนวความคิดแบบหน้าที่นิยมของแรคคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลีโนว์สกีนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการต่อต้านข้อสรุปของนักทฤษฎีวิวัฒนาการในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งส่งผลให้ทฤษฎีวิวัฒนาการเสื่อมความนิยมลงไปเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามหลังจากปี ค.ศ. 1940 เป็นต้นมาได้มีนักมานุษยวิทยาอเมริกันกลุ่มหนึ่งหันกลับมาสนใจในทฤษฎีวิวัฒนาการและพยายามนำเอาทฤษฎีวิวัฒนาการมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม (ทรงคุณ จันทจร, 2552)

การนำทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมไปใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งคนในสังคมภาคอีสานได้นำภูมิปัญญามาใช้ในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

4. ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)

ความเป็นมาของทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ โดยนักจิตวิทยาชั้นนำคนหนึ่งคือ วิลเลียม เจมส์ (William James. 1842-1910) ผู้ซึ่งวิเคราะห์ว่า บุคคลใช้สัญลักษณ์ในการสรุปหรือทำความเข้าใจประสบการณ์ของพวกเขาได้อย่างไร สัญลักษณ์สามารถทำให้บุคคลคิดคำนึงเกี่ยวกับบุคคลอื่นหรือสิ่งของใด ๆ แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้นจะไม่อยู่ในขณะนั้นก็ตาม ตัวเราเองก็ให้สัญลักษณ์ตัวเราเอง (คิดถึงตัวเองว่าเป็นคนอย่างไร เช่น เป็นวัยรุ่น รุปร่างดี และสง่างาม เป็นต้น) แล้วเราก็จะกระทำการต่าง ๆ ไปตามสัญลักษณ์ที่เรากำหนดขึ้น เช่น หญิงบางคนไม่ยอมใช้ยาคุมกำเนิด เพราะการทำเช่นนั้นจะขัดแย้งกับภาพลักษณ์ของตนเอง เป็นต้นจากมุมมองเหล่านี้ชาร์ลส์ฮอร์ตันคูลีย์ (Charles Horton Cooley. 1864-1929) ได้เสริมว่าโดยกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ทำให้บุคคลหนึ่งได้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองจากการที่คิดว่าคนอื่นมองเอาอย่างไรคูลีย์สรุปเป็นประโยคสำคัญ 2 ประการคือ 1) แต่ละคนคือกระจกเงาของกันและกัน 2) สะท้อนให้เห็นบุคคลอื่นเมื่อเกิดการกระทำปรากฏให้เห็น

คูลีย์เสนอว่าการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆก่อให้เกิดสิ่งที่เราเรียกว่าหวัคนเชิงกระจกเงา (Looking Glass Self) ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) เราคิดว่าตัวเองเป็นอย่างไรในการปรากฏตัวต่อบุคคลอื่น 2) เราคิดว่าบุคคลอื่นรู้สึกต่อภาพลักษณ์ของเราที่ปรากฏออกไปอย่างไร 3) เราารู้สึกอย่างไรคือความรู้สึกของคนอื่นที่มีต่อภาพลักษณ์ของเราตามความคิดของคูลีย์แล้วความรู้สึกของบุคคลต่อตัวเอง หรือความภาคภูมิใจต่อตัวเองจะเป็นอย่างนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวคนกระจกเงาเป็นอย่างมาก เช่น ในสังคมที่ผู้คนมีความรู้สึกเชิงลบคือคนสูงอายุคนสูงอายุในสังคมนั้นก็มีแนวโน้มจะปล่อยตัวปล่อยใจไปตามกระแสสังคม คือ กลายเป็นคนที่มีความภาคภูมิใจในตัวเองต่อ อันเป็นผลมาจากการที่คนสูงอายุจะมองตัวเองในแง่ลบ เช่นเดียวกับที่สังคมมองพวกเขาเช่นนั้น

แนวความคิดของเฮร์เบิร์ตบลูเมอร์ (Herbert Blumer) สังคมจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการกระทำระหว่างกันในกลุ่มสมาชิกที่เข้ามาประกอบกันเป็นสังคม(Human Interaction) การกระทำระหว่างกันของบุคคลนอกจากจะทำให้บุคคลเกิดการรับรู้ตัวตนที่ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นยังเป็นลักษณะของการตีความสัญลักษณ์ที่บุคคลอื่นแสดงออกมาแล้วจึงแสดงโต้ตอบโดยวัตถุหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ แบ่งได้ 3 ประเภทคือ 1) วัตถุทางกายภาพ (Physical Object) 2) วัตถุทางสังคม (Social Object) 3) วัตถุทางนามธรรม (Abstract Object) วัตถุหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้บุคคลจะเรียนรู้ได้โดยการกระทำระหว่างกันทางสังคมกับบุคคลอื่น (Self) ในลักษณะต่าง ๆ และจะนำมาตีความเมื่อเข้าร่วมสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ แล้วจึงแสดงการกระทำโต้ตอบออกไป

หลักสำคัญของทฤษฎี

มนุษย์จะมีการกระทำคือสิ่งต่างๆโดยยึดพื้นฐานของความหมายของสิ่งต่างๆเหล่านั้นที่ปรากฏออกมาคือเขาความหมายของสิ่งต่างๆที่มนุษย์รับรู้จะเกิดจากการที่มนุษย์ได้มีวาระกระทำระหว่างกันทางสังคมกับบุคคลอื่น ความหมายต่างๆเหล่านี้บุคคลจะนำมาขยายโดยกระบวนการตีความในลักษณะต่างๆปัญหาของทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์ก็คือในการศึกษาวิจัยเป็นสิ่งที่ทำได้ยากในการวัดตัวแปรด้านต่างๆหรือในการทดสอบทฤษฎีทั้งนี้เพราะตัวแปรส่วนใหญ่จำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องการตีความเรื่องของจิตใจ ทั้งนี้ถึงแม้ว่าทฤษฎีที่สร้างขึ้นจะมีเหตุผลในแง่ของการอธิบายการกระทำระหว่างกันทางสังคมแต่ก็ยังคลุมเครือและเป็นที่น่าสงสัยในด้านระเบียบวิธีวิจัย

ประโยชน์ใช้ในการทำงาน ในชีวิตการทำงานประกอบอาชีพทั้งในสำนักงานหรือองค์กรหรือนอกองค์กรทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์ก็มีบทบาทได้มากดังตัวอย่างต่อไปนี้ ประการแรกเมื่อลูกค้ามาติดต่อขอซื้อรถยนต์ซึ่งโดยปกติจะเป็นการขายผ่อนส่งพ่อค้าจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าเพื่อให้มั่นใจว่าเงินไม่สูญข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าเช่นฐานะทางเศรษฐกิจความสามารถในการผ่อนส่งระดับความต้องการรถยนต์ของลูกค้าเป็นต้นการได้มาซึ่งข้อมูลเหล่านี้คงถามตรงๆไม่ได้จึงต้องอาศัยถามโดยอ้อม เช่น 1) ตอนนี้ที่กีไรมีรถ (รถบรรทุก) ก็คัน (เพื่อทราบทั้งฐานะเศรษฐกิจและความสามารถผ่อนส่งรถอีกคันหนึ่ง) 2) ปีนี้ปลูกอ้อยกี่ไร่ (เพื่อดูความสามารถผ่อนส่ง) 3) คิดว่าจะรับรถเมื่อใด (เพื่อดูระดับความต้องการรถ) ต่อจากนั้นอาจเป็นคำถามตรงได้เช่นจะวางมัดจำสักเท่าไรจะผ่อนเดือนละเท่าไรนานเท่าใดเป็นต้นประการที่สองเป็นเรื่องของการสื่อสารสำนักงานเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานและการประชาสัมพันธ์องค์การด้วย ประการที่สามการสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าลูกค้าหรือประชาชนผู้มาติดต่อการทำงานด้วยการมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่หน้ายิ้มแย้มแจ่มใสทักทายปราศรัยต้อนรับขับสู้ให้คำตอบให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์บรรยากาศห้องรับแขกที่ดีมีน้ำเย็นหรือน้ำชา กาแฟไว้ต้อนรับมีหนังสือพิมพ์หรือวารสารอ่านค่าเวลาที่รอคอยคิวบริการเป็นต้น ประการที่สี่ในการเพิ่มประสิทธิภาพของพนักงานด้วยการฝึกอบรมควรต้องคำนึงถึงเนื้อหาของเรื่องที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อพนักงานบรรยากาศการฝึกอบรมที่สนุกไม่น่าเบื่อทำให้เรียนวิทยากรแสดง

ความรักเอาใจใส่ผู้รับการฝึกอบรมผู้รับการฝึกอบรมเคารพนับถือวิทยากรวิทยากรให้ภาษาขององค์กรหรือพนักงานทำให้สื่อสารกันเข้าใจได้เป็นอย่างดี

ประโยชน์ในชีวิตประจำวันแมลงไปในชีวิตประจำวันทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์ก็มีประโยชน์ เช่นประการแรกเริ่มด้วยการคำนึงถึงความเข้าใจสารที่ใช้สื่อกันที่มีได้หลายแบบมีทั้งที่เป็นภาษา (Verbal) และไม่ใช่ภาษา (Non-verbal) อาทิ อากักรท่าทางที่คู่สัมพันธ์แสดงออกการใช้เสียงหนักเบาการแสดงออกทางหางตาทางใจหรือการสัมผัสมือหรือแตะเนื้อต้องตัวล้วนเป็นสิ่งที่เราจะต้องนำเข้ามาพิจารณาตีความประกอบกับสภาพการณ์แวดล้อมขณะนั้นแล้วจึงลงความเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นหมายความว่าอะไรด้วยวิธีเช่นนี้จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพประการที่สอง การสร้างความประทับใจ (Impression Management) ก็สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการประชาสัมพันธ์ตนเอง (ไม่ใช่โฆษณาชวนเชื่อซึ่งมักมุ่งเอาแต่ประโยชน์) ให้คู่สัมพันธ์รู้จักและเข้าใจตัวตนแท้จริงของเราประการที่สามการนำเอาการนิยามสภาวะการณ์ (Definition of The Situation) มาใช้ในการพัฒนาตนเองกล่าวคือฝึกฝนเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นคนดีมีความสามารถแล้วปฏิบัติตัวเสริมด้วยการพยายามทำแต่กรรมดีแสดงความรู้ใส่หัวใจให้มากแล้วตัวเองก็จะกลายเป็นคนดีคนเก่งพร้อมกับการเป็นคนมีความสุขจากความเก่งและความดีนั้นประการสุดท้ายในชีวิตครอบครัวภรรยาอาจใช้ทฤษฎีนี้ด้วยการพูดกับสามีที่กลับบ้านดึกกว่าปรกติให้สามีทั้งรู้ว่าตัวเองมีความผิดและภรรยาเป็นห่วงว่าพ่อทานข้าวเย็นมาหรือยังจพร้อมไปกับกุลิกจะจะไปหาอาหารเย็นให้สามีทาน (ความจริงความมุ่งหมายของภรรยาตอนนี้คือพ่อทำไม่จึงกลับบ้านดึกนัก)

ทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์สามารถนำไปเป็นทฤษฎีทำการวิจัยได้ในกรณีนี้คือวิธีวิทยาหรือระเบียบวิธีวิจัยประเภทการวิจัยเชิงคุณภาพ (Situation) เรื่องความหมายของคำพูดเรื่องของการคลุกคลีกับชาวบ้านชาวเฝ้าหรือคนในองค์กรในชุมชนที่เข้าไปศึกษาใช้วิธีสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) พร้อมๆกับการศึกษาเอกสารหลักฐานอื่น ๆ บ้านเรือนศิลปวัตถุโบราณวัตถุเอกสารประวัติโครงสร้างและสภาพทางภูมิศาสตร์นิเวศวิทยา เป็นต้น

ลักษณะของการศึกษาด้วยทฤษฎีนี้จึงเป็นแบบอุปนัย (Inductive) นั่นคือการศึกษากรณีเฉพาะอ่อนหลายกรณีก่อนแล้วจึงสรุปรวมเป็นหลักใหญ่ตั้งนั้นการศึกษาเฉพาะกรณีจึงไม่ได้มุ่งให้เป็นตัวแทนหากเพียงจะบอกว่านี่คือตัวอย่างหนึ่งของเรื่องพวกเดียวกันเช่นศึกษาชุมชนชนบทไทยอย่างหนึ่งไม่ได้บอกว่าเป็นตัวแทนของชุมชนชนบทไทยทั้งหมด

การศึกษาลักษณะนี้จึงเป็นแบบศึกษาเพื่อยืนยันสภาวะ (Confirming The Statement) ว่าเป็นเช่นนั้นหรือไม่ แต่ถ้าจะมีการอธิบายเรื่องหนึ่งเรื่องก็จะไม่สรุปไว้ตอนท้ายจึงเป็นการศึกษาเพื่อหาสมมติฐาน (Inventory Research) มากกว่าการพิสูจน์สมมติฐาน (ทรงคุณ จันทจร, 2552)

สรุปทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ เป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญยิ่งที่นักจิตวิทยาสังคมในกลุ่ม George Hebert Mead (1934) และ Hebert Blumer (1969) พัฒนาขึ้นเป็นแนวคิดที่เน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับความหมายและการแปลความของสัญลักษณ์ของแต่ละบุคคลและทฤษฎีนี้ยังเห็นว่าบุคคลจะประพฤติปฏิบัติในเรื่องที่เขาตีความว่า สิ่งนั้นมีความหมายและความสำคัญต่อเขาเพียงใด การตีความว่าสิ่งใดมีความหมายและความสำคัญย่อมจะเกิดจากประสบการณ์ของปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อตัวเขาเองโดยตรง

การนำทฤษฎีไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ไปใช้ในการสังเกตสภาพปัจจุบันและปัญหาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรม โดยการนำภูมิปัญญาไปใช้ในการประกันตัว การประสานงานกับตำรวจ อัยการ ศาล และการช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับคดี ตลอดจนจนหลักทรัพย์ที่เขียนขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

5. ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

ความเป็นมาของทฤษฎีความขัดแย้ง

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx. 1818-1883) เป็นนักทฤษฎีคนแรกของทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม เนื่องจากเขาต้องเผชิญกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งได้เปลี่ยนแปลงยุโรปอย่างมาก เมืองต่าง ๆ เกิดขึ้นราวดอกเห็ดเมื่อชาวไร่ชาวนาต่างทิ้งไร่นาและเข้าไปหางานทำในเขตเมือง นักอุตสาหกรรมหน้าใหม่ได้ว่าจ้างคนงานและลูกของคณงานเหล่านั้นเข้าทำงานโดยจ่ายค่าจ้างในอัตราซึ่งแทบจะไม่เพียงพอต่อการประทังชีวิต เมื่อคนจำนวนมากเผชิญกับความยากจน ทำให้พวกเขาทนทานพวกเล็กเล็กขมขื่นน้อย พวกก่อความไม่สงบมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนน่าใจหาย การปฏิวัติหรือจลาจลทางการเมืองก็เกิดขึ้นทั่วยุโรป ด้วยความรู้สึกรอคอยใจอย่างมากกับภาพความทนทุกข์ทรมานและการเอารัดเอาเปรียบที่เขาได้พบเห็น มาร์กจึงเริ่มวิเคราะห์สังคมและประวัติศาสตร์ เขาสรุปว่าสาระสำคัญของประวัติศาสตร์ คือ การแข่งขันระหว่างกลุ่มโดยกลุ่มหนึ่งมักจะพยายามที่จะกดขี่ หรือเอารัดเอาเปรียบคนอีกกลุ่มหนึ่ง และเขายังสรุปอีกด้วยว่าจุดหักเหสำคัญจุดหนึ่งที่เกิดจากการต่อสู้พื้นฐานดังกล่าวก็คือ การเปลี่ยนระบบทุนนิยมขึ้นเป็นระบบหลักในโลกทางตะวันตก กล่าวคือ คนกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งได้รับอำนาจที่จะควบคุมเครื่องมือทางการผลิตและสร้างผลกำไรสู่ตน เมื่อเครื่องจักรเข้ามาแทนคนงานและเครื่องมือพื้นฐานง่าย ๆ นายทุนหรือเจ้าของโรงงานและเครื่องจักรอันทันสมัยก็สามารถที่จะชูดริตเอารัดเอาเปรียบคนงานได้ (สมพงษ์ ดุลยอนุกิจ, 2549)

ทฤษฎีความขัดแย้ง เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานของสมมติฐานที่ว่าสังคม คือ ระบบที่มีลักษณะซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) และความขัดแย้ง (Conflict) ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (John J. Macionis, 1993) ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมเป็นทฤษฎีที่สนับสนุนให้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มีความสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมมี

แนวความคิดว่า สังคมนั้นไม่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่สังคมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งแยก (Division) อันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม นักสังคมวิทยากลุ่มความขัดแย้งทางสังคมจะพยายามค้นหาว่า ปัจจัยต่าง ๆ เช่น ชั้นทางสังคม เชื้อชาติ กลุ่มชน เพศ และอายุ มีความเกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมของการกระจายทรัพยากรที่มีคุณค่าในสังคม ได้แก่ เงิน อำนาจ การศึกษา และเกียรติยศทางสังคมอย่างไร นอกจากนี้นักวิชาการในกลุ่มความขัดแย้งทางสังคมจะมองว่าในสังคมเกิดการแข่งขันกันเพราะในสังคมมีความขัดแย้งกันอันเนื่องมาจากคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้รับผลประโยชน์และผลตอบแทนที่ไม่เท่าเทียมกัน สิ่งตอบแทนและผลประโยชน์ที่คนในสังคมได้รับมีความแตกต่างกันออกไปตามตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคม นักสังคมวิทยาในกลุ่มนี้ยังมองว่าสังคมมีความขัดแย้งกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตามมา

หลักการสำคัญของทฤษฎีความขัดแย้ง

การขัดแย้งเป็นความคิดส่วนหนึ่งในตัวแบบ (Model) เรื่องการขัดแย้งเชิงปฏิบัติระหว่างชนชั้นและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของ Marx ในตัวแบบนี้เขามีความเห็นเกี่ยวกับองค์การทางสังคม ซึ่งเป็นบ่อเกิดของแนวความคิด การขัดแย้งของทฤษฎีสังคมวิทยาปัจจุบันฐานคิดที่สำคัญของมาร์กซ์ มี 3 ประการ คือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2546)

1) องค์การทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นผู้กำหนดรูปแบบขององค์การอื่น ๆ ในสังคมนั้น นั่นคือ โครงสร้างของชนชั้น การจัดระเบียบเชิงสถาบัน ระบบค่านิยม ความเชื่อ ลัทธิ ศาสนา หรือระบบความเชื่ออื่น ๆ ของสังคมล้วนเป็นภาพสะท้อนหรือได้รับอิทธิพลจากองค์การเศรษฐกิจของสังคมทั้งสิ้น

2) องค์การเศรษฐกิจของสังคมใด ๆ ย่อมมีขุมพลังที่เป็นต้นกำเนิดการขัดแย้งเชิงปฏิบัติระหว่างชนชั้นในสังคมนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นเสมอ (ยกเว้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์) การขัดแย้งเชิงปฏิบัติระหว่างชนชั้นนั้นเป็นกระบวนการวิภาษวิธี (Dialectics) และจะเกิดเป็นยุคเป็นสมัย โดยองค์การเศรษฐกิจแต่ละยุคจะได้หว่านเมล็ดเชื้อทำลายตนเองไว้ในสังคมด้วยการแบ่งชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมออกเป็นกลุ่มหรือสองพวก เช่น พวกชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุน ซึ่งในท้ายที่สุดจะมีการโค่นล้มชนชั้นที่ครองอำนาจโดยชนชั้นที่ถูกปกครอง

3) การขัดแย้งจะมีลักษณะเป็นสองหลัก (Bipolar) คือ หลักหนึ่ง ได้แก่ ชนชั้นที่ถูกเอารัดเอาเปรียบซึ่งตกอยู่ในภาวะเงื่อนไขแบบหนึ่ง อันเกิดขึ้นจากลักษณะขององค์การเศรษฐกิจที่จะทำให้เขาตระหนักใน “ความสนใจ” แท้จริงของเขา ต่อมาจึงได้ก่อตั้งองค์การปฏิบัติทางการเมือง เพื่อต่อต้านชนชั้นมีอำนาจและเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งเป็นหลักที่สองในกระบวนการขัดแย้งนี้

การใช้ประโยชน์ของทฤษฎีความขัดแย้งในการวิจัย

ทฤษฎีและการวิจัยเป็นของคู่กัน ขาดกันไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการวิจัยก็จะปรากฏทุกขั้นตอน กล่าวโดยสรุป คือ 1) ขั้นตอนการเลือกหัวข้อการวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการวิจัยขั้นนี้เป็นได้สองทางคือ ทางแรกเมื่อนักวิจัยสนใจจะใช้ทฤษฎีอะไรทำการวิจัย นักวิจัยก็จะหาตัวแปรตาม (Dependent Variable) ชนิดที่ตัวแปรเหตุหรือแปรอิสระในทฤษฎีที่อยู่ในใจนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์กันได้ หรือกลับกันเราหาหัวข้อที่นักวิจัยสนใจทำวิจัยก่อนแล้วหาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบายตัวแปรตามนั้น 2) ทฤษฎีและการวิจัยต้องมีสัมพันธ์กันไม่อาจแยกกันได้ 3) ขั้นเก็บข้อมูลของการวิจัยก็ต้องสัมพันธ์กับทฤษฎีที่ข้อมูลที่เก็บนั้นเป็นไปตามความมุ่งหมาย ซึ่งมาจากทฤษฎีอีกทอดหนึ่ง 4) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลก็ต้องแยกข้อมูลหรือจัดข้อมูลตามความมุ่งหมาย ซึ่งมาจากทฤษฎี 5) ขั้นตีความข้อมูลและอภิปรายผล ก็ต้องโยงข้อมูลไปสัมพันธ์กับความมุ่งหมาย เพื่อทราบว่าข้อมูลยืนยันหรืออธิบายความมุ่งหมาย แล้วอภิปรายต่อว่ามีผลกระทบต่อทฤษฎีและงานวิจัยที่นำมาใช้อย่างไร 6) ขั้นสรุป ก็แน่นอนว่าจะต้องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการวิจัย เพราะขั้นนี้จะต้องตอบปัญหาทางวิจัยและความมุ่งหมายของการวิจัยซึ่งสัมพันธ์กับทฤษฎีมาแต่ต้น สำหรับระเบียบวิจัยที่จะใช้ทฤษฎีการขัดแย้งก็สามารถทำได้ทั้งสองแบบ คือ ทั้งแบบคุณภาพ (Qualitative) และแบบปริมาณ (Quantitative) แต่เนื่องจากทฤษฎีขัดแย้งมักลงลึกไปถึงกระบวนการ เช่น การศึกษาการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (Class Struggle) หรือการเกิดขึ้นของชนชั้นทุนนิยม (Embourgeoisement) จะต้องมองถึงกระบวนการจึงชอบที่จะใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมากกว่า

สรุป ทฤษฎีความขัดแย้งเป็นทฤษฎีใหญ่อีกทฤษฎีหนึ่ง มีความเห็นขัดแย้งกับทฤษฎีอื่น โดยเฉพาะทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม แต่ก็มีประโยชน์ใช้สอยอย่างกว้างขวางครบทั้งสามประเภทของประโยชน์ คือ ทั้งด้านวิชาการ การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ในกระบวนการต่อสู้ระหว่างชนชั้นหรือการต่อสู้คดีความของคู่กรณี โดยมีมติโรงตุลาศาลให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

พูน ปณ ทิโต ชีเว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ และได้นำผลงานการวิจัยมาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ งานวิจัยในอดีต (ตั้งแต่ พ.ศ. 2550 ลงไป) และงานวิจัยในปัจจุบัน (ตั้งแต่ พ.ศ. 2551 ขึ้นมา) ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

กรกช นาควิเชตร (2548 : 36) ได้ศึกษาเรื่อง “Intensive Probation Supervision in Cabarrus County : Success and Failure” จากการศึกษาการดำเนินงานคุมประพฤติแบบเข้มของเขตพื้นที่คาบาร์รัส มลรัฐนอร์ทแคโรไลนา พบว่า กฎหมายได้บัญญัติแนวทางการพิพากษาเป็น 3 แนวทาง คือ การลงโทษในชุมชน (Xommunity Punishment) การลงโทษระดับกลาง (intermediate punishment) และการลงโทษจำคุก (Active Sentence in Prison) การคุมประพฤติแบบเข้มเป็นมาตรการหนึ่งของการลงโทษระดับกลาง ดำเนินการโดยทีมเจ้าหน้าที่ประกอบด้วยพนักงานคุมประพฤติ (Intermediate Supervision Officer/Probation Officer) เจ้าหน้าที่ควบคุมตรวจสอบ (Surveillance Officer) และพนักงานสังคมสงเคราะห์ (Social Worker) ร่วมดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติ จะดูแลผู้ถูกควบคุมความประพฤติที่ได้รับการประเมินและถูกจำแนกว่าอยู่ในกลุ่มผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำความผิดซ้ำสูงจำนวนไม่เกิน 25 คดี ทีมเจ้าหน้าที่ต้องเป็นผู้ประสานการณ์การทำงานสูง และได้รับการฝึกอบรมเป็นพิเศษ เงื่อนไขในการคุมประพฤติแบบเข้ม เช่น มีการค้นพบกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ถูกควบคุมความประพฤติ 5 ครั้งต่อสัปดาห์ ห้ามออกนอกที่พักยาม วิกฤล ทำงานเป็นกิจจะลักษณะ แสดงความเคลื่อนไหวของทรัพย์สิน เป็นต้น อัตราการพ้นจากการคุมความประพฤติไปด้วยดีของสำนักงานคุมประพฤติเขตคาบาร์รัส ในปี ค.ศ. 2004 คิดเป็นร้อยละ 62.5 จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าเงื่อนไขที่มีการฝ่าฝืนมากคือ เงื่อนไขด้านการเงิน การห้ามออกนอกที่พักยามวิกฤล ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวในการคุมความประพฤติ คือ ความเคยชินดั้งเดิม ประสิทธิภาพในการกระทำผิด (จำนวนครั้งในการถูกจับกุม) โดยหน่วยงานคุมประพฤติควรมีการปรับปรุงเกณฑ์เฉพาะการคุมประพฤติแบบเข้มสำหรับผู้กระทำผิดที่มีประวัติการถูกจับกุมบ่อยครั้ง เจ้าหน้าที่ควรให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาปัจจุบันที่อาจนำไปสู่การฝ่าฝืนเงื่อนไขที่เกิดจากความขัดข้องโดยไม่จงใจ (technical violation) สำหรับการฝ่าฝืนเงื่อนไขการรายงานสถานะการเงินและการห้ามออกนอกที่พักยามวิกฤล หน่วยงานควรเพิ่มความสำคัญในการใช้ประโยชน์จากการประเมินผลการทำงาน การศึกษาวิจัยเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2548 : 134-135) ได้ศึกษา “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การปรับกระบวนการทัณฑ์กระบวนการยุติธรรมไทย” พบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิง

สมานฉันท์ มีลักษณะสำคัญ คือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม สามารถบรรลุเป้าหมายได้ด้วย “กระบวนการวิเชิงสมานฉันท์” ใช้เป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้หลายระดับที่มีการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นชั้นที่มีความขัดแย้งสูงสุดในสังคม และการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์และวิถีปฏิบัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่เกิดขึ้นในสังคมและกระบวนการยุติธรรมไทย มีปัจจัยภายนอกคืออิทธิพลของโลกาภิวัตน์ที่นำพากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สู่รัฐ สังคม กระบวนการยุติธรรมไทย และมีปัจจัยภายในคือความเสื่อมของกระบวนการยุติธรรม การเคลื่อนไหวทางสังคมกับการรับใช้ของผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของกระแสความนิยมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีการปรับกระบวนการทัศน์กระบวนการยุติธรรมและนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในสังคมไทยตามลำดับ อีกทั้งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีลักษณะที่เป็นทั้งปรัชญา แนวคิด และวิถีปฏิบัติในแนวทางสันติวิธีที่มุ่งสร้างความสมานฉันท์ของสังคมเป็นจุดหมายปลายทาง และมีลักษณะเป็นสหวิทยาการเกี่ยวข้องกับสหพันธ์สรรพศาสตร์ต่าง ๆ และเมื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปฏิบัติก็สามารถกำหนดหลักการขั้นตอนลักษณะรูปแบบที่เหมาะสมกับสังคมได้

สมเกียรติ แพทย์คุณ (2548 : ก - ข) ได้ศึกษา “การพัฒนารูปแบบการประนอมข้อพิพาทในชั้นการดำเนินการของพนักงานอัยการ” พบว่า การประนอมข้อพิพาทในส่วนของพนักงานอัยการต้องกระทำตามระเบียบข้อบังคับจะกระทำนอกกรอบมิได้ ปัจจัยที่ทำให้การประนอมข้อพิพาทสำเร็จ ได้แก่ ทัศนคติ ความสามารถ และประสบการณ์ ปัจจัยคู่พิพาท ได้แก่ ข้อมูลสารสนเทศ ปัจจัยในลักษณะคดีรื้อแรงของอารมณ์ ซึ่งผู้ที่ทำการประนอมข้อพิพาทจะต้องเข้าใจว่าเรื่องที่ประนอมเป็นเรื่องอะไรมีพื้นฐานอย่างไร และระลึกละเอียดอยู่เสมอว่าปัจจัยที่จะทำให้ประสบความสำเร็จถ้าไม่มีต้องแสวงหา และต้องพยายามขจัดปัจจัยที่จะทำให้การประนอมข้อพิพาทไม่ประสบความสำเร็จให้สิ้นไป

พิทักษ์ ทองแสง (2547 : 93-94) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิจัยเรื่องความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐมมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงปรัชญาแนวความคิด เรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในต่างประเทศ และในประเทศไทย (จังหวัดนครปฐม) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการนำแนวความคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ศึกษาประโยชน์ในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนนอกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ ศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการหันเหคดี ศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนและข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาเป็นมาตรการในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ผลการศึกษาพบว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคประชาชน เห็นว่ากระบวนการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติ

ถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม อีกแนวทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินสามปี และเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก ให้ความสำคัญกับผู้ต้องหรือเหยื่อมากขึ้น นอกจากนี้ในหลักการยังเปิดโอกาสให้สังคมโดยเฉพาะชุมชนที่เด็กและเยาวชนอยู่ได้มีส่วนร่วมในการบำบัดแก้ไข ฟันฟูเด็กและเยาวชนร่วมกับภาครัฐที่เดิมจะมีเพียงหน่วยงานของรัฐเท่านั้นที่มีส่วนในการบำบัดแก้ไข ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างสังคมให้มีความมั่นคงอีกทางในการแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของบุคคลในชุมชน ข้อเสนอแนะควรมีการจัดอบรมสัมมนาให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ตำรวจ เป็นต้น ได้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองว่าจะมีส่วนในการเบี่ยงเบนคดีของเด็กและเยาวชนอย่างไร ร่วมกันตรวจสอบและติดตามประเมินผล ภายหลังจากที่เด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคม

เสาวนิจ รัตนวิจิตร นิจอนันต์ชัย (2547 : (I) – (III)) ได้ศึกษา “การปลูกฝังคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ชุมชนพุทธ คริสต์ อิสลาม” พบว่า คนซื่อสัตย์เป็นคนที่มีคุณธรรมและพฤติกรรมความซื่อสัตย์ที่เด่นชัดควบคู่กับคุณธรรมอื่น ๆ โดยมีพ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดี ด้านชุมชน มีการดูแลเอาใจใส่สมาชิก โรงเรียนมีการสอนที่เน้นหลักศาสนาปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์ ทางด้านวัดมีการจัดพิธีกรรมเป็นประจำ มีพระสงฆ์ นักบวชดูแลอย่างใกล้ชิดสม่ำเสมอ ด้านกลุ่มเพื่อนมีความรักผูกพัน รู้จักทำงานเป็นทีม ด้านชุมชนมีขนาดพอเหมาะ มีการจัดกิจกรรมและสมาชิกเข้าร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้านสื่อมวลชนการผลิตสื่อจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ธุรกิจ เสนอภาพความรุนแรง ส่งเสริมบริโภคนิยม วัฒนธรรมต่างชาติที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย ด้านการเมือง ไม่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องความซื่อสัตย์ได้ การสร้างคุณธรรมความซื่อสัตย์ควรส่งเสริมกิจกรรมในครอบครัว ปฏิรูปการบริหารงานศาสนาเป็นศาสนาเชิงรุก โรงเรียนควรใกล้ชิดผู้ปกครอง ควบคุมในเรื่องสื่อของสื่อมวลชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นและส่งเสริมให้นักการเมืองเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม

พระปลัดสมปอง สุนทรโร (ศิริมงคล) (2546 : ก-ข) ได้ศึกษาพุทธวิแก้ปัญหาเพื่อวิเคราะห์ประเด็นพุทธวิแก้ปัญหาซึ่งศึกษาจากหลักฐานในพระไตรปิฎก ในปัญหาที่ว่าพระพุทธเจ้าในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นพระบรมศาสดา ทรงสั่งสอนชาวโลกจนทำให้รู้จักแก้ปัญหาคือต้นเหตุ เพื่อขจัดปัญหาได้อย่างสิ้นเชิง ในสมัยพุทธกาล พระองค์ได้ใช้พุทธวิธีในการแก้ปัญหาดังกล่าว จนสำเร็จ ล่วงไปด้วยดี จนทำให้สังคมที่ไร้ปัญหานั้นถูกเรียกว่า สังคมอริยะ คือ สังคมแห่งผู้เจริญ ถ้าสังคมใดได้นำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติอย่างแท้จริง ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองก็จะได้รับการแก้ไขโดยปริยาย ทั้งได้นำเสนอวิธีการแก้ไขและป้องกันปัญหาสังคมด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามระบบวิธีการแก้ปัญหของอริยสัจสี่ ซึ่งพบว่าสามารถนำไปแก้และป้องกันปัญหาสังคมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

นาวิ เสมอภักดี (2542 : 74-75) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการให้บริการและการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจ 191 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยต่าง ๆ ในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการให้บริการและการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจ 191 2) ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของตำรวจ 191 3) ทราบปัญหาในการให้บริการของตำรวจ 191 กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มประชาชนผู้ประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มนักศึกษา กลุ่มข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลในการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่าง โดยวิธีของ เชฟเฟ่ ข้อค้นพบที่สำคัญมีดังนี้ 1) ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เคยใช้บริการของตำรวจ 191 ในส่วนของการใช้บริการเป็นเรื่องของการสอบถามข้อมูลข่าวสารมากกว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของตำรวจโดยตรง 2) ในส่วนของความพึงพอใจ ไม่ว่าในด้านการให้บริการ การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนทั่วไปของตำรวจ 191 พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจมาก แต่ในส่วนของความต้องการและการคาดหวังพบว่าประชาชนไม่แสดงความต้องการและการคาดหวังในเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้ชัดเจน 3) จากการเปรียบเทียบ สถานภาพด้านชีวิตสังคม กับความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ พบว่า มีความสัมพันธ์กันในลักษณะทิศทางตรงกันข้ามเป็นส่วนใหญ่

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2541 : 68-69) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทิศทางการวางแผนกำลังคนเพื่อรองรับการอำนวยความสะดวกในทศวรรษหน้า โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาทิศทางและคาดคะเนทิศทาง แนวโน้มปริมาณคดี และประเภทที่คดีเข้าสู่ศาลยุติธรรมในทศวรรษหน้าศึกษาความต้องการความเหมาะสมของอัตรากำลังคนในปัจจุบันที่จะรองรับงานในทศวรรษหน้า และนำข้อมูลที่ค้นพบมากำหนดประเด็นและตัวชี้วัดในการวางแผนและพัฒนากำลังคนที่เหมาะสมกับทิศทางการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สังคมในทศวรรษหน้า พบว่าความต้องการด้านการอำนวยความสะดวกทั่วประเทศยังคงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาคดีเด็กและเยาวชน และคดีแรงงานและผู้รับบริการทุกกลุ่มมีความเห็นพ้องกันว่าคุณสมบัติและคุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ศาลในปัจจุบันมีความเหมาะสมระดับดีในเรื่องความสำนึก และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และมีความสามารถในการสื่อสารตามลำดับ โดยที่อนาคตมีความต้องการในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมเป็นประการสำคัญที่สุด

ปิยะ อุทาโย (2539 : 42-43) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานตำรวจโดยการทำการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนในเขตกรุงเทพฯ ที่มีต่อการให้บริการของตำรวจกองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งรับผิดชอบเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร กำหนดตัวแปรอิสระซึ่งเป็น

ชุดของปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานตำรวจ 3 ด้าน คือ ความชัดเจนของระบบการให้บริการ ความคล่องตัวของกระบวนการให้บริการและพฤติกรรม ที่มุ่งเน้นการให้บริการ ตัวแปรตามคือ ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของตำรวจ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเพียงตัวแปรที่จำแนกความพึงพอใจให้รับรู้ได้เท่านั้นไม่น่าจะมีความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล ผลจากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความเห็นว่าการปฏิบัติงานของตำรวจในสถานี ตำรวจนครบาลอยู่ในระดับน่าพอใจ โดยเฉพาะงานบริการในด้านกิจการงานจราจร งานกิจการพิเศษเกี่ยวกับการกักขังในการช่วยเหลือประชาชนต่อการให้บริการงานตำรวจประกอบด้วยความชัดเจนของระบบการให้บริการงานตำรวจในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติและทางปฏิบัติ โดยที่พฤติกรรมที่มุ่งเน้นการให้บริการนับเป็นปัจจัยที่มีผลมากที่สุด

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2531 : 40-41) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม ผลการศึกษาโดยการวิเคราะห์ในระดับยูนิเวอร์ซิเทท พบว่าด้านตัวแปรอิสระ 5 ตัว ประกอบด้วยอายุ การศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ลำดับความสำคัญของอาชญากรรมและความปลอดภัยจากอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ทั้ง 4 คือ ความพึงพอใจต่อตำรวจ ความพึงพอใจต่อทนายความ ความพึงพอใจต่อศาล และความพึงพอใจต่อราชทัณฑ์ แต่ไม่ปรากฏความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่ออัยการ ส่วนในการวิเคราะห์ในระดับมิลติแวร์เอท พบว่า ทั้ง 5 ตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามทั้ง 5 กลุ่ม

สมชาย วรรณล (2551 : 387-388) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวอีสานในการระงับข้อพิพาททางสังคม พบว่า การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เริ่มจากการนำข้อพิพาทเข้าสู่องค์กรของชุมชนแล้วระงับข้อพิพาท ผู้ดำเนินการ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะตุลาการหมู่บ้าน ผู้นำศาสนา ผู้นำทางจิตวิญญาณ ทำการไกล่เกลี่ยโดยใช้ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ จึงยุติหรือระงับข้อพิพาทได้จนเป็นที่ยอมรับของคู่กรณี ผลที่เกิดตามมาคือคนในสังคมมีความสุขและความสามัคคี เคารพนับถือกันเสมือนญาติพี่น้อง และยังพบว่าวิทยากรหรือผู้นำในการระงับข้อพิพาทคือผู้อาวุโส คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะตุลาการหมู่บ้าน รวมถึงตีโรงตีศาล เฒ่าจ้ำ หมอสูตร และพระภิกษุสงฆ์ วิธีการระงับข้อพิพาทมีการไกล่เกลี่ย การประนีประนอม การให้การอบรมสั่งสอน ตักเตือน การปรับไหมใส่โทษ การประกอบพิธีกรรมสาปแช่ง การอธิษฐาน การขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ อาทิ ศาลเจ้าปู่ อุโบสถ และพระพุทธรูป เป็นต้น

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ (2551 : 76) ได้นำเสนอรายงานการวิจัย เรื่อง ยุติธรรมชุมชน : การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งเน้นเกี่ยวกับหลักการ ความหมาย ความสำคัญ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งระบบรูปแบบและกิจกรรมของงานยุติธรรมชุมชนในต่างประเทศ และการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนในสังคมไทย และนำเสนอการ

วิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัย พบว่า การที่ระบบ ยุติธรรมไม่ให้ความสำคัญกับชุมชน หรือชุมชนเข้าถึงระบบยุติธรรมได้ยาก มีสาเหตุเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ที่แยกกระบวนการยุติธรรมออกจากประชาสังคม ซึ่งทำให้ประชาชนมีบทบาทในการ รักษาความสงบ ปลอดภัยในสังคมน้อยลง หรือไม่มีเลย จึงเป็นการผลกระทบในการรักษาความสงบ และความปลอดภัยไปให้เจ้าหน้าที่ ดังนั้น ยุติธรรมชุมชน จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยมีปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ยุติธรรมชุมชนเกิดความสำเร็จในสังคมไทย 5 ประการ คือ หนึ่ง ปัจจัยเงื่อนไขเชิงนโยบายอาญาและทิศทางการพัฒนาระบบยุติธรรมแห่งอนาคตโดยรัฐต้องมีทิศทางที่ ชัดเจนและต้องกำหนดนโยบายอาญาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายรัฐบาล สอง ปัจจัยเงื่อนไขด้านการ บริหารจัดการระบบยุติธรรม รัฐต้องให้ความสำคัญกับแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ สาม ปัจจัยเงื่อนไขเกี่ยวกับสาระตติของยุติธรรมชุมชน โดยกรอบและสาระตติของยุติธรรมชุมชน ต้อง ชัดเจนและเหมาะสมกับชุมชน เช่น มีรูปแบบ โครงสร้าง ความสัมพันธ์ ที่เหมาะสม มี แบบจำลองยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับสังคมไทย สี่ ปัจจัยเงื่อนไขเชิงคุณลักษณะของชุมชน ซึ่ง ต้องนำคุณลักษณะที่ดีของชุมชนมาใช้ประโยชน์ โดยสามารถใช้กฎหมายให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในงาน ยุติธรรมชุมชนได้ในทุกระดับ

กรมคุมประพฤติ (2551 : 80-82) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ยุติธรรมชุมชนในประเทศ แคนาดา สรุปได้ว่า เป้าหมายของงานยุติธรรมชุมชน คือ การบริหารจัดการโปรแกรมยุติธรรม ชุมชนตามกฎหมายและข้อกำหนดของงานยุติธรรมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ ประสานงานยุติธรรมชุมชนมีหน้าที่รายงานตรงต่อพนักงานคุมประพฤติอาวุโส และรับผิดชอบการ บริหารจัดการโปรแกรมยุติธรรมชุมชน การให้คำแนะนำ สนับสนุนคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรม ชุมชน ทำการวิจัยเพื่อแนะนำรูปแบบและทางเลือกเกี่ยวกับงานยุติธรรมชุมชน และบริหารเงินทุน ยุติธรรมชุมชน ดูแลให้โปรแกรมยุติธรรมชุมชนมีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม รับผิดชอบการ จัดตั้งโปรแกรมยุติธรรมชุมชนขึ้นในชุมชน การประสานโปรแกรมยุติธรรมชุมชน ศึกษาภูมิหลังของ ผู้รับบริการและทางเลือกในคำพิพากษา บริหารจัดการกองทุนยุติธรรมชุมชน จัดทำแบบฟอร์มและ งานเอกสารต่าง ๆ รักษาความลับเกี่ยวกับประวัติและบันทึกคำชี้ขาดเกี่ยวกับผู้รับบริการ ติดตามผล การปฏิบัติตามคำพิพากษา และให้การสนับสนุนแก่คณะกรรมการยุติธรรมชุมชน จัดทำแบบฟอร์ม และงานเอกสารต่าง ๆ รักษาความลับเกี่ยวกับประวัติและบันทึกคำชี้ขาดเกี่ยวกับผู้รับบริการ ติดตาม ผลการปฏิบัติคำพิพากษา และให้การสนับสนุนแก่คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนเพื่อให้การตัดสินใจ ของคณะกรรมการเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ทำหน้าที่เป็นประธานที่ประชุมกระบวนการยุติธรรม ชุมชนและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ให้ความช่วยเหลือคณะกรรมการยุติธรรมชุมชนในการ พัฒนาโครงการป้องกันอาชญากรรม วางแผนและพัฒนาแผนยุติธรรมชุมชนประจำปีร่วมกับ

คณะกรรมการยุติธรรมชุมชน ประเมินคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน บริหารจัดการเงินกองทุนยุติธรรมชุมชน โดยผู้ประสานงานยุติธรรมชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะเกี่ยวกับระบบของกระบวนการยุติธรรมชุมชน ความยุติธรรมตามประเพณี กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ วิธีพิจารณาและกฎหมายของเขตปกครองนั้น ๆ ทางเลือกปลงโปรแกรมที่กำหนดในคำพิพากษา มีความเข้าใจสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองสามารถแปลงโปรแกรมยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติได้

อรพินธ์ สุวันปุระ และคณะ (2551 : 64-65) ใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดำเนินการศึกษาเรื่อง โครงการยุติธรรมชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ผลการศึกษาสี่ชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจุบันชุมชนยังมีฐานความเชื่อทางด้านศาสนา จารีตประเพณี วัฒนธรรมที่ร้อยรัดคนในชุมชน มีกลไกในการป้องกันและจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมที่ไม่มีความซับซ้อน มีการปรับโครงสร้างของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรม และมีการแก้ไขกฎหมายให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมมากขึ้น และการรักษาความสงบเรียบร้อยขึ้นในชุมชนเองด้วย ความเชื่อและภูมิปัญญาและการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม บุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวคิดยุติธรรมชุมชนและความเชื่อมโยงกับงานคุมประพฤติปัจจุบันการจัดการความยุติธรรมโดยภาครัฐประสบปัญหาจึงได้เบี่ยงเบนคืดออกมาใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก และเร่งพัฒนาความร่วมมือของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความยุติธรรม ขณะเดียวกันชุมชนได้พัฒนาการมีส่วนร่วมขึ้นมาจัดการความยุติธรรมด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนจึงเป็นความต้องการของทั้งสองฝ่าย

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์ (2551 : 96-97) ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกในการลงโทษ ผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ผลการวิจัย พบว่า มีความเป็นไปได้ว่าการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้ในประเทศไทยเพื่อประโยชน์ในการลดผลกระทบและข้อจำกัดอันอาจเกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด มาตรการที่ควรนำมาใช้ได้แก่ การทำงานบริการสังคม การคุมประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Supervision) การกักขังที่บ้าน Home Arrest) ศูนย์ เลี่ยงโทษจำคุก (Diversion Center) และการเข้าค่ายฝึกแบบทหาร (Boot Camp) โดยควรจะใช้กฎหมายเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน หากยังไม่สามารถแก้ไขบทบัญญัติในกฎหมาย ควรมีการคัดกรองผู้กระทำผิดโดยกระบวนการสืบเสาะและพินิจและกำหนดเงื่อนไขในมาตรการลงโทษระดับกลางให้มีความสัมพันธ์ระหว่างอัตราโทษจำคุก และควรส่งเสริมให้มีการทดลองใช้บางมาตรการที่สามารถ กระทำได้

กรกช นาควิเชตร และคณะ (2552 : 89-90) ดำเนินการวิจัยเชิงทดลอง เรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการนำเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมาใช้ในการคุมประพฤติแบบเข้มข้นในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและการดำเนินโครงการทดลองการคุมประพฤติแบบเข้มข้นโดยใช้แนวคิดจากผลการศึกษา เรื่อง Intensive probation supervision in Cabarrus country : success and failure (กรกช. 2548) ผลการศึกษาเบื้องต้นทำให้ได้รูปแบบ (model) ในการควบคุมสอดส่องผู้กระทำผิดในกลุ่มเสี่ยงด้วยทีมร่วมระหว่างพนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติโดยใช้การปรับรูปแบบจากวิธีการคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติในรัฐนอร์ทแคโรไลนาที่ดูแลผู้กระทำผิดกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงด้วยทีมเจ้าหน้าที่ อันประกอบด้วย พนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer) เจ้าหน้าที่เฝ้าระวัง (Surveillance Officer) และเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ (Social Worker) มาใช้อาสาสมัครคุมประพฤติร่วมดำเนินการกับพนักงานคุมประพฤติแทน เพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของชุมชนและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังภาครัฐจากนั้นการวิจัยระยะที่สอง คือ การทดลองนำรูปแบบทีมบูรณาการมาใช้ในการควบคุมความประพฤติ ดังนั้น จึงควรมีการขยายโครงการทดลองคุมประพฤติแบบเข้มข้นไปดำเนินการในเขตพื้นที่ และทดลองนำรูปแบบทีมบูรณาการร่วมระหว่าง พนักงานคุมประพฤติอาสาสมัครคุมประพฤติ และเครือข่ายยุติธรรมชุมชนไปใช้ในการดำเนินงานควบคุมสอดส่องและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทุกประเภทในชุมชน

อังคณา บุญสิทธิ์ และคณะ (2553 : 69-71) ได้ศึกษาเรื่อง มิติของงานคุมประพฤติในงานยุติธรรมชุมชน โดยศึกษาโครงการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนในจังหวัดน่านรอง 17 จังหวัด ของกระทรวงยุติธรรม เมื่อปี พ.ศ. 2549 ผลการศึกษา พบว่า กิจกรรมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นการป้องกันอาชญากรรมในแนวทางของงานยุติธรรมชุมชนเป็นกิจกรรมที่ชุมชนทำอยู่ก่อนแล้ว โดยหลายกิจกรรมได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจเกี่ยวข้องสำหรับการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่เครือข่ายโดยสำนักคุมประพฤติ นั้น พบว่าเป็นประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยเฉพาะความรู้ด้านกฎหมาย และยังพบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมมากที่สุด ทั้งที่เป็นการป้องกันอาชญากรรมในแนวทางของยุติธรรมอาญา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นการป้องกันอาชญากรรมในแนวทางของงานยุติธรรมชุมชน รองลงมาคือการระงับข้อพิพาท แต่มีข้อมูลบ่งชี้ว่า วิธีการระงับข้อพิพาทที่ใช้ในชุมชนมักเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ใช่วิธีการระงับข้อพิพาทในแนวทางยุติธรรมชุมชนเสมอไป บางชุมชนต้องจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสามัคคีหรือประสานรอยร้าวที่เกิดจากการไกล่เกลี่ยประเด็นที่สำคัญคือ ไม่มีชุมชนใดที่มีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในแนวทางยุติธรรมชุมชน มีเพียงกิจกรรมการรับรายงานตัวและจัดกิจกรรมภายใต้การบริหารจัดการของสำนักงานคุมประพฤติ ซึ่งเป็นการทำงานในฐานะที่ชุมชนทำงานให้กับรัฐเท่านั้น ในด้านขอบเขตหน้าที่ของสำนักงานคุม

ประพจน์ในงานยุติธรรมชุมชน พบว่า สำนักงานคุมประพฤติรับนโยบายจากกระทรวงยุติธรรมในการดำเนินการตามโครงการ แต่ยังไม่ปรากฏชัดว่ามี การเสริมพลังชุมชนในการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดในแนวทางยุติธรรมชุมชน

อรพินธ์ สุวัฒน์ปุระ และคณะ (2554 : 92-93) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ผลการศึกษา พบว่า การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยมุ่งเน้นการทำงานบริการสังคมร่วมกับภาคประชาสังคม มีสี่รูปแบบ คือ หนึ่งรูปแบบการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ สองรูปแบบการรวมตัวกันของอาสาสมัครคุมประพฤติสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและองค์กรเอกชนที่มีความต้องการจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟู สามรูปแบบการสร้างแรงจูงใจ สี่รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการที่ผ่านกระบวนการร่วมคิดร่วมวางแผนระหว่างสำนักงานคุมประพฤติ ผู้กรำผิด ครอบครัว และภาคประชาสังคม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมแบบหุ้นส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยมุ่งเน้นการทำงานบริการสังคม พบว่า เมื่อผู้มีส่วนร่วมมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้นจะมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น ผู้ที่รับรู้บทบาทมากกว่ามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่รับรู้บทบาทน้อย และเมื่อผู้มีส่วนร่วมมีความพร้อมการมีส่วนร่วมจะเพิ่มขึ้น

สุณีย์ กัลป์ยะจิตร และคณะ (2554 : 65-66) ได้ศึกษาโครงการวิจัยติดตามและประเมินผลงานยุติธรรมชุมชน ผลการศึกษา พบว่า กิจกรรมที่กรมคุมประพฤติดำเนินการมากเป็นอันดับแรกตามนโยบายของกระทรวงยุติธรรม คือ การจัดตั้งและดำเนินการศูนย์ยุติธรรมชุมชน การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและบทบาทของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม การลดความขัดแย้ง การฟื้นฟู และช่วยเหลือผู้กระทำผิดในชุมชน ซึ่งพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในระดับมาก มีการขยายเครือข่ายยุติธรรมชุมชนไปยังชุมชนมากขึ้น ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพบว่ามีปัญหาวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ งบประมาณไม่สอดคล้องกับงาน ไม่มีกฎหมายรองรับ เครือข่ายยุติธรรมชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจน ด้านการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบหลักพบว่า หน่วยงานที่มีความเหมาะสมคือ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดโดยกระทรวงยุติธรรมจะต้องกำหนดแผนการขยายศูนย์ยุติธรรมชุมชน และกฎหมายรองรับการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในงานด้านยุติธรรมชุมชน การป้องกันอาชญากรรม และกฎหมายเพิ่มมากขึ้น สนับสนุนการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในระดับหน่วยงาน กรมคุมประพฤติ ควรมีนโยบายให้การฝึกอบรมความรู้แก่เครือข่ายยุติธรรมชุมชน และกำหนดนโยบายหลักในการขยายศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ประชาชนเข้าถึงศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ได้มากที่สุด โดยเน้นประชาชนแทนการเน้นจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเน้นการเพิ่มปริมาณเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ประชาสัมพันธ์โครงการและติดตามประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์

ยุติธรรมชุมชน ส่วนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรมีนโยบายจัดส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่กรมคุ้มครองสิทธิ ร้องขอความร่วมมือจัดส่งวิทยากรให้ความรู้กฎหมาย ด้านสิทธิและหน้าที่ของประชาชน แก่สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและประชาชน สำนักนโยบาย และยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวง ควรมีนโยบายในการปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชนโดยกำหนด ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงาน กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนางานด้านยุติธรรม ชุมชนให้มีความเป็นธรรมและเข้าถึงประชาชนให้ได้มากที่สุด ออกกฎหมายรองรับการปฏิบัติงานของ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน

อรทัย ก๊กผล (2554 : 96-97) ได้ศึกษาเกี่ยวกับโครงการนำร่องเพื่อเตรียมความพร้อมในการขยายบทบาทและภารกิจงานยุติธรรมสู่ท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า ภารกิจงานยุติธรรม ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สามารถดำเนินการร่วมกับกระทรวงยุติธรรมได้มีสี่ภารกิจ คือ 1) ภารกิจด้านการป้องกัน เผ่าระวังการกระทำความผิด เป็นภารกิจที่ อปท. สามารถดำเนินการเองได้ทันทีและมีอำนาจหน้าที่อยู่แล้ว 2) ภารกิจที่ต้นการให้ความรู้ คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับ กฎหมายเป็นสิ่งที่ อปท. สามารถดำเนินการได้ทันที ส่วนการให้บริการต้องเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย 3) ภารกิจด้านการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยประณอมข้อพิพาทต่าง ๆ อยู่ใน อำนาจหน้าที่ของ อปท. ผู้ที่ดำเนินการต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยมาก่อน 4) ภารกิจด้านการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมผู้กระทำผิดแม้จะสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของ อปท. ด้านการส่งเสริมและดูแลคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส แต่ดำเนินการยาก ต้องใช้ความรู้เชี่ยวชาญ เฉพาะจากทีม สหวิชาชีพและพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความมีศักยภาพและความเป็นไปได้ใน การดำเนินการกิจกรรมร่วมกันระหว่างส่วนราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรมกับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ได้แก่ การเอื้อและเปิดโอกาสให้ดำเนินการของกฎหมาย ประสบการณ์ในการดำเนินงาน ของ อปท. ความสนใจและผลประโยชน์ทางการเมืองสภาพปัญหาในพื้นที่และความต้องการของ ประชาชน

สุนนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ (2556 : 15-16) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการ คุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม ผลการวิจัยพบว่า การให้ความ คุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญาถือเป็นหลักประกันความยุติธรรมที่สำคัญในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาของทุกประเทศ ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยการพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับการ กระทำผิดที่มีมาตรฐานและถูกต้องในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2550 วางหลักไว้ในมาตรา 39 ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษ อาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนด โทษไว้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำ ความผิดมิได้ ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำ

พิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” แนวความคิดดังกล่าวถือเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันปรากฏว่าประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยกำลังประสบปัญหาจำนวนผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีที่มีจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ จากผลการสำรวจจำนวนผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีขององค์การสหประชาชาติใน พ.ศ. 2546 มีจำนวนประมาณ 3 ล้านคน โดยในปัจจุบันจำนวนผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีจากทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 10 ล้านคน โดยมีจำนวนมากกว่าประชากรของบางประเทศกว่า 60 ประเทศทั่วโลก และประเด็นที่น่าสนใจยิ่งคือ ผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีจำนวน 1 ใน 3 เป็นผู้ที่ถูกปล่อยตัวเพราะไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะลงโทษ

สรุปงานวิจัยในประเทศส่วนใหญ่กล่าวถึง ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม และกลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาสังคมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ยังขาดรูปแบบการช่วยเหลือผู้ต้องหา และจำเลย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำลังศึกษาดินโรตินศาลคดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Broun and Couler (1983 : 50-58) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวัดในเชิงอัตวิสัยและวัดกวิสัยต่อการให้บริการของตำรวจที่เมืองทัสคาลูส มลรัฐอลาบามา เกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการได้รับการคุ้มครองจากตำรวจและความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของตำรวจ พบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการมี 3 ปัจจัย ได้แก่ การใช้เวลาของตำรวจหลังรับแจ้งเหตุ การปฏิบัติตัวของตำรวจต่อประชาชน และความรู้สึกเป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับได้รับการบริการจากตำรวจพื้นที่อื่น ๆ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดังกล่าว คือ ข้อมูลด้านภูมิหลัง และประสบการณ์ในการเข้ามาสัมผัสกับงานตำรวจ โดยเฉพาะเรื่องการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

Fitzerald and Durant (1980 : 585-594) สำรวจความคิดเห็นของประชาชนในมลรัฐเทนเนสซี ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีต่อบริการสาธารณะ 5 ประเภท คือบริการของตำรวจ การระงับอัคคีภัย การสาธารณสุข การศึกษา และการคมนาคม พบว่าปัจจัยทั้งด้านภูมิหลังและปัจจัยทางด้านทัศนคติของประชาชนมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะ ส่งผลต่อเนื่องถึงความรู้สึกที่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการสาธารณะดังกล่าว โดยปัจจัยที่มีน้ำหนักมากที่สุดต่อความพึงพอใจของประชาชนก็คือปัจจัยทางด้านเชื้อชาติ รายได้ ทัศนคติที่เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างค่าใช้จ่ายที่ตนเสียกับประโยชน์ที่ได้รับการบริการ

Bouman and Norman (1975 : 113-121) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยไวโอมิง พบว่า การให้บริการหน่วยงานของรัฐมีความคล่องตัวน้อยกว่าการให้บริการสาธารณะโดยเอกชน ประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน คือ คุณภาพของผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ให้บริการและลักษณะการปฏิบัติงานกล่าวคือ ผู้ให้บริการในภาคเอกชนมีความกระตือรือร้นดีกว่า มีแรงจูงใจสูงกว่า สวัสดิการตลอดจนมีความพึงพอใจกับข้อมูลข่าวสารที่ดีมีรูปแบบเป็นมาตรฐานในการให้บริการและไม่มีลักษณะของงานแบบประจำวัน (Routine or Day-to-day)

Shaw และ Mckay (1969 : Unpaged) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการติดตั้งอุปกรณ์ป้องกันอาชญากรรมว่าถ้าสามารถเลือกจุดติดตั้งได้อย่างถูกต้องสามารถลดปัญหาอาชญากรรมได้ เพราะอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ถาวรตามลักษณะพื้นที่ บริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมขึ้นบ่อยครั้งก็เกิดขึ้นซ้ำอยู่อีกเช่นนั้น แหล่งเสื่อมโทรมบางแห่งแม้ผู้คนอาศัยสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามกาลเวลา แม้ต่างเชื้อชาติศาสนาก็ตาม สถิติอาชญากรรมในพื้นที่ดังกล่าวก็ยิ่งสูงเช่นเดิม

William (1997 : 5) ได้ศึกษาการดำรงชีวิตอย่างมีเมตตาในการช่วยเหลือคนอื่น : หน้าที่ ความรับผิดชอบ ความมีศีลธรรม และการช่วยเหลือสิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นกับการศึกษาของพระเยซูทุกวันนี้ คือ การให้การศึกษอบรมให้แก่เด็กนักเรียนทั้งชายและหญิงให้มีความรับผิดชอบ นี่คือประโยชน์ของความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบในการทำงานเพื่อความถูกต้องและความสงบสุข ความรับผิดชอบ (สำหรับผู้ปฏิญาณตนเป็นคริสต์เดียน) เพื่อช่วยเหลือตามพระประสงค์ของพระเยซู ซึ่งบอกเป็นนัยว่าทั้งหมดนี้เป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งของความศรัทธาในความรับผิดชอบ การศึกษาของพระเยซูให้ความสำคัญ และทรงห่วงใยมนุษยและความเป็นที่จำเป็นที่จะต้องให้การศึกษแก่มนุษยการศึกษา Jesuit Alumni คือ มนุษย์ที่เดินทางไกลค้นพบด้วยตัวเอง พวกเขา มีความรู้สึกเกี่ยวกับสถานที่ในชุมชนมนุษย์และมีมุมมองต่อสังคมมนุษย์ พวกเขายึดเหตุผลที่เกิดขึ้นทุกวัน โดยพวกเขาสามารถปฏิบัติตามความเชื่อมั่นของเขาว่าต้องดำรงชีวิตอย่างมีเมตตาและให้การช่วยเหลือคนอื่น

Kitiarsa Pattana (1999 : 350) “ไม่เชื่อแต่อย่าลบหลู่” คำกล่าวของคนทรงเจ้าที่ได้กล่าวขานมาจนถึงยุคหลังสมัยนิยมของศาสนาไทย ได้ศึกษาว่าทำไมคนในชุมชนเมืองจึงมีความเชื่อในทางศาสนาอย่างแพร่หลาย และอะไรที่เป็นความเชื่อของประชาชนที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรม ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวสนับสนุน ฐานข้อมูลของจังหวัดนครราชสีมาช่วงฤดูร้อนปี 1995 1996 และ 1997 ได้พูดถึงความเชื่อทางศาสนาของคนในเมืองตั้งแต่ปี 1960 จนถึงลัทธิหลังสมัยนิยมของศาสนาไทย ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาเหล่านี้มีลักษณะดังนี้ 1) การลบหลู่ความไม่แน่นอนในชีวิตประจำวันของประชาชนวัยทำงานและผู้หญิงในชุมชนเมืองที่มีฐานะยากจน 2) ปรัชญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อและเรื่องจิตวิญญาณ 3) การติดต่อด้านการค้าโดยใช้สื่อกระตุ้นทางพุทธศาสนาและการวิจารณ์ของคณะสงฆ์ของศาสนาพุทธ 4)

การคลังคลังการซื้อหอยและเครื่องรางของขลัง ข้อมูลดังกล่าวเป็นสาเหตุของการพูดโต้แย้งว่า วัฒนธรรมความเชื่อทางด้านคนทรงเจ้าเข้าผีในชุมชนเมืองที่นิยมในปัจจุบันเป็นปัจจัยที่สะท้อนต่อการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากรในชุมชนเมืองในรอบ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา การนำความเชื่อด้านวิญญาณที่สืบทอดมาจากคนทรงเจ้าเข้าผีมาใช้อีกครั้งความเลื่อมใสดังกล่าวจึงทำให้มีโครงการเผยแพร่ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนเมืองแถบจังหวัดนครราชสีมา วัฒนธรรมการนิยมชมชอบพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง หลวงพ่อคุณ และราชินีเพลงลูกทุ่งที่ล่วงลับ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในทางวิจารณ์ทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ในประเทศไทยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 1997

Pookayaporn Junya (2002 : 220) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ แม่ชีเทวดาผู้ให้การรักษาการกระทำด้วยสติปัญญาและความเมตตา พบว่า แม่ชี 2 รูปสามารถแสดงกระบวนการรักษาฆราวาสที่มีความเลื่อมใสศรัทธาการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกระบวนการรักษา 4 ทิศทางด้วยกัน คือ 1) อ้างอิงคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะธรรมะและวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งถือเป็นวิธีการเริ่มการรักษา 2) ประสิทธิภาพของผู้ให้การรักษาซึ่งประกอบด้วยลักษณะสติปัญญา ความเมตตาและความเชื่อมั่นในความสามารถของแม่ชีต่อผู้ทำงานด้วย 3) บทบาทการตื่นตัวของฆราวาสต้องเล่นในกระบวนการรักษาด้วยตัวของพวกเขาเองทั้งนี้รวมถึงความสนใจผ่านการวิเคราะห์ด้วยตัวเอง 4) เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่ชีกับความเลื่อมใสศรัทธาของฆราวาส ขณะเดียวกันฆราวาสก็ได้รับประโยชน์จากการรักษาจากแม่ชีและแม่ชีก็สามารถหยั่งรู้เงื่อนไขของมนุษย์โดยการกระทำต่อกันกับแต่ละคนในชุมชนความเกี่ยวพันนี้แม่ชีทำให้เกิดนัยสำคัญในการรักษาคนในชุมชนและเป็นสะพานเชื่อมระหว่างประเพณีโบราณกับชีวิตสมัยใหม่เข้าด้วยกัน

Somchai Wanlu (2008 : 129) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวอีสานในการระงับข้อพิพาททางสังคม ผลการวิจัย พบว่า ชาวอีสานได้สืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดงานประเพณีท้องถิ่นหลายประเพณี อาทิ ประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานี บุญบั้งไฟที่จังหวัดยโสธร บุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ด ประเพณีผูกเสี่ยวที่จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเพณีมุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความรักความสามัคคีของคนในชุมชน และยังเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับผู้มาเยือนกระชับความสัมพันธ์ของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น และยังพบว่า การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการจัดประเพณีดังกล่าวมีส่วนช่วยในการระงับข้อพิพาทของคนในสังคมชาวอีสานได้ไม่น้อย

Ladda (2009 : 428-433) ได้ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาป่าวัฒนธรรมในวัดป่าภาคอีสาน โดยชุมชนมีส่วนร่วม พบว่า การอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาป่าวัฒนธรรมในวัดป่าภาคอีสานโดยชุมชนมีส่วนร่วมต้องมีชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีด้วยความศรัทธาต่อเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่มีจริยวัตรที่งดงาม นำเลื่อมใสโดยเฉพาะการดูแลรักษาป่าภายใน

วัด ความยำเกรงต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่นภูตผีปีศาจ รุกขเทวดาที่อารักษ์รักษาผืนป่าทำให้ชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปล่่วงละเมิด หรือนำสิ่งของออกจากวัดมาใช้ส่วนตัวถือว่าชีวิตไม่มีความสุขเกิดอาเพศต่างๆ ของคนในครอบครัว รูปแบบที่เหมาะสมของการอนุรักษ์ป่าวัฒนธรรมในป่าภาคอีสานโดยชุมชนมีส่วนร่วมต้องอาศัยกฎ 3กฎ คือ กฎหมาย กฎสังคม และกฎศาสนา เป็นมาตรการควบคุม ดูแล และรักษาป่าโดยใช้หลักพุทธธรรม ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ เช่น การปลูกจิตสำนึก สร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า รูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนาป่าวัฒนธรรมในวัดป่าภาคอีสานให้ยั่งยืน จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน ได้แก่พระสงฆ์ ประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์กรที่พึงมีต่อวัด ด้วยรูปแบบการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายพิทักษ์ป่าและผลักดันให้โครงการวัดเป็นผู้ดูแลป่า เข้าสู่แผนแม่บทระดับชาติเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุน

Levin Marc (2009 : 248-249) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ระบบงานคุมประพฤติรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า งานคุมประพฤติของรัฐเท็กซัสเป็นมาตรการเชิงรุก เพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้กระทำผิดต้องปรับเปลี่ยนตัวเองและผู้เสียหายต้องได้รับการชดเชย และยังพบว่า คุมประพฤติมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างแรงผลักดันให้ยุติธรรม ชุมชนกลายเป็นส่วนสำคัญของชุมชน และชุมชนต่างให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐมากยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างและรักษาความปลอดภัย ความเข้มแข็งและความยุติธรรมของชุมชนรวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

Roangrit (2009 : 472-477) ได้ศึกษาเกี่ยวกับศาสนาคริสต์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของชุมชนในภาคอีสาน พบว่า คริสตชนในภาคอีสานมีรายได้จากอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม ประมง และการรับจ้างทั่วไป ซึ่งพอเพียงกับการใช้จ่ายในครอบครัวอย่างมีความสุข แล้วยังมีการรวมกลุ่มอาชีพ ทำอาชีพเสริมก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มรายได้ในชุมชน ทำให้การอพยพแรงงาน มีน้อยมาก มีการบริหารชุมชนในรูปของคณะกรรมการ คนในชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นเครือญาติที่เคยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน และยังพบว่า สังคมไทยได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน พฤติกรรมการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนปรับเปลี่ยนไปจากอดีต โดยกระแสวัตถุนิยมที่เข้าสู่ชุมชนได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้มีความสุขลดลง มีรายได้ไม่พอรายจ่ายมีหนี้สินเพิ่มขึ้น และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลงในลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น มีผลทำให้วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มีน้อย ทั้งระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเริ่มเสื่อมถอย ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การก่อ

เหตุร้ายทำลายชีวิต และการก่อให้เกิดอาชญากรรมกระทำความผิด ฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ และ ข้อบังคับต่าง ๆ

การดำเนินการที่ผ่านมาก็ยังมีปัญหาในส่วนของความร่วมมือ เพราะการมีส่วนร่วม ในการป้องกันอาชญากรรม การประกอบอาชีพรับจ้าง และการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ทำให้มี ข้อจำกัดในเรื่องของเวลาที่จะเสียสละให้กับส่วนรวม ประกอบกับบริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมขึ้น บ่อยครั้ง ในบางครั้งผลการใช้หลักกฎหมายอาจทำให้แตกความสามัคคี มีความทุกข์ ความรังเกียจ ต่อกัน แต่การแสดงความเคารพผู้อาวุโส การผูกเสี่ยว การบายศรีสู่ขวัญที่นำมาประยุกต์ใช้ในการ ระงับข้อพิพาททางสังคม อาจทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขได้

สรุปงานวิจัยต่างประเทศ ส่วนใหญ่พบงานวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจความคิดเห็นของ ประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเกี่ยวกับการติดตั้งอุปกรณ์ป้องกัน อาชญากรรม ยังขาดรูปแบบการป้องกันอาชญากรรม รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นโรงเรียนในการ ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับดินโรงเรียน : รูปแบบการใช้ ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อความมั่นคงทางสังคมภาค อีสาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาถึงองค์ความรู้เรื่อง ตึนโรงตึนศาลที่ตึ : ระเบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้งหา และจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม โดยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.2 ระยะเวลาการวิจัย
 - 1.3 วิธีการวิจัย
 - 1.4 พื้นที่ที่ทำการวิจัย
 - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาเรื่อง ตึนโรงตึนศาลที่ตึ : ระเบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

- 1.1 ศึกษาความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลที่ตึในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม
- 1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลที่ตึในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

1.3 ศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้งหา

และจําเลยตามกระบวนการยุติธรรม

2. ระยะเวลาการวิจัย

ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2559 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560

3. วิธีการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) การศึกษาเรื่องตึนโรงตึนศาลในจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการศึกษา เพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหา และจําเลยในกระบวนการยุติธรรม และเพื่อวิเคราะห์ร่วมกับภาครัฐ และเอกชนเรื่องตึนโรงตึนศาล ในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจําเลยในกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยได้จะศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาเอกสารทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับ ตึนโรงตึนศาลผู้ต้งหา จําเลย และกระบวนการยุติธรรม

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการ สํารวจ การสังเกต สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ตามลำดับความมุ่งหมาย

4. พื้นที่ที่ทำการวิจัย

จากการสํารวจพื้นที่ที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้

1. เป็นศาลจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน
2. เป็นศาลจังหวัดที่ตั้งมานานมากกว่า 50 ปีขึ้นไป
3. เป็นศาลจังหวัดที่ได้รับคดีแพ่งและคดีอาญาปีละมากกว่าพันเรื่องขึ้นไป
4. มีตึนโรงตึนศาลที่คอยช่วยเหลือผู้ต้งหาและจําเลย โดยอาศัยสถานที่บริเวณ

ศาล ในการติดต่อกับผู้ต้งหา และจําเลย

5. ปัจจุบันยังมีผู้เข้าไปประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาลโดยอาศัยสถานที่ใดสถานที่หนึ่งในบริเวณศาล เป็นที่ติดต่อกับผู้ต้งหา จําเลย และญาติหรือผู้ที่มาติดต่อกับศาล

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ที่ทำการวิจัย 3 แห่ง คือ

1. ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
2. ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
3. ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

5.1 ประชากร หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับดินโรงดินศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

5.2 กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง บุคคลหรือประชากรในจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้เสียโดยตรงกับกระบวนการยุติธรรม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป รวม 93 คน ดังนี้

5.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นกลุ่มที่คาดว่าจะให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับดินโรงดินศาลในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ภาครัฐ และภาคชุมชน รวม 18 คน ดังนี้

1) กลุ่มผู้รู้ภาครัฐ ได้แก่ ข้าราชการระดับหัวหน้าส่วนราชการ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย

1. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน
2. อัยการจังหวัด 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน
3. ผู้กำกับตำรวจภูธร 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน

2) กลุ่มผู้รู้ภาคชุมชน ได้แก่ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับดินโรงดินศาลในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 12 คน ประกอบด้วย

1. ผู้พิพากษาสมทบ 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน
2. ประธานอาสาสมัครคุมประพฤติ 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน
3. ประธานชมรมทนายความ 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน
4. ประธานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน

5.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) เป็นกลุ่มที่คาดว่าจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับดินโรงดินศาล จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 51 คน ประกอบด้วย

1) กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 12 คน ประกอบด้วย

- ผู้พิพากษา 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน
- พนักงานอัยการ 3 จังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน
- ตำรวจชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน 3 จังหวัด ๆ ละ 2 คน รวม 6 คน

2) กลุ่มผู้ปฏิบัติภาคชุมชน จำนวน 39 คน ประกอบด้วย

- ทนายความ 3 จังหวัด ๆ ละ 2 คน รวม 6 คน
- ดินโรงดินศาล 3 จังหวัด ๆ ละ 3 คน รวม 9 คน
- ผู้ต้องหา จังหวัด ๆ ละ 4 คน รวม 12 คน

จำเลย 3 จังหวัด ๆ ละ 4 คน รวม 12 คน

5.2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) เป็นกลุ่มที่คาดว่าจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยเกี่ยวกับการติดต่อ แนะนำ เสนอแนะเกี่ยวกับการกรอกข้อความลงในเอกสารเกี่ยวกับตึนโรงตึนศาลในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 21 คน ประกอบด้วย

- 1) ประชาชนทั่วไป 3 จังหวัด ๆ ละ 3 คน รวม 9 คน
- 2) ญาติพี่น้องผู้ต้องหา 3 จังหวัด ๆ ละ 2 คน รวม 6 คน
- 3) ญาติพี่น้องของจำเลย 3 จังหวัด ๆ ละ 2 คน รวม 6 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดและจุดมุ่งหมายการวิจัยมาจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลดังนี้ 1) แบบสังเกต 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) แนวการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1) การสังเกต (Observation) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการสังเกต 2 รูปแบบ ดังนี้

1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้อยู่ในเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่อง ตึนโรงตึนศาลที่ดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม และสังเกตซักถามข้อมูลที่สงสัย จดบันทึก พร้อมกับเปิดเผยตัวเองว่าเป็นนักวิจัย โดยใช้เครื่องมือแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อสังเกตลักษณะ และพฤติกรรมของตึนโรงตึนศาล ผู้ต้องหา และจำเลย

1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตพฤติกรรมของตึนโรงตึนศาล ผู้ต้องหาและจำเลย อยู่ห่าง ๆ และไม่เปิดเผยตัวเองว่าเป็นผู้วิจัย เพื่อให้ผู้เป็นตึนโรงตึนศาล ผู้ต้องหาและจำเลยรู้ตัว

2) การสัมภาษณ์ (Interview Guide) เกี่ยวกับตึนโรงตึนศาล : ภูมิปัญญาอีสานในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรม ที่ปรากฏบนพื้นที่ทำการวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์ดังนี้

2.1 สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ทำการสัมภาษณ์โดยเจาะจงตอบคำถามเฉพาะเรื่องตามจุดมุ่งหมาย

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจัดเก็บประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎี และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) จากผู้รู้ (Key Informants) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ประชาชนทั่วไป (General Informants) จากบุคคลตามที่กล่าวมาแล้ว โดยจุดสนใจอยู่ที่การศึกษาความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาละและจำเลยในกระบวนการยุติธรรม โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์โดยไม่มีเป็นทางการ

3) แนวการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่ม คือ การสนทนาเป็นกลุ่มซึ่งมีประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจงในการสนทนาแต่ละ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 12 คน โดยมีสมมุติฐานที่เหมือนกันว่า ผู้วิจัยจะรู้ถึงปฏิกิริยาโต้ตอบของคนได้อย่างละเอียดด้วยวิธีการกระตุ้นให้ทุกคนมาแสดงความคิดเห็นร่วมกัน หรืออยู่ในลักษณะการเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (Group Dynamics)

ขั้นตอนการจัดสนทนากลุ่ม

1. คัดเลือกบุคคลที่จะร่วมสนทนากลุ่มประมาณ 5-12 คน
2. จัดเตรียมสถานที่สนทนาอย่างพอเหมาะ
3. ดำเนินการสนทนา โดยผู้ดำเนินการแนะนำคณะผู้วิจัย และบอกวัตถุประสงค์ในการสนทนากลุ่ม พร้อมสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พูดคุยก่อนเริ่มรายการ และต้องเปิดโอกาสให้มีการซักถามคณะผู้วิจัยก่อน เพื่อสร้างความไว้วางใจในขณะเดียวกันคณะผู้วิจัยก็เตรียมบันทึกข้อมูลตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

4. เริ่มการสนทนา โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ และครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้เวลาเหมาะสมกับเนื้อหา โดยเฉพาะผู้จัดบันทึก ควรใช้เวลาซักถามในสิ่งที่ยังบันทึกบกพร่องหรือบันทึกไม่ทัน เพื่อให้การบันทึกข้อมูลสมบูรณ์ถูกต้องที่สุด

5. มอบของสมนาคุณเพื่อขอบคุณผู้เข้าร่วมสนทนา พร้อมกล่าวสรุป และอำลาด้วยภาษาสุภาพ

คณะนักวิจัยประกอบด้วย 1) ผู้ดำเนินการสนทนา Moderator (M) 2) ผู้จัดบันทึก Notetaker (N) 3) ผู้ช่วยนักวิจัย Assistant (A) (ทรงคุณ จันทจร. 2552 : 70-71)

โดยสรุป ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มและคณะต้องเตรียมตัวให้พร้อมไม่ว่าจะเป็น
 เนื้อหาของการวิจัย วัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัย อุปกรณ์เครื่องมือภาคสนาม ต้องตรวจสอบทุก
 ครั้งก่อนลงสนาม ที่สำคัญต้องพูดภาษาถิ่นได้ด้วย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยไว้ 2 ตอน ดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร
 และงานวิจัยเกี่ยวข้องกับ ตึนโรงตึนศาลที่ตี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและ
 จำเลยตามกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนความรู้ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอีสาน และแนวคิด
 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม

2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยกำหนดการรวบรวมข้อมูลเชิง
 ประจักษ์ในภาคสนาม โดยการสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ตามกลุ่มตัวอย่างที่ได้เสนอไว้
 ในการวิจัย โดยการ สังเกต สัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลและ
 ดำเนินการจัดกระทำข้อมูลตามแนวความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

2.1 การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จะดำเนินการรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดย
 การแยกประเภทข้อมูลเป็น 3 ประเภท

2.1.1 ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ที่เกี่ยวกับความ
 เป็นมาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรม

2.1.2 ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ที่เกี่ยวกับ
 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรม

2.1.2 ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มทั่วไป (General Informants) ที่เกี่ยวกับ
 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรม

2.2 ในการดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยกำหนดแผนการดำเนินการ

2.2.1 ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือ
 ผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

2.2.2 ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือ
 ผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

2.2.3 การสังเกต (Observation) สังเกตพฤติกรรมของตึนโรงตึนศาล
 ผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจะดำเนินการ ดังนี้

3.1 บันทึกรูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ในรูปแบบของโทรศัพท์มือถือ
 กล้องถ่ายรูป จะเก็บบันทึกข้อมูลที่เป็นรูปภาพ และเสียงการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่ให้ข้อมูล

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ในรูปแบบของเอกสาร หมายถึงแบบสอบถาม จากผู้ที่ให้ข้อมูล

3.3 การบันทึกข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์จากการสนทนากลุ่ม ทำการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก บางกรณีใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยบันทึกข้อมูล ใช้กล้องถ่ายรูปในการบันทึกภาพ

3.4 นำข้อมูลที่ได้บันทึกมาสรุปในแต่ละวัน และทำการจัดหมวดหมู่หาคำตอบตามเนื้อหาของการวิจัย

3. การจัดการกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การจัดการกระทำข้อมูล

การจัดการกระทำข้อมูลจะใช้วิธีการตรวจสอบ ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสร้างความมั่นใจและความเชื่อถือได้ของข้อมูล ผู้วิจัยจะยังไม่ปักใจเชื่อแหล่งข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งที่ได้มาแต่แรกว่าเชื่อถือได้แล้ว ผู้วิจัยจะแสวงหาแหล่งข้อมูลอื่น ๆ อีกเพื่อตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด เพื่อหาความเหมือนกัน และจะแสวงหาข้อมูลต่อไปจนพบข้อมูลแบบที่สาม โดยวิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกันออกไป ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การตรวจสอบบางครั้งอาจใช้วิธีอื่น ได้แก่ ตรวจสอบโดยเปลี่ยนแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น บุคคล เวลา หรือสถานที่ ๆ ให้ข้อมูล หรืออาจตรวจสอบโดยผู้ใช้ข้อมูลที่ต่างกัน (Investigator Triangulation)

เพื่อความมั่นใจในข้อมูลมากขึ้น ผู้วิจัยได้ขยายเวลาในการตรวจสอบรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ภาคสนามเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้มีโอกาสสัมผัสกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเข้าถึงสภาพความเป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามการวิจัยที่ต้องการสืบค้นหาคำตอบมากยิ่งขึ้น เป็นผลให้มั่นใจได้ว่า ข้อมูลหลักฐาน และผลการวิจัยที่สร้างขึ้น เกิดจากข้อมูลหลักฐาน และผลการศึกษาวิจัยที่ได้รวบรวมจากภาคสนาม ซึ่งสามารถสะท้อนความจริงอันหลากหลาย

การตรวจสอบข้อมูลจะใช้วิธีการเพิ่มเติมดังนี้

1) ตรวจสอบข้อมูลโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Member Checks) โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือสมาชิกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ ในภาคสนามวิจัย (Audience Member) ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลหลักฐาน และผลการวิจัยที่สร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนกระบวนการแสวงหาความรู้ ความจริง ที่กระทำอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

2) ตรวจสอบโดยกลุ่มเพื่อนวิจัย (Peer Examination) โดยขอร้องให้บุคคลเพื่อนนักวิจัยให้รายละเอียด แสดงข้อคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์หรือตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลหลักฐาน และแบบแผนอันเป็นแก่นสาระ ที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้จากสนามวิจัย

3) เชื่อมโยงข้อมูลการวิจัยแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลหลักฐานผลการวิจัยที่อาศัยการตีความหมายของข้อมูลหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้ มีความไว้วางใจได้ว่า มีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริงที่น่าเสนอ ในทางปฏิบัติจะกระทำโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง (Data Triangulation) หลากหลายวิธี (Methodological Triangulation) และโดยนักวิจัยหลายคน (Investigator Triangulation) เพื่อเป็นการตรวจสอบความไว้วางใจและสามารถเข้าถึงข้อเท็จจริง (Fact) หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ผู้วิจัยต้องการสืบค้นหาคำตอบได้อย่างละเอียดครบถ้วน และลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น (ทรงคุณ จันทจร, 2552)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้คือ

3.2.1 วิเคราะห์เกี่ยวกับความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจําเลยในกระบวนกรยุติธรรม

3.2.2 วิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจําเลยในกระบวนกรยุติธรรม

3.2.3 วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากการที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาและหาข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ว่าภาครัฐ และเอกชน มีปัญหาเกี่ยวกับตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจําเลยในกระบวนกรยุติธรรม หรือไม่ อย่างไร เพื่อหาสาเหตุ และแนวทางการแก้ไขปัญหารวมทั้งการบริหารจัดการเกี่ยวกับเรื่องของตึนโรงตึนศาล

วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และใช้เป็นข้อมูลสรุปผลการวิจัย

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ในเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม สรุปประเด็นตามความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ตีนโรงตีนศาลที่ดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาจัดกระทำข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับความมุ่งหมายการวิจัย

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของตีนโรงตีนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของตีนโรงตีนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

ตอนที่ 3 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตีนโรงตีนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของตีนโรงตีนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมภาคอีสาน

ชาวอีสานในอดีตดำเนินวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย นิยมปลูกสร้างบ้านเรือนรวมกันอยู่เป็นกลุ่มเครือญาติ ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ผู้อาวุโสสูงสุดตามลำดับในวงศ์ตระกูล ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงวัว ควาย ไร่ไผ่และเป็นที่ลุ่มให้ลูกหลานสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านให้ลูกหลานด้วยวิธีทำให้ดู ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง หลังจากฤดูทำนาผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน ซ่อมอุปกรณ์ทำนา ก็ทอผ้า สิ่งสำคัญจะฝึกให้ลูกหลานเป็นคนขยัน อดทน ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต ยิ่งกว่านั้นการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสในวงศ์ตระกูลหรือในหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด ไม่ว่าลูกหลานจะประกอบกิจการงานใดต้องปรึกษาผู้ใหญ่ในครอบครัว ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชาวบ้าน โดยเฉพาะการแบ่งปันมรดกต้องได้รับความเห็นชอบจากบุคคลสำคัญดังกล่าว กรณีเกิดการทะเลาะวิวาทในเครือญาติ สามีมรรยาจะแยกทางกันหรือญาติ พี่น้องบุกรุกที่ดินทำกินหรือปัญหาอื่น ๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ผู้อาวุโสเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องเข้าไปช่วยระงับข้อพิพาทด้วยวิธีไกล่เกลี่ยช่วยชี้แนะให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้

ด้วยดี การใกล้เคียงจะมีผู้ใหญ่ในครอบครัวเครือญาติ ผู้อาวุโส ทั้งสองฝ่ายมาช่วยกัน ส่วนใหญ่ตกลงกันได้ คดีความก็ไม่รุนแรงมากนัก ประกอบกับในอดีตประชากรมีไม่มาก การปกครองอยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่ในวงศ์ตระกูลหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านและฝ่ายปกครองตามลำดับ

เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นตามกาลเวลา จากสังคมขนาดเล็กกลายเป็นสังคมใหญ่มีคนอยู่ร่วมกันหลายครอบครัวเป็นหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลทุกข์สุข ชาวบ้านมีเรื่องทุกข์ร้อนจะต้องแจ้งความที่ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ออกหมายเรียกตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย มาพูดคุยเจรจาตกลงกันหรือหาข้อยุติ ชาวบ้านสมัยนั้นเรียกว่า “ขึ้นศาลผู้ใหญ่บ้าน” ผู้ใหญ่บ้านจะออกหมายนัดให้คู่กรณีมาเจรจากันโดยแต่ละฝ่ายจะมีผู้อาวุโส ผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้านที่พอมีความรู้กฎหมายพื้นฐานหรือเคยบวชเรียนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน เพื่อมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีตกลงหรือยอมความกัน ถ้ายอมความกันที่ศาลผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ หรือคดีรุนแรงจะต้องส่งไปที่ศาลจังหวัด ในอดีตชาวบ้านนิยมเรียกว่า “ศาลฎีกา” คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องไปสู่ศาล ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้ ขาดความรู้ด้านกฎหมายกลัวศาลจำเป็นต้องมีผู้รู้ นำพาไปสู่ศาลบุคคลดังกล่าว เรียกว่า “ตีนโรงตีนศาล”

คำว่า “ตีนโรงตีนศาล” เป็นภาษาชาวบ้านในอดีตใช้เรียกบุคคลที่ประกอบอาชีพอยู่ในบริเวณศาล ด้วยวิธีการเข้าไปพูดคุยเจรจา ทักทายผู้ที่มาติดต่อราชการที่ศาล หรือช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล โดยตีนโรงตีนศาลจะช่วยผู้ต้องหาและจำเลยในการเขียนคำร้องติดต่อกับเจ้าพนักงานศาล ทนายความ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีความและยังช่วยหานายประกันหลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ซึ่งการช่วยเหลือดังกล่าวไม่เรียกค่าบริการสุดแล้วแต่ผู้ต้องหาและจำเลยจะตอบแทนเป็นสินน้ำใจ และสิ่งของอาจจะเป็นข้าวสาร ปลายี่ห้า พริก มะเขือ พืชผักสวนครัวที่ปลูกไว้หลังบ้าน ผู้ต้องหาและจำเลยบางคนได้นำสิ่งของดังกล่าวตามส่งตีนโรงตีนศาลเสมือนญาติพี่น้อง ส่วนหลักทรัพย์ที่เป็นโฉนดที่ดินจะมีค่าเช่าโดยผู้ต้องหาหรือญาติผู้ต้องหาและจำเลยสามารถคุยกันตกลงราคาเช่ากับเจ้าของโฉนดที่ดินได้ ซึ่งค่าเช่าไม่กำหนดราคาเป็นมาตรฐาน การดำเนินงานของตีนโรงตีนศาลได้มีการสืบทอดให้รุ่นต่อรุ่นเป็นไปอย่างต่อเนื่องเพราะผู้ต้องหาและจำเลยที่มาสู่ศาล ส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะหลักทรัพย์เพื่อใช้เป็นหลักประกันในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ยิ่งกว่านั้นยังขาดความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการติดต่อศาล หรือกระบวนการยุติธรรมซึ่งจะต้องขอความช่วยเหลือ ส่งผลให้มีบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพตีนโรงตีนศาลมากขึ้นเพราะมีรายได้ดีสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ จึงมีผู้เข้ามาประกอบอาชีพตีนโรงตีนศาลบริเวณพื้นที่ศาลจังหวัดทั่วทุกแห่งดังที่ปรากฏซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบและนำมาวิเคราะห์ตามลำดับ

1.1 การก่อตั้งศาลและความเป็นมาของตึนโรงเรียนศาลจังหวัดร้อยเอ็ด

ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2456 ตั้งอยู่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด เดิมที่ได้ปลูกสร้างเป็นที่ทำการศาลชั่วคราวโดยใช้ไม้ไผ่สานขัดแตะโดยรอบตัวอาคาร หลังคามุงด้วยหญ้าแฝก ต่อมาพระยาชัยธรรมธาดา ขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลร้อยเอ็ด ได้สั่งให้รื้อที่ทำการศาลหลังเดิมและทำการก่อสร้างศาลจังหวัดร้อยเอ็ดขึ้นใหม่ ให้นำหน้าไปทางทิศตะวันตก ตัวที่ทำการศาลจัดสร้างเป็นเรือนไม้สมัยเก่า หลังคามุงสังกะสี แข็งแรงดูดีกว่าที่ทำการศาลหลังเดิมมาก แต่บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในมีน้อยและห้องมืดแสงสว่างภายในไม่เพียงพอ ไม่สะดวก แก่การพิจารณาคดี

ปี พ.ศ. 2494 นายสุทิน เกษคุปต์ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลได้ขอขบประมาณให้ก่อสร้างอาคารศาลจังหวัดหลังใหม่แทนหลังเดิม โดยให้ตัวอาคารหันหน้าไปทางทิศเหนือเพื่อให้เหมาะกับรูปที่ดินและเป็นแนวเดียวกับศาลากลางจังหวัด ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของพระดุลยพากษ์สุวัฒน์ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงยุติธรรม การก่อสร้างได้ดำเนินการแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2495 และเปิดทำการในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2495 จนถึงปี พ.ศ. 2530 เป็นเวลา 35 ปี ปริมาณงานคดีความเข้ามาสู่ศาลเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ประกอบกับอาคารเริ่มมีสภาพทรุดโทรม ไม่เหมาะต่อการใช้งาน กระทรวงยุติธรรมจึงให้ขบประมาณสร้างอาคารศาลหลังใหม่ โดยรื้ออาคารศาลหลังเดิม และได้สร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นแทนหลังเดิม เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2530 โดยใช้ขบประมาณก่อสร้างเป็นเงินจำนวนมากถึง 32,102,517 บาท (สามสิบล้านหนึ่งแสนสองพันห้าร้อยสิบเจ็ดบาทถ้วน)

พ.น. ป.น. ท.โต ช.เว

ภาพประกอบ 2 ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด (หลังปัจจุบัน)

ลักษณะอาคารเป็นอาคารทรงไทยสูง 3 ชั้น ขนาด 14 บัลลังก์ พื้นที่ภายในอาคาร ประกอบด้วยห้องพักผู้พิพากษา ห้องธุรการ ห้องสมุด ห้องพนักงานอัยการ ทนายความ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ประจำศาลจังหวัดร้อยเอ็ด และที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดแห่งนี้ยังได้นำเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยเพื่อให้เหมาะในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ปัจจุบันศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ถนนแจ้งสนิท ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด อาคารศาลหลังนี้ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2530 แล้วเสร็จและเปิดทำการในปี พ.ศ. 2534 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 โดยมีนายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้น เป็นผู้กราบบังคมทูลถวายรายงาน และอาคารศาลจังหวัดร้อยเอ็ดหลังนี้ได้เปิดให้บริการประชาชนที่มาติดต่อราชการศาลตลอดจนผู้พิพากษาดำเนินกระบวนการพิจารณาตัดสินอรรถคดีตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา ปัจจุบันมีข้าราชการรวมผู้พิพากษา

หัวหน้าศาลจำนวน 25 คน ข้าราชการตุลาการ 45 คน ลูกจ้างประจำช่วยราชการ 1 คน ลูกจ้างชั่วคราว 8 คน และยังมีที่ดินโรงเรียนศาลอีกประมาณ 10 คน ซึ่งมีประวัติความเป็นมาดังนี้

เริ่มแรกที่มีการก่อตั้งศาลคดีความทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา อาจกล่าวได้ว่าไม่มีคดีความมาสู่ศาลอาจเป็นเพราะว่าประชาชนในสมัยนั้นกลัวศาลประกอบด้วยไม่ได้เรียนหนังสือ หรือผู้ที่อ่านออกเขียนได้ก็จะมีเฉพาะผู้ชายที่ได้บวชเรียน หากมีปัญหาทะเลาะวิวาทหรือลักขโมยจะไม่แจ้งความดำเนินคดี แม้ว่าพอจะรู้ตัวคนร้ายแต่จะเป็นรอกการแก้แค้น เช่น ถ้าถูกทำร้ายร่างกายจะพยายามสืบเสาะหาคู่กรณีให้ได้แล้วจะแก้แค้นคืนด้วยการทำร้ายร่างกายคู่กรณีหรือญาติพี่น้องของคู่กรณี หรือวิวาควายหายสาเหตุคนร้ายลักขโมย เจ้าของวิวาควายจะออกติดตามรอยวิวาควายและรอยเท้าคนร้ายที่มาขโมยวิวาควายจนพบ แล้วจะแจ้งผู้ใหญ่บ้านให้นำตัวคนร้ายมาเจรจาเพื่อตกลงกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ในสมัยนั้นเรียกว่า “ศาลผู้ใหญ่บ้าน” เพื่อปรับไหม (เสียค่าปรับ) ส่วนใหญ่จะซื้อเหล้าและต้มไก่กินด้วยกันทั้งฝ่ายผู้เสียหายและคู่กรณี ต่อมาภายหลังคู่กรณีนั้นอาจจะผูกเป็นเสี่ยวเป็นเพื่อนกันหรือถ้าอาวุโสมากกว่าก็จะเป็นญาติที่เคารพนับถือกัน ผูกสัมพันธ์ไมตรีเป็นพี่น้องกัน ซึ่งจะมีญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือในหมู่บ้านไปช่วยไกลเกลี่ยร่วมเป็นสักขีพยาน หากตกลงกันไม่ได้ผู้ใหญ่บ้านจะนำส่งศาลจังหวัดเพื่อดำเนินการต่อไป ชาวบ้านกลัวคดีความสู่ศาลส่วนใหญ่ไกลเกลี่ยยอมความกันได้ คู่กรณีที่จะไปขึ้นโรงขึ้นศาลนั้นหรือบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ต้องอาศัยบุคคลภายนอกแนะนำช่วยเหลือชาวบ้านเรียกว่า “ตืนโรงตืนศาล” ซึ่งเข้ามาช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยประจำอยู่ที่บริเวณศาล เช่น ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดมีตืนโรงตืนศาลหลายคน ได้แก่ นายอำนาจ จวงหัวโตน นายสุรศักดิ์ ทองกันยา นายบรรจง บุญกาพิมพ์ และคนอื่น ๆ แต่ละคนมีประวัติความเป็นมาน่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา และนำมาเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. นายอำนาจ จวงหัวโตน อายุ 70 ปี ประกอบอาชีพตืนโรงตืนศาลที่บริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ดมาแล้วประมาณ 42 ปี

พูนุ ปณุกิตโต ชีเว

ภาพประกอบ 3 นายอำนาจ จวงหัวโตน ขณะให้สัมภาษณ์

นายอำนาจ จวงหัวโตน เกิดวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2580 ที่บ้านเลขที่ 128 ถนนเพลินจิต ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสระทองในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 33/2 บ้านหนองพาดเสือ หมู่ที่ 7 ตำบลเมืองทอง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

สถานภาพทางครอบครัว สมรสกับนางสาวศรัณย์ธร วิรงค์ ไม่มีบุตรด้วยกัน ทั้งคู่ช่วยกันทำมาหากินโดยการประกอบอาชีพช่วยเหลือผู้ต้องหา เพื่อให้มีรายได้เลี้ยงตัวเองเลี้ยงลูกหลาน/ญาติพี่น้อง และแบ่งเงินบางส่วนไปทำบุญสร้างกุศลตามประเพณี ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ช่วยงานการกุศลต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น และให้ทุนการศึกษาเด็กนักเรียนในชนบททั่วไป

การประกอบอาชีพ เดิมทีนายอำนาจ จวงหัวโตน ประกอบอาชีพค้าขายอาหาร ตามสั่งและเครื่องดื่ม น้ำชา กาแฟ ที่บริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ด รู้จักกับที่ดินโรงตีศาลรุ่นก่อนหลายคน พยายามศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยกับบุคคลเหล่านั้น เพราะต้องการสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ตนเองและครอบครัว ด้วยเหตุที่ต้องส่งลูกเรียนหนังสือ ในเวลาต่อมา จึงตัดสินใจเลิกกิจการขายอาหารตามสั่งออกมาประกอบอาชีพตีโรงตีศาล โดยเป็นผู้ช่วยนายมีชัย ซึ่งเป็นตีโรงตีศาลอาวุโส และนายไมตรี มีสวัสดิ์ ทั้งสองท่านให้คำแนะนำให้ความรู้วิธีการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วยความซื่อสัตย์ ตรงเวลา ให้ความสะดวกเป็นกันเองไม่หลอกลวงผู้มาติดต่อโดยแอบอ้างผู้ใหญ่ อาทิ นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ อัยการ ผู้พิพากษาว่าสามารถเจรจาให้ช่วยเหลือได้ ซึ่งนายอำนาจ จวงหัวโตน ได้ปฏิบัติสืบสานตามความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด

ปี พ.ศ. 2518 นายอำนาจ จวงหัวโตน ได้ทำหน้าที่ตีตราโรงตีตราโดยสมบูรณ์แบบ เริ่มต้นช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย โดยการเข้าไปติดต่อประชาชนทุกคนที่มาสู่ศาลโดยการสังเกต หากพบว่าใครที่มีความเดือดร้อนไม่รู้ทิศทางจะไปติดต่อสอบถามใคร ตัวเองจะเข้าไปพูดคุยสนทนาแนะนำตัวเองว่าเป็นใคร และให้ความช่วยเหลือในการเขียนคำร้องเป็นการร้องขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว และแนะนำการจัดเตรียมหลักประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย เอกสารประกอบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ตลอดจนช่วยดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมจนแล้วเสร็จ กล่าวคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวจนเป็นที่พอใจของผู้ต้องหาหรือจำเลยและญาติของผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือของตีตราโรงตีตราเป็นที่ยอมรับของผู้ได้รับความเดือดร้อนหลายคนใน จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดใกล้เคียง โดยที่นายอำนาจ จวงหัวโตน ไม่เรียกร้องค่าตอบแทน แต่ได้รับสินน้ำใจจากบุคคลเหล่านั้นหลายอย่าง เช่น ข้าวสาร ปลาจืด เงินเป็นค่าเช่าโฉนดที่ดิน และบางคนยังได้ผูกเสี่ยวเป็นเพื่อน เป็นลูกฮัก พ่อฮัก ให้ความเคารพนับถือไปมาหาสู่นับถือเป็นญาติ พี่น้องจนปัจจุบัน และยังทราบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2518 การยื่นหลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ได้แก่ หลักทรัพย์ที่เป็นโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก) ไม่ต้องมีหนังสือรับรองประเมินราคาที่ดินจากสำนักงานที่ดินจังหวัด เพียงมีโฉนดที่ดิน หรือ น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก ตัวจริง นำไปมอบให้ศาลก็จะได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว (อำนาจ จวงหัวโตน. 2558 : สัมภาษณ์)

กรณีช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

1. คดีอาญา (ผู้ต้องหาใช้จอบตีศีรษะพี่ชายพ่อของตัวเอง (ลุง) ถึงแก่ความตายที่ทุ่งนา เนื่องจากแบ่งปันมรดกไม่ลงตัว เป็นคดีแรกที่ได้ออกช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยความตั้งใจอยากทดสอบความสามารถของตัวเองตามลำพัง โดยไม่มีพี่เลี้ยงในขณะนั้นเป็นช่วงบ่ายจะหมดเวลาราชการแล้ว ผู้ต้องหาได้รับอนุญาตให้ยื่นร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดี ผู้ต้องหาเขียนหนังสือไม่ได้และไม่มีโฉนดที่ดินที่จะใช้เป็นหลักประกันให้ปล่อยชั่วคราวจึงให้ญาติตามหาผู้ที่พอจะช่วยเหลือได้เพราะในครั้งนั้นโทรศัพท์มือถือไม่มี การติดต่อสื่อสารไม่สะดวก เวลา ราชการก็จะหมด คนที่ถูกคุมขังก็อยากเป็นอิสระ ญาติผู้ต้องหาได้พบกับตีตราโรงตีตราคนแรก ซึ่งเขามีอายุการทำงานมากแล้วแต่เขาช่วยไม่ได้เพราะไม่มีโฉนดที่ดินเขาเลยเข้ามาทางรุ่นน้องคือ นายอำนาจ จวงหัวโตน ซึ่งกำลังเตรียมตัวจะกลับบ้าน ญาติผู้ต้องหารีบวิ่งเข้ามาทักทายทำความรู้จัก และแจ้งความประสงค์ทันที ด้วยความเป็นมือใหม่ประกอบกับวันนั้นยังไม่ได้ลูกค้ำแม่แต่คนเดียว นับว่าคนนี้เป็นรายแรกสำหรับวันนั้น เริ่มแรกโดยการเขียนคำร้องขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว และจัดหาเอกสารที่ใช้ประกอบคำร้องขอที่สำคัญคือโฉนดที่ดิน แต่ครั้งนั้นยังไม่มีระเบียบให้ใช้แบบประเมินราคาที่ดินเพียงแต่มีโฉนดตัวจริงหรือ น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก นำไปไว้กับศาลก็จะได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ดำเนินการแล้วเสร็จทันเวลาได้รับสินน้ำใจจากผู้ต้องหาเป็นเงินสด

จำนวน 900 บาท (เก้าร้อยบาทถ้วน) ซึ่งเป็นเงินจำนวนมากมีค่ามหาศาลในครั้งนั้น สร้างความประทับใจให้แก่ตนเอง เป็นอย่างมาก และไม่คิดว่าผู้ต้องหาจะหนีไป คิดเพียงว่าเราทำดีช่วยเหลือเขา คนไม่เป็นเวรตาก็รู้ เมื่อเรามีความซื่อสัตย์ต่อเขาเขาก็ต้องซื่อสัตย์กับเรา วันนั้นนอนไม่หลับตลอดคืน เพราะวิตกกังวลกลัวว่าผู้ต้องหาจะหนีและดีใจกับเงินที่ได้จากผลงานอันเกิดจากการประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาล ความประทับใจทั้งหมดที่เล่ามาเป็นเหตุการณ์ที่ภาคภูมิใจมีรู้อิมจนปัจจุบัน และยังมีคดีอาญาอีกหลายคดี ที่ได้ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งเป็นการช่วยเหลือที่มีความเสี่ยงความสูงมากแต่ก็ได้รับสินน้ำใจเป็นที่พอใจมีรายได้ทุกวันที้ออกไปทำงานมาน้อยตามสภาพของงาน จนทำให้ตัวเองมีฐานะดีขึ้น สามารถซื้อสิ่งของเครื่องใช้สำหรับอำนวยความสะดวกแก่ตัวเองและครอบครัวได้แก่ 1) เช่าซื้อรถยนต์ 1 คัน ราคาประมาณ 700,000 บาท 2) สร้างบ้าน 1 หลัง ราคาประมาณ 1,500,000 บาท 3) ซื้อที่นา 1 แปลง ราคาประมาณ 500,000 บาท และยังมีเงินฝากในธนาคารอีกจำนวนหนึ่งสำหรับใช้จ่ายในครอบครัวและเป็นเงินหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ

2. คดีแพ่ง โจทก์ฟ้องร้องค่าเสียหาย กรณีบริษัทนิสสัน ลิสซิง(ประเทศไทย) จำกัด สาขาจังหวัดร้อยเอ็ด (โจทก์) ฟ้องผู้เช่าซื้อรถยนต์เรียกค่าเสียหายจากนายไพบุลย์เพียงเกษ (จำเลย) เหตุเกิดเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 สืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2556 จำเลยได้ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ยี่ห้อนิสสันรุ่น ALMERA 1.2 VCVT ไปจากโจทก์ในราคาเช่าซื้อทั้งสิ้น 500,544 บาท โดยตกลงชำระเป็นรายงวด ๆ ละเดือน รวม 72 เดือน ในอัตรางวดละ 6,952 บาท เริ่มชำระงวดแรกวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2556 และงวดถัดไปจะชำระภายในวันที่ 15 ของทุกเดือน จนกว่าจะชำระค่าเช่าซื้อตามสัญญาครบถ้วน หลังจากที่จำเลยได้ทำสัญญาเช่าซื้อและได้รับรถยนต์ไปจากโจทก์แล้วจำเลยได้นำเงินค่าเช่าซื้อมาชำระให้แก่โจทก์จำนวน 7 งวด เป็นเงิน 48,664 บาท เริ่มผิดนัดชำระหนี้ตั้งแต่วงวดที่ 8 และผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อตลอดมา โจทก์มีหนังสือทวงถามหลายครั้งแต่จำเลยก็เพิกเฉย โจทก์จึงมีหนังสือทวงถามและบอกเลิกสัญญาให้จำเลยนำเงินมาชำระให้แก่โจทก์ จำเลยยังเพิกเฉยไม่นำเงินมาชำระและไม่ยอมนำรถยนต์มาส่งมอบคืนให้แก่โจทก์แต่อย่างใด ยังคงครอบครองและใช้ประโยชน์ในรถยนต์คันที่เช่าซื้อตลอดมา การกระทำของจำเลยทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย จำเลยผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์ จำเลยจะต้องส่งมอบรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืนให้แก่โจทก์ในสภาพเรียบร้อยใช้การได้ดี หากคืนไม่ได้จำเลยจะต้องชำระเงินแทนเป็นเงิน 451,424.60 บาท นับจากงวดที่ผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ หากจำเลยนำรถยนต์มาส่งมอบคืนให้แก่โจทก์ โจทก์สามารถนำรถยนต์คันดังกล่าวออกให้บุคคลภายนอกเช่าได้ค่าเช่าไม่ต่ำกว่าวันละ 500 บาท นับจากวันผิดนัดจนถึงวันฟ้องเป็นเวลา 940 วัน แต่โจทก์คิดเพียงวันละ 166.67 บาท หรือเดือนละ 5,000 บาท จำเลยจึงต้องชำระค่าเสียหายในส่วนนี้ให้แก่โจทก์ รวมแล้วจำเลยจะต้องชำระหนี้ให้แก่โจทก์คิดถึงวันฟ้องเป็นเงินทั้งสิ้น

601,142.46 บาท กับค่าขาดประโยชน์เป็นรายเดือนในอัตราเดือนละ 5,000 บาท นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจำเลยจะส่งมอบรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืนให้แก่โจทก์ในสภาพเรียบร้อยใช้งานได้ดี หรือจนกว่าจำเลยจะคดีใช้ราคารถยนต์และค่าเสียหายให้แก่โจทก์เสร็จสิ้น

นายไพบูลย์ เพียงเกษ (นามสมมุติ) เมื่อได้รับหมายศาลแล้วทำให้เกิดความทุกข์ใจเป็นอย่างมาก จึงได้มาพบนายอำนาจ จวงหัวโตน ซึ่งเป็นต้นโรงตึนศาลอาวุโสเคยให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนมาแล้วจำนวนมาก จากคำแนะนำของตำรวจศาล โดยนายไพบูลย์ เพียงเกษ ได้นำหมายเรียกจำเลยที่ศาลส่งไปที่บ้านมาให้ดูเพื่อจะให้ต้นโรงตึนศาลช่วยเหลือได้ถูกทาง เมื่อนายอำนาจ จวงหัวโตน เข้าใจความเดือดร้อนของนายไพบูลย์ เพียงเกษ แล้วจึงหาวิธีทางช่วยเหลือ

วิธีการช่วยเหลือของนายอำนาจ จวงหัวโตน ต้นโรงตึนศาล โดยแนะนำให้ นายไพบูลย์ เพียงเกษ ยอมความเพราะหลักฐานของบริษัทที่เป็นโจทก์รัดกุมชัดเจนมาก ซึ่งจำเลยจะต้องมีเงินจำนวนหนึ่งนำไปชำระหนี้และเงินจำนวนที่ค้างชำระขอนัดเวลาอีกสักกระยะหนึ่ง แต่ต้องมีคนรับรองหรือค้ำประกันบริษัทยอมรับ และในวันนั้นนายอำนาจ จวงหัวโตน ก็มีส่วนร่วมในการรับรองหรือค้ำประกันสัญญาการประนีประนอม ซึ่งจำเลยก็ไม่ต้องคืนรถยนต์ให้โจทก์แต่ต้องจ่ายเงินที่ค้างชำระงวดทั้งหมด 12 งวด ให้โจทก์ส่วนที่เหลือนัดชำระอีก 3 งวดเดือนละงวดจนครบจำนวนเงินที่ค้างชำระ การช่วยเหลือจำเลยในครั้งนี้ทำให้จำเลยพอใจที่ไม่ต้องคืนรถยนต์ให้โจทก์และได้ขอบคุณนายอำนาจ จวงหัวโตน ด้วยเงินสดจำนวนหนึ่งแม้จะไม่มากนักแต่ก็เป็นสินน้ำใจช่วยเสริมกำลังใจกับอาชีพต้นโรงตึนศาลเป็นอย่างมาก

ภาพประกอบ 4 บ้านพักนายอำนาจ จวงหัวโตน

บ้านพักนายอำนวย จวงหัวโตน ตั้งอยู่ที่บ้านหนองพาดเสือ หมู่ที่ 7 ตำบลเมืองทอง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ราคาประมาณ 1,500,000 บาท เงินที่ได้จากการประกอบอาชีพเดินโรงเดินศาล ซึ่งนายอำนวยและนางสาวศรีณัฏฐ์ วิรงค์ ภรรยาได้ช่วยกันเก็บสะสมไว้จนสามารถมีเงินก้อนโตนำมาปลูกสร้างบ้านได้ จะเห็นได้ว่าอาชีพเดินโรงเดินศาล เป็นอาชีพที่สุจริต มีรายได้ดีและเป็นเงินที่ได้มาจากการช่วยเหลือคนที่กำลังได้รับความเดือดร้อน แม้จะเป็นการประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยงสูงมากที่บางครั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีหลังจากได้รับประกันให้ออกมาเป็นอิสระชั่วคราว แต่ก็มึนน้อยและสามารถติดตามมาดำเนินคดีได้เพียงแต่อาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ด้วยเห็นว่ามิรายได้ดีจึงได้แนะนำบุตรหลานญาติพี่น้องและคนรู้จักที่เคารพนับถือหรือผู้สนใจการประกอบอาชีพเดินโรงเดินศาลได้เข้ามาสืบทอด ยินดีจะฝึกสอนให้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

นอกจากการช่วยเหลือดังกล่าวแล้ว เดินโรงเดินศาลยังได้แนะนำผู้ต้องหาเกี่ยวกับคดีความที่ถูกกล่าวหาในครั้งนี หากเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นความจริง ก็ขอให้ยอมรับตามความเป็นจริงว่าตัวเองได้กระทำความผิดโดยให้เหตุผลไปว่าที่กระทำเช่นนั้นเพราะอะไร แล้วขอโทษคู่กรณี ประกอบกับการยอมรับสารภาพ โทษหนักจะเบาลงหรือได้รับการลดโทษ (อำนวย จวงหัวโตน. 2558 : สัมภาษณ์)

2. นายสุรศักดิ์ ทองกันยา อายุ 56 ปี ประกอบอาชีพเดินโรงเดินศาลที่บริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ดมาแล้วประมาณ 20 ปี

ภาพประกอบ 4 นายสุรศักดิ์ ทองกันยา ขณะให้สัมภาษณ์

นายสุรศักดิ์ ทองกันยา เกิดวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 ที่บ้านเลขที่ 235 บ้านเมืองทอง หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองทอง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. วิทยาลัยการอาชีพร้อยเอ็ด ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่เดิม

สถานภาพทางครอบครัว สมรสกับนางอรุณนิ ทองกันยา มีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ 1) นางสาวสุรินีย์ ทองกันยา อายุ 28 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปัจจุบันทำงานที่โรงพยาบาลร้อยเอ็ด 2) นางสาวสุภาวินี ทองกันยา อายุ 24 ปี กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคนที่ 3) นายภิศศักดิ์ ทองกันยา อายุ 15 ปี กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย บุตรทั้ง 3 คนเป็นเด็กเรียนดีสนใจการเรียนขยันเรียนอย่างสม่ำเสมอ ผลการเรียนอยู่ในระดับดี-ดีมาก เป็นที่พอใจของพ่อและแม่เป็นอย่างมาก

การประกอบอาชีพ เดิมทีนายสุรศักดิ์ ทองกันยา ประกอบอาชีพเสมียน หน่วยงานที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด หลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ไปสมัครงานเป็นครู

สอนที่โรงเรียนเอกชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด นักเรียนปกครองยากทำให้สู้งานไม่ได้ เพราะตัวเองอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับลูกศิษย์ทั้งหญิงและชาย จึงตัดสินใจลาออกไปสมัครงานที่ใหม่อีกหลายแห่ง ที่สุดได้งานที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดทำหน้าที่เสมียนนายประจำศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านที่มาติดต่อราชการที่ศาลหรือผู้ต้องหาและจำเลย ตลอดจนญาติของผู้ต้องหาและจำเลยที่มาสู่ศาลและยังได้รู้จักตื่นโรงตื่นศาลที่เข้ามาประกอบอาชีพช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย โดยบุคคลดังกล่าวได้เข้าออกติดต่อศาลเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ซึ่งตัวเองได้รู้จักคุ้นเคยกับตื่นโรงตื่นศาลอาวุโสที่มีประสบการณ์มายาวนานได้สนทนาและเรียนรู้ขั้นตอนวิธีการเข้าพบติดต่อ กับผู้มีความเดือดร้อนที่เข้ามาสู่ศาลหรือผู้ต้องหาและจำเลยญาติของผู้ต้องหาหรือญาติของจำเลย เรียนรู้ถึงขั้นตอนการช่วยเหลือบุคคลดังกล่าวและคิดว่าการช่วยเหลือบุคคลที่กำลังมีความทุกข์ได้ทั้งบุญได้ทั้งเงิน แม้จะเป็นเงินจำนวนไม่มากนักแต่ถ้าได้รับหลายครั้งก็จะเพิ่มมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นยังเป็นอาชีพที่มีรายได้มากกว่างานที่ทำงานอยู่ในช่วงเวลานั้น

นายสุรศักดิ์ ทองกันยา ได้เรียนรู้วิธีการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยจากนายอำนวย จวงหัวโตน ที่นับได้ว่าเป็นครูฝึกวิชาชีพตื่นโรงตื่นศาลคนแรกที่ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านการเข้าไปติดต่อกับลูกค้าหรือผู้ต้องหาและจำเลย โดยวิธีการเข้าไปทักทายแนะนำตัวเอง สนทนาเกี่ยวกับปัญหาที่พวกเขา กำลังเดือดร้อน ต้องดำเนินการช่วยเหลือโดยเร่งด่วน เริ่มจากการช่วยติดต่อศาลขอเอกสารคำร้องนำมาบันทึกเพื่อยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว เมื่อดำเนินการเขียนเอกสารเสร็จแล้ว ช่วยนำบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ต้องหาหรือจำเลย และญาติผู้ที่จะทำหน้าที่ประกันผู้ต้องหาและจำเลยนำไปถ่ายเอกสาร เพื่อใช้ประกอบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ส่วนหลักทรัพย์ ได้แก่ โฉนดที่ดิน เงินสด หรือหลักทรัพย์อื่น ๆ ยังไม่มีความรู้ จึงช่วยเหลือเบื้องต้นเพียงเท่านี้ก็มีรายได้วันละหลายร้อยบาท สร้างความประทับใจให้ตนเองที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นมีเงินให้ลูกไปเรียนหนังสือ ซื้อรถจักรยานยนต์ และใช้จ่ายในครอบครัวโดยไม่เดือนร้อน จึงทำให้ตัวเองตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพจากเป็นเสมียนนายความมาประกอบอาชีพตื่นโรงตื่นศาล เมื่อปี พ.ศ. 2542 จากนั้นเริ่มประกอบอาชีพเต็มรูปแบบโดยให้ภรรยาไปช่วยอีกแรงหนึ่ง เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยได้มากขึ้น โดยเตรียม น.ส. 3 น.ส. 3 ก โฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินราคาที่ดิน เพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลยเช่า ส่วนราคาเช่าไม่ได้กำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานเริ่มแรกก็ใช้เฉพาะหลักทรัพย์ที่ตนเองมีอยู่ตามกำลังความสามารถที่ได้ก้าวไปที่ละขั้นจนมีเงินเก็บสามารถซื้อรถยนต์ขับไปทำงานและรับส่งลูกไปโรงเรียนจนลูกคนโตเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย ด้วยความมานะอดทนสู้งานของพ่อแม่ ลูกได้รับความอบอุ่นเป็นเด็กเรียนดีสนใจตั้งใจเรียน ไปเรียนหนังสืออย่างสม่ำเสมอสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยขอนแก่นคณะแพทยศาสตร์ ปัจจุบันกำลังเรียนที่คณะแพทยศาสตร์ มข. ปีที่ 2 ส่วนลูกคนเล็กกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัยและจะเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย พ่อและแม่ได้เงินจาก

การประกอบอาชีพที่ดินโรงดินศาล ซึ่งเป็นอาชีพสุจริตสามารถส่งลูกเรียนระดับสูง และยังสามาร
สร้างรายได้ให้ครอบครัวมีความมั่นคงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สุรศักดิ์ ทองกันยา. 2559 :
สัมภาษณ์)

ผลงานที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

1. คดีอาญา

เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปแล้วว่า คดีอาญา คือคดีที่ฟ้องร้องกันเนื่องจากมี
การกระทำความผิดทางอาญา หรือที่พูดกันง่าย ๆ ว่าฟ้องร้องเพื่อให้อีกฝ่ายติดคุกตั้งกรณีคดีอาญา
ที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัด (โจทก์) กับ
นายกุล แพร่เพชร (นามสมมุติ) จำเลย ฐานความผิดร่วมกันปลอมเอกสารสิทธิและใช้เอกสารสิทธิ
ปลอม ซึ่งพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ได้สอบสวนแล้ว
พนักงานอัยการจังหวัดร้อยเอ็ด (โจทก์) ขอยื่นฟ้องนายกุล แพร่เพชร จำเลย กับพวกอีก 1 คน
ความว่า ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน 2557 เวลาใดไม่ปรากฏ ถึงวันที่ 6 มิถุนายน 2557 จำเลย
กับพวกได้บังอาจร่วมกันปลอมเอกสารสิทธิโดยการปลอมหนังสือสัญญาแต่งตั้งตัวแทนจำหน่ายของ
บริษัทประกอบกิจการเกี่ยวกับระบบกล้องวงจรปิดและอุปกรณ์ประกอบกล้องวงจรปิด โดยไม่ได้รับ
ความยินยอมหรือมอบหมายจากผู้เสียหาย ภายหลังจากที่จำเลยกับพวกกระทำความผิดตามฟ้องแล้ว
จำเลยกับพวกได้บังอาจร่วมกันนำเอกสารสิทธิปลอมดังกล่าวไปใช้ยื่นและอ้างเป็นหลักฐานแสดงต่อ
เจ้าหน้าที่และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดนครพนม เพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่
เกี่ยวข้องหลงเชื่อว่าหนังสือสัญญาที่จำเลยทำปลอมขึ้นดังกล่าวเป็นเอกสารที่แท้จริงของบริษัท และ
ต่อมาบริษัทผู้เสียหายได้แจ้งความดำเนินคดีกับจำเลย แต่จำเลยปฏิเสธและขอยื่นประกันตัวโดย
จำเลยให้ญาติมาขอความช่วยเหลือจากนายสุรศักดิ์ ทองกันยา ได้ช่วยนำหลักหลักทรัพย์ (โฉนด
ที่ดิน) พร้อมใบประเมินราคาที่ดินไปยื่นประกอบการประกันตัวให้จำเลยได้รับอิสรภาพชั่วคราว และ
นายสุรศักดิ์ ทองกันยา ได้ทำหน้าที่ที่ดินโรงดินศาลที่ช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนให้ได้รับ
อิสรภาพชั่วคราวดังประสงค์

2. คดีแพ่ง เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2552 นายเด่น ศรีเมือง (นามสมมุติ)

อยู่บ้านหนองแสง ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีคดีความเรื่องผิดสัญญากู้ยืมเงินจาก
นางสาวกัลยา พรหมรักษา ซึ่งเป็นเจ้านี่หรือเป็นโจทก์ ขอยื่นฟ้องนายเด่น ศรีเมือง (จำเลย) มี
ข้อความกล่าวต่อไปนี้ โจทก์ประกอบอาชีพให้บริการเงินกู้กับบุคคลทั่วไป เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์
2551 จำเลยได้ทำสัญญากู้ยืมเงินไปจากโจทก์จำนวน 35,000 บาท (สามหมื่นห้าพันบาทถ้วน)
เงินจำนวนดังกล่าวได้รับไปครบถ้วนแล้วในวันทำสัญญากู้ยืมโดยจำเลยตกลงให้ดอกเบี้ยแก่โจทก์ใน
อัตราตามกฎหมาย (ร้อยละ 7.5 ต่อปี) และตกลงว่าจะชำระหนี้เงินต้นพร้อมดอกเบี้ยคืนให้กับ
โจทก์ในงวดแรกจำนวน 10,000 บาท ภายในวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2552 ส่วนที่เหลือจะชำระ

ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2552 นับแต่จำเลยได้กู้ยืมเงินของโจทก์ไป จำเลยไม่เคยนำเงินมาชำระหนี้คืนโจทก์ แม้โจทก์ได้ทวงถามจำเลยก็เพิกเฉย การกระทำของจำเลยดังกล่าวทำให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อนเสียหายที่ไม่ได้รับชำระหนี้เงินคืน นับจนถึงวันยื่นคำฟ้องคดีนี้ จำเลยยังมีภาระหนี้ที่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์เป็นเงินต้นจำนวน 35,000 บาท (สามหมื่นห้าพันบาทถ้วน) และดอกเบี้ยโดยคิดนับแต่วันทำสัญญากู้ยืมเงินจนถึงวันฟ้องคดีเป็นเวลา 1 ปี 3 เดือนเศษ แต่โจทก์คิดเพียง 1 ปี 3 เดือนเต็ม คิดเป็นเงินดอกเบี้ยจำนวน 3,281 บาท จึงเป็นเงินที่จำเลยต้องรับผิดชอบชำระหนี้แก่โจทก์จนถึงวันฟ้องรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 38,281 บาท (สามหมื่นแปดพันสองร้อยแปดสิบเอ็ดบาทถ้วน) เมื่อจำเลยได้รับหมายศาลแล้วจึงได้มาปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากนายสุรศักดิ์ ทองกันยา ซึ่งเป็นตინโรงตินศาล เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น วิธีการช่วยเหลือของตินโรงตินศาลได้แนะนำให้ทำตามกระบวนการยุติธรรม ไม่ต้องสู้คดีเพราะหลักฐานชัดเจน แต่ควรจะไปพบทนายโจทก์และโจทก์เพื่อขอประนีประนอม อาจจะได้ลดดอกเบี้ยก็เป็นได้ จำเลยได้ทำตามคำแนะนำของตินโรงตินศาล โดยมีทนายจำเลยซึ่งเป็นคนคุ้นเคยเคารพนับถือกันพร้อมตินโรงตินศาลได้นำพาจำเลยไปพบทนายโจทก์และโจทก์เพื่อขอประนีประนอม ด้วยเหตุว่าจำเลยมีเงินไม่เพียงพอกับจำนวนที่โจทก์ยื่นฟ้อง โจทก์ยินยติลดดอกเบี้ยให้จำเลยโดยขอเงินต้นคืน แต่ค่าฤชาธรรมเนียมและทนายโจทก์ให้จำเลยเป็นผู้รับผิดชอบในครั้งนั้นนายสุรศักดิ์ ทองกันยา ได้ช่วยเหลือจำเลยโดยช่วยจ่ายชำระหนี้เงินต้นให้กับโจทก์แทนจำเลยหรือให้กู้ยืมเงินเพื่อแก้ปัญหาในวันนั้นก่อน จำเลยได้จ่ายเงินชำระหนี้ให้กับโจทก์ครบถ้วนและได้ทำสัญญาตกลงประนีประนอมกันต่อหน้าศาลไม่ติดใจเรียกร้องสิ่งใดต่อกันอีกและไม่ติดใจว่ากล่าวคดีสืบไป

การปกครองอาชีพตินโรงตินศาลรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ได้รับความทุกข์ แม้ว่าสิ่งที่ช่วยเหลือจะทำให้พวกเขามีอิสรภาพได้เพียงเวลาไม่นานนัก แต่ก็ทำให้เขามีโอกาสได้อยู่กับครอบครัว เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะผู้ต้องหาที่ทำผิดโดยไม่เจตนา อาทิ ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหายหรือบุคคลอื่นพิการ เสียชีวิตซึ่งนายสุรศักดิ์ ทองกันยา หรือตินโรงตินศาลได้ช่วยประกันตัวของให้ปล่อยผู้ต้องหาชั่วคราวหลายคน และยังได้นำตัวผู้ต้องหาไปศาลตามวันเวลาที่ศาลนัดป้องกันไม่ให้มีการเสียหายเกิดขึ้นทั้งสองฝ่าย มีบางกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยคดีอาญา ศาลพิจารณาคัดสินจำคุก นายสุรศักดิ์ และภรรยา ยังได้ตามไปเยี่ยมที่เรือนจำเพื่อให้กำลังใจและให้คำแนะนำขณะที่เข้าเยี่ยมในการประพฤติตนช่วงเวลาที่ถูกคุมขังให้เข้าร่วมโครงการฝึกวิชาชีพ เช่น การทำขนม ทำปลาห้องไก่ จักสาน และวิชาชีพอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เพื่อฝึกวิชาชีพให้ตนเองสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้ ซึ่งมีผู้ต้องหาและจำเลยหลายคนได้ปฏิบัติตามคำแนะนำ หลังจากพ้นโทษแล้วได้ตามมาขอบคุณถึงบ้าน มีบางคนผูกสัมพันธ์มิตรเป็นเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยดีตลอดมา (สุรศักดิ์ ทองกันยา. 2559 : สัมภาษณ์)

จากการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยความจริงใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ส่งผลให้นายสุรศักดิ์ ทองกันยา สมาชิกในครอบครัวทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสุข โดยเฉพาะการประกอบอาชีพตั้นโรงตั้นศาลมีสมาชิกมาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น นายสุรศักดิ์จึงชวนนางอรุณณี ทองกันยา (ภรรยา) มาช่วยบริการลูกค้าอีกแรงหนึ่ง สองสามีภรรยาเข้ามาบริการลูกค้าที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดทุกวันมีรายได้จากการให้บริการมากขึ้นตามสภาพของงาน ส่งผลให้ฐานะการเงินของครอบครัวทองกันยาดีขึ้นตามลำดับ สามารถส่งลูกเรียนหนังสือในระดับสูงมีสิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัว และมีที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคง

ภาพประกอบ 5 บ้านพักนายสุรศักดิ์ ทองกันยา

บ้านพักของนายสุรศักดิ์ ทองกันยา หลังนี้ตั้งอยู่ที่บ้านเมืองทอง หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองทอง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สร้างด้วยเงินที่ได้จากการประกอบอาชีพตั้นโรงตั้นศาล จำนวน 1,120,000 บาท (หนึ่งล้านหนึ่งแสนสองหมื่นบาทถ้วน) โดยไม่ได้กู้ยืมจากสถาบันการเงินอื่นใด เงินทุกบาทได้เก็บสะสมไว้ทีละเล็กละน้อยจนเห็นว่าเพียงพอสำหรับสร้างบ้านจึงได้ลงมือก่อสร้างจนเสร็จสิ้น และได้ประกอบพิธีกรรมทำบุญขึ้นบ้านใหม่ตามประเพณีชาวอีสาน

ปัจจุบันได้ตกแต่งบริเวณบ้าน โดยการปลูกไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง ลำไย เพื่ออาศัยร่มเงา ไม้ดอก ได้แก่ ดาวเรือง บานชื่น ซึ่งสื่อความหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง สมาชิกใน

ครอบครัวมีความสุขสดชื่นเบิกบาน และยังมีสวนสมุนไพรอยู่หลังบ้าน เช่น ย่านาง ขมิ้น ว่านไฟ และว่านชนิดอื่นหลากหลาย พืชผักสวนครัวรั้วกินได้ สิ่งที่มีไม่ได้คือไผ่ มะพร้าว และกล้วย ซึ่งเป็นพืชจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง โดยเฉพาะกล้วยน้ำว่า เชื่อว่าครอบครัวใดที่ปลูกกล้วยจะเป็นสิริมงคลต่อคนในครอบครัว ทำอะไรก็ง่ายเหมือนกินกล้วย ยิ่งกว่านั้นใบกล้วยยังนำมาใช้ทำบายศรีหรือพานพาวุธ เพื่อใช้ในพิธีมงคลของชาวอีสาน เช่น บายศรีสู่ขวัญคู่สมรส บายศรีสู่ขวัญผู้ได้รับตำแหน่งใหม่ เป็นต้น (สุรศักดิ์ ทองกันยา. 2559 : สัมภาษณ์)

3. นายบรรจง บุญกาพิมพ์ อายุ 70 ปี ประกอบอาชีพตีหนังตลกประจำที่ บริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ดมาแล้วประมาณ 6 ปี

ภาพประกอบ 6 นายบรรจง บุญกาพิมพ์ ขณะให้สัมภาษณ์

นายบรรจง บุญกาพิมพ์ เกิดวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2489 ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 29 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย

สถานภาพทางครอบครัว สมรสกับนางประมวล บุญกาพิมพ์ ไม่มีบุตรด้วยกัน แต่ก็สามารถดำเนินชีวิตคู่มาด้วยกันอย่างมีความสุข โดยช่วยกันประกอบอาชีพทำนาและค้าขายใน

ตลาดขายโครกซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีรายได้ทุกวัน แม้จะไม่มากนักแต่ก็มีเงินเลี้ยงชีพไม่อดอยาก

การประกอบอาชีพ เดิมทีนายบรรจง บุญกาพิมพ์ ประกอบอาชีพทำนา หลังสมรสกับนางประมวล บุญกาพิมพ์ แล้วได้ประกอบอาชีพค้าขายและได้รู้จักนายอำนวย จวงหัวโตน ซึ่งมีอาชีพช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด หลังจากทำความรู้จักสนทนากันมาทุกซัซซซึ่งกันและกันเป็นเวลาหลายปี นายอำนวยได้ชักชวนเข้ามาศึกษาดูงานที่บริเวณศาลโดยแนะนำให้รู้จักทนายความอาวุโสคือ นายจรัส ชลเดช และทนายถวิล พิมพ์หิน ว่าวันนี้พาหลานมาฝึกงานมีอะไรดีก็แนะนำด้วย ท่านทั้ง 2 พนักงานยิ้มและบอกว่า “ยินดีช่วยเหลือ” มีปัญหาอะไรถามได้ จากวันนั้นก็ได้เข้ามาฝึกงานที่ศาลทุกวันอย่างต่อเนื่อง โดยฝึกการเขียนคำร้อง คำแถลงยื่นต่อศาล เพื่อยื่นหลักทรัพย์ร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ซึ่งมีพี่เลี้ยงคือนายอำนวย จวงหัวโตน คอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ทุกครั้งที่ให้บริการลูกค้าโดยช่วยเขียนคำร้องหรือจัดระเบียบเรียงเอกสารประกอบคำร้องจะได้รับสินน้ำใจจากผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกครั้ง แม้จะเป็นเงินไม่มากนัก ถ้าได้รับบ่อยครั้งรวมกันแต่ละวันก็เก็บสะสมรวมกันเป็นเงินจำนวนมากสามารถเลี้ยงชีพได้ จึงทำให้ตัวเองตัดสินใจเข้ามาประกอบอาชีพที่โรงตีศาล เมื่อปี พ.ศ. 2553 นับถึงปี พ.ศ. 2559 เป็นเวลาเพียง 5 ปี แต่ก็ได้ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยหลายคนหลายคดี การช่วยเหลือส่วนใหญ่คือคดีอาญามีผลงานที่ประทับใจดังนี้

ผลงานที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

1. คดีอาญา เมื่อปี พ.ศ. 2553 ผู้ต้องหาเป็นผู้หญิงเป็นชาวจังหวัดร้อยเอ็ดก่อคดีสะเทือนขวัญร่วมกับน้องชายฆ่าสามีตัวเองโดยใช้มีดแทงสามใจเสียชีวิตที่ห้องนอนแล้วหลบหนี แต่ตำรวจสามารถจับตัวมาดำเนินคดีได้ ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพว่าได้ลงมือจริงด้วยความบันดาลโทสะ ศาลพิจารณาเห็นว่าผู้ต้องหาให้การเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดี จึงอนุญาตให้ประกันได้ชั่วคราว ผู้ต้องหาไม่มีเงินสดหรือหลักทรัพย์ที่จะใช้ประกันเพราะเป็นวงเงินจำนวนมากหรือใช้โฉนดที่ดินมูลค่าประเมินจำนวน 500,000 บาท ญาติของผู้ต้องหาปรึกษากับนายบรรจง บุญกาพิมพ์ จากการพบกันที่ศาลและได้พูดคุยสนทนากันรู้ปัญหาความเดือดร้อน จึงได้ช่วยเหลือโดยให้เช่าโฉนดที่ดินซึ่งมีใบประเมินราคาพร้อม โดยทั่วไปที่ดินโรงตีศาลปฏิบัติกันคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องเช่าคิดตามหลักทรัพย์ที่ศาลกำหนดตามอัตราไม่เกินร้อยละ 10 ของหลักทรัพย์ ในกรณีนี้ศาลกำหนดหลักประกัน 500,000 บาท ต้องเช่า 50,000 บาท ด้วยความสงสารที่ผู้ต้องหาเป็นผู้หญิงและมีลูกอยู่ในอุปการะมากถึง 3 คน จึงให้เขาเช่าเพียง 5,000 บาท ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตัดสินใจถึงกับร้องไห้และก้มลงกราบแทบเท้าด้วยความขอบคุณ นับว่าเป็นสิ่งที่ประทับใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้สร้างชีวิตในครั้งนั้น

นอกจากนี้ยังมีคดีอาญาอีกจำนวนมากที่ได้ช่วยเหลือ แม้จะเข้ามาประกอบอาชีพเพียงไม่กี่ปี แต่ด้วยเหตุว่าการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยความซื่อสัตย์มีเมตตา สงสารผู้ที่กำลังได้รับความทุกข์ ต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้ตัวเอง หรือสามี ภรรยา ลูก หรือญาติพี่น้องที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้พ้นการถูกคุมขังหรือปล่อยชั่วคราวตามวันเวลาที่ศาลกำหนด เพื่อจะมีโอกาสได้ปรึกษาคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้องหาวิธีการแก้ปัญหาหรือสู้คดีตามความเป็นจริง ซึ่งจะต้องมีหลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ได้แก่ เงินสด หลักทรัพย์ และบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน แต่ไม่สามารถหาได้ จำเป็นจะต้องขอความช่วยเหลือจากที่ดินโรงดินศาล โดยเฉพาะการเช่าหลักทรัพย์หรือโฉนดที่ดินที่ได้ดำเนินการถูกต้องตามระเบียบที่ศาลกำหนดนำมายื่นต่อศาลทันเวลา แต่ใช้เงินจำนวนไม่มากนัก สามารถตกลงกันได้และช่วยดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมถูกต้องแล้วเสร็จทันเวลา ผู้ต้องหาและจำเลยพ้นจากการคุมขังชั่วคราว สร้างความพอใจให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตลอดจนญาติพี่น้องของพวกเขา เหล่านั้นเป็นอย่างมาก ยิ่งกว่านั้นนายบรรจง บุญกาพิมพ์ ผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือยังได้รับความขอบคุณ คำอวยพร และสินน้ำใจจากบุคคลดังกล่าวอีกด้วย การทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนทุกข์ยากด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทำให้นายบรรจง บุญกาพิมพ์ (ที่ดินโรงดินศาล) มีชื่อเสียงได้รับการยกย่องและบอกต่อ ส่งผลให้มีผู้ต้องหาและจำเลยจำนวนมากมาขอความช่วยเหลือ ทำให้ตัวเองมีรายได้จากการประกอบอาชีพนี้ สามารถสร้างฐานะทางครอบครัวให้มั่นคง ปัจจุบันมีทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ได้จากการประกอบอาชีพที่ดินโรงดินศาล ได้แก่ 1) สลากธนาคารออมสิน ราคาประมาณ 3,000,000 บาท 2) สลากธนาคารสหกรณ์การเกษตรราคาประมาณ 1,000,000 บาท 3) โฉนดที่ดิน ราคาประมาณ 2,000,000 บาท

2. คดีแพ่ง ประมาณเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 นายบรรจง บุญกาพิมพ์ ที่ดินโรงดินศาลได้ให้ความช่วยเหลือ นายสุบรรณ รองศักดิ์ (นามสมมุติ) กรณีบริษัทอยุธยา แคนปีตอลอโต้ลิส จำกัด(มหาชน) โจทก์ฟ้องเรื่องผิดสัญญาเช่าซื้อเรียกทรัพย์สิน เรียกค่าเสียหายจำนวนทุนทรัพย์ 507,400 บาท ซึ่งโจทก์เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย รายละเอียดคดีนี้ความว่า เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2555 นายสุบรรณ รองศักดิ์ (จำเลย) ได้ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ยี่ห้อโตโยต้ารุ่น VIGO 3.0 G DCMVB7 ไม่มีหมายเลขทะเบียนเนื่องจากเป็นรถยนต์ใหม่ ต่อมาจดทะเบียนที่จังหวัดขอนแก่นพร้อมอุปกรณ์จำนวน 1 คัน ไปจากโจทก์ ราคาเช่าซื้อทั้งสิ้น 637,009.20 บาท (ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม) ตกลงแบ่งชำระ 60 งวด เดือนละ 1 งวด เมื่อรวมภาษีมูลค่าเพิ่มแล้วชำระงวดละ 11,360 บาท นับแต่จำเลยได้เช่าซื้อรถยนต์ไปจากโจทก์แล้ว จำเลยได้ชำระค่าเช่าซื้อให้แก่โจทก์ เป็นเงิน 188,480.73 บาท โดยผิดนัดจากเดือนกรกฎาคม 2556 เป็นต้นมา ซึ่งเกินสามงวดติดต่อกัน และโจทก์ได้มีหนังสือบอกกล่าวแก่จำเลยให้นำเงินรายงวดที่ค้างชำระและหนี้อื่น ๆ ตามสัญญา ภายใน 30 วัน แต่จำเลยก็ไม่ปฏิบัติตามภายใน

กำหนดเวลาดังกล่าว ซึ่งตามสัญญาเช่าซื้อถือว่าโจทก์มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ตามที่ระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อ โดยโจทก์ขอให้ถือว่าหนังสือบอกกล่าวฉบับนี้เป็นการแสดงเจตนาของโจทก์ในการบอกกล่าวเลิกสัญญาเช่าซื้อและจำเลยมีหน้าที่ส่งมอบรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืนแก่โจทก์ หากคืนไม่ได้หรือคืนในสภาพเรียบร้อยใช้การได้ดีไม่ได้ต้องชดใช้ราคาทรัพย์สินที่เช่าซื้อเท่าราคาเช่าซื้อและค่าเช่าซื้อที่ค้างและค่าเสียหายอื่น ๆ ตามสัญญา จำเลยจะต้องรับผิดชอบแก่โจทก์จนถึงวันฟ้องรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 507,400 บาท ให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของต้นเงิน นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระแก่โจทก์เสร็จเรียบร้อย และให้จำเลยชำระค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความในอัตราร้อยละสูงสุดแทนโจทก์

จากคดีความดังกล่าวนายสุบรรณ รองศักดิ์ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ จึงได้มาขอความช่วยเหลือจากนายบรรจง บุญกาพิมพ์ โดยขอร้องให้ช่วยหาวิธีการผ่อนหนักเป็นเบาหรือทำอะไรก็ได้เพื่อให้จำเลยยังคงมีรถยนต์คันนี้ไว้ใช้ประโยชน์หรือไม่เสียเงินเปล่า ซึ่งนายบรรจง บุญกาพิมพ์ ได้ให้ความช่วยเหลือตามความประสงค์โดยนำเงินไปชำระให้บริษัทดังกล่าว ซึ่งนายสุบรรณ รองศักดิ์ และลูกตกลงว่าจะนำเงินมาคืนให้นายบรรจง บุญกาพิมพ์ ภายใน 3 เดือน โดยนำโฉนดที่ดินมามอบให้นายบรรจง บุญกาพิมพ์ เพื่อเป็นประกันจำนวนเงินที่นำไปชำระบริษัท ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนโจทก์ การแก้ไขปัญหาค้างนี้สร้างความพอใจให้กับนายสุบรรณ และครอบครัวรองศักดิ์ เป็นอย่างยิ่ง

จากการที่ที่ดินโรงดินศาลได้มีโอกาสเข้าไปช่วยเหลือผู้ต้องหาดังกล่าว ได้ช่วยเหลือ ทำให้ผู้ต้องหาและจำเลยได้หมั่นทำบุญใส่บาตรพระสงฆ์ แม่เมตตาให้เจ้ากรรมนายเวรและอย่าลืมน้ำเมตตาให้คู่กรณี อย่าได้จองเวรซึ่งกันและกัน อย่าอาฆาตพยาบาทต่อกันทั้งชาตินี้และชาติหน้า เป็นการทำความดีสั่งสมต่อบุญต่อตัวเองตามความเชื่อ (บรรจง บุญกาพิมพ์. 2559 : สัมภาษณ์)

อาชีพที่ดินโรงดินศาลเป็นอาชีพสุจริตมีโอกาสได้ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนที่มีคดีความมาสู่ศาล ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะยากจนหรือร้ายกาจที่จะถูกกักกันบริเวณขาดความเป็นอิสระย่อมไม่มีผู้ใดปรารถนา ทุกคนต้องการความเป็นอิสระภาพที่สุด ในขณะที่มีความทุกข์หากมีใครมาช่วยเหลือให้หลุดพ้นในเวลานั้นเหมือนกับว่าเป็นผู้วิเศษมาช่วยแม้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายก็ยอม และบางครั้งยังเพิ่มรางวัลให้ผู้มาช่วยเหลือ จึงส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพที่ดินโรงดินศาลด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความเจริญก้าวหน้าอยู่ในสังคมได้ด้วยความสุขหรือมีสิ่งอำนวยความสะดวกตั้งใจปรารถนา

ภาพประกอบ 7 บ้านพักนายบรรจง บุญกาพิมพ์

บ้านพักของนายบรรจง บุญกาพิมพ์ หลังนี้ก่อสร้างด้วยเงินที่ได้จากการประกอบอาชีพตีหนังตีนศาล ซึ่งนายบรรจง บุญกาพิมพ์ ได้เก็บสะสมไว้จนสามารถนำมาซื้อวัสดุอุปกรณ์ค่าแรงรวมเป็นเงินประมาณ 900,000 บาท และได้ปรับปรุงบริเวณบ้าน ซ่อมแซมเครื่องใช้ภายในบ้าน เครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ โดยไม่ต้องกู้ยืมเงินธนาคารหรือเงินนายทุนที่มีดอกเบี้ยแพง เพราะการประกอบอาชีพตีหนังตีนศาลจะมีรายได้เพียงพอไม่เดือดร้อน และยังเป็นอาชีพที่ซื่อสัตย์สุจริต มีโอกาสได้ช่วยเหลือผู้ที่กำลังมีความทุกข์ใจให้ได้รับอิสระแม้เป็นเวลาเพียงน้อยนิด แต่ก็มีความสุขหรือมีโอกาสได้ปรึกษากับครอบครัวเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

นอกจากนี้นายบรรจง บุญกาพิมพ์ ยังเป็นตีหนังตีนศาลอาวุโสที่มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การตีหนังตีนศาล การบนบานศาลกล่าว เคยไปร่วมใกล้เคียงกรณีสามีเมาสุราทำร้ายร่างกายภรรยา สาเหตุเพราะความหึงหวงจึงเกิดโทสะทำร้ายร่างกายภรรยาอยู่เป็นประจำ ฝ่ายภรรยาเข้าแจ้งความเพื่อให้ตำรวจดำเนินคดีถึงที่สุด แต่งงานอยู่กันมานานนับ 50 ปี จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายมีบุตรด้วยกัน 3 คน แต่บุตรแต่งงานมีครอบครัวอยู่ต่างจังหวัด สามีภรรยาผู้นี้อยู่ด้วยกันตามลำพังหากจะดำเนินคดีก็ไม่เกิดประโยชน์กับบุคคลทั้งสองซึ่งมีอายุมากแล้ว พนักงานสอบสวนจึงเชิญบุคคลทั้งสองมาพบ โดยมีนายบรรจง บุญกาพิมพ์ ร่วมเป็นพยานในการไกล่เกลี่ย ทั้งสองคนเข้าใจภรรยาไม่ตั้งใจที่จะดำเนินคดีสามี โดยให้สามีสาบานตนต่อหน้าพระประธาน ในโบสถ์ว่าจะเลิกตีเมียและไม่ทำร้ายร่างกายภรรยาอีก หากไม่ปฏิบัติดังคำสาบานจะมีอัน

เป็นไป หลังจากทั้งสองคนประกอบพิธีดังกล่าวเสร็จสิ้น นายบรรจง บุญกาพิมพ์ ได้เชิญสามีภรรยา มาแนะนำในฐานะที่เป็นเพื่อนบ้านโดยได้เชิญชวนทั้งคู่ไปอบรมธรรมะที่วัดวิมลนิवास ซึ่งเป็นศูนย์ ปฏิบัติธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อขัดเกลากิเลสและเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต ทั้งสองคนรับฟังคำเชิญชวนของดินโรตีสาลับปากจะนำไปปรึกษากันก่อนแล้วจะแจ้งให้ทราบภายหลัง และยังมีผู้ต้องหา และจำเลยที่เคยได้รับการช่วยเหลือจากนายบรรจง บุญกาพิมพ์ คือ นางประเจียด แก้วเกศ (นาม สมมุติ) จำเลยคดียาเสพติดได้เข้าฝึกการทำกล้วยฉาบขณะที่จำคุกอยู่ในเรือนจำเป็นเวลา 2 ปี เมื่อพ้นโทษแล้วได้นำความรู้การทำกล้วยฉาบมาขายผลสอนสมาชิกในครอบครัว สามารถสร้างรายได้ ให้ครอบครัววันละหลายร้อยบาท โดยนำออกไปจำหน่ายที่ตลาดสดสระทองทุกวัน และยังมีกิจกรรม อบรมฝึกอาชีพอีกหลายอย่าง เช่น การทำเครื่องจักรสาน การทำโคมไฟจากไม้ไผ่ ไม้ไผ่ศกริม การ เพาะเห็ดฟาง เห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม ช่างตัดผมชาย ช่างเสริมสวยสำหรับสุขภาพสตรี และการทำ ขนมหวานชนิดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมความประพฤติได้เข้ารับการ อบรมให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความสมัครใจ ในช่วงที่ฝึกอบรมผลงานที่ ผลิตได้จะมีเจ้าหน้าที่ ทำผลิตภัณฑ์ออกมาจำหน่ายเป็นรายได้ของผู้ต้องหาและจำเลย หรือผู้ถูกคุม ความประพฤติ ซึ่งสินค้าที่นำมาจำหน่ายเป็นที่สนใจของลูกค้าโดยเฉพาะญาติของผู้ต้องหาและจำเลย ได้ให้การสนับสนุนช่วยซื้อ อาจกล่าวได้ว่า ผลิตภัณฑ์มีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า เช่น เครื่องจักรสาน เห็ดฟาง เห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม ได้รับความสนใจจากลูกค้าทั่วไป เพราะเป็น สินค้ามีคุณภาพ ราคาประหยัด ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของ นายบรรจง บุญกาพิมพ์ ดินโรตีสาล ที่ดี ที่ได้แนะนำผู้ต้องหาและจำเลยหลายคนได้มีอาชีพ สร้างรายได้ หลังจากพ้นคดีและไม่หัน กลับมาทำผิดซ้ำอีก (บรรจง บุญกาพิมพ์. 2559 : สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่า การประกอบอาชีพดินโรตีสาลด้วยความซื่อสัตย์ยุติธรรม ตรงต่อเวลา มีความห่วงใยเอื้ออาทร มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ มีน้ำใจไมตรีต่อผู้ที่ได้รับความ เดือดร้อนโดยให้ความช่วยเหลือด้วยความจริงใจส่งผลให้นายบรรจง บุญกาพิมพ์ ผู้ประกอบอาชีพ ดินโรตีสาล ประจำอยู่ที่บริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ดมานาน มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของบุคคล ทั่วไป โดยเฉพาะผู้ต้องหาและจำเลยที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากนาย บุญจง บุญกาพิมพ์ ได้บอกต่อ ทำให้นายบุญจง บุญกาพิมพ์ มีลูกค้าเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีรายได้ ดี ฐานะมั่นคง มีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย สามารถเก็บออมเงินเพื่อสร้างบ้านซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการเพราะต้องอาศัยบ้านหลับนอนเป็นศูนย์รวมของสมาชิกในครอบครัวทุก คนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ให้การเลี้ยงดู อบรมให้ความรู้แก่ลูกหลาน การมีบ้านที่น่าอยู่ปลอดภัยเป็นสิ่ง ที่ทุกคนปรารถนา (บรรจง บุญกาพิมพ์. 2559 : สัมภาษณ์)

1.2 การก่อตั้งศาลและความเป็นมาของตึกรัฐศาลจังหวัดมหาสารคาม

เดิมทีที่ทำการศาลจังหวัดมหาสารคามเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2463 ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับศาลากลางจังหวัดมหาสารคาม และที่ว่าการอำเภอเมืองมหาสารคาม ภายหลังเมื่อมีปริมาณงานเพิ่มขึ้นปรากฏว่าพื้นที่ในอาคารคับแคบไม่เพียงพอกับปริมาณงานจึงได้ขออนุมัติงบประมาณก่อสร้างเพิ่มเติมโดยขยายด้านข้างอาคารทั้งสองด้านเพื่อใช้เป็นห้องพิจารณาและห้องเจ้าหน้าที่ธุรการ ต่อมาอาคารศาลซึ่งเป็นอาคารไม้ชำรุดทรุดโทรมลงมากด้วยกาลเวลา จนไม่สามารถซ่อมแซมได้ กระทรวงยุติธรรมจึงอนุมัติให้เช่าอาคารสถานีอนามัยชั้นหนึ่งของเทศบาลเมืองมหาสารคามเป็นที่ทำการชั่วคราว เมื่อเดือนกันยายน 2503 และในปี พ.ศ. 2504 กระทรวงยุติธรรมได้รับงบประมาณค่าก่อสร้างอาคารศาลจังหวัดมหาสารคามหลังใหม่เป็นอาคารตึก 2 ชั้น หลังคาทรงไทย ขนาด 4 บัลลังก์ บ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และบ้านพักผู้พิพากษา ตามแบบแปลนและรายการก่อสร้างของกรมโยธาธิการ เป็นเงิน 1,000,000 บาท การก่อสร้างแล้วเสร็จตามสัญญา (ฉัฎฐกฤษฎี 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 8 ศาลจังหวัดมหาสารคาม

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2528 ศาลจังหวัดมหาสารคาม ได้รับงบประมาณจากกระทรวงยุติธรรมต่อเติมและปรับปรุงอาคารศาลชั้นบนและชั้นล่าง โดยต่อเติมอาคารทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ด้านหลังของอาคารต่อเติมออกเป็น 2 ชั้น ทำเป็นห้องผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและผู้พิพากษา ห้องรับรองใต้ถุนก่อสร้างเป็นห้องซิงชายและห้องซิงหญิง เมื่อต่อเติมแล้วเป็นศาลขนาด 7 บัลลังก์ ส่วนอาคารศาลชั้นล่างเป็นห้องทำการของเจ้าหน้าที่ธุรการ ห้องเก็บสำนวน ห้องสมุดศาล ห้องเก็บแบบพิมพ์ ห้องพักเวรยามศาล ห้องว่างอีก 2 ห้อง กับห้องซิงชาย-หญิง และกระทรวงยุติธรรมยังมีนโยบายที่จะตั้งแผนกคดีและเยาวชน ซึ่งได้อนุมัติงบประมาณก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษา 2 หลัง และเรือนแถวเจ้าหน้าที่ธุรการจำนวน 10 หน่วย เป็นเงิน 12,270,400 บาท แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2529 และปีงบประมาณ 2553 ได้รับงบประมาณจากสำนักงานศาลยุติธรรมในการซ่อมแซมปรับปรุงอาคารศาลตามแบบแปลน และรายละเอียดของกองออกแบบ และก่อสร้างสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นจำนวนเงิน 37,760,000 บาท (สามสิบล้านเจ็ดแสนหกหมื่นบาทถ้วน) โดยกำหนดแล้วเสร็จภายใน 180 วัน และยังได้รับงบประมาณเพิ่มเติมต่อท้าย สัญญาจ้างงานเพิ่มโรงอาหาร ที่จอดรถ งานถนน เสาธง ป้ายชื่อศาล รั้ว และป้อมยาม เป็นเงิน 11,710,000 บาท (สิบเอ็ดแสนเจ็ดแสนหนึ่งหมื่นบาทถ้วน) ก่อสร้างแล้วเสร็จตามสัญญาเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2554

ภาพประกอบ 9 นายณัฐภคเดช เผือกผ่อง (ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม)

ปัจจุบันศาลจังหวัดมหาสารคาม มีฐานะเป็นศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตั้งอยู่ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และตั้งใกล้สถานที่ราชการ คือ ที่ว่าการอำเภอเมืองมหาสารคาม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานคุมประพฤติจังหวัด และโรงเรียนสารคามพิทยาคม หมายเลขโทรศัพท์ศาลจังหวัดมหาสารคาม 0-4371-2086 0-4371-1428 ปัจจุบันศาลจังหวัดมหาสารคามมีอำนาจครอบคลุมทั้งจังหวัด (ณัฐภักดิ์ เผือกผ่อง. 2558 : สัมภาษณ์)

คำขวัญของศาลจังหวัดมหาสารคาม (ภายใต้หลัก 6 ส.) “สมัครงใจ สะสาง สมานฉันท์ สานยุติธรรม สร้างสรรค์สงบสุข”

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคามคนแรก คือ หลวงนารถ อายติ ปฏิบัติหน้าที่เมื่อปี พ.ศ. 2463-2464 และผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในปี พ.ศ. 2556 ปัจจุบันปี พ.ศ. 2559 คือ นายณัฐภักดิ์ เผือกผ่อง และยังมีที่ดินศาลอีกประมาณ 24 คน ที่ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย การก่อตั้งศาลครั้งแรกคติความยังมีน้อยแต่จะวันอาจจะกล่าวได้ว่า ไม่มีประชาชนเข้ามาติดต่อราชการที่ศาล อาจเป็นเพราะศาลเป็นองค์กรที่ประชาชนเข้าถึงยาก ประกอบกับประชาชนมีความรู้ด้านกฎหมายมีน้อย ระเบียบวิธีการเข้าถึงศาลมีการติดต่อหลายขั้นตอน เมื่อมีเหตุจำเป็นจะต้องมาติดต่อราชการที่ศาลหรือกรณีบุคคลที่มีคดีความต้องมาสู่ศาล โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลยนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความทุกข์ต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้ตนเองได้รับอนุญาตจากศาล ให้ประกันตัวชั่วคราว หลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว และขั้นตอนการร้องขอตามกระบวนการยุติธรรมนั้นมีหลายขั้นตอนจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากผู้ที่มีความรู้ สามารถดำเนินการตามขั้นตอนได้ถูกต้องรวดเร็ว นั่นคือ “ที่ดินโรงตีศาล” ถึงแม้จะมีค่าใช้จ่ายก็ยินดี การให้บริการหรือการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยจะได้รับค่าตอบแทนบ้างตามความพอใจของผู้ให้ เรียกว่า เป็นการตอบบุญแทนคุณ บางคนอาจจะให้ทั้งเงินและสิ่งของ ได้แก่ ผ้าไหม ข้าวสาร ปลาไร่ และพืชผักผลไม้ตามฤดูกาล หรือให้ความเคารพนับถือไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอเหมือนญาติพี่น้อง ส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพ ตีโรงตีศาลมีรายได้จากการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตลอดจนได้รู้จักคนมากขึ้นมีเพื่อนใหม่ได้ญาติพี่น้อง เป็นอาชีพที่สุจริตมีอิสระบางคนยังได้สืบทอดให้ลูกหลานรุ่นต่อรุ่น

ภาพประกอบ 10 ประตูเข้า-ออก ศาลจังหวัดมหาสารคาม

จากการสังเกต พบว่า บริเวณศาลจังหวัดมหาสารคาม จะมีบุคคลจำนวนหนึ่งทั้ง ผู้หญิงและผู้ชายเดินเข้า-ออกประตูศาลเสมือนหนึ่งว่ามาติดต่อราชการที่ศาล หากเห็นชาวบ้านเข้ามาสู่ศาลบุคคลดังกล่าวจะเข้าไปทักทายทำความรู้จัก พูดคุย สนทนา แนะนำตนเอง ให้คำปรึกษาช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน หรือช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในการเขียนคำร้อง คำแถลง ช่วยหาหลักทรัพย์สำหรับประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อให้ได้รับอิสรภาพหรือประกันตัวเพื่อให้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่เรียกร้อยค่าตอบแทน แต่จะได้เป็นสินน้ำใจตามสมควรไม่มีเกณฑ์มาตรฐานบุคคลที่เข้า-ออกประตูศาลดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอนั้นได้เข้ามาอาศัยบริเวณศาล ประกอบอาชีพช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย โดยช่วยบริการจัดระเบียบเรียงหลักฐานเอกสาร ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและยังช่วยอำนวยความสะดวกเรื่องหลักทรัพย์เป็นหลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ได้แก่ โฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3ก) แต่หลักทรัพย์ที่นิยมใช้ทั่วไป คือ โฉนดที่ดิน และต้องมีหนังสือรับรองประเมินราคาที่ดินจากสำนักงานที่ดินจังหวัดที่ที่ดินตั้งอยู่ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเช่าตามราคาที่ตกลงกัน โดยที่ดินโรงตั้งศาลจะช่วยดำเนินการตาม

ขั้นตอนของศาลหรือช่วยอำนวยความสะดวกจนแล้วเสร็จ ตามกระบวนการยุติธรรมให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว และยังพบว่า ตีนโรงตีศาลหลายคนได้เข้ามาประกอบอาชีพในบริเวณศาลเป็นเวลานาน โดยได้รับการเรียนรู้จากรุ่นพี่และได้ทดลองปฏิบัติเห็นว่ามียาได้ดี ได้เงินสด เป็นรายได้ อันเกิดจากการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ให้เขาได้รับอิสรภาพซึ่งเป็นเงินที่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ปัจจุบันประชาชนที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาลจังหวัดมหาสารคามนั้น จำนวนไม่น้อยยังต้องการความช่วยเหลือจากตีนโรงตีศาล ชาวบ้านยังมีความรู้ด้านกฎหมายน้อย ไม่เข้าใจขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม การติดต่อราชการที่ศาลเป็นเรื่องยุ่งยากและน่ากลัว ไม่กล้าเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องอาศัยผู้มีประสบการณ์มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม แม้จะต้องจ่ายเงินมากน้อยเพียงไรก็ต้องยอม โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องร้องขอให้ศาลปล่อยชั่วคราวแต่ไม่มีหลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยชั่วคราว ได้แก่ เงินสด บุคคล และโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3ก) โดยเฉพาะโฉนดที่ดิน ซึ่งเป็นหลักทรัพย์ที่นิยมใช้กันมากในชั้นศาล ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือญาติของบุคคลดังกล่าว จึงต้องขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกที่ เข้ามาประกอบอาชีพในศาล เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปเรียกว่า “ตีนโรงตีศาล” หรือปัจจุบันเรียกว่า “นายประกันอาชีพ” ด้วยวิธีการเช่าหลักทรัพย์ซึ่งเป็นโฉนดที่ดินที่มีหนังสือรับรองประเมินราคาที่ดินจากสำนักงานที่ดินจังหวัดมหาสารคามหรือสำนักงานที่ดินในเขตที่ดินตั้งอยู่ ส่วนราคาเช่าหลักทรัพย์นั้นญาติผู้ต้องหาหรือญาติของจำเลยจะตกลงกันตามความเหมาะสมไม่จำกัดราคามาตรฐาน

จะเห็นได้ว่า ตีนโรงตีศาล ที่เข้ามาประกอบอาชีพอยู่ในบริเวณศาลจังหวัดมหาสารคาม มีวิธีการทำมาหากินด้วยความสุจริตและบุคคลที่ประกอบอาชีพนี้มีความรู้พออ่านออกเขียนได้จะสำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายหรือไม่สำเร็จก็ทำได้เพียงแต่สามารถติดต่อประสานงานขั้นตอนของศาลในกระบวนการยุติธรรม คอยช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในการหาหลักประกัน และช่วยแนะนำให้รู้จักทนายความ ตำรวจ หากคดีความจะต้องสู้ในชั้นศาล ปัจจุบันตีนโรงตีศาลที่ประกอบอาชีพประจำอยู่บริเวณศาลจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ นางสาวเพชรลดา ศิลารัง นางอรุณณีย์ ไหม่คามิ นางสาวสุภาพร หนูปัทยา ดังรายละเอียด

1. นางสาวเพชรลดา ศิลารัง อายุ 64 ปี ประกอบอาชีพตีนโรงตีศาลที่บริเวณศาลจังหวัดมหาสารคามมาแล้วประมาณ 7 ปี

ภาพประกอบ 11 นางสาวเพชรลดา ศีลารัง ขณะให้สัมภาษณ์

นางสาวเพชรลดา ศีลารัง เกิดวันที่ 16 สิงหาคม 2495 ที่บ้านเลขที่ 49 บ้านโนนบุรี หมู่ที่ 2 ตำบลโนนบุรี อำเภอสหชัยสิทธิ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิทยาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดกาฬสินธุ์

สถานภาพทางครอบครัว โสด

การประกอบอาชีพ หลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้สอบเข้าเรียนต่อวิทยาลัยครูมหาสารคามจนสำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ปกศ.) และสอบบรรจุเข้ารับตำแหน่งครูที่อำเภอสหชัยสิทธิ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบอาชีพครูมานานหลายสิบปี รายได้มั่นคง แต่ไม่พอกับรายจ่าย พยายามใช้ความสามารถหารายได้พิเศษจากการขายสินค้าเงินผ่อนให้เพื่อนครูด้วยกัน เริ่มแรกเก็บเงินได้ดีมีกำไร ช่วงหลังลูกค้าคุ้นเคยมากขึ้นเก็บเงินได้ไม่เป็นไปตามกำหนดเวลา ทุนหายกำไรลดต้องไปกู้ยืมเงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูมาเป็นทุนหมุนเวียนเงินเดือน เหลือน้อย เพราะต้องหักชำระหนี้สินสหกรณ์ บางวันเงินเติมน้ำมันรถจักรยานยนต์ต้องไปยืมเพื่อนบ้าน ชีวิตการทำงานเริ่มสับสนขาดกำลังใจ หนี้สินพอกพูนขึ้น แม้ว่าเงินเดือนจะเพิ่มขึ้นแต่ภาระหนี้สินก็ยังมีมากขึ้นทุกปี ด้วยความรู้ที่ศึกษาเล่าเรียนมาไม่เคยย่อท้อ พยายามเสาะแสวงหาอาชีพที่สร้างรายได้ดี ในที่สุดได้รู้จักกับต้นโรงเรียนสาธิตคนหนึ่งประกอบอาชีพนี้มานานจนสร้างบ้านหลังใหญ่ราคานับล้าน มีรถยนต์คันงาม สมาชิกในครอบครัวดำเนินชีวิตอย่างสุขสบาย

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นางสาวเพชรลดา ศีลารัง ได้เข้าไปแนะนำตัวกับนายบุญเพ็ง ภูแสนใบ เพื่อขอเข้าไปศึกษาดูงานที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์เริ่มต้น โดยช่วยเขียนคำร้องในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว และยังช่วยตรวจเอกสารที่ใช้ประกอบคำร้องขอให้ปล่อย

ชั่วคราวก่อนยื่นต่อศาล ซึ่งการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยแต่ละครั้งจะได้รับสินน้ำใจและยังมี รายได้จากการนำหลักทรัพย์ไปประกันตัวผู้ต้องหา นับเป็นเงินจำนวนมากพอสมควรเมื่อเทียบกับ เงินเดือนของตัวเองที่เหลือ จึงได้ตัดสินใจลาออกจากราชการครู โดยเข้าโครงการเกษียณอายุก่อน กำหนดเมื่อปี พ.ศ. 2552 หลังจากนั้นได้เข้ามาประกอบอาชีพที่ดินโรงดินศาลเต็มรูปแบบเมื่อปี พ.ศ. 2553 ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์และศาลจังหวัดมหาสารคาม ปัจจุบันประจำที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม กรณียุติช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

1. คดีอาญา คดีแรกที่ช่วยเหลือผู้ต้องหา คือ คดียาเสพติด (ยาบ้า) ประเภทคดีอาญา ผู้ต้องหา รายนี้มีหน้าที่การงานมั่นคง เป็นข้าราชการตำรวจ ปฏิบัติหน้าที่ที่สถานี ตำรวจอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ต้องหา มีความประสงค์จะร้องขอให้ศาลปล่อยชั่วคราวซึ่ง ศาลให้ยื่นหลักทรัพย์ประกันวงเงิน 1,000,000 บาท (หนึ่งล้านบาทถ้วน) ผู้ต้องหาไม่สามารถหา หลักทรัพย์ได้ในวันนั้น จึงได้ขอความช่วยเหลือจากที่ดินโรงดินศาลคือนางสาวเพชรลดา ศิลารัง นับเป็นครั้งแรกที่ตัดสินใจช่วยเหลือผู้ต้องหาโดยนำโฉนดที่ดินไปประเมินราคาแต่ได้เพียงเจ็ดแสนบาท จะต้องหางินสดมาเพิ่มอีก 300,000 บาท รวมเป็นเงิน 1,000,000 บาท กลับไปถึงบ้านนอนไม่ หลับวิตกกังวลกลัวผู้ต้องหาหลบหนีกลัวหลาย ๆ อย่าง ประกอบกับเป็นครั้งแรกและเป็นคดีที่มีความ ความความเสี่ยงสูง แต่ก็ผ่านพ้นประสบผลสำเร็จด้วยดี

นอกจากนี้ยังมีคดีอาญาที่มีความเสี่ยงสูงอีกหลายคดีที่ได้ช่วยเหลือผู้ต้องหา และจำเลยรายใหญ่หลายครั้งโดยเฉพาะคดียาบ้าที่ตำรวจจับได้จำนวนนับร้อยเม็ด คดีไม้พุง คดีลัก ทรัพย์ ช่างทรัพย์ และคดีแพ่งอีกจำนวนมาก แต่ผลตอบแทนหรือพลังน้ำใจจากผู้ที่มีความ เตือร้อนน้ามามอบให้เป็นสิ่งที่เพิ่มกำลังใจในการทำงานจากวันแรกที่เข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือ ผู้ต้องหาและจำเลยเพียงเวลาไม่กี่ปีสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้มีความมั่นคงมีหลักทรัพย์ เงิน ผากในธนาคาร ที่ดินพร้อมบ้านราคาหลังละหลายล้านบาท รถยนต์ส่วนตัวอำนวยความสะดวกใน การเดินทาง ที่นาไร่สวนหลายไร่ และเงินสดเพื่อหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ

2. คดีแพ่ง ประมาณเดือนมีนาคม 2554 นายรัตน์ ชัยวงษ์ (นามสมมุติ) โจทก์ได้ยื่นฟ้องนายสมคิด ปัญญา (นามสมมุติ) จำเลยกรณีผิดสัญญาเงินกู้ ทุนทรัพย์ 103,750 บาท ความว่า เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2552 จำเลยได้ทำหนังสือสัญญากู้ยืมเงินไปจากโจทก์ จำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าว จำเลยได้รับไปครบถ้วนแล้วใน วันทำสัญญา โดยจำเลยยินยอมชำระดอกเบี้ยให้แก่โจทก์ในอัตราตามกฎหมาย (ร้อยละ 7.5 ต่อปี) ดอกเบี้ยดังกล่าวจำเลยตกลงจะชำระให้กับโจทก์ทุก ๆ เดือน จนกว่าจำเลยนำเงินต้นส่งคืนให้แก่ โจทก์จนครบตามจำนวนที่ได้กู้ไป แต่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาที่จะชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยคืนให้แก่ โจทก์ ครั้งครบกำหนดระยะเวลาที่จำเลยจะชำระดอกเบี้ยในแต่ละงวด ปรากฏว่าจำเลยไม่เคยนำ เงินดอกเบี้ยในแต่ละงวดมาชำระให้แก่โจทก์แม่แต่ครั้งเดียวนับจากที่ได้รับเงินต้นไปแล้ว โจทก์จึงได้

ติดตามทวงถามจำเลยด้วยวาจาให้นำเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยที่ค้างชำระทั้งหมดมาชำระคืนให้แล้วเสร็จ โดยโจทก์กำหนดระยะเวลาให้จำเลยนานพอสมควรแล้ว แต่เมื่อครบกำหนดจำเลยยังเพิกเฉยอีกอัน ถือได้ว่าเป็นการผิดสัญญากู้ยืมเงิน การกระทำของจำเลยดังกล่าวทำให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อนเสียหายเป็นอย่างยิ่งที่ไม่ได้รับชำระหนี้คืน จนถึงวันยื่นฟ้องจำเลยมีภาระหนี้ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์เป็นเงินต้นจำนวน 100,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี คำนับแต่วันกู้จนถึงวันยื่นฟ้องเป็นเวลาประมาณ 6 เดือนเศษ แต่โจทก์คิดดอกเบี้ยเพียง 6 เดือนเต็ม เป็นเงินดอกเบี้ยทั้งสิ้น 3,750 บาท รวมเงินต้นและดอกเบี้ยเป็นเงินทั้งสิ้น จำนวน 103,750 บาท (หนึ่งแสนสามพันเจ็ดร้อยห้าสิบบาทถ้วน) โจทก์ไม่มีทางอื่นใดที่จะบังคับจำเลยได้ จึงจำต้องนำคดีนี้มาฟ้องต่อศาลเพื่อขอขามีศาลเป็นที่พึ่งสืบไป

วิธีการช่วยเหลือ นายสมคิด ปัญญา (นามสมมุติ) จำเลยได้มาขอความช่วยเหลือจากนางเพชรลดา ศีลารัง ซึ่งเป็นตึนโรงตึนศาลโดยให้เหตุผลไม่ยอกสู้คดีต่อไป นางเพชรลดา ศีลารัง จึงแนะนำให้ไปประนีประนอมยอมความกัน โดยนางเพชรลดา ศีลารัง ได้นำพานายสมคิด ปัญญา ไปพบทนายโจทก์และโจทก์พร้อมทนายจำเลยพูดคุยเจรจาตกลงยอมความกัน และทำสัญญาประนีประนอมต่อหน้าศาลความว่า จำเลยยินยอมชำระเงินจำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) ให้แก่โจทก์โดยผ่อนชำระ 2 งวดต่อปี งวดแรกชำระเงินจำนวน 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาทถ้วน) งวดที่สองชำระเงินจำนวน 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาทถ้วน) โดยเงินที่ชำระแต่ละงวดให้จำเลยนำมาวางที่ศาลหรือนำไปชำระหนี้ให้แก่โจทก์โดยตรงก็ได้ หากจำเลยผิดนัดงวดใดงวดหนึ่งให้ถือว่าผิดนัดทั้งหมด ยินยอมให้โจทก์บังคับคดีได้ทันที การขอทำสัญญาประนีประนอมในวันนั้น จำเลยได้ขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลโดยให้จ่ายเงินจำนวน 50,000 บาท แก่โจทก์ ซึ่งนางเพชรลดา ศีลารัง ยินดีให้ความช่วยเหลือจนคดีความสิ้นสุดลง เงินจำนวนที่ชำระคืนให้แก่โจทก์นั้น จำเลยได้นำมาคืนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ปัจจุบัน นายสมคิด ปัญญา ยังให้ความเคารพนับถือ เสมือนญาติพี่น้อง และทุกครั้งทีพบกับนาย สมคิด ปัญญา จะพูดเสมอว่า “ถ้าพี่ไม่ช่วยในครั้งนั้น ไม่ทราบ่วาวิถีชีวิตผมจะเป็นอย่างไร ผมไม่เคยลืมพระคุณพี่ครับ”

การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยทุกครั้ง นางเพชรลดา ศีลารัง จะพูดเสมอว่า หากมีการประกันให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว ในช่วงระยะเวลาที่ประกันตัวให้มีสรภาพชั่วคราว หรือช่วงเวลาที่คุมประพฤติอย่าทำซ้ำซ้อน ถ้าฝ่าฝืนหรือมีการกระทำผิดซ้ำอีก จะได้รับโทษหนักเพิ่มขึ้น

ภาพประกอบ 12 บ้านพักนางสาวเพชรลดา ศีลารัง

บ้านพักของนางสาวเพชรลดา ศีลารัง ราคานับล้านซึ่งได้มาจากการประกอบอาชีพดินโรงดินศาลสามารถสร้างรายได้สร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น มีความมั่นคง มั่นใจในวิชาชีพ ได้รู้จักกับผู้คนหลายอาชีพ มีโอกาสพบปะพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กันมีญาติมิตรเพิ่มขึ้น และยังเป็นอาชีพอิสระที่สามารถสร้างงานสร้างอาชีพ สืบทอดให้ลูกหลานได้ (เพชรลดา ศีลารัง. 2558 : สัมภาษณ์)

2. นางอรุณนีย์ ใหม่คามิ อายุ 44 ปี ประกอบอาชีพดินโรงดินศาลที่บริเวณ ศาลจังหวัดมหาสารคามมาแล้วประมาณ 15 ปี

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 13 นางอรุณนีย์ ใหม่คามิ ขณะให้สัมภาษณ์

นางอรุณนีย์ ใหม่คามิ เกิดเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2514 บ้านเลขที่ 69 บ้านอุปราช หมู่ที่ 9 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สำเร็จการศึกษา ระดับ ปวส. การบัญชี จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม

สถานภาพทางครอบครัว สมรสกับนายศิริชัย ใหม่คามิ มีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ 1) นางสาวบุญทริกา ใหม่คามิ อายุ 16 ปี กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสารคามพิทยาคม 2) นางสาวณัฐสุดา ใหม่คามิ อายุ 15 ปี กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสารคามพิทยาคม

การประกอบอาชีพ หลังจากจบการศึกษาระดับ ปวส. แล้วได้เดินทางเข้า กรุงเทพมหานครกับเพื่อนที่เรียนจบด้วยกันเพื่อไปสมัครเข้าทำงานตามบริษัทห้างร้านหลายแห่ง แต่รายได้ไม่พอกับรายจ่ายจะต้องจ่ายค่าเช่าบ้าน ค่าเดินทาง ค่าอาหาร แม้ว่าค่าเช่าบ้านจะช่วยกันกับเพื่อน แต่ค่าครองชีพสูงไม่มีเงินเก็บ ตัดสินใจกลับบ้านที่จังหวัดมหาสารคาม และไปสมัครงานตามห้างร้านเอกชนได้เข้าทำงานที่บริษัทแห่งหนึ่งในเมืองมหาสารคาม ได้ประมาณ 2 ปี ตัดสินใจลาออก เพราะทำงานหลายหน้าที่ นายจ้างใช้งานเกินคุ้ม ต้องทำความสะอาดหรือทำหน้าที่แม่บ้านด้วย หลังจากลาออกแล้วได้ทบทวนความรู้จากที่ได้เรียนมา โดยอ่านหนังสือเตรียมสอบเข้าทำงานราชการ แต่ยังไม่ได้อสอบที่ไหน โชคดีได้พบผู้ประกอบการเข้ามาพิจิตรมงคลสมรส และได้ศึกษาความรู้ที่โรงเรียนศาลจากสามี ออกไปฝึกประสบการณ์โดยการไปสังเกตการทำงานของรุ่นพี่ เข้าพบปะพูดคุยกับผู้ต้องหาและจำเลยที่เข้ามาสู่ศาล เพื่อจะได้ทราบปัญหาความเดือดร้อนของพวกเขาและหาวิธีการช่วยเหลือ

จากการเรียนรู้ได้ทดลองเขียนคำร้อง คำแถลงการณ์ร้องขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ลองผิดลองถูกหลายครั้งจนประสบผลสำเร็จ การช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยเริ่มแรกโดยไม่หวังค่าตอบแทนเพียงเป็นการทดสอบความสามารถของตนเองจนประสบผลสำเร็จ ได้รับสินน้ำใจและความขอบคุณจากผู้ได้รับความเดือดร้อน ทำให้มีกำลังใจอยากประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาล ตัดสินใจฝึกอาชีพนี้เป็นอาชีพหลัก และเริ่มทำงานอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา

กรณีช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

1. คดีอาญา คดีแรกที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาคือ คดีอาญาผู้ต้องหาขับรถประมาท ทำให้คนอื่นได้รับความเสียหาย ผู้ต้องหาเป็นข้าราชการกลัวจะถูกกักขังต้องรับหาหลักประกันให้ได้ในวันนั้นมีเอนดที่ดินแต่ขาดหนังสือรับรองประเมินราคาที่ดิน จึงใช้เงินสดจำนวน 150,000 บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) ซึ่งเป็นวงเงินจำนวนมากพอสมควรในช่วงเวลาเพียงน้อยนิดยากที่จะหามาได้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลมือใหม่คือนางอรุณนีย์ ใหม่คามิ ในเวลานั้นเป็นชั่วโมงเร่งด่วนสำหรับผู้ได้รับความทุกข์ที่อยู่ในสภาพเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อได้รับการตอบรับว่ายินดีให้ความช่วยเหลือโดยมีค่าเสียเวลาจำนวนร้อยละ 10 ของวงเงินประกัน คือ 15,000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน) ผู้ต้องหาหรือจำเลยยินดีจ่ายให้ทันทีพร้อมกับสินน้ำใจเพิ่มพิเศษอีก 1,000 บาท สร้างขวัญกำลังใจให้นางอรุณนีย์ ใหม่คามิ เป็นอย่างยิ่ง ได้ดำเนินการเขียน คำร้อง คำแถลงร้องขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม และยังมีคดียาบ้าที่เป็นคดีอาญามีความเสี่ยงสูง โดยใช้หลักทรัพย์ประกัน คดียาน้ำมันพันเม็ดใช้หลักทรัพย์ราคาประเมินมากถึง 630,000 บาท ผู้ต้องหาเป็นหญิงสาว อายุยังอยู่ในวัยรุ่น ซึ่งมีผู้ใหญ่ระดับสูงที่ทำงานอยู่ในศาลจังหวัดแห่งหนึ่งเป็นผู้มาขอร้องให้ช่วยประกันด้วยความเคารพได้ดำเนินการเขียนคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมจนแล้วเสร็จ ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพชั่วคราวด้วยใบหน้ายิ้มแย้มมีความสุขที่จะได้ออกไปอยู่กับพ่อแม่หรือครอบครัว แม้จะเป็นเวลาไม่นานนักแต่เขาก็มีความสุข แต่นายประกันและสามีวิตกกังวลนอนไม่หลับตลอดระยะเวลาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพจนถึงวันเวลาที่ศาลกำหนดได้นำผู้ต้องหาหรือจำเลยมารายงานตัวเพื่อสอบสวนหรือพิจารณาคดีต่อไป

นอกจากนี้ยังมีคดีอาญาอีกหลายคดีที่ได้ช่วยเหลือ แม้เป็นเวลาเพียงไม่นานนักที่เข้ามาประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาล แต่ก็ได้รับการใช้บริการจากผู้ต้องหาและจำเลยเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุผลที่ว่านามสกุลใหม่คามิเป็นที่รู้จักของชาวจังหวัดมหาสารคาม เป็นลูกหลานเมืองมหาสารคามโดยกำเนิด และทำงานด้วยความซื่อสัตย์ไม่เอาเปรียบคนที่ได้รับความทุกข์ ตรงต่อเวลา และหน้าที่ให้ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเจือจุนเพื่อนมนุษย์ บริการรวดเร็วถูกต้องทันเวลา การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยวิธีการดังกล่าว ทำให้นางอรุณนีย์ ใหม่คามิ ตึนโรงตึนศาลมือใหม่

แต่มีความแม่นยำ และจริงใจได้รับการบอกต่อจนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่มีความเดือดร้อนต้องคดีมาสู่ศาลส่งผลให้ นางอรุณนีย์ ไหมคามิ มีงานบริการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยมากขึ้น ได้รับสินน้ำใจและรายได้จากการให้เช่าโฉนดที่ดิน และการบริการหลักทรัพย์อื่น ๆ อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า มีรายได้ทุกวัน แม้จะวันละไม่มากแต่ก็เป็นรายได้ที่มีมาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถทำให้ตัวเองและครอบครัวดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เงินที่ได้มายังนำไปทำบุญสร้างกุศล เก็บไว้ใช้จ่ายและยังมีทรัพย์สินที่ได้จากการประกอบอาชีพที่ดินโรงดินศาล ได้แก่ 1) บ้านพักอาศัย ราคาประมาณ 1,000,000 บาท 2) รถยนต์ 2 คัน ราคาคันละประมาณ 800,000 บาท รวม 1,600,000 บาท 3) ที่ดิน 6 ไร่ ราคาประมาณ 900,000 บาท

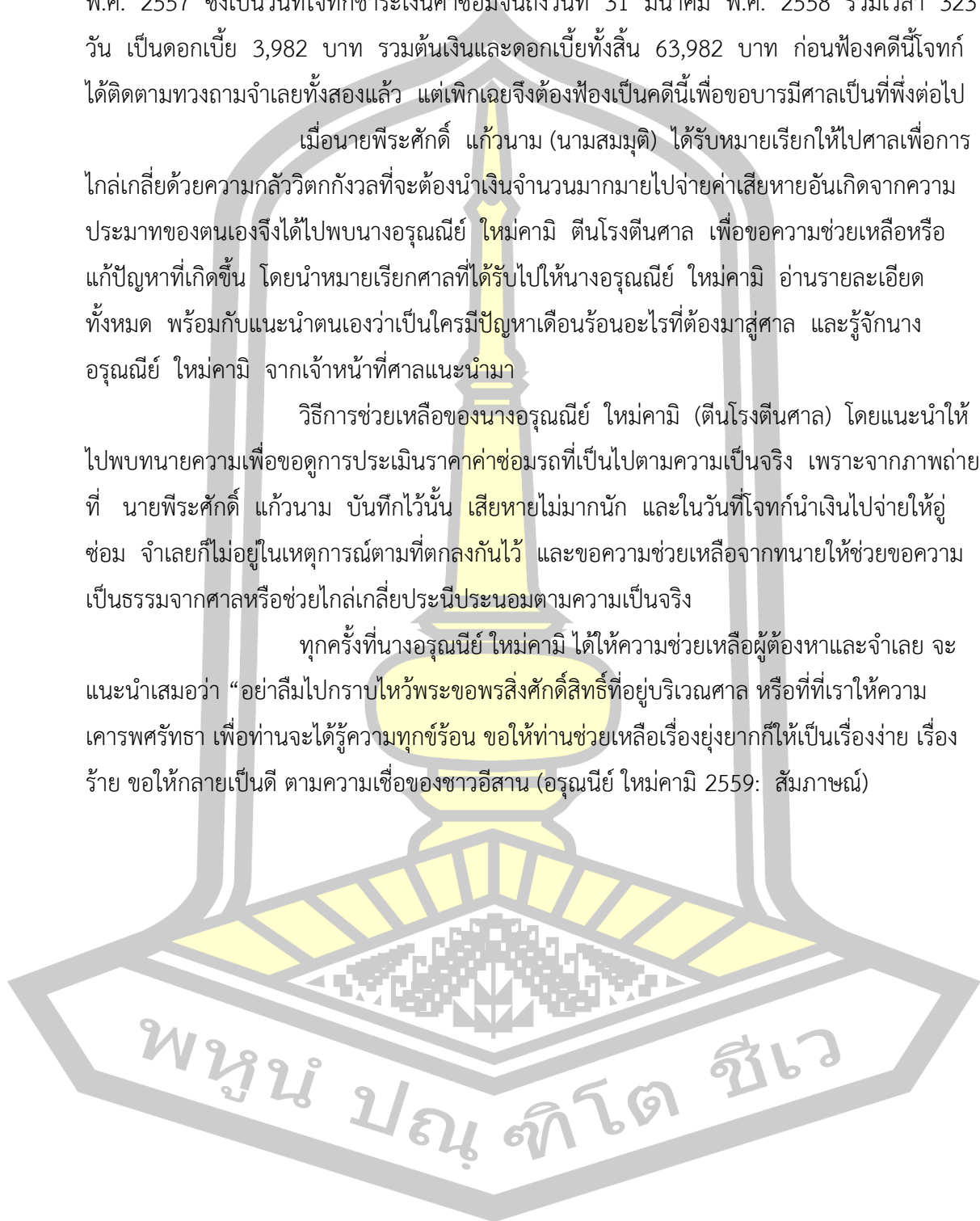
2. คดีแพ่ง คดีนี้เกิดขึ้นประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 ที่ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ขณะนี้นายรุ่งอร่าม ราชทา (นามสมมุติ) ผู้ซึ่งได้รับความยินยอมจากผู้เอาประกันภัยให้ขับขี่รถยนต์ยี่ห้อโตโยต้า คันหมายเลข ฮจ 6920 จากกรุงเทพมหานคร มาตามถนนสายกาฬสินธุ์-มหาสารคาม โดยขับขี่มาด้วยความเร็วตามที่กฎหมายกำหนดและใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างดีแล้ว ขณะนั้นนายรุ่งอร่าม ราชทา เห็นว่ามีรถยนต์ที่ขับขี่อยู่ข้างหน้ากำลังหยุดรถ ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยตนเองจึงชะลอความเร็วลงเพื่อหยุดรถเช่นกัน แต่ด้วยความประมาทของผู้ขับขี่รถยนต์บรรทุกหกล้อคันที่ตามหลังมาด้วยความเร็วและไม่เว้นระยะห่างตามสมควร จึงไม่สามารถหยุดได้ทันเป็นเหตุให้รถยนต์หกล้อคันที่ตามหลังมา โดยมีนายพิระศักดิ์ แก้วนาม (นามสมมุติ) จำเลยที่ 1 เป็นคนขับพุ่งชนท้ายรถยนต์คันที่โจทก์ขับขี่อยู่ข้างหน้าอย่างรุนแรงทำให้รถยนต์ยี่ห้อโตโยต้า คันหมายเลขทะเบียน 6920 กรุงเทพมหานคร ได้รับความเสียหายหลายรายการ โดยเสียค่าใช้จ่าย ค่าแรง ค่าอะไหล่ เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 60,000 บาท ซึ่งโจทก์ได้ชำระให้แก่คู่ซ่อมไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งหลังจากเกิดเหตุนี้ นายรุ่งอร่าม ราชทา และจำเลยที่ 1 ได้เข้าพบพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุเพื่อเจรจาตกลงค่าเสียหายกันโดยจำเลยที่ 1 ตกลงยินยอมให้เอาประกันใช้สิทธิจัดการซ่อมรถยนต์กับโจทก์ในฐานะผู้รับประกันภัย แล้วจำเลยที่ 1 จะรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด และพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนแล้วเห็นว่าเหตุที่เกิดขึ้นเป็นความประมาทของจำเลยที่ 1 แต่ฝ่ายเดียว จึงได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบว่าเป็นผู้ประมาทหรือนำความเสียหายอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน จำเลยที่ 1 ให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา พนักงานสอบสวนจึงเปรียบเทียบปรับเป็นคดีจราจรจำนวน 400 บาทแล้ว โจทก์จึงรับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัยมาฟ้องจำเลยที่ 1 ในฐานะเป็นผู้กระทำละเมิดโดยตรง และจำเลยที่ 2 ในฐานะเป็นเจ้าของผู้ครอบครองรถยนต์บรรทุกหกล้อคันหมายเลขทะเบียน 81-3769 มหาสารคาม และเป็นผู้จ้างวานให้จำเลยที่ 1 เป็นตัวแทนให้ขับขี่รถยนต์คันดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 ดังนั้นจำเลยที่ 2 จึงต้องร่วมรับผิดชอบจำเลยที่ 1 ในความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีนี้ด้วย โดยจำเลยทั้งสองต้องรับผิดชอบชำระเงินค่าเสียหายให้โจทก์เป็นเงินจำนวน

60,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี ของเงินต้นดังกล่าว นับแต่วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นวันที่โจทก์ชำระเงินค่าซ่อมจนถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2558 รวมเวลา 323 วัน เป็นดอกเบี้ย 3,982 บาท รวมต้นเงินและดอกเบี้ยทั้งสิ้น 63,982 บาท ก่อนฟ้องคดีนี้โจทก์ ได้ติดตามทวงถามจำเลยทั้งสองแล้ว แต่เพิกเฉยจึงต้องฟ้องเป็นคดีนี้เพื่อขอบาร์มีศาลเป็นที่พึ่งต่อไป

เมื่อนายพิระศักดิ์ แก้วนาม (นามสมมุติ) ได้รับหมายเรียกให้ไปศาลเพื่อการไกล่เกลี่ยด้วยความกลัววิตกกังวลที่จะต้องนำเงินจำนวนมากมาไปจ่ายค่าเสียหายอันเกิดจากความประมาทของตนเองจึงได้ไปพบนางอรุณณีย์ ใหม่คามิ ตีนโรงตีนศาล เพื่อขอความช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยนำหมายเรียกศาลที่ได้รับไปให้นางอรุณณีย์ ใหม่คามิ อ่านรายละเอียดทั้งหมด พร้อมกับแนะนำตนเองว่าเป็นใครมีปัญหาเดือนร้อนอะไรที่ต้องมาสู่ศาล และรู้จักนางอรุณณีย์ ใหม่คามิ จากเจ้าหน้าที่ศาลแนะนำมา

วิธีการช่วยเหลือของนางอรุณณีย์ ใหม่คามิ (ตีนโรงตีนศาล) โดยแนะนำให้ไปพบทนายความเพื่อขอดูการประเมินราคาค่าซ่อมรถที่เป็นไปตามความเป็นจริง เพราะจากภาพถ่ายที่ นายพิระศักดิ์ แก้วนาม บันทึกไว้ นั้นเสียหายไม่มากนัก และในวันที่โจทก์นำเงินไปจ่ายให้อู่ซ่อม จำเลยก็ไม่อยู่ในเหตุการณ์ตามที่ตกลงกันไว้ และขอความช่วยเหลือจากทนายให้ช่วยขอความเป็นธรรมจากศาลหรือช่วยไกล่เกลี่ยประนีประนอมตามความเป็นจริง

ทุกครั้งที่นางอรุณณีย์ ใหม่คามิ ได้ให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย จะแนะนำเสมอว่า “อย่าลืมนำไปกราบไหว้พระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่บริเวณศาล หรือที่ที่เราให้ความเคารพศรัทธา เพื่อท่านจะได้รู้ความทุกข์ร้อน ขอให้ท่านช่วยเหลือเรื่องยุ่งยากก็ให้เป็นเรื่องง่าย เรื่องร้าย ขอให้กลายเป็นดี ตามความเชื่อของชาวอีสาน (อรุณณีย์ ใหม่คามิ 2559: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 14 บ้านพัก นางอรุณนีย์ ใหม่คามิ

จะเห็นได้ว่าอาชีพต็นโรงต็นศาลเป็นอาชีพสุจริตแม้จะเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงสูง แต่ก็ได้รับความสุข มีโอกาสได้รู้จักบุคคลหลายอาชีพ มีญาติมิตรเพิ่มขึ้นนับเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง สามารถมีเงินซื้อที่ดินสร้างบ้านหลังใหญ่ เพื่อให้ทุกคนในครอบครัวได้มีที่อยู่อาศัยอย่างมีความสุข ปลอดภัยและบ้านหลังนี้ยังเป็นศูนย์รวมของสมาชิกทุกคน ลักษณะเป็นบ้านไม้ได้ถุนสูง บริเวณบ้านปลูกไม้ผล เช่น มะม่วงนนานาพันธุ์ ออกผลผลิตดีมีไว้ฝากญาติมิตรที่ไปเยี่ยมเยือน และยังให้ความร่มรื่น เย็นสบายในฤดูร้อน บ้านหลังนี้รวมทั้งบริเวณบ้านราคาประมาณไม่น้อยกว่าสามล้านบาท เงินจำนวนนี้ได้มาจากการประกอบอาชีพต็นโรงต็นศาล ซึ่งนางอรุณนีย์ ได้พยายามอดออมจนมีเงินก้อนโตสามารถสร้างบ้านซื้อรถยนต์ และเครื่องอำนวยความสะดวกภายในบ้าน ตลอดจนส่งบุตรหลานเรียนหนังสือ ปัจจุบันมีเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวันโดยไม่เดือดร้อน

3. นางสาวสุภาพร หนูปัทยา อายุ 46 ปี ประกอบอาชีพต็นโรงต็นศาล ที่บริเวณศาลจังหวัดมหาสารคามมาแล้วประมาณ 18 ปี

ภาพประกอบ 15 นางสาวสุภาพร หนูปัทยา ขณะให้สัมภาษณ์

นางสาวสุภาพร หนูปัทยา เกิดวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2512 ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกสังคม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม สถานภาพทางครอบครัว โสด

การประกอบอาชีพ ก่อนที่จะเข้ามาช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยเคยไปช่วยเหลือสังคมในชนบทหลายแห่ง อาทิ บริจาคเสื้อผ้า ผ้าห่มแก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสในชนบท และได้ร่วมเดินทางกับสังคมสงเคราะห์จังหวัดมหาสารคามไปแจกสิ่งของเครื่องอุปโภค บริโภคแก่ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมตามหมู่บ้านที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำชี และยังชอบกระทำตนเป็นจิตอาสาอยู่เสมอแต่ไม่มีรายได้ ทุกครั้งที่ออกไปทำหน้าที่จิตอาสาต้องมีเงินสำหรับใช้จ่ายในการเดินทางและนับวันอายุก็เพิ่มมากขึ้น ด้วยความชอบทำงานด้านสังคมสงเคราะห์จึงพยายามแสวงหาอาชีพที่พอจะเลี้ยงชีพได้ จนที่สุด ได้รู้จักรุ่นพี่ที่เป็นนายความได้แนะนำให้รู้จักดินโรงดินศาลอาวโสมี ประสบการณ์ด้านให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยมาเป็นเวลานานจนทำให้ตัวเองมีรายได้ดี มีความมั่นคงในอาชีพเป็นที่รู้จักของคน ในวงการดินโรงดินศาลเป็นอย่างดี นางสาวสุภาพร หนูปัทยา ได้ทำความรู้จักฝากตัวเป็นศิษย์ และได้ศึกษาวิธีการเข้าพบผู้ต้องหาและจำเลย วิธีการทักทายพูดคุย สนทนาปัญหาตลอดจนวิธีการ ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ด้วยการเขียนคำร้อง คำแถลง ขั้นตอน ดำเนินการ การจัดระเบียบเรียงเอกสารประกอบคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวจนตัวเองมีความมั่นใจในการดำเนินงาน ประกอบกับสังเกตเห็นรายได้จากการให้บริการที่ผู้ต้องหาและ

จำเลยยื่นให้คืนโรงดินศาล หลังจากที่ได้รับความช่วยเหลือซึ่งเป็นค่าตอบแทนที่ยื่นให้ด้วยความเต็มใจ ทำให้นางสาวสุภาพร หนูปัทยา ได้ตัดสินใจเข้ามาประกอบอาชีพดินโรงดินศาลเมื่อปี พ.ศ. 2541 ถึงปี พ.ศ. 2559 รวมเวลา 18 ปี (สุภาพร หนูปัทยา. 2559 : สัมภาษณ์)

กรณีช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

1. คดีอาญา คดีแรกที่ได้ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย คือ คดีลักทรัพย์ จัดเป็นคดีประเภทอาญา โดยนำหลักทรัพย์ประเภทเงินสดวงเงินประกัน 150,000 บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) ซึ่งในวันนั้นหลักทรัพย์ตัวเองไม่พร้อมด้วยความเป็นดินโรงดินศาลมือใหม่ มีโฉนดที่ดินแต่ขาดหนังสือรับรองการประเมินราคาจากที่ดินจังหวัด จะไปประเมินช่วงเวลานั้นไม่ทัน เงินสดในมือก็ไม่พอ จึงใช้วิธีการติดต่อกับรุ่นพี่ที่รู้จักกัน ได้นำเงินสดมารวมกันกับที่ตัวเองมีอยู่ ดำเนินการเขียนคำร้องเพื่อร้องขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวจนแล้วเสร็จตามกระบวนการยุติธรรม ในวันนั้นได้ค่าบริการร้อยละ 10 ของทุนประกัน เป็นเงิน 15,000 บาท ซึ่งตัวเองได้รับเพียง 2,000 บาทตามอัตราส่วนจำนวนเงินที่นำไปประกัน แต่ก็ภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่ตามความตั้งใจได้สำเร็จ และยังเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวเองได้ยึดอาชีพดินโรงดินศาลจนถึงปัจจุบัน

2. คดีแพ่ง เมื่อประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2558 กรณีโจทก์และจำเลย หรือคู่กรณีเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน โดยจำเลยเป็นพี่สาวของโจทก์มีชื่อเป็นเจ้าของที่ดินโฉนดเลขที่ 28293 โดยถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับมารดา และได้นำโฉนดดังกล่าวไปจำนองไว้กับบริษัท อี้อาทรการเกษตรจำกัดเป็นเงินจำนวน 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน) ปรากฏว่าโจทก์ได้ปล่อยปะละเลยให้เวลาผ่านไปหลายปีโดยไม่ยอมนำเงินไปชำระหนี้และไถ่ถอน จนกระทั่งนายจำลอง เปรมศรี เจ้าหนี้ได้มีการทวงถามโจทก์กับมารดาของโจทก์และจำเลยหลายครั้ง แต่โจทก์ก็เพิกเฉย มารดาของโจทก์และจำเลยเกรงว่าที่ดินแปลงดังกล่าวจะถูกเจ้าหนี้ผู้รับจำนองฟ้องบังคับจำนอง และอาจจะถูกนำออกมาขายทอดตลาด มารดาและญาติพี่น้องของโจทก์และจำเลยจึงขอร้องให้จำเลยนำเงินไปชำระหนี้เพื่อไถ่ถอนจำนองเอาที่ดินแปลงดังกล่าวออกมา ในเวลาต่อมาจำเลยได้นำเงินที่โจทก์ค้างชำระหนี้รวมต้นและดอกเบี้ยเป็นเงินจำนวน 206,407 บาท (สองแสนหกพันสี่ร้อยเจ็ดบาทถ้วน) ไปไถ่ถอนแทนโจทก์ และไปจดทะเบียนไถ่ถอนจำนองที่ดินแปลงดังกล่าวจนเสร็จสิ้นเรียบร้อย หลังจากนั้นได้มอบต้นฉบับโฉนดที่ดินแปลงดังกล่าวไว้กับมารดา เพื่อรอให้โจทก์มีการนำเงินที่จำเลยได้ออกชำระหนี้แทน โจทก์ไปก่อน และมารดาซึ่งเป็นผู้เก็บรักษายึดถือต้นฉบับโฉนดที่ดินแปลงดังกล่าวไว้ได้แจ้งให้จำเลยทราบว่ามีโฉนดที่ดินจะไม่ยอมมอบให้โจทก์เพื่อนำไปแบ่งแยกจนกว่าโจทก์จะได้เงินจำนวน 206,407 บาท มาชดใช้คืนให้กับจำเลยจนครบถ้วน ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวนี้ก่อนหน้าที่จำเลยจะได้มีการนำเงินไปชำระแทนโจทก์นั้น โจทก์ได้ตกลงแล้วว่า จะหาเงินตามจำนวนที่จำเลยได้มีการชำระหนี้แทนโจทก์มาชำระคืนให้กับจำเลยจนครบถ้วน มารดาของโจทก์และจำเลยตลอดจนญาติพี่น้องก็ได้ทราบถึงตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นอย่างดี การที่โจทก์จะมาขอ

ต้นฉบับโฉนดที่ดินแปลงดังกล่าวจากมารดาเพื่อจะไปจดทะเบียนแบ่งแยกโดยที่ไม่มีการนำเงินมาชำระคืนให้กับจำเลยแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่โจทก์ก็ได้ทราบข้อเท็จจริงที่อยู่แล้ว แต่โดยเจตนาที่ไม่สุจริตได้มีการบังอาจนำความอันเป็นเท็จมายื่นฟ้องกล่าวหาจำเลยเป็นคดีนี้อีก จากการกระทำของโจทก์ดังกล่าวจึงเป็นการโต้แย้งสิทธิของจำเลย ซึ่งทำให้จำเลยได้รับความเดือดร้อนเสียหายเป็นอย่างมาก จำเลยจึงมีการฟ้องแย้งขอความเป็นธรรมจากศาล

คดีดังกล่าวจำเลยได้มาปรึกษาหารือจากตื้นโรงตื้นศาลคือนางสาวสุภาพร หนูปัทยา ช่วยเหลือโดยแนะนำให้ไปพบทนายความที่มีชื่อเสียง มีประสบการณ์ด้านคดีความทั้งคดีแพ่งคดีอาญา และยังเป็นผู้มีความเมตตาผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน เวลาต่อมาคดีนี้ศาลพิจารณาพิพากษายกฟ้อง เมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2558 จำเลยดีใจมากตามมาขอบคุณตื้นโรงตื้นศาลถึงที่บ้าน พร้อมของฝากและกำลังใจอีกจำนวนหนึ่งมอบให้ตื้นโรงตื้นศาลพร้อมคำขอบคุณ

อาชีพตื้นโรงตื้นศาล เป็นอาชีพทำทนายมีความเสี่ยงสูง ผู้ต้องหาและจำเลยหลายคนที่ไม่เคยรู้จักแต่คนแนะนำมาคุ้นเคยกัน เช่น ทนายความ ตำรวจประจำศาลหรือบุคคลภายนอกอื่น ๆ แนะนำมา และบางครั้งก็ประกันเพราะสงสารเห็นใจคิดว่าเราช่วยเหลือเขาด้วยความจริงใจ เขาคงไม่กล้าหลบหนี ยิ่งกว่านั้นคิดว่าตัวเองมั่นใจจะยึดอาชีพนี้ทำมาหาเลี้ยงชีพแล้วต้องกล้าเสี่ยงเพื่อให้มีรายได้จึงตัดสินใจจนประสบผลสำเร็จอย่างภาคภูมิใจบนพื้นฐานแห่งความท้าทายที่มีความเสี่ยงสูงมาก คุณความดีที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ได้รับความเดือดร้อนส่งผลให้นางสาวสุภาพร หนูปัทยา มีรายได้เลี้ยงชีพมีเงินเก็บสะสมฝากไว้ธนาคารเพื่อเป็นทุนสำรองใช้จ่ายในเวลาจำเป็น และยังมีทรัพย์สินอีกจำนวนหนึ่งที่ได้จากการประกอบอาชีพตื้นโรงตื้นศาล ได้แก่ 1) บ้านพร้อมที่ดิน ราคาประมาณ 2,000,000 บาท 2) รถยนต์ 1 คัน ราคาประมาณ 800,000 บาท 3) ที่นา 7 ไร่ ราคาประมาณ 1,400,000 บาท

นอกจากนี้ยังมีคดีอาญาอีกหลายคดีที่ นางสาวสุภาพร หนูปัทยา หรือตื้นโรงตื้นศาล ได้ช่วยเหลือโดยวิธีนำหลักทรัพย์ประกัน ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้ามา ขอความช่วยเหลือ บางครั้งตัวเองก็เข้าไปช่วยด้วยความสมัครใจ ส่วนค่าตอบแทนค่าบริการไม่กำหนดมาตรฐานขึ้นอยู่กับตกลงระหว่างผู้ได้รับความเดือดร้อนกับตื้นโรงตื้นศาล มากบ้างน้อยบ้างซึ่ง ไม่เกินร้อยละ 10 ตามที่ศาลกำหนด การให้บริการมีทุกวันโดยมีสถานที่ในบริเวณศาลจังหวัดมหาสารคามเป็นที่นัดหมายพบปะลูกค้าหรือผู้ต้องหาและจำเลย ทุกครั้งที่นางสาวสุภาพร หนูปัทยา หรือตื้นโรงตื้นศาล (นายประกันจ้) ได้มีโอกาสช่วยเหลือ ผู้ต้องหาและจำเลยนั้นจะคอยเตือนผู้ต้องหาและจำเลยเสมอว่า รายงานตัวต่อศาลทุกนัด ตรงต่อเวลาที่ศาลนัดเสมอ อย่าทำผิดซ้ำซ้อน ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับโทษหนักเพิ่มขึ้น (สุภาพร หนูปัทยา. 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 16 บ้านพักและรถยนต์ส่วนตัวของ นางสาวสุภาพร หนูปัทยา

บ้านพักของนางสาวสุภาพร หนูปัทยา ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ราคาประมาณ 1,000,000 บาท และรถยนต์ส่วนตัวคันนี้ราคาประมาณ 800,000 บาท ได้จากเงินที่ประกอบอาชีพเดินโรงเดินศาลเพียงเวลาไม่นานนักด้วยเหตุที่ว่าเป็นคนขยันตั้งใจทำงานด้วยความสัตย์สุจริตตรงต่อเวลาให้ความหวังใฝ่ผู้ต้องหาและจำเลยที่กำลังได้รับความทุกข์ โดยเข้าไปช่วยเหลือด้วยความจริงใจเป็นกันเองกับทุกคนจึงส่งผลให้การประกอบอาชีพมีความเจริญรุ่งเรืองมีรายได้สร้างฐานะให้ตนเองมีความมั่นคงยิ่งขึ้น (สุภาพร หนูปัทยา. 2559 : สัมภาษณ์)

การประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์ ไม่เอาเปรียบคนอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่กำลังได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล หรือผู้ต้องหาและจำเลยที่รอคอยความช่วยเหลือจากบุคคล ให้ความเอื้อเฟื้อ ให้การบริการ ให้ความเมตตา เข้าใจความเดือดร้อนจำเป็นของคนอื่น ให้ความเมตตา สงสารผู้ได้รับความทุกข์ผลดีแห่งการกระทำความดียอมตอบสนองบุคคลผู้ประกอบความดีส่งผลให้บุคคลนั้น ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมอย่างมีความสุข

1.3 การก่อตั้งศาลและความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลจังหวดักาฬสึนธู

คำขวัญประจาศาลจังหวดักาฬสึนธู “ศาลน่อยู่ ผู้คนน่ารัก ฎมึทศึน่นามอง จบัตอง ด้วยระบบ ครงเครื่องเรื่องคุณธรรม น่าพัฒนา ก้าวหน้าอย่งย่ืน”

ภาพประกอบ 17 ศาลจังหวดักาฬสึนธู

ศาลจังหวดักาฬสึนธูก่อตั้งเมื่ปี พ.ศ. 2464 เดิมทีที่ทำการศาลจังหวดักาฬสึนธู เป็นอาคารไม้ชั้นเด็ยว มีห้องพิจารณาเพ็ยงห้องเด็ยว เมื่มีปริมาณงานมากขึ้ที่ทำการแห่งนี้จึงไม่เพ็ยงพอต่อปริมาณงานที่เพ็ยงขึ้ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2483 ได้ต่อเด็ยวอาคารออกเป็ยงห้องพิจารณาอื่กหนึ่งห้องแต่ก็ย้งไม่เพ็ยงพอ ประกอบกับตัวอาคารช้เป็นไม้ได้ชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา ทำให้อาคารขาดความเร็ยบร่อยไม่สง่างาม ครงทรวงยุติธรรมได้อนุมัติงบประมาณก่อสร้างศาลหลังใหม่ขนาด 4 บัลลังก์ ตามแบบมาตรฐานของกรมโยธาเทศบาล ด้วยเงินงบประมาณ 10,320,000 บาท (สิบล้านสามแสนสองหมื่นบาทถ้วน) กำหนดแล้วเสร็จภายใน 242 วัน โดยการดำเนินการก่อสร้าง ครงทรวงยุติธรรมได้มีคำสั่งลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2506 ตั้งอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวดักาฬสึนธู และนายช่างหัวหน้ากองแผน ผู้แทนกรมโยธาเทศบาลเป็ยงกรรมการตรวจการก่อสร้างและได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่วันพฤหัสบดีที่ 25 เมษายน 2506 โดยนายกำธร พันธูลาภ ปลัดครงทรวงยุติธรรมเป็ยงผู้ประกอบพิธี การก่อสร้างได้

ดำเนินการแล้วเสร็จและประกอบพิธีเปิดทำการเมื่อวันศุกร์ที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2507 โดย
ฯพณฯพระยาอรรณการีย์นิพนธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน

ปี พ.ศ. 2531 ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ได้รับงบประมาณในการต่อเติมอาคารศาล
ทางด้านข้างของอาคารศาลหลังเดิม พร้อมกับสร้างบ้านพักข้าราชการในวงเงิน 10,500,000 บาท
(สิบห้าล้านบาทถ้วน) แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2532 ใช้เวลาในการดำเนินการ
245 วัน แล้วเสร็จตามสัญญา

คำขวัญประจำศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ “ศาลน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก ภูมิทัศน์น่ามอง จับ
ต้องด้วยระบบ ครบเครื่องเรื่องคุณธรรม นำพัฒนา ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน”

ปัจจุบันที่ทำการศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ตั้งอยู่ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัด
กาฬสินธุ์ ลักษณะอาคารที่ก่อสร้าง ต่อเติมเป็นอาคารสองชั้นทรงไทย มีห้องพิจารณาเดิมมี 4 ห้อง
ต่อเติมอีก 4 ห้อง รวมปัจจุบันมีห้องพิจารณา 8 ห้อง ห้องประชุม 2 ห้อง ห้องสมุด 1 ห้อง
สถานที่ราชการที่อยู่ใกล้เคียงคือ ศาลากลางจังหวัดกาฬสินธุ์

เขตอำนาจศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ปัจจุบันศาลจังหวัดกาฬสินธุ์มีอำนาจครอบคลุมทั้ง
จังหวัด อัตรากำลัง ประกอบด้วย ข้าราชการตุลาการ 24 คน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล 3 คน
ส่วนข้าราชการตุลาการ 43 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน ลูกจ้างชั่วคราว 7 คน และยังมีบุคคลอีก
จำนวนหนึ่งเข้ามาทำหน้าที่คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องหาและจำเลย โดยอาศัย
พื้นที่บริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์เรียกว่า “ตึนโรงตึนศาล” ประมาณ 9 คน บุคคลกลุ่มนี้มี
ประวัติ ความเป็นมากล่าวคือ บุคคลกลุ่มนี้อยู่ภายนอกเข้ามาช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือ
ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยที่มาสู่ศาล โดยการช่วยติดต่อเจ้าพนักงานศาล ช่วยหานายประกัน
ช่วยเขียนคำร้องขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ได้เรียน
หนังสือน้อย อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ขาดความรู้ด้านกฎหมาย การติดต่อราชการกับศาลเป็นการ
ยุ่งยาก โดยเฉพาะคนที่มีปัญหาคดีฟ้องร้องมาสู่ศาล ต้องมีผู้นำพา คือ ตึนโรงตึนศาล ซึ่งชาวบ้าน
มีความมั่นใจว่าเป็นบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือได้และสามารถยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลย
ชั่วคราว โดยดำเนินการได้ถูกต้อง ซึ่งบุคคลดังกล่าวส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการระงับข้อ
พิพาทโดยไกลเกลี่ยคู่ความให้ตกลงกันได้หรือเป็นผู้ที่เคยบวชเรียนอ่านออกเขียนได้เป็นที่ยอมรับของ
ชาวบ้าน หรือเป็นผู้รู้เป็นปราชญ์ชาวบ้านพอมีความรู้ด้านกฎหมายพื้นฐาน มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม
เขยจรจาประนีประนอมให้คู่กรณีสามารถยอมความกันได้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม สามารถเข้า
มาประกอบอาชีพช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยที่เข้ามาสู่ศาลซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ตึนโรงตึนศาล”

“ตึนโรงตึนศาล” เป็นภาษาที่ชาวบ้านทั่วไปนิยมนำมาใช้กับบุคคลที่ประกอบอาชีพ
ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยที่มีคดีความมาสู่ศาล โดยเฉพาะศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ในอดีตมีบุคคลที่
ประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาลเพียงไม่กี่คน เพราะคิดว่าเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ แต่ปัจจุบันความคิด

ดังกล่าวอาจเปลี่ยนไป เห็นได้จากจำนวนบุคคลที่เข้ามาบริการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยมีจำนวนเพิ่มขึ้นประมาณ 12 คน แต่ละคนมีความเป็นอยู่ฐานะทางการเงินดีขึ้น ครอบครัวมีความมั่นคง อาทิ นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ นายรงค์ ปรีกาล นางประนอม คำรัมย์ และคนอื่นที่ไม่ได้กล่าวนาม ตึนโรงตึนศาลมีมานานหลังจากการก่อตั้งศาลแล้วเสร็จ จะมีบุคคลที่ชาวบ้านเรียกว่า “ตึนโรงตึนศาล” เข้ามาประกอบอาชีพทำมาหาเลี้ยงครอบครัวอยู่บริเวณศาลมีทั่วไปทุกจังหวัด ปัจจุบันเรียกว่า “นายประกัน” ซึ่งจะเป็นผู้คอยช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรม ตึนโรงตึนศาลแต่ละคนมีประวัติความเป็นมาซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเสนอตั้งรายละเอียด

1. นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ อายุ 76 ปี ประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาลที่บริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์มาแล้วประมาณ 40 ปี

ภาพประกอบ 18 นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ

นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ เกิดวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2483 ที่บ้านโพนทอง หมู่ที่ 2 ตำบลโพนทอง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 9 บ้านโพนทอง หมู่ที่ 2 อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ รหัสไปรษณีย์ 46000 หมายเลขโทรศัพท์ 089-9875305 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

สถานภาพทางครอบครัว สมรสกับนางพันธ์ ภูแสนใบ มีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ

- 1) นางสาวเจือจันทร์ ภูแสนใบ อายุ 49 ปี
- 2) นางอุไรวรรณ ภูแสนใบ อายุ 40 ปี
- 3) นางกนกวรรณ บรรณสาร

การประกอบอาชีพ หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา ทำไร่ และรับจ้างทั่วไปจนอายุได้ 20 ปี ผ่านการเกณฑ์ทหาร บวชเรียนทดแทนพระคุณ น้ำนมตามประเพณี แล้วจึงมีครอบครัว โดยสมรสกับนางพันธ์ ภูแสนใบ จึงได้รู้จักกับญาติผู้ใหญ่ของภรรยา ท่านประกอบอาชีพทำมาหากินอยู่บริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ท่านไปมาหาสู่กับครอบครัว อยู่เสมอ และได้แนะนำให้เรียนหนังสือเพื่อจะได้มีความรู้เพิ่มเติม โดยเรียนการศึกษาผู้ใหญ่จนจบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในระหว่างที่เรียนได้เข้าไปฝึกประสบการณ์ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย ด้วยวิธีการสังเกตการทำงานของรุ่นพี่ในการเข้าพบปะพูดคุยกับผู้ต้องหาและจำเลยหรือญาติผู้ต้องหาและจำเลยที่เข้ามาสู่ศาลเพื่อจะได้ทราบปัญหาความเดือดร้อนของพวกเขา และยังได้ฝึกการเขียนคำร้องขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ใช้เวลาดลองผิดลองถูกประมาณไม่น้อยกว่า 20 ครั้ง ด้วยเหตุว่าความรู้น้อยต้องอาศัยความพยายามเขียนบ่อย ๆ จนเกิดทักษะ

จากนั้นเริ่มทดลองช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยตัวเองตามความสามารถโดยมีที่ดินโรงดินศาลรุ่นพี่คอยให้กำลังใจ และเป็นพี่ปรึกษาจนประสบผลสำเร็จด้วยดีมีรายได้วันละหลายร้อยบาท ส่งผลให้มีความสนใจในการทำงานกล้าเสี่ยงที่จะนำโฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินราคาที่ดินให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเช่า เพื่อเป็นหลักทรัพย์ประกอบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยเริ่มจากโฉนดที่ดินของตัวเองที่มีเพียงไม่กี่ไร่ และโฉนดที่ดินของพ่อแม่อีกประมาณ 3 แปลง หมุนเวียนไปตามกำลังความสามารถดำเนินธุรกิจอย่างพอเพียงเก็บออมทีละนิดสั่งสมประสบการณ์จนสามารถเก็บเงินได้ ซื้อมอเตอร์รถจักรยานยนต์และสร้างบ้านราคาหลังละหลายล้านบาทจากเงินที่ประกอบอาชีพที่ดินโรงดินศาล

กรณีช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

1. คดีอาญา เมื่อปี พ.ศ. 2524 ผู้ต้องหาชายอายุประมาณ 32 ปี อาชีพทำนา ก่อคดีฆ่าคนตายในงานบุญประเพณีแห่งหนึ่งที่อำเภอหนองฮี จังหวัดกาฬสินธุ์ คู่กรณีเมาทะเลาะวิวาทกับเพื่อนถืออาวุธปืนไล่ยิงกัน แต่ยังไม่ทันได้ลั่นไกปืน ผู้ต้องหาได้ใช้ไม้ตีข้อมือผู้ก่อเหตุและตีซ้ำที่ศีรษะหลายครั้งล้มลงหมดสติหน่วยกู้ภัยได้นำผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล ทนพิษบาดแผลไม่ได้เสียชีวิตที่โรงพยาบาล ผู้ต้องหามอบตัวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจรับสารภาพว่าได้ลงมือฆ่าโดยไม่มีใครสั่ง เพราะป้องกันอันตรายที่หลายคนอาจจะได้รับบาดเจ็บหรือเกิดการสูญเสียชีวิต ผู้ต้องหามอบตัวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจให้การเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีจึงได้รับอนุญาตให้ประกันปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาไม่มีหลักทรัพย์ที่จะประกันตัวเอง จึงได้ขอความช่วยเหลือจาก นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ

จากการแนะนำของเจ้าหน้าที่ตำรวจ นับเป็นคดีแรกที่นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาอย่างสมบูรณ์แบบของอาชีพ ในครั้งนั้นยังไม่มีประสบการณ์ยอมรับว่านอนไม่หลับตลอดคืนกลัวว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีจนรุ่งเช้ารีบไปที่บ้านของผู้ต้องหา ได้พบสมาชิกในครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่กันพร้อมหน้า พบปะพูดคุยกันจนเข้าใจกันดี นายบุญเพ็ง ได้นำผู้ต้องหาไปพบศาลตามหมายนัด ไม่เคยผิดนัด จนคดีสิ้นสุด ผู้ต้องหาตกเป็นจำเลยศาลตัดสินจำคุกนายบุญเพ็ง ภูแสนใบ ได้รับอนุญาตให้ถอนหลักประกันตามสัญญา หลังจากนั้น นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ และญาติพี่น้องของจำเลยคนนั้น ได้ไปมาหาสู่เคารพนับถือกันเสมือนญาติพี่น้องจนปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีคดีอาญา คดีแพ่ง อีกจำนวนมากที่ได้ช่วยเหลือด้วยเหตุว่านายบุญเพ็ง ภูแสนใบ เข้ามาประกอบอาชีพตีโรงตีศาลเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 40 ปี รู้จักบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล ญาติพี่น้อง เพื่อน เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทนายความ อัยการและบุคคลทั่วไปจึงทำให้ตัวเองมีลูกค้าหรือมีผู้มาขอความช่วยเหลืออยู่เสมอ ส่งผลให้อาชีพตีโรงตีศาลที่ตนเองดำเนินการอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง สร้างอาชีพมั่นคงมีรายได้ปีละไม่น้อย สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ปัจจุบันมีทรัพย์สินที่ได้จากการประกอบอาชีพตีโรงตีศาล คือ 1) บ้านพร้อมที่ดินราคาประมาณ 3,000,000 บาท 2) โฉนดที่ดินราคาประมาณ 4,000,000 บาท 3) รถยนต์ 2 คัน ราคาประมาณ 1,500,000 บาท และบัญชีเงินฝากในบัญชีธนาคารอีกจำนวนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว และหมุนเวียนในธุรกิจ

2. คดีแพ่ง กรณีพิพาทระหว่างนายสนธิ สีคุณเสน (นามสมมุติ) โจทก์ นางบัวบาน ชัยสีหา (นามสมมุติ) จำเลย คดีเกิดขึ้นเมื่อประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556 ได้มีการฟ้องร้องระหว่าง นายสนธิ สีคุณเสน โจทก์ นางบัวบาน ชัยสีหา จำเลย ความว่าเดิมทีที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์มีชื่อนางสาวเจน ชัยสีหา เป็นผู้มีชื่อทางทะเบียน และนางสาวเจน ชัยสีหา เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับจำเลย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2520 ได้ขายที่ดินบางส่วนให้แก่มารดาโจทก์คือนางสมหวัง สีคุณเสน ในราคา 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) มีเนื้อที่ประมาณ 1 งาน 1 ตารางวา โดยการซื้อขายดังกล่าวไม่ได้มีการจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และผู้มีชื่อทางทะเบียนดังกล่าวได้รับเงินค่าที่ดินครบถ้วนแล้ว และนางเจน ชัยสีหา ได้สละการครอบครองและส่งมอบการครอบครองให้แก่มารดาโจทก์แล้วในวันดังกล่าว โดยมารดาโจทก์ได้เข้าครอบครองด้วยความสงบเปิดเผยเจตนาเป็นเจ้าของเกินกว่า 1 ปีแล้ว โดยไม่มีผู้ใดเข้ามาโต้แย้งการครอบครองของนางสมหวัง สีคุณเสน แต่อย่างใด

ต่อมาเมื่อปี 2540 นางสมหวัง สีคุณเสน ได้ยกที่ดินในส่วนที่พิพาทให้แก่ นายสนธิ สีคุณเสน โจทก์ และโจทก์ได้เข้าครอบครองทำประโยชน์โดยการปลูกบ้านอยู่อาศัย ปลูกถั่ว ข้าว ปลูกไม้ยืนต้นและได้ทำกำแพงเป็นแนวเขตในส่วนที่ครอบครองอย่างชัดเจนเป็นสัดส่วนด้วยเปิดเผยเจตนาเป็นเจ้าของโดยไม่มีผู้ใดมาโต้แย้งคัดค้านรวมทั้งจำเลยในคดีนี้แต่อย่างใดติดต่อกันจนถึง

ปัจจุบันเป็นระยะเวลากว่า 18 ปีแล้ว โจทก์จึงได้สิทธิครอบครองในที่ดินส่วนพิพาทตามกฎหมายแล้ว เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2556 จำเลยได้เข้ามาโต้แย้งโจทก์ว่าที่ดินที่โจทก์ครอบครองอยู่นั้นเป็นของพี่สาวจำเลย ซึ่งพี่สาวของจำเลยได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว ขณะยังมีชีวิตอยู่พี่สาวของตนได้ยกที่ดินแปลงนี้ให้แก่ตนแล้ว ปัจจุบันศาลได้ตั้งให้จำเลยเป็นผู้จัดการมรดกของนางสาวเจน ชัยสีหา จึงอยากให้โจทก์ออกจากที่ดินที่พิพาท การกระทำของจำเลยถือเป็นการโต้แย้งสิทธิครอบครองของโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถครอบครองการทำประโยชน์ในที่ดินส่วนที่พิพาทได้อย่างปกติสุขเช่นเดิม ซึ่งโจทก์ก็ได้แจ้งจำเลยไว้ว่า โจทก์ได้สิทธิครอบครองที่ดินในส่วนที่พิพาทแล้ว จำเลยไม่มีสิทธิโต้แย้งให้โจทก์ออกจากที่ดินในส่วนที่พิพาทแต่อย่างใด ยิ่งกว่านั้นนางสาวเจน ชัยสีหา ได้ถึงแก่ความตายเมื่อประมาณเดือนมกราคม 2550 ด้วยโรคมะเร็ง ไม่มีสามี ไม่มีบุตร เป็นคนโสด ที่ดินส่วนที่พิพาทมีราคาประมาณ 300,000 บาท จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดคดีความดังกล่าว ทั้งโจทก์และจำเลยต่างก็ไม่ยอมทั้งสองฝ่าย ต่างตั้งความหวังจะสู้คดีให้ชนะและจำเลยได้มาพบดินโรงดินศาลคือ นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ เพื่อขอความช่วยเหลือหรือคำแนะนำ

นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ (ดินโรงดินศาล) ได้แนะนำให้ไปพบทนายความ ซึ่งมีความรู้ด้านกฎหมายชัดเจน เพื่อจะได้ชี้แนะหรืออาจจะไกลเกลี่ยให้คู่ความยอมความกันโดยไม่ต้องเสียเวลาขึ้นโรงขึ้นศาล ซึ่งจำเลยคือนางบัวบาน ชัยสีหา ได้ขอร้องให้นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ พาตัวเองไปพบทนายความ ได้เล่าความจริงทุกอย่างให้ฟัง จนที่สุดทนายความและดินโรงดินศาลได้ช่วยกันไกลเกลี่ยคู่ความทั้งโจทก์และจำเลยยอมความกันด้วยดี ขอทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาล โดยจำเลยในฐานะผู้จัดการมรดกตกลงยินยอมรังวัดแบ่งแยกที่ดินเพื่อจดทะเบียนโอนสิทธิครอบครองให้แก่โจทก์เป็นจำนวนเนื้อที่ 1 งาน 05.2 ตารางวา โดยจำเลยจะดำเนินการยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานที่ดินภายใน 15 วัน นับจากวันทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และเมื่อเจ้าพนักงานที่ดินทำการรังวัดแบ่งแยกแล้วเสร็จ จำเลยจะดำเนินการจดทะเบียนโอนสิทธิครอบครองให้แก่โจทก์ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่เจ้าพนักงานที่ดินออกโฉนดเสร็จ โดยค่าธรรมเนียมค่าภาษี ค่าจดทะเบียนโอนสิทธิครอบครองในที่ดิน และค่าใช้จ่ายอื่น โจทก์จะเป็นผู้ชำระเองทั้งหมด โจทก์ตกลงยินยอมชำระเงินให้แก่จำเลยเป็นค่าตอบแทนในการที่จำเลยโอนสิทธิครอบครองในที่ดินให้โจทก์เป็นเงิน 20,000 บาท (สองหมื่นบาทถ้วน) ซึ่งจำเลยได้รับเงินไปเรียบร้อยแล้วในวันทำสัญญา ทั้งโจทก์และจำเลยไม่ติดใจเรียกร้องสิ่งใดต่อกันอีก อาจกล่าวได้ว่า ดินโรงดินศาลคือ นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ และทนายความทั้งทนายโจทก์และทนายจำเลยได้ใช้ภูมิปัญญาาร่วมกันในการประนีประนอมให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันด้วยดีโดยไม่มีปัญหาอื่นใดตามมาอีก

นอกจากการช่วยเหลือคดีอาญา คดีแพ่งดังกล่าวแล้ว นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ ยังได้แนะนำช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยหลายคน โดยเฉพาะกรณียาเสพติด จำเลยติดคุกหรืออยู่ในช่วงคุมความประพฤติได้แนะนำให้พวกเขาเหล่านั้น เข้าอบรมฝึกวิชาชีพ ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัด

อบรมให้ความรู้ เช่น โครงการถักหมวกด้วยโครเช, ปลูกผักปลอดสาร, ทำขนมหวาน, จักสานเครื่องพลาสติก และพัฒนาอาชีพอีกหลายอย่าง มีผู้ต้องหาและจำเลยหลายคนที่ได้เข้าอบรมพัฒนาอาชีพดังกล่าว เมื่อพ้นโทษได้รับอิสรภาพแล้ว ได้นำความรู้ที่ได้รับมาประกอบอาชีพส่วนตัว ทำในครอบครัว มีรายได้ ช่วยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้ครอบครัว จากความวิกฤตสร้างโอกาสให้ตนเองอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

ภาพประกอบ 19 บ้านพัก นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ

บ้านพักนายบุญเพ็ง ภูแสนใบ หลังนี้ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านโพหนอง ตำบลโพหนอง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบ้านไม้ทั้งหลังทรงไทยประยุกต์ราคาประมาณ 3,000,000 บาท (สามล้านบาทถ้วน) พร้อมทั้งดิน บริเวณรั้วมีต้นไม้ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผล ไม้มงคล ตามความเชื่อที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษปัจจุบันยังมีความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามและบาปบุญซึ่งนายบุญเพ็ง ภูแสนใบ และครอบครัวจะทำบุญใส่บาตรอยู่เสมอบริจาคทานเสื้อผ้าสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้ประสบภัยพิบัติผู้ยากจน เมื่อมีโอกาสและยังช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยความเป็นกันเอง ซื่อสัตย์ตรงเวลาให้ความเมตตาต่อผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ แม้อาชีพตีโรงตีศาลจะเป็นอาชีพที่เสี่ยง แต่ก็ไม่เคยประสบปัญหายุ่งยากมากนักและยังส่งผลให้นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ มีฐานะมั่นคงยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า ความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดสิ่งที่ต้องการเบื้องต้นจะต้องเป็นปัจจัยสี่เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของทุกคนอาหาร ที่อยู่อาศัย

เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค สิ่งจำเป็นดังกล่าวได้รับการสืบทอดกันมายาวนานซึ่งมีความจำเป็นแตกต่างกัน กล่าวคือ บ้านสร้างขึ้นเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้อยู่อาศัยให้ความปลอดภัย ความรัก ความอบอุ่นของสมาชิก การปลูกสร้างบ้านของนายบุญเพ็ง ภูแสนใบ ได้หาฤกษ์ยามตามความเชื่อของชาวอีสานในการยกเสาเอก เสาโท และมีการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ โดยนิมนต์พระสงฆ์ 9 รูป มาเจริญ พระพุทธมนต์ทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระตอนเช้าเพื่อเป็นสิริมงคล ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญซึ่งเชื่อว่า จะนำความสุขมาสู่สมาชิกในครอบครัว หลังจากนั้นได้เชิญญาติพี่น้องที่มาร่วมพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ได้รับประทานอาหารร่วมกันตามประเพณีอีสาน และไม่ลืมที่จะมอบของที่ระลึกให้ผู้มาร่วมงานทุกคน ซึ่งเป็นความประสงค์ของนายบุญเพ็ง ภูแสนใบ ที่ได้ประกอบอาชีพตีหนังตีหนังสามารถสร้างรายได้สร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้มีความมั่นคง สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพจิตดี มีความสุขเพราะอาชีพนี้เป็นอาชีพสุจริตแม้จะมีความเสี่ยงสูงแต่ก็ได้ช่วยเหลือบุคคลที่กำลังมีความทุกข์ให้มีอิสระ แม้จะเป็นเวลาเพียงน้อยนิดแต่ก็มีพลังเหนืออื่นใดในช่วงเวลาที่ได้รับความสะดวก (บุญเพ็ง ภูแสนใบ. 2558 : สัมภาษณ์)

2. นายรงค์ ปรีกาล อายุ 66 ปี ประกอบอาชีพตีหนังตีหนังที่บริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์มาแล้วประมาณ 29 ปี

ภาพประกอบ 20 นายรงค์ ปรีกาล ขณะให้สัมภาษณ์

นายณรงค์ ปรีกาล เกิดวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2493 ที่บ้านเลขที่ 61 บ้านนาจารย์ หมู่ที่ 2 ตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นบ้านเกิด ปัจจุบันนายณรงค์ ปรีกาล ยังอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่เดิมและได้ปรับปรุงบริเวณบ้านพร้อมสิ่งปลูกสร้างให้เป็นบ้านหลังใหม่แบบร่วมสมัย

สถานภาพทางครอบครัว สมรสกับนางสมทัศน์ ปรีกาล มีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ 1) นางสาวสมจิต ปรีกาล อายุ 40 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว 2) นางสาวชลธิชา ปรีกาล อายุ 38 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน 3) นายณรงค์ ปรีกาล อายุ 36 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปวส. ช่างกลโรงงาน ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาตรี และรับจ้างทำงานที่บริษัทเอกชน จังหวัดกาฬสินธุ์

การประกอบอาชีพ หลังจากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านนาจารย์ ได้ช่วยพ่อแม่ทำนาจนอายุ 20 ปี รับประทานเรียกเกณฑ์ทหารและบวชเรียนตามประเพณี ในขณะที่บวชเข้าพรรษาได้เรียนหนังสือกับพระครูเจ้าอาวาสจนสามารถอ่านออกเขียนหนังสือได้ดีขึ้น ประกอบกับตัวเองเป็นคนขยันชอบศึกษาคำราทุกอย่างที่มีจนถึงเทศกาลออกพรรษาได้ลาสิกขาบท หลังจากนั้นได้สมรสกับนางสมทัศน์ ปรีกาล ดำเนินชีวิตการครองเรือนแบบชาวอีสานทั่วไป และ ปี พ.ศ. 2529 ได้รู้จักกับตีนโรงตีนศาลรุ่นพี่พูดคุยสนทนา พบปะกันหลายครั้งตลอดจนสังเกตเห็นฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวท่านดีขึ้นตามลำดับ จึงมีความสนใจในอาชีพตีนโรงตีนศาลเข้าไปบริเวณศาลทุกสัปดาห์วันเว้นวัน และเวลาต่อมาเข้าไปศึกษาด้วยความตั้งใจ สามารถช่วยผู้ต้องหาและจำเลยเขียนคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว ช่วยบริการถ่ายเอกสารและฝึกสนทนากับผู้ต้องหาและจำเลยหรือญาติที่เข้ามาติดต่อราชการที่ศาลจนเกิดทักษะสามารถแนะนำหรือดำเนินการติดต่อศาลช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรมได้ และตัดสินใจเข้ามาประกอบอาชีพตีนโรงตีนศาลเมื่อปี พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ. 2559 นับเป็นเวลา 29 ปี และยังคงประกอบอาชีพนี้ตลอดไป

กรณีช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

1. คดีอาญา เมื่อปี พ.ศ. 2552 ผู้ต้องหาเป็นผู้หญิงชาวจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบอาชีพที่สถานที่ราชการองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง ปัจจุบันฐานะเป็นเทศบาลตำบล ถูกจับกุมที่อำเภอฆ้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มียาบ้าในรถแก่งจำนวน 1 เม็ด ในวันเวลานั้นเป็นวันจันทร์ สถานที่ราชการเปิดทำการเป็นปกติ ผู้ต้องหารับสารภาพว่าเป็นผู้ครอบครองจริง เพื่อจะนำไปส่งเพื่อนที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ตำรวจได้ตรวจปัสสาวะพบสีม่วงโดนข้อหาอีกหนึ่งข้อหา เสพแล้ว ขับ ผู้ต้องหามีความวิตกกังวลมากกลัวว่าผู้บังคับบัญชาจะรู้เรื่อง กลัวจะถูกไล่ออกจากราชการและอีกหลายอย่างโดยเฉพาะผู้ต้องหามีภาระที่จะต้องรับส่งลูกไปโรงเรียนทุกวัน เมื่อมาประสบปัญหา

ดังกล่าวจำเป็นมากที่จะต้องหาคนช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ใครก็ได้ยอมจ่ายทุกกรณีจำนวนราคา ค่าใช้จ่ายยินดีทุกประการ วิกฤตเป็นโอกาส อาชีพดินโรงดินศาลอย่างนายณรงค์ ปรีกาล เป็นผู้ที่มีความเมตตาสงสารบุคคลที่ได้รับความทุกข์ได้เข้าไปสอบถามเมื่อรู้เรื่องความเดือดร้อนของผู้ต้องหารีบ โทรศัพท์ติดต่อญาติของผู้ต้องหาเพื่อให้มาดำเนินการขอประกันตัว โดยมีนายณรงค์ ปรีกาล ช่วยเป็นธุระในการเขียนคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว และไม่มีค่าบริการอย่างไร ซึ่งได้รับความขอบคุณจากญาติของผู้ต้องหาและติดต่อประสานสัมพันธ์กันมาโดยตลอดมีความผูกพันเสมือนญาติพี่น้องจนปัจจุบัน

2. คดีแพ่ง กรณีนายเกียรติ กิจกุล (นามสมมุติ) โจทก์ ได้ยื่นฟ้องนายจตุพร ศรีสุดโท และนายสุรกิจ บุญโกศล (นามสมมุติ) ขอลาละเมิดเรียกค่าเสียหาย คดีนี้เกิดขึ้นเมื่อประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2558 ความว่า เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2557 จำเลยทั้งสองได้ร่วมกันทำร้ายโจทก์ด้วยการใช้มือตบที่บริเวณใบหน้าโจทก์และได้ใช้ขวดแก้วไม่ทราบชนิดและขนาดที่บริเวณใบหน้าโจทก์ 2 ครั้ง ทำให้เกิดบาดแผลที่บริเวณใบหน้าและริมฝีปากด้านข้างขวา เป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจโจทก์ โจทก์ต้องได้รับการพยาบาลอย่างทันที่เหตุเกิดที่ตำบลหนองแสง อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม พนักงานสอบสวนได้ดำเนินคดีกับจำเลยทั้งสองข้อหาร่วมกันทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต่อมาพนักงานอัยการจังหวัดมหาสารคามฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีอาญาต่อศาลจังหวัดมหาสารคาม จำเลยทั้งสองรับสารภาพทุกข้อกล่าวหา ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองคนละ 2 เดือน ปรับคนละ 1,500 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 1 ปี จากการที่โจทก์ถูกจำเลยทั้งสองทำร้ายร่างกาย โจทก์ต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลอำเภอลำปางเป็นการด่วน โจทก์ซึ่งมีอาชีพค้าขายเป็นกิจการของตนเองจำเป็นต้องหยุดการประกอบอาชีพเพื่อรักษาบาดแผล ซึ่งเกิดจากการกระทำของจำเลยทั้งสอง โดยใช้เวลารักษาอยู่ประมาณ 20 วัน ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายจากการขาดรายได้ในการค้าขาย และใบหน้าเกิดเป็นแผลเป็น อย่างถาวร ทำให้โจทก์ได้รับความอับอาย โดยได้รับความเสียหายทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนั้นโจทก์จึงขอเรียกค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับการกระทำของจำเลยทั้งสองดังต่อไปนี้ 1) ค่ารักษาพยาบาลที่เกี่ยวกับบาดแผลเป็นเงิน 10,000 บาท 2) ค่าขาดประโยชน์จากการค้าขาย ซึ่งก่อนเกิดเหตุโจทก์จะมีรายได้จากการค้าขายซึ่งเป็นกิจการของตนเองไม่ต่ำกว่าวันละ 5,000 บาท โจทก์ต้องใช้เวลารักษาพยาบาลตนเองจนกว่าจะเป็นปกติใช้เวลาประมาณ 20 วัน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 100,000 บาท 3) โจทก์ขอคิดค่าเสียหายที่ไม่อาจตีราคาเป็นเงินได้ จากการที่ใบหน้าโจทก์เป็นแผลเป็นอย่างถาวรทำให้โจทก์ได้รับความอับอาย โจทก์ขอคิดค่าเสียหายในส่วนนี้เป็นเงิน 40,000 บาท รวมเงินค่าเสียหายที่จำเลยทั้งสองต้องร่วมกันรับผิดชอบชดใช้ให้แก่โจทก์เป็นเงินทั้งสิ้น 150,000 บาท

หลังจากเกิดเหตุโจทก์ได้บอกกล่าวให้จำเลยทั้งสองชดใช้ค่าเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นแก่โจทก์ แต่จำเลยทั้งสองบ่ายเบี่ยงและเพิกเฉยตลอดมา โจทก์ขอความกรุณาต่อศาลขอศาลได้โปรดมีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์เป็นเงิน 150,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี จากต้นเงิน 150,000 บาท นับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันฟ้อง เป็นเวลา 3 เดือน เป็นเงิน 2,812.50 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 152,812.50 บาท แก่โจทก์ โจทก์ไม่มีอำนาจอื่นใดที่จะบังคับให้จำเลยทั้งสองชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ได้ จึงจำต้องนำคดีสู่ศาลเพื่อขอ บารมีศาลเป็นที่พึ่งบังคับแก่จำเลยทั้งสองต่อไป

จากข้อความคดีดังกล่าวจำเลยทั้งสองคนได้มาสู่ศาลตามหมายเรียกเพื่อการไกล่เกลี่ยให้การแก้ข้อหาแห่งคดี และสืบพยาน จำเลยทั้งสองคนได้พบตื้นโรงตื้นศาลคือนายนงค์ ปริกาล โดยการแนะนำตัวเองเพื่อให้จำเลยรู้จักและจะได้หาทางช่วยเหลือจำเลยต่อไป

วิธีการช่วยเหลือ นายนงค์ ปริกาล (ตื้นโรงตื้นศาล) ได้แนะนำให้จำเลยทั้งสองคนได้ไปพบโจทก์ และนายโจทก์ เพื่อประนีประนอม โดยมีทนายความจำเลย ตื้นโรงตื้นศาล และจำเลยทั้งสองคนไปเจรจาตกลงยอมความชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ด้วยเหตุจำเป็นอย่างยิ่งทั้งสองคนขอลดดอกเบี้ยจำนวน 2,812.50 บาท ให้เหลือเฉพาะส่วน 150,000 บาท แต่ขอแบ่งชำระงวดแรกชำระในวันทำสัญญาเป็นเงิน 20,000 บาท ที่เหลืออีก 130,000 บาท จะแบ่งชำระงวดละ 20,000 บาท ถัดจากวันทำสัญญาอีก 4 เดือน จะนำเงินมาชำระต่อหน้าศาลทุก 4 เดือนจนครบจำนวนเงินที่เหลือ ทั้งสองฝ่ายตกลงทำสัญญาต่อหน้าศาลหากจำเลยผิดนัดไม่ว่าครั้งใดเงินส่วนที่ให้โจทก์ไปถือเป็นสูญหรือยกเลิกทั้งหมด และในวันทำสัญญา นายนงค์ ปริกาล หรือตื้นโรงตื้นศาล ได้ช่วยเหลือจำเลยทั้งสองคนให้กู้ยืมเงินจำนวน 15,000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน) เพื่อนำไปจ่ายให้โจทก์ครบจำนวน 20,000 บาท ตามที่ตกลงกันในวันนั้นกว่าจะพูดคุยเจรจากันจบใช้เวลาประมาณ 6 ชั่วโมง ด้วยเหตุว่าจำเลยอีกคนหนึ่งรอญาติที่จะมาช่วยเจรจาและนำเงินมาช่วยแก้ปัญหาแต่ก็จบลงด้วยดี

จากการสัมภาษณ์ ยังพบว่า มีคดีอาญา คดีแพ่ง อีกหลายคดีที่ได้ให้ความช่วยเหลือผู้มาสู่ศาล ด้วยความจริงใจ ส่งผลให้การทำงานของนายนงค์ ปริกาล เจริญรุ่งเรืองมีชื่อเสียงคนรู้จักบอกต่อ เมื่อมีปัญหาเดือดร้อนเข้ามาสู่ศาลผู้ต้องหาหลายคนเข้ามาติดต่อด้วยตนเองบางครั้งก็พนักงานตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล และทนายความแนะนำมาหรือบางราย นายนงค์ เข้าไปทักทายด้วยตนเองและช่วยเหลือตามกระบวนการยุติธรรม การทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ได้รับความทุกข์ยากด้วยความซื่อสัตย์จริงใจ ส่งผลให้นายนงค์ ปริกาล ตื้นโรงตื้นศาลอาวุโสคนนี้มีชื่อเสียงได้รับการยกย่องจากผู้ได้รับความช่วยเหลือ และยังทำให้นายนงค์ ปริกาล มีรายได้จากการประกอบอาชีพมากขึ้น ฐานะทางครอบครัวดีขึ้น สมาชิกในครอบครัวดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความมั่นใจ แม้ว่าจะเป็นอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอน มีความเสี่ยงมาก แต่ด้วยคุณงามความดีมีเงิน

เก็บสะสมทุกวันประกอบกับสมาชิกครอบครัวนี้ช่วยกันประหยัด อยู่อย่างพอเพียง ทำให้มีเงินสร้างบ้านใหม่ มีรถยนต์ มีเครื่องอำนวยความสะดวก และมีเงินฝากในธนาคารเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในธุรกิจและใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

นอกจากการช่วยเหลือที่เกี่ยวกับการประกันผู้ต้องหาและจำเลยแล้ว นายณรงค์ ปรีกาล หรือตินโรงตีนศาล ยังช่วยเหลือด้านการพัฒนาอาชีพ โดยแนะนำให้ผู้ต้องหาและจำเลยเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับอาชีพ ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นกรมประมงจังหวัด เรือนจำ จัดให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพบุคคลดังกล่าว เพื่อให้ นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินชีวิต และยังแนะนำผู้ต้องหาและจำเลย เกี่ยวกับการปฏิบัติตนหลังจากได้รับอนุญาตจากศาล ให้ประกันตัว เช่น อย่าหลบหนี อย่าคิดว่าหนีแล้วจะพ้นผิด ให้มารายงานตัวตรงเวลาที่ศาลนัดทุกครั้ง อย่าทำผิดซ้ำซ้อน เป็นต้น (ณรงค์ ปรีกาล, 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 21 บ้านพัก นายณรงค์ ปรีกาล

บ้านพักนายณรงค์ ปรีกาล ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านเลขที่ 61 บ้านนาจารย์ ตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูนราคาประมาณ 1,000,000 บาท (หนึ่งล้านบาทถ้วน) บริเวณด้านหลังมีสวนไม้ผล ออกดอกออกผลขายได้เงินปีละหลายหมื่นบาท โดยเฉพาะมะม่วงน่านาพันธุ์ เป็นของฝากญาติพี่น้องที่มาเยี่ยมเยือน และบริเวณบ้านหนึ่งยังมีที่ว่างสำหรับจอดรถยนต์ จัดงานประเพณีตามเทศกาล อาทิ เทศกาลสงกรานต์ลูกหลานมาจัดงาน

รวมญาติทุกปี ซึ่งเงินที่ได้จากการประกอบอาชีพเดินโรงเดินศาลจำนวนหนึ่งจะนำมาแจกจ่ายลูกหลาน
ในงานนี้ และนำไปทำบุญสร้างกุศลที่วัด บริจาคทานตามความเหมาะสม

จะเห็นได้ว่า อาชีพเดินโรงเดินศาลเป็นอาชีพอิสระ สามารถสร้างรายได้ให้บุคคล
ที่ประกอบอาชีพนี้ด้วยความซื่อสัตย์ ทำงานด้วยความตั้งใจ มีรายได้ดีสร้างความมั่นคงให้ครอบครัว
ได้ โดยเฉพาะการสร้างบ้านหลังนี้นับเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนายณรงค์ ปรีกาล และ
สมาชิกในครอบครัวทุกคน ก่อนจะมีการสร้างบ้านนายณรงค์ ได้ปรึกษาพ่อพรหมณ์ ซึ่งเป็นผู้รู้ใน
หมู่บ้านเพื่อหาฤกษ์ยาม ปฏิบัติตามขั้นตอนความเชื่อของชาวอีสาน เมื่อได้วันเวลาแล้วจึงได้
ดำเนินการยกเสาเอก เสาโท ซึ่งมีญาติพี่น้อง ผู้อาวุโสในหมู่บ้านได้ไปร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก การ
สร้างบ้านหลังนี้ใช้เวลาประมาณ 3 เดือนจึงเสร็จเรียบร้อย ได้ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ตามประเพณีแบบ
พื้นบ้านของชาวอีสาน มีเพื่อนที่ประกอบอาชีพเดินโรงเดินศาลมาร่วมพิธีและนำของขวัญมาแสดง
ความยินดีที่อาชีพเดินโรงเดินศาลก็สามารถมีเงินซื้อที่ดินสร้างบ้านหลังใหญ่ ไม่แตกต่างจากอาชีพอื่น
และยังได้พบปะรู้จักกับบุคคลหลายอาชีพ มีเพื่อน ญาติพี่น้อง เครือข่ายเพิ่มขึ้น (ณรงค์ ปรีกาล.
2558 : สัมภาษณ์)

3. นางประนอม คำรัมย์ อายุ 45 ปี ประกอบอาชีพเดินโรงเดินศาล
จังหวัดกาฬสินธุ์มาแล้วประมาณ 12 ปี

ภาพประกอบ 22 นางประนอม คำรัมย์ ขณะให้สัมภาษณ์

นางประนอม คำรัมย์ เกิดวันที่ 17 เมษายน 2514 ที่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 16 ตำบลลำธาร อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันยังอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 16 แต่ได้ปรับปรุงบ้านหลังเดิมให้เป็นบ้านทรงร่วมสมัย และตกแต่งบริเวณบ้านใหม่ให้ร่มรื่นยิ่งขึ้น

สถานภาพทางครอบครัว สมรสกับนายเดชสำราญ ญาณกาย มีบุตรด้วยกัน 2 คน กำลังศึกษาต่อระดับมัธยมตอนปลาย และระดับปริญญาตรี

การประกอบอาชีพ หลังจากเรียนจบปริญญาตรีแล้วไม่มีงานทำไปสมัครสอบเข้าทำงานหลายแห่งแต่ไม่ประสบผลสำเร็จจนกระทั่งได้สมรสกับนายเดชสำราญ ญาณกาย ดำเนินชีวิตครอบครัวมีลูกด้วยกันคนแรกค่าใช้จ่ายในครอบครัวเริ่มเพิ่มมากขึ้น รายได้จากพ่อบ้านคนเดียวนับวันจะติดลบ ต่อมาเมื่อลูกคนที่สองสถานการณ์ในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงลูกคนแรกจะเข้าโรงเรียน ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าขนม และสิ่งของเครื่องใช้อย่างอื่นมากขึ้นจำเป็นต้องออกทำงานช่วยกันหารายได้ จนที่สุดได้รู้จักกับนายบุญเพ็ง ภูแสนใบ และนายณรงค์ ปรีกาล ซึ่งทราบว่าทั้งสองคนประกอบอาชีพตีโรง ตีนศาล จนสามารถสร้างรายได้ครอบครัวมีฐานะดีขึ้นมาก ความเป็นอยู่มั่นคง จึงทำให้ตัวเองมีความสนใจเข้าไปพูดคุยขอความช่วยเหลือโดยศึกษาดูงานของท่านทั้งสอง ซึ่งได้รับความเมตตาเป็นอย่างดี ด้วยวิธีการเรียนรู้การให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยที่เข้ามาสู่ศาล เริ่มต้นจากการเขียนคำร้องคำแถลง จัดเรียงเอกสารที่ใช้ประกอบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว และการรับรองสำเนาเอกสาร เพราะผู้ต้องหาและจำเลยหรือญาติหลายคนปฏิบัติไม่ถูกหรือไม่เคยซึ่งตีโรงตีนศาลได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อการดำเนินการได้ถูกต้อง ด้วยความมุ่งมั่นในการทำงาน ส่งผลให้นางประนอม คำรัมย์ สามารถช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยได้ทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง โดยมีวิธีการช่วยเหลือดังรายละเอียด

1. คดีอาญา

ประมาณเดือน ตุลาคม 2556 นายเลิศ พุสินธุ์ (นามสมมุติ) และพวกได้รับหมายศาล กรณีความผิดบุกรุกเคหสถานในเวลากลางคืน ความผิดต่อเสรีภาพ ลักทรัพย์ ตามความฟ้อง จำเลยคือ นายเลิศ พุสินธุ์ กับพวกประมาณ 9 คน ถูกกล่าวหาว่าบุกรุกเข้าไปภายในบริเวณวัดหมู่ที่ 2 ตำบลหนองกุง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม เป้าหมายในวัด คือ กุฏิพระเจ้าอวาสาศายี หลับนอน จำเลยกับพวกยังได้บังอาจร่วมกันบุกรุกเข้าไปรื้อคันทริพย์สินต่าง ๆ ภายในกุฏิ ทั้งชั้นล่างและชั้นบนของกุฏิ โดยไม่มีหมายค้นและไม่ได้รับอนุญาตจากโจทก์ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสที่มีหน้าที่ดูแลรักษาวัดดังกล่าว จำเลยได้กักขังหวงเหนี่ยวโจทก์ทำให้ปราศจากเสรีภาพในร่างกาย กล่าวคือเป็นพระภิกษุสงฆ์เมาสุราและถูกควบคุมตัวไปขึ้นรถยนต์ของเจ้าพนักงานตำรวจที่จอดรออยู่ล้อมประตูดรถยนต์ไว้ไม่ยอมให้โจทก์ได้ออกมาข้างนอก และได้ควบคุมตัวโจทก์ไปพบเจ้าคณะอำเภอเพื่อให้ ทำการสึกให้กับโจทก์โดยที่โจทก์ไม่ยินยอม ทำให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อน

ความเสียหายเป็นอย่างมาก โจทก์ยังกล่าวหาว่าจำเลยได้ขโมยเอาพดด้ยมหาเปรียญของโจทก์จำนวน 1 อัน ซึ่งประเมินค่าไม่ได้กับหนังสือสุทธิหรือเอกสารสำคัญจำนวน 1 เล่ม ไปโดยทุจริต การที่จำเลยได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำตามข้อความที่กล่าวมาในคำฟ้องนั้น ถือว่าเป็นความผิดต่อกฎหมายและบทมาตราคือประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83 91 309 310 334 335 362 364 365 ขอให้ศาลออกหมายนัดและเรียกจำเลยมาพิจารณาพิพากษาลงโทษตามกฎหมาย

เมื่อนายเลิศ พาสินธุ์ และพวกได้รับหมายเรียกจากศาลจึงรีบมาพบตื้นโรงตื้นศาลเพื่อขอความช่วยเหลือปรึกษาหาวิธีการแก้ปัญหา ตื้นโรงตื้นศาลได้ช่วยเหลือเบื้องต้นโดยนำหลักทรัพย์ยื่นประกันตัวผู้ต้องหาคือ นายเลิศ พาสินธุ์ กับพวกอีก 9 คน ซึ่งต้องหาหลักทรัพย์คือ โฉนดที่ดินพร้อมกับใบประเมินราคา รวมราคาประเมินเป็นเงินจำนวนมาก หรือเท่ากับที่ศาลกำหนด และตื้นโรงตื้นศาลยังได้แนะนำให้ผู้จำคุกหาความที่มีชื่อเสียง มีประสบการณ์ในการว่าความมาและชนะความแล้วหลายคดีความ เป็นการเตรียมความพร้อมหาว่าคดีความยุติหรือตกลงกันไม่ได้ จำเป็นจะต้องสู้คดีความต่อไป

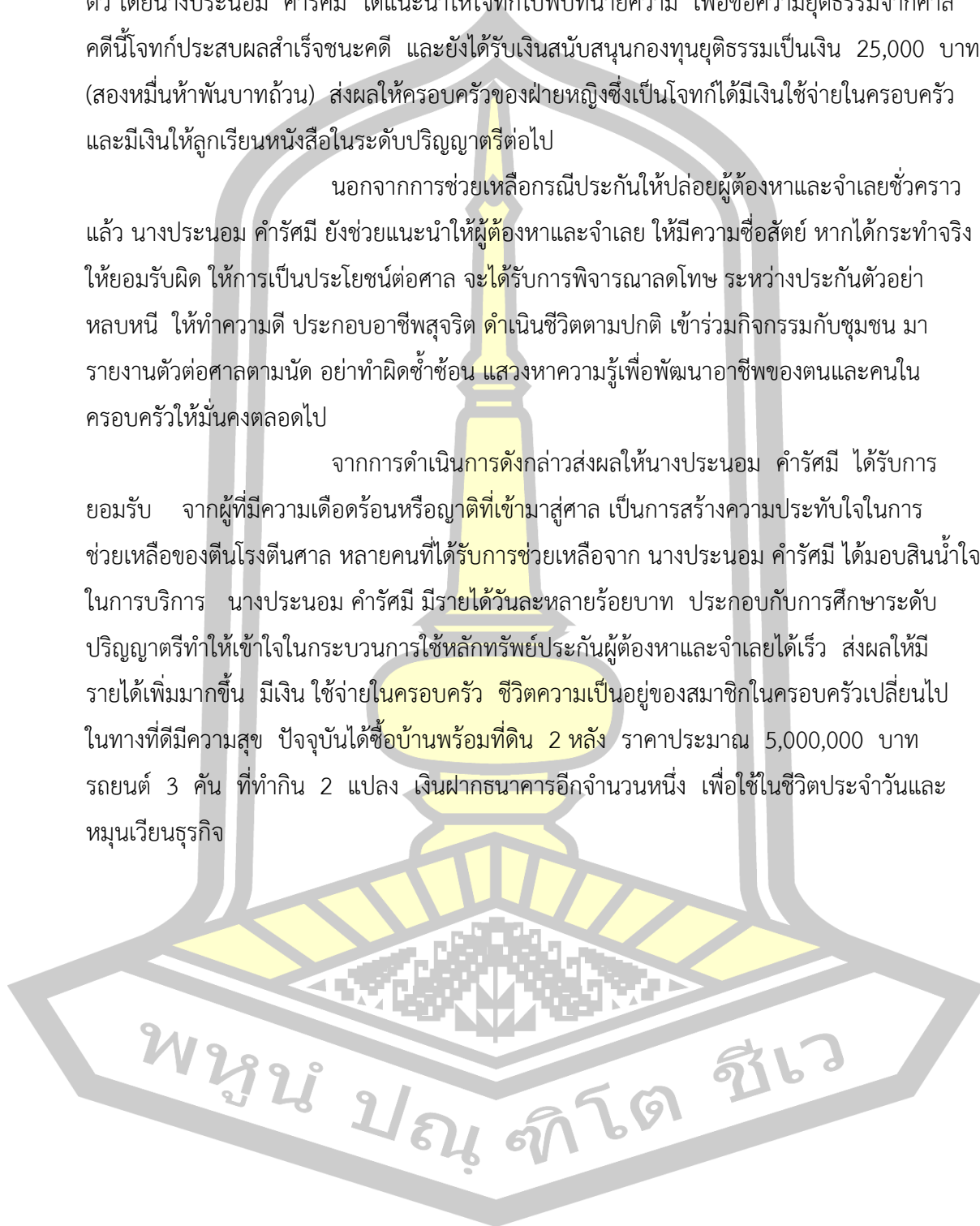
2. คดีแพ่ง ประมาณเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2558 ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์มีคู่กรณีเดิมเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ขณะอยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยามีบุตรร่วมกันสองคน เป็นผู้หญิงทั้งสองคน เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2557 โจทก์กับจำเลยได้จดทะเบียนหย่ากันตามกฎหมายที่สำนักทะเบียนอำเภอเมืองจันทราต จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยได้ตกลงกันทำบันทึกท้ายทะเบียนหย่า คือ (1) ทั้งคู่หย่ากันด้วยความสมัครใจ (2) คู่หย่าตกลงกันให้มารดาหรือโจทก์เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองและให้ฝ่ายชายหรือบิดาเป็นผู้รับผิดชอบค่าเล่าเรียนบุตรจนจบปริญญาตรี โดยส่งเสียอุปการะเดือนละ 3,000 บาท หนี้สิน ได้แก่ หนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรจำนวน 200,000 บาท ฝ่ายชายเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว หนี้สินอื่น ๆ จำนวน 20,000 บาท ฝ่ายหญิงเป็นผู้ชดใช้แต่เพียงผู้เดียว และท้ายบันทึกดังกล่าวทั้งฝ่ายหญิงปละฝ่ายชายต่างก็ได้ลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้านายทะเบียนและพยานเป็นสำคัญ จากวันที่จดทะเบียนหย่ากันแล้ว เมื่อครบกำหนดตามวันเวลาที่ฝ่ายชายต้องจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้กับฝ่ายหญิงและบุตรทั้งสองเดือนละ 3,000 บาท ทุก ๆ เดือน จากงวดแรกตามที่ตกลงจนถึงวันที่ฝ่ายหญิงไปพบและปรึกษาตื้นโรงตื้นศาลเป็นเวลา 14 เดือน เดือนละ 3,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้นจำนวน 42,000 บาท (สี่หมื่นสองพันบาทถ้วน) และดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ฝ่ายชายไม่เคยทำตามข้อตกลงในสัญญาซึ่งฝ่ายหญิงและบุตรได้ติดตามทวงถามจนถึงที่บ้านหลายครั้งแต่ฝ่ายชายยังเพิกเฉย รวมทั้งหนี้เงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ทำให้ฝ่ายหญิงเดือดร้อนเป็นอย่างมาก จึงจำต้องหาที่พึ่งเพื่อขอความช่วยเหลือ

วิธีการช่วยเหลือของ นางประนอม คำรัมย์ (ตื้นโรงตื้นศาล) ได้แนะนำตัวเอง กับฝ่ายหญิงหรือโจทก์ เพื่อให้รู้ว่าที่บริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ยังมีตื้นโรงตื้นศาลที่ดีคอยให้

ความช่วยเหลือ รับบริการคำแนะนำผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการประกันตัว โดยนางประนอม คำรัมย์ ได้แนะนำให้โจทก์ไปพบทนายความ เพื่อขอความยุติธรรมจากศาลคดีนี้โจทก์ประสบผลสำเร็จจนคดี และยังได้รับเงินสนับสนุนกองทุนยุติธรรมเป็นเงิน 25,000 บาท (สองหมื่นห้าพันบาทถ้วน) ส่งผลให้ครอบครัวของฝ่ายหญิงซึ่งเป็นโจทก์ได้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว และมีเงินให้ลูกเรียนหนังสือในระดับปริญญาตรีต่อไป

นอกจากการช่วยเหลือกรณีประกันให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวแล้ว นางประนอม คำรัมย์ ยังช่วยแนะนำให้ผู้ต้องหาและจำเลย ให้มีความซื่อสัตย์ หากได้กระทำจริงให้ยอมรับผิด ให้การเป็นประโยชน์ต่อศาล จะได้รับการพิจารณาลดโทษ ระหว่างประกันตัวอย่าหลบหนี ให้ทำความดี ประกอบอาชีพสุจริต ดำเนินชีวิตตามปกติ เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน มารายงานตัวต่อศาลตามนัด อย่าทำผิดซ้ำซ้อน แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของตนและคนในครอบครัวให้มั่นคงตลอดไป

จากการดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้นางประนอม คำรัมย์ ได้รับการยอมรับ จากผู้ที่มีความเดือดร้อนหรือญาติที่เข้ามาสู่ศาล เป็นการสร้างความประทับใจในการช่วยเหลือของดีนโรงดีนศาล หลายคนที่ได้รับการช่วยเหลือจาก นางประนอม คำรัมย์ ได้มอบสินน้ำใจในการบริการ นางประนอม คำรัมย์ มีรายได้วันละหลายร้อยบาท ประกอบกับการศึกษาระดับปริญญาตรีทำให้เข้าใจในกระบวนการใช้หลักทรัพย์ประกันผู้ต้องหาและจำเลยได้เร็ว ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีเงิน ใช้จ่ายในครอบครัว ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนไปในทางที่ดีมีความสุข ปัจจุบันได้ซื้อบ้านพร้อมที่ดิน 2 หลัง ราคาประมาณ 5,000,000 บาท รถยนต์ 3 คัน ที่ทำกิน 2 แปลง เงินฝากธนาคารอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและหมุนเวียนธุรกิจ

ภาพประกอบ 23 บ้านพัก นางประนอม คำรัมย์

บ้านพักนางประนอม คำรัมย์ หลังนี้ตั้งอยู่หมู่ที่ 16 บ้านเลขที่ 35 ตำบลลำธาร อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะเป็นบ้านไม้สองชั้นทรงไทยร่วมสมัย ในบริเวณที่ดินแปลงนี้ ปลูกบ้าน 2 หลัง ราคาบ้านพร้อมที่ดินประมาณ 5,000,000 บาท (ห้าล้านบาทถ้วน) เงินจำนวนนี้ได้มาจากการประกอบอาชีพช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล หรือผู้ต้องหาและจำเลยโดย นำหลักทรัพย์คือโฉนดที่ดินให้ผู้ต้องหาและจำเลยใช้ในการประกันขอให้ปล่อยชั่วคราว ค่าบริการคิดราคายุติธรรม ช่วยดำเนินการยื่นคำร้อง ช่วยแนะนำการลงลายมือชื่อของผู้ต้องหาและจำเลยในคำร้อง ช่วยตรวจสอบเอกสารให้ถูกต้อง เช่น กรณีชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ไม่ตรงกับที่ปรากฏในเอกสารการแนะนำทนายความกรณีคดีไม่สิ้นสุดโดยไม่มี การเรียกร้องค่าบริการ และการช่วยเหลืออื่น ๆ ตามสมควร

จากการช่วยเหลือดังกล่าวส่งผลให้ดินโรงดินศาล แม้จะมีความเสี่ยงแต่ถ้าเราทำด้วยความมีเมตตาสร้างความรักความศรัทธา ให้ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ที่กำลังได้รับความทุกข์ยาก ผลบุญก็จะส่งให้ผู้ปฏิบัติดีประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ตั้งงามสมดังปรารถนา (ประนอม คำรัมย์. 2558 : สัมภาษณ์)

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของตึนโรงเรียนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมภาคีสาน

สภาพปัจจุบันของตึนโรงเรียนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมภาคีสาน

ปัจจุบันตึนโรงเรียนศาลที่ตีที่ปฏิบัติตึนในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยโดยอาศัยบริเวณศาลเป็นสถานที่ติดต่อกับผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล หรือเป็นผู้ต้องหาและจำเลยทั้งคดีแพ่งและคดีอาญานันวันจะเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะคดีอาญา เมื่อผู้ต้องหาถูกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนำตัวมาขออนุญาตศาลฝากขัง ระหว่างที่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น ผู้ต้องหาสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล โดยจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่ศาลกำหนด ส่วนใหญ่ผู้ต้องหาและจำเลยได้ขอความช่วยเหลือจากตึนโรงเรียนศาล ซึ่งมีประสบการณ์มีหลักทฤษฎีเอกสารเข้าใจขั้นตอนกระบวนการสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วถูกต้องตามที่ศาลกำหนด

1. การขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การยื่นคำร้องขอประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาและจำเลย ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ปฏิบัติตามคู่มือการปล่อยชั่วคราวของสำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2549 โดยมุ่งให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนมีความเป็นเอกภาพ โปร่งใส รวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งศาลจังหวัดดังกล่าวได้ดำเนินการปิดประกาศหลักเกณฑ์ขั้นตอนการยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลยไว้ที่กระดานประกาศข่าวหรือติดต่อรายละเอียดที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ศาล เพื่อดำเนินการให้ถูกต้องดังนี้ (ณัฐภคฤช เผือกผ่อง. 2559 : สัมภาษณ์)

1) จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัจจุบันผู้ต้องหาและจำเลยที่มีคดีความอยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ศาลอนุญาตให้ยื่นประกันได้ ให้ผู้ที่มีความประสงค์จะยื่นคำร้องขอประกันในการปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวจะต้องไปติดต่อเจ้าหน้าที่แผนกประชาสัมพันธ์ก่อนเพื่อขอคำแนะนำในการดำเนินการตามขั้นตอนหรือรับแบบฟอร์ม คำร้อง คำขอ คำแถลง ตามความเป็นจริง การเขียนคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว ส่วนใหญ่ผู้ต้องหาและจำเลยตลอดทั้งญาติไม่กล้าเขียนเอง วิตกกังวลกลัวผิดด้วยเหตุว่าขาดความรู้ด้านกฎหมาย กลัวศาลจำเป็นต้องหาที่พึ่งได้แก่ตึนโรงเรียนศาลซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเขียนคำร้อง คำแถลง เพราะมีประสบการณ์มานานสามารถช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยที่มีความประสงค์จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ตามที่ศาลอนุญาต

จากการสังเกต พบว่า ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล หรือผู้ต้องหาและจำเลยที่มีความประสงค์จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว แต่คุณสมบัติไม่ครบตามระเบียบที่ศาลกำหนดไว้ เช่น ขาดหลักทรัพย์ไม่มีสิทธิประกันตัวเอง เอกสารไม่ครบ เจ้าหน้าที่จะแนะนำให้ไปพบต้นโรงต้นศาลที่อยู่ประจำบริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อคอยช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความทุกข์ ซึ่งต้นโรงต้นศาลจะสามารถช่วยเหลือได้ถูกต้อง

ภาพประกอบ 24 สถานที่ต้นโรงต้นศาลใช้เป็นที่บริการประชาชน (บริเวณศาล)

การเขียนคำร้อง และการจัดเตรียมเอกสารเพื่อยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหา และจำเลยนั้นจะต้องจัดเรียงลำดับให้ถูกต้องตามที่ศาลกำหนดไว้เพื่อสะดวกในการตรวจสอบความถูกต้องและรวดเร็วในการพิจารณาอนุญาต การเขียนคำร้องนั้นผู้ต้องหาและจำเลยหรือญาติจะเขียนเองก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะขอความช่วยเหลือจากต้นโรงต้นศาลเพราะมีความชำนาญเขียนได้ถูกต้องใช้ภาษา ที่เหมาะสมแล้วจึงให้ผู้ที่จะยื่นคำร้องขอประกันลงชื่อในเอกสารคำร้องนั้นตลอดจนลงชื่อรับรองเอกสารประกอบคำร้องให้ถูกต้องต้นโรงต้นศาลจะช่วยตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำเสนอเจ้าหน้าที่

ฝ่ายประชาสัมพันธ์เพื่อดำเนินการต่อไป ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันตัว ได้แก่ ผู้ต้องหา จำเลย และผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลย

1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดได้ปฏิบัติตามคู่มือการปล่อยชั่วคราวของสำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2548 ผู้มีสิทธิยื่นประกันผู้ต้องหาและจำเลย คือ

1) ผู้ต้องหา กรณีผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างฝากขัง การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น หากผู้ต้องหามีความประสงค์จะยื่นคำร้องขอประกันตัวเองก็สามารถดำเนินการได้โดยเขียนคำร้องพร้อมเอกสารประกอบและหลักทรัพย์ให้ครบตามระเบียบแล้วยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล

2) จำเลย กรณีจำเลยที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เมื่อจำเลยถูกพนักงานอัยการส่งฟ้องต่อศาลแล้ว จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลได้โดยเขียน คำร้องและจัดเอกสารประกอบพร้อมหลักทรัพย์ให้พอตามที่ศาลกำหนด แล้วยื่นคำร้องส่งเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามลำดับ

ภาพประกอบ 25 ห้องพิจารณาคดีศาลจังหวัดร้อยเอ็ด

กรณีคดีราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องและจำเลยได้รับหมายเรียกให้มาแก้คดี จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลหรือมีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันตัวเองได้ ทั้งนี้จำเลยมีสิทธิยื่นก่อนวันนัดหรือยื่นในวันนัดที่ระบุไว้ในหมายเรียกก็ได้ ที่สำคัญผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีสิทธิยื่นคำร้องจะต้องมีเอกสารประกอบพร้อมหลักทรัพย์ให้ครบตามระเบียบที่ศาลกำหนด

3) ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา จำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องพันโดยทางสมรส บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร หรือนิติบุคคล เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมกร ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วน พนักงาน หรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น

กรณีผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว โดยใช้บุคคลเป็นหลักประกัน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีตำแหน่งข้าราชการ หรือสมาชิกรัฐสภา หรือผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น ในวันที่ยื่นคำร้องนั้น ไม่มีหนังสือรับรองจากต้นตอสังกัด โดยอ้างว่าขอไม่ทัน ผู้ร้องขอประกันได้นำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงต่อศาล ศาลอาจผ่อนผันพิจารณาสั่งคำร้องให้ได้ โดยให้ผู้ร้องขอประกัน ผัดส่งหนังสือรับรองภายหลัง (ยิงสันต์ เทพบุรี. 2559 : สัมภาษณ์)

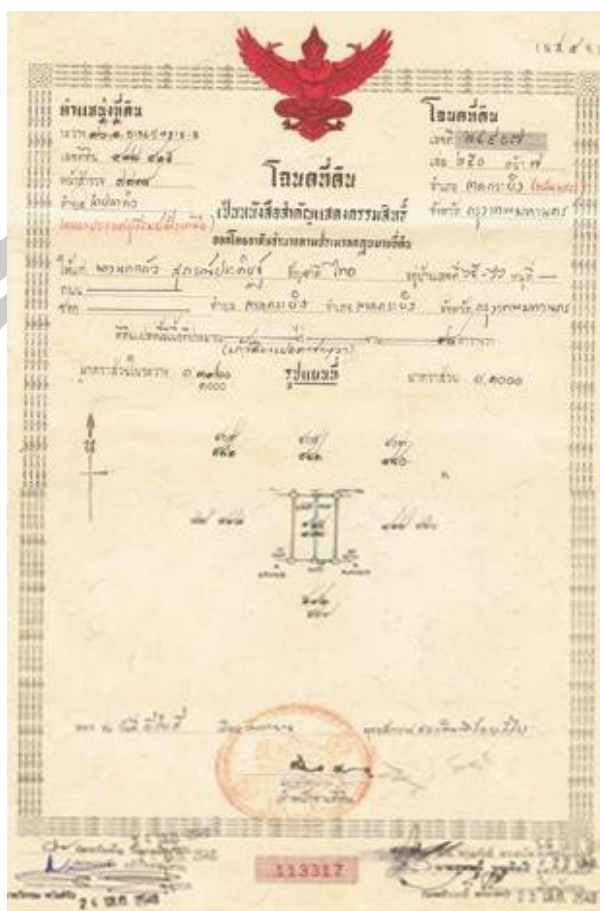
ภาพประกอบ 26 ญาติติดต่อยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหา (ที่ศาลจังหวัด)

กรณีบุคคลดังกล่าวในข้อ 2) คุณสมบัติไม่ครบ หลักทรัพย์ไม่เพียงพอตามที่ ศาลกำหนดได้ขอความช่วยเหลือจาก นายอำนาจ จวงหัวโตน ซึ่งเป็นที่ดินโรงดินศาลที่ประกอบ อาชีพอยู่ในบริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ดมาเป็นเวลานานไม่น้อยกว่า 40 ปี มีประสบการณ์ในการ เขียนคำร้อง คำแถลงเพื่อยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาและจำเลย หรือกรณีที่ต้องหา จำเลย หรือบุคคลตามข้อ 3) ขาดหลักทรัพย์ เอกสารไม่ครบ ส่วนใหญ่จะขอความช่วยเหลือจาก ดินโรงดินศาล เช่น นายอำนาจ จวงหัวโตน ที่ประกอบอาชีพที่ดินโรงดินศาลมานานมีประสบการณ์ ในการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย ช่วยดำเนินการให้แล้วเสร็จตามความประสงค์ของผู้ที่ได้รับความ เดือดร้อน (อำนาจ จวงหัวโตน. 2559 : สัมภาษณ์)

1.2 หลักทรัพย์ที่ชื้อยื่นขอประกัน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดมีระเบียบการยื่นคำร้อง ขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย นอกจากคำร้องและเอกสารสำคัญแล้ว ต้องมีหลักทรัพย์ ได้แก่ 1) เงินสด 2) โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก.) พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน เงินฝากธนาคาร หนังสือค้ำประกันหรือหนังสือรับรองธนาคาร หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยและยังได้พิจารณาอนุญาตให้ใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ที่ดิน มีเอกสาร (ภ.ป.ท ๕ ส.ค.๑ น.ส. ๒ หรือ สปก.) บ้านพักอาศัย และบุคคลเป็นประกันหรือ หลักประกัน ได้แก่ ส่วนราชการกรณีข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาคดีอาญาตาม ระเบียบกระทรวงการคลัง ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหาร ราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาส่วนท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงาน รัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรค การเมือง และนายความ

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 27 โฉนดที่ดินที่ใช้เป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอประกันต้องหาและจำเลย

บุคคลผู้มีตำแหน่งข้าราชการ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ มีหนังสือที่ ศธ/118/6078 ลว. 10 มิถุนายน 2542 ห้ามข้าราชการใช้หลักทรัพย์หรือสถานการ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือข้อหามิได้ ครอบครองหรือวัตถุออกฤทธิ์ประเภทต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ ยกเว้นการประกันตัวสามี ภรรยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ ของข้าราชการผู้นั้น และหนังสือรับรองนั้นให้อำนาจการ ประถมศึกษาจังหวัดต้นสังกัดเป็นผู้ลงนามในหนังสือรับรอง ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีความ สัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ เสมือนญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ใน วงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า กรณีการยื่นขอประกันผู้ต้องหาและจำเลยคดียา เสพติดในชั้นศาลที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดหลักทรัพย์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันในการยื่นคำร้องขอ

ประกันผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ส่วนใหญ่จะใช้โฉนดที่ดินพร้อมหนังสือประเมินราคาที่ดินและเงินสด ส่วนหลักประกันที่เป็นบุคคลผู้มีตำแหน่งข้าราชการมีน้อยด้วยเหตุว่าเป็นคดีที่มีความเสี่ยงสูง มีหลายขั้นตอนกว่าจะผ่านการพิจารณาลงนามในหนังสือรับรอง

กรณีบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ เกษัชกร พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทนายความ ผู้ตรวจสอบบัญชี ครู ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน หรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อบุคคลดังกล่าวตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจใช้ตัวเองเป็นหลักประกันได้ ในกรณีความผิดที่ตนถูกกล่าวหาเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพ โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 15 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กรณีบิดามารดา บางกรณีที่มีความผิดไม่ร้ายแรงศาลอาจอนุญาตให้บิดามารดาเป็นผู้ร้องขอประกันได้โดยไม่ต้องมีหลักประกัน และนิติบุคคลในกรณีที่กรรมการ ผู้แทน หุ่นส่วน พนักงาน หรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจสามารถ (สุรศักดิ์ ทองกันยา. 2559 : สัมภาษณ์)

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน

จากการสังเกต พบว่า หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ได้แก่ 1) บัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิ์ยื่นคำร้องใช้ทั้งบัตรประชาชนจริงและสำเนาบัตรประชาชน และหรือบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจของผู้ร้องขอประกัน อาจใช้บัตรอย่างใดอย่างหนึ่ง

ภาพประกอบ 28 บัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิ์ (บัตรจริง)

ที่มา : <https://admission3.atc.chula.ac.th/> สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2560

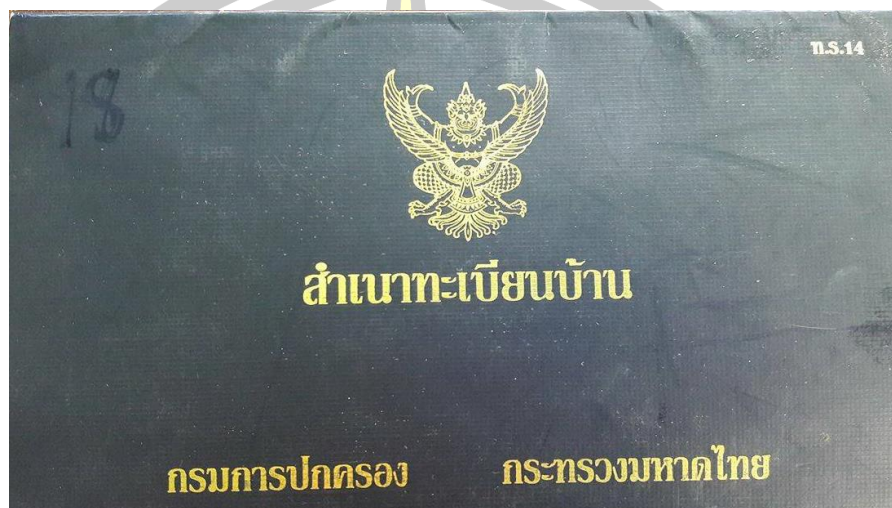

ภาพประกอบ 29 สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิ์

ที่มา : <https://admission3.atc.chula.ac.th/> สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2560

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้มีสิทธิ์ยื่นคำร้องขอประกันตัว หรือประกันบุคคลอื่นจะต้องเซ็นขึ้นรับรองสำเนาถูกต้องที่เอกสารทุกครั้งก่อนจะจัดระเบียบเอกสารส่งเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามกระบวนการ ให้ได้รับการพิจารณาจากศาล หากเจ้าหน้าที่ศาลตรวจพบว่าเอกสารหลักฐานใดที่ไม่มีการเซ็นรับรองให้ถูกต้อง ผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว จะต้องรับเอกสารกลับมาแก้ไขให้ถูกต้องก่อน ซึ่งจะทำให้เสียเวลา ผู้ต้องหาและจำเลยที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาล ส่วนใหญ่มีความรู้ด้านกฎหมายไม่มากนัก และได้รับความช่วยเหลือจากทนายความที่ประจำอยู่ที่บริเวณศาลจังหวัด โดยทั่วไปเป็นบุคคลที่มีภาวะความรับผิดชอบดี เชื่อสัจย์ ต่อหน้าที่ และเป็นผู้มีจริยธรรม คุณธรรมสูง เป็นดีนโรงเรียนที่ดี เชื่อถือได้ (สืบพงษ์ พนมเขต. 2559 : สัมภาษณ์)

2) ทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านของผู้ร้องขอประกันและเอกสารสำเนาทะเบียนบ้าน โดยจะต้องถ่ายสำเนาชื่อของผู้ร้องขอประกันพร้อมเซ็นชื่อรับรองเอกสารสำเนาทะเบียนบ้านให้ครบถ้วนก่อนส่งไปยังเจ้าหน้าที่

ภาพประกอบ 30 ทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านของผู้ร้องขอประกัน

เลขรหัสประจำบ้าน	1201-051794-8	รายการเกี่ยวกับบ้าน	เล่มที่ 1
รายการที่อยู่		สำนักทะเบียน	กิ่งเชียงใหม่นครน่านบุรี
ชื่อหมู่บ้าน		ชื่อบ้าน	บ้านสุราษฎร์ สุขสันต์
ประเภทบ้าน	บ้าน	ลักษณะบ้าน	
วันเดือนปีที่กำหนดบ้านเลขที่		ลงชื่อ	นางนิรมล คีรี
		(นางนิรมล คีรี)	นายกทะเบียน
		วันเดือนปีที่พิมพ์ทะเบียนบ้าน	7 พฤษภาคม 2546

แทนนายคิมพัชร

เล่มที่ 5	รายการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์บ้าน	เล่มที่ 3
ชื่อ	ชิ่งคิม คิม อสุรา	สัญญาที่ 10
เลขประจำตัวประชาชน	9-9999 99999 99 9	วันที่ 26 ม.ค. 2530
อำเภอ/จังหวัด	เชียงใหม่	สัญญาที่ 10
ชื่อ	สุจิต	สัญญาที่ 10
ลงชื่อ		นางนิรมล
		(นางนิรมล เกตุสุวรรณ)

ภาพประกอบ 31 สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ร้องขอประกัน

3) กรณีผู้ร้องขอประกันมีคู่สมรสจะต้องแสดงเอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ 1) ใบสำคัญการสมรส 2) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจ อย่างใดอย่างหนึ่งของคู่สมรส 3) หนังสือให้ความยินยอมของคู่สมรส

ภาพประกอบ 32 ใบสำคัญการสมรส

จากการสัมภาษณ์ พบว่า กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลยมีคู่สมรส ผู้ยื่นคำร้องจะต้องแสดงเอกสารประกอบเพิ่มเติม ได้แก่ ใบสำคัญการสมรสหรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “ทะเบียนสมรส” และบัตรประจำตัวประชาชน ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ประจำสัมพันธ์ ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดจะแนะนำให้ใช้บัตรประจำตัวประชาชน เพราะสะดวกในการพิจารณาอนุญาต และจะต้องมีหนังสือให้ความยินยอมของคู่สมรสของผู้ยื่นคำร้องขอประกัน (บรรจง บุญกาพิมพ์. 2559 : สัมภาษณ์)

4) หลักฐานการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กรณีผู้ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล หรือในกรณีที่ชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ไม่ตรงกับชื่อที่ปรากฏในเอกสารแสดงสิทธิในหลักทรัพย์ต้องมี หนังสือรับรองว่าเป็นบุคคลคนเดียวกัน หลักทรัพย์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันจึงจะเป็นหลักประกันได้

5) หนังสือเดินทาง (Passport)

ภาพประกอบ 33 หนังสือเดินทาง (PASSPORT)

กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นชาวต่างประเทศ การจะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวนั้น ผู้ยื่นคำร้องจะต้องแนบหนังสือเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย พร้อมหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องดังที่กล่าวมาแล้วให้ครบถ้วน และหนังสือเดินทางจะต้องไม่หมดอายุจึงจะนำมาใช้ประคำร้องได้

ทั้งนี้หากเอกสารที่ต้องนำมาประกอบคำร้องขอประกันไม่ครบถ้วนในวันยื่นคำร้อง ผู้ร้องขอประกันอาจขอผิดผ่อนนำมาส่งศาลในภายหลัง ซึ่งศาลมีอำนาจพิจารณาอนุญาตให้ผิดผ่อนได้ตามเห็นสมควร (อำนาจ จวงหัวโตน. 2559 : สัมภาษณ์)

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน

1.4.1 หน้าที่ของนายประกัน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยเรียกว่านายประกันหลังจากยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว นายประกันจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบดังนี้ 1) ต้องนำตัวผู้ต้องหามามอบให้แก่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลตามนัด เพื่อฟังคำสั่งของพนักงานนั้น ๆ หากได้ทราบนัดแล้วหากมีเหตุขัดข้องไม่สามารถมาตามนัดจะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานทราบก่อนวันนัด เพื่อขอเลื่อนนัดพร้อมแจ้งเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถมาตามนัดนั้นได้ 2) เมื่อผิดสัญญา นายประกันจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายตามที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน 3) หน้าที่ของนายประกันเป็นเรื่องเฉพาะตัว หากผู้ประกันตายก่อนผิดสัญญาประกัน ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันก็จะรับความรับผิดชอบหรือสิ้นสุดลงไม่ตกทอดไปยังทายาท

ดังนั้นนายประกันทุกคนที่ทำสัญญาประกัน กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยมีคดีความอยู่ในชั้นสอบสวน อัยการ และศาลจังหวัดร้อยเอ็ด นายประกันต้องรับผิดชอบนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดทุกนัด โดยจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเคร่งครัดจนกว่าคดีความจะสิ้นสุดหรือจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากศาลให้ถอนหลักทรัพย์ประกันได้ (สืบพงษ์ พนมเขต. 2559 : สัมภาษณ์)

1.4.2 การขอคืนหลักประกัน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การขอคืนหลักประกันหรือการถอนสัญญาประกันหรือหลักประกัน และขอรับหลักประกันคืน ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดได้กำหนดแนวทางปฏิบัติดังนี้ 1) ผู้ร้องขอประกันยื่นคำร้องขอถอนคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวก่อนศาลมีคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ดังตัวอย่างคำสั่งศาล “พิเคราะห์แล้วอนุญาตให้ผู้ร้องขอประกันถอนคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้” 2) ผู้ประกันส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยคืนต่อศาล 3) พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้เสียหายหรือโจทก์ยื่นคำร้องขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอ้างเหตุผลว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพฤติการณ์จะหลบหนีหรือข่มขู่ผู้เสียหาย 4) สัญญาประกันสิ้นสุดลงด้วยเหตุอื่น คือ (1) ผู้ประกันประสงค์จะขอหลักประกันคืนเพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยตายสิทธินำคดีอาญาฟ้องร้องมอบระงับไป ความรับผิดชอบของผู้ประกันจึงหมดไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) และมาตรา 118 ให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบและคืนหลักประกันทั้งหมดแก่ผู้ประกัน (2) ผู้ร้องขอประกันตายก่อนอ่านคำสั่งคำร้องขอให้

ปล่อยชั่วคราว ตัวอย่างคำสั่ง “พิเคราะห์แล้วเมื่อผู้ร้องขอประกันถึงแก่ความตาย จึงไม่มีเหตุที่จะพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ให้ยกคำร้อง” (3) ผู้ประกันถึงแก่ความตายก่อนมีการผิดสัญญาประกันกรณีเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าผู้ประกันถึงแก่ความตาย สัญญาประกันสิ้นผลผูกพัน ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ต่อหน้าศาล ศาลต้องมีคำสั่งให้รับตัวไว้หมายซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยและคืนหลักประกันแก่ทายาท (สืบพงษ์ พนมเขต. 2559 : สัมภาษณ์)

2) จังหวัดมหาสารคาม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจุบันผู้ต้องหาและจำเลยที่มีคดีความอยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดมหาสารคาม กรณีที่มีสิทธิขอประกันให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องติดต่อเจ้าหน้าที่แผนกประชาสัมพันธ์ของศาลจังหวัดมหาสารคามโดยผู้ต้องหาและจำเลยจะติดต่อด้วยตนเองหรือจะให้ญาติติดต่อก็ได้ เพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย หรือรับแบบฟอร์มคำร้อง คำแถลง ขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว

ภาพประกอบ 34 แผนกประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดมหาสารคาม

จากการสังเกต พบว่า ผู้ต้องหาและจำเลยหรือญาติที่ต้องการขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว ส่วนใหญ่ไม่สามารถเขียนคำร้องด้วยตนเอง เพราะขาดประสบการณ์

กลัวเขียนผิดขาดความรู้ด้านกฎหมาย จึงต้องความช่วยเหลือจากที่ดินโรงดินศาลซึ่งคอยให้บริการอยู่ บริเวณศาลจังหวัดมหาสารคาม สะดวกรวดเร็ว ดำเนินการได้ถูกต้องตามกระบวนการที่ศาลกำหนด ผู้ต้องหาและจำเลยได้รับการให้ประกันตัวมีความเป็นอิสระภาพชั่วคราวตามที่ศาลอนุญาต สร้างความพึงพอใจให้ผู้ต้องหาและจำเลยรวมถึงญาติที่มารอรับ (เพชรลา ศิสารัง. 2559 : สัมภาษณ์) และยังพบว่า บริเวณด้านหน้าของแผนกประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดมหาสารคามเต็มไปด้วยผู้มาติดต่อราชการศาล โดยเฉพาะผู้ต้องหาและจำเลยที่มีความประสงค์หรือมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว ศาลจังหวัดมหาสารคามได้อำนวยความสะดวกโดยมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลคอยให้คำแนะนำขั้นตอนการเขียนคำร้องอย่างชัดเจนก่อนนำเอกสารไปเขียนด้วยตนเอง หรือให้ผู้รู้เขียนก็ได้ และยังพบว่า ผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่ได้ขอความช่วยเหลือจากที่ดินโรงดินศาลที่อยู่บริเวณศาลจังหวัดมหาสารคามได้ช่วยดำเนินการจนแล้วเสร็จ โดยผู้ใช้บริการมีสันทนาใจในการบริการตามความเหมาะสม

ภาพประกอบ 35 สถานที่ให้บริการของที่ดินโรงดินศาลจังหวัดมหาสารคาม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ผู้มีสิทธิยื่นจะต้องแนบเอกสารประกอบ ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน ทั้งฉบับจริงและสำเนาเอกสาร รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ตามที่ศาลกำหนด โดยจัดเตรียมเอกสารให้

ครบ ตรวจสอบความถูกต้องเซ็นชื่อรับรองสำเนาเอกสารทุกฉบับ และยังพบว่า การดำเนินการจัด
เรียงเรียงเอกสารประกอบการยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ได้รับการบริการ
ช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลช่วยตรวจความถูกต้องและนำส่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัด
มหาสารคาม เพื่อพิจารณาดำเนินการ

1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า การดำเนินการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหา
และจำเลยชั่วคราวที่ศาลจังหวัดมหาสารคามนั้น ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตาม
ข้อกำหนดของศาลที่ได้ประกาศให้ถือปฏิบัติทั่วกันตามคู่มือการปล่อยชั่วคราวของสำนักประธานศาล
ฎีกาสํานักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2548 ซึ่งผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว
ได้แก่ ผู้ต้องหา จำเลย และผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลยตามคู่มือการปล่อย
ชั่วคราว พ.ศ. 2548 ดังนี้

1) ผู้ต้องหา กรณีผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างฝากขังที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม
การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น แต่ผู้ต้องหาที่มีความประสงค์จะยื่นคำร้องขอประกันตัวเองสามารถ
ดำเนินการได้ โดยผู้ต้องหาให้ญาติติดต่อขอแบบฟอร์มจากเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาล เพื่อนำมา
ให้ผู้ต้องหาเขียนคำร้องด้วยตนเองพร้อมจัดเตรียมเอกสารประกอบการร้องและหลักทรัพย์ตามจำนวน
ที่ศาลกำหนดครบถ้วน แล้วนำไปยื่นต่อเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลเพื่อดำเนินการต่อไป

ภาพประกอบ 36 ผู้ต้องหาติดต่อราชการที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม

2) จำเลย กรณีจำเลยที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เมื่อจำเลยถูกพนักงานอัยการส่งฟ้องต่อศาลแล้ว จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลได้โดยเขียน คำร้องและจัดเอกสารประกอบพร้อมหลักทรัพย์ตามระเบียบที่ศาลกำหนด แล้วนำไปยื่นต่อเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลเพื่อดำเนินการตามขั้นตอน

3) ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา จำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส บุคคลที่ศาลเห็นว่า มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร หรือนิติบุคคล เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมกร ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วน พนักงาน หรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น

การยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวนั้น ผู้มีสิทธิ์จะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ศาลกำหนด โดยไม่มีข้อยกเว้น เช่น กรณีใช้ที่ดินมีโฉนดจะต้องมีหนังสือรับรองการประเมินราคาที่ดินจากสำนักงานที่ดินจังหวัดมหาสารคาม หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือที่ว่าการอำเภอในเขตที่ดินตั้งอยู่ และหนังสือรับรอง จะต้องออกให้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 เดือนรับรองโดยเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือผู้ปฏิบัติราชการแทน (ปัญญาชัย เพ็ญประชุม. 2558 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 37 ญาติติดต่อยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหา

กรณีผู้ต้องหาคดีอาญาจะยื่นขอประกันตัวเองต่อศาลแต่คุณสมบัติไม่ครบ คือหลักทรัพย์ไม่ครบตามระเบียบที่ศาลกำหนดได้ขอความช่วยเหลือจากที่ดินโรงดินศาล คือ นางสาวสุภาพร หนูปัทยา โดยให้นำหลักทรัพย์ ได้แก่ โฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินราคาที่ดินที่ได้รับคำรับรองจากเจ้าพนักงานที่ดินถูกต้องตามระเบียบที่ศาลกำหนด ดินโรงดินศาลสุภาพร หนูปัทยา ได้ให้ความช่วยเหลือดำเนินการจนแล้วเสร็จผู้ต้องหาสามารถยื่นประกันตัวเองได้รับอิสรภาพชั่วคราวตามความประสงค์ (ประยูร กิ่งสีดา. 2559 : สัมภาษณ์)

1.2 หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกัน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยนั้น ศาลจังหวัดมหาสารคามได้กำหนดระเบียบเพื่อให้ผู้มีความประสงค์จะนำหลักทรัพย์มาใช้ในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้แก่ เงินสด โฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก) ซึ่งต้องมีใบประเมินราคาที่ดินโดยพนักงานที่ดินที่หลักทรัพย์ตั้งอยู่เป็นผู้รับรอง พันธบัตร สลากออมสิน บัญชีเงินฝากธนาคาร โดยต้องมีหนังสือค้ำประกันหรือหนังสือรับรองของธนาคารที่มีบัญชีเงินฝากบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันโดยบุคคล ได้แก่ ส่วนราชการ กรณีข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต่อขาดคดีอาญาตามระเบียบกระทรวงการคลัง ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาส่วนท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมืองและนายความ

ปัจจุบันหลักทรัพย์ที่นิยมนำมาใช้ประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้แก่ โฉนดที่ดินที่มีหนังสือรับรองจากเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดที่ดินตั้งอยู่

พูน ปณ ทิโต ชีเว

สำนักงานที่ดินจังหวัดมหาสารคาม
ถนนเลี้ยวเมือง ร้อยเอ็ดมหาสารคาม มค.๔๔๐๐๐

ที่ มค ๐๐๒๐.๔/ ๒๑๗๔

หนังสือรับรองฉบับนี้ให้ไว้เพื่อรับรองว่า ที่ดิน โฉนดที่ดิน

เลขที่ ๓๗๒๗ หมู่ที่ ตำบล ท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

ซึ่ง ...นางอรุณนีย์ ...ใหม่คามิ (๓๖-๔๐๑๖-๑๑๑๓๔-๗๓๓) (โดย ...นายศิริชัย ใหม่คามิ แทน) ...ผู้ถือกรรมสิทธิ์

ได้ยื่นคำขอให้รับรองราคาประเมินที่ดินที่ใช้สำหรับเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม

ณ วันที่ ๑๒ เดือน เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๙ เพื่อนำไปใช้ในเรื่อง ...ประกันผู้ต้องหา

โฉนด.๐1.บล็อก.A.ล๊อต.3.11.เนื้อที่ 0-3-06.5 ไร่

มีราคาประเมินอยู่ในหน่วยราคา...2..... หน่วย คือ

๑.โฉนด.๐๑.บล็อก.A.ล๊อต.๓.....เนื้อที่ตารางวา ๑ ละ๓.๕๐๐.๐๐.บาท

๒.โฉนด.๐๑.บล็อก.A.ล๊อต.๓๑.....เนื้อที่๔๖.๕๐.ตารางวา ๑ ละ๒๕๐.๐๐.บาท

๓.....เนื้อที่ตารางวา ๑ ละบาท

รวมทั้งแปลงมีราคาประเมิน๕๐๑.๖๒๕.๐๐.บาท

(สี่แสนหนึ่งพันหกร้อยยี่สิบห้าบาทถ้วน)

อนึ่ง โฉนดที่ดินข้างต้น ณ วันที่ออกหนังสือรับรอง

ไม่มีการยึดหรืออายัด

ฉบับเจ้าของที่ดิน ไม่มีการออกใบแทน

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒ เดือน เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๙

(นายสมหมาย ...วิบูลย์)

มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการประเมินที่ดิน
เจ้าพนักงานประเมินจังหวัดมหาสารคาม

ข้าพเจ้าทราบแล้วว่า

การนำเอกสารสิทธิ์ที่ดินไปประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย อาจทำให้เจ้าของที่ดินสูญเสียที่ดินได้ เพราะหากมีการผิดสัญญาประกัน และผู้ประกันไม่สามารถนำเงินทำสัญญาประกันไปชำระตามสัญญาประกันได้หรือชำระได้แต่ไม่เพียงพอ ที่ดินแปลงที่นำไปเป็นหลักประกัน จะถูกศาลบังคับขายทอดตลาดเพื่อนำเงินไปชำระตามสัญญาประกันต่อไป

ฝ่ายทะเบียน

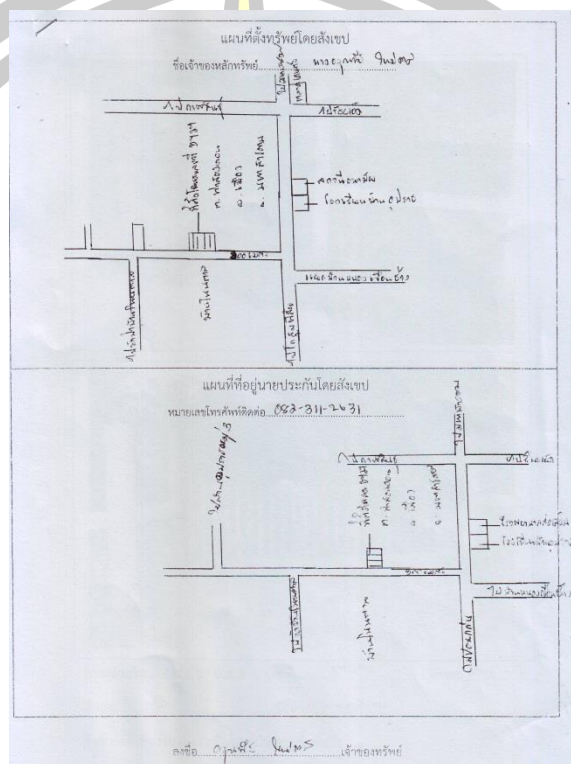
โทร. ๐-๔๓๗๗-๗๕๑๐

ลงชื่อผู้ขอ(แทนตามมอบ สว.๑๒ เม.ย.๕

ภาพประกอบ 38 หนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินเพื่อนำไปใช้ประกันผู้ต้องหา

การนำเอกสารสิทธิ์ที่ดินไปประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดิน (หลักทรัพย์) จะต้องศึกษารายละเอียดในหนังสือรับรองฉบับนั้นให้เข้าใจ เพราะหากมีการผิดสัญญาประกัน ที่ดินแปลงที่นำไปเป็นหลักประกันจะถูกศาลบังคับขายทอดตลาดเพื่อนำเงินไปชำระตามสัญญาประกันต่อไป (อรุณนีย์ ใหม่คามิ. 2559 : สัมภาษณ์)

นอกจากหนังสือรับรองดังกล่าว ศาลจังหวัดมหาสารคามยังมีข้อบังคับให้ผู้
ขอยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย ต้องเขียนแผนที่ที่ตั้งหลักทรัพย์โดยสังเขป แผนที่ที่อยู่
ปัจจุบัน หมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้ พร้อมชื่อ นามสกุลของเจ้าของหลักทรัพย์ ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 39 แผนที่ที่ตั้งหลักทรัพย์ ที่อยู่ นายประกันโดยสังเขป

พหุจน์ ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 40 ที่อยู่ของผู้ยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

ทั้งนี้การใช้ข้อบังคับดังกล่าวเป็นอำนาจของศาลเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังสะดวกสบายในการติดต่อกับเจ้าของหลักทรัพย์ (อรุณีย์ ใหม่คามิ. 2559 : สัมภาษณ์)

หลักทรัพย์ที่เป็นบุคคลผู้มีตำแหน่งข้าราชการ เช่น ตำแหน่งข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีหนังสือที่ ศธ/118/6078 ลว. 10 มิถุนายน 2542

พูน ปณ ทิโต ชีเว

เลขที่.....

(ส่วนราชการเจ้าของหนังสือ)

หนังสือรับรอง

หนังสือฉบับนี้ให้ไว้เพื่อรับรองว่า.....
(ชื่อ - ชื่อสกุล)

อยู่ที่บ้านเลขที่.....ครอก/ซอย.....ถนน.....

หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....หมายเลขโทรศัพท์.....ได้รับความเสียหายจาก

 อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย มหันตภัยอื่น.....ที่เกิดขึ้น ณ

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....

เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ. ซึ่ง

สมควรได้รับประโยชน์จากการเสียดำธรรมนิยมจดทะเบียนการจ้างงาหรับการให้สินเชื่อเพื่อ

ฟื้นฟูความเสียหายจากภัยดังกล่าว ตามข้อ 2 (7) (ญ) แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ 47 (พ.ศ.2541)

ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497

หนังสือรับรองฉบับนี้ให้ใช้ได้ภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ออกหนังสือรับรอง

ให้ไว้ ณ วันที่..... พ.ศ.

(ลงชื่อ)

.....

(ตำแหน่ง).....

ภาพประกอบ 41 หนังสือรับรองตำแหน่งข้าราชการ

ห้ามข้าราชการใช้หลักทรัพย์หรือสถานการเป็นเจ้าของที่ของรัฐไปประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือข้อหาไม้ไว้ครอบครอง หรือวัตถุออกฤทธิ์ประเภทต่าง ๆ ตามที่กำหนด ยกเว้นการประกันตัว สามี ภรรยา บุพการี หรือผู้สืบสันดาน ไม่ว่าชั้นใด ๆ ของข้าราชการผู้นั้น หนังสือรับรองนั้นจะต้องให้ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดต้นสังกัดเป็นผู้ลงนามในหนังสือรับรอง ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์เสมือนญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การใช้หนังสือรับรองบุคคลผู้มีตำแหน่งข้าราชการเป็นหลักประกันในการยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว กรณีคดียาเสพติดที่ศาลจังหวัดมหาสารคามมีไม่มากนัก เท่าที่ปรากฏเฉพาะผู้ที่มีความสัมพันธ์เป็นผู้สืบสันดาน บุพการี

สามี ภรรยา เท่านั้น อาจเป็นเพราะว่าคดียาเสพติดมีความเสี่ยงต่อหน้าที่การงานหรือเสี่ยงต่อผู้ต้องหาหลบหนี และอื่น ๆ อีกหลายประเด็น (ปัญญาชัย เพ็ญประชุม. 2559 : สัมภาษณ์)

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ศาลจังหวัดมหาสารคามกำหนดให้ผู้มีความประสงค์จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ต้องนำหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องมาให้ครบ ได้แก่

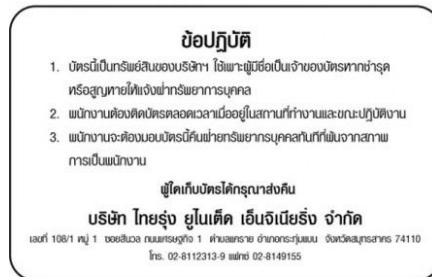
1) บัตรประจำตัวประชาชนฉบับจริง สำเนาบัตรประชาชน หรือบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจของผู้ร้องขอประกัน ทั้งนี้อาจใช้บัตรอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ร้องขอก็ได้

ภาพประกอบ 42 บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ที่มา <https://www.google.co.th/search?> สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2560

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 43 บัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจ

ที่มา : <https://www.google.co.th> สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน 2560

หลักฐานที่นำมาใช้ประกอบคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยนั้น ต้องไม่หมดอายุ ซึ่งผู้มีสิทธิมายื่นคำร้องจะต้องตรวจหลักฐานที่จะใช้ประกอบให้ละเอียดถูกต้อง ป้องกันความผิดพลาด หากเอกสารมีปัญหาไม่เรียบร้อยจะเสียเวลาในการดำเนินงาน (พิชิต ขานทราราช. 2558 : สัมภาษณ์)

2) ทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน

พูน ปณ ทิโต ชีเว

รายการเกี่ยวกับบ้าน		เล่มที่ 1
เลขรหัสประจำบ้าน XXXX-XXXXXX-X	สำนักทะเบียน	อำเภอลาซุงกา
รายการที่อยู่ หมู่ที่ 11	เลขรหัสประจำบ้าน 11 คลัก	
ตำบลปึงทองหลวง อำเภอลาซุงกา จังหวัดบุนนาค		
ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อบ้าน	
ประเภทบ้าน	ลักษณะบ้าน	
วันเดือนปีที่กำหนดบ้านเลขที่ 5 สิงหาคม 2545		
ลงชื่อ		นายทะเบียน
วันเดือนปีที่พิมพ์ทะเบียนบ้าน		8 สิงหาคม 2545
		1

ภาพประกอบ 44 หน้าแรกของทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน

ที่มา : <http://www.9tana.com/node/ectoutvote/> สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2560

จากการสัมภาษณ์ พบว่า หลักฐานสำคัญจะต้องใช้ประกอบคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย ได้แก่ ทะเบียนบ้านของผู้ยื่นคำขอโดยจะต้องนำฉบับเจ้าบ้าน (ฉบับจริง) พร้อมสำเนาและเซ็นรับรองสำเนาเอกสารให้ครบถ้วนก่อนนำส่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดมหาสารคาม

3) ใบสำคัญการสมรส กรณีผู้ร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยมีคู่สมรส ผู้ร้องขอจะต้องแสดงเอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ 1) ใบสำคัญการสมรส 2) บัตรประจำตัวประชาชนของคู่สมรส หรือบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรประจำตัวพนักงานวิสาหกิจ ทั้งนี้อาจใช้บัตรอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ 3) หนังสือให้ความยินยอมของคู่สมรส

4) หลักฐานการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล กรณีผู้ยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยได้เปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล หรือกรณีที่ชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ไม่ตรงกับชื่อที่ปรากฏในเอกสารแสดงสิทธิในหลักทรัพย์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ต้องมีหนังสือรับรองว่าเป็นบุคคลคนเดียวกันจึงจะมีสิทธิประกันหรือหลักทรัพย์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันจึงจะเป็นหลักประกันได้

5) หนังสือเดินทาง (Passport)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ที่ศาลจังหวัดมหาสารคามเคยมีผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นชาวต่างประเทศมีคดีความมาสู่ศาล ขอยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว ซึ่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลได้แจ้งให้นายประกัน (ต้นโรงต้นศาล) ให้นำหนังสือเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลยมาใช้ประกอบคำร้องด้วย

ภาพประกอบ 45 หนังสือเดินทางชาวต่างประเทศ

ที่มา : <http://th.pattayadailynews.com> สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2560

กรณีชาวต่างประเทศมีคดีความมาสู่ศาลจังหวัดมหาสารคาม หรือผู้ต้องหาและจำเลยเป็นชาวต่างประเทศ การจะขอประกันตัวหรือจะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ผู้ยื่นคำร้องจะต้องนำหนังสือเดินทางของผู้ต้องหาและจำเลยมาใช้ประกอบหลักฐานพร้อมกับเอกสารอื่นตามที่ศาลกำหนดให้ถูกต้องครบถ้วน และหนังสือเดินทางต้องไม่หมดอายุ จึงจะนำมาประกอบคำร้องเพื่อการพิจารณาของศาลได้ (อรุณนีย์ ไหมคามิ. 2559 : สัมภาษณ์)

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน

1.4.1 หน้าที่ของนายประกัน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยเรียกว่านายประกันหลังจากยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว นายประกันจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบดังนี้ 1) ต้องนำตัวผู้ต้องหามอบให้แก่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลตามนัด เพื่อฟังคำสั่งของพนักงานนั้น ๆ หากได้ทราบนัดแล้วหากมีเหตุขัดข้องไม่สามารถมาตามนัดจะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานทราบก่อนวันนัด เพื่อขอเลื่อนนัดพร้อมแจ้งเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถมาตามนัดนั้นได้ 2) เมื่อผิดสัญญาประกันจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายตามที่ระบุ

ไว้ในสัญญาประกัน 3) หน้าที่ของนายประกันเป็นเรื่องเฉพาะตัว หากผู้ประกันตายก่อนผิดสัญญาประกัน ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันก็ระงับความรับผิดชอบหรือสิ้นสุดลงไม่ตกทอดไปยังทายาท

นายประกันทุกคนที่ทำสัญญาประกัน กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยมี คดี ความอยู่ในชั้นสอบสวน อัยการ และศาลจังหวัดมหาสารคาม นายประกันต้องรับผิดชอบนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดทุกนัด โดยจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลจังหวัดมหาสารคาม โดยเคร่งครัดจนกว่าคดีความจะสิ้นสุดหรือจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากศาลให้ถอนหลักทรัพย์ประกันได้ (อรุณนีย์ ไหมคามิ. 2559 : สัมภาษณ์)

3) จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า คดีความที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ มีผู้ต้องหาและจำเลยรวมถึงญาติของบุคคลดังกล่าวได้มาติดต่อขอยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว โดยมีที่ดินศาลคอยให้บริการแนะนำอำนวยความสะดวกหรือช่วยติดต่อเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาล

ภาพประกอบ 46 สภาพทั่วไปบริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์

บริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์จะมีผู้ต้องหา จำเลย และญาติ เข้ามาติดต่อ ราชการที่ศาลจำนวนมาก โดยเฉพาะการขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งมีขั้นตอนตาม กระบวนการที่กำหนดไว้ตามระเบียบของศาล ชาวบ้านส่วนใหญ่กลัวศาลขาดความรู้ด้านกฎหมาย ต้องหาที่พึ่งหรือผู้นำพา เช่น ตีนโรงตีนศาลซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์หรือเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพ ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยที่ได้รับความเดือดร้อนต้องการประกันตัวให้มีความเป็นอิสระชั่วคราว ตามที่ศาลพิจารณานุญาต (บุญเพ็ง ภูแสนใบ. 2559 : สัมภาษณ์)

จากการสังเกต พบว่า หน้าแผนกประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์มีผู้ต้องหา จำเลย และญาติของบุคคลดังกล่าว ตลอดทั้งประชาชนที่มาติดต่อราชการที่ศาลนั่งรอคิวเพื่อจะ ประสานงาน โดยเฉพาะญาติผู้ต้องหาและจำเลยที่ต้องการขอยื่นคำร้องให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลย ชั่วคราว หลายคนที่เดินเข้าเดินออกประตูศาลด้วยเหตุว่าต้องการความช่วยเหลือจากผู้รู้เกี่ยวกับ ขั้นตอนการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย ประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ได้ช่วยบริการแนะนำผู้ มาติดต่อ แต่ก็ไม่ทั่วถึงเนื่องจากมีผู้เดือดร้อนเป็นจำนวนมากทุกวัน

ภาพประกอบ 47 บริเวณการให้บริการของตีนโรงตีนศาล จังหวัดกาฬสินธุ์

ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ได้จัดสถานที่ให้ตึนโรงตึนศาลช่วยบริการผู้ต้งหา จำเลย และญาติที่มาตึตต่อขอยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้งหาและจำเลยชั่วคราว เช่น การแนะนำให้ จดัเตรียมเอกสารมาใช้ประกอบ การเตรียมหลักทรัพย์เพื่อประกันตัวผู้ต้งหาและจำเลย ตลอดจน การแนะนำคุณสมบัติของผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้งหาและจำเลยตามระเบียบที่ศาล กำหนด (บุญเพ็ง ภูแสนใบ. 2559 : สัมภาษณ์)

1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์มีผู้มาตึตต่อยื่นคำร้องขอ ประกันตัวผู้ต้งหาและจำเลย หรือขอประกันให้ปล่อยผู้ต้งหาและจำเลยชั่วคราวเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ผู้ต้งหา จำเลย และผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้งหาและจำเลย ซึ่งผู้มาตึตต่อดังกล่าว หลายคนที่ต้องการความช่วยเหลือ ด้วยเหตุว่ากลัวศาลไม่กล้าที่จะเดินขึ้นไปตึตต่อด้วยตนเอง ผู้ที่ คอยให้ความช่วยเหลือคือตึนโรงตึนศาล ซึ่งอยู่บริเวณศาลจังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพประกอบ 48 ผู้มาตึตต่อราชการที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์

จากการสังเกต พบว่า ประชาชนที่เข้ามาตึตต่อราชการที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้งหา จำเลย และญาติ หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีความที่ศาล ได้แก่ ตำรวจ ทนายความ นายประกัน หรือตึนโรงตึนศาลซึ่งเข้ามาประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับ ความเดือดร้อน เช่น ไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัว หรือต้งหาที่ปรึกษาเกี่ยวกับคดีความ โดยเฉพาะ

ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลต้องใช้เวลาในการติดต่อราชการ บางกลุ่มนั่งสนทนาให้คำปรึกษาเผยแพร่ความรู้ ภูมิปัญญา ดูวงเล่าประสบการณ์ และภูมิปัญญาอื่น ๆ เพื่อให้เวลาผ่านไปหรือเป็นการทำวิกฤตให้เกิดโอกาสได้ความรู้ ได้ประโยชน์ ผู้มิตรไมตรีกับคนที่ไม่เคยรู้จักมีสัมพันธ์ไมตรีกันต่อไป

ภาพประกอบ 49 ผู้ต้องหาเข้ามาติดต่อราชการที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์

1) ผู้ต้องหา กรณีผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างฝากขังที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น แต่ผู้ต้องหามีความประสงค์จะยื่นคำร้องขอประกันตัวเองสามารถดำเนินการได้ โดยผู้ต้องหาให้ญาติติดต่อขอเอกสารจากเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำมาให้ผู้ต้องหาเขียนคำร้องด้วยตนเองพร้อมจัดเตรียมเอกสารประกอบคำร้องและหลักทรัพย์ตามจำนวนที่ศาลกำหนด แล้วนำไปยื่นต่อเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อดำเนินการต่อไป

2) จำเลย กรณีจำเลยที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เมื่อจำเลยถูกพนักงานอัยการส่งฟ้องต่อศาลแล้วจำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเขียนคำร้องและจัดเอกสารประกอบพร้อมหลักทรัพย์ตามระเบียบที่ศาลกำหนด แล้วนำไปยื่นต่อเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์เพื่อดำเนินการ (นงศ์ ปรีกาล. 2559 : สัมภาษณ์)

3) ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา จำเลย ได้แก่ บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส บุคคลที่ศาลเห็นว่าจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร หรือนิติบุคคล เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมกร ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วน พนักงาน หรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น

ภาพประกอบ 50 ญาติติดต่อยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์

การยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหา กรณีผู้ต้องหาไม่มีความประสงค์จะยื่นขอประกันตัวเองต่อศาลจังหวัดกาฬสินธุ์แต่ขาดหลักทรัพย์ไม่ครบตามระเบียบที่ศาลกำหนดได้ขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาล คือ นายบุญเพ็ง ภูแสนใบ ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือโดยได้นำหลักทรัพย์ ได้แก่ โฉนดที่ดินพร้อมหนังสือรับรองราคาที่ดินที่ได้รับคำรับรองจากเจ้าพนักงานที่ดินถูกต้องตามระเบียบที่ศาลกำหนด และนายบุญเพ็ง ภูแสนใบ ได้ช่วยดำเนินการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาชั่วคราวจนแล้วเสร็จ ผู้ต้องหาได้รับอิสรภาพชั่วคราว (บุญเพ็ง ภูแสนใบ. 2559 : สัมภาษณ์)

1.2 หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกัน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยนั้น ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ได้กำหนดระเบียบเพื่อให้ผู้มีความประสงค์จะนำหลักทรัพย์มาใช้ในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้แก่ เงินสด โฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก) ซึ่งต้องมีใบประเมินราคาที่ดินโดยพนักงานที่ดินที่หลักทรัพย์ตั้งอยู่เป็นผู้รับรอง พันธบัตร สลากออมสิน บัญชีเงินฝากธนาคาร โดยต้องมีหนังสือค้ำประกันหรือหนังสือรับรองของธนาคารที่มีบัญชีเงินฝากบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันโดยบุคคล ได้แก่ ส่วนราชการ กรณีข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาค้ำประกันตามระเบียบกระทรวงการคลัง ผู้มี

ตำแหน่งข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาส่วน
ท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ
ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมืองและนายความ

ปัจจุบันหลักทรัพย์ที่นิยมนำมาใช้ประกันผู้หาหรือจำเลย ได้แก่ โฉนดที่ดินที่มี
มีหนังสือรับรองจากเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดที่ดินตั้งอยู่

ภาพประกอบ 51 พันธบัตรรัฐบาลเพื่อนำไปใช้ประกันผู้ต้องหา

<https://www.google.co.th/search?> สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2560

การนำเอกสารสิทธิ์ที่ดินไปประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ที่เป็นเจ้าของ
ที่ดิน (หลักทรัพย์) จะต้องศึกษารายละเอียดในหนังสือรับรองฉบับนั้นให้เข้าใจ เพราะหากมีการผิด
สัญญาประกัน ที่ดินแปลงที่นำไปเป็นหลักประกันจะถูกศาลบังคับขายทอดตลาดเพื่อนำเงินไปชำระ
ตามสัญญาประกันต่อไป (บุญเพ็ง ภูแสนใบ. 2559 : สัมภาษณ์)

นอกจากหนังสือรับรองดังกล่าว ศาลจังหวัดมหาสารคามยังมีข้อบังคับให้ผู้
ขอยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย ต้องเขียนแผนที่ที่ตั้งหลักทรัพย์โดยสังเขป แผนที่ที่อยู่
ปัจจุบัน หมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้ พร้อมชื่อ นามสกุลของเจ้าของหลักทรัพย์ ทั้งนี้การใช้
ข้อบังคับดังกล่าวเป็นอำนาจของศาลเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังสะดวกสบายในการ
ติดต่อกับเจ้าของหลักทรัพย์ (บุญเพ็ง ภูแสนใบ. 2559 : สัมภาษณ์)

หลักทรัพย์ที่เป็นบุคคลผู้มีตำแหน่งข้าราชการ เช่น ตำแหน่งข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีหนังสือที่ ศธ/118/6078 ลว. 10 มิถุนายน 2542 ห้ามข้าราชการใช้หลักทรัพย์หรือสถานการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไประงับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือข้อหาไม้ไว้ครอบครอง หรือวัตถุออกฤทธิ์ประเภทต่าง ๆ ตามที่กำหนด ยกเว้นการระงับตัว สามี่ ภรรยา บุพการี หรือผู้สืบสันดาน ไม่ว่าชั้นใด ๆ ของข้าราชการผู้นั้น หนังสือรับรองนั้นจะต้องให้ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดต้นสังกัดเป็นผู้ลงนาม ในหนังสือรับรอง ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี่ ภรรยา หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์เสมือนญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่าของ อัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การใช้หนังสือรับรองบุคคลผู้มีตำแหน่งข้าราชการ เป็นหลักประกันในการยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว กรณีคดียาเสพติดที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ไม่มากนัก เท่าที่ปรากฏเฉพาะผู้ที่มีความสัมพันธ์เป็นผู้สืบสันดาน บุพการี สามี่ ภรรยา เท่านั้น อาจเป็นเพราะว่าคดียาเสพติดมีความเสี่ยงต่อหน้าที่การทำงานหรือเสี่ยงต่อผู้ต้องหา หลบหนี และอื่น ๆ อีกหลายประเด็น (ปัญญาชัย เพ็ญประชุม. 2559 : สัมภาษณ์)

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์กำหนดให้ผู้มีความประสงค์ จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ต้องนำหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องมาให้ ครบ ได้แก่

1) บัตรประจำตัวประชาชนฉบับจริง สำเนาบัตรประชาชน หรือบัตร ประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจของผู้ร้องขอประกัน ทั้งนี้อาจใช้ บัตรอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ร้องขอก็ได้

หลักฐานที่นำมาใช้ประกอบคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยนั้น ต้องไม่หมดอายุ ซึ่งผู้มีสิทธิยื่นคำร้องจะต้องตรวจสอบหลักฐานที่จะใช้ประกอบให้ละเอียดถูกต้อง ป้องกันความผิดพลาด หากเอกสารมีปัญหาไม่เรียบร้อยจะเสียเวลาในการดำเนินงาน (บุญเพ็ง ภู แสนใบ. 2558 : สัมภาษณ์)

2) ทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า หลักฐานสำคัญที่จะต้องนำมาใช้ประกอบคำ ร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย ได้แก่ ทะเบียนบ้านของผู้ยื่นคำขอโดยจะต้องนำฉบับเจ้าบ้าน (ฉบับจริง) พร้อมสำเนาและเซ็นรับรองสำเนาเอกสารให้ครบถ้วนก่อนนำส่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์

3) ใบสำคัญการสมรส กรณีผู้ร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยมีคู่สมรส ผู้ร้องขอจะต้องแสดงเอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ 1) ใบสำคัญการสมรส 2) บัตรประจำตัวประชาชน ของคู่สมรส หรือบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรประจำตัวพนักงานวิสาหกิจ ทั้งนี้อาจใช้บัตร อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ 3) หนังสือให้ความยินยอมของคู่สมรส เพื่อเป็นหลักฐาน หากเกิดความ เสียหายและจะต้องชดใช้ค่าเสียหายตามสัญญาประกันต่อศาล คู่สมรสยินยอมและสละสิทธิ์ที่จะ คัดค้านทุกประการ

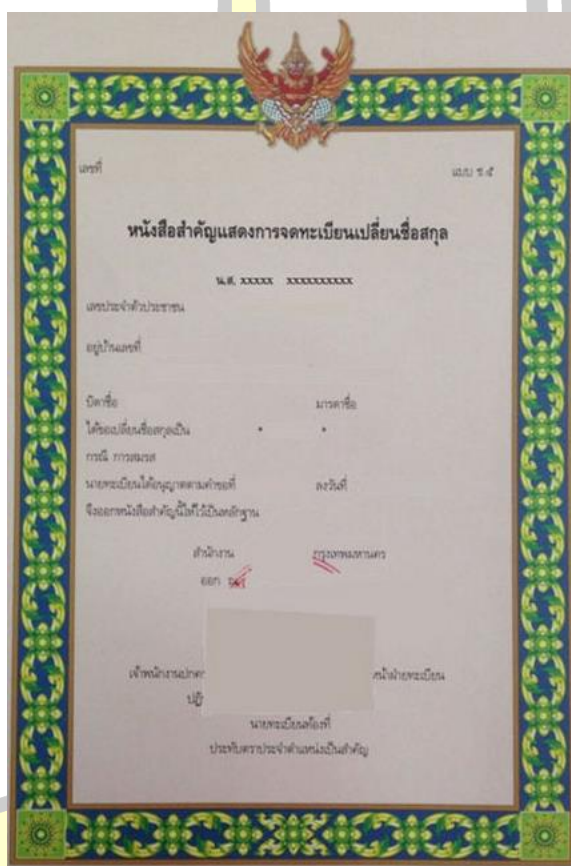
หนังสือยินยอมของคู่สมรส	
ทำที่.....	วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อยู่บ้านเลขที่.....ตรอก/ ซอย.....ถนน.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....ซึ่งเป็นสามี/ภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายของ..... ขอทำหนังสือฉบับนี้ขึ้นไว้เพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่าข้าพเจ้าได้รับทราบและยินยอมให้.....สามี/ภรรยาของข้าพเจ้า เป็นผู้มีอำนาจในการทำนิติกรรม/สัญญา การใดที่.....สามี/ภรรยาของข้าพเจ้า ได้กระทำให้ไปโดยชอบอำนาจ ของหนังสือยินยอมนี้ ให้มีผลผูกพันข้าพเจ้าเสมือนหนึ่งว่าข้าพเจ้าได้เข้าร่วมกระทำด้วย เพื่อเป็นหลักฐานในการนี้ ข้าพเจ้าจึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน	
ลงชื่อ.....ผู้ให้ความยินยอม (.....)	
ลงชื่อ.....พยาน (.....)	
ลงชื่อ.....พยาน (.....)	
ข้าพเจ้าคู่สัญญาขอรับรองว่าผู้ให้ความยินยอมข้างต้นเป็นคู่สมรสของข้าพเจ้า ลายมือชื่อผู้ให้ความยินยอม เป็นลายมือชื่อจริงและผู้ให้ความยินยอม ยินยอมให้ทำนิติกรรม/สัญญา ได้ หากเกิดความเสียหายอย่างใดๆ ขึ้น ข้าพเจ้าขอเป็นผู้รับผิดชอบและใช้ข้อความนี้ยืนยันข้าพเจ้าได้ทั้งในคดีแพ่ง และในคดีอาญา	
ลงชื่อ.....ผู้รับรอง (.....)	

ภาพประกอบ 52 หนังสือให้ความยินยอมของคู่สมรส

4) หลักฐานการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล กรณีผู้ยื่นคำร้องขอประกันตัว ผู้ต้องหาและจำเลยได้เปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล หรือกรณีที่ชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ไม่ตรงกับชื่อที่ปรากฏ

ในเอกสารแสดงสิทธิในหลักทรัพย์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ต้องมีหนังสือรับรองว่าเป็นบุคคลคนเดียวกันจึงจะมีสิทธิประกันหรือหลักทรัพย์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันจึงจะเป็นหลักประกันได้อย่างถูกต้อง

ทั้งนี้เอกสารทุกประเภทที่นำมาใช้ประกอบการยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย เช่น เอกสารการเปลี่ยนชื่อดังที่กล่าวมาแล้วจะต้องเซ็นรับรองสำเนาเอกสารให้เรียบร้อยก่อนจะนำส่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เพื่อดำเนินการต่อไป

ภาพประกอบ 53 ตัวอย่างเอกสารการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล

ที่มา : <https://www.thanop.com/marriage-certificate-change-lastname-step/>
สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2560

5) หนังสือเดินทาง (Passport)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์เคยมีผู้ต้องหาและจำเลย ที่เป็นชาวต่างประเทศมีความมาสู่ศาล ขอยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลย

ชั่วคราว ซึ่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลได้แจ้งให้นายประกัน ให้นำหนังสือเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลยมาใช้ประกอบคำร้องด้วย

กรณีชาวต่างประเทศมีคดีความมาสู่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ หรือผู้ต้องหาและจำเลยเป็นชาวต่างประเทศ การจะขอประกันตัวหรือจะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวนั้น ผู้ยื่นคำร้องจะต้องนำหนังสือเดินทางของผู้ต้องหาและจำเลยมาใช้ประกอบหลักฐาน พร้อมกับเอกสารอื่นตามที่ศาลกำหนดให้ถูกต้องครบถ้วน และหนังสือเดินทางต้องไม่หมดอายุ จึงจะนำมาประกอบคำร้องเพื่อการพิจารณาของศาลได้ (บุญเพ็ง ภูแสนใบ. 2559 : สัมภาษณ์)

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน

1.4.1 หน้าที่ของนายประกัน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การยื่นคำร้องขอประกันให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาและจำเลย ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะยื่นประกันตัวเองได้ เมื่อตัวเองหรือญาติตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยส่วนใหญ่จะคิดหาคนช่วยเหลือในการประกันตัวก่อน โดยเฉพาะการเสาะแสวงหานายประกันอาชีพ ญาติพี่น้องหรือคนรู้จักที่มีตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตำแหน่งทางการเมืองการปกครอง และดินโรงดินศาลที่อยู่บริเวณศาล เพื่อช่วยเหลือเกี่ยวกับการประกันให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งนายประกันหรือผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องดำเนินการดังนี้ 1) ให้ชื่อและที่อยู่ตามจริงต่อศาล และจะต้องเป็นที่อยู่ปัจจุบันสามารถติดต่อได้ทันที หากมีการย้ายที่อยู่ต้องแจ้งให้ศาลทราบโดยเร็ว 2) เมื่อศาลอนุญาตให้ประกัน ต้องเซ็นสัญญาประกันไว้เป็นหลักฐาน และต้องเซ็นทราบกำหนดวันเวลาส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย มายังศาล 3) การส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล 3.1) ในชั้นฝากขังนายประกันต้องนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ตนประกันให้มาถึงศาลในวันที่ครบกำหนดการฝากขังแต่ละครั้ง 3.2) ในชั้นพิจารณาคดีของศาล เมื่อศาลนัดให้จำเลยไปศาลในวันใด ไม่ว่าจะเป็นการนัดสืบพยาน นัดฟังคำพิพากษา นัดไปสอบถามหรือนัดเพื่อการอื่นใด นายประกันต้องนำผู้ต้องหาหรือจำเลยไปส่งศาลทุกครั้ง แต่หากนายประกันผิดนัด ไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลได้ ศาลอาจถอนประกันและปรับ นายประกันตามสัญญาทันที ซึ่งนายประกันจะต้องติดตามอยู่เสมอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ที่ใดในระหว่างประกันตัว เพื่อป้องกันการหลบหนี 4) ต้องนำตัวผู้ต้องหามอบให้แก่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลตามนัด เพื่อฟังคำสั่งของพนักงานนั้น ๆ เพื่อได้ทราบนัดแล้ว หากมีเหตุขัดข้องไม่สามารถมาตามนัดจะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานทราบก่อนวันนัด เพื่อขอลื่อนนัดพร้อมแจ้งเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถมาตามนัดนั้นได้ 5) เมื่อผิดสัญญานายประกันจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายตามจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน 6) หน้าที่ของนายประกันเป็นเรื่องเฉพาะตัว หากผู้ประกันตายก่อนผิดสัญญาประกันความรับผิดชอบตามสัญญาประกันก็จะระงับความรับผิดชอบหรือสิ้นสุดลงไม่ตกทอดไปยังทายาท

ดังนั้นก่อนจะตัดสินใจใช้สิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวกรณีผู้ประกันหรือนายประกันไม่ใช่มืออาชีพจะต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความรับผิดชอบผู้ประกันและผู้เป็นหลักประกัน กล่าวคือ เมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวแล้ว นายประกันจะต้องมีการติดต่อหรือเฝ้าติดตามพฤติกรรมของเขาเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี หรือป้องกันการผิดสัญญาประกันที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งนายประกันจะต้องจ่ายค่าปรับเพิ่มเติมตามสัญญา และจะต้องรับผิดชอบนำเงินไปจ่ายให้ศาลตามวันเวลาที่กำหนด หรือกรณีที่นายประกันใช้ตำแหน่งทางราชการเป็นประกันก็จะเปรียบเทียบกับค่าปรับเป็นเงินตามความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งนายประกันทุกคนที่ทำสัญญาประกันต่อศาล กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิด ความอยู่ในชั้นสอบสวน อัยการ และศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ นายประกันต้องรับผิดชอบนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดทุกนัด โดยจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเคร่งครัดจนกว่าคดีความจะสิ้นสุดหรือจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากศาลให้ถอนหลักทรัพย์ประกันได้ (ประนอม คำรศรี. 2559 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมภาคอีสาน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัญหาการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยเกิดขึ้นทุกจังหวัด ตึนโรงตึนศาลได้มีส่วนในการช่วยเหลือปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือหาหลักทรัพย์เพื่อนำมาเป็นหลักประกัน และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้นำปัญหาของแต่ละจังหวัดที่ค้นพบมานำเสนอตามลำดับดังนี้

1. จังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 ปัญหาการขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย พบว่า

1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน ขาดหลักทรัพย์หรือผู้ประกันมีหลักทรัพย์แต่ไม่เพียงพอตามที่ศาลกำหนดต้องไปหาหลักทรัพย์มาเพิ่มเติมซึ่งจะต้องเช่าหลักทรัพย์จากนายประกันในวงเงินที่สูง แต่ก็ต้องเช่าเพราะต้องการขอให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นญาติพี่น้องของตนเองมีอิสรภาพ แม้ว่าจะต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมาก และยังพบว่า มีผู้ต้องหาและจำเลยจำนวนมากที่มีสิทธิยื่นประกันแต่ไม่ประกันตัว เพราะยากจนไม่มีโฉนดที่ดินหรือเงินสด ยอมให้คุมขังจนกว่าศาลจะพิจารณาคดีความหรือจนคดีความสิ้นสุด และผู้ต้องหาและจำเลยยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ด้านกฎหมาย กลัวศาล บางคนเกิดอาการเครียดในขณะที่ถูกควบคุมตัวในห้องขัง

2) ปัญหาหลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกัน พบว่า โฉนดที่ดินหายาก เพราะผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกิน รายได้น้อย เมื่อมีคดีความจะหาหลักทรัพย์หรือโฉนดที่ดินมาเป็นหลักประกันจึงเป็นปัญหามากที่สุด แต่ทุกคนก็ต้องการประกันตัวต้องการ

อิสราภาพ มีผู้ต้องหาและจำเลยจำนวนไม่น้อยที่ไม่ประกันเพราะหาหลักทรัพย์หรือหานายประกันไม่ได้ และยังพบว่า ปัญหาการนำโฉนดที่ดินมาประกันผู้ต้องหาต้องมีใบประเมินราคาที่ดินโดยมีเจ้าพนักงานที่ดินรับรองซึ่งการติดต่อประสานงานนั้นเสียเวลานาน เพราะต้องไปติดต่อเจ้าพนักงานที่ดินตามที่ระบุไว้ในโฉนดที่ดิน กรณีโฉนดที่ดินอยู่ต่างจังหวัดห่างไกลต้องเสียเวลานับหลายวัน

3) ปัญหาหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ขาดความพร้อมด้านเอกสาร เช่น ทะเบียนสมรส คำยินยอมของคู่สมรส กรณีที่ผู้ขอประกันสมรสแล้วหรือทะเบียนหย่า กรณีที่หย่าร้าง เอกสารทุกอย่างจะต้องจัดเตรียมส่งให้ครบตามระเบียบที่ศาลกำหนด จะขาดเอกสารหนึ่งใดไม่ได้ หากเอกสารไม่ครบถูกต้องอาจไม่ได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ประกัน ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับชาวบ้านที่จะมาขอประกันญาติพี่น้องแต่เอกสารไม่ครบ อาทิ แต่งงานแล้วไม่จดทะเบียนสมรส หรือคู่สมรสไม่ยินยอมหรือยินยอมด้วยดี แต่เอกสารยินยอมไม่มี ดังนั้นผู้ต้องหาและจำเลยจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลให้ช่วยประกันตัวออกไป แม้จะต้องมีค่าบริการก็ต้องจ่ายเพราะต้องการความเป็นอิสราภาพ

4) หน้าที่ของนายประกันและการคึนหลักทรัพย์ พบว่า ปัญหานายประกันส่วนใหญ่เกิดขึ้น กรณียื่นขอประกันคนในครอบครัวเดียวกัน โดยเฉพาะประกันคดียาเสพติด ควบคุมพฤติกรรมยาก ในช่วยประกันยังหลบซ่อนไปเสพยา ส่งยา หรือมีพฤติกรรมส่อไปในทางกระทำผิดซ้ำ ทำให้คนค้ำประกันวิตกกังวล

2. การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นตำรวจ อัยการ และศาล พบว่า ปัญหาชั้นตำรวจผู้ต้องหาส่วนใหญ่ยากจนไม่มีเงินหรือโฉนดที่ดินมาประกันตัวเอง หรือพ่อแม่มีที่ดินทำกินแต่ขาดเอกสารสิทธิ (โฉนดที่ดิน) ไม่สามารถยื่นขอประกันลูกซึ่งเป็นผู้ต้องหาให้มีอิสราภาพชั่วคราวได้จำเป็นต้องให้ลูกควบคุมตัวไว้ตามกฎหมาย ปัญหาการประกันตัวชั้นอัยการ พบว่า กรณีที่ผู้ต้องหาไม่ใช้หลักทรัพย์ประกันตัว ทำให้มีผู้ต้องหาหลบหนีเพราะคิดว่ไม่มีบุคคลและหลักทรัพย์ค้ำประกัน เป็นการตัดสินใจตัวคนเดียวโดยคิดว่จะหนีพ้น ผู้ที่เดือดร้อนก็คือตำรวจเจ้าของคดีจะต้องตามผู้ต้องหา มาดำเนินคดีต่อไป ปัญหาการประกันตัวชั้นศาล พบว่า เจ้าของหลักทรัพย์ไม่ไปศาลด้วยตนเองให้คนอื่นทำการแทน โดยไม่ได้รับมอบหมายถูกต้องไม่สามารถดำเนินการได้

2. จัังหวัดมหาสารคาม

2.1 การขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย ได้แก่ ปัญหาผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน หลักทรัพย์ที่ใช้อยื่นขอประกัน หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน หน้าที่ของนายประกันและการคึนหลักทรัพย์ดังนี้

2.1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน พบว่า ปัญหาผู้ต้องหาและจำเลยที่มีสิทธิยื่นประกันตัวเอง แต่หลักทรัพย์ไม่เพียงพอ บางรายไม่มีหลักทรัพย์ต้องเช่าจากนายประกันหรือ

นายทุนในราคาสูง ด้วยความจำเป็นต้องการประกันให้ตัวเองมีอิสรภาพต้องเช่าแม่จะยากลำบากต่อการหาเงิน และยังพบว่าผู้ต้องหาและจำเลย หรือญาติส่วนใหญ่ขาดความรู้ด้านกฎหมาย

2.1.2 หลักทรัพย์ที่ชื้อยื่นขอประกัน พบว่า ปัญหาต้องใช้โฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินราคาซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินรับรองและราคาประเมินต้องได้เท่ากับจำนวนวงเงินที่ศาลกำหนด ผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่มีรายได้น้อยขาดที่ทำกิน เมื่อเกิดคดีความเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถหาหลักทรัพย์มาประกันตัวเองหรือประกันคนในครอบครัวได้ จำเป็นต้องให้ตำรวจควบคุมตัวหรือฝากขังจนกว่าการพิจารณาคดีจะสิ้นสุด ผู้ต้องหาบางรายไม่มีความผิดแต่ถูกกล่าวหาไม่มีหลักประกันต้องถูกควบคุมตัวในห้องขัง ทำให้ขาดอิสรภาพเสียเวลาซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่ขาดความรู้ด้านกฎหมาย ยากจนและขาดหลักทรัพย์ที่จะนำมายื่นขอประกัน

2.1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน พบว่า ปัญหาหลักฐานที่จะต้องนำมาใช้ประกอบการยื่นคำร้องขอประกันมีหลายอย่าง ส่วนใหญ่ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องที่เป็นชาวบ้านขาดความรู้และประสบการณ์ด้านเอกสาร เข้าใจว่าเอกสารสำคัญจะใช้เฉพาะสำเนาทะเบียนบ้าน และบัตรประจำตัวประชาชนจึงเตรียมเพียงสองอย่าง ส่วนหลักฐานอื่นไม่มีความรู้ ปัญหาจึงเกิดขึ้น เมื่อเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์แจ้งให้ผู้มีสิทธิยื่นหลักฐานประกอบทำให้เกิดความวุ่นวายอยู่เสมอ โดยเฉพาะใบสำคัญการสมรส หนังสือให้คำยินยอมของคู่สมรส และกรณีชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ไม่ตรงกับที่ปรากฏในเอกสารแสดงสิทธิในหลักทรัพย์ต้องมีหนังสือรับรองว่าเป็นบุคคลเดียวกัน หรือหลักฐานการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล และหลักฐานอื่น ๆ ให้ครบถูกต้องตามที่ศาลกำหนด

จากข้อมูลดังกล่าว เป็นปัญหาอย่างยิ่งสำหรับชาวบ้านที่มีสิทธิร้องขอประกัน เพราะขาดความพร้อมในการจัดหาหลักฐาน ซึ่งชาวบ้านเข้าใจว่ายุ่งยาก ผู้ต้องหาและจำเลยหลายคนที่ตัดสินใจขอความช่วยเหลือจากนายประกันอาชีพหรือตึนโรงตึนศาลที่มีความพร้อมสะดวก รวดเร็ว ดำเนินการได้ทันเวลาแม้จะต้องจ่ายค่าบริการขอเพียงว่าตัวเองได้รับการประกันตัวออกมาสู่อิสรภาพชั่วคราว มีเวลาอยู่กับครอบครัวเพื่อช่วยหาทางสู้คดีต่อไป

2.1.4 หน้าที่ของนายประกันและการคืนประกัน พบว่า ปัญหาของการประกันผู้ต้องหาและจำเลย แม้จะเกิดขึ้นเป็นบางครั้งแต่ก็ทำให้นายประกันเสียเวลาและเสียค่าปรับ เช่น ผู้ต้องหาไม่ยอมไปศาลตามนัด ผู้ประกันต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน เพราะผู้ประกันไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาได้ตามนัด โดยไม่มีเหตุผลสมควร ผู้ประกันต้องจ่ายค่าปรับเต็มตามสัญญา และต้องนำเงินค่าปรับมาชำระต่อศาลภายใน 30 วัน และนายประกันยังต้องตามตัวผู้ต้องหาเพื่อมาให้ศาลดำเนินคดี เป็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ ซึ่งนายประกันจะต้องเสี่ยงต่อการทำสัญญาทุกครั้ง

ปัญหาการคืนประกัน พบว่า กรณีสัญญาประกันสิ้นสุดแต่ผู้ต้องหาและจำเลยไม่มาตามนัดหรือหลบหนี นายประกันไม่สามารถจะถอนสัญญาประกันหรือขอคืนหลักประกันได้

จนกว่าจะตามผู้ต้องหาและจำเลยส่งตัวมาให้ศาลดำเนินคดี และต้องจ่ายค่าปรับเพิ่มเติมตามที่ระบุไว้ใน สัญญาประกัน ผู้ประกันจึงจะมีสิทธิร้องขอให้ศาลอนุญาตคืนหลักประกัน

2.2 การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นตำรวจ อัยการ และศาล

2.2.1 การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นตำรวจ พบว่า ปัญหาผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่ไม่มีหลักทรัพย์ที่จะนำมาเป็นหลักประกัน เพราะต้องเป็นเงินสดหรือโฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินราคาที่ดินตามระเบียบที่กฎหมายกำหนดไว้ตามโทษ ผู้ต้องหาและจำเลยจำนวนหลายรายที่ไม่ได้รับการประกันตัวเพราะหาหลักทรัพย์ไม่ได้ หากจะต้องเช่านายประกันหรือนายทุนก็กำหนดราคาไว้สูงมาก ผู้ต้องหาและจำเลยที่ยากจนจึงต้องถูกควบคุมตัวไว้ตามกฎหมาย

2.2.2 การประกันตัวชั้นอัยการ พบว่า ปัญหาผู้ต้องหาและจำเลยที่พนักงานสอบสวนส่งมาชั้นอัยการอาจเป็นเพราะเกินอำนาจของชั้นตำรวจจะต้องนำส่งหรือฝากขังชั้นศาล ซึ่งผู้ต้องหาและจำเลยที่มีความประสงค์จะร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว จะต้องยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่ โดยดำเนินการตามขั้นตอนตามที่ศาลกำหนด ผู้ต้องหาและจำเลยจะต้องจัดหาหลักประกันใหม่ เพื่อนำมาดำเนินการยื่นคำร้องโดยเฉพาะหลักทรัพย์หรือโฉนดที่ดินจะต้องเช่าใหม่ อาจจะเป็นโฉนดเต็มพร้อมใบประเมินราคาที่ดินให้ถูกต้อง ซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากสำหรับชาวบ้านที่มีรายได้น้อย บางรายจึงมีการปลอมแปลงเอกสาร เช่นมีการปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับหรือปลอมแปลงบางส่วน เพื่อลดค่าใช้จ่ายหรือบางรายปลอมแปลงหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินให้มีมูลค่าสูงขึ้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ได้รับการปล่อยชั่วคราวและหลบหนีไป

2.2.3 การประกันตัวชั้นศาล พบว่า ปัญหากรณีใช้บุคคลเป็นหลักประกัน บางแห่งเอกสารไม่สมบูรณ์ เช่น หน่วยงานไม่ลงเลขที่ ไม่มีเลขที่หนังสือออกขาดการตรวจสอบความสมบูรณ์ของหนังสือรับรอง ต้องเสียเวลานำกลับไปแก้ไข ผู้ต้องหาและจำเลยต้องถูกควบคุมตัวไว้ก่อนจนกว่าเอกสารหลักฐานจะถูกต้องและได้รับการพิจารณาจากศาล

3. จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ต้องหาและจำเลยประสบปัญหาการขอประกันตัว ได้แก่ ปัญหาผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน หลักทรัพย์ที่ใช้อยู่ขอประกันหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องประกัน หน้าที่ของนายประกันการคืนหลักทรัพย์ การประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยในชั้นตำรวจ อัยการ และศาลดังนี้

3.1 การขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย

3.1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน พบว่า ผู้มีสิทธิ์ส่วนใหญ่หลักทรัพย์ไม่เพียงพอหรือขาดหลักทรัพย์ โดยเฉพาะโฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินหายาก บางรายปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับ หรือปลอมแปลงชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์แล้วนำมาขึ้นเป็นหลักประกัน

3.1.2 หลักทรัพย์ที่ชื้อยื่นขอประกัน พบว่า ปัญหาโฉนดที่ดินหายากต้องเช่าในราคาสูง ผู้ต้องหาและจำเลยบางรายมีญาติที่เป็นข้าราชการได้ไปขอความช่วยเหลือ โดยนำหนังสือรับรองแสดงสถานะตำแหน่งและระดับเงินเดือนจากต้นสังกัด แต่หนังสือฉบับดังกล่าว หน่วยงานไม่มีเลขหนังสือออก ทำให้เอกสารไม่สมบูรณ์ต้องเสียเวลานำกลับไปแก้ไขในวันนั้นจึงดำเนินการยื่นคำร้องขอประกันให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้

3.1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน พบว่า ปัญหาหลักฐานที่ผู้มีสิทธิจัดเตรียมไม่ครบหายากเสียเวลา คือ ทะเบียนหย่า (กรณีผู้ร้องขอเป็นหม้าย) หรือใบมรณบัตรของคู่สมรส หรือสำเนาทะเบียนบ้านที่เจ้าหน้าที่ระบุคำว่า “ตาย” ไว้หน้าชื่อคู่สมรส เพราะบางรายอาจจะเสียชีวิตมานานแล้ว ใบมรณบัตรสูญหายต้องเสียเวลาไปแจ้งหายที่สถานีตำรวจหรือที่ที่ว่าการอำเภอและขอใบรับรองออกให้ใหม่ และยังมีหลักฐานอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่จะต้องประกอบในการยื่นคำร้องขอประกัน ผู้ต้องหาและจำเลยที่ถูกควบคุมตัว บางรายจึงต้องตัดสินใจขอความช่วยเหลือจากนายประกันอาชีพหรือตึนโรงตึนศาล ซึ่งมีความพร้อมทุกอย่างสะดวกรวดเร็ว ดำเนินการได้ทันเวลา แม้จะต้องมีค่าบริการแต่ก็ได้รับอิสรภาพเป็นที่พอใจ

3.1.4 หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักทรัพย์ พบว่า นายประกันประสบปัญหาผู้ต้องหาและจำเลยผิดนัดไม่ไปศาลตามวันเวลาที่นัดหมายเพราะวิตกกังวลกลัวศาล กลัวติดคุกกลัวความผิด ผู้ต้องหาบางรายหลบหนีนายประกันต้องรับผิดชอบจ่ายค่าปรับตามสัญญาประกันเต็มตามจำนวนโดยต้องนำไปจ่ายภายใน 30 วัน และต้องเสียเวลาตามตัวผู้ต้องหาส่งตัวให้ศาล ดำเนินคดีตามกฎหมาย ทั้งนี้ต้องอาศัยอำนาจศาลออกหมายจับจำเลย

ปัญหาการคืนหลักทรัพย์ พบว่า กรณีผู้ต้องหาหลบหนีตามตัวไม่ได้ ผู้ประกันและผู้เป็นหลักประกันไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาได้ตามนัด โดยไม่มีเหตุผลสมควร ถือว่าผิดสัญญาประกัน ผู้ประกันและผู้เป็นหลักประกันจะต้องจ่ายค่าปรับเต็มตามสัญญา ต้องนำเงินค่าปรับมาชำระต่อศาลภายในเวลา 30 วัน และนายประกันยังต้องตามผู้ต้องหาหรือจำเลยส่งตัวมาให้ศาล ดำเนินคดีตามกฎหมาย โดยอาศัยอำนาจศาลออกหมายจับจำเลย เมื่อนำผู้ต้องหาหรือจำเลยส่งตัวให้ศาลแล้ว ผู้ประกันจึงจะมีสิทธิร้องขอให้ศาลอนุญาตคืนหลักประกันได้

3.2 การประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัญหาการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยของจังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่ว่าจะเป็นชั้นตำรวจ อัยการ และศาล ประสบปัญหาทุกชั้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำปัญหาดังกล่าวมาเสนอ ดังนี้

3.2.1 การประกันตัวชั้นตำรวจ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ผู้ต้องหาและจำเลยขาดความรู้ว่าตัวเองสามารถยื่นประกันตัวเองได้จึงต้องใช้บริการตึนโรงตึนศาล หรือขอความช่วยเหลือจากคนอื่น เช่น ญาติพี่น้อง คนที่รู้จักกัน ผู้นำชุมชนที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองหรือฝ่าย

ปกครองท้องถิ่นให้ช่วยเหลือ ซึ่งจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแม้บุคคลเหล่านั้นจะไม่เรียกร้อง แต่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจะต้องจ่ายมากขึ้นตามความเหมาะสม ทำให้ผู้ต้องหาและจำเลยต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น

3.2.2 การประกันตัวชั้นอัยการ พบว่า ปัญหากรณีบุคคลเป็นประกันผู้ต้องหา และจำเลยที่ยากจนไม่มีเงินเช่าโฉนดที่ดินซึ่งนายทุนกำหนดราคาไว้สูง บางรายมีญาติเป็นข้าราชการ หรือ มีคนรู้จักที่มีตำแหน่งทางการเมืองฝ่ายปกครองท้องถิ่น จึงไปขอความช่วยเหลือโดยคิดว่าจะมีค่าใช้จ่ายน้อย ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีหนังสือรับรองตำแหน่งจากต้นสังกัดเมื่อนำมาเป็นหลักฐาน ประกอบแล้วบางหน่วยงาน ไม่มีเลขหนังสือออก เอกสารไม่สมบูรณ์ต้องเสียเวลานำกลับไปแก้ไข และในวันนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับการประกันตัวทันตามเวลา จากปัญหาดังกล่าวผู้ต้องหาหรือจำเลยหลายรายต้องกลับมาใช้บริการหรือขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาล ซึ่งมีประสบการณ์ และมีความพร้อมสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว แม้จะต้องจ่ายค่าบริการก็ยอมเพราะตัวเอง ต้องการอิสรภาพ

3.2.3 การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นศาล พบว่า ปัญหาพบว่า หลักทรัพย์หายาก โดยเฉพาะโฉนดที่ดิน ส่วนใหญ่ชาวบ้านได้นำไปจดจำนองไว้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นประกันเงินกู้ ไม่สามารถนำโฉนดที่ดินดังกล่าวออกมาใช้ได้ การประเมินราคาที่ดินก็ได้น้อย เสียเวลานาน ลำบากในการติดต่อราชการที่สำนักงานที่ดินจังหวัด ยิ่งกว่านั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยกรณี ยาเสพติดหลักทรัพย์ประกันยากมากเพราะใช้วงเงินสูง นายประกันไม่กล้าเสี่ยงต่อการประกัน และคดีอาญาอีกหลายกรณีที่มีปัญหาในการประกันตัวในชั้นศาล

ดังนั้นจึงมีนายประกันบางคนหรือญาติผู้ต้องหาและจำเลยได้คิดปลอมแปลง โฉนดที่ดินโดยนำเอาโฉนดที่ดินที่เจ้าของกรรมสิทธิ์เคยแจ้งขายนำมายื่นเป็นหลักประกันต่อศาล และ ยังมี บางรายปลอมแปลงชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือปลอมหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินทั้งฉบับ หรือเฉพาะส่วนราคาให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับวงเงินที่ศาลกำหนดเพื่อนำไปดำเนินการ เป็นหลักประกันยื่นคำร้องขอประกันให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ได้รับการปล่อยชั่วคราว กว่าจะมีการตรวจสอบโดยทำหนังสือแจ้งอายุที่ดินกว่าจะทราบผลผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไปแล้ว แต่การกระทำดังกล่าวมีการตรวจสอบเอกสารจากเจ้าหน้าที่ศาลโดยละเอียด เมื่อทราบว่าเป็น การปลอมแปลงเอกสารก็สามารถดำเนินการออกหมายจับควบคุมตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาสรุปโดยจัดทำตารางสรุปปัญหาแต่ละจังหวัด เรียงตามลำดับปัญหาดังปรากฏในตารางที่ 1

ตาราง 1 สรุปสภาพปัญหาของที่ดินโรงดินศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรมภาคอีสาน

ที่	กระบวนการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย	จังหวัดร้อยเอ็ด	จังหวัดมหาสารคาม	จังหวัดกาฬสินธุ์	หมายเหตุ
1	การขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย 1) ผู้มีสิทธิ์ยื่นคำร้องขอประกัน	ขาดหลักทรัพย์ วิตกกังวล กลัวศาล ขาดความรู้ด้านกฎหมาย ไม่เข้าใจว่าผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิ์ประกันตัวเองได้	- ขาดหลักทรัพย์ต้องเช่าในราคาสูง - ขาดความรู้ด้านกฎหมาย	- ขาดหลักทรัพย์ต้องมีค่าใช้จ่ายในวงเงินสูง - ขาดความรู้ด้านกฎหมายมีการปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับ	
	2) หลักทรัพย์ที่ใช้นั้นขอประกัน	โฉนดที่ดินหายาก ใช้เวลานานในการประเมิน การปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับ โฉนดที่ดินติดจำนองธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์	โฉนดที่ดินหายาก โฉนดที่ดินติดจำนองธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์ ไม่สามารถนำออกมาใช้ได้	โฉนดที่ดินหายากราคาประเมินไม่เพียงพอ โฉนดที่ดินติดจำนองกับนายทุนจึงมีการปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับหรือปลอมแปลงเป็นบางส่วน	
	3) หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน	ขาดความพร้อมเกี่ยวกับเอกสาร เช่น คำยินยอมของคู่สมรส ทะเบียนหย่า	เอกสารสำคัญไม่พร้อม เช่น ทะเบียนสมรส คำยินยอมของคู่สมรส	ขาดความพร้อมด้านเอกสาร โดยเฉพาะคำยินยอมของคู่สมรส ทะเบียนหย่า	
	4) หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักทรัพย์	ถ้าเป็นคนในครอบครัว ควบคุมพฤติกรรมการชดเชย	ผู้ต้องหาหรือจำเลยกรณียาเสพติดมีความเสี่ยงสูง	ปัญหาเสพติด หานายประกันยาก เสี่ยงต่อผู้ต้องหาหลบหนี	

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	กระบวนการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย	จังหวัดร้อยเอ็ด	จังหวัดมหาสารคาม	จังหวัดกาฬสินธุ์	หมายเหตุ
2	การประกันตัวผู้ต้องหา 1) ตำรวจ	ผู้ต้องหาบางคนไม่มีเงินหรือหลักทรัพย์ประกัน ขาดความรู้เกี่ยวกับการประกันตัวเอง	หลักทรัพย์หายาก ต้องเช่าราคาสูง ขาดความรู้เกี่ยวกับการมีสิทธิประกันตัวเอง	ผู้ต้องหาหรือจำเลยคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ ขาดความเกรงใจ ใช้คำพูดไม่เหมาะสม	
	2) อัยการ	ผู้ต้องหาหลบหนีชั้นอัยการ กรณีไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัว และกรณีการปลอมแปลงหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดิน	การปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับหรือบางส่วน	กรณีบุคคลเป็นประกัน บางแห่งไม่มีเลขหนังสือออกหน่วยงานไม่ลงเลขที่หนังสือทำให้เอกสารไม่สมบูรณ์ เสียเวลานำไปแก้ไข	
3) ศาล	การบังคับประกันตามสัญญา เจ้าของหลักทรัพย์ไม่มาศาลด้วยตนเอง		บุคคลค้าประกัน เอกสารไม่สมบูรณ์ เช่น บางแห่งไม่มีเลขที่หน่วยงานไม่มีเลขที่หนังสือออก	คดียาเสพติดหลักประกันยุ่งยากที่สุด และยังต้องใช้วงเงินจำนวนมาก เป็นคดีที่มีความเสี่ยงสูง	

ตอนที่ 3 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษา พบว่า การใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย โดยนำภูมิปัญญา 5 ด้านมาใช้ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาด้านภาษา 2) ความสัมพันธ์ 3) ด้านสังคม 4) ด้านทรัพย์สิน (ค่าใช้จ่าย) 5) การดูแลช่วยเหลือ ซึ่งตึนโรงตึนศาลนำไปใช้ 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลย 2) ผู้ต้องหาและจำเลยเข้ามาพบตึนโรงตึนศาล 3) การแนะนำแบบเครือข่าย แต่ละรูปแบบตึนโรงตึนศาลมีวิธีการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย ดังนี้

1. รูปแบบการเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลย

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลยของตื้นโรงตื้นศาล โดยเข้าไปทำความรู้จักกับผู้ที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาลเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นรู้ว่าตัวเองประกอบอาชีพตื้นโรงตื้นศาลอยู่ที่บริเวณศาลแห่งนี้มานานแล้วยินดีรับใช้รับบริการทุกคนที่มีความเดือดร้อน เพื่อให้ผู้สันทนวยเกิดความมั่นใจกล้าปรึกษาเรียกใช้บริการตื้นโรงตื้นศาล เช่น ช่วยเขียนเอกสารเพื่อยื่นคำร้องประกันผู้ต้องหาและจำเลย แนะนำขั้นตอนการประกันผู้ต้องหา การจัดเตรียมเอกสารและแนะนำคุณสมบัติผู้ที่มีสิทธิ์ประกันผู้ต้องหาและจำเลยแนะนำสถานที่ อาทิ ศาลจังหวัดทุกจังหวัดมีพื้นที่สำหรับผู้ต้องหาและจำเลยตลอดทั้งญาติที่ติดตามมากับผู้ต้องหาและจำเลยมีที่นั่งสะดวกสบาย และบริเวณพื้นที่ด้านนอกยังมีที่นั่งสำหรับตื้นโรงตื้นศาลที่จะเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลยสามารถพูดคุยกันได้อย่างอิสระเสรีตามความพอใจ นอกจากนี้บริเวณศาลจังหวัดในภาคอีสานหลายแห่งโดยเฉพาะศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ มีศาลาสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยตลอดทั้งญาติและผู้ที่มาติดต่อราชการศาลได้นั่งพักรับประทานอาหาร พบปะตื้นโรงตื้นศาล ทนวยความ หรือรอรับเอกสารรอรับญาติ และยังมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับกราบไหว้บนบานขอพรตามความเชื่อของชาวอีสาน

ศาลาบริการประชาชนของศาลจังหวัด หลายแห่งในภาคอีสาน ได้แก่ ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ทุกวันที่เปิดทำการจากวันวันจันทร์ถึงวันศุกร์จะมีตื้นโรงตื้นศาลเข้ามาใช้บริการผู้ต้องหาและจำเลย หรือแนะนำตัวกับผู้ที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาล แนะนำสถานที่ ขั้นตอนการติดต่อราชการที่ศาล ซึ่งการให้บริการนั้นตื้นโรงตื้นศาลจัดเตรียมความพร้อมด้านเอกสาร หลักทรัพย์ อาทิ โฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินราคาที่ดิน และหลักทรัพย์อื่น ๆ สำหรับใช้ประกันผู้ต้องหาและจำเลย พร้อมบริการทนวยเวลา หอพระเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกทางประตูเข้าศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความเชื่อของชาวอีสาน เชื่อว่าอาคารสถานที่ทุกแห่งมีเจ้าที่ปกป้องคุ้มครอง หากมีความเดือดร้อนทุกขใจให้ไปกราบไหว้ขอพรท่านจะช่วยเหลือ ซึ่งความเป็นจริงแล้วสิ่งศักดิ์ดีเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เป็นที่พึ่งทางใจ จึงมีปรากฏให้เห็น เช่น ศาลาบริการประชาชนตั้งอยู่บริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ดทุกวันเปิดทำการวันจันทร์ถึงวันศุกร์จะมีตื้นโรงตื้นศาลเข้ามาใช้บริการผู้ต้องหาและจำเลย หรือแนะนำตัวกับผู้ที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาล แนะนำสถานที่ ขั้นตอนการติดต่อราชการที่ศาล ซึ่งการให้บริการนั้นตื้นโรงตื้นศาลจัดเตรียมความพร้อมด้านเอกสาร หลักทรัพย์ อาทิ โฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินราคาที่ดิน และหลักทรัพย์อื่น ๆ สำหรับใช้ประกันผู้ต้องหาและจำเลย พร้อมบริการทนวยเวลา

นอกจากนี้ ยังมีหอพระเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกทางประตูเข้าศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความเชื่อของชาวอีสาน เชื่อว่า อาคารสถานที่ทุกแห่งมีเจ้าที่ปกป้องคุ้มครอง หากมีความเดือดร้อนทุกขใจให้ไปกราบไหว้ขอพรท่านจะช่วยเหลือ ซึ่งความเป็น

จริงแล้วสิ่งศักดิ์เป็นอีกส่วนหนึ่งที่เป็นที่พึ่งทางใจ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว ดินโรงดินศาลได้พาผู้ต้องหาและจำเลยเข้าไปกราบไหว้ขอพรหรือบนบานตามความเชื่อ

ดังนั้น การแนะนำตัวของดินโรงดินศาล เพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลยรู้จักเกิดความมั่นใจในการให้ความช่วยเหลือนั้น ดินโรงดินศาลจะต้องแสดงบทบาทหรือขั้นตอนการช่วยเหลือ โดยเฉพาะการจัดเตรียมเอกสาร หลักทรัพย์ ลำดับขั้นตอนการดำเนินการตามระเบียบที่ศาลกำหนด หรือตามกระบวนการยุติธรรม ถูกต้องเชื่อถือได้สามารถดำเนินการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวได้ จะทำให้ผู้ต้องหาและจำเลยตลอดทั้งญาติเชื่อมั่นเกิดความพอใจยินดีจ่ายค่าบริการและบอกต่อในสิ่งที่ประทับใจเป็นการแนะนำการให้บริการของดินโรงดินศาลที่ดี ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและต่อไป

2. ผู้ต้องหาและจำเลยเข้ามาพบดินโรงดินศาล

ผู้ต้องหาและจำเลยนับได้ว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล ปัจจุบันมีจำนวนมาก เพราะจำนวนประชากรมากขึ้น คดีความทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาก็มีเพิ่มขึ้น เมื่อบุคคลใดประสบปัญหาาคดีความต้องคิดหาคนที่จะมาช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหา โดยเฉพาะดินโรงดินศาลซึ่งเข้าใจว่าเป็นบุคคลธรรมดาที่มีความรู้เกี่ยวกับคดีความ พง่ายใช้คลอง ผู้ต้องหาและจำเลยหรือญาติจึงเลือกที่จะไปพบดินโรงดินศาลเพื่อขอความช่วยเหลือ อาจจะเป็นที่บ้านหรือที่ศาลตามเวลาและโอกาส การเข้าพบดินโรงดินศาลนั้นส่วนใหญ่ผู้ต้องหาและจำเลยจะมีญาติมาด้วย เพื่อช่วยพูดคุยปัญหาที่เกิดขึ้นและขอความช่วยเหลือให้ประกันตัว โดยมีค่าบริการตามความเหมาะสม เพราะกำหนดราคามาตรฐานมากน้อยขึ้นอยู่กับคดีความหรือการพูดคุยเจรจาระหว่างผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน และดินโรงดินศาลจะตกลงราคากัน ซึ่งบางครั้งการเข้ามาพบกัน อาจจะมีสิ่งของมาฝากถามทุกข์สุขเล่าความเป็นมาสู่กันฟัง ไปมาหาสู่ผูกสัมพันธ์ไมตรีเคารพนับถือเป็นเสี้ยว ลูกและญาติจนปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลหรือผู้ต้องหาและจำเลยมีจำนวนมากอันเนื่องมาจากประชากรเพิ่มขึ้น ส่งผลให้คดีความทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับประชาชนได้เรียนหนังสืออ่านออกเขียนได้ พอมีความรู้ด้านกฎหมาย การตัดสินใจที่ถูกต้องจึงหันมาปรึกษาทนายความและบุคคลที่พอมีความรู้ด้านกฎหมาย เช่น ดินโรงดินศาลซึ่งเป็นบุคคลที่เข้าพบได้ง่ายกล่าวพูดปัญหาที่เกิดขึ้น อาจจะเป็นที่บริเวณศาลหรือที่บ้าน และการสนทนากันอาจใช้คำพูดภาษาพื้นบ้านเข้าใจง่าย ค่าใช้จ่ายตกลงกันได้ในราคามิตรภาพ บางครั้งการเข้าพบอาจนำสิ่งของมาฝาก เช่น ข้าวสาร ปลาแห้ง และพืชผัก เป็นการผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยกันแก้ปัญหาโดยเฉพาะคนที่ได้รับความเดือดร้อนทำให้เกิดความบันเทิงใจหาความสุขได้ยาก ต้องการขวัญกำลังใจ ต้องการความช่วยเหลือ โดยคิดว่าดินโรงดินศาลจะเป็นที่พึ่งได้ดีที่สุดในขณะที่ตนเองอยู่ในสภาพเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งต้องการความ

คุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดี และต้องการความยุติธรรมโดยการพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับการที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่มีมาตรฐาน และถูกต้องในขั้นตอนการปฏิบัติหรือตามกระบวนการยุติธรรม และยังพบว่าผู้ประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาลเป็นบุคคลธรรมดาที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลย พอมีความรู้เรื่องการเขียนคำร้อง คำแถลงขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย เพื่อให้ศาลอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวเป็นที่พึงของชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล สามารถช่วยเหลือบุคคลดังกล่าวที่ได้รับอิสรภาพชั่วคราวได้อาชีพตึนโรงตึนศาลจนเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาลจากอดีตจนปัจจุบัน

3. การแนะนำแบบเครือข่าย

เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่าอาชีพตึนโรงตึนศาลเป็นอาชีพอิสระซึ่งบุคคลที่ประกอบอาชีพนี้ส่วนใหญ่เป็นที่ยอมรับของผู้ต้องหาและจำเลยหรือบุคคลทั่วไปที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล โดยเฉพาะผู้ต้องหาและจำเลยที่เคยได้รับความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาล เช่น ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการติดต่อขอยื่นประกันตัว การช่วยเขียนคำร้อง คำแถลง การจัดระเบียบเรียงเอกสาร การแนะนำให้รู้จักตำรวจเจ้าของคดี เจ้าหน้าที่ศาล ทนายความ กรณีที่คดีความมีการฟ้องร้อง การช่วยหาหลักทรัพย์เพื่อประกันผู้ต้องหาและจำเลย ตลอดจนการช่วยประสานงานอื่น ๆ จนคดีความสิ้นสุด เมื่อตัวเองได้รับความช่วยเหลือ แม้จะมีค่าใช้จ่ายบ้างแต่ก็ช่วยให้ได้รับอิสรภาพแม้จะเป็นอิสรภาพชั่วคราวก็เป็นสิ่งที่พึงพอใจ ได้บอกต่อคนอื่นถึงสิ่งที่ได้รับความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลที่ให้บริการอยู่บริเวณศาลจังหวัดทั่วไปในภาคอีสาน โดยเฉพาะบริเวณศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดมหาสารคาม และศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ การดำเนินงานของตึนโรงตึนศาลได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ผู้ต้องหา และจำเลยหลายคนได้รับคำแนะนำจากตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล และทนายความให้มาขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลจนกลายเป็นเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยเกิดจากมีผู้กล่าวหาว่าทำความผิด ซึ่งผู้กล่าวหาได้ไปแจ้งความกับตำรวจให้ดำเนินคดีบุคคลดังกล่าว หรือไม่มีผู้ใดแจ้งความแต่ตำรวจจับได้ในขณะที่ทำผิดเรียกว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลย” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล และต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้ตัวเองมีอิสรภาพโดยใช้ความพยายาม เสาะแสวงหาบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย เช่น นายประกันหรือตึนโรงตึนศาล ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องได้ให้ความช่วยเหลือโดยการแนะนำ กล่าวคือ

เครือข่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีผู้ต้องหาและจำเลยถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจคดีความสามารถประกันตัวได้ แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยขาดคุณสมบัติไม่สามารถประกันตัวเองได้ หรือหลักทรัพย์ไม่เพียงพอ เอกสารไม่ครบ หรือขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่สามารถดำเนินการประกันชั่วคราวได้ แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความประสงค์อยากให้ตัวเองมีอิสรภาพ เจ้าหน้าที่ตำรวจ

อาจจะแนะนำให้ไปขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลเพื่อจะไดัดำเนินการขอประกันชั่วคราวได้ ตามระเบียบของศาลหรือตามกระบวนการยุติธรรม ถ้าตกลงกันได้ตึนโรงตึนศาลจะมีสินน้ำใจให้ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่แนะนำลูกค้ำมาใช้บริการตามความเหมาะสม

เครือข่ายเจ้าหน้าที่ศาล กรณีผู้ต้องหาและจำเลยติดต่อบอกรายละเอียด การยื่นประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย และมีความประสงค์จะขอให้ปล่อยชั่วคราว แต่เอกสารและ หลักทรัพย์ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ศาลอาจจะแนะนำให้ไปพบตึนโรงตึนศาลโดยบอกชื่อนามสกุล และเบอร์โทรศัพท์ของตึนโรงตึนศาล ส่วนรายละเอียดให้ไปตกลงกันเอง ผู้ต้องหา จำเลย หรือ ญาติ ก็ดำเนินตามค้ำแนะนำของเจ้าหน้าที่ศาล เมื่อตกลงกันได้และผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการ ประกันตัวตามความประสงค์ ตึนโรงตึนศาลได้รับค้ำบริการแล้วก็จะแบ่งปันให้เจ้าหน้าที่ศาลตาม ความเหมาะสมมากน้อยตามที่ได้รับจากการบริการ

เครือข่ายทนายความ ตึนโรงตึนศาลกับทนายความเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพ อยู่ในบริเวณศาลอยู่คู่กันมาจากอดีตจนปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าแยกกันไม่ออก กรณีที่ผู้ต้องหาหรือ จำเลยได้รับอนุญาตให้ยื่นขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยขาดคุณสมบัติหรือขาด หลักทรัพย์ เอกสารไม่พบ หรือขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง ทนายความอาจจะแนะนำให้ไปขอความช่วยเหลือจาก ตึนโรงตึนศาล ซึ่งทำได้หลายรูปแบบ เช่น ให้เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้ บอกชื่อนามสกุลหรือทนายความอาจจะโทรศัพท์ติดต่อให้ รายละเอียดให้ไปตกลงกันเอง เมื่อผู้ต้องหาหรือ จำเลยไปพบ ตึนโรงตึนศาลตามค้ำแนะนำของทนายความแล้ว ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ผู้ต้องหาหรือ จำเลยได้รับการประกันตัวมีอิสระชั่วคราวตามความประสงค์ ตึนโรงตึนศาลได้รับค้ำบริการตามที่ตกลงกันก็จะแบ่งปันให้ทนายความที่แนะนำมา มากน้อยตามความเหมาะสม หรือกรณีที่คดีความของผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่สิ้นสุดตึนโรงตึนศาลก็จะแนะนำทนายความที่อยู่ในเครือข่ายของตนเองเพื่อ ช่วยดำเนินการต่อไป

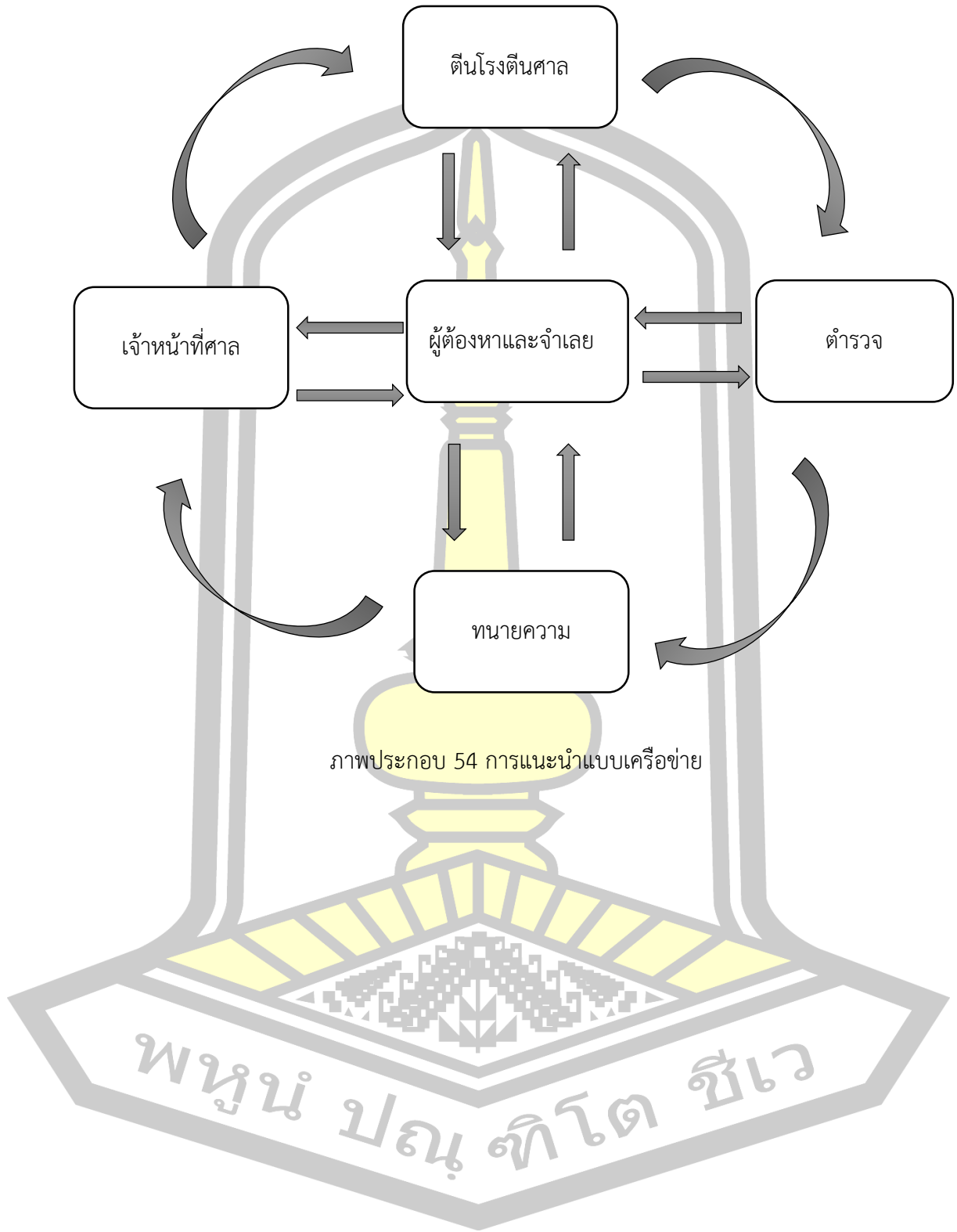
กรณีผู้ต้องหาและจำเลยถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจคดีความสามารถยื่น ร้องขอประกันได้ แต่ผู้ต้องหาและจำเลยขาดคุณสมบัติหรือขาดหลักทรัพย์ เอกสารไม่ครบ ไม่ สามารถดำเนินการยื่นค้ำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยยังมีความประสงค์ที่จะยื่น ค้ำร้องขอประกันตัวเองให้มีอิสรภาพชั่วคราว ตำรวจอาจจะแนะนำให้ไปขอความช่วยเหลือจากตึน โรงตึนศาล หรือเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลแนะนำให้ไปพบตึนโรงตึนศาลเพื่อดำเนินการช่วยเหลือ การเขียนค้ำร้อง ค้ำแถลงในการยื่นค้ำร้องขอประกัน หรือทนายความแนะนำให้ไปปรึกษาตึนโรงตึน ศาลให้ช่วยจัดหาหลักทรัพย์และแบบประเมินราคาที่ดินให้ถูกต้องตามระเบียบที่ศาลกำหนด ซึ่งการ แนะนำผู้ต้องหาและจำเลยดังกล่าวเป็นการส่งต่อเป็นการช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนเบื้องต้น เพื่อให้ทันเวลาในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมโดยบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและ จำเลยเช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล ทนายความ อัยการ เรียกว่า “เครือข่าย” และยังเป็น การ

อำนาจ ความสะดวกแก่ชาวบ้านที่มาติดต่อราชการที่ศาล สิ้นน้ำใจในการแนะนำไม่ได้เรียกร้องจากผู้ต้องหาและจำเลย อาจจะมีการบริการตามความเหมาะสม หรือมีค่าเช่าหลักทรัพย์ซึ่งต้องทำสัญญาประกันเพราะเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยความเสี่ยงต่อการหลบหนี ผิดนัดศาล ซึ่งนายประกันหรือตืนโรงตืนศาลต้องเสี่ยงในการดำเนินงาน บุคคลที่ประกอบอาชีพตืนโรงตืนศาลเป็นเวลายาวนานมีความซื่อสัตย์ ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนด้วยความยุติธรรม เป็นที่รู้จักของบุคคลหลายอาชีพ โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลย เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล พนักงานอัยการ ทนายความ เมื่อพบเห็นผู้ต้องหาและจำเลยเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือในการยื่นคำร้องขอประกันให้ปล่อยชั่วคราวแต่ขาดคุณสมบัติดำเนินการไม่ได้ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องดังกล่าวก็จะแนะนำให้มาพบตืนโรงตืนศาลที่ดีเพื่อให้ช่วยเหลือ การแนะนำไม่ต้องการค่าตอบแทนจากผู้ได้รับความเดือดร้อนแต่อาจจะ ได้จากตืนโรงตืนศาลตามความเหมาะสมหรือตามข้อตกลงของเครือข่าย

การดำเนินการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตืนโรงตืนศาลโดยมีรูปแบบการใช้ ภูมิปัญญาที่หลากหลายดังที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล และเป็นการอำนวยความสะดวก ซึ่งยังมีชาวบ้านในสังคมอีสานอีกจำนวนมากที่ขาดความรู้ด้านกฎหมายยังไม่เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมซึ่งปัจจุบันมีบุคคลที่ประกอบอาชีพตืนโรงตืนศาลเข้ามาให้บริการช่วยเหลือชาวบ้านที่มาติดต่อราชการที่ศาลเป็นการช่วยเหลือเบื้องต้นและเป็นการแบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่ศาลและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลยโดยการช่วยเหลือเป็นบางส่วนตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสานต่อไป

โดยสรุป ตืนโรงตืนศาลมีรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรม 3 รูปแบบ คือ 1) การเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลย 2) ผู้ต้องหาและจำเลยเข้ามาพบตืนโรงตืนศาล 3) การแนะนำแบบเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อพัฒนาสังคมในภาคอีสาน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ตึนโรงตึนศาลที่ดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหา และจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาสรุปผล อภิปรายผล ตามลำดับความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. สรุปผล
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผล

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

ตึนโรงตึนศาลในภาคอีสานมีมานานอาจกล่าวได้ว่า พร้อมกับการตั้งศาลจังหวัด เช่น ตึนโรงตึนศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ คำว่า “ตึนโรงตึนศาล” เป็นภาษาที่ชาวอีสานสื่อความหมายในการใช้เรียกบุคคลที่ประกอบอาชีพอยู่ในบริเวณศาลด้วยวิธีการเข้าไปพักทนายแนะนำตนเองกับผู้ที่มาติดต่อราชการที่ศาล เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล โดยเฉพาะผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งบุคคลดังกล่าวกำลังต้องการความช่วยเหลือในการขอให้ปล่อยชั่วคราวหรือต้องการประกันตัวซึ่งจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนระเบียบศาลหรือตามกระบวนการยุติธรรม โดยจะต้องอาศัยผู้มีประสบการณ์มีความรู้ในการเขียนคำร้อง จัดเอกสารประกอบคำร้อง หลักทรัพย์และอื่น ๆ ตามที่ศาลกำหนด

การดำเนินการดังกล่าวตึนโรงตึนศาลจะเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องรวดเร็วจนเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของชาวบ้านที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาล ซึ่งการให้บริการของตึนโรงตึนศาล เช่น การช่วยเขียนคำร้องเพื่อขอให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยจะต้องจัดหาเอกสารของผู้มีสิทธิ์ประกันแนบคำร้องให้ถูกต้อง และจะต้องจัดหาหลักทรัพย์ให้เพียงพอตามระเบียบที่กฎหมายกำหนด ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงจะได้รับอนุญาตให้ประกันตัวมีอิสรภาพแม้จะเป็น

วันเวลาไม่มากนัก แต่ทุกคนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ไม่ต้องการที่จะให้ตัวเองถูกควบคุมตัว แต่การจัดหาเอกสาร หรือหลักทรัพย์ดังกล่าว ส่วนใหญ่ขาดความพร้อมขาดความรู้และประสบการณ์ จึงจำเป็นต้องขอ ความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาลโดยยอมจ่ายค่าบริการในการติดต่อประสานงาน ค่าเช่าหลักทรัพย์ด้วยเงินสดจำนวนมากน้อยยินดีจ่าย ขอเพียงให้ได้รับอิสรภาพ มีโอกาสได้ปรึกษากับครอบครัวในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งความเป็นอิสรภาพเป็นความต้องการทางด้านจิตใจของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเมื่อตัวเองมีความทุกข์ หากมีใครมาช่วยเหลือให้พ้นทุกข์จะเกิดความสุขประทับใจว่าบุคคลที่มาช่วยเหลือในเวลานั้นเปรียบเสมือนเทพเจ้าเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงสุด ส่งผลให้บุคคลที่ประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาลหลายคนได้รับการยกย่องจากผู้ต้องหาและจำเลยว่าเป็นตึนโรงตึนศาลที่ดีที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยความจริงใจปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบงานให้ ความช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนให้ได้รับอิสรภาพตามความเหมาะสมทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมและความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของตึนโรงตึนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

ปัจจุบันตึนโรงตึนศาลยังมีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาลที่ต้องการความช่วยเหลือให้รอดพ้นการถูกควบคุมตัวไม่ว่าจะเป็นการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิยื่นประกันตัวหรือตึนบุคคลที่มีสิทธิยื่นประกัน เอกสาร หลักทรัพย์ และจะต้องเขียนคำร้องเพื่อ ขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามกระบวนการยุติธรรมตามลำดับขั้นตอนที่ ศาลกำหนด คือ 1) การขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย ต้องเตรียมเอกสารดังนี้ 1.1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย 1.2) หลักทรัพย์ที่ไ้ยื่นขอประกัน 1.3) หลักฐานที่ไ้ยื่นขอประกัน 1.4) หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน และ 2) การประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นตำรวจ ชั้นอัยการ และชั้นศาล ดังนี้

1. การขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย

1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย ได้แก่ ตัวผู้ต้องหาจำเลย หรือผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้างหรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์เสมือนญาติ พี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์เสมือนญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรหรือนิติบุคคล เช่น บริษัทห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ้นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น ทั้งนี้การ

อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวนชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ใช้ได้เฉพาะในชั้นนั้น เมื่อชั้นของการดำเนินคดีเปลี่ยนไป การยื่น คำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต้องยื่นใหม่

1.2 หลักทรัพย์ที่ไต่ถามขอประกัน ได้แก่ เงินสด และหลักทรัพย์อื่น เช่น ที่ดิน ที่มีโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก) พันธบัตรรัฐบาลสลากออมสิน เงินฝากธนาคารซึ่งต้องมีหนังสือค้ำประกันหรือหนังสือรับรองของธนาคาร หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย ศาลบางแห่งได้พิจารณาอนุญาตให้ใช้รถยนต์หรือจักรยานยนต์ ที่ดินมีเอกสาร (ภ.บ.ท.๕ ส.ค.ง น.ส.๒ หรือ สปก.) บ้านพักอาศัย ทรัพย์ที่ติดจำนองหรือภาระติดพันบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน ได้แก่ ส่วนราชการ ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ อาทิ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาส่วนท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง และทนายความ ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ คณะกรรมการประถมศึกษา แห่งชาติมีหนังสือสั่งการที่ ศธ/118/6078 ลว. 10 มิถุนายน 2542 ห้ามใช้หลักทรัพย์หรือ สถานการณ์เป็นเจ้าของที่ของรัฐไปประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ยกเว้น ประกันตัวบุคคลซึ่งเป็นสามีหรือภรรยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ ของข้าราชการผู้นั้น และการออกหนังสือรับรองเพื่อไปประกันตัวบุคคลดังกล่าวให้ผู้อำนวยการการศึกษาจังหวัด ต้นสังกัดเป็นผู้ลงนามในหนังสือรับรอง ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือ จำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เสมือนญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรโดยสามารถทำสัญญาประกันได้ใน วงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน ได้แก่ 1) บัตรประจำตัว ประชาชนของผู้มีสิทธิ์ยื่นคำร้องขอประกัน พร้อมบัตรประชาชนของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะประกัน ตัว 2) ทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านของผู้ร้องขอประกัน กรณีผู้ร้องขอประกันมีคู่สมรสจะต้องแสดง เอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ ใบสำคัญการสมรส บัตรประจำตัวประชาชนของคู่สมรส หนังสือให้ความ ยินยอมของคู่สมรส 3) หลักฐานการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล ในกรณีชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ไม่ตรงกับที่ ปรากฏในเอกสารแสดงสิทธิ์ในหลักทรัพย์ ซึ่งจะต้องมีหนังสือรับรองว่าเป็นบุคคลเดียวกัน 4) หนังสือเดินทาง (Passport) กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นชาวต่างประเทศต้องนำหนังสือเดินทางมา แสดงด้วย ทั้งนี้หากเอกสารที่ต้องนำมาประกอบไม่ครบในวันยื่นคำร้องขอประกัน ผู้ร้องขอประกัน อาจผิดผ่อนนำมาส่งศาลในภายหลัง ซึ่งศาลมีอำนาจพิจารณาอนุญาตให้ผิดผ่อนได้ตามเห็นสมควร

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน กล่าวคือ นายประกันต้อง รับผิดชอบผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดทุกนัด จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยเคร่งครัด จนกว่าคดีจะสิ้นสุดหรือจนกว่าจะได้รับอนุญาตถอนหลักทรัพย์ประกัน การขอคืนหลักประกันนั้น

หลังจากนายประกันได้นำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยส่งศาลตามกำหนดทุกนัดจนสิ้นสุดคดี และได้รับอนุญาตให้ถอนหลักประกันแล้วนายประกันจะดำเนินการเขียนคำร้องขอถอนหลักประกันและนำมายื่นเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

2. การประกันตัวผู้ต้องหา ชั้นตำรวจ ชั้นอัยการ และชั้นศาล กล่าวคือ

การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นตำรวจ กรณีผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวในชั้นสอบสวนหรือชั้นตำรวจ ผู้มีสิทธิ์ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องเข้าพบและยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในขณะนั้นไม่ว่าจะเป็นเจ้าของคดีหรือไม่ก็ตาม เพื่อติดต่อแจ้งความประสงค์และเขียนคำร้องขอประกันตัว หากเขียนเองไม่ได้ให้ร้องขอต่อพนักงานสอบสวนเพื่อส่งเจ้าหน้าที่ช่วยเขียนคำร้อง โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้นำส่งพนักงานสอบสวนและขอรับหลักฐานการรับสัญญาประกันโดยพนักงานสอบสวนต้องลงเวลารับคำร้องนั้นไว้ด้วย เจ้าพนักงานสอบสวนจะพิจารณาแจ้งผลการส่งคำร้องให้แล้วเสร็จภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่รับคำร้อง กรณีล่าช้าหรือไม่ได้รับความสะดวกให้เข้าพบหรือแจ้งต่อสารวัตรหรือหัวหน้าสถานีตำรวจแห่งนั้นให้ทราบทันที ทั้งนี้ต้องมีหลักฐานสำคัญประกอบคำร้องครบตามที่ระบุไว้ ได้แก่ 1) บัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิ์ยื่นประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย 2) หลักทรัพย์ที่จะใช้เป็นหลักประกัน ได้แก่ เงินสด โฉนดที่ดินพร้อมแบบประเมิน ราคาที่ดินที่ได้รับการประเมินแล้ว หรือหลักทรัพย์อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด และกรณีที่ยื่นขอประกันสมรสแล้วจะต้องมีหนังสือยินยอมจากสามีหรือภรรยาแล้วแต่กรณีนำไปแสดงด้วย

การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นอัยการ ในกรณีผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างพิจารณาสำนวนของพนักงานอัยการ หากผู้ต้องหาที่มีความประสงค์จะร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว การประกันตัวมี 2 กรณีคือ บันทึกรถยนต์ และการใช้หลักทรัพย์ในการประกัน กล่าวคือ การบันทึกรถยนต์อาจเข้าพบตามหมายเรียกหรือเข้าพบโดยพนักงานสอบสวนแจ้งให้มาพบตามวันเวลาที่กำหนดโดยไม่มี การจับกุมหรือควบคุมในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมผู้ต้องหาไปยังสำนักงานอัยการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานอัยการจะให้ผู้ต้องหารายงานตัวต่อสำนักงานอัยการตามกำหนดโดยผู้ต้องหาไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ขอยื่นประกันตัว การใช้หลักทรัพย์ประกัน การประกันตัวผู้ต้องหาใช้ชั้นอัยการ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมผู้ต้องหาไปยังสำนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานได้ตรวจสำนวนเบื้องต้นแล้ว หากผู้ต้องหาต้องการประกันตัวเพื่อขอปล่อยชั่วคราวระหว่างพนักงานอัยการพิจารณาลงความเห็นหรือทำคำสั่งสำนวนดังกล่าว การประกันจะใช้บุคคลหรือหลักทรัพย์ต่าง ๆ ประกันก็ได้ โดยปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือตามระเบียบของสำนักงานอัยการ เช่น สำนักงานอัยการจังหวัดมหาสารคามได้กำหนดหลักทรัพย์ในการประกันตัวผู้ต้องหา ดังนี้ หลักทรัพย์ รับของโจร ยักยอก วิวังราว วงเงินประกัน 50,000 – 200,000 บาท กรรโชกทรัพย์ 90,000 – 200,000 บาท ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ 150,000 –

500,000 บาท ช่มชืด พรากผู้เยาว์ อนาคต 200,000 – 500,000 บาท ทำร้ายร่างกาย 40,000 – 200,000 บาท ทำให้คนตายโดยประมาณ 120,000 – 250,000 บาท พยายามฆ่า 250,000 บาทขึ้นไป ฆ่าผู้อื่น 400,000 บาทขึ้นไป ฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อน 400,000 บาทขึ้นไป ฉ้อโกงทำให้เสียหาย บุกกรุก 50,000 – 200,000 บาท ปลอมแปลงเอกสาร 70,000 – 200,000 บาท อาวุธปืน ป่าไม้ วัตถุออกฤทธิ์ ยาเสพติดอื่น ๆ 50,000 บาทขึ้นไป

สภาพปัญหา การขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย พบว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน ตัวผู้ต้องหาหรือประกันตัวจำเลยนั้นส่วนใหญ่ขาดความพร้อมเกี่ยวกับหลักทรัพย์ไม่เพียงพอ เช่น โฉนดที่ดินหายากเพราะชาวบ้านในภาคอีสานนิยมทำโฉนดที่ดินไปใช้ทำธุรกรรมที่ธนาคารเพื่อการเกษตร จึงทำให้มีนายประกันบางคนกล้าเสี่ยงในการปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับ หรือปลอมแปลงบางส่วน และยังมีการปลอมแปลงหนังสือรับรองการประเมินราคาที่ดินเพื่อให้มีราคาสูงขึ้นและนำไปใช้ในการยื่นคำร้องขอประกันให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาและจำเลย ส่วนเงินสดนั้นหายากอยู่แล้ว และยังขาดความพร้อมเกี่ยวกับหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน ได้แก่ ทะเบียนสมรส คำยินยอมของคู่สมรส หรือเอกสารของคู่สมรสผู้ที่จะมายื่นคำร้องขอประกันชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ยิ่งกว่านั้นปัญหาที่สำคัญคือ กลัวศาลไม่ยอมไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย เข้าใจว่าการขึ้นโรงขึ้นศาลเป็นเรื่องไม่ดีหรือเชื่อว่าการไปให้ปากคำต่อศาลถ้าพูดไม่ตรงกับความเป็นจริงจะเป็นบาปต่อตัวเอง จึงไม่ยอมไปยุ่งเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเป็นญาติสนิทเป็นเพื่อนหรือบุคคลที่รู้จักกันเพียงไร หากมีปัญหาต้องคดีความจนขึ้นโรงขึ้นศาลจะปฏิเสธในการเป็นพยานไม่รู้ไม่เห็นไม่เป็นผู้ประกัน

ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องหาหรือจำเลยส่วนใหญ่จึงต้องขอความช่วยเหลือจากที่ดินโรงขึ้นศาลในการยื่นคำร้องขอประกันชั่วคราว ยินดีให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจนเสร็จสิ้นคดีแม้จะต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมากในการเช่าหลักทรัพย์ ขอเพียงให้ตัวเองได้พ้นการควบคุมจากตำรวจ อัยการและศาล แม้เป็นเพียงเวลาไม่นานนักการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยปัจจุบันมีปัญหาที่อันเกิดจากคดีความมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกจังหวัด โดยเฉพาะคดียาเสพติดซึ่งเป็นคดีที่หาผู้ประกันยากมีความเสี่ยงหลายอย่าง เพราะเป็นคดีเกี่ยวกับผลประโยชน์มหาศาล คนเสพตายคนขายติดคุก ผู้ต้องหาหรือจำเลย บางรายที่ได้รับการประกันชั่วคราวถูกขาดกรรม ฆ่าตัดตอนก่อนสอบปากคำเป็นการป้องกันการขัดทอด แต่ปัญหาดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจนรับจ้างส่งลูกคำรายย่อย ขาดความรอบคอบเอาตัวไม่รอดจากสายตาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเกิดจากการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ของนายทุนจึงหนีไม่พ้นกฎหมายบ้านเมือง

ตอนที่ 3 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของดินโรงดินศาลในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย ตามกระบวนการยุติธรรม

ผลการวิจัย พบว่า การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของดินโรงดินศาลที่ดีมีรูปแบบ การใช้ภูมิปัญญา 3 รูปแบบ คือ 1) การเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลย 2) ผู้ต้องหา และจำเลยเข้ามาพบดินโรงดินศาล 3) การแนะนำแบบเครือข่าย ทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาสรุป ดังนี้

1. การเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลย พบว่า ดินโรงดินศาลเข้าไป แนะนำตัวเองกับผู้ต้องหาและจำเลยหรือญาติ เพื่อทำความรู้จัก แนะนำว่าตัวเองเป็นใคร เข้ามาพบ เพื่อต้องการช่วยเหลือ สร้างความคุ้นเคย ถ้ามถึงความเดือดร้อน พร้อมเสนอตั้งให้บริการโดยการใช้ ภูมิปัญญา 5 ด้าน คือ

1) ด้านภาษา โดยใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาที่ผู้ต้องหาและจำเลยใช้ เช่น ถ้า ผู้ต้องหาเป็นชาวอีสานก็เลือกใช้ภาษาอีสานฟังแล้วเข้าใจง่าย อบอุ่น เหมือนว่าเป็นญาติพี่น้องกัน เป็นตัวเอง เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกว่ามีคนเข้ามาช่วยแล้ว

2) ด้านความสัมพันธ์ กล่าวคือ คำพูดที่เข้าไปแนะนำตัวหรือเข้าไปทักทาย ผู้ต้องหาและจำเลยครั้งแรก อาจใช้คำพื้นบ้านฟังแล้วมีความผูกพันเหมือนญาติพี่น้อง เหมาะสมตาม วัฒนธรรมหรือตามสภาพความเป็นจริง เช่น “สวัสดีครับพี่น้องอยู่บ้านไหน” “มาจากไหน” หรือ “พ่อ อ้าย ลูก มีอะไรให้รับใช้บอกได้เลยยินดีจะให้บริการเต็มที่”

3) ด้านสังคม พบว่า ชาวอีสานอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีความผูกพันเป็นญาติที่ นื่อง ให้ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน เคารพผู้อาวุโส เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับความทุกข์ไม่สบายใจจะนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าปู่หลักบ้าน ผีบรรพบุรุษ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ คนในชุมชนนับถือ ศาลเจ้าพ่อมหศักดิ์หลักเมือง ดินโรงดินศาลจึงใช้ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ แนะนำให้ผู้ต้องหาและจำเลยไปกราบไหว้ขอพร หรือไปบนบานศาลกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ ช่วยเหลือตนประสบผลสำเร็จดังปรารถนา

4) ด้านทรัพย์สิน (ค่าใช้จ่าย) หลังจากแนะนำตัวเองแล้ว ดินโรงดินศาล อาจจะอธิบายขั้นตอนการดำเนินการยื่นคำร้อง ต้องจัดหาเอกสารพร้อมหลักฐานเพื่อมาใช้ยื่น ประกันผู้ต้องหาหากไม่มีต้องเช่า ส่วนราคาสามารถตกลงกันได้ตามความเหมาะสมไม่กำหนดตายตัว เป็นการสร้างความสัมพันธ์

5) การดูแลช่วยเหลือ พบว่า หลังจากแนะนำตัวเองรู้จักคุ้นเคยและเสนอตัวรับ ใช้โดยช่วยติดต่อเจ้าหน้าที่ศาล จัดระเบียบเรียงเอกสารหลักทรัพย์ นายประกันดำเนินการยื่นคำร้องขอ ประกันผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว แนะนำไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้จบลงด้วยดี โดยชี้แจงผลดี ผลเสียในการสู้คดี เน้นความเป็นญาติพี่น้องของคู่กรณีในอนาคต และดินโรงดินศาลยังให้บริการ

รับส่งผู้ต้องหาและจำเลยถึงบ้านตลอดจนรับมาศาลมานัด โดยไม่คิดค่าบริการ ส่งผลให้มีความผูกพันนับญาติกันจนปัจจุบัน

2. ผู้ต้องหาและจำเลยเข้ามาพบตื้นโรงตื้นศาล พบว่า ความกลัวศาลประกอบกับผู้ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลจำนวนไม่น้อยอ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้ ขาดความรู้ด้านกฎหมาย วิตกกังวลกลัวติดคุกขาดอิสรภาพ จำเป็นจะต้องรับหาผู้ที่จะมาช่วยเหลือการประกันตัวชั่วคราวคนแรกที่เคยได้ยินคือตื้นโรงตื้นศาล ผู้ต้องหาและจำเลยจึงต้องเข้าพบเพื่อขอความช่วยเหลือ ซึ่งตื้นโรงตื้นศาลที่ดีจะใช้ภูมิปัญญา 5 ด้าน เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย คือ 1) ภูมิปัญญาด้านภาษา โดยทักทายด้วยหน้าตายิ้มแย้มสร้างความเป็นมิตรกล่าวคำว่า “สวัสดี” เชิญนั่ง อาจจะหาที่นั่งตามความเหมาะสมเป็นส่วนตัว เพื่อให้การสนทนาเป็นไปอย่างราบรื่น และใช้ภาษาที่ฟังแล้วเป็นมิตรเกิดความอบอุ่น โดยตื้นโรงตื้นศาลอาจใช้คำแทนตัวว่า ลุง ป้า น้า พี่ ตามความเหมาะสม ใช้ภาษาถิ่นฟังง่าย สื่อความหมายได้เร็ว 2) ความสัมพันธ์ กล่าวคือ ตื้นโรงตื้นศาลต้องสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง พูดให้กำลังใจสร้างความเป็นมิตรด้วยคำพูด ถามข่าวทุกข์สุข เรื่องอื่นให้สบายใจก่อนแล้วจึงสนทนาเกี่ยวกับความเดือดร้อนที่มาสู่ศาล สุดท้ายอาจให้เบอร์โทรศัพท์หากต้องการให้ช่วยเหลือติดต่อได้ตลอดเวลาเป็นการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน 3) ด้านสังคม เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาและจำเลยได้มีบทบาทในสังคมตามความสามารถของเขา หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น โดยไม่คิดว่าช่วงเวลานั้นเขาประกันให้มีอิสรภาพชั่วคราว ซึ่งตื้นโรงตื้นศาลจะต้องมีจรรยาบรรณรักษาความลับ และสนับสนุนให้เขาเป็นจิตอาสาทำความดีให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม ช่วยเก็บขยะบริเวณวัด ทำความสะอาดศาลาการเปรียญ ขุดลอกคลองหรือกิจกรรมอื่นตามความสามารถ 4) ทรัพย์สิน (ค่าใช้จ่าย) ตื้นโรงตื้นศาลที่ดีจะต้องไม่ฉวยโอกาสกับผู้ที่ได้รับความทุกข์ ขณะที่ผู้ต้องหาและจำเลยเข้ามาขอความช่วยเหลือ ความเป็นกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่ง อาจจะทำความเข้าใจบอกค่าใช้จ่ายให้ชัดเจนเพื่อเขาจะจัดเตรียมได้ถูกต้อง และตกลงกันก่อนดำเนินการ 5) การดูแลช่วยเหลือ เมื่อผู้ต้องหาและจำเลยเข้ามาพบตื้นโรงตื้นศาล สรุปลได้ว่าพวกเขาต้องการขอความช่วยเหลือ เริ่มจากติดต่อเจ้าหน้าที่ศาล จัดหาเอกสาร หลักทรัพย์การประกันตัวและการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราว หรือช่วยดูแลจนจบกระบวนการยุติธรรม ส่วนค่าใช้จ่ายสามารถตกลงกันได้ตามความเหมาะสมไม่กำหนดตายตัว ส่งผลให้ผู้ได้รับความเดือดร้อนมีความพึงพอใจ ประทับใจในการช่วยเหลือจนมีความผูกพันเสมือนญาติพี่น้อง

3. การแนะนำแบบเครือข่าย พบว่า ผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล ต้องการความช่วยเหลือการประกันให้ปล่อยชั่วคราว แต่ขาดความรู้ไม่สามารถจะดำเนินการได้จึงต้องขอคำแนะนำจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าของคดี เจ้าหน้าที่ศาล และทนายความซึ่งบุคคลดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลย แต่ไม่

สามารถช่วยเหลือตามระเบียบศาลได้ จึงแนะนำให้ไปพบต้นโรงตีนศาลที่ประกอบอาชีพให้บริการ
อำนวยความสะดวกอยู่บริเวณศาล การให้คำแนะนำของตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล และทนายความจะ
ไม่เรียกร้อยค่าบริการใดเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ได้รับความเดือดร้อนให้มีโอกาสรับอิสรภาพ
ชั่วคราว ทั้งนี้ต้นโรงตีนศาลจะใช้ภูมิปัญญาด้านภาษาทักทายด้วยคำพูดสุภาพ ด้านความสัมพันธ์ให้
ความเป็นกันเองสร้างบรรยากาศอบอุ่นเป็นที่พึงของผู้ได้รับความทุกข์ ด้านสังคมอาจแนะนำให้กราบ
ขอพรอธิษฐานจิตให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองช่วยเหลือตามความเชื่อของสังคมชาวอีสาน ด้านทรัพย์สิน
(ค่าใช้จ่าย) พูดให้กำลังใจ ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย อาทิ บริการถ่ายเอกสาร จัดระเบียบเรียง
เอกสารโดยไม่คิดค่าบริการด้านการดูแลช่วยเหลือให้บริการรับส่งถึงบ้าน แนะนำใกล้เกลี่ย
ประนีประนอม กรณีคดีไม่รุนแรงให้จบลงโดยไม่ต้องขึ้นศาลหลายครั้ง เป็นการช่วยเหลือประหยัด
ค่าใช้จ่าย

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของต้นโรงตีนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย
ตามกระบวนการยุติธรรม

ต้นโรงตีนศาลในภาคอีสานมีมานานอาจกล่าวได้ว่า พร้อมกับการตั้งศาลจังหวัด เช่น
ต้นโรงตีนศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ คำว่า “ต้นโรงตีนศาล”
เป็นภาษาที่ชาวอีสานสื่อความหมายในการใช้เรียกบุคคลที่ประกอบอาชีพอยู่ในบริเวณศาลด้วยวิธีการ
เข้าไปทักทายแนะนำตนเองกับผู้ที่มาติดต่อราชการที่ศาล เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่
ศาล โดยเฉพาะผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งบุคคลดังกล่าวกำลังต้องการความช่วยเหลือในการขอให้ปล่อย
ชั่วคราวหรือต้องการประกันตัวซึ่งจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนระเบียบศาลหรือตามกระบวนการ
ยุติธรรม โดยจะต้องอาศัยผู้มีประสบการณ์มีความรู้ในการเขียนคำร้อง จัดเอกสารประกอบคำร้อง
หลักทรัพย์และอื่น ๆ ตามที่ศาลกำหนด

การดำเนินการดังกล่าวต้นโรงตีนศาลจะเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สามารถดำเนินการ
ได้อย่างถูกต้องรวดเร็วจนเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของชาวบ้านที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาล ซึ่งการ
ให้บริการของต้นโรงตีนศาล เช่น การช่วยเขียนคำร้องเพื่อขอให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยจะต้องจัดหา
เอกสาร ของผู้มีสิทธิ์ประกันแนบคำร้องให้ถูกต้อง และจะต้องจัดหาหลักทรัพย์ให้เพียงพอตาม
ระเบียบที่กฎหมายกำหนด ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงจะได้รับอนุญาตให้ประกันตัวมีอิสรภาพแม้จะเป็น
วันเวลา ไม่มากนักแต่ทุกคนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ไม่ต้องการที่จะให้ตัวเองถูกควบคุมตัว แต่
การจัดหาเอกสารหรือหลักทรัพย์ดังกล่าว ส่วนใหญ่ขาดความพร้อมขาดความรู้และประสบการณ์ จึง
จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากต้นโรงตีนศาลโดยยอมจ่ายค่าบริการในการติดต่อประสานงาน ค่า

เช่าหลักทรัพย์ด้วยเงินสดจำนวนมากน้อยยินดีจ่ายขอเพียงให้ได้รับอิสรภาพมีโอกาสได้ปรึกษากับครอบครัวในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งความเป็นอิสรภาพเป็นความต้องการทางด้านจิตใจของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเมื่อตัวเองมีความทุกข์ หากมีใครมาช่วยเหลือให้พ้นทุกข์จะเกิดความสุขประทับใจว่าบุคคลที่มาช่วยเหลือในเวลานั้นเปรียบเสมือนเทพเจ้าเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงสุด ส่งผลให้บุคคลที่ประกอบอาชีพตึ้นโรงตึ้นศาลหลายคนได้รับการยกย่องจากผู้ต้องหาและจำเลยว่าเป็นตึ้นโรงตึ้นศาลที่ดีที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยความจริงใจปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบงานให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนให้ได้รับอิสรภาพตามความเหมาะสมทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมและความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์

ผู้วิจัยค้นพบว่า ตึ้นโรงตึ้นศาลแม้จะไม่เรียนจบด้านกฎหมายแต่เป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการติดต่อประสานงานในศาล พอมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม สามารถช่วยผู้ต้องหาและจำเลยในการเขียนคำร้องเพื่อขอยื่นประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย ช่วยเหลือในการจัดหาหลักทรัพย์หรือเอกสารหลักฐานในการยื่นคำร้องขอปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนกล้าเข้าไปปรึกษาขอความช่วยเหลือเป็นกันเอง โดยคิดว่าเป็นบุคคลธรรมดาไปมาหาสู่หรือไปพบที่ไหนก็ได้ และบางครั้งตึ้นโรงตึ้นศาลยังช่วยไกล่เกลี่ยคู่ความได้โดยไม่ต้องขึ้นโรงขึ้นศาลเป็นการแบ่งเบาภาระไม่ให้ศาลมีคดีความเพิ่มมากขึ้น และยังเป็น การช่วยแก้ปัญหาสังคม ทำให้คนในสังคมเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันไปในทางที่ดีมีความรักความสามัคคีดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดี

สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม โดยมาลินอสกี (1884-1942) นักมานุษยวิทยาชาวโปแลนด์เสนอว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมต่างได้ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์และวัฒนธรรมหรือการสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมขึ้นใช้เพื่อทำหน้าที่ควบคุมให้บุคคลต้องปฏิบัติหรือกระทำตามแบบที่กำหนด เพื่อให้ตอบสนองความต้องการความจำเป็นได้อย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพ มาลินอสกีได้นำเสนอแนวคิดหลักของทฤษฎีนี้คือการเน้นที่วัฒนธรรมในการทำหน้าที่สนองความต้องการต่อความจำเป็นของปัจเจกบุคคล โดยวัฒนธรรมได้เติบโตจากความต้องการต่อความจำเป็น 3 ด้านของมนุษย์คือ 1) ด้านความจำเป็นพื้นฐานเป็นความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อมีชีวิตอยู่ 2) ความต้องการด้านสังคม เป็นความต้องการความร่วมมือกันของคนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานการแบ่งปันช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การให้บริการ และการควบคุมป้องกันภัยที่อาจเกิดขึ้นในสังคม 3) ความต้องการทางด้านจิตใจ อาทิ ความต้องการสงบทางใจ ความกลมกลืนทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมความรู้กฎหมายหรือกฎกติกา ที่กำหนดร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันและอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เกิดความขัดแย้งทุกคนในสังคมดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของดินโรงเรียนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

ปัจจุบันดินโรงเรียนศาลยังมีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาลที่ต้องการความช่วยเหลือให้รอดพ้นการถูกควบคุมตัวไม่ว่าจะเป็นการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งผู้ต้องหาและจำเลยจะต้องมีสิทธิ์ยื่นประกันตัวหรือต้องหาบุคคลที่มีสิทธิ์ยื่นประกัน เอกสาร หลักทรัพย์ และจะต้องเขียนคำร้องเพื่อ ขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามกระบวนการยุติธรรมตามลำดับขั้นตอนที่ ศาลกำหนด คือ 1) การขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย ต้องเตรียมเอกสารดังนี้ 1.1) ผู้มีสิทธิ์ยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย 1.2) หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกัน 1.3) หลักฐานที่ใช้ยื่นขอประกัน 1.4) หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน และ 2) การประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นตำรวจ ชั้นอัยการ และชั้นศาล ดังนี้

1. การขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย

1.1 ผู้มีสิทธิ์ยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาและจำเลย ได้แก่ ตัวผู้ต้องหาจำเลย หรือผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้างหรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์เสมือนญาติ พี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์เสมือนญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรหรือนิติบุคคล เช่น บริษัทห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ้นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น ทั้งนี้การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวนชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ใช้ได้เฉพาะในชั้นนั้น เมื่อชั้นของการดำเนินคดีเปลี่ยนไป การยื่น คำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต้องยื่นใหม่ ผู้วิจัยค้นพบว่า ปัจจุบันคดีความทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเกิดขึ้นมากในสังคมทั่วไป เห็นได้จากคดีที่ปรากฏในศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดมหาสารคาม และศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ทุกวันทำการจะมีชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลต้องการยื่นคำร้องขอประกันตัวโดยขอความช่วยเหลือจากดินโรงเรียนศาลด้วยเหตุว่าผู้ต้องหาและจำเลยขาดความพร้อม อาทิ บางรายไม่มีสิทธิ์ประกันตัวเอง เอกสารไม่ครบ หลักทรัพย์ไม่เพียงพอจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากดินโรงเรียนศาลหรือบุคคลอื่นที่พอจะช่วยเหลือได้ เพื่อให้ตัวเองมีอิสรภาพชั่วคราว ซึ่งได้รับความช่วยเหลือความเอื้ออาทรจากเพื่อนมนุษย์ซึ่งเป็นผู้มีความบริสุทธิ์ใจในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความทุกข์ด้วยความยุติธรรมตามกฎหมายและผูกพันความเชื่อทางศาสนา เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บาปบุญ และยังเชื่อว่าทำดีได้ดีทั้งชาติดีและชาติหน้าซึ่งความรู้สึกดังกล่าวเกิดจากสามัญสำนึกของคนในสังคมที่มีความห่วงใยเมตตาช่วยเหลือเจือจุน โดยการสร้างสัมพันธ์ไมตรีผูกพันเสมือนญาติพี่น้องให้การช่วยเหลือด้วยการ

ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาและจำเลยถูกต้องตามกระบวนการยุติธรรม ส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตกลงกันได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เน้นความเป็นญาติพี่น้องหรือเป็นเครือข่ายต่อไป

สอดคล้องกับ ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณะ โดยวิลเลียม เจมส์ (1842-1910)

นักจิตวิทยาชั้นนำวิเคราะห์ว่าสัญลักษณะสามารถทำให้บุคคลคิดคำนึงเกี่ยวกับบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นหรือสิ่งของใด ๆ แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้นจะไม่อยู่ในขณะนั้นก็ตาม และชาร์ลส์ เฮอร์ตัน คูลีย์ ได้เสริมว่าเป็นประโยคสำคัญ 2 ประการ คือ 1) แต่ละคนคือกระจกเงาของกันและกัน 2) สะท้อนให้เห็นบุคคลอื่น เมื่อเกิดการกระทำปรากฏให้เห็น ซึ่งคูลีย์ เสนอว่า การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ก่อให้เกิดสิ่งที่เราเรียกว่า ตัวตนเชิงกระจกเงา ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) เราคิดว่าตัวเราเป็นอย่างไรในการปรากฏตัวต่อบุคคลอื่น 2) เราคิดว่าบุคคลอื่นรู้สึกต่อภาพลักษณ์ของตัวเราอย่างไร 3) เราารู้สึกอย่างไรต่อความรู้สึกของคนอื่นที่มีต่อภาพลักษณ์ของตัวเรา ตามความคิดของคูลีย์ แล้วความรู้สึกของบุคคลต่อตัวเองหรือความภาคภูมิใจต่อตัวเองจะเป็นอย่างนั้นขึ้นอยู่กับตัวตนกระจกเงาเป็นอย่างมาก

1.2 หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกัน ได้แก่ เงินสด และหลักทรัพย์อื่น เช่น ที่ดินที่มีโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก) พันธบัตรรัฐบาลสลากออมสิน เงินฝากธนาคารซึ่งจะต้องมีหนังสือค้ำประกันหรือหนังสือรับรองของธนาคาร หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย ศาลบางแห่งได้พิจารณาอนุญาตให้ใช้รถยนต์หรือจักรยานยนต์ ที่ดินมีเอกสาร (ภ.บ.ท.๕ ส.ค.ง น.ส.๒ หรือ สปก.) บ้านพักอาศัย ทรัพย์ที่ติดจำนองหรือภาระติดพันบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน ได้แก่ ส่วนราชการ ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ อาทิ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาส่วนท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมืองและทนายความ ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาตินี้หนังสือสั่งการที่ ศธ/118/6078 ลว. 10 มิถุนายน 2542 ห้ามใช้หลักทรัพย์หรือสถานการณ์เป็นเจ้าของที่ของรัฐไปประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ยกเว้นประกันตัวบุคคลซึ่งเป็นสามีหรือภรรยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ ของข้าราชการผู้นั้น และการออกหนังสือรับรองเพื่อไปประกันตัวบุคคลดังกล่าวให้ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดต้นสังกัดเป็นผู้ลงนามในหนังสือรับรอง ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรโดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ผู้วิจัยค้นพบว่า การประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยใช้หลักทรัพย์ยื่นขอประกันนั้น ส่วนใหญ่จะใช้ที่ดินที่มีโฉนดพร้อมแบบประเมินราคาที่ดิน ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดที่ที่ดินตั้งอยู่

เป็นผู้รับรอง หลักทรัพย์ดังกล่าวผู้ต้องหาและจำเลยได้ขอความช่วยเหลือจากที่ดินโรงดินศาลที่ให้บริการอยู่ ที่ศาลจังหวัดเพราะสะดวกรวดเร็วถูกต้องแม้จะมีค่าใช้จ่ายก็ยินดี แต่กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะใช้หลักทรัพย์ของตนเองหรือถ้าหาหลักทรัพย์ประกันตัวไม่ได้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกควบคุมตัวตามกฎหมายที่ศาลกำหนด

สอดคล้องกับ ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (The Positive Law Theory) หรือสำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) กล่าวคือ กฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นโดยเจตจำนงของรัฐที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมืองเท่านั้น บุคคลที่มีแนวคิดเกี่ยวกับสำนักกฎหมายบ้านเมืองคือ Jean Bodin และ John Austin สรุปว่า กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมืองซึ่งบัญญัติโดยรัฐมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่มีกฎหมายอื่นที่เหนือกว่า การแก้ไขข้อพิพาททั้งปวงให้คิดจากกฎหมายบ้านเมืองที่ใช้บังคับอยู่ ทั้งนี้กฎหมายทั้งหลายจะต้องเป็นธรรมและประชาชนต้องยอมรับ หรือกฎเกณฑ์ของมนุษย์จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติหรือหลักความยุติธรรมตามกฎหมาย

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน ได้แก่ 1) บัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน พร้อมบัตรประชาชนของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะประกันตัว 2) ทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านของผู้ร้องขอประกัน กรณีผู้ร้องขอประกันมีคู่สมรสจะต้องแสดงเอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ ใบสำคัญการสมรส บัตรประจำตัวประชาชนของคู่สมรส หนังสือให้ความยินยอมของคู่สมรส 3) หลักฐานการเปลี่ยนชื่อหรือชื่อสกุล ในกรณีชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ไม่ตรงกับที่ปรากฏในเอกสารแสดงสิทธิในหลักทรัพย์ ซึ่งจะต้องมีหนังสือรับรองว่าเป็นบุคคลเดียวกัน 4) หนังสือเดินทาง (Passport) กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นชาวต่างประเทศต้องนำหนังสือเดินทางมาแสดงด้วย ทั้งนี้ หากเอกสารที่ต้องนำมาประกอบไม่ครบในวันยื่นคำร้องขอประกัน ผู้ร้องขอประกันอาจผิดผ่อนนำมาส่งศาลในภายหลัง ซึ่งศาลมีอำนาจพิจารณาอนุญาตให้ผิดผ่อนได้ตามเห็นสมควร

ผู้วิจัยค้นพบว่า การยื่นคำร้องขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ผู้ร้องขอจะต้องเตรียมหลักฐานดังกล่าวไปให้ครบแม้ว่าศาลจะมีอำนาจพิจารณาอนุญาตให้ผิดผ่อนให้ส่งภายหลัง ได้ แต่ถ้าศาลพิจารณาแล้วไม่อนุญาตผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องเสียสิทธิ์ไม่อนุญาตให้ประกันตัวในวันนั้น ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลหรือผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่จึงต้องขอความช่วยเหลือจากที่ดินโรงดินศาล ให้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ตามที่ศาลกำหนดเพื่อความรวดเร็วถูกต้องไม่เสียเวลาและที่ดินโรงดินศาลยังสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการเป็นอย่างดี

สอดคล้องกับ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมโดยมาลินอสกี (1884-1942) ได้เสนอว่า ความต้องการด้านความจำเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพให้มีชีวิตอยู่ การแบ่งปันความสุข การแบ่งงาน การบริการ การควบคุมทางสังคม และความต้องการด้านจิตใจต้องการความสงบทางใจ และยังสอดคล้องกับ (ปิยะ อุทาโย, 2539) ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานตำรวจ พบว่า ปัจจัยที่ประชาชนพึงพอใจในการให้บริการ

งานตำรวจมี 3 ด้าน คือ ความชัดเจนของระบบการให้บริการ ความคล่องตัวของกระบวนการ และพฤติกรรมที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนด้วยความจริงใจ

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน กล่าวคือ นายประกันต้องรับผิดชอบผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดทุกนัด จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยเคร่งครัด จนกว่าคดีจะสิ้นสุดหรือจนกว่าจะได้รับอนุญาตถอนหลักทรัพย์ประกัน การขอคืนหลักประกันนั้น หลังจากนายประกันได้นำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยส่งศาลตามกำหนดทุกนัดจนสิ้นสุดคดี และได้รับอนุญาตให้ถอนหลักประกันแล้วนายประกันจะดำเนินการเขียนคำร้องขอถอนหลักประกันและนำมายื่นเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

ผู้วิจัยค้นพบว่า ตึนโรงตึนศาลเป็นนายประกันที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ตำรวจ อัยการ ศาลจังหวัด ผู้ต้องหาและจำเลย ด้วยความซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่โดยไม่ให้เกิดความเสียหาย รู้จักนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เช่น ใช้โทรศัพท์ติดต่อด่วนหาผู้ต้องหาหรือจำเลยล่วงหน้าเพื่อให้เตรียมพร้อมก่อนจะถึงเวลา แสดงให้เห็นว่าตึนโรงตึนศาลรักในวิชาชีพที่ตนเองได้ประกอบอาชีพจนสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ และยังเป็นอาชีพที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยใช้รูปแบบการสื่อสารทางโทรศัพท์ติดต่อกับผู้ต้องหาหรือจำเลย และเครือข่ายเพื่อให้การดำเนินงานรวดเร็วตรงเวลาในกรณีนัดส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

สอดคล้องกับ ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม โดยสจ๊วต (1968) นักนิเวศวิทยาที่ให้ความสนใจในเรื่องเรื่องธรรมชาติที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ และสจ๊วตได้สรุปความสำคัญของทฤษฎีนี้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิตเป็นตัวกำหนดความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องช่วยใ้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ดังนั้นวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมจึงมีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบต่อกันและกันอย่างแยกไม่ออก สอดคล้องกับ Bouman and Norman (1975 : 113-121) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยไวโอมิง พบว่า การให้บริการหน่วยงานของรัฐมีความคล่องตัวน้อยกว่าการให้บริการสาธารณะโดยเอกชน ประเด็นสำคัญที่ให้ความแตกต่างกัน คือ คุณภาพของผู้ปฏิบัติงาน กล่าวคือ ผู้ให้บริการในเอกชนมีความกระตือรือร้นดีกว่าให้บริการและไม่มีลักษณะของงานแบบประจำวัน

2. การประกันตัวผู้ต้องหา ชั้นตำรวจ ชั้นอัยการ และชั้นศาล กล่าวคือ

การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นตำรวจ กรณีผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวในชั้นสอบสวนหรือชั้นตำรวจ ผู้มีสิทธิ์ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องเข้าพบและยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในขณะนั้นไม่ว่าจะเป็นเจ้าของคดีหรือไม่ก็ตาม เพื่อติดต่อแจ้งความประสงค์และเขียนคำร้องขอประกันตัว หากเขียนเองไม่ได้ให้ร้องขอต่อพนักงานสอบสวนเพื่อส่งเจ้าหน้าที่ช่วย

เขียนคำร้อง โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้นำส่งพนักงานสอบสวนและขอรับหลักฐานการรับสัญญาประกันโดยพนักงานสอบสวนต้องลงเวลารับคำร้องนั้นไว้ด้วย เจ้าพนักงานสอบสวนจะพิจารณาแจ้งผลการส่งคำร้องให้แล้วเสร็จภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่รับคำร้อง กรณีล่าช้าหรือไม่ได้รับความสะดวกให้เข้าพบหรือแจ้งต่อสารวัตรหรือหัวหน้าสถานีตำรวจแห่งนั้นให้ทราบทันที ทั้งนี้ต้องมีหลักฐานสำคัญประกอบคำร้องครบตามที่ระบุไว้ ได้แก่ 1) บัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิ์ยื่นประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย 2) หลักทรัพย์ที่จะใช้เป็นหลักประกัน ได้แก่ เงินสด โฉนดที่ดินพร้อมแบบประเมิน ราคาที่ดินที่ได้รับการประเมินแล้ว หรือหลักทรัพย์อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด และกรณีที่ยื่นขอประกันสมรสแล้วจะต้องมีหนังสือยินยอมจากสามีหรือภรรยาแล้วแต่กรณีนำไปแสดงด้วย

ผู้วิจัยค้นพบว่า การประกันตัวผู้ต้องหาที่กำหนดรูปแบบชัดเจนไม่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมีความผิดอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงานชั้นใด ๆ เมื่อต้องการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง เช่น การประกันตัวในชั้นตำรวจหากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความประสงค์จะประกันตัวโดยใช้บุคคลเป็นประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวตามนัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 และมาตรา 114 วรรคสองนั้นจะต้องมีหลักฐานสำคัญตามที่ระบุนำไปแสดงต่อพนักงานสอบสวนให้ครบถูกต้องเพื่อประกอบการพิจารณาอนุญาต และยังพบว่า ผู้ที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยได้ดีถูกต้องรวดเร็ว คือ ดินโรงดินศาลที่คอยให้บริการช่วยเหลือทุกคนที่ได้รับความเดือดร้อนและประสงค์จะประกันตัว แต่หลักทรัพย์ประกันไม่เพียงพอหรือหาผู้มีสิทธิ์ประกันไม่ได้ ทั้งนี้โดยไม่ขัดแย้งต่อกฎหมายอื่นใด

สอดคล้องกับ ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) หรือกฎหมายที่เป็นอยู่ (Law as it be) กล่าวคือ กฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นโดยเจตจำนงของรัฐที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมืองเท่านั้นที่เป็นกฎหมายที่แท้จริงและมีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่มีกฎหมายใดเหนือกว่า โดยไม่พิจารณาว่ากฎหมายนั้นทางจริยธรรมจะดีหรือเลว ยุติธรรมหรืออยุติธรรม โดยถือว่ากฎหมายต้องเป็นไปตามเจตจำนงของรัฐาธิปไตย (Man-Made-Law) และเป็นสิ่งที่รัฐาธิปไตยบัญญัติขึ้นมา กฎหมายของรัฐาธิปไตยเท่านั้นเป็นผู้กำหนดความยุติธรรม อยุติธรรม ถูก ผิด ชั่ว ดี และยังสอดคล้องกับ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทิศทางการวางแผนกำลังคนเพื่อรองรับการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมในทศวรรษหน้า พบว่า ความต้องการด้านการอำนวยความสะดวกทั่วประเทศยังคงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา และผู้รับบริการทุกกลุ่มมีความเห็นพ้องกันว่า คุณสมบัติ คุณลักษณะของเจ้าหน้าที่และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม และจริยธรรม มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสาร โดยที่อนาคตมีความต้องการเป็นประการสำคัญที่สุด

การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นอัยการ ในกรณีผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างพิจารณาสำนวนของพนักงานอัยการ หากผู้ต้องหาไม่มีความประสงค์จะร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว การประกันตัวมี 2 กรณีคือ บันทึกรถยนต์ และการใช้หลักทรัพย์ในการประกัน กล่าวคือ การบันทึกรถยนต์อาจเข้าพบตามหมายเรียกหรือเข้าพบโดยพนักงานสอบสวนแจ้งให้มาพบตามวันเวลาที่กำหนดโดยไม่มี การจับกุมหรือควบคุมในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมผู้ต้องหามายังสำนักงานอัยการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานอัยการจะให้ผู้ต้องหารายงานตัวต่อสำนักงานอัยการตามกำหนดโดยผู้ต้องหาไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ขอยื่นประกันตัว การใช้หลักทรัพย์ประกัน การประกันตัวผู้ต้องหาใช้ชั้นอัยการ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมผู้ต้องหาไปยังสำนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานได้ตรวจสำนวนเบื้องต้นแล้ว หากผู้ต้องหาต้องการประกันตัวเพื่อขอปล่อยชั่วคราวระหว่างพนักงานอัยการพิจารณาลงความเห็นหรือทำคำสั่งสำนวนดังกล่าว การประกันจะใช้บุคคลหรือหลักทรัพย์ต่าง ๆ ประกันก็ได้ โดยปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือตามระเบียบของสำนักงานอัยการ

ผู้วิจัยค้นพบว่า การประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นอัยการ มีข้อกำหนดชัดเจนไม่ว่าจะเป็นกรณีการบันทึกรถยนต์ และการใช้หลักทรัพย์หรือบุคคลในการประกันตัวผู้ต้องหาเพื่อขอปล่อยชั่วคราว ส่งผลให้การดำเนินการของผู้ต้องหาที่มีความประสงค์จะยื่นขอประกันตัวรู้แนวทางที่ต้องปฏิบัติได้ถูกต้อง โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมด้านหลักทรัพย์ ซึ่งกำหนดวงเงินประกันไว้อย่างชัดเจนการดำเนินดังกล่าวบุคคลที่มีความสามารถช่วยเหลือผู้ต้องหาได้มีความพร้อมตลอดเวลา คือ ตินโรตตินศาลซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นการประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นตำรวจ อัยการ และชั้นศาล สามารถให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาเพื่อแก้ปัญหาตามกระบวนการได้ ทั้งนี้โดยไม่ขัดแย้งต่อกฎหมายโดยมีข้อตกลงระหว่างตินโรตตินศาลกับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือซึ่งต้องมีความเข้าใจตรงกันทั้งสองฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วทันเวลาตามความประสงค์และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์โดยใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สอดคล้องกับ ทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์ โดยวิลเลียม เจมส์ (1842-1910) วิเคราะห์ว่า การทำความเข้าใจระหว่างกันสามารถทำให้บุคคลคิดคำนึงเกี่ยวกับบุคคลอื่นหรือสิ่งของใด ๆ แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้นจะไม่มีอยู่ในขณะนั้น และยังสอดคล้องกับ (สมชาย วรรณฤ, 2551) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวอีสานในการระงับข้อพิพาททางสังคม พบว่า การทำการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางสังคมโดยใช้ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ผลที่เกิดขึ้นมาคือคนในสังคมมีความสุข เกิดความรักความสามัคคี ผูกสัมพันธ์ไมตรี เคารพนับถือกันเสมือนญาติพี่น้อง ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้ด้วยดี

สภาพปัญหา การขอประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย พบว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือประกันตัวจำเลยนั้นส่วนใหญ่ขาดความพร้อมเกี่ยวกับหลักทรัพย์ไม่เพียงพอเช่น โฉนด

ที่ดินหายากเพราะชาวบ้านในภาคอีสานนิยมทำโหนดที่ดินไปใช้ทำธุรกรรมที่ธนาคารเพื่อการเกษตร ส่วนเงินสดนั้นหายากอยู่แล้ว และยังขาดความพร้อมเกี่ยวกับหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน ได้แก่ ทะเบียนสมรส คำยินยอมของคู่สมรส หรือเอกสารของคู่สมรสผู้ที่จะมายื่นคำร้องขอประกัน ชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ยิ่งกว่านั้นปัญหาที่สำคัญคือ กลัวศาลไม่ยอมไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่อง กฎหมาย เข้าใจว่าการขึ้นโรงขึ้นศาลเป็นเรื่องไม่ดีหรือเชื่อว่าการไปให้ปากคำต่อศาลถ้าพูดไม่ตรงกับความเป็นจริงจะเป็นบาปต่อตัวเองจึงไม่ยอมไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่อง แม้ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเป็นญาติสนิท เป็นเพื่อนหรือบุคคลที่รู้จักกันเพียงไร หากมีปัญหาต้องคดีความจนขึ้นโรงขึ้นศาลจะปฏิเสธในการเป็น พยานไม่รู้ไม่เห็นไม่เป็นผู้ประกัน

ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องหาหรือจำเลยส่วนใหญ่จึงต้องขอความช่วยเหลือจากที่ดินโรงดินศาลในการยื่นคำร้องขอประกันชั่วคราว ยินดีให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจนเสร็จสิ้นคดีแม้จะต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมากในการเช่าหลักทรัพย์ ขอเพียงให้ตัวเองได้พ้นการควบคุมจากตำรวจ อัยการและศาล แม้เป็นเพียงเวลาไม่นานนักการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยปัจจุบันมีปัญหามาก อันเกิดจากคดี ความมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกจังหวัด โดยเฉพาะคดียาเสพติดซึ่งเป็นคดีที่หาผู้ประกันยากมีความเสี่ยง หลายอย่าง เพราะเป็นคดีเกี่ยวกับผลประโยชน์มหาศาล คนเสพตายคนขายติดคุก ผู้ต้องหาหรือ จำเลย บางรายที่ได้รับการประกันชั่วคราวถูกฆาตกรรม ฆ่าตัดตอนก่อนสอบปากคำเป็นการป้องกัน การชดเชย แต่ปัญหาดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจนรับจ้างส่งลูกค้าย่อยย ขาดความรอบคอบเอาตัวไม่รอดจากสายตาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเกิดจากการขัดแย้งเรื่อง ผลประโยชน์ของนายทุน จึงหนีไม่พ้นกฎหมายบ้านเมือง

ผู้วิจัยค้นพบว่า ปัญหาการยื่นคำร้องขอประกันชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ปัจจุบันมี ปัญหามากขึ้นอันเกิดจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับคดีความไม่ชอบการขึ้นโรงขึ้นศาล โดยเฉพาะการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากเสียเวลาทำมาหากิน การไป ติดต่อราชการที่ศาลเกี่ยวกับคดีความหรือยื่นคำร้องขอประกันชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้อง เสียเวลาตลอดวัน ยิ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมกรณีคดียาเสพติดยิ่งหาผู้ที่จะยื่นประกันตัวยาก มาก เพราะเป็นคดี ที่มีโทษหนักเสี่ยงต่อผู้ต้องหาหลบหนีหรือบางรายอาจถูกฆาตกรรมก่อนจะมี การสืบสวนสอบสวนพิจารณาคดี ซึ่งเป็นการตัดไฟต้นลมป้องกันการชดเชยเป็นพฤติกรรมของกลุ่มที่ ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย สร้างปัญหาสังคม ขาดการยอมรับความผิดที่ตนเองสร้างขึ้น ผิดต่อ กฎหมายบ้านเมือง

สอดคล้องกับ คาร์ค มาร์กซ์ (1818-1883) นักทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมคนแรก ได้ศึกษาซึ่งเผชิญกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ได้เปลี่ยนแปลงยุโรปไปหลายอย่าง คนจำนวนมากต้อง เผชิญกับความยากจน ผู้ก่อความไม่สงบมีจำนวนมากขึ้น การปฏิวัติการจลาจลเกิดขึ้นทั่วยุโรป มาร์กซ์ทำการวิเคราะห์สังคมและประวัติศาสตร์ สรุปว่า สังคมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งแยก

อันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้รับผลประโยชน์และผลตอบแทนไม่เท่าเทียมกัน มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนตามตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม นักสังคมวิทยากลุ่มนี้ยังมองว่าสังคมมีความขัดแย้งอย่างต่อเนื่องอันเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

จะเห็นได้ว่าการเกิดคติความมาสู่ศาลมากขึ้นทั้งคดีแพ่งคดีอาญา สาเหตุมาจากความแตกต่างของผลประโยชน์ ตำแหน่ง รายได้หรือค่าตอบแทนของคนในสังคม เมื่อได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล ผู้ที่พร้อมให้ความช่วยเหลือได้รวดเร็วคือตึนโรงตึนศาลที่อยู่บริเวณศาลพร้อมให้การบริการผู้ต้งหาหรือจำเลยทุกคนที่ต้งหาความช่วยเหลือ

ตอนที่ 3 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรม

การช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยของตึนโรงตึนศาลที่ดี โดยมีรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของสังคมภาคอีสาน ประกอบด้ว การเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้งหาและจำเลย ผู้ต้งหาและจำเลยเข้ามาพบตึนโรงตึนศาลด้วตนเอง และจากการแนะนำแบบเครือข่ายโดยตึนโรงตึนศาลได้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเพื่อพัฒนาสังคมในภาคอีสาน ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายตามลำดับดังนี้

1. การแนะนำตัวเองกับผู้ต้งหาและจำเลยของตึนโรงตึนศาล โดยเข้าไปทำความรู้จักกับผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นรู้ว่าตัวเองประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาลอยู่ทีบริเวณศาลแห่งนี้มานานแล้วยินดีรับใช้รับบริการทุกคนทีมีความเดือดร้อน เพื่อให้ผู้สนทนาเกิดความมั่นใจ โดยใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาล 5 ด้าน คือ 1) ด้านภาษา 2) ความสัมพันธ์ 3) สังคม 4) ทรัพย์สิน (ค่าใช้จ่าย) 5) การดูแลช่วยเหลือ เช่น ช่วยเขียนเอกสารเพื่อยื่นคำร้องประกันผู้ต้งหาและจำเลย แนะนำขั้นตอนการประกันผู้ต้งหา การจัดเตรียมเอกสารและแนะนำคุณสมบัติผู้ทีมีสิทธิ์ประกันผู้ต้งหาและจำเลยแนะนำสถานที่ อาทิ บริเวณศาลจังหวัดทุกจังหวัดมีพื้นที่สำหรับผู้ต้งหาและจำเลยตลอดทั้งญาติทีติดตามมากับผู้ต้งหาและจำเลยมีที่นั่งสะดวกสบายและยังมีที่นั่งสำหรับตึนโรงตึนศาลทีจะเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้ต้งหาและจำเลยสามารถพูดคุยกันได้อย่างอิสระตามความพอใจ บริเวณศาลจังหวัดในภาคอีสานหลายแห่งโดยเฉพาะศาลจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ มีศาลาสำหรับผู้ต้งหาหรือจำเลยตลอดทั้งญาติและผู้ทีมาติดต้อราชการศาลได้นั่งพักรับประทานอาหาร พบปะตึนโรงตึนศาล ทนายความ หรือรอรับเอกสารรอรับญาติ และยังมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับกราบไหว้บนบานขอพรตามความเชื่อของชาวอีสาน

นอกจากนี้ศาลาบริการประชาชนของศาลจังหวัด ทุกวันที่เปิดทำการจากวันวันจันทร์ถึงวันศุกร์จะมีที่ดินโรงดินศาลเข้ามาให้บริการผู้ต้องหาและจำเลย หรือแนะนำตัว แนะนำสถานที่ ขั้นตอนการติดต่อราชการที่ศาล ซึ่งการให้บริการนั้นที่ดินโรงดินศาลจัดเตรียมความพร้อมด้านเอกสาร หลักทรัพย์ ได้แก่ โฉนดที่ดินพร้อมใบประเมินราคาที่ดิน และหลักทรัพย์อื่น ๆ สำหรับใช้ประกันผู้ต้องหาและจำเลย พร้อมบริการทันเวลา และยังมีหอพระเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของ ชาวอีสาน เชื่อว่า อาคารสถานที่ทุกแห่งมีเจ้าที่ปกป้องกันคุ้มครอง หากมีความเดือนร้อนทุกข์ใจให้ไปกราบไหว้ขอพรท่าน จะช่วยเหลือ ซึ่งความเป็นจริงแล้วสิ่งศักดิ์ดีเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เป็นที่พึ่งทางใจ จึงมีปรากฏให้เห็นตามสถานที่ราชการทั่วทุกแห่ง

ผู้วิจัยค้นพบว่า การแนะนำตัวของที่ดินโรงดินศาล เพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลย รู้จักเกิดความมั่นใจในการให้ความช่วยเหลือ นั้นที่ดินโรงดินศาลจะต้องแสดงบทบาทหรือขั้นตอนการช่วยเหลือ โดยเฉพาะการจัดเตรียมเอกสาร หลักทรัพย์ ลำดับขั้นตอนการดำเนินการตามระเบียบที่ศาลกำหนดหรือตามกระบวนการยุติธรรม ถูกต้องเชื่อถือได้สามารถดำเนินการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวได้ โดยเฉพาะการใช้ภูมิปัญญา 5 ด้านของที่ดินโรงดินศาลจะทำให้ผู้ต้องหาและจำเลยตลอดทั้งญาติเชื่อมั่นเกิดความพอใจยินดีจ่ายค่าบริการและบอกต่อในสิ่งที่ประทับใจเป็นการแนะนำการให้บริการของที่ดินโรงดินศาลที่ดี ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและต่อไป

สอดคล้องกับทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณะโดยนักจิตวิทยา วิลเลียม เจมส์ (1842-1910) ได้วิเคราะห์ว่า สัญลักษณ์สามารถทำให้บุคคลคิดคำนึงถึงบุคคลอื่นหรือสิ่งของใด ๆ แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้นจะไม่อยู่ในขณะนั้นก็ตาม อันเกิดจากมนุษย์ได้มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม และยังสอดคล้องกับ (ปิยะ อุทาโย, 2539) ได้ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานตำรวจ ซึ่งรับผิดชอบในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนพอใจงานบริการในด้านกิจการจราจร งานภารกิจในการช่วยเหลือประชาชนต่อการให้บริการซึ่งมีความชัดเจน โดยที่พฤติกรรมมุ่งเน้นการให้บริการนับเป็นปัจจัยที่มีผลสร้างความพึงพอใจให้ประชาชนผู้ใช้บริการมากที่สุด

2. ผู้ต้องหาและจำเลยเข้ามาพบที่ดินโรงดินศาล อาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาลหรือผู้ต้องหาและจำเลยมีจำนวนมากอันเนื่องมาจากประชากรเพิ่มขึ้น ส่งผลให้คดีความทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับประชาชนได้เรียนหนังสืออ่านออกเขียนได้พอมีความรู้ด้านกฎหมาย การตัดสินใจที่เพิ่มขึ้นจึงหันมาปรึกษาทนายความและบุคคลที่พอมีความรู้ด้านกฎหมาย เช่น ที่ดินโรงดินศาลซึ่งเป็นบุคคลที่เข้าพบได้ง่ายกว่าปัญหาที่เกิดขึ้น อาจจะเป็นที่บริเวณศาลหรือที่บ้าน และการสนทนากันอาจใช้คำพูดภาษาพื้นบ้านเข้าใจง่าย ค่าใช้จ่ายตกลงกันได้ ในราคามิตรภาพ บางครั้งการเข้าพบอาจนำสิ่งของมาฝาก เช่น ข้าวสาร ปลาแห้ง และพืชผัก เป็นการผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยกันแก้ปัญหาโดยเฉพาะคนที่ได้รับความ

เดือดร้อนทำให้เกิดความบั่นทอนสภาพจิตใจหาความสุขได้ยาก ต้องการขวัญกำลังใจ ต้องการความช่วยเหลือ โดยคิดว่าดินโรงเรียนจะเป็นที่พึ่งได้ดีที่สุดในขณะที่ตนเองอยู่ในสภาพเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งต้องการความคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดี และต้องการความยุติธรรมโดยการพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับการที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดที่มีมาตรฐาน และถูกต้องในขั้นตอนการปฏิบัติหรือตามกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาด้านภาษา ความสัมพันธ์ สังคม ทรัพย์สิน(ค่าใช้จ่าย) และการดูแลช่วยเหลืออย่างเป็นธรรม

ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้ประกอบอาชีพที่ดินโรงเรียนเป็นบุคคลธรรมดาที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลย พอมีความรู้เรื่องการเขียนคำร้อง คำแถลง ขอบประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย เพื่อให้ศาลอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาและจำเลยชั่วคราวเป็นที่พึ่งของชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล สามารถช่วยเหลือบุคคลดังกล่าวให้ได้รับอิสรภาพชั่วคราวได้ส่งผลให้อาชีพที่ดินโรงเรียนเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปที่มีความเดือดร้อนมาสู่ศาลจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

สอดคล้องกับ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม โดย มาลินอสกี (1884 – 1942) ได้นำเสนอแนวคิดหลักของทฤษฎี คือการเน้นที่วัฒนธรรมในการทำหน้าที่สนองความต้องการต่อความจำเป็นของมนุษย์ ได้แก่ ความจำเป็นพื้นฐาน ความจำเป็นด้านสังคม เช่น การควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม และความต้องการทางด้านจิตใจ เช่น ความต้องการความสงบทางใจ ความกลมกลืนทางสังคมและเป้าหมายชีวิตระบบสังคม ได้แก่ ความรู้ด้านกฎหมาย ศาสนา นิยาย ปรัชญา ศิลปะและเวทมนต์คาถา โดยโอกาสที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งลดลง และทำให้สังคมคงอยู่อย่างมีความสุขต่อไป และยังสอดคล้องกับ (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ, 2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม พบว่า การให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญาถือเป็นหลักประกันความยุติธรรมที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศ และยังพบว่า ประเด็นที่น่าสนใจยิ่งคือผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีจำนวน 1 ใน 3 เป็นผู้ที่ถูกปล่อยตัวเพราะไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะลงโทษ

3. การแนะนำแบบเครือข่าย

เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่าผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยเกิดจากมีผู้กล่าวหาว่าทำความผิด ซึ่งผู้กล่าวหาได้ไปแจ้งความกับตำรวจให้ดำเนินคดีบุคคลดังกล่าว หรือไม่มีผู้ใดแจ้งความแต่ตำรวจจับได้ในขณะที่ทำผิดเรียกว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลย” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล และต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้ตัวเองมีอิสรภาพโดยใช้ความพยายามเสาะแสวงหาบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย เช่น นายประกันหรือที่ดินโรงเรียน

กรณีผู้ต้องหาและจำเลยถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจคดีความสามารถยื่นร้องขอประกันได้ แต่ผู้ต้องหาและจำเลยขาดคุณสมบัติหรือขาดหลักทรัพย์ เอกสารไม่ครบ ไม่สามารถดำเนินการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยยังมีความประสงค์ที่จะยื่นคำร้องขอประกันตัวเองให้มีอิสรภาพชั่วคราว ตำรวจอาจจะแนะนำให้ไปขอความช่วยเหลือจากตึนโรงตึนศาล หรือเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลแนะนำให้ไปพบตึนโรงตึนศาลเพื่อดำเนินการช่วยเหลือ การเขียนคำร้อง คำแถลงในการยื่นคำร้องขอประกัน หรือทนายความแนะนำให้ไปปรึกษาตึนโรงตึนศาลให้ช่วยจัดหาหลักทรัพย์และแบบประเมินราคาที่ดินให้ถูกต้องตามระเบียบที่ศาลกำหนด ซึ่งการแนะนำผู้ต้องหาและจำเลยดังกล่าวเป็นการส่งต่อเป็นการช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนเบื้องต้น เพื่อให้ทันเวลาในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมโดยบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลยเช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล ทนายความ อัยการ เรียกว่า “เครือข่าย” และยังเป็น การอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านที่มาติดต่อราชการที่ศาล สึนน้ำใจในการแนะนำไม่ได้เรียกร้องจากผู้ต้องหาและจำเลย อาจจะมีการบริการตามความเหมาะสม หรือมีค่าเช่าหลักทรัพย์ซึ่งต้องทำสัญญาประกันเพราะเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วยความเสี่ยงต่อการหลบหนี ผิดนัดศาล ซึ่งนายประกันหรือตึนโรงตึนศาลต้องเสี่ยงในการดำเนินงาน

ผู้วิจัยค้นพบว่า บุคคลที่ประกอบอาชีพตึนโรงตึนศาลเป็นเวลายาวนานมีความซื่อสัตย์ ช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนด้วยความยุติธรรม เป็นที่รู้จักของบุคคลหลายอาชีพ โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลย เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล พนักงานอัยการ ทนายความ เมื่อพบเห็นผู้ต้องหาและจำเลยเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือในการยื่นคำร้องขอประกันให้ปล่อยชั่วคราวแต่ขาดคุณสมบัติดำเนินการไม่ได้ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องดังกล่าวก็จะแนะนำให้มาพบตึนโรงตึนศาลที่ดีเพื่อให้ช่วยเหลือ การแนะนำไม่ต้องการค่าตอบแทนจากผู้ได้รับความเดือดร้อนแต่อาจจะ ได้จากตึนโรงตึนศาลตามความเหมาะสมหรือตามข้อตกลงของเครือข่าย

การดำเนินการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตึนโรงตึนศาลโดยมีรูปแบบการใช้ ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาล 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านภาษาโดยใช้ภาษาพื้นบ้านเป็นกันเอง ด้านความสัมพันธ์ติดต่อสะดวกบริการรวดเร็ว ด้านสังคมให้ความสำคัญเสมือนญาติพี่น้อง ด้านทรัพย์สิน(ค่าใช้จ่าย) ตกลงกันได้ ด้านการดูแลช่วยเหลือ ให้ความช่วยเหลือจนคดีสิ้นสุด อันเกิดจากความผูกพัน ความเข้าใจเห็นใจผู้ได้รับความเดือดร้อน ประกอบกับตึนโรงตึนศาลเป็นอาชีพที่นับได้ว่ามีความสามารถเป็นที่ยอมรับของบุคคลที่เข้ามาติดต่อราชการที่ศาล โดยเฉพาะผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นชาวบ้านขาดความรู้ด้านกฎหมาย กลัวศาล เข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรมต้องการความช่วยเหลือจากผู้มีประสบการณ์ เข้าใจขั้นตอนการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาล จึงเป็นที่พึ่งของชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนมาสู่ศาล ตึนโรงตึนศาลที่ดียังช่วยแบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่ศาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลย ส่งผลให้ตึนโรงตึนศาลยังเป็นอาชีพที่นิยมของบุคคลและ

บริษัทเอกชนจำนวนไม่น้อยได้เข้ามาให้บริการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยอยู่ในบริเวณศาลทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานหรือสถาบันเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม สามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการอาชีพดีนโรงดินศาล เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยเหลือบุคคลผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจำเป็นจะต้องขอความช่วยเหลือหรือหาหลักทรัพย์ประกันชั่วคราว หรือช่วยแนะนำช่วยเขียนคำร้อง คำแถลง เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล

1.2 ศาลจังหวัดในภาคอีสาน โดยเฉพาะศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดมหาสารคาม และศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการอบรมให้ความรู้ดีนโรงดินศาลหรือนายประกันเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยก่อนจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายอันจะเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

1.3 ศาลจังหวัดทุกแห่ง สามารถนำผลการวิจัยไปส่งเสริมให้ดีนโรงดินศาลมีสถานที่สำหรับให้ผู้ต้องหาและจำเลยติดต่อได้สะดวกเป็นสัดส่วนในบริเวณศาล เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับความทุกข์เข้ามาสู่ศาล

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรสนับสนุนให้ทำวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานกับกระบวนการยุติธรรม เพื่อผดุงความยุติธรรมของสังคมชาวอีสานและสังคมชาวไทย

2.2 ควรสนับสนุนให้ทำวิจัยรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวไทยแต่ละภาคที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง และเพื่อส่งเสริมการนำมาใช้อย่างถูกต้องตามกระบวนการยุติธรรม

2.3 ควรส่งเสริมให้ทำวิจัยสถานศึกษาที่มีการจัดทำหลักสูตรให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านการไกลเกลี่ย ประนีประนอม การแบ่งปันมรดก การพิจารณาคดีของศาลในคดีความที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมของสังคม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงยุติธรรม. (2546). รวมความรู้และกฎหมายที่เกี่ยวข้องสำหรับพนักงานคุมประพฤติ.
กรุงเทพฯ: สวัสดิการกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2544). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับ
กระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2543). ภูมิปัญญาอีสาน. กรุงเทพฯ: โครงการตำรา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกโดยชุมชน เพื่อ
ชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ฉ่ำ ทองคำวรรณ. (2543). ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย(หลักศิลาจารึก หลักที่ 1). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยยุทธ วัชรานนท์. (2548). ประมวลกฎหมาย วิพิจารณาความแพ่ง วิพิจารณาความอาญา พระ
ธรรมนูญศาลยุติธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บัณฑิตอักษร.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและ
วัฒนธรรมอีสาน.
- ทรงคุณ จันทจร. (2552). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมขั้นสูง (ภาคปฏิบัติ). มหาสารคาม:
สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
- ธวัชชัย พิงธรรม. (2559). ศาลและองค์กรอิสระ. สืบค้น 21 สิงหาคม 2559 จาก
<https://sites.google.com/site/tauw/2491/sm48>
- ปิยะ อุทಾಯ. (2539). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานตำรวจ. สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์.
- พรทิพย์ ชุ่มวัฒนชะ. (2546). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการคุ้มครอง
สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
การบริหารงานยุติธรรม กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัญญ อุดมเวช. (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วิชัย ภูโยธิน. (2539). หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6. กรุงเทพฯ:
อักษรเจริญทัศน์.

- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตาม
รัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้. (2558). การพัฒนา. สืบค้น 21 สิงหาคม 2559. จาก
<http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/so02/so20_5.html>
- สมชาย วรรณลู. (2551). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวอีสานในการระงับข้อพิพาททาง
สังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมพงษ์ ดุลยอนุกิจ. (2549). สังคมศาสตร์กับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2546). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักกฎหมายธรรมชาติและบ้านเมือง. (2558). สืบค้น 5 เมษายน 2558. จาก
http://52011313447g5.blogspot.com/2012/03/blog-post_6543.html
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.).
(2558). การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน. สืบค้น 5 เมษายน
2558 จาก <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/king.aspx?p=72>
- สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์. (2558). ละเมิดอำนาจศาล. สืบค้น 4 มีนาคม 2558, จาก
http://region7.cad.go.th/ewt_news.phpnid=84&filename=index
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). คู่มือการปล่อยชั่วคราว. กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานสถิติจังหวัดกาฬสินธุ์. (2556). No Title. สืบค้น 21 สิงหาคม 2556, จาก
<http://kalasin.nso.go.th/main.jsp>
- สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม. (2556). No Title. สืบค้น 21 สิงหาคม 2556, จาก
<http://mahasarakham.nso.go.th/main.jsp>
- สำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด. (2556). No Title. สืบค้น 21 สิงหาคม 2556, จาก
<http://roiet.nso.go.th/main.jsp>
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ. (2556). การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาล
ยุติธรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาคดี สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อรพินท์ สุวัฒน์ประ และคณะ. (2554). กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมใน
การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด. กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ.
- อังกูล สมคะเนย์. (2535). สภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อุทัย เลาหวิเชียร และบาว นาค. (2549). ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมอธรรม.
- อุทัย ศุภนิത്യ. (2509). คำพิพากษาฎีกา 1373/2495. กรุงเทพฯ: ศรีเพชรการพิมพ์.
- Byron, W. J. (1997). Living generously in the service of others : commitment, responsibility, virtue and service. New York: vital Speeches of the Day.
- Fair trial International. (2012). Pre-trial Detention comparative Research. สืบค้น 25 มกราคม 2012, จาก http://www.ec.europa.eu/.../appendix_2__comparative_research_e...pdf
- John J. Macionis. (1993). Sociology. Prentice Hall.
- Judicial Inspectorate of prisons. (2012). Annual Report for the Period 1 April 2007 to 31 March.
- Kitiarsa, P. (1999). You May not Believe, but Never Offend the Spirits : Spirit-Medium Cult Discourses and the Postmodernism of Thai religion. Washington D.C.: University of Washington.
- Ladda Hongsuraphong. (2009). An Appropriate Model of Conservation Revival and Develop the Culture Forest of Temples in Northeastern Thailand by Community Participation. The Social Science, 4(5), 428–433.
- Open society Justice initiative, U. (2011). The Socioeconomic Impact of Pretrial Detention. สืบค้น 24 ธันวาคม 2012, จาก <http://www.soros.org/sites/default/files/socioeconomic-impact-pretrial-detention-02012011.pdf%0A>
- Pookayaporn, J. (2002). Wisdom and compassion in Action : Theravada Buddhist Nuns as Facilitators of Healing. Dissertation Abstracts International.
- Roangrit Ponnamin. (2009). Christianity, Social and Cultural Change for Sustainable Life Improvement of Isan Community. The Social Science, 4(5), 472–477.
- Roy Walmsley. (2012). World Prison Population List, Sixth Edition. สืบค้น 24 เมษายน 2012, จาก <http://www.google.co.th>
- Shaw, Clifford R. and Mckay, H. D. (1969). Crime Ecology. Chicago: University of Chicago.

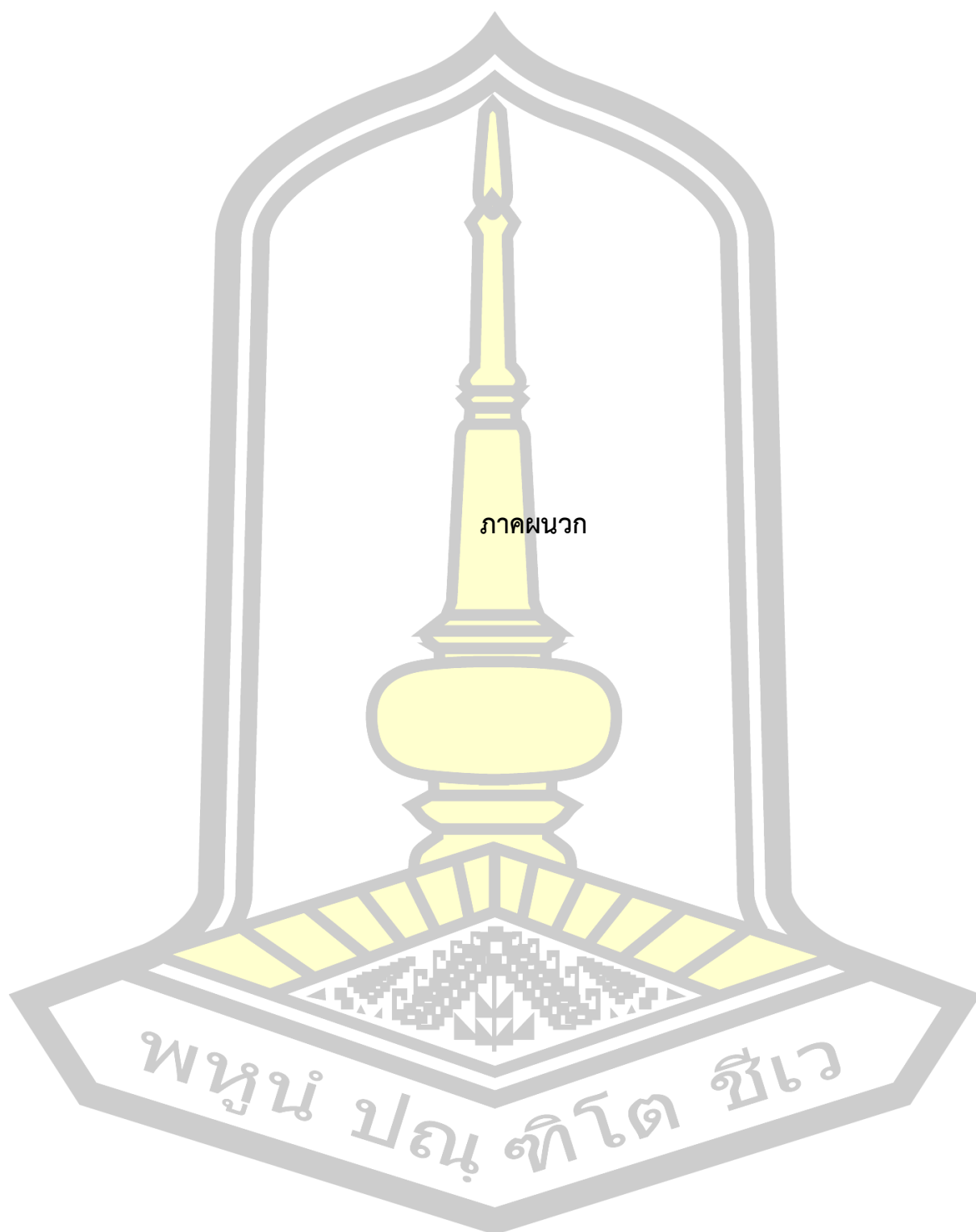
Sue King, D. B. and R. S. (2005). Factors that Influence Remand in Custody.

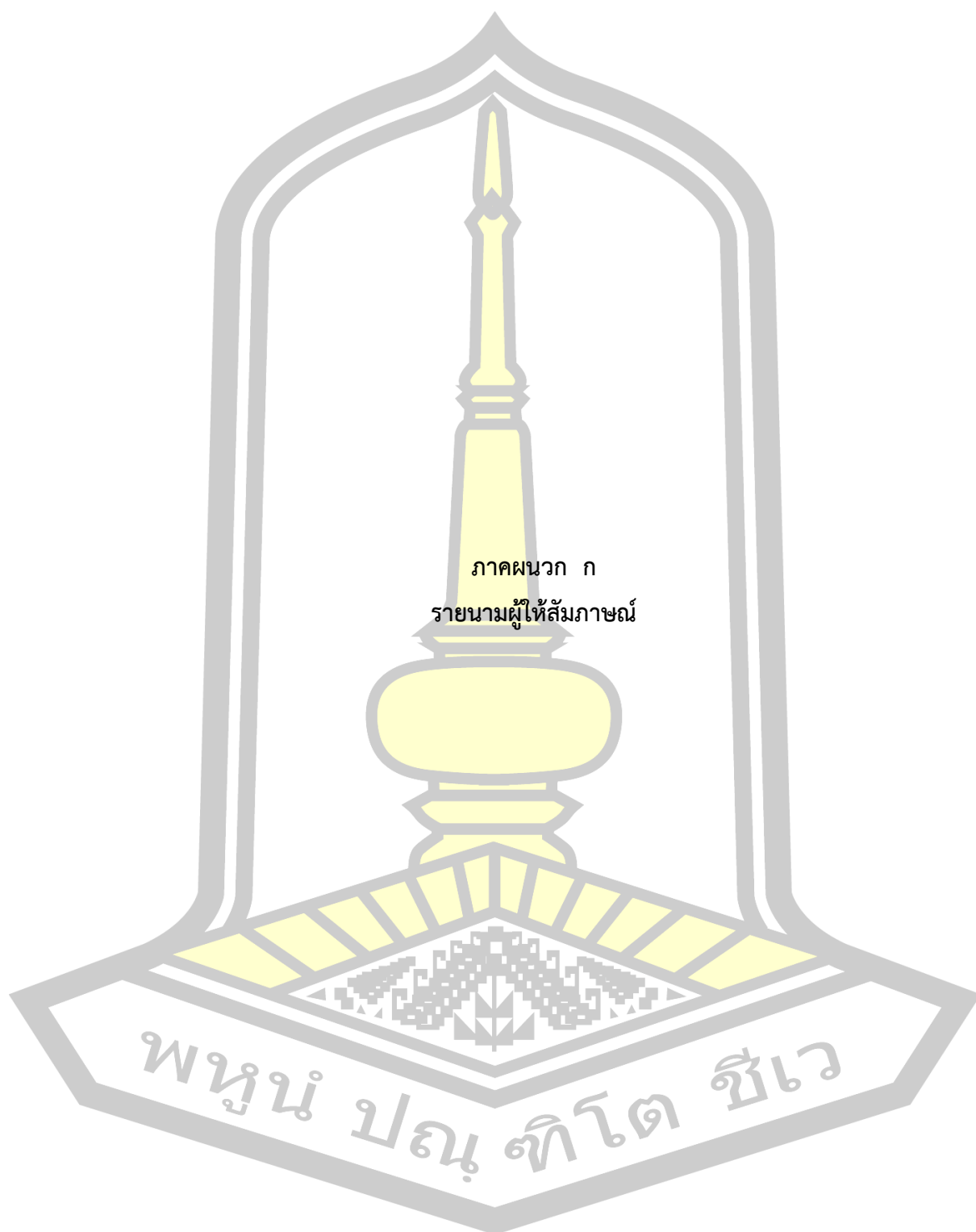
สืบค้น 24 เมษายน 2012, จาก <http://www.unisa.edu.au/.../factors-that-influence-remand-in-c>

Tomis Atabay and Paul English. (2008). Afghanistan : Implementing Alternatives to Imprisonment, in line with International Standards and Nation Legislation.

United Nations. (2005). Human right and prisons : A Pocketbook of International Human Rights Standards for Prison Officials.

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

พหุ ประจักษ์ ชัยเว

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- กัญญา พรหมรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สถานีตำรวจภูธร
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2559.
- กัลป์ มณีรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานอัยการ
จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2559.
- ก้าวหน้า นามคำมี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 27
หมู่ 3 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2559.
- กองคำ ศรีพลแทน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด
กาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2559.
- ก้ำจัด ศรีปัดดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานทนายความ
ก้ำจัด ศรีปัดดา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2558.
- ขุน จันทเนตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 69
หมู่ที่ 2 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน
2559.
- คำจันทร์ วงรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด
กาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2559.
- คำปิว พงไรสงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สถานีตำรวจภูธร
จังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2559.
- จตุพร มี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานอัยการ
จังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2559.
- จีระศักดิ์ หมั่นจิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด
มหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2559.
- ฉัตรชัย ภาชนะวรรณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่
4/63 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2559.
- เฉลิมพล ภูจิริง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 227
หมู่ที่ 10 ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559.
- เฉลิมพล ระดาพัฒน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 332
ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559.

- ชาติชาย จงสมชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 12 ตำบลหนองกุงศรี อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2559.
- ณฤพล มาตวังแสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 99 หมู่ที่ 1 ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2559.
- ณัฐภักฤษ ฝื่อก่อง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2558.
- ศุภย์ปริดา วงศ์ศรีอาจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานอัยการจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2559.
- ดำรง วงษ์จันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 140 หมู่ที่ 15 ตำบลหนองแวง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2559.
- ตุ๊กตา ภูทองทุ่ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559.
- เตียม ภูพลผัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 73 หมู่ที่ 10 ตำบลโนนสูง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559.
- ถวิล ถาลาดแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2559.
- ทรงชาติ เขียวสนาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 8 ตำบลเมืองทอง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2559.
- ธรรกร ภูอากร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 23 หมู่ 2 ตำบลหัววัว อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559.
- นิยมไทย จันทะเกตุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 14 ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2559.
- นงค์ ปรีกาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 61 หมู่ที่ 2 ตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2559.
- นพพร ละครพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2559.

- บัญชา พิมพ์แก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 182-184 หมู่ 3 ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2559.
- บรรจง พรหมดวงศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 257 หมู่ที่ 5 ตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2559.
- บุญญฤทธิ์ หนันดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559.
- บุญธรรม วิเศษลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 149 หมู่ที่ 1 ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2559.
- บุญเพ็ง ภูแสนใบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 2 ตำบลโพหนอง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2559.
- บุญสงค์ กุลาศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2559.
- เบญจลักษณ์ ชูแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2559.
- บัวทอง ไชยสีหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 236 หมู่ 11 ตำบลโนนสูง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2559.
- ประเจียด หงส์ขาว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2559.
- ประจวบ คุณโน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2559.
- ประนอม คำรัมย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 16 ตำบลลำธาร อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2559.
- ประยุทธ์ อรัญโชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ สภ.ห้วยผึ้ง ตำบลนิคมห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2559.
- ประยูร กิ่งสีดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 52 ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2558.
- ประวิทย์ ชมภูพาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พหลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน ทนายความประวิทย์ ชมภูพาน เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2558.

- ประมวล ภูงกิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 56 หมู่ 1 ตำบลหัววัว อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559.
- ประวิทย์ ชมภูพาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2559.
- ปัญญาชัย เพ็ญประชุม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2558.
- ปิ่นพรรณ คำสวนจิก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2559.
- ปาริชาติ วงสุวรรณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 1 ตำบลเขวาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2558.
- ปราณีย์ พรหมดวงศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 257 หมู่ที่ 5 ตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2558.
- พิชิต ขานทราชา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานนายความพิชิต บานทราชา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2558.
- พินิจ จันทร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2559.
- พีรศักดิ์ โยธสิงห์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 234 หมู่ที่ 9 ตำบลโพนทอง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2559.
- เพชรลา ศิสารัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2558.
- ไพศาล พุ่มเกาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคามอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2559.
- พงษ์เพชร ไกรการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 731 หมู่ที่ 25 ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2559.
- พงษ์ศักดิ์ พูนลาภ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2559.
- มณีย์ เสือแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2558.

- มะลิ แผงฤทธิ์หลง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านแก่นทราย ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2559.
- ยิ่งสันต์ เทพบุรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 73 หมู่ที่ 4 ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2559.
- ฤชา วัฒนเนติกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานอัยการ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2559.
- รัชดา จุฬาริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 1 ตำบลสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2559.
- รุ่งเรือง สุขเกษม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด มหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2559.
- เรืองยศ พันตัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 76 หมู่ 3 ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2559.
- ละมุล จันทจร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 12 ตำบลมิตรภาพ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2559.
- ลิ่งสันต์ ประคำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 1 ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2559.
- เลิศ ภูศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2559.
- ลำเพย มูลกาลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 3 ตำบลคำใหญ่ อำเภอหัวเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2559.
- วิทน โชติเมืองปัก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 190 หมู่ที่ 2 ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559.
- วิทยา วิริยะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 99 หมู่ที่ 1 ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559.
- วิมาลย์ ทิพอาสน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 322 ตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2559.
- วิมล บุญวิเศษ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เซวงค์กดี พลลภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21 บ้านรอบเมือง ตำบลโนนเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2559.

วีระศักดิ์ สัตยธีรานนท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
 อัยการจังหวัดคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 8 กันยายน
 2559.

ศราวุธ บุรพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด
 อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2559.

ศรัณย์ธร วิรงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด
 อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558.

ศิริชัย ใหม่คามิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์
 อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2558.

สังคม ปองไป เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สถานีตำรวจภูธร
 ดอนหว่าน จังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 6 มีนาคม
 2559.

สาคร ภูกิ่งแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 56
 หมู่ 1 ตำบลหัววัว อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559

सानิตย์ โสวัณณะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์
 อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2559.

สืบพงษ์ พนมเขต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 92
 หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2559.

สุทัศน์ แผงจินดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1
 หมู่ที่ 1 ตำบลช่องชัยพัฒนา อำเภอช่องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม
 2559.

สุพจน์ บุญสิทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด
 อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2559.

สุพจน์พัฒน์ อัครเจริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด
 กาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2559.

สุภัทรา กิจใบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์
 อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2558.

สุรศักดิ์ ทองปัญญา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด
 อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558.

สุริชัย ผ่องใส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เชวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์
 อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2559.

สุริยะ เนื่องโคตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 62/7
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2559.

สมควร จันทจร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 38
หมู่ที่ 12 ตำบลมิตรภาพ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 6 กันยายน
2559.

สมหมาย พลลาภ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 49
หมู่ที่ 14 ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2559.

สำเนาวี เรื่องสมบัติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 108
หมู่ที่ 2 ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 2 กันยายน
2559.

สำราญ ไสวงาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด
มหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2559.

หนูพิศ ศรีระยศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 175
หมู่ที่ 8 ตำบลเมืองทอง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559.

อรุณณี ทองปัญญา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด
กาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2558.

อรุณนีย์ ใหม่คามิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด
มหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2558.

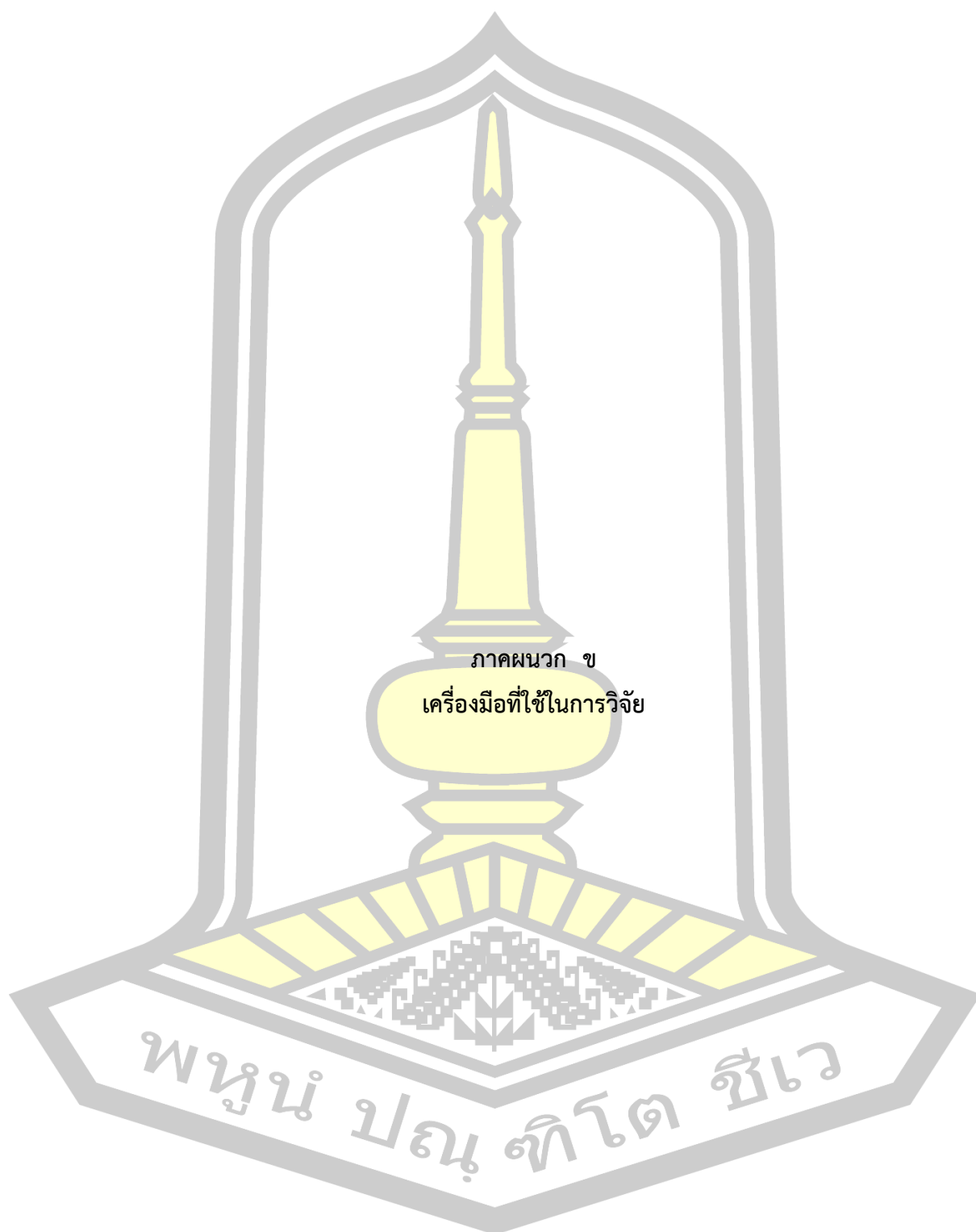
อารมณь สิงห์อุ่มเหม้า เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24
ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2559.

อุตุร เรื่องสมบัติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 108
หมู่ที่ 2 ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 2 กันยายน
2559.

อุดม เพ็งแข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559.

อำนาจ กางเกษ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัด
มหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2559.

อำนาจ จวงหัวโตน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, แขวงศักดิ์ พลลาภ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558.

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม
(Participant Observation)

เรื่อง ตึนโรงตึนศาลทึตึ : รึบแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลย
ตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

สังเกตเมื่อวันที่ เดือน พ.ศ.

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลทึตึในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยใน
กระบวนการยุติธรรมในภาคอีสาน

1. การขอประกันผู้ต้งหาหรือจำเลย

1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน

.....
.....

1.2 หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกัน

.....
.....

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน

.....
.....

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการคืนหลักประกัน

.....
.....

2. การประกันตัวผู้ต้งหา

2.1 ตำรวจ

.....
.....

2.2 อัยการ

.....
.....

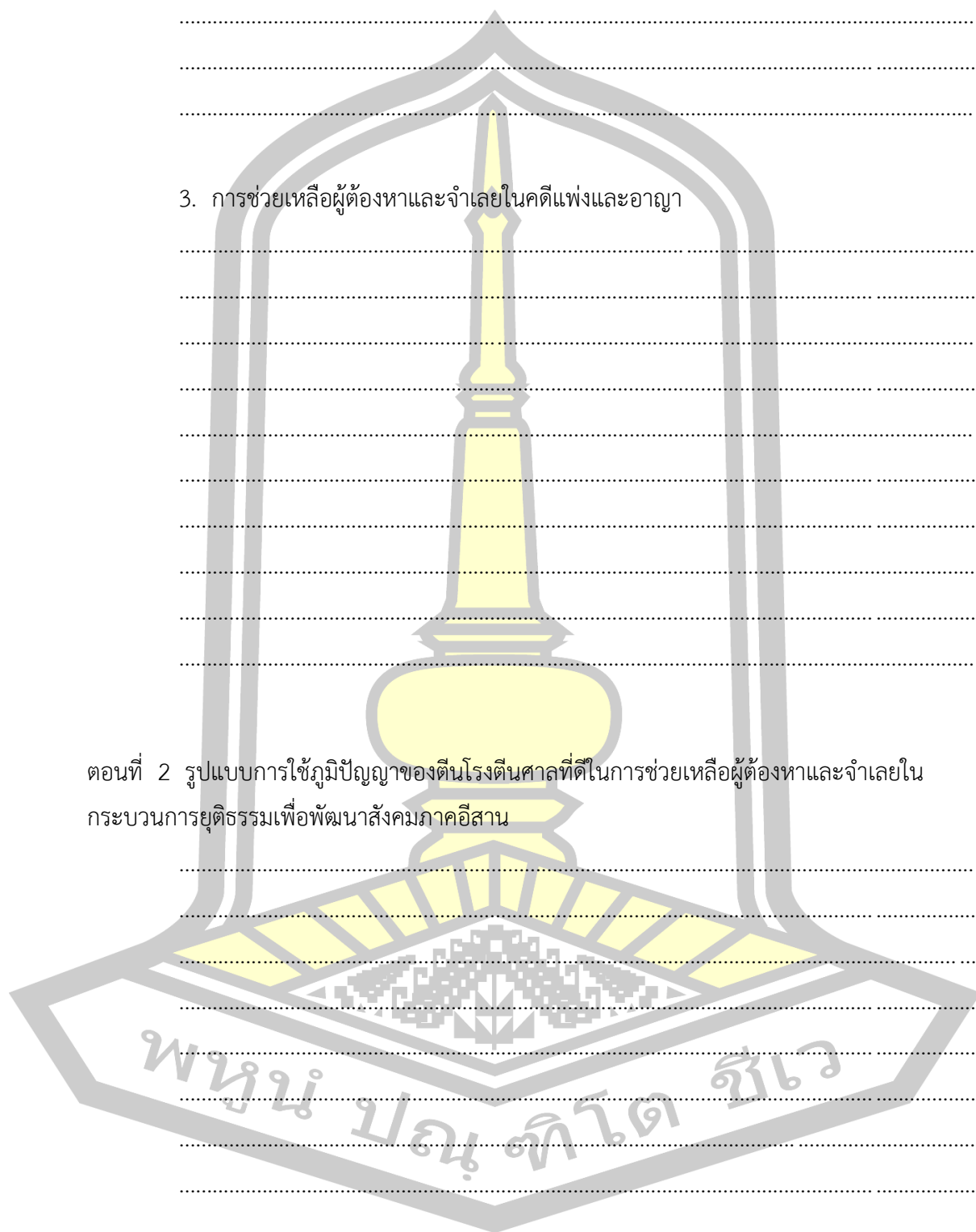
.....
.....

พจนานุกรมศัพท์โต ชิว

2.3 ศาล

3. การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในคดีแพ่งและอาญา

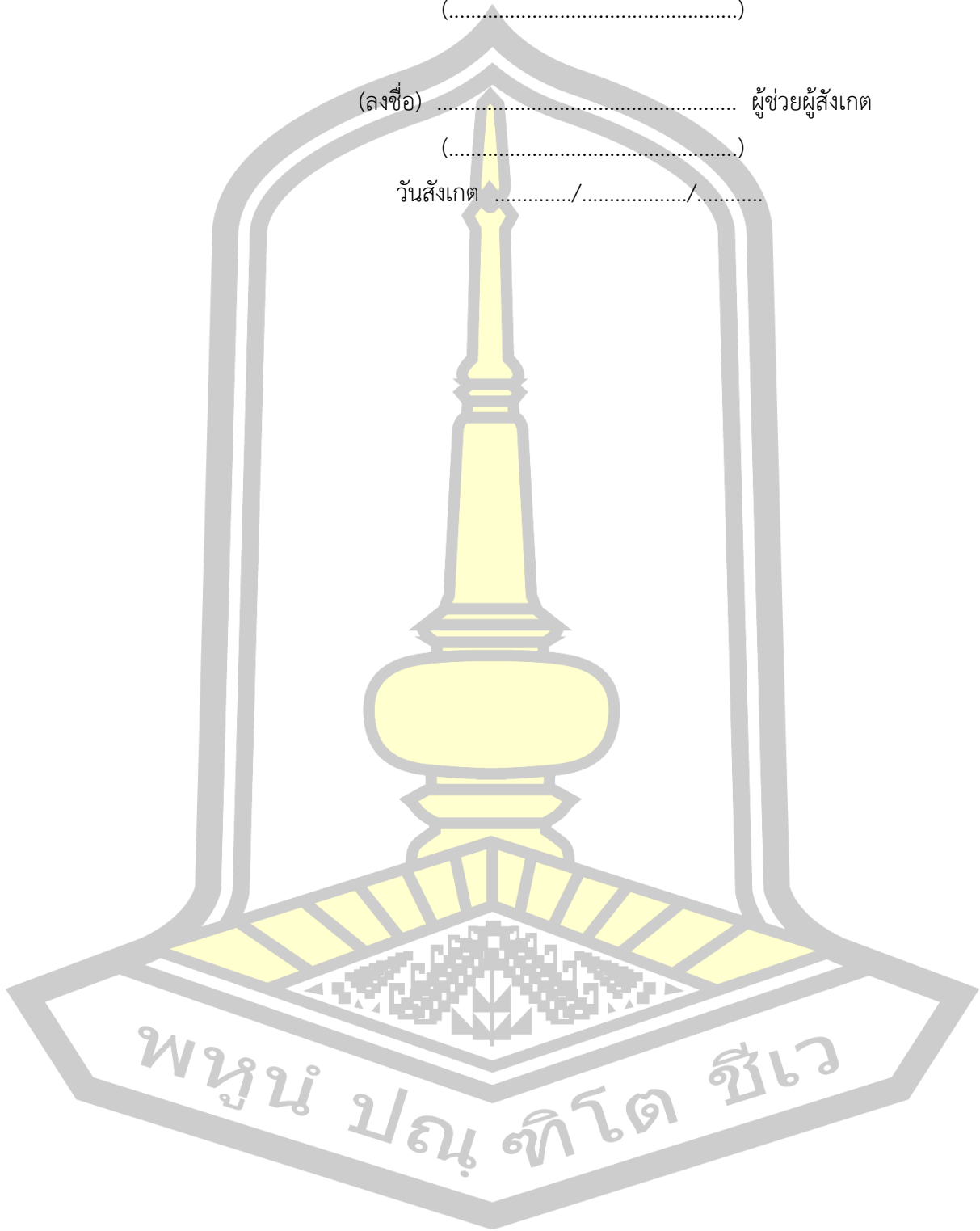
ตอนที่ 2 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของต้นรวงตีนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

(ลงชื่อ) ผู้สังเกต
(.....)

(ลงชื่อ) ผู้ช่วยผู้สังเกต
(.....)

วันสังเกต / /

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
(Non-Participant Observation)

เรื่อง ตึนโรงตึนศาลทึดี : รุบแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลย
ตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

สังเกตเมื่อวันที่ เดือน พ.ศ.

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลทึดีในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยใน
กระบวนการยุติธรรมในภาคอีสาน

1. การขอประกันผู้ต้งหาหรือจำเลย

1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน

.....
.....

1.2 หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกัน

.....
.....

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน

.....
.....

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการค้ินหลักประกัน

.....
.....

2. การประกันตัวผู้ต้งหา

2.1 ตำรวจ

.....
.....

2.2 อัยการ

.....
.....

.....
.....

พจนานุกรมศัพท์โต ชิว

2.3 ศาล

3. การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในคดีแพ่งและอาญา

ตอนที่ 2 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลที่ตีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยใน
กระบวนการยุติธรรมเพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

(ลงชื่อ) ผู้สังเกต
(.....)

(ลงชื่อ) ผู้ช่วยผู้สังเกต
(.....)

วันสังเกต/...../.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

(Structured Interview)

สำหรับหัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ และพนักงาน ของส่วนราชการ เอกชนและชุมชน
เรื่อง ตินโรตตินศาลที่ดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย
ตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล

- 1. ชื่อ..... สกุล.....
- อายุ..... ปี ตำแหน่ง.....
- สังกัด/หน่วยงาน.....
- 2. ที่อยู่..... ตำบล..... อำเภอ.....
- จังหวัด..... โทรศัพท์.....
- 3. จบการศึกษาระดับ.....
- 4. สถานภาพ..... 5. ระยะเวลาการทำงาน.....

ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมาของตินโรตตินศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยใน
กระบวนการยุติธรรมในภาคอีสาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

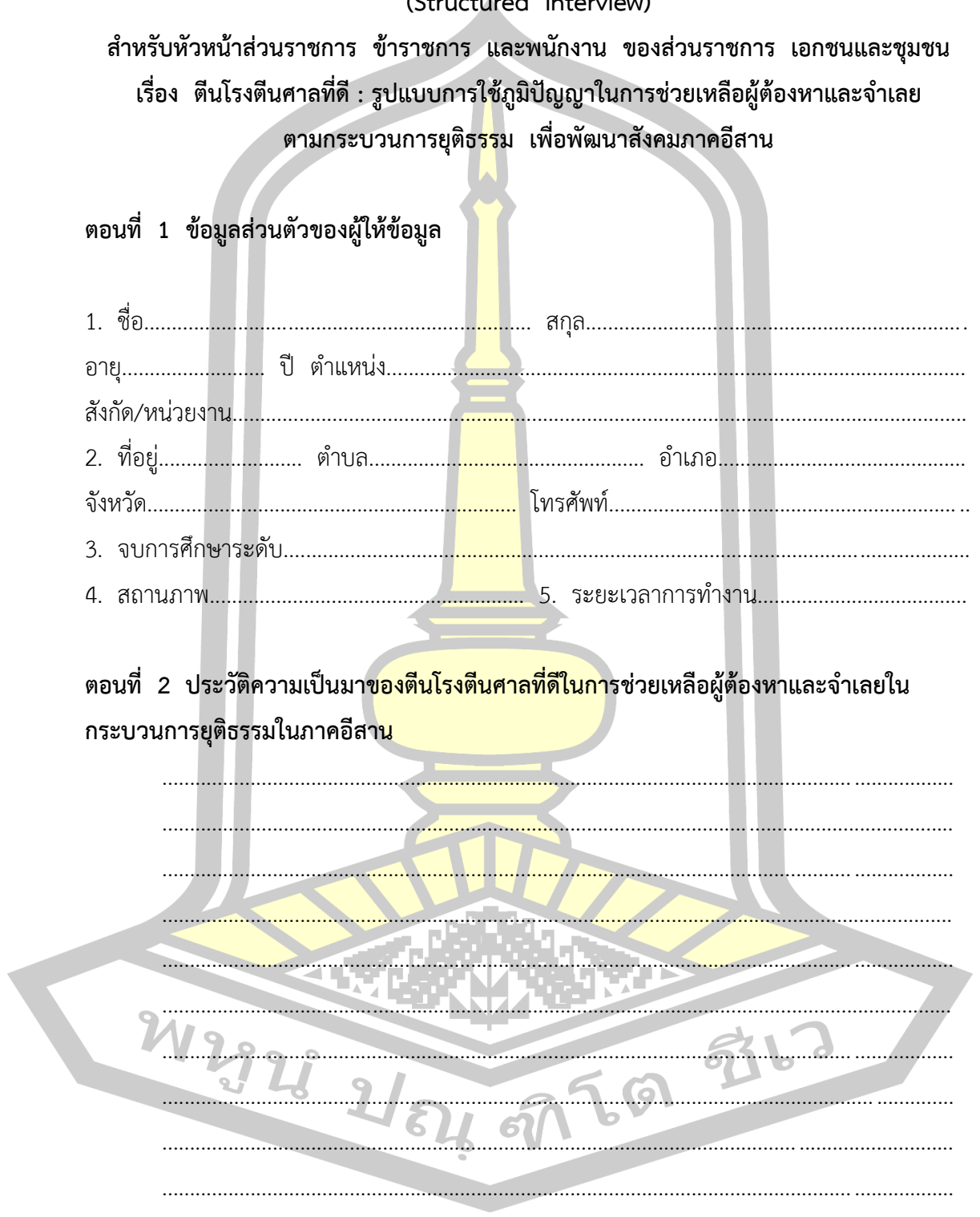
.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลที่ตึในการช่วยเหลือผู้ตึองหาและจ้ําเลยใน
กระบวนการยุติธรรมในภาคอีสาน

3.1 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลที่ตึในการช่วยเหลือผู้ตึองหาและจ้ําเลยในกระบวนการ
ยุติธรรมในภาคอีสาน

1. การขอประกันผู้ตึองหาหรือจ้ําเลย

1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน

.....

.....

1.2 หลักทรัพย์ที่ใช้ยื่นขอประกัน

.....

.....

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน

.....

.....

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการค้ินหลักประกัน

.....

.....

2. การประกันตัวผู้ตึองหา

2.1 ตำรวจ

.....

.....

2.2 อัยการ

.....

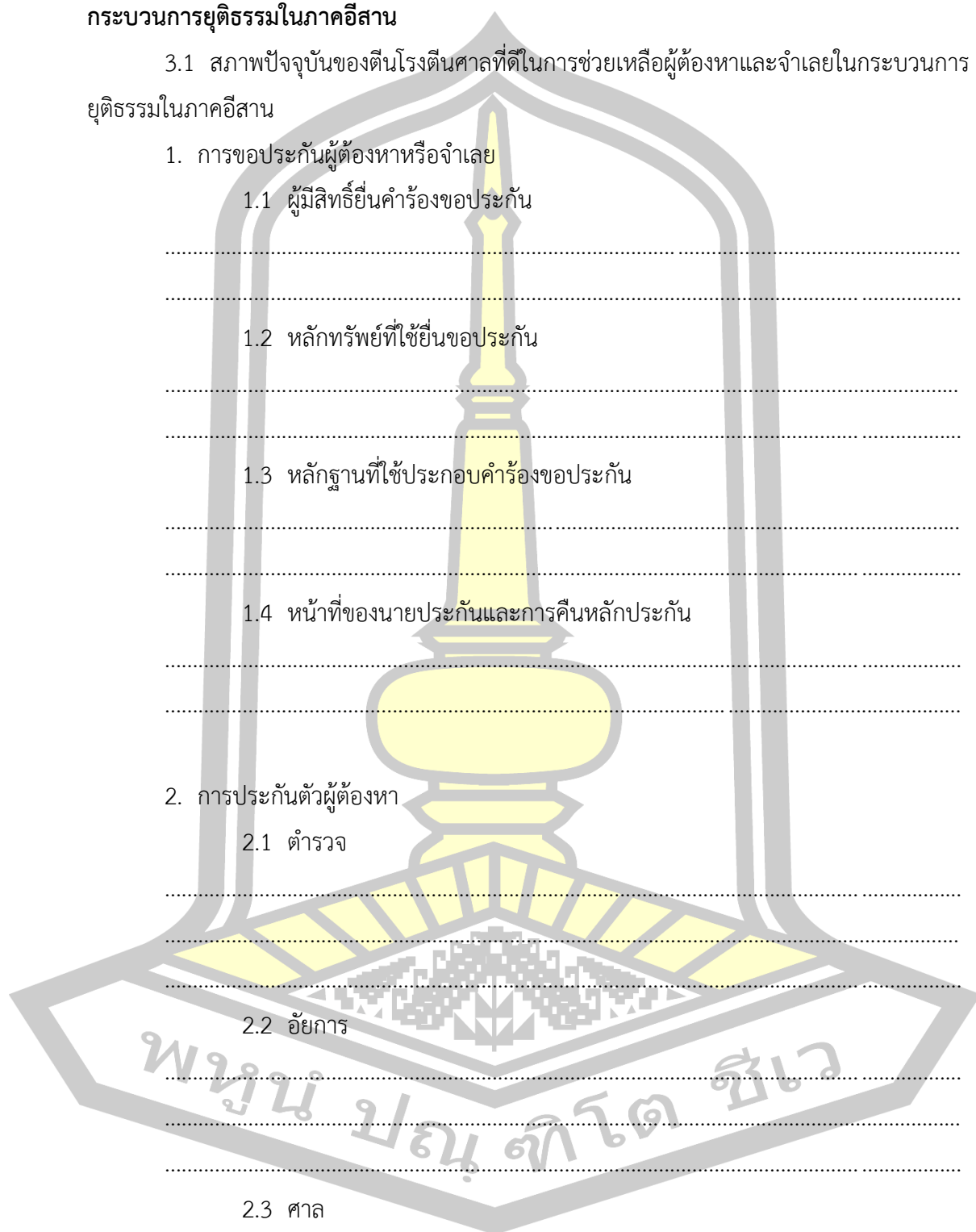
.....

2.3 ศาล

.....

.....

.....

3. การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในคดีแพ่งและอาญา

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 สภาพปัญหาของตึนโรงตึนศาลที่ตึในการช่วยเหลือผู้ตึองหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมในภาคอีสาน

1. การขอประกันผู้ตึองหาหรือจำเลย

1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกัน

.....

.....

1.2 หลักทรัพย์ที่ใช้อยื่นขอประกัน

.....

.....

1.3 หลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องขอประกัน

.....

.....

1.4 หน้าที่ของนายประกันและการค้ินหลักประกัน

.....

.....

2. การประกันตัวผู้ตึองหา

2.1 ตำรวจ

.....

.....

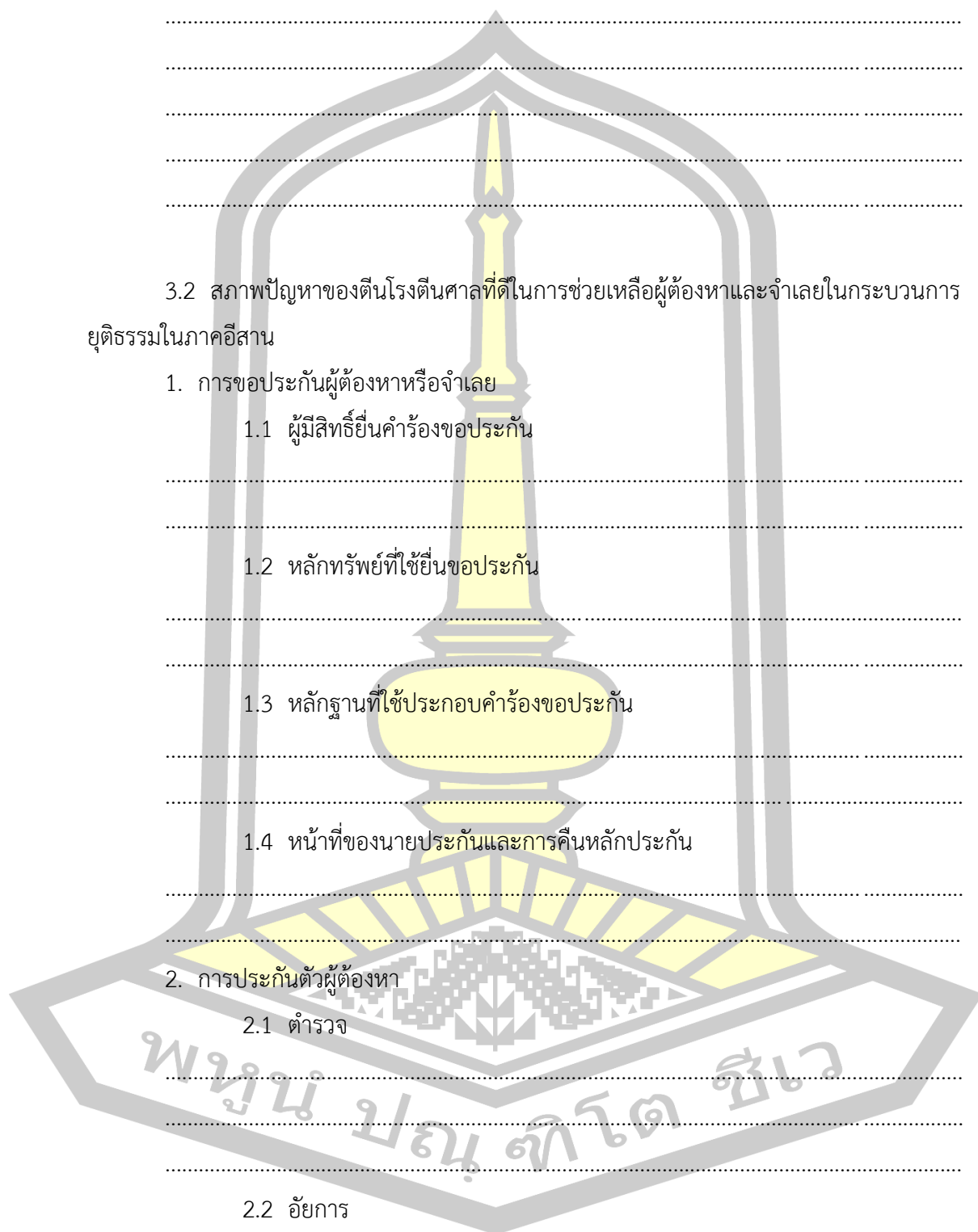
2.2 อัยการ

.....

.....

.....

.....

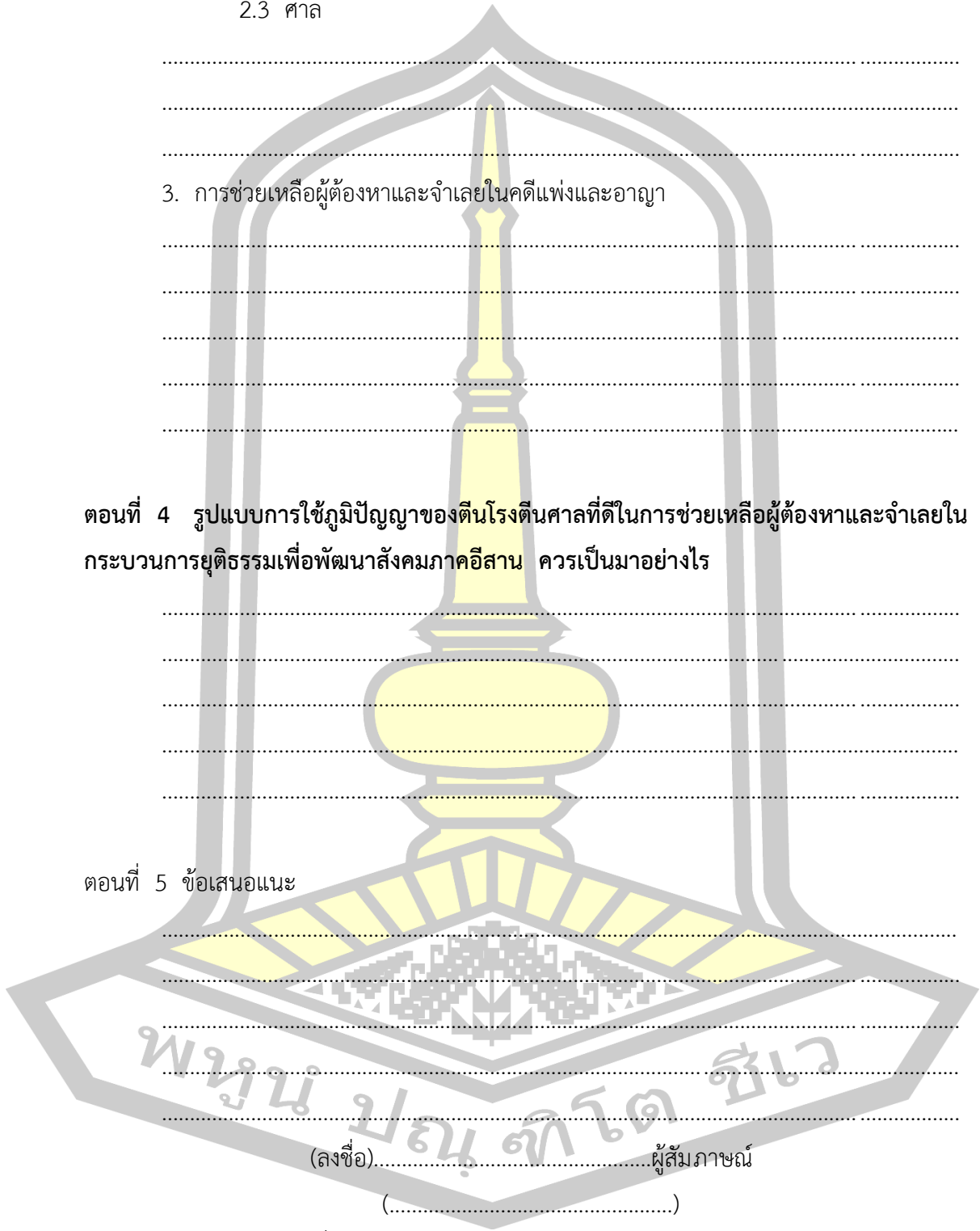

2.3 ศาล

3. การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในคดีแพ่งและอาญา

ตอนที่ 4 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของดินโรตินศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน ควรเป็นมาอย่างไร

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

(ลงชื่อ).....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

(ลงชื่อ).....ผู้ช่วยผู้สัมภาษณ์

(.....)

วันสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
(Un-Structured Interview)

สำหรับหัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ และพนักงาน ของส่วนราชการ เอกชนและชุมชน
เรื่อง ตีนโรงตีนศาลที่ดี : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย
ตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล

- 1. ชื่อ..... สกุล.....
- อายุ..... ปี ตำแหน่ง.....
- สังกัด/หน่วยงาน.....
- 2. ที่อยู่..... ตำบล..... อำเภอ.....
- จังหวัด..... โทรศัพท์.....
- 3. จบการศึกษาระดับ.....
- 4. สถานภาพ..... 5. ระยะเวลาการทำงาน.....

ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมาของตีนโรงตีนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยใน
กระบวนการยุติธรรมในภาคอีสาน

.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลที่ตึในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจ้ําเลยในกระบวนการ
ยุติธรรมในภาคอีสาน

3.1 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลที่ตึในการช่วยเหลือผู้ต้งหาและจ้ําเลยในกระบวนการ
ยุติธรรมในภาคอีสาน

1. การขอประกันผู้ต้งหาหรือจ้ําเลย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การประกันตัวผู้ต้งหา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การช่วยเหลือผู้ต้งหาและจ้ําเลยในคดีแพ่งและอาญา

.....

.....

.....

.....

.....

พญญุ ปญญุ กิโตะ สีเว

.....

.....

.....

.....

3.2 สภาพปัญหาของตึนโรงเรียนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมในภาคอีสาน

1. การขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การประกันตัวผู้ต้องหา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในคดีแพ่งและอาญา

.....

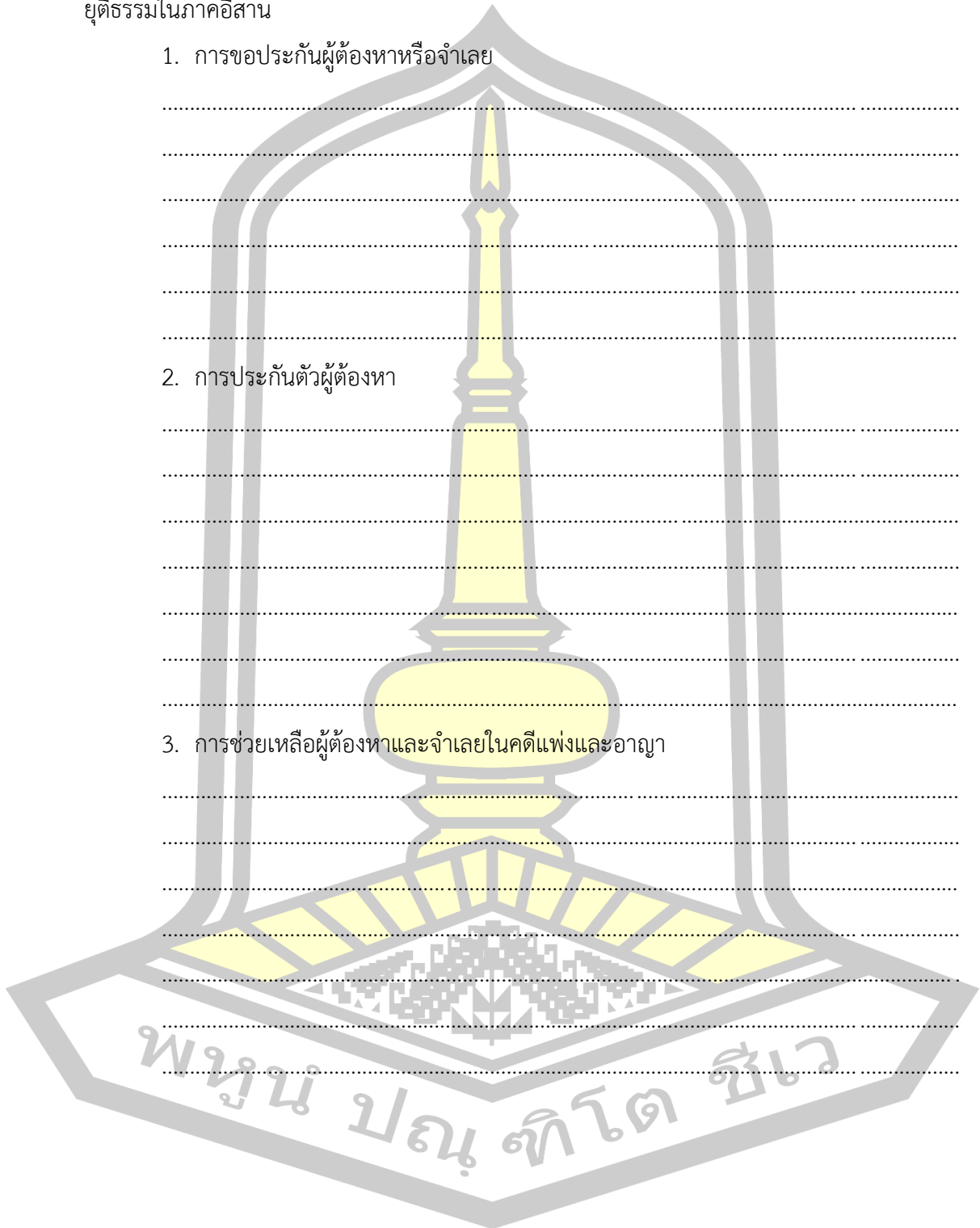
.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาของดินโรงเรียนศาลที่ดีในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน ควรเป็นมาอย่างไร

(ลงชื่อ).....ผู้สัมภาษณ์
(.....)

(ลงชื่อ).....ผู้ช่วยผู้สัมภาษณ์
(.....)

วันสัมภาษณ์.....

พูนัน ปณ ทิโต ชีเว

แนวการสนทนากลุ่ม

(Focused Group Guideline)

เรื่อง ตึนโรงตึนศาลที่ตึ : รุบเบการใ้ฎมิปัญญาใ้การช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลย
ตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

สถานที่ ตำบล

อำเภอ จังหวัด

ระเบียบวาระที่ 1 ประธานกล่าวเปิดการประชุม

ระเบียบวาระที่ 2 เรื่องแจ้งให้ทราบ

ประธานสรุปผลการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการเก็บ
ในภาคสนาม เรื่อง ตึนโรงตึนศาลที่ตึ : รุบเบการใ้ฎมิปัญญาใ้การช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลย
ตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

ระเบียบวาระที่ 3 เรื่องเสนอเพื่อพิจารณา

1) แนะนำผู้เข้าร่วมประชุม

2) ประเด็นในการสนทนากลุ่ม

2.1 ประวัติความเป็นมาของตึนโรงตึนศาลที่ตึใ้การช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลย
ใ้กระบวนการยุติธรรมใ้ภาคอีสาน

2.2 สภาพปัจจุบันของตึนโรงตึนศาลที่ตึใ้การช่วยเหลือผู้ต้งหาและจำเลยใ้
กระบวนการยุติธรรมใ้ภาคอีสาน

2.3 รุบเบการใ้ฎมิปัญญาของตึนโรงตึนศาลที่ตึใ้การช่วยเหลือผู้ต้งหาและ
จำเลยใ้กระบวนการยุติธรรมเพื่อพัฒนาสังคมภาคอีสาน

ระเบียบวาระที่ 4 ข้อเสนอแนะ

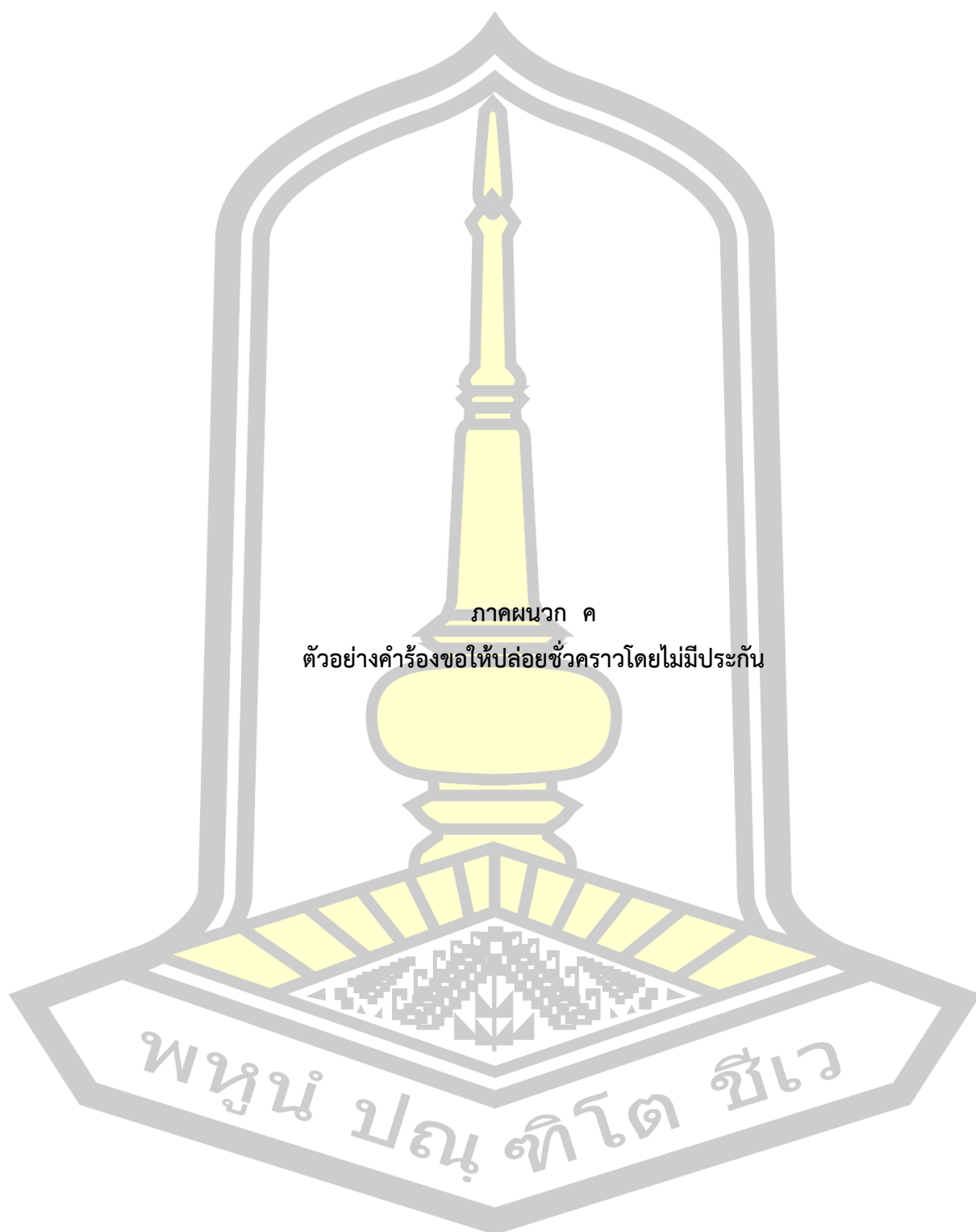
ระเบียบวาระที่ 5 เรื่องอื่น ๆ

ปิดประชุม เวลา

(ลงชื่อ)..... ผู้บันทึก/ผู้วิจัย (ลงชื่อ)..... ผู้ช่วยนักวิจัย

(.....)

(.....)

ตัวอย่าง

คำร้องขอให้
ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน

อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน
ให้ผู้ต้องหา/จำเลยมาศาลตามกำหนดนัด
..... ผู้พิพากษา

คดีหมายเลขดำที่ / ๒๕.....

คดีหมายเลขแดงที่ / ๒๕.....

ศาล.....

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช ๒๕.....

ความ.....

ระหว่าง { ผู้ร้อง/โจทก์
..... ผู้ต้องหา/จำเลย

ข้าพเจ้า ผู้ต้องหา/จำเลย

เกิดวันที่ อายุ ปี เชื้อชาติ สัญชาติ

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ถนน ตรอก/ซอย

ตำบล/แขวง อำเภอ/เขต จังหวัด

โทรศัพท์

มีความประสงค์ขอให้ศาลสั่งปล่อยตัวข้าพเจ้าชั่วคราว โดยไม่มีประกัน

ข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนว่า ผู้ต้องหา/จำเลย

จะมาศาลตามกำหนด

นัดทุกประการ

..... ผู้ต้องหา/จำเลย

พูน ปลูก ทัต ชีเว

หมายเลขดำที่ _____ /25____

วันที่ประกัน : _____

บัญชีทรัพย์สิน	
ขอใช้หลักทรัพย์คือ _____ เลขที่ดิน _____	
ตำบล _____ อำเภอ _____ จังหวัด _____	
เป็นของ _____ จำนวนเนื้อที่ _____	
ขอเพิ่มเงินสดจำนวน _____	

รวม

#Error บาท

หมายเหตุ : กรณีที่นายประกันปกปิดข้อเท็จจริง หรือแจ้งข้อความอันเป็นเท็จถือเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 31 และเป็นความผิดต่อเจ้าพนักงาน
ตามประมวลกฎหมายอาญา

ขอรับรองว่าผู้ขอประกัน

(ลงชื่อ).....ผู้ประกัน

เป็นโสด / หย่า / หม้าย / ไม่ได้จดทะเบียนสมรส

(ลงชื่อ).....ผู้ยินยอม

(ลงชื่อ).....ผู้ยินยอม

พหุพันธ์ ปณ. ที. โตะ ชี. เว

(๗)

คำร้อง/คำขอ/คำแถลง

คดีหมายเลขดำที่ /๒๕.....
คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕.....

ศาล
วันที่ เดือน พุทธศักราช ๒๕.....
ความ

ระหว่าง { โจทก์
..... จำเลย
ข้าพเจ้า

เลขบัตรประจำตัวประชาชน - - - -
เชื้อชาติ สัญชาติ อาชีพ อายุ ปี
อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ถนน ตรอก/ซอย
ตำบล อำเภอ
จังหวัด รหัสไปรษณีย์
โทรศัพท์ โทรสาร
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์
ขอยื่นคำ มีข้อความตามที่จะกล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑.

หมายเหตุ ข้าพเจ้ารอฟังคำสั่งอยู่ ถ้าไม่รอให้ถือว่าทราบแล้ว

ผู้ร้อง

(๕๘ ข.)

สัญญาประกัน

คดีหมายเลขดำที่ /๒๕

คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕

ข้าพเจ้าขอใช้หลักทรัพย์ประกันตัวผู้ต้องหา / จำเลย ในคดีนี้ตั้งแต่
ชั้นฝากขังจนถึงศาลชั้นต้น มีคำพิพากษาหรือศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น
และยอมผูกพันตามสัญญาประกันนี้ โดยข้าพเจ้า จะนำตัวผู้ต้องหา/จำเลย
มาส่งศาลตามนัดทุกครั้ง

(ลงชื่อ).....ผู้ขอประกัน

ศาล จังหวัด

วันที่

ความ

ระหว่าง

ผู้ร้อง

ผู้ต้องหา

ข้าพเจ้า

ผู้ประกันขอทำสัญญาประกันให้ไว้ต่อศาล ดังนี้

ข้อ ๑. ข้าพเจ้าสัญญาประกันตัว

ผู้ต้องหา

ในคดีเรื่องนี้ เพื่อให้ศาลปล่อยชั่วคราวจนกว่าข้าพเจ้าได้นำบุคคลดังกล่าวมอบตัวต่อศาล และศาลสั่งให้ถอนประกันหรือปล่อยตัวไป

ข้อ ๒. ในระหว่างประกันนี้ข้าพเจ้าหรือผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจะขอปฏิบัติตามนัด หรือ หมายเรียกของเจ้าพนักงาน
หรือศาล มิฉะนั้น ข้าพเจ้ายอมรับผิดชอบใช้เงินเป็นจำนวน บาท (.....)
ให้แก่ศาลจนครบ

ข้อ ๓. ข้าพเจ้าขอประกันด้วยหลักประกันดังปรากฏรายละเอียดตามบัญชีรายชื่อผู้ขอประกันและหลักประกันไว้ต่อศาล

ข้อ ๔. ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ทรัพย์สินตามบัญชีที่ข้าพเจ้าได้อันต่อศาลนั้น ข้าพเจ้ามีกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายรวมกันกับ

และมิได้จำนอง ขายฝาก หรือมีสัญญาผูกพันอื่นใด อันเป็นเหตุ
รอนสิทธิหรือเสื่อมราคาด้วยประการใด ๆ ทั้งนี้ไป จะไม่ทำให้ถูกรอนสิทธิ หรือเสื่อมราคาด้วยประการใด ๆ ราคาทรัพย์สินเหล่านี้
ข้าพเจ้าระบุไว้ในบัญชีเป็นราคาถูกต้องกับราคาในท้องตลาดขณะนี้

ข้อ ๕. ข้าพเจ้าจะมาศาลตามนัดทุกครั้ง หากไม่มาให้ถือว่าทราบคำสั่งของศาลในแต่ละนัดแล้ว

ข้อ ๖. หากข้าพเจ้าผิดสัญญา ศาลมีอำนาจบังคับให้ใช้เบี้ยปรับเพิ่มเติมตามจำนวนในสัญญานี้ แล้วบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สิน
ทั้งหลาย ของข้าพเจ้าที่ใช้เบี้ยปรับนั้น ตลอดจนค่าฤชาธรรมเนียม และค่าเสียหายทั้งปวงอันเกี่ยวแก่การนี้

ทราบคำสั่งแล้ว
นัดส่งตัววันที่..... เวลา..... นาฬิกา
ลงชื่อ.....ผู้ขอประกัน

ลงชื่อ.....ผู้ขอประกัน

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

คำสั่งอนุญาตให้

นายอ่อน สนิทนวน

เป็นผู้ประกันตามสัญญานี้

วันที่

(ลงชื่อ)

ผู้พิพากษา

(.....)

(๕๗ ข.)

คำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวชั้นสอบสวน

อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผิดสัญญาปรับ.....บาท
ยึดหลักประกัน/ใช้ค้ำประกัน ทำสัญญา งดหมายซัง/จำคุก หมายปล่อย
แจ้งอายัด/ต้นสังกัด ตรวจคืนหลักประกัน ถอนอายัด/แจ้งต้นสังกัด เมื่อสัญญา
ประกันสิ้นสุด

วันที่

()

ผู้พิพากษา

คดีหมายเลขคำที่ /๒๕.....

คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕.....

ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด

ความ

ขอประทานเสนอ

โฉนดที่ดินราคา.....บาท

หนังสือรับรองต้นสังกัด

หนังสือรับรอง บ.ประกัน

สมุดเงินฝาก.....บาท

เงินสด.....บาท

อื่นๆ.....

ความสัมพันธ์กับผู้ต้องหา/จำเลย

.....

ระหว่าง {

..... ผู้ร้อง

..... ผู้ต้องหา

ข้อ ๑. ข้าพเจ้า ผู้ต้องหา

มีความประสงค์จะขอให้ศาลสั่งปล่อยตัวข้าพเจ้าชั่วคราว ตลอดชั้นสอบสวน

ข้อ ๒. หากศาลต้องการเรียกประกัน ข้าพเจ้า นายอ่อน สนิทนวน

..... ผู้ขอประกัน

อายุ ปี อาชีพ

บ้านเลขที่ หมู่ที่

ถนน ตำบล

อำเภอ จังหวัด

โทรศัพท์ ชื่อผู้ยินยอม

อายุ โดยเป็น

ขอวางหลักประกัน ตามบัญชีหลักประกันที่แนบมาพร้อมนี้ ขอรับประกันโดยมีหลักทรัพย์ที่ข้าพเจ้ามีกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายมาวางไว้ต่อศาล เป็นหลักประกัน และขอรับรองว่าหลักทรัพย์ตามบัญชีแนบท้ายนี้ ข้าพเจ้ามิได้จำนอง ขายฝาก หรือมีสัญญาผูกพันอื่นใดอันเป็นเหตุให้รอนสิทธิ หรือเสื่อมราคาและต่อไป นี้ จะไม่ทำให้ถูกรอนสิทธิหรือเสื่อมราคาด้วย ประการใดๆ ราคาทรัพย์สินเหล่านี้ตามที่ข้าพเจ้าระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายนี้ เป็นบัญชีอันถูกต้องกับราคาในท้องตลาดขณะนี้ และขอใช้หลักทรัพย์ดังนี้

รวมวงเงินทั้งสิ้น บาท ()

ข้อ ๓. ข้าพเจ้าขอคัดส่งเอกสารภายใน ๗ วันคือ () สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนคู่สมรส () สำเนาทะเบียนบ้านคู่สมรส () รูปถ่ายจำเลย ๑ ใบ () หนังสือยินยอมคู่สมรส () สำเนาทะเบียนสมรส () อื่น ๆ

ประกันเก็บเลขที่ ข้าพเจ้ารอฟังคำสั่งอยู่ ถ้าไม่ถือว่าทราบแล้ว

ข้าพเจ้าสัญญาว่าจะไม่หลบหนี ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน จงใจ ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง กระทำโดยมิชอบต่อพยานหรือผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานเป็นเหตุให้เสียหาย แก่การสอบสวนหรือพิจารณาของศาลรวมทั้งก่อเหตุอันตรายประการอื่น โดยเคร่งครัด

ลงชื่อ ผู้ต้องหา

ลงชื่อ ผู้ประกัน

ลงชื่อ ผู้ยินยอมอนุญาต

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายเชวงศักดิ์ พลลาภ
วันเกิด	วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2502
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 246/1 ถนนมหาชัยดำริห์ ตำบลตลาด อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	เจ้าของสำนักงานทนายความ เชวงศักดิ์ พลลาภ ทนายความ และ สมาชิก องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานทนายความเชวงศักดิ์ พลลาภ ทนายความ บ้านเลขที่ 246/1 ถนนมหาชัยดำริห์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง มหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2527 ปริญญานิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2554 ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2561 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรม ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทัโต ชีเว